# THEOLOGIA
## UNIVERSA

*AUCTORE R. P.*

THOMA ex CHARMES.

# THEOLOGIA UNIVERSA

AD USUM

SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATORUM.

*AUCTORE*

## R. P. THOMA EX CHARMES,

*Provinciæ Lotharingiæ Capuccinorum Definitore, Custode Generali, necnon antiquo Sacræ Theologiæ Professore.*

TOMUS PRIMUS.

*CONTINENS TRACTATUS*

DE PROLEGOMENIS.

EDITIO TERTIA VENETA;

*Omnibus, quæ ab ipso* AUCTORE *vel addita, vel emendata sunt, locupletata.*

VENETIIS,

Ex Typographia Balleoniana.

MDCCLXXIX.

*SUPERIORUM PERMISSU.*

# TYPOGRAPHUS LECTORI.

THeologia hæc, quam tibi, Lector Benevole, exhibeo, paucorum annorum curriculo non Venetiis solum, sed etiam bis Nanceii, & demum Augustæ Vindelicorum typis excusa est. Tot hujusmodi Editiones, quæ brevi temporis spatio tot in locis elaboratæ, & feliciter distractæ sunt, eximiam Operis præstantiam, & plausum, quo ab omnibus exceptum est, abunde testantur. Rem igitur Theologis jucundam, & sane utilem me facturum esse existimavi, si novam ipse quoque illius Editionem exornandam susciperem. Eam igitur aggressus sum, atque ut hæc ceteris Italis Germanisque niti-

dior, & præstantior evaderet, Nancejanam illam alteram editionem, quæ ab Auctore ipso secundis curis recognita, & plurimis additamentis nuper locupletata est, presso vestigio secutus sum; ad cujus etiam exemplum totum opus in octo Tomos minoris hujusce formæ digessi. Studium igitur hocce meum inserviendi utilitati tuæ, Lector Benevole, æqui bonique consule, & vale.

# BEATISSIMO
## SANCTISSIMOQUE
D. D.
## PATRI NOSTRO
# BENEDICTO XIV.
## PONTIFICI MAXIMO.

BEATISSIME PATER.

*HAsce meas lucubrationes, ut primum edere statui, patronum, sub cujus tutela ac favore in lucem feliciter prodirent, enixe quæsivi. Ad expetendum Sedis Apostolicæ patrocinium, invitabat singularis illa & continua* SANCTITATIS TUÆ *erga nostram Congregationem benignitas, qua eam novis quotidie iisque amplissimis prosequitur*

*beneficiis. Verum ex una parte exilitatem meam, ex altera vero supereminentem Vicarii Christi dignitatem perpendens, dubius ac tremens hærebat animus, nec Opus meum oculos in splendidos Ecclesiæ montes levare, ac* SANCTISSIMO NOMINI TUO *sese offerre præsumeret, ni ad id me moveret composita illa ad benignitatem, humanitatem, ac modestiam vivendi atque agendi ratio, qua mira suavitate omnes allicis ac refoves.*

*Me insuper moverunt plenissima illa doctrinæ sanioris ubertas, & ad Sacrorum Canonum regulas instituta vivendi norma, quibus* SANCTITAS TUA *gregem Domini dispositione divina sibi commissum reficit ac pascit.*

*Pascit, inquam, vita sanctioris exemplo; quid enim aliud probant morum innocentia, familiæ pontificalis regularis ac præclara institutio, convictus ubique dignitati & officio pastorali consentiens? Quid aliud renuntiant tot Ecclesiæ vel de novo constructæ, vel sumptuose reparatæ, vel mirum in modum auctæ? Tot xenodochia erecta, dotata, & in immensum amplificata? Quid aliud prædicat omnibus ita patens accessus, ut throni supremi splendorem demirantes, Patris amantissimi clementia ac benigno favore devinciantur.*

*Pascit sanioris ac profundioris doctrinæ pabulo: id per universum orbem clamant tot diversorum operum volumina, tam gra-*

*tum*

*tum spiritualis doctrinæ rorem distillantia; ut legentium mentes sicut adipe & pinguedine repleant; in eis namque profunda ita subtiliter, ardua ita solide, obscura ita clare tractantur, ut non tam loquens videaris*, PASTOR SUPREME, *quam per os tuum divinarum Scripturarum sententiæ, sacrorum Conciliorum oracula, sanctorum Patrum placita, promere se, atque ex ipso veritatis fonte eructare videantur.*

*Pascit imploratis pro grege universo gratiæ divinæ auxiliis; quid namque aliud vident, quid aliud testantur, quotquot ad sacra limina quotidie accedunt? Vix quippe ullus dies præterit, quo non hostiam placationis pro ovibus suis immolet*, SANCTITAS TUA, instans obsecrationibus die ac nocte (a), *sine intermissione puras manus ad Deum levans*, inter vestibulum & altare plorans & dicens: Parce, Domine, parce populo tuo (b) *pastorali meæ sollicitudini commisso.*

*Sic*, BEATISSIME PATER, *vere* lucerna ardens & lucens *ab omnibus renunciaris, ardens dulcedine devotionis, ardens fervore caritatis, ardens mellifluis meditationum exercitiis*, sine intermissione habens *omnium Fidelium* memoriam nocte ac die (c) *lucens omnibus qui in domo Dei sunt, Ecclesiam universam, omni discussa caligine, novis illustrans fulgoribus, animos flu-*



(a) 1. ad Timoth. 5. (b) Joel. 2.
(c) 2. ad Timoth. 1.

*fluctuantes confirmans ac corroborans, dissidia componens*, forma factus gregis ex animo.

*His ergo omnibus præclaris dotibus, per totum orbem eminenter conspicuis, fretus*, BEATISSIME PATER, *ad pedes* SANCTITATIS TUÆ *reverenter provolutus, Opus suum dicare audet alumnus Religiosi Ordinis, cui sacræ Sedi Apostolicæ perfecte adhærere, Religio semper fuit.*

*Hos igitur laborum meorum fœtus sub umbra sanctissimi nominis tui feliciter quiescens, voluntatis meæ officium, exiguum quidem, haud tamen injucundum meæ vectigal observantiæ, accipere digneris; fructus si qui percipientur*, SANCTISSIMÆ PATERNITATIS TUÆ *sunt, acceptosque referet, qui ei geminatis votis multos ac prosperos annos corona immortalitatis donandos deprecatur, estque cum omni, qua par est, reverentia & obsequio.*

BEATISSIME PATER.

SANCTITATIS TUÆ,

Humilissimus, obsequentissimus, necnon devotissimus filius ac servus,

F. THOMAS ex CHARMES, Capucin.

BRE-

# BREVE APOSTOLICUM

## AD AUCTOREM.

Dilecto Filio Fratri THOMÆ ex CHARMES, Capuccin.

*Nancejum in Lotharingia.*

## BENEDICTUS PAPA XIV.

Dilecte Fili, ſalutem & Apoſtolicam Benedictionem. Tuæ ad nos delatæ ſunt Litteræ ſcriptæ die 30. Maji una cum Libris a te editis Theologiam univerſam complectentibus. Curſim aliquas quæſtiones perlegimus, accurate nitideque conſcriptas, meritoque credere poſſumus, alias ab eodem Auctore tractatas & editas futuras eſſe conſimiles. Tecum itaque & cum tuo Ordine gratulamur, tibique reddimus gratias, tum pro munere, tum pro eo quod nomini noſtro Libros inſcriptos vidimus: & interea te plenis ulnis amplectentes, tibi, tuiſque Correligioſis Apoſtolicam Benedictionem impertimur. Datum Romæ, apud Sanctam Mariam majorem, die 25. Septembris 1751. Pontificatus noſtri anno duodecimo.

# PRÆFATIO
## AD
## SACRÆ THEOLOGIÆ CANDIDATOS.

INter hancce Theologiam conſcribendam nunquam e meo conſpectu evolaſtis, *dilectiſſimi Candidati*, in unum veſtrum profectum totus incumbens, utilitatem veſtram (quæ ſumma votorum eſt) unice quæſivi, non nova tradendo, ſed jam a doctiſſimis viris tradita, ad faciliorem, ac, ſemota omni caligine, ad nitidiorem ſcholæ methodum deducendo, ut inde mens ſublevetur, & veritates Theologicæ in memoria altius infigantur.

Prolixitatem & nimiam conciſionem ſedulo declinavi; in ſcholis namque non ſemel expertus ſum, nimiam prolixitatem veritates implicare potius & obſcurare, quam elucidare, atque Theologiæ Candidatis, etiam oculatioribus, creare faſtidium, eoſque a ſtudio avocare; nimiam vero conciſionem tam modicum lumen afferre, ut tyrones, poſt emenſum curſus Theologici ſtadium, in denſiſſima quandoque verſentur inſcitia. Quare

1. Varias quæſtiunculas mere philoſophicas, vanas & inanes tricas, ad mores inſtituendos ac reformandos omnino inutiles,

tiles, ſcientiamque ſupernaturalem deturpantes potius, quam ornantes, omiſi.

2. Unam aut alteram ex firmioribus ac validioribus tum ſacræ Scripturæ, tum traditionis Patrum, tum etiam rationis probationibus, ſelegi; ceteras prætermiſi, ut operi ex una parte nihil deſit neceſſarii, nihil ex altera redundet, quo tyrones ab incœpto opere deterreantur.

3. Citationes obvias ac magis neceſſarias in operis corpore inſerui, ceteras ad calcem paginæ remiſi, ut qui felici valent memoria, eas in ſuo loco collocare facili poſſint negotio; qui vero labili ac fluxa ſunt memoria, earum multitudine non obruantur.

4. A methodo plurium Theologorum, qui circa quæſtiones practicas, aliorum opiniones conſervare contenti, vix ſuam mentem aperiunt, me continui; harum enim multiplex enumeratio ſine difficultatis reſolutione, animos recens Confeſſariorum ita tenet ſuſpenſos & ancipites, ut qua via incedere debeant, vix poſſint judicare; cui incommodo occurrens, poſt accuratam meditationem opinionum a melioris notæ Theologis traditarum, eas, quas reperi probabiliores, tenui ac ſtatui, & ſic quæſtiones de moribus experimento ſimul & doctorum Magiſtrorum meorum laboribus edoctus, reſolvi, a rigore & laxitate ex æquo deflectens.

5. Veritatis aſſequendæ avidus, amico-

rum

rum monita secundis semper auribus accepi, ac, in recognoscendo Opus meum, controversarum opinionum rationes & momenta scrupulosius trutinatus sum, & ubi deprehendi me majorem probabilitatem non fuisse assecutum, opinionem, quam in prima editione tenueram, in hac secunda commutavi.

Porro, cum tam meus, quam vester progressus, *dilectissimi Candidati*! laborum meorum sit terminus, eximiorum Theologorum opiniones, sive contractas, sive etiam uberius explicatas, usurpare, non sum veritus, plene persuasus, quod qui materias egregie tractatas aliter vellet pertractare, pene inevitabili illas perperam tractandi periculo sese committeret; omnium ergo laboribus gratanter & reverenter usus sum; omnibus me debitorem agnosco, etiam adversantibus, in illis tamen citandis parcus fui, ne Lectori fierem importunus.

Hoc ergo qualecumque munusculum, quod ad vos suapte natura non tam currit quam volat, *dilectissimi Candidati*, indulgentes accipite, & si quid minus limatum, minusve firmum occurrerit, meæ tenuitati imputantes, ignoscite, & orate pro me, ut delicta mea & ignorantias meas non meminerit Dominus; si quid vero gratum arriserit, Deo adscribere, a quo bona cuncta procedunt, cui sit sempiterna laus & gloria.

FA-

# FACULTAS

## REVERENDISSIMI

## PATRIS GENERALIS.

NOS F. JOSEPHUS MARIA ab Interamna totius Ordinis Minorum S. Francifci Capuccinorum Minifter Generalis.

Cum Opus, cui titulus, *Theologia Univerfa*, &c. exaratum a R. P. THOMA ex Charmes, Capuccino, Provinciæ Lotharingiæ alumno, antiquo Theologiæ Lectore, Definitore, Cuftode Generali, duo Theologi ejufdem Ordinis, quibus id commifimus, recognoverint, poteftatem facimus, ut typis mandetur, fervatis prius de jure ac de confuetudine fervandis in Regno Galliæ. Datum Romæ ex loco noftro Immaculatæ Conceptionis, die 14. Januarii anno 1747.

F. JOSEPHUS MARIA,
Minifter Generalis qui fupra.

# APPROBATIONES
## THEOLOGORUM ORDINIS.

EGO infra ſcriptus *Theologiæ Univerſæ* a Rev. P. THOMA ex Charmes, Provinciæ Capuccinorum, in Lotharingia Definitore, Cuſtode generali, necnon Ex-lectore compoſitæ ſecundam editionem cum emendationibus & accretionibus; pari attentione & congratulatione, qua priorem, perlegi, in qua nihil, quod fidei orthodoxæ repugnet, reperi; imo cuncta ſunt cum tanta methodo, claritate ac ſoliditate diſpoſita, ut jure merito Typis mandandam exigat maxime ſacræ Theologiæ Candidatorum utilitas. Datum in Conventu noſtro Nancejano, die 18. Aprilis, an. 1754.

F. NICOLAUS a GERBEVILLA,
Capuc. quondam SS. Theologiæ
Lector & Provincial.

Ego

EGO infra ſcriptus, ex mandato Reverendiſſimi PATRIS GENERALIS, legi Opus, cui titulus: *Theologia Univerſa*, &c. Compoſitum a R. P. THOMA ex Charmes, Provinciæ Lotharingiæ Capuccinorum Definitore, Cuſtode generali, necnon Ex-lectore, in quo non tantum nihil eſt fidei & moribus contrarium, ſed omnia ita accurate ac dilucide tractata, ut non tyronibus modo, ſed etiam eruditis Opus utiliſſimum judicetur: quare typis mandari poſſe cenſeo. Datum Nanceii die 15. menſis Septembris, anno Domini 1754.

F. HENRICUS ex CHARMES
Definitor, Vicarius, Provincialis, & Ex-lector.

BRE-

# BREVE APOSTOLICUM

## AD AUCTOREM.

*A tergo*. Dilecto Filio F. THOMÆ ex Charmes, Ordinis Capuccinorum.

## BENEDICTUS PAPA XIV.

*Dilecte Fili, salutem, & Apostolicam Benedictionem.*

TUæ ad nos delatæ sunt Litteræ scriptæ die tertio Junii elapsi, una cum Tomis Theologiæ Universæ secundæ editionis nomini nostro inscriptis. Id nobis gratum maximopere fuit, cum probe noverimus, primam Theologiæ editionem fuisse magno plausu receptam. Agimus itaque gratias; &, si quid pro te, vel pro tua Religione facere possumus, tuum erit nobis indicare: & interea tibi & universo Ordini tuo Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur. Datum Romæ, apud Sanctam Mariam Majorem, die 24. Septembris 1755. Pontificatus nostri anno decimo sexto.

IN-

# INDEX TITULORUM.

## TRACTATUS DE PROLEGOMENIS THEOLOGIÆ.

### DISSERTATIO I.



### DISSERTATIO II.



### DISSERTATIO III.



### DISSERTATIO IV.



Art.

## DISSERTATIO V.



Art.

Art.

## APPENDIX.



§. III.

DIS-

## DISSERTATIO VI.



## DISSERTATIO VII.

# TRACTATUS UNICUS
## DE
# PROLEGOMENIS THEOLOGIÆ.

*Nota.* PRolegomena alicujus disciplinæ, nihil aliud sunt, quam Tractatus Proœmialis varias quæstiones circa illam disciplinam in universum, & circa illius principia, agitari solitas, complectens, ut intelligatur id, de quo disserendum est; hinc ab eo Tractatu exordimur, eamque in septem Dissertationes partimur, quarum:

*Prima*, erit de essentia & divisione Theologiæ. *Secunda*, de ejusdem exi-

flentia & necessitate. *Tertia*, de illius objecto. *Quarta*, de ejus proprietatibus. *Quinta*, de locis Theologicis. *Sexta*, de propositionum censuris. *Septima*, de præcipuis hæreticis.

## DISSERTATIO I.

*De essentia, & divisione Theologiæ.*

*Nota*: Theologia, secundum nominis etymologiam, idem est ac, *sermo de Deo*, est enim vocabulum derivatum a verbo greco, *Teos*, quod Deum, & *logos*, quod significat sermonem; quare omnis sermo de Dei natura, perfectionibus, operibus, &c. Theologiæ nomine insigniri potest, quo sensu Philosophi gentiles (*a*) suas de diis fabulas, Theologiæ vocabulo efferebant. Verum apud Catholicos, Theologiæ nomen illi soli cognitioni tribuitur, quæ per discursum ex revelatione deducitur, cujus accuratam definitionem hic inquirimus, & divisionem, ideo:

Quæres I. *Quid sit Theologia?*

*Resp.* Est *habitus mentis, quo ex veritatibus immediate, vel mediate, revelatis, aut ex una saltem revelata, variæ de Deo, rebusque divinis, conclusiones per discursum, deducuntur*. Explicatur definitio:

Dicitur 1. *Habitus mentis*: pro genere, per hoc enim convenit, tum cum Metaphysica, tum cum fide, tum cum Theologia beatorum, quæ, sicut Theologia nostra, versantur circa Deum, resque divinas.

Di-

(a) Teste S. Clem. Alexand. l. 5. Strom.

Dicitur 2. *Quo ex veritatibus revelatis*: per quod differt à Metaphyfica, quæ de Deo, rebufque divinis differit per lumen naturæ.

Dicitur 3. *Mediate, vel immediate revelatis*: quia ad conclufionem vere Theologicam, non requiritur, ut præmiffæ, ex quibus infertur, fint immediate & explicite revelatæ, qualis eft ifta: *Deus eft homo*: fed fufficit, ut fint implicite & mediate revelatæ, id eft, ex revelatis deductæ, qualis eft ifta: *Chriftus habet duas voluntates*.

Dicitur 4. *Aut ex una faltem revelata*, quia ad conclufionem vere Theologicam, fufficit, ut una præmiffa fit revelata, licet altera fit naturalis, modo fit certa.

Dicitur 5. *De Deo*: ut defignetur objectum primarium Theologiæ, quod eft Deus, attributaque divina.

Dicitur 6. *rebufque divinis*: ut defignetur objectum Theologiæ fecundarium, nempe omnia quæ ad Deum tanquam ad principium, finem, gubernatorem, legislatorem, falvatorem, &c. reducuntur.

Dicitur 7. *conclufiones per difcurfum deducuntur*: per quod differt 1. a fide, quæ verfatur circa res expreffe revelatas per meram adhæfionem fine difcurfu. 2. A Theologia patriæ, qua beati Deum refque divinas intuitive cognofcunt per lumen clarum gloriæ.

Quæres 2. *Quotuplex fit Theologia?*

*Refp.* 1. Theologia, ratione materiarum de quibus tractat, dividitur in fpeculativam, & practicam, feu moralem.

Theologia *Speculativa*, eft ea, quæ in objecti fui contemplatione quiefcit, nihilque circa illud operatur; v. g. cum Theologus agit de Deo uno, trino, creatore, &c. vocatur etiam *dogmatica*.

Theologia *Moralis*, est ea, quæ ad informandos mores tota occupatur, quæ ideo *practica* nuncupatur.

*Resp.* 2. Theologia *speculativa*, seu, *dogmatica*, ratione methodi qua res divinæ tractantur, dividitur in positivam & scholasticam.

Theologia *positiva*, est ea, quæ fusiori stylo, & modo oratorio res divinas tractat, primariaque fidei principia ponit ac statuit, ut sunt Scriptura sacra, traditio, Conciliorum statuta, &c.

Theologia *scholastica*, est ea, quæ stylo ac nervo philosophico, dogmata fidei proponit, ut ea strictius ac magis methodice probet. Hinc

*Colliges*, divisionem Theologiæ in positivam, scholasticam, & dogmaticam, non esse inter membra opposita, cum Theologia positiva & scholastica sint ipsa Theologia dogmatica, quæ non essentialiter; sed accidentaliter, seu tantum penes stylum & methodum, dividitur in positivam & scholasticam, & ideo *positiva* dicitur, quia veluti ponit & proponit prima & immota fidei principia, ex quibus, tanquam ex præmissis, scholastica more philosophico suas conclusiones deducit, ut dogmata catholica manifesta faciat, & a pravis Hæreticorum assertionibus secernat ac tueatur; ideo *Scholastica* dicta, quia in scholis a quingentis annis usurpatur.

## DISSERTATIO II.

### *De existentia & necessitate Theologiæ.*

*Nota* 1. THeologia potest spectari dupliciter, 1. Secundum substantiam, & ratione sui, prout est disciplina quæ ex principiis fidei argumentando conclusiones Theologicas

gicas deducit, & ſic proprie dicitur *poſitiva*. 2. Poteſt ſpectari ſecundum methodum ſcholaſticam, ad quam nunc in ſcholis noſtris eſt redacta.

*Nota* 2. Aliquid poteſt eſſe neceſſarium ſimpliciter & abſolute, vel ſecundum quid.

Neceſſarium *abſolute* & *ſimpliciter*, eſt illud ſine quo, juxta ordinariam Dei providentiam, finis intentus haberi non poteſt. Tali neceſſitate neceſſaria eſt mandatorum Dei obſervatio ad ſalutem conſequendam.

Neceſſarium *ſecundum quid*, eſt illud ſine quo finis intentus poteſt quidem obtineri, ſed non tam facile.

*Nota* 3. Aliquid poteſt eſſe neceſſarium toti Eccleſiæ, non vero ſingulis hominibus, tale eſt Sacramentum Ordinis: Aliquid vero & toti Eccleſiæ, & ſingulis hominibus, ſic Baptiſmus neceſſarius eſt ad ſalutem conſequendam. His poſitis:

## CONCLUSIO I.

*Theologia ſecundum ſubſtantiam ſpectata, ſemper extitit; ſpectata vero ſecundum methodum dialecticam, ad quam nunc in ſcholis noſtris eſt redacta, non ſemper extitit.*

*Prob. prima pars*, tum ex veteri Teſtamento, in quo errant Legiſperiti, juxta illud (*b*) *Væ vobis Legiſperitis, qui tuliſtis clavem ſcientiæ;* atqui illa ſcientia non erat fides nuda, ſed habitus quidam circa Deum, reſque divinas diſcurſivus, cum nulla ſcit ſcientia proprie dicta ſine diſcurſu; ergo. Tum ex novo Teſtamento, in quo 1. ipſe Chriſtus, ex Scripturis argumentando, ſuam probavit divinitatem ex hoc textu Davidis, *Pſal.* 109. *Dixit Dominus Domi-*



(b) Lucæ 11. v. 52.

*no meo*, *&c.* ex quo arguit (*c*): *Ipse ergo David dicit eum Dominus*, *& unde est Filius ejus?* Et ex hoc textu, Genes. 2. *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem*, *& adhærebit uxori suæ*, scholastice concludit indissolubilitatem Matrimonii, dicens: *Ergo quod Deus conjunxit*, *homo non separet*.

2. D. Paulus, qui (*d*) ex eo quod Christus pro omnibus mortuus sit, concludit, *Ergo omnes mortui sunt*.

3. Sancti Patres nervo Sillogistico probarunt Christum esse consubstantialem Patri, quia in Scripturis dicitur, *Unigenitus filius Dei*.

*Confirmatur*, ex eo quod ab ipsius Ecclesiæ exordio institutæ fuerint scholæ, in quibus Theologia scholastica secundum substantiam spectata, publice fuit edocta, ut testatur Eusebius (*e*) dicens de schola Alexandrina: *Per idem tempus*, *fidelium scholæ praerat vir doctrinæ causa celeberrimus*, *nomine Pantanus*, *quippe jam a priscis temporibus Sacrarum litterarum schola in ea civitate erat instituta*, *&c.* Ergo perperam Novatores christianas academias, ut novum & a gentilitate emendicatum, fideique perniciosum inventum, lacessunt & insectantur.

*Prob. & exponitur secunda pars*, ex communi Historicorum consensu, docentium Theologiam ad methodum dialecticam fuisse primo redactam a Div. Joan. Damasceno initio VIII. sæculi in quatuor libris, *de fide orthodoxa*, in scriptis. Post ipsum hanc methodum sectati sunt nobiliores Theologiæ magistri, inter quos principem locum obtinuit *Petrus Lombardus*, Epi-

---

(c) Marci 12. v. 14.
(d) 2. Cor. 5. v. 14.
(e) L. 5. histor. Eccles. cap. 10.

Episcopus Parisiensis, magister sententiarum ideo dictus, quod Sanctorum Patrum sententias redegerit in quatuor libros sententiarum dictos, quem subsecuti sunt Doctor irrefragabilis Alexander de Hales, Albertus magnus, Doctor Seraphicus D. Bonaventura, & tandem Doctor Angelicus Div. Thomas, qui universam Theologiam scholasticam in unam Summam compegit, quam in tres partes distribuit.

*In prima parte*, agit de Deo uno, trino, creatore Angelorum & hominum & de operibus sex dierum.

Secundam partem in duas partes divisit: *in prima*, quæ *prima secunda* dicitur, agit de Actibus humanis, Legibus & Gratia. *In secunda*, quæ *secunda secundæ* dicitur, tractat de Virtutibus, & Vitiis in particulari.

*In tertia* denique agit de Incarnatione & Sacramentis.

## CONCLUSIO II.

*Theologia, secundum substantiam spectata, simpliciter & absolute necessaria est toti Ecclesiæ, non vero singulis fidelibus.* Prima pars est contra Lutherum docentem Scripturam sacram facillimam esse, nec esse obscuram nisi superbis & infidelibus, proindeque Theologiam esse inutilem.

*Prob. prima pars.* Ea disciplina toti Ecclesiæ est necessaria, qua fides gignitur, nutritur, defenditur, ac roboratur; atqui ex D. Aug. (*f*) Theologia est *scientia, qua fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur*; ergo &c.

1. Per

(f) Aug. l. 14. de Trinit. cap. 1.

1. Per Theologiam fides gignitur dispositive, nimirum objecti revelati propositione & explicatione; siquidem, Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.... quomodo autem audient sine prædicante?* Ergo censet Apostolus aliquam esse doctrinam sacram, per quam Ecclesiæ Pastores & Doctores fidei mysteria, non solum exponant, sed etiam omni momentorum genere firment; quod præstare non possunt, qui Theologi non fuerint.

2. Per Theologiam fides nutritur; ubi enim per discursum Theologicum probatur fidei articulos non esse contra, licet sint supra rationem naturalem, certum est intellectum magis ac magis inclinari ad firmiorem eis assensum præbendum, quo fit ut fides veluti nutriatur, & adolescat.

3. Per Theologiam fides defenditur, juxta illud ad Tit. 1. *Oportet Episcopum sine crimine esse.... amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.* Atqui solus Theologus id præstat; dum enim Hæreticorum sophismata dialecticæ face detegit ac solvit, fides tuta, victrixque triumphat.

4. Per Theologiam fides roboratur; rationes enim, similitudines, exempla, quibus Theologi scholastici fidei articulos elucidant, & credibiles demonstrant, infirmam ac nutantem imbecillium fidem roborant, ita *ut jam non sint parvuli fluctuantes, & circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, ad circumventionem erroris*, ait Apost. (g).

*Prob. secunda pars*: Rustici complures Theologiæ

(g) Eph. 4. v. 14.

logiæ rudes penitus & ignari, fidei tamen articulos firmissime credunt, sacrisque Ecclesiæ Sacramentis muniti, salutem æternam consequuntur, juxta illud, Marci 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Hinc Apostol. (*h*) distinguens officia, ait: *Numquid omnes Apostoli? ..... numquid omnes Doctores? .... numquid omnes interpretantur?* Ergo.

Hinc, cum D. Petrus (*i*) jubet, ut omnes fideles sint *parati semper ad satisfactionem omni poscenti eos rationem de ea qua in ipsis est spe*: debet intelligi de satisfactione per simplicem articulorum fidei expositionem, non vero per eorumdem variis rationibus confirmationem, & ab Hæreticorum fallaciis defensionem.

*Objicies contra primam partem*, 1. Si quæ sit necessitas Theologiæ, maxime ut sacram Scripturam interpretetur, variasque illius solvat obscuritates; sed ad hoc est prorsus inutilis; ergo.

*Prob. min.* Scriptura sacra fidelibus est ita clara, ut absque ullo interprete ac Doctore genuinus illius sensus percipiatur; ergo, &c. *Resp. nego ant.*

*Prob. ant.* Ex Apost. (*k*) *Quod si opertum est Evangelium nostrum, in iis qui pereunt, est opertum, in quibus Deus hujus sæculi* (id est, diabolus, ut Patres (*l*) interpretantur) *excæcavit oculos infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriæ Christi.* Ergo



---

(h) 1. Cor. 12. v. 29.
(i) Epist. 1. cap. 3. v. 15.
(k) 2. Cor. 4. v. 3. & 4.
(l) *Aug.* l. 1. contra Faust. cap. 9. & *Cyrill.* apud Œcumenium.

fidelibus omnibus Scriptura est aperta & facilis.

*Resp. nego conseq.* Apostol. enim ibi non loquitur de facili, vel difficili Scripturæ intelligentia, sed de fide in Christum, quam prædicantibus Apostolis, plures ex malitia, & mentis excæcatione, repellebant, eo quod veritates Evangelicas sensuum voluptati & rationi naturali repugnare censerent.

*Inst.* 1. Psalm. 18. *Præceptum Domini* dicitur *lucidum, illuminans oculos*. Et Proverb. 6. dicitur, *Mandatum lucerna est, & lex lux.* Ergo Scriptura fidelibus est ita clara, ut non egeat Doctore, nec Theologia.

*Resp. nego conseq.* Tum quia illi textus non de omnibus Scripturis intelliguntur, sed tantum de præceptis dominicis, quæ sunt clara & manifesta; tum quia Scripturæ dicuntur lucidæ, *lux, lucerna*, non quod facile intelligantur, cum & ipse Regius Psaltes postulet à Domino intelligentiam Scripturarum, Psalm. 118. *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.* Sed quod intellectæ cum fuerint, mentem illustrant, & iter ostendunt ad Christum, qui est verus sol justitiæ.

*Inst.* 2. Atqui Scripturæ dicuntur *lucerna, lux*, hoc sensu quod facile intelligantur; ergo.

*Prob. sumpsump.* Ex Div. Chrysost. *Homil.* 3. *de Lazaro*, ubi, cum ostendisset Philosophos obscure locutos, subdit; *Apostoli vero & Prophetæ omnia contra fecerunt manifesta, claraque prodideruntque veluti communes orbis Doctores, ut per se quisque discere possit ea quæ discuntur ex sola lectione.* Ergo Scripturæ facile intelliguntur.

*Resp. dist. conseq.* Scripturæ aliquæ, *concedo*

*con-*

*conseq.* omnes, *nego conseq.* Testatur enim ibi Div. Chrysostomus se loqui de Historia, & rebus similibus, quam etiam asserit non esse omnibus claram; subdit enim: *Sume librum in manus, lege historiam omnem; & quæ nota sunt, memoriam tene: quod si non poteris assiduitate lectionis invenire quod dicitur, accede ad sapientiorem, vade ad doctorem.* Quæ verba eo magis sunt notanda, quod solum Chrysostomum nobis objicere soleant Hæretici.

*Objicies 2. Lutherus*; Patres suas sententias probant ex Scriptura; atqui non debet probari quod notius est, per id quod est minus notum; ergo Scripturæ sunt clariores, quam Commentaria Patrum.

*Resp. nego conseq.* Argumentum enim est putidum sophisma, nam ex illo philosophorum principio *minus notum ex magis noto probandum est*, quod a Philosophis intelligitur de notitia veritatis rei, in eo positæ, ut quis intelligat, id quod dicitur esse verum, Lutherus concludit notitiam verborum, quæ in perspicuitate sententiæ consistit, quemadmodum dicimus notiorem esse, id est, clariorem, sententiam propriam, quam figuratam.

Itaque Patres sententias suas Scripturarum testimoniis confirmant, quia notius est verum esse quod in Scripturis habetur, quam quod habetur in Patribus: & tamen iidem Patres commentariis suis Scripturis illustrant, quia verba Scripturæ sunt obscuriora, quam verba Patrum.

## CONCLUSIO III.

*Theologia Scholastica Ecclesia non est absolute necessaria, est tamen utilissima.*

*Prob. prima pars:* Ecclesia cum sola Theologia positiva diu stetit, diuque floruit sine ope scholasticæ, quæ primùm apud Græcos ortum habuit sæculo VIII. & apud Latinos sæculo XII. ergo, &c.

*Prob. secunda pars* 1. authoritate Concilii Constantiensis, sess. 8. ubi inter alios VViclefi articulos hunc damnat: *Universitates, studia, collegia, & magisteria, vana garrulitate introducta sunt.* Tum ex sensu, & decretis summorum Pontificum quorum unum refero Honorii III. (m) statuentis: *ad Theologiæ professionis studium aliqui destinentur, qui cùm docti fuerint in Dei Ecclesia, velut splendor fulgeant firmamenti: ex quibus postmodum copia possit haberi doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad justitiam valeant plurimos erudire.* Ad quam utilitatem attendentes cæteri summi Pontifices, aliique Principes Christiani ad studium Theologiæ excitarunt, variis privilegiis & honoribus, quibus academias scholasticas ornarunt.

*Prob.* 2. Quia Scholastica tria tantum addit Theologiæ positivæ, nempe 1. stylum pressiorem ac dilucidiorem. 2. Certam methodum. 3. Dialecticæ usum; atqui hæc tria sunt utilissima, & maxime proficua; ergo, &c.

1. Stylus dilucidior ac pressus, est maxime proficuus, quia per eum melius cognoscitur quæstionis propositæ status, ambiguitates, si quæ

(m) Cap. *super specula*; de Magistris.

quæ sint, accuratius enodantur, Hæreticorum sophismata enucleatius deteguntur. Ergo.

2. Certa methodus, qua utuntur scholæ, est utilissima, quia ordo est obstetrix, sicut e diametro confusio est noverca omnium disciplinarum; ordo enim res singulas ad propria capita revocat; quæ connexa sunt, copulat; quæ a se invicem discreta, sejungit; ergo maximam doctrinæ lucem affert.

3. Dialecticæ usum fidei muniendæ & contra Hæreticos tuendæ perutilem esse docent antiquiores Patres: *Dialectica*, inquit D. Basilius (n) *muri instar est dogmatibus, quod ea non sinit facile diripi & quorumlibet incursioni patere.* Et Clemens Alex. (o) dicit eandem esse vineæ Christi *sepimentum*, ne a sophistis catholica veritas proculcetur, & *l. 1. Strom.* multas affert causas cur Philosophia sit Theologo utilis. *Prima*, quia est necessaria ad Philosophos edocendos, sicut enim Apost. *Judæis, Judæus, & omnia omnibus factus est, ut omnes lucrifaceret* (p) ita Theologiæ professor fiat necesse est Philosophus Philosophis, ut eos per propria ad fidem perducat veritatis. *Secunda*, quia est necessaria ad refellendos Sophistas. *Tertia*, quia quod varie multiformique argumento suadetur, id firmius hæret animis discipulorum. Hinc Melchior Canus (q) ait: *Rationem si a Theologia submoveas, Theologia ipsa & rem amittet & nomen; nec enim quidquam aliud Theologia, quam sermo ratioque de Deo; si autem rem ipsam quæras, est rerum divinarum, scientia vero non nisi per sillogismum quæritur.*

Ob-

(n) In cap. Isaiæ.
(o) L. 6. Stromat.
(p) 1. Cor. 9. v. 22.
(q) De locis Theoloz. loco 9. cap. 4.

*Objicies* 1. Omnis novitas cavenda est, & ab Ecclesia eliminanda; atqui Theologia scholastica est nova; ergo.

*Resp. dist. maj.* Omnis novitas dogmatum, *conc. maj.* omnis novitas methodi doctrinæ tradendæ, maxime si clarior sit & facilior, *nego maj.* imo Christus (*r*) laudans Theologum ait: *Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, qui profert de Thesauro suo nova & vetera.* Non quod nova dogmata docere debeat, sed quod vetera nova methodo doceat & explicet, ut monet Vincentius Lirinensis (*s*) dicens: *Eadem quæ didicisti ita doce, ut cum dicas nove, non dicas nova.* Hoc autem præstat scholastica Theologia, non enim nova tradit dogmata, sed quæ a veteribus fusius & stylo oratorio fuerunt tradita, hæc strictiori ac dialectico modo concludit, & ideo majori commendatione videri debet.

*Inst.* In Theologia scholastica variæ quæstiones ad salutem inutiles pertractantur; ergo, inutilis, rejicienda est.

*Resp. dist. ant.* In scholastica quæstiones ad salutem inutiles pertractantur, vitio ipsius Theologiæ, *nego ant.* vitio Theologi volentis sapere plusquam oportet sapere, *conc. ant.* Fateor præscindendas esse omnes illas quæstiones vanas, verum firmiter teneo servandas esse, ac discutiendas eas, quæ fidei dogmatibus explicandis & illustrandis deserviunt.

*Objicies* 2. Scholastica est fidei nociva; ergo.

*Probat. ant.* Quod fidei meritum evacuat & extinguit, est fidei nocivum; atqui, &c.

*Prob.*

(r) Matth. 13. v. 52.
(s) In commonit. cap. 27.

*Prob. min.* Ex S. Greg. (t) dicente: *Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.*

*Resp. dist. ant.* Cui humana ratio præbet experimentum rei credendæ, ut in S. Thoma, qui noluit prius credere Christum resurrexisse, quam palparet ejus cicatrices; & de quo loquitur D. Gregorius, *conc. ant.* cui humana ratio præbet experimentum eorum quæ persuadent Deum vere revelasse quæ ad credendum proponuntur, *nego ant.* Porro scholastica non demonstrat evidenter propositionem revelatam, v. g. Christum esse Patri consubstantialem; sed demonstrat solummodo eam propositionem esse revelatam ac proinde fide divina credendam; unde non inducit intellectum, ut ei assentiatur propter evidentiam rationis, sed solum propter certam & infallibilem revelantis authoritatem.

*Inst.* 1. Scriptura & SS. Patres rejiciunt usum Philosophiæ tanquam noxium fidei; ergo. *Resp. nego ant.*

*Prob. ant.* Ex Apost. (u) *videte ne quis vos decipiat per Philosophiam, & inanem fallaciam.* Et Div. August. (x) *Nihil nobis cum Philosophia, ne fidem nostram per elementa mundi hujus traducat a vero.* Ergo usus Philosophiæ est fidei nocivus.

*Resp. dist. conseq.* Usus Philosophiæ est fidei nocivus per accidens, nimirum ex perverse philosophantium malitia, *conc. conseq.* per se, *nego conseq.* Loquuntur ergo Apostolus & Patres de Philosophia falsa & Sophistica supra authoritatem Scripturæ & traditionis dominativa, quæ-

(t) Hom. 26. in Evangelia.
(u) Coloss. 2. v. 8.
(x) Aug. in Psal. 118.

quæque tota est ad simplicitatem fidei circumveniendam, ut liquet ex his verbis: *Et inanem fallaciam*: non vero loquuntur de vera Philosophia, quam adhibent Theologi ad detegenda & solvenda Hæreticorum sophismata, & quæ captivatur in obsequium fidei, a qua regitur ut ancilla, nec dominari permittitur; alias sibi contradiceret D. Aug. (*y*) cum dicit: *Paulus erat dialecticus, & ideo conferre cum Stoicis non timebat, quia non solum acute, sicut illi: sed etiam veraciter, quod non illi.* Et subdit, *cave ne cuiquam dialecticam pro crimine objeceris, qua usos Apostolos confiteris.*

*Inst.* 2. Inter scholasticos perpetuæ ardent contentiones ac dissidia, ex quo nihil certum apud illos reperiri potest. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Perpetua ardent dissidia, in his quæ ad fidem spectant, *nego ant.* in his enim sunt perfecte concordes. In aliis, quæ ad fidem non spectant, *subdist.* Vitio Theologiæ, *nego ant.* vitio quorumdam Theologorum, qui in rebus philosophicis luxuriantes, varias quæstiones Metaphysicas circa fidei ac morum dogmata superflue coacervarunt, *conc. ant.* Porro ad illorum petulantia ingenia coercenda sapientissimum decretum edidit C. Trid. sess. 5. §. *Propterea*.

*Objicies* 3. Scholastica utitur multis terminis barbaris, qui virum sapientem dedecent, v. g. *Materialiter, formaliter, reduplicative, &c.* imo nonnunquam utitur solecismis, v. g. *Opus operatum*. Ergo.

*Resp. nego conseq.* Ratio est, quia illis terminis, alioquin barbaris, conjunctæ sunt ideæ, quibus mysteria clare & absque æquivoca-

(y) L. 2. contra Cresconium.

vocatione explicantur, unde mirum videri non debet quod illa vocabula usurpet Theologia, ut suum objectum valeat sine æquivocatione exponere.

# DISSERTATIO III.

## *De objecto Theologiæ.*

*Nota* 1. Triplex esse objectum alicujus disciplinæ, materiale scilicet, formale *quod*, & formale *quo*.

Objectum *materiale*, est res ipsa circa quam disciplina versatur.

Objectum *formale quod*, est formalitas sub qua disciplina attingit suum objectum materiale.

Objectum *formale quo*, est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod*; v. g. paries est objectum materiale visus; color est objectum formale *quod*; lux est objectum formale *quo*, seu est medium, per quod visus attingit parietem coloratum.

*Nota* 2. Objectum materiale subdividitur in adæquatum, seu totale *communitatis*, adæquatum, seu totale *attributionis*, & inadæquatum seu partiale.

Objectum totale *communitatis*, est omnis res circa quam disciplina versatur, unde adæquat totam scientiæ latitudinem.

Objectum totale *attributionis*, est res quæ in disciplina ita præcipuum locum habet, ut ad eam omnia alia, quæ in ea disciplina tractantur, referantur.

Objectum *inadæquatum*, est quælibet pars objecti adæquati; constat autem objectum inadæquatum Theologiæ primarium, esse Deum; secundarium, esse quamlibet rem quæ ad Deum refer-

refertur, & per discursum ex revelatis deducitur.

*Nota* 3. Aliquam propositionem posse dici revelatam, 1. *Immediate* & *explicite*, id est, in se, qualiter ista est revelata *Deus est unus*. 2. *Virtualiter* & *mediate*, cum nempe in veritate immediate revelata continetur, quomodo in ista prop. *Christus est homo*, hæc alia continetur, *Christus habet humanam voluntatem*. His præmissis:

## CONCLUSIO I.

*Objectum Theologiæ adæquatum* communitatis, *est Deus ipse, & res omnes quæ ad Deum aliquo modo referuntur & ex revelatis deducuntur; objectum vero adæquatum* attributionis *est ipsemet Deus*.

*Probat. prima pars*: Objectum adæquatum *communitatis* Theologiæ, est omnis res circa quam versatur; atqui omnis res circa quam Theologia versatur, est ipse Deus, & omnes res quæ ad Deum aliquo modo referuntur & ex revelatis deducuntur; ergo, &c.

*Probat. secunda pars*: Objectum adæquatum *attributionis*, est illud ad quod omnia, quæ in Theologia tractantur, referuntur; atqui omnia, quæ in Theologia tractantur, ad Deum referuntur, vel ut effectus ad causam, ut creaturæ, vel ut instrumenta quibus homines sanctificat, ut sunt incarnatio Verbi divini, gratia, sacramenta; vel ut media ad Deum assequendum ordinata, ut sunt actus humani, eorumque regulæ, nempe conscientia & lex; vel tanquam præcepta & prohibitiones ab ipso imposita, ut sunt virtutes, & vitia; ergo.

*Objicies* 1. Deus nullo modo potest esse objectum Theologiæ; ergo, &c. *Resp. nego ant.*

*Pro-*

*Probat. ant.* Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, sed illud supponit; atqui Theologia probat existentiam Dei; ergo.

*Resp. dist. maj.* Nulla disciplina probat existentiam sui objecti, a priori & per medium sibi intrinsecum, *conc. maj.* a posteriori & per medium sibi extrinsecum, *nego maj.* & sic dist. min. *nego conseq.*

Itaque, Theologia probat existentiam Dei per effectus, & ex principiis Metaphysicæ sibi extrinsecis, ut ostendat Atheorum insipientiam, in qua nulla est repugnantia; sed existentiam Dei non probat per causam & ex principiis sibi intrinsecis, scilicet ex articulis fidei; considerat enim Deus ut est ens supernaturale quod fide creditur, nulla vero ratione probatur.

*Objicies* 2. Nulla res alia a Deo est objectum Theologiæ; ergo, &c.

*Prob. ant.* Si quæ res alia a Deo esset Theologiæ objectum, maxime Verbi divini incarnatio; atqui incarnatio Verbi non est objectum Theologiæ, ex D. Basil. (z) dicente: in *Theologiam, id est, in ea quæ divinitatis propria sunt, intenti, Assumptionis mysterium contemnamus*; ergo, &c.

*Resp. dist. min.* Incarnatio Verbi non est objectum attributionis Theologiæ, *conc. min.* objectum attributum, *nego min.* Incarnatio enim refertur ad Deum tanquam instrumentum animatum, quo voluit reparare creaturam rationalem, & sic intelligi debet D. Basilius & alii Patres.

CON-

(z) Epist. 141.

## CONCLUSIO II.

*Objectum formale* quod *Theologiæ*, *est ipsa divinitas*, *seu est Deus sub ratione deitatis*.

*Prob.* Objectum formale *quod* alicujus scientiæ, est formalitas, sub qua illa scientia attingit suum objectum materiale; atqui ratio deitatis, est formalitas sub qua Theologia attingit suum objectum materiale; ergo, &c. *Major* est definitio; *minor* est certa, nam ipsa deitas est fons & radix omnium quæ in eo sunt & a Deo producuntur; ratio enim cur Deus est unus, trinus, infinitus, &c. est ipsa deitas; ratio cur sit creator, sanctificator, &c. est ipsa deitas; ergo.

*Objicies* 1. Objectum formale *quod* alicujus scientiæ, prædicari debet de omnibus objectis inadæquatis, quæ ab illa scientia attinguntur; atqui deitas nullo modo prædicatur de Angelis, Homine, Legibus, Sacramentis, &c.

*Respond. dist. maj.* Prædicari debet in recto, vel in obliquo, *concced. maj.* in recto semper, *nego maj.* atqui deitas de omnibus non prædicatur in recto; *conc. min.* non enim sunt Deus: in obliquo, *nego min.* sunt enim vel effectus Dei, vel media conducentia ad Deum, &c.

*Objicies* 2. Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis, alias possent cognosci prædicata Dei essentialia; ergo Deus sub ratione deitatis non potest esse objectum formale *quod* Theologiæ.

*Resp. dist. ant.* Deus non potest a nobis cognosci sub ratione deitatis intuitive, *conc. ant.* abstractive per effectus, *nego anteced.* nam ex Apostol. (*a*) *Invisibilia ejus a creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas.*

*Inst.*

(a) Rom. 1. v. 20.

*Inst.* Atqui non sufficit cognitio abstractiva deitatis, ut ipsa sit objectum formale *quod Theologiæ*.

*Prob. subs.* Disciplina debet adæquare, & consequenter comprehendere, suum objectum formale *quod*. Atqui cognitio abstractiva, cum sit finita, non adæquat Deum infinitum sub ratione deitatis; ergo, &c.

*Resp. nego maj.* Sufficit enim ut disciplina cognoscat suum objectum formale in quantum est cognoscibile ex suis principiis; atqui Theologia cognoscit Deum sub ratione deitatis in quantum cognoscibilis est ex principiis revelatis; ergo.

## CONCLUSIO III.

*Objectum formale* quo *Theologiæ, est veracitas Dei in revelando, quatenus per discursum Theologicum applicatur.*

*Prob.* Objectum formale *quo*, est medium, seu motivum, per quod disciplina attingit suum objectum tum materiale, tum formale *quod*; atqui per veracitatem Dei in revelando nobis per discursum applicatam, Theologia attingit suum objectum materiale, & formale *quod*. Quare enim Theologus certus est Christum habere humanam voluntatem, nisi quia Deus, qui est summe verax, revelavit Christum esse hominem? ergo veracitas Dei in revelando, est motivum assensus quem Theologus præbet conclusioni Theologicæ, non quidem veracitas sola, alioquin assensus Theologicus non discreparet ab assensu fidei, qui datur propter veracitatem Dei revelantis, sed veracitas per discursum Theologicum applicata.

*Objicies*: Quod convenit, tam fidei, quam Theologiæ, non est objectum formale *quo* Theo-

Theologiæ ; atqui veracitas Dei in revelando, etiam per discursum applicata, convenit fidei ; ergo, &c. *Resp. neg. min.*

*Prob. min.* Ex dicendis (*b*) propositio legitime deducta ex præmissis immediate revelatis, (quales sunt articuli de consubstantialitate Verbi cum patre, de duplici voluntate in Christo, &c. est de fide divina ; ergo veracitas Dei per discursum applicata convenit fidei.

*Resp. dist. antec.* Propositio legitime deducta ex præmissis immediate revelatis, est de fide divina, si spectetur materialiter, id est quatenus continetur in revelata, *conc. ant.* si spectetur formaliter, id est quatenus deducitur ex præmissis, *nego ant.* Sic enim est assensus Theologicus. Ratio est, quia motivum assentiendi conclusioni spectatæ formaliter, est discursus artificialis applicans divinam revelationem ; at motivum assentiendi conclusioni materialiter spectatæ, est divina revelatio, in qua conclusionem contineri certo cognoscitur per illationem legitimam. Hinc patet articulum de consubstantialitate esse simul conclusionem Theologicam, & articulum fidei in Theologo catholico, esse vero simplicem articulum fidei in chistiano Theologiæ ignaro, qui non curat de applicatione revelationis, & cui satis est quod sit certus Deum aliquam veritatem revelasse.

## DISSERTATIO IV.

### *De proprietatibus Theologiæ.*

Quæritur hic 1. qualis sit habitus mentis Theologia. 2. Utrum sit supernaturalis.

C A-

(b) Dissert. de fide, cap. 1, q. 4.

## CAPUT I.

*Qualis sit habitus mentis Theologia.*

*Nota*: EX Logica, quinque esse habitus mentis, nempe, intelligentiam, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem. Certum est autem Theologiam non esse intelligentiam, cum non sit cognitio primorum principiorum unicuique lumine naturali absque discursu cognitorum; nec prudentiam, cum non tractet de rebus quæ in particularibus circumstantiis agendæ sunt, nec artem, cum non verset circa factibilia.

Restat ergo expendendum, 1. An sit scientia; 2. Qualis sit scientia; 3. An sit etiam sapientia.

## QUÆSTIO I.

*An Theologia sit scientia?*

### CONCLUSIO.

THeologia est scientia vere ac proprie dicta. *Prob.* Ad scientiam proprie dictam duo sufficiunt, nempe, *Evidentia consequentiæ*, id est, connexionis quam habet conclusio cum præmissis, & *certitudo consequentis*, id est, veritatis quæ ex præmissis deducitur; atqui illa duo reperiuntur in Theologia nostra; ergo, &c. Hinc Scriptura (*c*) Theologiam appellat scientiam, *Dabo vobis Pastores.... & pascent vos scientia & doctrina.*

Ob-

(c) Jerem. 3. v. 15.

*Objicies* 1. Scientia ex Aristotele, est cognitio certa & evidens; atqui Theologia nostra non est evidens, nititur enim principiis revelatis, & consequenter obscuris; ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia, quę nititur principiis naturalibus, debet esse evidens, *conc. maj.* scientia quæ nititur principiis supernaturalibus, *nego maj.* Aristoteles autem definit scientiam naturalem, quæ non potest esse physice aut metaphysice certa, nisi ejus principia sint evidentia, cum certitudo scientiæ petatur ex certitudine principiorum; e contra Theologia nostra habet ex suis principiis, nempe ex divina revelatione, omnem certitndinem, ita ut Theologus sit prorsus imperturbabilis in sua scientia, quam clare videt sequi ex fidei principiis, licet illa principia evidenter non cognoscat; ergo.

*Objicies* 2. De singularibus & contingentibus non datur scientia proprie dicta; atqui Theologia agit de singularibus, v. g. de Verbi incarnatione, passione, &c. agit item de contingentibus, v. g. de actibus humanis, merito, justificatione, &c. Ergo.

*Resp. dist. maj.* De singularibus & contingentibus non datur scientia proprie dicta, si spectentur in se, *conc.* si spectentur quatenus divinæ, aut revelationi, aut ordinationi, subsunt, *nego maj.* atqui Theologia agit de singularibus & contingentibus, prout subsunt divinæ, aut revelationi, aut ordinationi, *conc. min.* prout sunt in se, *nego min.* sic enim considerata, sunt mutabilia & incerta; verum considerata prout subsunt divinæ revelationi, aut ordinationi, sunt immutabiliora, longeque certiora, quam universalia, aut necessaria ordinis naturalis.

QUÆ-

## QUÆSTIO II.

*Qualis scientia sit Theologia?*

HIc quæritur, 1. utrum Theologia sit speculativa, vel practica; 2. utrum sit certior scientiis naturalibus; 3. utrum sit subalternata scientiæ Beatorum.

### ARTICULUS I.

*Utrum Theologia sit scientia speculativa, aut practica.*

*Nota*: Scientia *mere speculativa*, est ea quæ sistit in contemplatione sui objecti. Scientia *mere practica*, est ea quæ ordinatur ad operationem.

Scientia *partim speculativa, & partim practica*, est ea, quæ, præter objecti sui speculationem, voluntatem dirigit ad operationem. His notatis:

### CONCLUSIO.

*Theologia est scientia speculativa simul & practica*. Ita D. Thom. (*d*) contra Scotum & Scotistas, qui docent Theologiam esse mere practicam.

*Prob.* Illa disciplina, quæ contemplatur suum attributionis objectum, ac insuper ad ejus possessionem dirigit, speculativa simul est, & practica; atqui Theologia contemplatur suum attributionis objectum, naturam nimirum Dei ejusque proprietates, ac insuper ad illius possessionem dirigit per virtutis exercitium & peccati fugam; ergo.

*Objicies* 1. Differentiæ, quæ specifice oppo-

nuntur, non possunt convenire eidem habitui; atqui speculativum & practicum sunt differentiæ, quæ specifice opponuntur; ergo.

*Resp. dist. maj.* Differentiæ specifice oppositæ, non possunt convenire eidem habitui, si habitus sit unus unitate simplicitatis, *conc. maj.* unitate ordinis & compositionis, *nego maj.* Licet ergo Theologia sit una unitate ordinis & compositionis, quatenus omnia quæ in ea tractantur, referuntur ad Deum, qui est ejus objectum attributionis, non est tamen una unitate simplicitatis; constat enim multis partibus juxta diversitatem rerum de quibus tractat, unde sub uno respectu est speculativa, quatenus nempe versatur circa Deum ut est in se; & sub altero est practica, quatenus versatur circa Deum, finem ultimum consequendum.

*Objicies* 2. Omnes conclusiones Theologiæ vel formaliter, vel virtualiter ordinantur ad praxim; ergo est totaliter practica.

*Prob. ant.* Si quæ sint conclusiones Theologicæ, quæ ad praxim non ordinarentur, maxime istæ: *Deus est unus, trinus, pater generat filium, &c.* Sed illæ sunt practicæ saltem virtualiter; ergo.

*Prob. min.* Illæ cognitiones, *Deus est unus, trinus, &c.* amorem erga divinas illas personas accendunt; ergo sunt saltem virtualiter practicæ.

*Resp. dist. ant.* Illæ cognitiones amorem erga personas divinas provocant, ex se & ex fine intrinseco, *nego ant.* per accidens & ex fine extrinseco, nempe Theologi nolentis Deum cognoscere nisi ut eum diligat & honorificet, *conc. ant.* porro, ut habitus sit totaliter practicus, requiritur ut per se, & ex fine intrinseco,

(d) 1. p. q. 1. ar. 4.

ſeco, omnes ſuas cognitiones ad praxim dirigat, quod certe non præſtat Theologiæ pars nobilior.

## ARTICULUS II.

*Utrum Theologia ſit certior aliis ſcientiis naturalibus, & æque certa ac fides?*

*Nota.* CErtitudo duplex eſt, nempe objecti & ſubjecti, ſeu motivi.

Certitudo *objecti*, eſt immutabilitas & invariabilitas rei quæ cognoſcitur.

Certitudo *ſubjecti*, ſeu motivi, eſt adhæſio intellectus alicui veritati cognitæ per aliquod medium, ſeu motivum certum.

## CONCLUSIO I.

*Theologia omnibus aliis ſcientiis naturalibus certior eſt, certitudine, tum* objecti, *tum* ſubjecti.

*Prob. prima pars*: Scientia quæ fertur in objectum magis immutabile & invariabile, eſt certior certitudine objecti; atqui talis eſt Theologia, quæ fertur in Deum, qui majorem habet immutabilitatem & neceſſitatem eſſendi, quam objecta aliarum ſcientiarum naturalium; ergo.

*Prob. ſecunda pars*: Certitudo ſubjecti petitur ex certitudine motivi propter quod intellectus aſſentitur alicui veritati; ergo major eſt certitudo, quo motivum eſt certius & firmius; atqui motivum propter quod intellectus aſſentitur concluſioni Theologicæ, eſt certius ac firmius eo quod in aliis ſcientiis intellectum determinat ad aſſenſum; eſt enim divina revelatio, quæ certe longe majorem habet certitudinem, quam principia lumine naturali cognita, quæ ſunt motiva ſcientiarum naturalium; ergo, &c.

*Objicies* 1. Quod est causa certitudinis conclusionis Theologicæ, est certius conclusione Theologica; atqui quandoque principia naturalia sunt causa certitudinis conclusionis Theologicæ: ergo *Resp. nego min.*

*Prob. min.* Conclusio Theologica quandoque deducitur ex una præmissa revelata, & altera non revelata; atqui tunc præmissa non revelata est causa conclusionis Theologicæ: ergo quandoque principia naturalia sunt causa conclusionis Theologicæ.

*Resp. dist. min.* Tunc præmissa non revelata, est causa conclusionis Theologicæ, adæquata, *nego min.* inadæquata, *subdist.* si spectetur separata a præmissa revelata, *nego minor.* si spectetur conjuncta cum præmissa revelata, *conc. min.* & sic distincto consequente, *nego conseq.* Porro præmissa naturalis non revelata, conjuncta cum revelata, certior est, quam si sola foret, & consequenter conclusio Theologica certior est qualibet conclusione scientifica.

*Inst.* Ex Logica, *conclusione sequitur debiliorem præmissam*: ergo quando una præmissa est naturalis, conclusio Theologica acquirit tantum certitudinem naturalem, & consequenter non est certior aliis scientiis.

*Resp. nego conseq.* Ut enim verificetur præfatum axioma, sufficit quod conclusio non adæquet perfectionem nobilioris præmissæ, non autem necesse est quod sit æque imperfecta ac præmissa ignobilior. Porro conclusio deducta ex una præmissa revelata & altera naturaliter evidente, non est tam certa, quam præmissa revelatar, verum propter sui consortium cum præmissa revelata, est certior ipsa præmissa evidente.

*Objicies* 2. Assensus Theologicus non potest esse certior assensu primorum principiorum, qualia

lia ſunt: *Totum eſt majus ſua parte; quodlibet eſt, vel non eſt*. Ergo, *Reſp. nego ant.*

*Prob. ant.* Eo quod eſt certiſſimum, non poteſt dari certius; atqui prima principia ſunt certiſſima; ergo, &c.

*Reſp. diſt. maj.* Eo quod eſt certiſſimum, tam ex parte objecti, quam ex parte ſubjecti, non poteſt dari certius, *conc. maj.* eo quod eſt certiſſimum ex parte objecti tantum, non poteſt dari certius, *nego maj.* & ſic ad minorem.

Itaque notitia primorum principiorum eſt certiſſima ex parte objecti, verum concluſio Theologica eſt certior ex parte ſubjecti; certitudo enim ſubjectiva concluſionis Theologicæ deſumitur ex motivo, quod certius eſt quibuſcumque principiis naturalibus.

*Inſt.* 1. Nihil eſt certius evidentia; atqui evidentia eſt motivum aſſenſus ſcientifici; ergo. *Reſp. nego maj.*

*Prob. maj.* Nihil eſt certius eo quod ab intellectu excludit omnem dubitationis motum; atqui evidentia excludit ab intellectu omnem dubitationis motum, cum in aſſenſu Theologico ſæpe adſit talis motus dubitationis; ergo.

*Reſp. diſt. maj.* Nihil eſt certius in eodem ordine, *conc. maj.* in diverſo, eoque ſuperiori, *nego maj.* Porro evidentia eſt in ordine naturali, revelatio in ordine ſupernaturali; ſupernaturale autem eſt certius eo quod eſt evidens; ergo concluſio Theologica eſt certior concluſione evidenti naturali. *Præterea*, Deus poteſt permittere in pœnam peccati, ut quod videtur evidens, ſit falſum; econtra nullo unquam caſu poteſt permittere, ut quod revelatum eſt, non ſit verum; *Fidelis enim permanet, negare ſeipſum non poteſt*, ait Apoſt. (*e*).

Ad

(e) 2. ad Tim. 2. v. 13.

Ad id autem quod dicitur: in assensu Theologico sæpe adest dubitationis motus, *dist.* per accidens, quia quandoque Theologus magis attendit ad difficultates, quæ contra fidem ex humana ratione nascuntur, quam ad divinam revelationem, *conc.* per se & ex natura assensus Theologici, cujus motivum magis distat a falso, quam id quod videtur evidens, *nego.*

*Inst.* 2. Assensus necessarius, certior est assensu libero; atqui assensus scientificus est necessarius, assensus vero Theologicus est omnino liber; ergo.

*Resp.* 1. *dist. maj.* Assensus necessarius est certior assensu libero, si assensus liber oriatur ex motivo opinativo, *conc. maj.* si oriatur ex motivo infallibili, *nego maj.* Porro motivum assensus Theologici est prorsus infallibile, & tam necessarium, quam ipse Deus, qui *seipsum negare non potest.*

*Resp. dist. min.* Assensus Theologicus est liber ei qui non attendit ad veracitatem Dei revelantis, *conc. min.* ei qui attendit, *nego min.*

## CONCLUSIO II.

*Conclusio Theologica non est æqualis cum fide certitudinis.*

*Prob.* Quia conclusio Theologica tantum certa est propter præmissas, quarum saltem una est de fide; ergo præmissæ conclusionis Theologicæ sunt illa certiores, juxta illud Philosophiæ effatum: *Propter quod unumquodque est tale, & illud magis.*

*Dices:* Illa propositio, quam qui negat est hæreticus, æqualis est cum fide certitudinis; sed qui negat conclusionem deductam ex prin-

cipiis

cipiis fidei, est hæreticus; ergo conclusio Theologica æqualis est cum fide certitudinis.

*Prob. min.* Monothelitæ damnati sunt in VI. Synodo ut Hæretici, quia negabant hanc propositionem, *Christus habet duas voluntates*, sed illa propositio est conclusio Theologica deducta ex hac propositione fidei, *Christus habet duas naturas*; ergo.

*Resp. dist. min. primi argum.* Qui negat conclusionem deductam ex principiis fidei, præcise ut est illata per discursum Theologicum, est hæreticus, *nego min.* quatenus illa propositio est etiam revelata, vel continetur in revelata, *conc. min.* Ergo conclusio Theologica æqualis est cum fide certitudinis, si spectetur ut est revelata, vel ut continetur in revelata, *conc. conseq.* si spectetur ut est per discursum illata ex revelata, *nego conseq.*

Itaque conclusio Theologica considerari potest 1. Quatenus illata est per discursum, & sic non est de fide, nec qui eam negaret esset hæreticus. 2. Quatenus continetur in propositione revelata & apprehenditur omnino eadem cum illa, & sic est de fide, & qui eam negaret esset hæreticus; sic Monothelitæ, negantes hanc propositiooem *Christus habet duas voluntates*, damnati sunt ut hæretici, quia illa propositio continetur in ista, quæ est immediate revelata, *Christus habet duas naturas*; unde est immediate, saltem implicite, revelata, quia impossibile est naturam intellectualem separari a sua voluntate.

## ARTICULUS III.

*Utrum Theologia nostra sit subalterna scientia beatorum?*

## CONCLUSIO.

*Theologia nostra improprie quidem, sed non proprie, est subalterna scientia beatorum.*

*Prob. prima pars :* Ad subalternationem improprie dictam, requiruntur, ac sufficiunt duæ conditiones, *Prima*, ut scientia subalternans sit superior subalternata. *Secunda*, ut subalternata ordinetur ad comparandam subalternantem; atqui scientia beatorum est superior Theologia viatorum, & Theologia viatorum ad scientiam beatorum comparandam ordinatur: ergo.

*Prob. secunda pars :* Theologia, respectu scientiæ beatorum, non habet conditiones ad proprie dictam subalternationem requisitas; ergo.

*Prob. ant.* Ad subalternationem proprie dictam tres requiruntur conditiones.

*Prima*, ut scientia subalternata habeat idem objectum ac scientia subalternans, sed contractum per aliquam rationem realem accidentalem, sub qua a subalternante non consideratur: sic Medicina, quæ subalternatur Physicæ, considerat corpus naturale *ut sanabile*, Physica vero, quæ subalternat Medicinam, idem corpus naturale considerat, sed *ut naturale* est.

*Secunda*, ut scientia subalternata desumat sua principia a subalternante, quomodo Medicina desumit sua principia a Physica, nam *ibi incipit medicus, ubi desinit Physicus*.

*Tertia*, ut scientia subalternata sit compatibills,

bilis, cum ſubalternante in eodem ſubjecto; atqui Theologia noſtra nullam habet ex his conditionibus reſpectu ſcientiæ beatorum; ergo.

1. Enim, Theologia noſtra habet idem omnino objectum, nulla differentia reali contractum, ac Teeologia beatorum, nempe Deum ſub ratione deitatis.

2. Theologia noſtra non deſumit ſua principia a ſcientia beatorum; quia principia noſtræ Theologiæ ſunt propoſitiones fidei, quæ non reperiuntur in ſcientia beatorum.

3. Theologia noſtra & Theologia beatorum non poſſunt eſſe in eodem ſubjecto, cum Theologia noſtra ſit obſcura & inevidens, Theologia vero beatorum ſic clara & evidens; atqui evidentia excludit obſcuritatem, obſcuritas evidentiam; ergo.

*Dices contra ſecundam partem*: Objectum Theologiæ & ſcientiæ beatorum eſt idem, aliqua differentia accidentali contractum; ergo

*Reſp. nego ant.*

*Prob. ant.* Objectum Theologiæ noſtræ eſt Deus obſcure cognitus, objectum ſcientiæ beatorum eſt Deus clare viſus; atqui illa differentia obſcuritatis & evidentiæ ſatis eſt ut una ſcientia alteri proprie ſubalternetur; ergo.

*Reſp. nego min.* Quia differentia quæ requiritur in objecto ſcientiæ ſubalternatæ, debet ſe tenere ex parte ipſius objecti, cui debet per ſe & realiter convenire, quomodo ſanabilitas per ſe & realiter convenit objecto Medicinæ; ſed obſcuritas cognitionis non ſe tenet ex parte objecti Theologiæ, quod non eſt per ſe obſcurum, ſed tantum ex parte ſubjecti, nimirum hominis viatoris, qui per accidens, ratione ſcilicet ſui ſtatus, Deum clare videre non poteſt.

## QUÆSTIO III.

*An Theologia sit etiam sapientia?*

### CONCLUSIO.

THeologia *viatorum est vera sapientia.* *Prob.* 1. *ex Script.* Nam S. Paulus (*f*) de Theologia sermonem faciens, ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus sæculi, neque principum hujus sæculi qui destruuntur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, &c.* Hoc ipsum Apostolis promiserat Christus Lucæ 21. *Dabo vobis os & sapientiam cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.* Unde omnes Patres Theologiam nostram perfectæ sapientiæ titulo nobilitant.

*Prob.* 2. *ratione.* Sapientia, ex Philosophis, est *cognitio rerum altissimarum per altissimas causas*: atqui Theologia nostra est cognitio *rerum altissimarum*; nempe Dei rerumque divinarum, *per altissimas causas*; nimirum per revelationem divinam, quæ haud dubie est causa altissima; ergo.

*Objicies* 1. Ex Aristotele. (g) Vera sapientia debet tradere & probare communia omnium scientiarum principia; atqui Theologia nostra hoc non exequitur; ergo.

*Resp. dist. maj.* Sapientia philosophica quæ versatur circa prima principia lumine naturali nota, *conc. maj.* Sapientia supernaturalis, *nego maj.*

---

(f) 1. Cor. 2. v. 6.
(g) L. 1. Metaph. c. 1.

*maj.* Ratio disparitatis est, quia sapientia naturalis ejusdem est ordinis cum aliis scientiis, quibus consequenter, cum sit habitus universalis, tradit principia, illaque probat; econtra sapientia præsuppositive supernaturalis, non est ejusdem ordinis cum scientiis naturalibus, unde non ejus est illorum principia tradere & probare.

*Objicies* 2. Idem habitus non potest esse sapientia simul & scientia; atqui, ex dictis, Theologia est scientia; ergo. *Resp. nego maj.*

*Prob. maj.* Sapientia & scientia sunt membra, in quæ Philosophi dividunt habitum mentis; atqui membra legitimæ divisionis debent esse inter se opposita; ergo.

*Resp. dist. maj.* Sunt membra, in quæ Philosophi dividunt habitum mentis, tanquam totum potentiale in suas potentias, *conc. maj.* Tanquam totum integrale in sua membra, ut hominis pars, alia caput, alia manus, alia pes, &c. vel tanquam genus in suas species, ut animal, aliud rationale, aliud irrationale, *nego maj.* atqui membra legitimæ divisionis debent esse inter se opposita, si agatur de divisione totius integralis in sua membra, vel de divisione generis in suas species, *conc. min.* si agatur de divisione totius potentialis, qualis est habitus, in suas potentias, *nego min.*

*Itaque:* partes, quæ dividunt totum potentiale, debent quidem esse diversæ, sed non debent esse oppositæ, sic intellectus & voluntas in quæ anima tanquam totum potentiale dividitur, sunt quidem partes diversæ, sed non sunt inter se oppositæ, cum in eodem subjecto reperiantur; similiter Theologia est scientia quatenus est cognitio certa per discursum comparata, & est sapientia quatenus est cognitio rerum altissimarum per altissimas causas.

## CAPUT II.

*Utrum Theologia sit supernaturalis?*

*Nota*: NOn est hic quæstio de Theologia sumpta *præsuppositive*, ratione scilicet principiorum quibus innititur, quæ sunt veritates a Deo revelatæ, certum est enim, quod Theologia, sic sumpta, sit omnino supernaturalis; sed quæstio est de Theologia sumpta *entitative*, quatenus est habitus per discursum deducens varias conclusiones ex principiis revelatis, de qua sit:

## CONCLUSIO.

*Theologia, est habitus mere naturalis.*

*Prob.* Ille habitus est pure naturalis, cujus ratio formalis specificativa, est pure naturalis, talis est enim entitas rei, qualis est ejus ratio constitutiva, & specificativa; atqui ratio formalis specificativa Theologiæ, est mere naturalis, est enim discursus per quem nostra Theologia a scientia beatorum, & fide distinguitur, discursus autem est actus intellectus agentis secundum suam vim naturalem; ergo.

*Objicies* 1. Illa scientia, quæ causam habet supernaturalem, est supernaturalis, atqui causa Theologiæ, est supernaturalis, nimirum divina revelatio; ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia quæ habet causam proximam supernaturalem, est supernaturalis, *conc. maj.* causam tantum remotam, *nego maj.* & sic distincta min. *nego conseq.*

*Itaque*, causa proxima Theologiæ, est judicium de connexione quam habet aliqua veritas cum articulo expresse revelato; porro illud

judi-

judicium est merus fœtus rationis, illam connexionem per discursum apprehendentis.

*Inst.* Scientiæ specificantur a suis principiis, sed principia Theologiæ sunt supernaturalia; ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientiæ specificantur a suis principiis spectatis secundum usum & applicationem, *conc. maj.* spectatis secundum entitatem, *nego maj.* Porro principia Theologiæ, licet secundum entitatem supernaturalia, sunt tamen naturalia secundum suam applicationem quæ fit per discursum Theologicum mere naturalem.

*Objicies* 2. Illa scientia est supernaturalis, cujus certitudo est supernaturalis; atqui certitudo Theologiæ est supernaturalis; nam ex dictis certitudo Theologiæ est major certitudine omnium scientiarum naturalium; atqui illa major certitudo non potest desumi nisi ab ejus supernaturalitate; ergo.

*Resp. dist. maj.* Cujus certitudo est supernaturalis immediate & formaliter, *conc. maj.* remote tantum & resolutive, *nego maj.* & sic distincta minore, *nego conseq.* Itaque certitudo Theologiæ non est supernaturalis, nisi remote & resolutive, in quantum scilicet per discursum conclusiones Theologicę resolvuntur in articulos fidei, sicut per eumdem discursum ex illis articulis inferuntur, quod sufficit ut certitudo Theologiæ sit major certitudine omnium aliarum scientiarum naturalium.

# DISSERTATIO V.

## *De locis Theologicis.*

QUæres 1. *Quid sunt loci Theologici?*
*Resp.* Sunt sedes, ac veluti promptuaria, ex quibus Theologia sua desumit argumenta.

Quæres 2. *Quotuplicis generis sunt loci Theologici?*

*Resp.* Duplicis, nempe *interni*, seu proprii, & *externi*, seu improprii.

Loci *interni*, sunt *illi*, *ex quibus Theologia certa desumit argumenta*; tales sunt omnes, qui divina revelatione, atque Spiritus sancti illustratione, & auxilio nituntur.

Loci *externi*, sunt *illi*, *ex quibus Theologia desumit argumenta tantum probabilia*; eo quod humana tantum fide, aut ratione, fulciantur.

Quæres 3. *Quot sunt loci Theologici?*
*Resp.* Si late loqui velimus sunt decem, quorum sex primi sunt interni, & quatuor ultimi externi.

### *Loci interni Theologici.*

*Primus*, est authoritas Scripturæ sacræ, libris canonicis contentæ.

*Secundus*, authoritas traditionis Christi & Apostolorum.

*Tertius*, authoritas sanctorum Patrum, qui sunt traditionis testes.

*Quartus*, authoritas Ecclesiæ catholicæ, quæ veras Scripturas & traditiones a falsis discernit, earumque genuinum sensum exhibet.

*Quin-*

*Quintus*, authoritas summorum Pontificum.
*Sextus*, authoritas Conciliorum, præsertim generalium, quæ Ecclesiam repræsentant.

*Loci Theologici externi.*

*Primus*, est Theologorum scholasticorum, & juris pontificii peritorum, authoritas.
*Secundus*, rationis naturalis argumenta.
*Tertius*, Philosophorum, & Cæsarei juris consultorum, placita.
*Quartus*, est humana historia.
*Nota*: De his omnibus agemus sex capitibus; quorum, *Primum*, erit de Scriptura sacra. *Secundum*, de traditione & sanctis Patribus. *Tertium*, de Ecclesia, *Quartum*, de Romano Pontifice. *Quintum*, de Conciliis. *Sextum*, de locis externis Theologiæ.

## CAPUT I.

### *De Scriptura sacra.*

*Nota* 1. SCriptura sacra variis insignitur nominibus, 1. Dicitur, *Testamentum* (h): quia Deus per Scripturas nobis testatus est eximium amorem, quo nos, ut filios, constituit suos hæredes. 2. Propter sui excellentiam, dicitur antonomastice *Biblia*, id est, *Liber*, quia est liber omnium librorum, à quo omnis sapientia, in omnibus aliis libris contenta, tanquam à fonte dimanat. 3. Propter eamdem sui excellentiam dicitur simpliciter *Scriptura*. Rom. 4. v. 3. *Quid enim dicit*

(h) Hebr. 9. v. 16.

*cit Scriptura*? Et ipse Christus (*i*) ait; *Nunquam legistis in Scripturis.*

Quæres, *Quid est Scriptura sacra?*

*Resp.* Est *verbum Dei, ab authore hagiographo, afflante Spiritu sancto scriptum, & ut tale ab Ecclesia nobis manifestatum.*

Dicitur 1. *Verbum Dei*: per quod convenit cum traditione.

Dicitur 2. *Ab authore hagiographo*: id est, a sancto scriptore a Deo inspirato.

Dicitur 3. *Afflante Spiritu sancto*: id est, a Deo inspirante, per quod differt a definitionibus Ecclesiæ, quæ cum speciali Spiritus sancti assistentia scribuntur, sed non ex Dei inspiratione; unde non sunt Scriptura sacra.

Dicitur 4. *Scriptum*, per quod distinguitur a traditione, quæ est verbum Dei non scriptum.

Dicitur 5. *Et ab Ecclesia, ut verbum Dei nobis manifestatum*. Quia Ecclesiæ est determinare quinam libri sint canonici & divini, & quinam non sint.

*Nota*: Agemus hic 1. De Scripturæ sacræ existentia & veritate; 2. De ejus integritate; 3. De ejus authoritate; 4. De ejus authore; 5. De ejus Canone; 6. De ejus idiomate; 7. De ejus versionibus; 8. De ejus sensibus; 9. De regulis ad expositionem Scripturæ sacræ necessariis; 10. De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos; 11. De regulis ad intelligendos Hebræorum tropos & figuras; 12. De concordia locorum Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur; 13. De iis quæ ad cautam SS interpretum lectionem observanda sunt, totidem quæstionibus.

QUÆ-

(i) Matth. 21. v. 42.

## QUÆSTIO I.

*De sacra Scriptura existentia & veritate.*

*Nota*: NOmine veritatis hic, intelligitur realitas; unde quæritur, utrum Scripturæ, quæ dicuntur sacræ, sint libri veri, & non suppositi.

## CONCLUSIO.

*Scriptura sacra, ab Ecclesia nobis proposita, sunt libri veri, & non suppositi.*

*Prob.* Illi libri sunt veri, & non suppositi, qui, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti sunt authoribus quorum nomen præ se ferunt; atqui libri Scripturæ sacræ ab Ecclesia nobis propositæ, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti fuerunt authoribus, quorum nomen præ se ferunt, ut quæstione quarta probabimus; ergo.

*Major constat*; neque enim alio argumento probari potest Commentarios Cæsaris, Augustini opera, &c. non esse libros suppositos, sed veros, quam quod quovis sæculo illi libri ipsi fuerunt adscripti, eorumque nomen præ se ferant.

*Min. certa est*, 1. Ex infinitis Scripturæ editionibus, quæ, sub iisdem semper titulis, in lucem prodierunt. 2. Ex eo quod Scriptores subsequentes, libros antea scriptos sub iisdem nominibus semper allegant, sic in novo Testamento citantur Libri Moysi, Isaiæ, Jeremiæ, Psalmorum, &c. 3. Ex primis Ecclesiæ Patribus, qui tum Evangelia tum Epistolas Apostolorum, tum alios libros novi Testamenti sub sibi propriis nominibus referunt. Ergo, &c.

Ob-

aliquando corruperunt, id fecerunt, vel ante Christi adventum, vel post Christi adventum, atqui neutrum dici potest, ergo.

*Non primum*, quia ait D. Hieron. cit. *nusquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent*. Atqui eam corruptionem nunquam Christus exprobravit, imo exhortatur auditores suos ad audiendas Scripturas, *scrutamini Scripturas* (o) &, *super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcumque ergo dixerint vobis, servate, & facite* (p). Quis autem dicat Christum ad corruptas Scripturas legendas sine ulla præmonitione homines invitasse?

*Non secundum*, nam testimonia, quæ a Christo & Apostolis ex veteri Testamento laudata sunt, omnia inveniuntur nunc in Moyse & Prophetis, ut ab illis citata sunt. *Numquid*, addit D. Hieron. *Salvator & Evangelistæ, & Apostoli in testimonia protulerunt, ut Judæi postea falsaturi erant?*

*Prob.* 2. Si Judæi divinas Scripturas, in odium christianismi, falsare voluissent, haud dubie id fecissent in præcipuis vaticiniis de Christo, & in locis, in quibus præcipua religionis Christianæ capita tractantur; atqui in iis locis non falsarunt Scripturas, siquidem in iis tum vaticiniis, tum locis, aut non differunt a nostris codicibus Judæorum codices, aut si differant in aliquibus, ea discrimina nullius sunt momenti quantum ad fidem & religionem; ergo, &c. Imo sæpe codices Hebræi magis Judæos vexant, quam codices Græci aut La-

(o) Joann. 5. v. 39.
(p) Matth. 23. v. 2.

Latini, v. g. Psal. 2. in codicibus Græcis & Latinis legitur, *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus*, ex quo nihil aperte contra Judæos deduci potest: in cod. Hebræis est, *Osculamini filium, ne irascatur*, qui locus est invictissimus contra Judæos, qui Christum futurum esse Deum non credunt.

*Confirm.* 1. Ex speciali providentia, qua Deus Ecclesiæ suæ semper prospicit. 2. Ex incredibili Judæorum religione erga sacros Libros, quæ tanta est, ut scribat Philo Judæus quemlibet Judæum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliquo mutari: atque hodie recentiores Judæi tanta veneratione legem prosequuntur, ut si aliquando in terram ceciderit, jejunium publicum indicant.

*Objicies* 1. Nonnulli ex Patribus, Justinus (q), Eusebius (r), Origenes (s) Chrysost. (t) & & Hieronym. exprobrant Judæis quædam erasisse ex Hebraicis codicibus, quædam in odium Christianorum corrupisse; ergo.

*Resp. nego ant.* Namque 1. Justinus, Eusebius, & Origenes nunquam scripserunt textum Hebraicum a Judæis fuisse corruptum, sed textum Græcum LXX. interpret. id aperte declarant illi Patres, *At quod illi*, ait Justin. *multos & integros locos illarum* (Scripturarum) *ex translatione eorum, qui cum Ptolomeo fuere seniorum sustulerunt, in quibus clare hunc ipsum crucifixum & hominem esse, eumque in cruce pendere, & mori pronunciatum esse ostenditur, scire vos volo.* Eodem modo loquitur Origenes de corruptione versionis LXX.

2. Chry-

(q) In dialog. cum Triphone.
(r) L. 4. histor. cap. 28.
(s) Hom. 12. in Jerem.
(t) Epist. ad Aug. q. 11. inter Augustinianas.

## CAPUT II.

*Utrum Theologia sit supernaturalis?*

*Nota*: NOn est hic quæstio de Theologia sumpta *præsuppositive*, ratione scilicet principiorum quibus innititur, quæ sunt veritates a Deo revelatæ, certum est enim, quod Theologia, sic sumpta, sit omnino supernaturalis; sed quæstio est de Theologia sumpta *entitative*, quatenus est habitus per discursum deducens varias conclusiones ex principiis revelatis, de qua sit:

## CONCLUSIO.

*Theologia, est habitus mere naturalis.*

*Prob.* Ille habitus est pure naturalis, cujus ratio formalis specificativa, est pure naturalis, talis est enim entitas rei, qualis est ejus ratio constitutiva, & specificativa; atqui ratio formalis specificativa Theologiæ, est mere naturalis, est enim discursus per quem nostra Theologia a scientia beatorum, & fide distinguitur, discursus autem est actus intellectus agentis secundum suam vim naturalem; ergo.

*Objicies* I. Illa scientia, quæ causam habet supernaturalem, est supernaturalis, atqui causa Theologiæ, est supernaturalis, nimirum divina revelatio; ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientia quæ habet causam proximam supernaturalem, est supernaturalis, *conc. maj.* causam tantum remotam, *nego maj.* & sic distincta min. *nego conseq.*

*Itaque*, causa proxima Theologiæ, est judicium de connexione quam habet aliqua veritas cum articulo expresse revelato; porro illud judi-

judicium est merus fœtus rationis, illam connexionem per discursum apprehendentis.

*Inst.* Scientiæ specificantur a suis principiis, sed principia Theologiæ sunt supernaturalia; ergo.

*Resp. dist. maj.* Scientiæ specificantur a suis principiis spectatis secundum usum & applicationem, *conc. maj.* spectatis secundum entitatem, *nego maj.* Porro principia Theologiæ, licet secundum entitatem supernaturalia, sunt tamen naturalia secundum suam applicationem quæ fit per discursum Theologicum mere naturalem.

*Objicies* 2. Illa scientia est supernaturalis, cujus certitudo est supernaturalis; atqui certitudo Theologiæ est supernaturalis; nam ex dictis certitudo Theologiæ est major certitudine omnium scientiarum naturalium; atqui illa major certitudo non potest desumi nisi ab ejus supernaturalitate; ergo.

*Resp. dist. maj.* Cujus certitudo est supernaturalis immediate & formaliter, *conc. maj.* remote tantum & resolutive, *nego maj.* & sic distincta minore, *nego conseq.* Itaque certitudo Theologiæ non est supernaturalis, nisi remote & resolutive, in quantum scilicet per discursum conclusiones Theologicę resolvuntur in articulos fidei, sicut per eumdem discursum ex illis articulis inferuntur, quod sufficit ut certitudo Theologiæ sit major certitudine omnium aliarum scientiarum naturalium.

DIS-

# DISSERTATIO V.

## *De locis Theologicis.*

QUæres 1. *Quid sunt loci Theologici?*

*Resp.* Sunt sedes, ac veluti promptuaria, ex quibus Theologia sua desumit argumenta.

Quæres 2. *Quotuplicis generis sunt loci Theologici?*

*Resp.* Duplicis, nempe *interni*, seu proprii, & *externi*, seu improprii.

Loci *interni*, sunt *illi*, *ex quibus Theologia, certa desumit argumenta;* tales sunt omnes, qui divina revelatione, atque Spiritus sancti illustratione, & auxilio nituntur.

Loci *externi*, sunt *illi*, *ex quibus Theologia desumit argumenta tantum probabilia;* eo quod humana tantum fide, aut ratione, fulciantur.

Quæres 3. *Quot sunt loci Theologici?*

*Resp.* Si late loqui velimus sunt decem, quorum sex primi sunt interni, & quatuor ultimi externi.

## *Loci interni Theologici.*

*Primus*, est authoritas Scripturæ sacræ, libris canonicis contentæ.

*Secundus*, authoritas traditionis Christi & Apostolorum.

*Tertius*, authoritas sanctorum Patrum, qui sunt traditionis testes.

*Quartus*, authoritas Ecclesiæ catholicæ, quæ veras Scripturas & traditiones a falsis discernit, earumque genuinum sensum exhibet.

Quin-

*Quintus*, authoritas summorum Pontificum.

*Sextus*, authoritas Conciliorum, præsertim generalium, quæ Ecclesiam repræsentant.

*Loci Theologici externi.*

*Primus*, est Theologorum scholasticorum, & juris pontificii peritorum, authoritas.

*Secundus*, rationis naturalis argumenta.

*Tertius*, Philosophorum, & Cæsarei juris consultorum, placita.

*Quartus*, est humana historia.

*Nota*: De his omnibus agemus sex capitibus: quorum, *Primum*, erit de Scriptura sacra. *Secundum*, de traditione & sanctis Patribus. *Tertium*, de Ecclesia, *Quartum*, de Romano Pontifice. *Quintum*, de Conciliis. *Sextum*, de locis externis Theologiæ.

## CAPUT I.

### *De Scriptura sacra.*

*Nota* 1. Scriptura sacra variis insignitur nominibus, 1. Dicitur, *Testamentum* (*h*): quia Deus per Scripturas nobis testatus est eximium amorem, quo nos, ut filios, constituit suos hæredes. 2. Propter sui excellentiam, dicitur antonomastice *Biblia*, id est, *Liber*, quia est liber omnium librorum, à quo omnis sapientia, in omnibus aliis libris contenta, tanquam à fonte dimanat. 3. Propter eamdem sui excellentiam dicitur simpliciter *Scriptura*. Rom. 4. v. 3. *Quid enim dicit*

(h) Hebr. 9. v. 16.

*cit Scriptura*? Et ipse Christus (*i*) ait: *Nunquam legistis in Scripturis*.

Quæres, *Quid est Scriptura sacra?*

*Resp.* Est *verbum Dei*, *ab authore hagiographo*, *afflante Spiritu sancto scriptum*, *& ut tale ab Ecclesia nobis manifestatum*.

Dicitur 1. *Verbum Dei*: per quod convenit cum traditione.

Dicitur 2. *Ab authore hagiographo*: id est, a sancto scriptore a Deo inspirato.

Dicitur 3. *Afflante Spiritu sancto*: id est, a Deo inspirante, per quod differt a definitionibus Ecclesiæ, quæ cum speciali Spiritus sancti assistentia scribuntur, sed non ex Dei inspiratione; unde non sunt Scriptura sacra.

Dicitur 4. *Scriptum*, per quod distinguitur a traditione, quæ est verbum Dei non scriptum.

Dicitur 5. *Et ab Ecclesia*, *ut verbum Dei nobis manifestatum*. Quia Ecclesiæ est determinare quinam libri sint canonici & divini, & quinam non sint.

*Nota*: Agemus hic 1. De Scripturæ sacræ existentia & veritate; 2. De ejus integritate; 3. De ejus authoritate; 4. De ejus authore; 5. De ejus Canone; 6. De ejus idiomate; 7. De ejus versionibus; 8. De ejus sensibus; 9. De regulis ad expositionem Scripturæ sacræ necessariis; 10. De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos; 11. De regulis ad intelligendos Hebræorum tropos & figuras; 12. De concordia locorum Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur; 13. De iis quæ ad cautam SS interpretum lectionem observanda sunt, totidem quæstionibus.

QUÆ-

(*i*) Matth. 21. v. 42.

## QUÆSTIO I.

*De sacra Scriptura existentia & veritate.*

*Nota*: NOmine veritatis hic, intelligitur realitas; unde quæritur, utrum Scripturæ, quæ dicuntur sacræ, sint libri veri, & non suppositi.

## CONCLUSIO.

*Scriptura sacra, ab Ecclesia nobis proposita, sunt libri veri, & non suppositi.*

*Prob.* Illi libri sunt veri, & non suppositi, qui, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti sunt authoribus quorum nomen præ se ferunt; atqui libri Scripturæ sacræ ab Ecclesia nobis propositæ, quovis Ecclesiæ sæculo, adscripti fuerunt authoribus, quorum nomen præ se ferunt, ut quæstione quarta probabimus; ergo.

*Major constat*; neque enim alio argumento probari potest Commentarios Cæsaris, Augustini opera, &c. non esse libros suppositos, sed veros, quam quod quovis sæculo illi libri ipsi fuerunt adscripti, eorumque nomen præ se ferant.

*Min. certa est*, 1. Ex infinitis Scripturæ editionibus, quæ, sub iisdem semper titulis, in lucem prodierunt. 2. Ex eo quod Scriptores subsequentes, libros antea scriptos sub iisdem nominibus semper allegant, sic in novo Testamento citantur Libri Moysi, Isaiæ, Jeremiæ, Psalmorum, &c. 3. Ex primis Ecclesiæ Patribus, qui tum Evangelia tum Epistolas Apostolorum, tum alios libros novi Testamenti sub sibi propriis nominibus referunt. Ergo, &c.

Ob-

*Objicies:* Scripturæ libri ſunt ſuppoſiti, nec ullatenus genuini; ergo, &c.

*Reſp. neg. ant.* Nam ſi non eſſent genuini, ſuppoſiti fuiſſent, vel ante, vel poſt Chriſtum; ſed neutrum dici poteſt; ergo. *Non quidem ante Chriſtum*, nam Judæi & Pagani errorem certe detexiſſent, ſtatimque ſcripta, quibus adeo premebantur, falſi redarguiſſent; *non etiam poſt Chriſtum*, nam Judæi longe ante ejus adventum Libros veteris Teſtamenti habebant, quos ab eis Eccleſia Chriſtiana recepit; & Libri novi Teſtamenti ab Apoſtolis ſcripti ab authoribus eorum coætaneis, ſub eorum nomine conſtanter laudati ſunt; puta a D. Ignatio, *in Epiſt. ad Smyrnenſes*; a Clemente Petri diſcipulo, *in Epiſt. ad Corinthios*; a Polycarpo Joan. auditore, *in Epiſt. ad Philippenſes*: atque ita ab aliis deinceps.

*Inſt.* 1. Non magis Libri, qui Moyſi, Iſaiæ, Jeremiæ, Matthæo, &c. tribuuntur, genuini ſunt, quam illi qui Adamo, Seth, Henoch, Bartholomæo, Thomæ, attribuuntur ab antiquis; atqui hi Libri tanquam apocryphi fuerunt rejecti a Gelaſio in Synodo Romana ſeptuaginta Epiſcoporum; ergo, &c.

*Reſp. nego maj.* Diſparitas eſt, quod Libri apocryphi ab omnibus Eccleſiæ Patribus, & ab Eccleſia ipſa, rejecti fuerint tanquam ſpurii, & a Judæis, vel Hæreticis II. ſæculi ſuppoſiti; econtra vero genuini ac veri Libri, ut tales ab Eccleſiæ Patribus habiti ſunt, & ab ipſa Eccleſia, cujus ſolius eſt definire utrum aliquis Liber ſit ſacer, recepti.

*Inſt.* 2. Plures ſunt Libri quorum authores ſunt incerti, quos tamen Eccleſia in ſuum Canonem retulit, v. g. Libri Ruth, Job, Paralipomenon, &c. ergo ſaltem illi non ſunt genuini.

*Resp. nego conseq.* Ad veritatem enim alicujus Libri, minime necesse est, ut illius author sit notus; sed sufficit ut illa ætate vixerit ad quam Liber referri potest, & in idem asserendum conspiret cum aliis Libris quorum author est certus; tales autem sunt Libri de quibus agimus, ut constat, tum ex collatione illorum Librorum cum aliis qui certi authoris nomen præ se ferunt; tum ex authoritate Ecclesiæ, quæ eos tanquam genuinos semper servavit, ac ut tales filiis suis exhibet.

## QUÆSTIO II.

### *De Scripturæ sacræ integritate.*

*Nota* 1. ALiqui, etiam Catholici, ut Jacobus Episcopus Christopolitanus (*k*) & Canus (*l*) contendunt Judæos in odium Christianæ fidei studiose depravasse, & corrupisse multa loca Scripturarum veteris Testamenti.

*Nota* 2. Hæretici hujus temporis, maxime Kemnitius & Calvinus, docent Scripturas novi Testamenti esse depravatas, & consequenter non posse dici authenticas, contra quos sit:

## CONCLUSIO I.

*Scripturæ veteris Testamenti sunt integræ quoad partes substantiales*; id est, quoad fidem & mores.

*Prob.* 1. Ex D. Hieronymo (*m*) qui ex Origene (*n*) sic argumentatur: si Scripturas Judæi fali-

(k) Præfat. in Psalm.
(l) L. 2. de locis Theolog. cap. 13.
(m) In cap. 6. Isaiæ.
(n) 8. lib. in Isaiam.

aliquando corruperunt, id fecerunt, vel ante Christi adventum, vel post Christi adventum, atqui neutrum dici potest, ergo.

*Non primum*, quia ait D. Hieron. cit. *nusquam Dominus & Apostoli, qui cætera crimina arguunt in Scribis & Pharisæis, de hoc crimine, quod erat maximum, reticuissent*. Atqui eam corruptionem nunquam Christus exprobravit, imo exhortatur auditores suos ad audiendas Scripturas, *scrutamini Scripturas* (o) &, *super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi, quæcumque ergo dixerint vobis, servate, & facite* (p). Quis autem dicat Christum ad corruptas Scripturas legendas sine ulla præmonitione homines invitasse?

*Non secundum*, nam testimonia, quæ a Christo & Apostolis ex veteri Testamento laudata sunt, omnia inveniuntur nunc in Moyse & Prophetis, ut ab illis citata sunt. *Numquid*, addit D. Hieron. *Salvator & Evangelistæ, & Apostoli in testimonia protulerunt, ut Judæi postea falsaturi erant?*

*Prob.* 2. Si Judæi divinas Scripturas, in odium christianismi, falsare voluissent, haud dubie id fecissent in præcipuis vaticiniis de Christo, & in locis, in quibus præcipua religionis Christianæ capita tractantur; atqui in iis locis non falsarunt Scripturas, siquidem in iis tum vaticiniis, tum locis, aut non differunt a nostris codicibus Judæorum codices, aut si differant in aliquibus, ea discrimina nullius sunt momenti quantum ad fidem & religionem; ergo, &c. Imo sæpe codices Hebræi magis Judæos vexant, quam codices Græci aut La-

(o) Joann. 5. v. 39.
(p) Matth. 23. v. 2.

Latini, v. g. Psal. 2. in codicibus Græcis & Latinis legitur, *Apprehendite disciplinam, ne irascatur Dominus*, ex quo nihil aperte contra Judæos deduci potest: in cod. Hebræis est, *Osculamini filium, ne irascatur*, qui locus est invictissimus contra Judæos, qui Christum futurum esse Deum non credunt.

*Confirm.* 1. Ex speciali providentia, qua Deus Ecclesiæ suæ semper prospicit. 2. Ex incredibili Judæorum religione erga sacros Libros, quæ tanta est, ut scribat Philo Judæus quemlibet Judæum centies potius moriturum, quam ut pateretur legem in aliquo mutari: atque hodie recentiores Judæi tanta veneratione legem prosequuntur, ut si aliquando in terram ceciderit, jejunium publicum indicant.

*Objicies* 1. Nonnulli ex Patribus, Justinus (q), Eusebius (r), Origenes (s) Chrysost. (t) & & Hieronym. exprobrant Judæis quædam erasisse ex Hebraicis codicibus, quædam in odium Christianorum corrupisse; ergo.

*Resp. nego ant.* Namque 1. Justinus, Eusebius, & Origenes nunquam scripserunt textum Hebraicum a Judæis fuisse corruptum, sed textum Græcum LXX. interpret. id aperte declarant illi Patres, *At quod illi*, ait Justin. *multos & integros locos illarum* (Scripturarum) *ex translatione eorum, qui cum Ptolomeo fuere seniorum sustulerunt, in quibus clare hunc ipsum crucifixum & hominem esse, eumque in cruce pendere, & mori pronunciatum esse ostenditur, scire vos volo.* Eodem modo loquitur Origenes de corruptione versionis LXX.

2. Chry-

(q) In dialog. cum Triphone.
(r) L. 4. histor. cap. 28.
(s) Hom. 12. in Jerem.
(t) Epist. ad Aug. q. 11. inter Augustinianas.

2. Chryſoſt. loquitur de Aquila, Symmacho, & Theodotione, qui, ubi a Chriſtianiſmo ad Judaiſmum defeciſſent, in ſuis interpretationibus de Hebræo in Græcum, multa perperam poſuerunt in odium Chriſtianiſmi, & in reprehenſionem LXX. interpretum, de quibus etiam loquitur B. Hieron. cit. ubi dicit ſe voluiſſe ex Hebræo vertere libros divinos, & reſtituere quæ Judæi, vel omiſerant, vel corruperant, unde loquitur de interpretationibus, non de textu hebraico.

*Objicies* 2. Cum Cano (*u*) *Geneſ.* 8. noſtra vulgata & LXX. habent: *Corvus*, a Noe dimiſſus, *egrediebatur & non revertebatur*. Et in Hebræo legitur *egrediebatur*, *& revertebatur*. Ergo.

*Reſp. nego ant.* In Hebræo enim non eſt, *Et revertebatur*, ſed eſt: *Et exiit eundo & redeundo*, *donec ſiccarentur aqua*. Quod non ſignificat corvum rediiſſe intra arcam, ſed volitaſſe circa arcam eundo & redeundo, & forte ſæpius, donec ſiccarentur aquæ; ita declarat Bellarm. (*x*) linguæ Hebraicæ peritiſſimus.... præterea illud mendum (ſi eſſet in Hebræo) non eſt contra fidem & mores, cum non ſit ex iis capitibus, in quibus Judæi a Chriſtianis diſſentiunt.

## CONCLUSIO II.

*Textus originarius græcus novi Teſtamenti eſt purus & integer quoad fidem & mores.*

*Prob.* 1. Quia textus originarius novi Teſtamenti, in rebus ad mores & fidem ſpectantibus,

(*u*) L. 2. cap. 13. de locis §. ad hæc.
(*x*) L. 2. de verbo Dei, cap. 2.

bus, idem est apud sectas, alioquin sibi infensissimas; ergo non est depravatus.

2. Quia nec tempus, nec authores hujus depravationis citari possunt; ergo est fictitia.

3. Nulla potest subesse suspicio rationabilis hujuscemodi depravationis, nam si a Catholicis attentata fuisset, eam illis Hæretici mox exprobrassent; si autem ab Hæreticis, eorum corruptelas detenuissent Catholici, & redarguere non pretermisissent, quomodo ex eventu manifestum est, nam ubi Marcion ex toto novo Testamento plurima abstulit ac mutavit (y). Illa omnia notavit Epiphanius & in nostris codicibus græcis habentur recte. Ubi Ariani abstulerunt ex Evangelio Joann. 4. *Spiritus est Deus*, indicavit & notavit D. Ambrosius (z) & illud testimonium reperitur in omnibus nostris codicibus.

Notat tamen Bellarminus (a) græcos codices non esse ubique incorruptos, sed aliquos interdum errores irrepsisse, saltem negligentia librariorum, & non esse tutum latinam versionem semper ad græcam corrigere, quæ hodie non est fons purissimus. Quare dixi in utraque conclusione textus Scripturæ sacræ originarios esse incorruptos quoad partes substantiales.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Fieri non potuit absque miraculo, ut Scripturæ per tot sæcula remanserint integræ, cum ignorantiæ ac inattentioni exscriptorum & librariorum fuerint expositæ; atqui

(y) Ut advertit Tertul. l. 5. contra Marcion.
(z) L. 3. de Spiritu sancto, cap. 11.
(a) L. 2. de verbo Dei, cap. 7.

qui tale miraculum asserere temerarium est; ergo, &c.

*Resp. nego maj.* Nam absque miraculo per ordinaria providentiæ divinæ media factum est, ut integræ ad nos pervenerint; Ecclesia enim, cui creditæ fuerunt, indesinenter earum integritati invigilavit, ut probat Eusebius, *lib. 5. hist. cap. 15.* his D. Irenæi ad Florinum verbis: *Te*, inquit, *hunc librum transcripseris, adjuro, ut studiose conferas quod transcripseris, & accurate ad exemplar unde transcripseris emendes, & Sacramentum istud, quo te obligaverim, similiter descriptum in exemplar inscribas.*

*Objicies* 2. SS. Patres plures Scripturæ referunt sententias, quæ hodie non reperiuntur in codicibus græcis; ergo, &c.

*Prob. ant.* S. Clemens in Epist. 2. ad Corint. hanc refert Scripturæ sententiam: *Si fueritis mecum collecti in sinu meo, & non feceritis præcepta mea, abjiciam vos.* Et S. Clem. Alex. *lib. 3. Strom.* istam laudat: *Veni ad dissolvendum opera fœminæ*; atqui hodie non reperiuntur in codicibus græcis; ergo, &c.

*Resp. dist. ant.* SS. Patres has & alias Scripturæ referunt sententias, quas per traditionem acceperunt fuisse a Christo prolatas, *conc.* quas ex Scripturis traxerunt, *Subdist.* quoad sensum, *conc.* quoad verba, *nego ant.* Itaque SS. Patres aliquando Christi sententias laudant quæ non sunt ex Scripturis excerptæ, sed quas ex traditione acceperunt fuisse a Christo prolatas, ut fecit S. Clem. Alexandr. qui ideo verba Christi laudata non absolute refert, ut Scriptura referre solet, sed cum his additis terminis: *Ajunt ipsum dixisse salvatorem, veni ad dissolvendum opera fœminæ.* Aliquando eas referunt ex Scripturis extractas, non quidem quoad verba;

ba, sed quoad sensum, ut eas suæ orationi accommodarent.

*Inst.* 1. In codicibus græcis deest historia mulieris adulteræ quæ refertur *Joann.* 8. item in 1. Epist. Joann. 5. desunt hæc verba: *Tres sunt qui Testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt.* Ergo textus originarius græcus non est integer quoad partes substantiales.

*Resp. dist. ant.* Desunt in aliquibus codicibus græcis manuscriptis, *conc.* in omnibus, *nego ant.* itaque, licet historia mulieris adulteræ e quibusdam codicibus expuncta fuerit ab aliquibus male cautis hominibus, timentibus ne tali exemplo mulieres adulterii sontes abuterentur, ut suspicatur D. August. *lib.* 2. *de adulterinis conjugiis*; tamen in longe pluribus antiquioribus reperitur, ut testatur D. Hieron. *lib.* 3. *contra pelag.* hancque laudarunt D. Ambros. *Epist. de muliere adultera.* D. August. *loco citato.* Div. Chrysost. *Hom.* 60. *in Joannem*, & alii passim... idem dicendum de hoc textu: *Tres sunt qui testimonium, &c.* qui legitur apud Tertullianum, D. Cyprian. Idacium Clarum, Victorem Vitensem, quorum testimonia referemus in tractatu de SS. Trinitate. Hic notare sufficiat, quod textus ille reperiatur in confessione fidei quæ *anno* 484. Hunerico Vandalorum Regi Ariano exhibita fuit a 400. Episcopis Africanis; quod sane demonstrat V. Ecclesiæ sæculo indubium fuisse versum illum ad S. Joannis textum pertinuisse.

*Inst.* 2. Multi hæretici sacros novi Testamenti codices corruperunt: ut Marcionis exprobrat Tertullianus, & Arianis D. Ambros. ergo, &c.

*Resp. nego conseq.* Nam mutationes, quas in sacris codicibus fecerunt hæretici, accurate observavit Ecclesia, damnavit, atque juxta since-

ra exemplaria in magnis & Apoſtolicis Eccleſiis diligenter ſervata, reprehendit, ut teſtatur Tertull. *l. 5. contra Marcionem*. Et ſic ſumma cura integritati divinarum Scripturarum invigilavit, veramque earum Lectionem ad nos tranſmiſit.

## CONCLUSIO III.

### *De Scriptura ſacra authoritate.*

*Nota*: HÆc quæſtio eſt 1. contra Anomæos (*b*) contra Eraſmum (*c*) & Spinoſam (*d*) qui contendunt plurima, tum a Prophetis, tum ab Apoſtolis ſcripta fuiſſe inſtinctu proprio, non vero afflante Spiritu ſancto, & ideo multa falſa & incerta in Scriptura ſacra promiſcuiſſe; unde, tum veteri, tum novo Teſtamento divinam authoritatem denegabant.

2. Contra quoſdam juniores, aſſerentes Deum fallere poſſe, vel per ſe, vel per alios, nempe per Miniſtros, quibus ad ſcribendum uſus eſt, unde tales videntur negare Scripturam eſſe regulam infallibilem fidei. Contra quos:

## CONCLUSIO.

*Scriptura ſacra divina præſtat authoritate, ſeu eſt ipſummet verbum Dei, ac proinde infallibilis regula fidei.*

*Prob.* Omnis Scriptura, quæ procedit de ore Dei, divina præſtat authoritate, eſtque infallibilis regula fidei, cum Deus, utpote prima veritas, nec falli, nec fallere poſſit, juxta illud

(b) Ut videre eſt apud Epiphan. Hæreſi 76.
(c) Annotat. in cap. 1. Matth.
(d) Tract. Theolog. politico cap. 11. & 12.

lud Apost. (*e*) *est Deus verax, omnis autem homo mendax*. Et rursum: *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest* (*f*). Et alio loco, *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur* (*g*). Atqui Scriptura sacra prodit de ore Dei, cum omnis Scriptura ex specialis Spiritus sancti afflatu sit scripta, juxta illud (*h*) *Ille*, Spiritus sanctus, *docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quacumque dixero vobis*, etiam oblita, etiam propriis auribus audita, etiam quæ sponte & naturaliter in mentem venire poterant, omnia *suggeret*, unde cum Apostol. (*i*) quædam dixisset, quæ humano more ab Ecclesiæ præfecto dici possent, subjecit protinus, *An experimentum quæritis ejus, qui in me loquitur Christus*? Ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Multa Prophetæ & Apostoli humanitatis, & instinctu proprio scripserunt ergo.

*Resp. nego ant.* Nam, ut ait Aug. (*k*) si hæc opinio vera esset, *Tota Scripturarum vacillare authoritas, ideoque fides nostra*. Unde addit, Scripturam non aliter a legente accipiendam esse, *Quam si ipsam manum Domini, quam in proprio corpore gestabat, scribentem conspexerit*.

*Prob. ant.* In Scriptura multa reperiuntur quæ scriptoribus sacris erant lumine naturali nota, v. g. quod Paulus scribit ad Tim. 2. *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum affer tecum.* Et

(e) Rom. 3. v. 4.
(f) 2. ad Tim. 2. v. 13.
(g) Num. 23. v. 19.
(h) Joann. 14. v. 26.
(i) In 2. ad Cor. cap. 13. v. 3.

Et illud, *Lucas est mecum solus*, ergo humano modo, & instinctu proprio, fuerunt scripta.

*Resp. nego conseq.* Equidem ad illa scribenda non fuit necessaria supernaturalis revelatio, sed fuit necessaria peculiaris Spiritus sancti directio & afflatus, ut, licet humana essent & naturaliter cognita, divinitus tamen sine ullo errore scriberentur.

*Inst.* 1. Apost. (*l*) ait, *Præcipio, non ego, sed Dominus*; & infra, *cæteris ego dico, non Dominus*; ergo D. Paulus plura scripsit instinctu proprio.

*Resp. nego conseq.* Omnia enim illa, sunt verba Dei; sic autem loquitur Apost. ut distinguat consilium a præcepto, ut interpretatur Div. Thom. cum dicit: *præcipio, non ego, sed Dominus*, indicat præceptum; cum dicit: *Ego dico, non Dominus*, indicat consilium, ita ut sensus sit, *Ego consulo, sed Dominus non præcipit*, sicut infra ait: *De Virginibus, præceptum Domini non habeo, consilium autem do*; & ne quis putet consilium Apostoli esse humanum & parum curandum, adjecit: *Puto autem quod & ego spiritum Domini habeam*: id est, consilium meum, Deo inspirante, conceptum est. Nec refert quod dicat, *Puto*: hic enim Apost. *sobrie loquitur*, ait Dionysius Carthusianus, *minusque dicit & majus significat, ut sensus sit; puto, id est, certo scio.*

*Inst.* 2. Apost. 2. Cor. 11. ait: quod loquor, non loquor *secundum Deum, sed quasi in insipientia in hac substantia*, (id est materia) *gloria*. Et infra, *in quo quis audet*, (supple, gloriari) *in insipientia dico; audeo & ego*. Ex hoc textu sic argumentor:

Blas-

(k) L. 1. de doctr. christiana.
(l) 1. Cor. 7. v. 12.

Blasphemum est verba Spiritus sancti in insipientia dicta affirmare, nec esse secundum Deum dicta; ergo Apost. spiritu hominis locutus est.

*Resp. dist. ant.* In insipientia vera, *conc. ant.* in insipientia apparenti, *nego ant.* Nam Apost. dicit cap. 12. ejusdem Epist. *Si voluero gloriari, non ero insipiens*, unde est revera sapiens, sed *quasi insipiens*, id est, insipiens apparenter, qui tanquam insipientis personam assumere & seipsum jactare videretur, verum hæc, quæ stultitia esse videbatur, erat Dei sapientia, non enim gloriabatur ex vanitate, sed ex caritate, non sponte, sed coactus, ne videlicet Corinthii, eo quasi inferiore contempto, Pseudo-Apostolos, *Qui gloriabantur secundum carnem*, honorificarent in propriæ salutis detrimentum; ita exponit Dionys. Chartus.

*Objicies* 2. Deus potest nos fallere per Ministros, quibus ad scribendum usus est. Ergo.

*Prob. ant.* Ezech. 14. *Homo, qui posuerit immunditias in corde suo, & venerit ad Prophetam interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum suarum: & Propheta cum erraverit . . . . . ego Dominus decepi Prophetam illum.* Ergo Deus per alios potest decipere.

*Resp. dist. conseq.* Potest decipere positive, errorem inspirando, *nego cons.* permissive, *conc. cons.* potest enim Deus permittere, ut, qui ex sese prophetare præsumit, in errorem prolabatur.

*Inst.* Atqui Deus decipit positive, imperando nempe Ministris suis ut decipiant. Ergo.

*Prob. subsumpt.* Cum Dominus aliquando interrogasset (m): *Quis decipiet Achab? egressus*

*spi-*

(m) 3. Reg. 22.

*spiritus*, *ego*, inquit, *decipiam illum* . . . . . . *ero spiritus mendax in ore Prophetarum ejus*, *& dixit Dominus*, *decipies & praevalebis*: *egredere*, *& fac ita*: Ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam verbum imperandi non semper, aut præceptum, aut consilium secum, sed aliquando etiam permissionem importat, ut apud Joann. 3. *Quod facis*, *fac citius*, Christus dixit Judæ, non imperando, sed permittendo.

*Objicies* 1. Abraham mentitus est (*n*) dicens pueris: *Expectate hic*, *ego & puer*, *postquam adoraverimus*, *revertemur ad vos*; unde Ambr. (*o*) ait: *Ipse solus disponebat redire immolato filio* . . . . *captiose autem locutus est cum servulis*, *ne*, *cognito negotio*, *aut impediret aliquis*, *aut gemitu obstreperet*. Ergo.

*Respondet* Aug. (*p*) *neg. maj.* non enim contra id quod mente gerebat locutus est, nam credidit filium protinus suscitandum, quemadmodum videtur tradere Apostol. (*q*) dicens: *Fide obtulit Abraham Isaac cum tentaretur*... *arbitrans quia & a mortuis suscitare potens est Deus*.

*Objicies* 4. Jacob (*r*) patrem suum Isaac, mendacio de industria confictio, decepit dicens; *Ego sum primogenitus tuus Esau*; ergo mentitus est Jacob, idque agnovit pater Esau dicens: *Venit germanus tuus fraudulenter*; atqui ea omnia Jacob fecit & dixit ex revelatione divina, ut tradit Innocentius I. (*s*).

*Resp. nego ant.* Nam Jacob erat primogenitus Isaac, non quidem secundum carnem, sed se-

(n) Genes. 22.
(o) L. 1. de Abrah. cap. 8.
(p) Serm. 1. de immolat. Isaac.
(q) Hebr. 11.
(r) Genes. 27. (s) Cap. *Gaudeamus*, de divort.

ſecundum jus, tum emptionis, tum conceſſionis Dei, qui eum in primogenituram ſubſtituerat; quod jus ipſi innotuit, vel Deo revelante, vel matre inſtruente, quam Dei familiare conſilium habuiſſe dicitur. *Geneſ.* 25. *verſ.* 23.

## QUÆSTIO IV.

### *De ſacra Scriptura authore.*

QUæres 1. *Quis eſt author principalis ſacra Scriptura?*

*Reſp.* Eſt ipſe Deus, qui eam Prophetis & Apoſtolis, quaſi dictando, inſpiravit: *Ipſe ſcripſit*, inquit D. Gregor. Mag. Præfat. in Job, *qui, & illius operis inſpirator extitit*. Atqui Deus Scriptoribus ſacris inſpiravit quidquid ſcriptis mandarunt, juxta illud (t): *Non voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines*. Ergo.

Quæres 2. *Quinam fuerunt auctores Scriptura inſtrumentales?*

*Reſp.* Fuerunt homines, quibus Deus ad ſcribendum uſus eſt, juxta illud Zachariæ: *Sicut locutus eſt per os Sanctorum, qui a ſaculo ſunt, Prophetarum ejus* (u). Et illud Apoſt. (x). *Olim Deus loquens Patribus in Prophetis, noviſſime diebus iſti locutus eſt nobis in Filio.*

Quæres 3. *Quomodo Deus ſcriptoribus ſacris afflaverit qua ſcripſerunt, an per revelationem, inſpirationem, peculiarem aſſiſtentiam, aut per ſimplicem approbationem eorum qua humanitus ſcripſerunt?* Ante reſponſionem:

No-

(t) 2. Petri 1.
(u) Luc. 1.
(x) Hebræor. 1. v. 1.

*Nota*: *Revelatio*, est veritatis, antea ignotæ, manifestatio, a Deo facta.

*Inspiratio*, est incitatio quædam interior, qua quis impellitur ad aliquid fixum & determinatum scribendum, sive antea fuerit notum, sive non. Porro, inspiratio illa duo complectitur, nimirum mentis illustrationem, & motionem voluntatis. Per mentis illustrationem, Author sacer dirigebatur ne erraret in eis referendis quæ jam aliunde noverat. Per motionem voluntatis, a Deo excitabatur ad scribendum; & veritati firmiter ac constanter adhærendum.

*Specialis assistentia*, est peculiare auxilium, quo Deus ita dirigit scriptorem, ut in his, quæ sua sponte scribit, non erret. His notatis:

*Resp. 1. Ad Scripturam sacram non sufficit quod, & postquam illa est humano spiritu scripta, Deus illam approbet* (y).

*Prob.* Quia, juxta illam sententiam, Scriptura non esset verbum Dei; nam de essentiali ratione verbi est, ut intrinsece procedat ab eo cujus est verbum; atqui per hoc quod Deus approbat aliquam Scripturam, illa non procedit de ore ejus; ergo non est ejus verbum; nec Deus est illius author, sed tantum censor.

Hinc Theologi Lovanienses & Duacenses hanc prop. censura affecerunt: *Liber aliquis* (*qualis forte est 2. Machab.*) *humana industria, sine assistentia Spiritus sancti scriptus, si Spiritus sanctus postea testetur ibi nihil esse falsum, efficitur Scriptura sacra.*

*Dices* 1. Apost. (z) refert hanc Epimenidis Poetæ sententiam: *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri*: atqui illa sententia habetur ut Scriptura sacra & verbum Dei, eo quod

(y) Est contra Nieremberg. de orig. Scripturæ.
(z) Ad Tit. 1. v. 12.

quod Deus eam ut veram per ſuum Apoſtolum approbaverit; ergo.

*Reſp. diſt. min.* Illa ſententia eſt Scriptura ſacra, prout eſt dicta ab illo Poeta, *nego min.* prout eſt ſcripta ab Apoſt. ex inſpiratione Spiritus ſancti, qui ejus mentem & calamum dirigebat, *conc. min.* Unde addit Apoſt. *Hoc teſtimonium verum eſt.*

*Dices* 2. Libri Machab. ſunt Scriptura ſacra; atqui illi libri ſunt abbreviatio quinque librorum Jaſonis Cyrenæi, ut dicitur *cap.* 2. illius libri: *Itemque a Jaſone Cyrenæo quinque libris comprehenſa, tentavimus nos uno libro breviare.* Ergo.

*Reſp. diſt. maj.* Sunt Scriptura ſacra, prout ſunt ſcripti a Jaſone Cyrenæo, *nego maj.* prout ſunt inſpirati & ſcripti a Spiritu ſancto per ejus Miniſtrum, *conc. maj.* Sic enim ſunt verbum Dei proprie.

*Inſt.* 1. Scriptura a Deo approbata, tam eſt infallibilis veritatis, ac ſi a Spiritu ſancto eſſet dictata; ergo, &c.

*Reſp. nego conſeq.* Quia ad Scripturam divinam duo requiruntur: 1. ut ſit infallibilis; 2. ut Deus ſit illius author, dictator ac inſpirator: porro Scriptura approbata a Deo, eſſet equidem infallibilis veritatis, ſed non eſſet a Deo dictata; ergo nec divina.

*Inſt.* 2. Si a ſecretis regis ex propria mente ſcribat Epiſtolam, quam poſtea rex approbet, & cui ſubſcribat, ejuſdem erit authoritatis, ac ſi rex eam dictaſſet & ſubſcripſiſſet; ergo erit ſcriptura regis, ejuſque verbum.

*Reſp. nego conſeq.* Quia non eſt ſcripta, nec dictata a rege, unde non eſt verbum regis, nec ſcriptura regia.

*Reſp.* 2. *Ad Scripturam ſacram, non ſufficit ſpecialis Spiritus ſancti aſſiſtentia*: alias defini-

 tio-

tiones Conciliorum essent Scriptura sacra, cum fuerint ex speciali Spiritus sancti assistentia conditæ.

*Resp.* 3. *Ad plures Scripturæ sacræ sententias requisita fuit divina revelatio, sed non ad omnes.*

*Prob.* Ad ea sola, necessaria fuit revelatio divina, quæ antea Scriptores sacri ignorabant; atqui non omnia, quæ scripta sunt, antea scriptores sacri ignorabant; multa enim propriis oculis viderant, auribus audierant, ut asserit D. Joann. (a): *Quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ, testamur & annuntiamus vobis*. Ergo, &c.

*Resp.* 4. *Ad Scripturam sacram necessaria fuit vera & proprie dicta Spiritus sancti inspiratio.*

*Prob.* Ex D. Petro dicente (b): *Non voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines*. Hæc est hodie omnium Catholicorum sententia, inter quos etiam est controversia; nam aliqui docent (c) res & sententias Scripturæ sacræ fuisse a Spiritu S. inspiratas, verba vero, verborum ordinem, ac stylum uniuscujusque scriptoris ingenio permissa fuisse; alii e contra existimant nedum res & sententias a Spiritui sancto fuisse inspiratas, sed etiam verba & stylum; utraque opinio est probabilis; verum

## CONCLUSIO.

*Spiritus sanctus dictavit, nedum res ac sententias Scripturæ sacræ, verum etiam singula ver-*

(a) Epist. 1. cap. 1. v. 1. & 2.
(b) 2. Petri 1.
(c) Sanchez. L. 1. Machab. c. ult. Trin. c. 2. n. 27. &c.

*verba, illorumque ſtylum ac ordinem uſque ad ultimos apices* (*d*).

*Prob.* 1. Chriſtus, *Matth.* 10. dicit diſcipulis ſuis: *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in vobis.* Et Dominus ad Jerem. (*e*) ait: *Ecce dedi verba mea in ore tuo.* Atqui hic modus loquendi indicat, non ſolum ſententias & ſenſus, ſed etiam ſingula verba, eorumque ordinem, eſſe a Deo inſpirata ac directa; nam de ratione verbi eſt, ut procedat ab illo, cujus eſt verbum tanquam a dicente, ad eumque dicat relationem originis, ut bene notat D. Th. (*f*); ergo quidquid eſt in Scriptura, eſt dictum ab ipſo Deo, &c.

*Prob.* 2. Ex SS. Patribus, Aug. (*g*) dicente: *Cum illi ſcripſerunt; nequaquam dicendum eſt, quod ipſe non ſcripſerit, quandoquidem membra ejus id operata ſunt, quod dictante capite cognoverunt; quidquid enim ille* (Chriſtus) *de ſuis factis & dictis non legere voluit, hoc ſcribendum illis, tanquam ſuis manibus, imperavit.* Et Gregorius magnus præfat. in Job ait: *quis hæc ſcripſerit, ſupervacanee quæritur, cum Auctor Libri Spiritus ſanctus fideliter credatur .... cum ergo rem cognoſcimus, ejuſque rei Spiritum ſanctum auctorem tenemus, qui auctorem ſcimus quid aliud agimus, niſi legentes litteras de calamo perſcrutamur.* Ergo authores ſacri fuerunt tantum inſtrumentum, quo Deus uſus eſt ad ſcribendum, hinc Regius Pſaltes, *Pſal.* 44. de ſe ipſo dicit: *Lingua mea calamus ſcribæ*, nempe Dei, *velociter ſcribentis;* atqui calamus non ex

(d) Canus. l. 2. de locis Theolog. cap. 18. Bannez. 1. part. qu. 1. art. 8. Dub. 3. Concl. 2. Valentia. tom. 3. qu. 1. puncto 7. Tena l. 1. Iſagogæ ſacræ Script. &c.

(e) C. 1. Jerem. v. 9.

(f) L. 1. de veritat. q. 4. art. 2. & lib. 4. contra gentes, cap. 11. (g) L. 1. de conſenſu Evang. cap. ult.

ex se, sed a scribente, usque ad ultimum apicem, accipit quæ litteris mandat; ergo, &c.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Si Spiritus sanctus cuncta verba Scripturæ, eorumque ordinem dictasset, non esset diversus Scriptorum sacrorum stylus; atqui falsum conseq.

*Resp. nego sequel. major.* Deus enim, qui omnia disponit suaviter, & maxime se attemperat ingenio & conditioni scribentium, verba eis suggerit, prout unicuique sunt familiaria secundum suum ingenium & educationem, ut notat D. Hieronymus (*h*) & inde est quod Isaias, de stirpe regia oriundus, stylo sublimiori scripserit, quam Amos gregum Pastor. Lucas liberalibus disciplinis instructus, quam Joannes olim piscator. Sicut ergo manus, juxta dispositionem calami obtusi aut acuti, diversos exprimit characteres, sic & Spiritus sanctus, pro diversitate ingenii Ministrorum, diversa verba, diversumque stylum suggerit; unde Dominus dixit ad Isaiam, cap. 8. *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo stylo hominis.*

*Inst.* 1. Apost. (*i*) dicit se esse *imperitum sermone;* atqui hoc non diceret, si Spiritus sanctus illi verba subministrasset; ergo &c.

*Resp. dist. maj.* Hoc dicit Apost. ex sua sententia, *nego maj.* ex sententia obtrectatorum Pseudo-Apostolorum, de quibus in dicto capite loquitur, *conc. maj.* Id explicat D. Aug. dicens: *Fac me imperitum esse sermone, ut mei obtrectatores putant, & scientia non sum imperitus,* Pseu-

(h) L. 1. adverf. Rufin. cap. 4.
(i) 2. Cor. 11. v. 6.

Pseudo-Apostoli Græci, qui elata facundia loquebantur, simplicia Apostoli verba contemnebant, & ideo eum tanquam imperitum sermone putabant; unde dixit Apost. *Etsi imperitus sermone, sed non scientia*; nam sua altissima scientia & caritate profectum quærebat animarum, non vero verborum ornatum.

*Instabis* 2. Glossa, in cap. 1. ad Hebræos, ait: *Non est mirandum, quod Epistola ad Hebræos majori eluceat facundia, quam in aliena lingua*. Ergo ex sua sententia Apostolus dicit se esse imperitum sermone.

*Resp. nego conseq.* Equidem Apost. humiliori stylo locutus est aliena lingua, quam propria, quia non callebat alienam linguam, quomodo callebat maternam; sed inde sequitur tantum, quod Deus illius ingenio sese accommodaverit in dictando qua scripsit, sed non sequitur quod ex propria sententia dixerit, *Etsi imperitus sermone, &c.*

*Objicies* 2. Si Deus cuncta Scripturæ verba dictasset, scriptor in suis libris non postularet veniam, si quid minus digne scripserit; atqui tamen author libri 2. Machab. cap. ult. veniam hanc petit, *Si autem minus bene, concedendum est mihi*. Ergo.

*Resp. nego maj.* Præfatus enim author, ex impulsu ipsiusmet Spiritus sancti, postulat veniam a lectoribus suis, quibus forte visum est, quod stylo minus polito scripserit; quam veniam potuit petere, quia Spiritus sanctus, pro ratione ejus conditionis & ingenii, dictaverat quæ scripsit, ut dictum est.

*Objicies* 3. Idem author res easdem aliis verbis, alioque ordine describit, ut videre est in Moyse, qui Decalogum, quem *Exodi* 30. retulit, refert *Deuteron.* 5. alio verborum delectu, item Apostoli & Evangelistæ in referendis testimoniis ex veteri Testamento, non semper ob-

ser-

servarunt verborum ordinem, sed sensum; atqui si Spiritus sanctus verba dictasset, in utroque loco iisdem verbis usi fuissent; ergo.

*Resp. nego min.* Hoc enim divino consilio factum est, ut videretur integra & pura fides Scripturæ, quæ quamvis variis modis dicatur, semper in illis est una eademque fides, ut docet D. Aug. in Psal. 46. *Una eademque res interdum multis modis dicitur, ut mos ipse dicendi propter fastidium varietur, & propter concordiam fides teneatur.*

*Objicies* 4. Scriptores sacri, in suis libris scribendis, adhibuerunt diligentiam humanam, ut narrat author libri 2. Machab. his verbis: *Et nobis quidem ipsis, qui hoc opus breviandi causa suscepimus, non facilem laborem, imo vero negotium plenum vigiliarum & sudoris assumpsimus.* Ergo omnia non sunt ipsis inspirata, sed ex sua industria comparata.

*Resp. dist. ant.* Adhibuerunt diligentiam humanam, tanquam dispositionem antecedentem, ut per illam mererentur a Spiritu sancto illuminari ac moveri ad scribendum, *conc. ant.* Adhibuerunt diligentiam & laborem, cum manus adhibuerunt ad scribendum, *nego ant.* Tunc enim singula verba Spiritus sanctus inspiravit. Ita refert D. Ambros. (k) *Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, non conati sunt, sed divino Spiritu ubertatem dictorum rerumque omnium dictante sine ullo molimine cœpta compleverunt.*

*Inst.* Si authores sacri scripsissent inspirante Spiritu sancto, non loquerentur cum dubitatione; atqui sic sæpe loquuntur, ut constat ex particulis, *Quasi, fere, circiter*, quibus utuntur, Ergo, &c.

*Resp. nego min.* Quando enim his particulis usi

(k) In cap. 1. Lucæ.

usi sunt Scriptores sacri, non ideo usi sunt quod numerum nescirent, sed ut familiari hominum loquendi modo sese accommodarent; & in hunc finem has particulas Deus ipsis inspiravit, æquum ducens, ut eo modo scriberent quo homines in suis narrationibus solent loqui.

Quæres 4. *Quinam homines fuerint sacrorum librorum authores?*

*Resp.* De libris novi Testamenti nulla est difficultas; circa libros veteris Testamenti variant Doctores; nos tum quidquid est certum, tum quidquid est probabilius referemus breviter, candidatos ad cognitionem prolixiorem remittentes ad sacræ Scripturæ interpretes. Itaque:

1. Juxta omnes Patres, Pentateuchum fuit a Moyse scriptum, ut constat ex multis Scripturæ locis. (*l*) Excipiendum tamen videtur ultimum caput Deut. ubi refertur mors Moysis; quamvis enim quidam existiment ipsum Moysen hoc de se, Spiritu prophetico, ante mortem scripsisse, tamen verisimilius est, quod, vel a Josue, vel ab Eleazaro scriptum fuerit inspirante Spiritu sancto, vel, ut alii volunt, ab Esdra.

*Dices*: *Genes.* 14. fit mentio civitatis *Dan*, atqui tempore Moysis vocabatur *Lais*, & non nisi diu post mortem Moysis accepit nomen *Dan*, ut dicitur Judicum 18. *Vocato nomine civitatis Dan, juxta vocabulum patris sui quem genuit Israel*; ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam vel nomen, *Dan*, a Josue, vel Esdra, fuit additum, vel, ut alii volunt, Moyses Spiritu prophetico eam urbem sic vocavit prævidens eam aliquando sic vocandam; quomodo nomen, *Cyri Regis*, multis retro sæculis ante ejus nativitatem fuit revelatum, Isaiæ, *cap.* 44. *vers.* 28.

2. Li-

(*l*) Exod.17.v.14. Deut.31.v.9. Joann.1.v.45. Marci 12.v.12.

2. Librum Josue scripsit ipsemet Josue, ut ipsemet declarat (m) *scripsit*, (in Græco & Hæbreo additur *Josue*) *omnia verba hæc in volumine legis Domini*. Verumtamen, quæ, *cap. ult.* leguntur, tum de morte Josue, tum de his, quæ post ejus mortem acciderunt, addita fuerunt ab Esdra, vel ab alio sacro scriptore.

3. Liber Judicum, juxta aliquos, fuit scriptus ab Esdra, juxta alios, ab Ezechia, sed juxta probabiliorem sententiam fuit scriptus vel compilatus a Samuele ultimo Judicum (n). Nam juxta Abulensem quilibet Judex gesta sui temporis ad perpetuam memoriam redigebat in Commentaria, quæ Samuel in unum collegit librum, ne acta Judicum essent in tot Tractatus dispersa.

4. Author libri Ruth, est incertus, tamen verisimilis videtur fuisse Samuelem, ut senserunt Rabini (o). *Ratio est*, quia hic liber pertinet partim ad librum Judicum, cum historia Ruth contigerit, *In diebus unius Judicis*. (p) partim etiam ad librum Regum; cum Davidis Genealogiam narret, atqui Samuel existimatur author libri Judicum, & etiam prioris partis libri Regum; ergo.

5. In confesso est apud omnes, Samuelem scripsisse librum 1. Regum usque ad caput 25. in quo narratur ejus mors. Probabilius est Natham & Gad continuasse librum 1. & 2. Regum, ut videtur declarari *l. 2. Paralipom. cap. ult.* ubi dicitur: *Gesta autem Davidis Regis priora & novissima scripta sunt in libro Samuelis videntis, & in libro Nathan Prophetæ, & in volumine Gad videntis.*

6. Quoad libros 3. & 4. Regum communior sen-

(m) Josue, cap. ult. v. 26.
(n) Ita D. *Isidor.* l. 6. etymolog. cap. 1.... Abulens. qual. 4. Præf. in Judices.
(o) Apud Serarium in Prolegom. q. 4.
(p) Ruth 1. v. 1.

sententia docet, ipsos fuisse scriptos a Jeremia Propheta (q); ratio Doctorum est, quia Jeremias vidit illa posteriora tempora & captivitatem, & quia caput ultim. libri 4. Regum cum capite postremo libri Jeremiæ, stylo, verbis, & narratione cohæret, & convenit.

7. Circa libros Paralip. est controversia, alii volunt Jeremiam, alii probabilius Esdram esse illorum authorem, tum quia Esdras de libertate populi cum Cyro Regi egit; tum quia idem est finis libri 2. Paralip. & libri primi Esdræ.

8. Esdras fuit author libri primi Esdræ, & Nehemias libri secundi. Est certum.

9. Author libri Tobiæ, fuit uterque Tobias, nam Angelus cap. 12. utrumque Tobiam alloquens dixit: *Narrate omnia mirabilia ejus* (Dei) pro quo LXX. habent *scribite omnia quæ consummata sunt in libro*. Finis tamen capitis ultimi, ubi narratur mors Tobiæ Junioris, scriptus est ab alio, incertum a quo.

10. Author libri Judith est incertus, aliqui putant fuisse Joachim summum Pontificem cujus ibi fit mentio.

11. Author libri Esther, fuit Mardochæus conformiter ei quod *cap.* 9. legimus, *Scripsit itaque Mardochæus omnia, & litteris comprehensa misit ad Judæos. Et Mardochæus rei memoriam litteris tradidit.*

12. Author libri Job est incertus, probabilius tamen est fuisse Moysen, ut testatur Div. Isidorus (r) Origenes, Bellarm. &c.

13. Librum Psalmorum quidam probabiliter existimant scriptum, partim a Davide, partim ab iis qui nominantur in eorum titulis, alii tamen

(q) Ita *D. Hieron.* in Prologo Galeato, *D. Isidor.* & *multi Rabbini*, quos citat & sequitur *Sextus Senens.* lib. 1. Bibliothecæ.

men probabilius censent totum esse scriptum a Davide, quoniam hæc est communior sententia tradita ab Aug. (s) Ambros. (t) Chrysost. & Theodoret. (u) cui etiam non parum suffragantur, quod Christus, *Luc.* 20. Librum Psalmorum Davidi adscribat, ac insuper quod nec Christus, nec Apostoli allegent unquam aliquos Psalmos sub alterius, quam sub Davidis nomine.

Quod autem quorumdam aliorum nomina præfigantur in titulis, hoc ideo est, vel quia ipsi Psalmi dati erant ad Canendum, ut sunt *Asaph*, *Idithum*, *Ethan*, & *Filii Chore*: vel quia David in Spiritu prævidit eos similia cantaturos, vel facturos, ut sunt Jeremias & Ezechiel, Aggæus & Zacharias (x) vel quia introducuntur loquentes, ut Moyses, *Psalm.* 89.

14. Salomonem scripsisse lib. *Proverbiorum*, *Ecclesiasten*, *Cantici Canticorum*, est constans omnium traditio, idque patet ex initio illorum librorum.

15. Libri *Sapientiæ* author est Salomon, ista enim verba: *Tu autem Domine elegisti me Regem populo tuo .... & dixisti me ædificare Templum in monte sancto tuo* (y) de nullo verificari possunt, præterquam de Salomone, unde Eusebius (z) ait: *Egesippus & Irenæus, & omnium antiquorum Chorus, librum, qui adintitulatur Sapientia, Salomonis esse differunt sicut & Proverbia*; atqui Proverbia sunt certo Salomonis; ergo.

16. Author libri *Ecclesiastici*, est Jesus filius Si-

(r) L. 1. de Officiis.
(s) L. 17. de Civit. Dei, cap. 14.
(t) In Psalm. 43. & 47.
(u) Præf. in Psalm.
(x) Psalm. 64. 111. & 145.
(y) Sapient. 9. vers. 7.
(z) L. 4. Hist. cap. 22.

Sirach, ut colligitur *ex cap.* 50. hujus libri, *Doctrinam Sapientiæ & disciplinæ scripsit in codice isto Jesus filius Sirach Jerosolymita.*

17. Certum est libros Prophetarum fuisse scriptos a Prophetis quibus adscribuntur.

18. Authores librorum Machabæorum *nobis sunt ignoti, soli Deo cogniti*, ut recte dicit D. Isidor. *L.* 1. *de Script. Ecclesiasticis.*

## QUÆSTIO V.

### *De sacrarum Scripturarum Canone.*

*Nota* 1. HÆc vox, *Canon*, sumitur duobus modis, 1. Pro regula, 2. Pro Catalogo, utroque sensu, Scripturæ libri sunt Canonici; sunt enim 1. fidei ac morum regula; 2. Certo ac determinato Catalogo, seu numero, continentur; *Salubri vigilantia*, ait D. Aug. (*a*) *Canon Ecclesiasticus constitutus est, ad quem certi Prophetarum & Apostolorum libri pertineant .... secundum quos de cæteris, vel fidelium, vel infidelium, libris libere judicamus.*

*Nota* 2. Scriptura *Sacra* & *Canonica* propriis notionibus differunt; nam ad Scripturam sacram, sufficit quod Deus sit illius author; ad Scripturam vero canonicam, ultra requiritur quod ab Ecclesia proponatur tanquam a Deo dictata & inspirata, Hinc:

*Nota* 3. Scripturæ libri alii dicuntur canonici, alii apocryphi. *Canonici*, sunt illi qui in canone Ecclesiæ sunt recepti. *Apocryphi*, sunt illi qui in canone Ecclesiæ non sunt recepti, quia de iis non certo constat quod sint divini, licet forte tales sint, ex quibus hæc pauca videntur extare, ait Bellarm. (*b*) *Oratio Manas-* ses

(a) L. 2. contra Crescon. cap. 31.
(b) L. 1. de verbo Dei, cap. 4.

*se; libri 3. & 4. Esdræ; libri 3. & 4. Machab. Psal.* 151. qui reperitur in græcis codicibus, & cujus meminit Athanas. in synopsi; *Appendix libri Job; liber Hermetis*, qui inscribitur, *Pastor*.

*Nota* 4. Agemus hic 1. De canone Judæorum usque ad adventum Christi inclusive, nam postea multæ hæreticæ Synagogæ multis erroribus pullularunt. 2. De canone Catholicorum. 3. De veteris Testamenti libris canonicis in particulari. 4. De novi Testamenti libris canonicis item in particulari. 5. De Canone Hæreticorum.

## ARTICULUS I.

### *De canone Judæorum.*

QUæres 1. *Quot libros continuit canon Hebræorum?*

*Resp.* Juxta communiorem & magis receptam D. Hieron. sententiam, continuit libros 22. juxta numerum Litterarum alphabeti Hebraici. Ita Joseph. *l.* 1. *contra Appionem*. Origenes, *apud Eusebium lib.* 6. hist. *cap.* 23.

Quæres 2. *Quomodo Hebræi dividebant suum canonem?*

*Resp.* Dividebant in Legem, Prophetas & Agiographos, id est, Libros tertii ordinis; quam partitionem, tanquam tunc communem, indicavit Christus (c) dicens: *Oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege Moysis, Prophetis, & Psalmis de me*. Ubi sub illis tribus membris totam Scripturam comprehendit, & sub *Psalmis* tamquam nobiliori parte comprehendit Libros *Agiographos*.

Sub Lege includebantur quinque libri Moysis.

Sub Prophetis includebantur octo Libri, scilicet

(c) Lucæ 24. vers. 44.

licet 1. *Liber Josue*; 2. *Liber Judicum cum Ruth*; 3. *Samuel*, id est, primus & secundus Regum; 4. *Malachim*, id est, tertius & quartus Regum; 5. *Isaias*; 6. *Jeremias cum Threnis*; 7. *Ezechiel*; 8. Liber *Duodecim Minorum Prophetarum*.

Sub Agiographis reponebantur novem libri, nempe *Job*; *Psalterium Davidis*; *Proverbia Salomonis*; *Ecclesiastes*; *Cantica Canticorum*; *Daniel*, exceptis 67. versiculis capitis tertii, nempe a 24. ad 90. *Paralipomenon*; *Esdras*; & *Esther*.

Hinc libri *Tobiæ*, *Judith*, *Baruch*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, *primus & secundus Machabæorum*, licet fuerint in magna veneratione apud Hebræos, non tamen erant repositi in eorum canone.

*Dices*: Mileto Sardensis apud Eusebium (*d*) 24. libros recenset in canone Hebræorum, & Epiphan. (*e*) numerat 27. Ergo sunt plusquam 22. libri.

*Resp. nego conseq.* Ideo enim aliqui recensent 24. libros, quia dividunt librum Judicum a libro Ruth, & Jeremiam a Threnis. Alii autem qui libros 27. numerant; 1. *Samuel* & *Malachim* dividunt in quatuor libros Regum. 2. Ex uno Paralipomenon faciunt duos. 2. Ex uno Esdræ cum Nehemia faciunt duos, primum & secundum Esdræ; unde per illam diversam computationem non augetur numerus librorum.

Quæres 3. *Utrum apud Hebræos extiterint alii libri, & an fuerint sacri & canonici?*

*Resp. ad primum*. Plures alios recensent authores, ut sunt *liber bellorum Domini*; *liber Justorum*; *liber verborum Salomonis*, & multi alii, quos enumerare inutile ac superfluum est, cum jam hodie nullus illorum extet.

*Resp.*

(d) L. 4. Hist. cap. 26.
(e) Hæresi 8.

*Resp. ad secundum :* Cum Div. August. (f) illos libros, nec sacros, nec canonicos fuisse, quia licet illos scripserint Prophetæ, tamen eos non scripserunt ut Prophetæ, sed *sicut homines historica diligentia*, unde asserit tales libros pertinuisse *ad ubertatem cognitionis, non ad religionis authoritatem, in qua authoritate custoditur Canon.*

Quæres 4. *Quisnam fuit author Canonis Hebræorum?*

*Resp.* Fuit Esdras, qui libros sacros, antea dispersos, in unum redegit Scripturarum catalognm, seu Canonem; qui tamen Canon habuit suam auctoritatem a Synagoga, quæ Canonem Esdræ probavit. Ita referunt Irenæus, *lib.* 3. *cap.* 25. Clem. Alexand. *lib.* 1. *Stromat.* Theodoretus, *præfat. in Psalmos.*

## CONCLUSIO II.

### *De Canone Catholicorum.*

QUæres 1. *Cujusnam sit definire num aliquis liber sit sacer?*

*Resp.* Est solus Ecclesiæ.

*Prob.* Definire num aliquis liber sit sacer, vel est ipsiusmet Scripturæ sacræ, quæ seipsam ab aliis Scripturis sufficienter distinguit, sicut lux seipsam distinguit a tenebris, ut volunt sectarii; vel est spiritus privati cujusque, ut asserunt iidem; vel est Ecclesiæ;

Atqui 1. *non est ipsiusmet Scripturæ*, quia licet per se notum sit lucem esse lucem & non tenebras, non est tamen per se notum, eam Scripturam quæ sacra est, esse sacram, tum quia multo tempore, etiam apud sanctos Patres,

(f) L. 18. de Civit. Dei, cap. 38.

tres, de quorundam librorum divinitate dubium fuit; tum quia ex Scriptura non potest haberi definitio cur Evangelium D. Matthæi sit Scriptura sacra, potius quam illud, quod a sancto Matthia dicitur scriptum.

2. *Non est etiam spiritus privati cujusque*, spiritus enim ille ad opposita movet, ut maxime patet in Hæreticis, qui, licet affirment se a Spiritu moveri ac illuminari, oppositas tamen etiam in rebus ad fidem pertinentibus, sententias tenent.

Ergo restat ut solius Ecclesiæ, quæ est *columna & firmamentum veritatis* (g), sit definire ac determinare quinam libri sint divini, juxta ilud Concilii Toletani I. in assert. fidei: *Si quis dixerit, vel crediderit, alias Scripturas, præter eas, quas Ecclesia Catholica recipit, in authoritate habendas, vel venerandas esse, anathema sit*. Cui conforme est illud Div. Aug. (h) *Ego Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas*.

*Confirm.* Quia cum Antiochiæ difficultas esset exorta circa legalium, quæ in sacra Scriptura continentur, observationem, neque ad sacram Scripturam, neque ad spiritum cujusque privati, se ad Petrum, aliosque Apostolos, recursum est. *Act.* 15.

*Objiciunt Hæretici*: Si Ecclesiæ esset determinare canonicitatem Scripturæ, sequeretur majorem esse authoritatem Ecclesiæ, quam Scripturæ; absurdum conseq.

*Prob. seq. maj.* Illius, qui judicat, major est authoritas, quam ejus qui judicatur; atqui, si Ecclesiæ esset determinare canonicitatem Scripturæ, Ecclesia judicaret de Scriptura; ergo.

*Resp. nego maj.* Major est authoritas illius qui judi-

(g) 1. ad Tim. 3. (h) L. contra Epist. fundam. cap. 3.

judicat, judicio poteſtatis & excellentiæ quam habet ſupra eum qui judicatur, *conc. maj.* judicio diſcretionis & declarationis, *nego maj.* Atqui ſi Eccleſiæ eſſet determinare canonicitatem Scripturæ, Eccleſia judicaret de Scriptura, judicio poteſtatis & excellentiæ, *nego min.* judicio *diſcretionis*, eam ſcilicet diſcernendo a non ſacra, & judicio *declarationis*, teſtificando ac declarando hanc Scripturam eſſe pro ſacra habendam, ſicut etiam declarare poteſt quod Deus noſter, ſit Deus verus, dii autem gentium dæmonia, *conc. min.* Illud autem judicium, etſi circa Scripturam, cui nullam confert authoritatem, non ſit authoritativum, eſt tamen authoritativum erga fideles ad quos dirigitur, qui idcirco debent illi acquieſcere.

*Inſt.* Eccleſia per ſuum judicium dat Scripturæ ſacræ authoritatem; ergo judicium Eccleſiæ erga Scripturam, eſt authoritativum.

*Reſp. diſt. ant.* Dat authoritatem intrinſecam, quæ ei ſecundum ſe, ſeu prout eſt Scriptura ſacra, convenit, *nego ant.* extrinſecam, ſeu quoad nos, *conc. ant.* Itaque Scriptura, etiam abſque judicio Eccleſiæ, divina eſt & divinæ authoritatis ſecundum ſe, quamvis apud eos, qui neſciunt eſſe divinam, eam authoritatem non habeat, niſi interveniente judicio Eccleſiæ declarantis illam Scripturam eſſe ſacram.

Quæres 2. *Quos & quoſnam libros in ſuo Canone recipiat Eccleſia Catholica?*

*Reſp.* Recipit libros 70. nimirum 45. veteris Teſtamenti, & 27. novi; hoc conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 4. in ſuo de Scripturis canonicis decreto, quod ſic eſt: *Sacrorum librorum indicem huic decreto adſcribendum cenſuit, ne cui dubitatio ſuboriri poſſit quinam ſint, qui ab ipſa Synodo ſuſcipiuntur.* Hic Concil. enumerat

merat omnes libros canonicos veteris & novi Teſtamenti; poſtea ſic concludit: *Si quis autem libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus .... pro ſacris & canonicis non ſusceperit, & traditiones prædictas ſciens & prudens contempſerit, anathema ſit.*

*Objicies* 1. *Hæretici*, Conc. Trid. non potuit canonicos declarare illos libros veteris Teſtamenti, qui non erant in Canone Judæorum; ergo.

*Prob. ant.* Concil. Trident. nullos veteris Teſtamenti libros potuit declarare canonicos, niſi ex traditione Judæorum; atqui ex hac tradit. non potuit canonicos declarare illos libros, qui non erant in Canone Judæorum; ergo, &c. *Reſp. nego min.*

*Prob. min.* Judæi non habuerunt pro canonicis illos libros qui non erant in ſuo Canone; ergo.

*Reſp. diſt. ant.* Non habuerunt pro canonicis explicite, *conc. min.* implicite, *nego min.* Itaque Judæos *implicite* pro canonicis habuiſſe libros, qui non erant in Canone Eſdræ, conſtat ex ſumma veneratione, qua illos proſecuti ſunt & conſervarunt, illos tamen non habuerunt *explicite* pro canonicis, quia de illorum authoritate nullum Synagoga tulerat decretum, quod tamen Apoſtoli & peculiari Spiritus ſancti revelatione poſtea tulerunt. Illud autem judicium revera ab Apoſtolis latum fuiſſe Concil. Trident. colligit ex continua omnium ſæculorum traditione. Huic reſponſo favet D. Auguſt. (*i*) dicens: *Libros Machabæorum, non Judæi*, explicite, *ſed Eccleſia pro canonicis habet.*

*Objiciunt* 2. Illi ſoli veteris Teſtamenti libri ſunt canonici, qui a Chriſto & Apoſtolis citantur in novo Teſtamento; atqui non omnes qui

(*i*) L. 18. de Civit. Dei, cap. 36.

qui sunt in indice Trident. citantur, &c.

*Resp. nego maj.* Alias nec liber *Judith*, nec *Ecclesiastes*, nec *Cantica Canticorum*, nec *Abdias*, nec *Sophonias*, qui sunt in Canone Judæorum, essent canonici, cum eorum testimonio nec Christus, nec Apostoli unquam usi fuerint, quod est hæreticum.

*Objiciunt* 3. Nonnulli ex antiquis cum D. Hieron. (*k*) ex Canone Christiano expunxerunt libros *Baruch*, *Sapientiæ*, *Ecclesiastici Amos*, *Machabæorum*; ergo revera non sunt canonici.

*Resp. nego conseq.* Ideo enim ab aliquibus ex antiquis Patribus, & a Div. Hieron. libri, de quibus agitur, non sunt relati in Canonem, quod ad præcipuarum Ecclesiarum traditionem, ut par erat, non attenderint; ut constat ex eo quod, ubi primum in notitiam Div. Hieronymi venit declaratio Concil. Nicæni, librum Judith velut Scripturam canonicam agnoverit, *Præfat. in Judith*, dicens: *Hunc librum Synodus Nicæna in numero sacrarum Scripturarum legitur computasse*.

*Objiciunt* 4. In libris Sapientiæ, Ecclesiastici, Judith, Tobiæ, &c. sunt multæ contradictiones, multique errores, tum contra veritatem historiæ, tum contra fidem; ergo a Conc. Trid. non bebuerunt referri in Canonem.

*Resp. nego ant.* Illa enim omnia sunt fictitia, veraque Hæreticorum mendacia, quæ evanescent ex lectione Commentariorum Catholicorum, & ex iis quæ Articulo quinto dicemus.

Quæres 3. *An Canon sacrorum librorum mox laudatus, primum a Concil. Trid. fuerit conditus?*

*Resp. negat.* Sed ab antiquissimo tempore in Ecclesia Dei fuit constitutus, nam expressis terminis traditur.

1. Ab

(k) Præf. in Proverb. necnon in Prolog. Galeat.

1. Ab antiquissimo Concilio Laodicensi, cap. 59. sub sancto Silvestro Papa, ann. 314. celebrato.

2. Ab Innoc. I. (l) qui asserit omnes hos libros ut divinos esse excipiendos, juxta traditionem ab Apostolicis temporibus in Ecclesia Romana conservatam.

3. A Concil. Cartag. III. cui interfuit Div. August. anno 419.

4. Ab August. lib. 2. de doctrina Christiana, c. 8. qui insuper (m) dicit: *Salubri vigilantia Canon Ecclesiasticus constitutus est*.

5. A Gelasio I. in Concilio Rom. 70. Episcoporum.

6. Ab Eugenio IV. in Concil. Florent. in instructione pro Armenis, & tandem a Concil. Trid. quod ad continuam traditionem a primæva Ecclesia ad hæc usque tempora attendens, suum de libris canonicis condidit decretum.

*Nec dicas:* Fere omnes isti Patres non numerant in suo catalogo librum Baruch; ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam illi Patres librum Baruch comprehendunt sub nomine Jeremiæ, cujus Baruch fuit scriba; unde prophetias Baruch allegant tanquam si essent Jeremiæ.

Quæres 4. *Quomodo dividuntur libri canonici.*

*Resp.* 1. Dividuntur in Proto-canonicos, & Deutero-canonicos.

Libri *Proto-canonici*, sunt illi qui semper & ab initio, in canonem Ecclesiæ fuerunt relati.

Libri *Deutero-canonici*, sunt illi, qui ab initio in canonem Ecclesiæ non fuerunt relati, eo quod aliqui Catholici de eorum veritate dubitarent; quos tamen successu temporis in suum canonem recepit Ecclesia; & sunt sequentes:

To-

(l) Ep. 3. ad Exuperium ann. 408.
(m) L. 2. contra Crescon.

*Tobias*, *Judith*, *Esther*, *Sapientia*, *Ecclesiasticus*, *Baruch*, *pars aliqua Danielis*, nempe Hymnus trium puerorum, cap. 3. historia Susannæ, cap. 12. historia Draconis quem Daniel interfecisse dicitur, cap. 14. *Oratio Jeremiæ; libri primus & secundus Machabæorum*; *Marci caput ultimum ab his verbis*, surgens autem Jesus; *Historia de sudore Christi sanguineo*, *Angelica apparitione & consolatione*, quæ Lucæ 22. legitur, *Historia de muliere adultera*, quæ legitur Joann. 8. *Epistola ad Hebræos*, *Jacobi*, *& Judæ*, *secunda Petri*, *secunda & tertia Joannis*, & tandem *Apocalypsis*. Cæteri omnes sunt Proto-Canonici.

*Resp.* 2. Ratione materiæ de qua tractant, dividuntur in legales, historicos, sapientiales, & propheticos, de quibus sit:

## ARTICULUS III.

### *De veteris Testamenti libris canonicis in particulari.*

QUæres 1. *Quot sunt libri legales veteris Testamenti?*

*Resp.* Sunt quinque, qui *Pentateucho* comprehenduntur, nimirum:

*Genesis liber*, qui mundi ortum, variosque eventus ad obitum usque Joseph refert (*n*).

*Exodus*, qui continet duram populi Israelitici servitutem in Ægypto, admirandam ejus liberationem, Decalogi promulgationem, & res gestas a morte Joseph usque ad erectionem tabernaculi (*o*).

*Leviticus*, in quo describuntur sacrificia, cære-

(n) Complectitur annos 2369.
(o) Complectitur annos 145.

remoniæ, & alii ritus qui pertinent ad ministerium Levitarum.

*Numerorum liber*, sic dictus, quia in eo fit enumeratio multitudinis filiorum Israel per tribus & familias; continetque res gestas ab exitu ex Ægypto ad annos 39.

*Deuteronomium* significat repetitionem Legis, sic dicitur, quia in eo repetitur Lex, jam antea in Exodo, Levitico, & Numeris inculcata.

Quæres 2. *Quot sint libri historici veteris Testamenti?*

*Resp.* Sunt 17. nimirum:

*Josue* liber, qui continet ea quæ a Josue, ejusque principatus tempore gesta fuerunt, a morte scilicet Moysis, ad mortem ipsius Josue (*p*).

*Judicum* liber, populi Israelitici Regimen sub judicibus, a morte Josue ad mortem Samsonis, exponit.

*Ruth* liber, sic vocatur, quia texit historiam hujus mulieris Moabitidis quæ nupsit Booso, cui peperit Obed Davidis avum.

*Regum liber I.* narrat res gest s sub judicibus Heli & Samuele, necnon sub r ge Saule (*q*).

*Regum liber II.* describit res gestas a morte Saulis usque ad finem regni Davidis (*r*).

*Regum liber III.* exhibet historiam regni Salomonis, deinde, scisso in duas partes regno sub Roboam, describit res gestas quatuor regum Juda, & octo regum Israel (*s*).

*Regum liber IV.* continet historiam 16. regum Juda, & 12. regum Israel usque ad extinctionem utriusque regni sub Sedecia rege (*t*).

*Paralipomenon liber I.* recenset propagationem

(p) Comprehendit annos 17.
(q) Complectitur annos 101.
(r) Exhibet histor. 40. annorum circiter.
(s) Complectitur annos 119.
(t) Historia 308. annorum.

nem gentis Iſraeliticæ ab Adamo uſque ad reditum a captivitate Babilonica; deinde repetita a Davide hiſtoria, ejus regnum accuratius deſcribit uſque ad Salomonis unctionem.

*Paralipomenon liber II.* deſcribit hiſtoriam a Salomone uſque ad tempus, quo Cyrus Judæis Jeruſalem redeundi poteſtatem fecit; continet hic uterque liber hiſtoriam annorum 479.

*Eſdræ liber I.* ea recenſet quæ Judæis acciderunt poſt reditum e captivitate Babylonica ſub Cyro Perſarum rege.

*Eſdræ lib. II.* ſic dictus, quod ex Eſdræ conſilio ſcriptus fuerit a Nehemia, a quo vocatur etiam *liber Nehemiæ*. Deſcribit urbis Jeroſolymitanæ inſtaurationem, & labentis cultus divini renovationem. Uterque liber Eſdræ continet hiſtoriam annorum circiter 38.

*Tobiæ liber*, continet hiſtoriam utriuſque Tobiæ, ex qua eruuntur eximiæ pietatis, & Dei in ſuos providentiæ, pręclara documenta.

*Judith liber*, exhibet miraculoſam urbis Bethulię liberationem ab hac formoſa muliere, quę Holophernem exercitus Nabuchodonoſoris regis Aſſiriorum ducem trucidavit.

*Eſther liber*, refert matrimonium Aſſueri regis Perſarum cum hac virgine Judęa, quę populum ſuum ab Aman perſecutione, ſuadente Mardochęo, liberavit.

*Job liber*, continet hiſtoriam illius ſancti viri, eximiumque mirabilis patientię exemplum exhibet, & ideo ab aliquibus collocatur inter libros ſapientiales ... circa hunc librum notandum quod verba, tum ipſius Job, Scripturæ canonicę authoritatem habeant; non autem verba ipſius amicorum, qui a Patribus dicuntur geſſiſſe typum hęreticorum.

*Dices*, Hiſtoria Job eſt omnino fictitia, ergo non eſt vera.

*Reſp.*

*Resp. nego ant.* Id enim non minus impie, quam falso afferitur: nam Scriptura facit mentionem Job tanquam viri justi qui aliquando realiter extitit, & quem in exemplum patientię proponit. Sic *Ezech.* 14. dicitur: *Et si tres viri isti fuerint in medio ejus, Noe, Daniel, & Job*, ergo tam vere Job extitit, quam Noe & Daniel. *Tobiæ* 11. legitur. *Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus evenire illi* (Tobię) *ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut & sancti Job ....... nam sicut beato Job insultabant Reges, &c.* Exemplum patientiæ in Tobia est reale; ergo & in Job, de quo Jacobi 5. dicitur; *Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt: sufferentiam Job audistis*. Quod certe non diceret si Job non esset realis persona, quod testificatur utraque Ecclesia gręca & latina, quę Job ut virum sanctum colit, cujus Festum celebrat sexto idus Maji in Martyrologio Romano.

*Inst.* 1. Nomina in historia Job commemorata, sunt omnino parabolica; ergo illa historia est plane fictitia.

*Resp. nego ant.* Nam ut D. Chrysost. *Homil. de divite*, ait: *Neque in parabola dicenda nomina sunt. Parabolæ illæ sunt, ubi ponuntur exempla, & tacentur nomina*. Sic etiam Tertull. *lib. de resurrectionis Carnis*, historiæ Lazari veritatem ex nomine confirmat; *Quid illic Lazari nomen*, inquit, *si non in veritate res est?* ergo tantum abest ut nomina Job & amicorum, historiæ veritati obsint, ut potius illam confirment.

*Inst.* 2. Nomen Job significat *dolentem*; terra Hus, *terram consilii*; Baldad, *vetusta secreta*; Sophat, *speculatorem*; Eliphaz, *aurum Dei*. Ergo illa nomina, sunt parabolica.

*Resp. nego conseq.* Nam sæpe nomina in Scriptura relata, habent congruentem rebus ipsis

quæ geruntur ſignificationem, ſic Deo volente, aut præſagientibus parentibus nomina imponentibus, attamen perſonarum non officiunt realitati, ut conſtat de *Abel*, qui ſic vocatus eſt, quod cito evaneſcere, & luctum parentibus afferre deberet. Sic quoque *Noe* dictus eſt, quod *conſolaturus* eſſet parentes ſuos *ab operibus manuum ſuarum*. Nemo tamen dixerit *Abel*, & *Noe*, fictas eſſe perſonas.

*Dices* 2. Liber *Job* metrice ſcriptus eſt, ut ſcribi ſolent comœdie & tragediæ; ergo doloroſam quamdam & ærumnis refertam fabulam continet.

*Reſp. diſt. ant.* Metrice ſcriptus eſt, in capitibus quę varios continent dialogos, *conc.* in capitibus quæ ſimplicem narrationem referunt, *nego ant.* itaque in libro Job diſtinguenda eſt hiſtoria a dialogis; ſimplex hiſtoria ſoluta oratione ſcripta eſt pro more omnium hiſtoriarum; e contra dialogi, cum affectibus pleni ſint, carminibus, utpote ad varios exprimendos affectus maxime idoneis, fuere conſcripti. Poetica enim locutio, eſt elegans, dulcis, compendioſa, & quadam quaſi librata pondere; verum hoc ſcribendi genus non officit rei ſcriptæ realitati, unde, *Nego conſequentiam*.

*Dices* 3. Joſephus, qui hiſtoriam a primis initiis texuit, non meminit ipſius Job; ergo hiſtoria Job non eſt vera.

*Reſp. nego conſeq.* Tum quia in Joſepho hiſtorico, non ſola Job hiſtoria, ſed etiam aliæ hiſtoriæ ſacræ deſiderantur; multa ex ſacris prætermiſiſſe, multa ex ſuo addidiſſe conſtat, in multis lapſus deprehenditur ac reprehenditur. Tum quia, cum Joſephus hebræus de rebus ſuæ gentis ſcribere molitus fuerit, non mirum eſt quod hiſtoriæ Job alienigenæ non meminerit, Job enim e ſtirpe Hus primogeniti Nachor fratris Abraham deſcendit.

Ma-

*Machabaeorum libri duo*, referunt ea omnia quæ Reipublicæ Judaicæ sub tertia, hoc est, sub Græcorum Monarchia, contigerunt.

Quæres 3. *Quot sunt libri sapientiales veteris Testamenti?*

*Resp.* Sunt quinque, scilicet:

*Proverbiorum liber*, qui continet omnia præcepta moralia de piis, tum erga Deum, tum erga proximum, officiis.

*Ecclesiastes*, qui mundi & rerum mundanarum vanitatem describit.

*Canticum Canticorum*, totum mysticum est, perfecteque exhibet Christi amorem in Ecclesiam, & vicissim Ecclesiæ in Christum.

*Sapientiæ liber*, de sapientia, tum increata, tum creata pertractat, vivideque ad amorem sapientiæ excitat.

*Ecclesiasticus*, qui eadem fere præcepta moralia dat, quæ liber Ecclesiastes.

Quæres 4. *Quot sunt libri Prophetici veteris Testamenti?*

*Resp.* Aliqui numerant tantum 16. referentes librum *Psalmorum* inter sapientiales, & librum Baruch sub Jeremia. Alii numerant 18. quorum, qui diffusius scripserunt, vocantur *Majores*, qui concisius, vocantur *Minores*.

*Sex Prophetæ Majores.*

I. *Liber Psalmorum*, qui continet varias preces ac laudes Dei, variaque de Christo & Ecclesia vaticinia.

II. *Isaias*, qui multa prædixit circa Judæos, finitimosque populos Assyrios & Babylonios; atque ita distincte de Christo & Ecclesia locutus est, ut *non tam Propheta dicendus sit, quam Evangelista*, ait D. Hieronym.

III. *Jeremias*, cujus prophetia versatur in a-

cerbissimis criminum sui temporis reprehensionibus, increpationibus, & malorum ingruentium lamentationibus; deinde vero in consolationibus Ecclesiæ graviter afflictæ.

*IV. Baruch*, prædixit Judæos a captivitate Babylonica post septem generationes liberandos, vaticinatus est quoque Christum in carne venturum.

*V. Ezechiel*, qui primo repetit quæ Jeremias de excidio Urbis & Templi, nec non de captivitate Babylonica, prædixerat, ut refelleret mendacia Pseudo-Prophetarum, qui Jeremiam falsitatis arguebant; deinde prædixit populi ex captivitate reditum, Messiæ regnum, vocationem Gentium, Ecclesiæ Christi ex hostibus victorias.

*VI. Daniel*, qui historiam texit ab initio regni Nabuchodonosoris usque ad eversionem regni Babylonici per Medos & Persas; deinde plurima de proximo Christi adventu vaticinia profert.

*Duodecim Prophetæ Minores.*

*I. Oseas*, qui Synagogæ finem, & Ecclesiæ erectionem per vocationem Gentium prænuntiat.

*II. Joel*, prædicit Jerusalem & totius Iudææ per Chaldæos excidium, Messiam pollicetur & Spiritum sanctum, locum postremi judicii designat.

*III. Amos*, vaticinatur de regni Israel eversione.

*IV. Abdias*, vaticinatur Idumæorum, qui filios Israel calamitatibus oppressos subsanarant, exitium.

*V. Jonas*, qui Ninivitarum destructionem prænuntiavit, nisi pœnitentiam egerint.

*VI. Michæas*, qui duabus tribubus Israel, & decem tribubus Juda idololatriam, aliaque scelera increpat, ipsisque prænuntiat excidium & ca-

captivitatem; tandem reditum e captivitate Babylonica pollicetur, necnon pleniſſimam libertatem per Chriſtum, quem prædicit in Bethlehem naſciturum.

*VII. Nahum*, prænuntiat depopulationem Ninive a Chaldæis, eo quod contra Dominum ſuperbirent.

*VIII. Habacuc*, prædixit Jeroſolymorum per Chaldæos, & Chaldæorum ipſorum everſionem; Judæorum per Cyrum, & totius generis humani per Chriſtum liberationem.

*IX. Sophonias*, eadem fere prædicit ac Habacuc.

*X. Agæus*, urget ad templi reparationem, prædicit templum reparatum a Zorobabel, majori gloria potiturum, quam prius templum, ob præſentiam, doctrinam, & miracula Chriſti, de cujus regno multa vaticinatur.

*XI. Zacharias*, qui cum diu in Babylone verſatus fuiſſet, rediit cum *Zorobabel* ad urgendam templi fabricam, multaque prophetavit de Judæis & Gentibus.

*XII. Malachias*, ultimus Prophetarum, poſt extructum templum arguit conjugia cum alienigenis inita, decimarum detentionem, atque cultus divini depravationem; prænuntiat nullum deinceps futurum Prophetam uſque ad Chriſtum, cujus præcurſorem annuntiat, ſimulque Synagogæ finem, & Eccleſiæ Chriſtianæ ortum.

## ARTICULUS IV.

*De novi Teſtamenti libris canonicis in particulari.*

QUæres 1. *Quot ſunt libri legales novi Teſtamenti?*

*Reſp.* Sunt quatuor Evangelia, ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam & Joannem.

*Matthæus*, primus omnium (*u*) in Judæa scripsit Evangelium propter eos qui ex Circumcisione crediderant, & hoc ad preces discipulorum, & jussionem aliorum Apostolorum, ut, antequam in diversas orbis Provincias discederent, relinquerent Judæis certam credendi regulam.

*Marcus*, eodem fere modo, quo Matthæus, sed contractius scripsit. (*x*) Unde vocatur ab Aug. *Matthæi breviator*; scripsit autem ad preces auditorum Petri, qui ut tenacius memoriæ mandarent quæ ex ore Petri audierant, rogaverunt Marcum ut ea scriptis mandaret.

*Lucas*, anno Christi 58. ut observat Baronius, scripsit Evangelium, ut temeritatem reprimeret Pseudo-Scriptorum & Pseudo-Prophetarum, qui, ut prædicationem Pauli deprimerent, aliter ac Paulus prædicabant, ut ipse testatur incipiens Evangelium ab istis verbis: *Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completa sunt rerum*, &c.

*Joannes* (*y*) scripsit Evangelium *coactus*, inquit D. Hieron. (*z*) *ab omnibus pene tunc Asiæ Episcopis, & multarum Ecclesiarum legationibus*, ut Hæreticos Ebionem & Cerinthum, Christi divinitatem negantes, confutaret, ideo ab his verbis incipit: *In principio erat Verbum*, &c.

Quæres 2. *Quot sunt libri historici novi Testamenti?*

*Resp.* Novi Testamenti unus est liber historicus, *Acta Apostolorum* dictus, quem scripsit D. Lucas, in quo mirandam Ecclesiæ nascentis histo-

(*u*) An. 41. juxta D. Hieron. in catalogo de scriptor. Ecclesiast. & Baron. ad annum 41.
(*x*) Anno juxta Baron. 45.
(*y*) Anno 99. ut notat. Baron.
(*z*) L. de scriptor. Ecclesiasticis.

historiam, illiusque in omnes gentes propagationem per Apostolos, & præcipue per Petrum & Paulum, describit.

Quæres 3. *Quot sunt libri sapientiales novi Testamenti?*

*Resp.* Sunt 21. nimirum 14. Epistolæ D. Pauli, & 7. Epistolæ *Catholicæ*, quæ etiam dicuntur *Canonicæ*, quarum duæ Petri, tres Joannis, una Jacobi, & tandem una Judæ.

*Petes:* quare Epistolæ Petri, Joannis, Jacobi, & Judæ, vocantur, *Catholicæ*, & *Canonicæ?*

*Resp.* 1. Vocantur *Catholicæ*, quia non ad unam specialem personam scriptæ sunt, neque ad unam particularem Provinciam, aut Ecclesiam, sicut Epistolæ Pauli, sed generaliter ad omnes fideles in varias nationes dispersos.

*Resp.* 2. Vocantur *Canonicæ*, vel quia, *ut ait Estius*, æque ac Epistolæ Pauli, ad Canonem Scripturæ sacræ pertinent, vel potius quia Canones seu regulas vitæ Christianæ constituendæ continent.

Quæres 4. *Quot sunt libri Prophetici novi Testamenti?*

*Resp.* Unicus est liber Propheticus novi Testamenti, nempe *Apocalypsis*, seu, quod idem est, *Secretorum revelatio*.

Hic liber multa prænuntiat futura, nimirum futuras Ecclesiæ persecutiones, adversitates & durissimas crudelitates sub execrabili Antichristo, & tandem gloriam futuram beatorum. Nemo hactenus clare explicuit mysteria in Apocalypsi annuntiata, *tot enim sunt Sacramenta, quot verba*, ait D. Hieron. (a) De illis eximium Commentarium habet illustrissimus Bossuetius Episcopus Meldensis.

AR-

(a) Epist. ad Paulinam.

## ARTICULUS V.

### *De Canone Hæreticorum.*

Quæres, *quosnam libros Hæretici ex Canone librorum sacrorum deleverunt?*

*Resp.* 1. Hæretici, Lutherani & Calviniſtæ, omnes veteris teſtamenti libros, qui in antiquo Judæorum Canone non reperiuntur, e Scripturarum Canone deleverunt.

Hinc, ſecundum illos, libri *Tobiæ*, *Judith*, *Baruch*, *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici*, *primus & ſecundus Machabæorum*; non ſunt divini & canonici, (*b*) ſicut nec liber *Eſther*, quem etiam rejicit Lutherus & alii Hæretici.

2. Lutherani deleverunt e Canone Epiſtolam Pauli ad Hebræos, quam Paulinam & divinam negant (*c*) e contra Calvinus (*d*) licet eam Paulinam non admittat, confitetur tamen eſſe divinam.

3. Lutherani expunxerunt Epiſtolas *Jacobi*, *Judæ*, *ſecundam Petri*, *ſecundam & tertiam Joannis* (*e*); eas tamen admittit Calvinus.

4. Lutherani rejiciunt *Apocalypſim*, (*f*) quam admittit Calvinus.

Probavimus ſupra divinitatem & canonicitatem illorum librorum, reſtat hic, ut objectiones Hæreticorum ſolvamus, ſequentibus paragraphis

### §. I. *Objectiones contra librum Tobiæ.*

*Objicies* 1. Liber Tobiæ ſecum ipſe pugnare videtur; ergo non eſt canonicus. *Resp. nego ant.*

*Pro-*

(b) Ita poſt Luther., *Kemnitius*, in exam. ſeſſ. 4 Concil. Trid. *Calvin.* l. 1. inſtitut. cap. 11.
(c) *Luther* in prolog. hujus Epiſt.
(d) L. 1. inſtit. c. 8. §. 216.
(e) *Luther.* in prolog. harum Epiſt.
(f) *Luther.* in preſat. novi Teſtam.

*Probatur ant. Tobiæ 3.* Sara dicitur habitasse *in Rages civitates Medorum*; ubi etiam habitasse Gabelum habemus *c.* 4. postea tamen cum Tobias pervenisset ad locum ubi erat Sara, inde misit Angelum *ad Gabelum in Rages civitatem Medorum*, cap. 9. atqui hoc secum pugnare videtur; ergo.

*Resp. nego min.* Nam, vel in Media duæ fuerunt Rages, quomodo in eadem Syria erant duæ Cæsareæ, una Philippi dicta, altera Palestinæ; vel *cap.* 3. vocatur Rages, non ipsa civitas, sed locus aliquis vicinus, dicitur enim habitare Romæ qui in agro Romano habitat, & hoc est probabilius, unde nulla est pugna, nulla contradictio.

*Objicies* 2. In lib. Tobiæ multa sunt mendacia ab Angelo Raphaele prolata; ergo. Nam Raphael dicit;

1. Se esse *ex filiis Israel*.
2. Se esse *Azariam, Ananiæ magni filium*.
3. Se esse *fratrem Gabeli*.
4. Se esse *ex tribu Nephtali*. Atqui omnia illa sunt mendacia; ergo, &c.

*Resp. nego ant. primi, & min. secundi Argumenti.* Namque:

1. Raphael Angelus potuit dicere se esse ex filiis Israel, & Azariam Ananiæ magni filium, quia specie externa formam gerebat *filii Israel*, & personam *Azariæ Ananiæ magni filii*; sicut ergo Angelus in persona Dei loquens, Deumque ipsum repræsentans, dicit: *Ego sum Dominus Deus tuus* (g): ita Raphael potuit dicere *ex filiis Israel sumus*, &c. *ego sum Azarias*, &c.

2. Potuit dicere se esse fratrem Gabeli, quia habemus omnes patrem communem, qui est Deus, cui, tum Angeli, tum homines dicere debent: *Pater noster .... sanctificetur nomen tuum*.

3. Po-

(g) Exod. 3.

3. Potuit dicere *ex tribu Nephtali sumus*; tum quia repræsentabat Israelitam ex illa tribu; tum quia Tobias erat ex illa tribu genere, Angelus autem protectione & custodia.

*Objicies* 3. Fabulosum videtur dicere, quod cor & jecur piscis virtutem expellendi dæmones habeant; atqui non est certe canonicus liber qui fabulis refertur; ergo, &c.

*Resp. dist. maj.* Fabulosum videtur dicere, quod cor & jecur piscis habeant virtutem contra dæmones naturalem, *conc. maj.* supernaturalem, a Deo illis inditam, & per Angelum notificatam, *nego maj.* Deus enim decreverat illis uti ad istos effectus producendos; quomodo Christus fecit lutum ex sputo, ad restituendum visum cæco a nativitate.

## §. II. *Objectiones contra librum Judith.*

*Objicies* 1. In libro Judith est repugnantia, nam, *cap.* 8. Judith dicitur esse de tribu Ruben, &, *cap.* 9. ipsa seipsam asserit de tribu Simeon; ergo.

*Resp. nego ant.* Revera enim Judith fuit de tribu Simeon, *Ruben* enim, qui, *cap.* 8. describitur, non fuit *Ruben* Patriarcha, filius Jacob, sed aliquis alius in tribu Simeon celebris; namque Genealogia, quę ibi describitur, non pertingit ad Patriarchas filios Jacob.

*Objicies* 2. Liber Judith adversari videtur libro Genesis; nam, *Genes.* 49. facinus Simeonis & Levi condemnatur, & *Judith* 9. laudatur; ergo.

*Resp. nego ant. & secundam partem probationis*: Cum enim Judith ait, Deum dedisse Simeoni *gladium in defensionem*, id est, ultionem, *alienigenarum*, non laudat, vel approbat factum Simeonis tanquam bonum, sed laudat potentiam & justitiam Dei, qui alienigenarum cri-

mi-

mina punire voluit per Simeonem (tametsi ex sua parte male agentem) & ut punire posset, gladium dedit, quomodo Deus, *Ezech.* 3. dicit: *Dabo gladium meum in manu ejus*, Regis Babylonis, *& confringam brachia Pharaonis*, etsi Rex Babylonis non sine peccato Ægyptum destruxerit.

*Objectiones contra librum Esther.*

*Objicies* 1. Postrema septem capita libri Esther non cohęrent cum prioribus; nam, *cap.* 2. narrantur insidię duorum Eunuchorum, & detectio earumdem industria Mardochęi, quę rursum narrantur, *cap.* 12. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Non cohęrent quantum ad veritatem rei gestę, *nego ant.* quantum ad ordinem rei gestæ, *conc. ant.* postrema namque capita pertinent ad initium libri, ut patet ex annotationibus D. Hieronymi, quæ capitibus ultimis sunt insertæ in Bibliis Latinis, quod nihil veritati officit, quin potius inde fit, quod alia ex aliis confirmentur.

*Objicies* 2. In lib. Esther multæ sunt contradictiones; ergo.

*Prima*, est conjuratio Eunuchorum, quæ *cap.* 2. dicitur accidisse anno septimo Assueri, & *c.* 11. significatur accidisse anno ejusdem secundo.

*Secunda*, Mardochæus, *cap.* 6. dicitur nihil omnino mercedis accepisse pro delatione insidiarum; & *cap.* 12. dicitur Regem præcepisse Mardochæo, *ut in aula palatii moraretur*, *datis ei pro delatione muneribus*.

*Tertia*, Aman, *cap.* 3. dicitur fuisse de stirpe Agag Regis Amalecitarum, & *cap.* 16. asseritur quod *animo & gente* fuerit *Macedo*.

*Quarta*. Narratur, *cap.* 3. causam indignationis Aman contra Mardochæum & omnes Judæos,

dæos, fuisse quia Mardochæus nolebat illum adorare, & *cap.* 12. dicitur, *Aman voluit nocere Mardochæo & populo ejus pro duobus Eunuchis Regis, qui fuerant interfecti.*

*Quinta.* Dicitur, *cap.* 3. quod Aman fuerit exaltatus post necem Eunuchorum, indignatio aut ejus contra Mardochæum & Judæos evenit post ejus exaltationem; ergo illa indignatio non potuit esse propter delationem Eunuchorum.

*Resp. nego ant.* Nulla enim est contradictio; nam:

*Ad primam contradictionem, resp.* Insidiarum detectio evenit anno septimo Assueri, non autem anno secundo, siquidem illa verba capitis 11. *anno secundo regnante Artaxerxe*, non debent extendi usque ad narrationem insidiarum, quę fit, *cap.* 12. sed solum ad ea quę narrantur in ipso, *c.* 11. idest, ad somnium quod Mardochęus vidit, antequam Esther Assuero conjungeretur.

*Ad secundam, resp.* Quod etsi Mardochęus nondum habuerit mercedem pro delatione, quando Rex jussit sibi relegi Annales, ut dicitur, *cap.* 6. tamen postea habuit amplissimam, quę describitur *eodem cap.* 6. & ea est quę significatur, *cap.* 12. per illa verba, *datis pro delatione muneribus.*

*Ad tertiam, resp.* Aman potuisse esse de stirpe *Agag* per aliquem eorum, qui in obsidione Amalec, Saulis manus effugientes, & huc & illuc vagantes, devenerunt in Macedoniam, cumque ibi diu mansissent, & ex iis natus esset Aman, ideo recte dicitur, *animo & gente Macedo.*

*Ad quartam, resp.* Nihil vetare quominus indignatio Aman ex diversis causis provenerit; 1. Antequam exaltaretur, provenit ex detectione insidiarum, quarum forsan erat complex; 2. Ex eo quod Mardochęus nollet ipsum adorare post ejus exaltationem.

*Ad quintam, resp. nego conseq.* Cujus falsitas

tas patet ex responsione ad quartam contradi-ctionem; nempe indignatio Aman evenit ante & post ejus exaltationem ex causa diversa.

### §. III. *Objectio contra librum Sapientiæ.*

*Dices*: Liber Sapientiæ continet falsum; nam in eo (*h*) dicitur primum idolum factum esse ab aliquo Patre in defuncti filii memoriam, qui *illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere cœpit*. Atqui tamen, juxta omnes historicos, statua erecta Belo à Nino ejus filio, fuit primum idolum; ergo.

*Resp. nego ant.* Ad prob. *dist. min.* Statua erecta Belo a Nino ejus filio, fuit primum idolum publice ad adorandum propositum, *conc. min.* & hoc est quod volunt historici; fuit primum privatim honoratum, *nego min.* primum enim idolum fuit statua mortuo filio erecta a patre, quod fuit tantum privatim adoratum; *Deinde*, prosequitur Sapiens, *convalescente iniqua consuetudine, hic error tanquam lex custoditus est, & tyrannorum imperio colebantur figmenta.*

### §. IV. *Objectiones contra libros Machabæorum.*

*Objiciunt* 1. Alexander magnus, *lib.* 1. *c.* 1. dicitur regnasse primus in Græcia; atqui hoc falsum est, nam ante ipsum multi fuerunt Reges Lacedæmoniorum, Macedonorum, Atheniensium.

*Resp. nego min.* Cum enim Scriptura dicit Alexandrum regnasse primum in Græcia, non de regno quocumque partiali loquitur, sed de Monarchia Græcorum, quam primus obtinuit Alexander, cum totius Græciæ regnum adeptus est.

Ob-

(h) Cap. 14. vers. 15.

*Objiciunt* 2. *L.* 1. *cap.* 1. affirmatur vaticinium Danielis de abominatione desolationis, impletum esse, quando Antiochus Epiphanes idolum in templo Domini collocavit; atqui tamen Christus asserit (*i*) vaticinium illud implendum in novissimis diebus; ergo, &c.

*Resp. nego maj.* Quia de Danielis vaticinio nihil ibi dicitur, sed tantum dicitur: *Ædificavit Rex Antiochus abominandum idolum desolationis super altare Dei.* Eh! nonne illud idolum erat abominandum.

*Objicies* 3. *Lib.* 1. *cap.* 6. Commendatur factum Eleazari qui seipsum occidit, quod tamen est grande crimen; ergo.

*Resp.* Cum D. Aug, (*k*) quod quamvis homo ipse fuerit laudatus, *factum tamen ejus narratum est, non laudatum.*

*Objiciunt* 4. *Lib.* 1. *cap.* 4. Judas dicitur mundasse templum anno 148. id est, uno ante mortem Antiochi (*l*) atqui, *cap.* 10. *libri secundi*, dicitur Judam purgasse templum post biennium a morte Antiochi; ergo est contradictio.

*Resp. nego min.* Nam in cap. 10. libri secundi ista verba *post biennium*, non significant, post biennium a morte Antiochi, sed post biennium a prophanatione.

*Inst.* In libro primo, illa templi mundatio narratur ante mortem Antiochi, & *in* 2. *libro*, narratur post ejus mortem; ergo est contradictio.

*Resp. nego conseq.* Quia etsi, *in* 2. *libro*, narretur post mortem Antiochi, non tamen asseritur facta post mortem Antiochi; voluit enim author absolvere quæ de Antiocho dicturus erat, & tum demum redire ad Judam & templi purgationem.

pri-

(i) Matth. 24. (k) Epist. 164.
(l) Obiit anno 149. ut refertur, lib. 1. Machab. c. 6.

*Objiciunt* 5. *Lib.* 2. *c.* 9. Narratur Judas occisus anno 152. & tamen, *lib.* 1. *cap.* 1. refertur Epistola ab eo scripta anno 188. ergo vel falsum est, vel post mortem scripsit.

*Respond.* Bellarm. (*m*) illa verba, anno 188. esse clausulam prioris Epistolæ, quę scripta est a toto populo Judaico, duce Hircano, cum numerus annorum in fine potius, quam in principio Epistolę poni soleat; posteriorem vero Epistolam, quam scripsit Machabęus, incipere ab his verbis, *Populus qui est Jerosolymis*. Quæ tamen verba cum pręcedentibus istis, *anno* 188. in nostra Vulgata conjunguntur, ideo illa disjungere religioni ducimus; quare:

*Respond.* Cum Sylvio (*n*) Ruperto, (*o*) Serario, Tirino, & Menochio (*p*) Judam, cujus hic mentio, non esse Judam Machabęum, sed Judam quemdam secta *Essenum*, prophetię dono inclytum, cujus pręditiones, inquit Josephus (*q*), numquam fefellerunt; hunc ergo, quia magnę apud omnes authoritatis, initio Epistolę adscribunt, his verbis, *Populus ..... Senatusque & Judas*.

*Objicies* 6. *Lib.* 1. *cap.* 6. Antiochus Epiphanes legitur mortuus *anno* 149. & tamen ejus successor Antiochus Eupator, *lib.* 1. *cap.* 11. *vers.* 33. post mortem patris scribit *anno* 148. Ergo, &c.

*Resp. nego conseq.* Non est enim contradictio, sed est diversa supputatio; author enim libri primi Machab. qui scripsit Jerosolymis, secutus est calculum Judaicum, juxta quem annus incipiebat a mense *Nisan*, qui respondet nostro *Martio*; Antiochus Eupator vero, qui scripsit An-

(m) L. 1. de verbo Dei, cap. 15.
(n) L. 1. Controvers. q. 1. art. 10.
(o) L. 10. de victoria, cap. 15.
(p) Ad lib. 2. Mach. cap. 1.
(q) L. 13. cap. 19.

Antiochiæ, ſecutus eſt calculum Chaldaicum, juxta quem annus incipiebat a menſe *Tiſri*, qui correſpondet noſtro Septembri; unde calculus Judaicus a Chaldaico differebat toto ſeſqui-anno, & ſic annus, qui, juxta calculum Judaicum, erat 149. juxta calculum Chaldaicum, erat annus 148. porro paucis menſibus poſt mortem patris ſcripſit Judæis Antiochus Eupator.

*Objicies* 7. *Lib.* 2. *cap.* 12. Judas laudatur, quod pro mortuis ſacrificium offerri juſſerit; atqui pro mortuis orare eſt vanum & ſuperſtitioſum; ergo.

*Reſp. nego min.* Quia pro mortuis orare pium eſt ac religioſum, quando non conſtat eos, vel beatos eſſe, vel damnatos, ut conſtat ex Aug. (*r*) & ex continua praxi Eccleſiæ, & Judæorum, qui ad hunc uſque diem orat pro defunctis.

*Inſt.* Etiam juxta Catholicos non licet orare pro iis qui deceſſerunt cum peccato mortali; atqui tales erant illi, pro quibus Judas orare juſſit, de quibus ibi dicitur: *Invenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis Idolorum .... a quibus lex prohibet Judaos*. Ergo.

*Reſp. diſt. maj.* Si conſtet eos mortuos eſſe in peccato mortali, *conc. maj.* ſi non conſtet, *nego maj.* & ſic ad minorem.

Itaque Judas pie exiſtimavit eos, in articulo mortis, dolorem de peccato acceptorum donariorum coram Deo concepiſſe, & miſericordiam inveniſſe, quod ſignificant illa verba: *Quia conſiderabat, quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant*, in bello, pro religione ſuſcepto, *optimam haberent repoſitam gratiam*, & ideo credidit ſacrificiis & precibus vivorum poſſe juvari.

*Nota*: Licet Hæretici rejiciant libros *Baruch*

(*r*) L. de Cura pro mortuis, cap. 1.

& *Ecclesiastici*; non tamen habent aliquid, quod eis objiciant. Unde:

§. V. *Objectiones contra Epistolam ad Hebraeos*.

*Objiciunt 1. Haeretici*, Epist. ad Hebraeos non est foetus D. Pauli; ergo male vocatur Paulina.

*Resp. nego ant.* Ideo volunt Haeretici authorem illius Epistolae non esse D. Paulum, ut inde concludant eam non esse divinam & canonicam, sed utrumque falsum est; nam Paulum scripsisse hanc Epistolam testatur D. Petrus (s) *sicut & carissimus frater noster Paulus scripsit vobis*; nullam autem aliam scimus Epistolam a D. Paulo scriptam ad Hebraeos, nisi hanc; ergo. Alterum etiam est falsum, nam etiamsi alius a Paulo hanc scripsisset Epistolam, non propterea desineret esse sacra & canonica, sicut aliae Epistolae a Paulinis diversae.

*Prob. ant.* Initio hujus Epistolae, neque exprimitur nomen Pauli Apostoli, neque haec salutatio: *Gratia vobis & pax*, &c. quam in aliis omnibus suis Epistolis solet apponere; ergo, &c.

*Resp. nego conseq.* Quia D. Paulus justas habuit causas non exprimendi suum nomen initio hujus Epistolae.

*Prima.* Quam tradit Clem. Alex. (t) cui consentit D. Hier. (u) est, quod Paulus sciret nomen suum esse invisum Hebraeis, eo quod legis observantias, quas illi, quamvis Christiani, mordicus retinebant, dicebat esse abrogatas per Christum; ne igitur in ipso Epistolae exordio eos offenderet, eorumque animos prorsus ab Epistolae lectione averteret, consulto nomen suum non

(s) 2. Petri 1.
(t) Apud Eusebium, l. 1. cap. 11.
(u) L. de scriptor. Eccles. in Paulo.

non inſcripſit, ut in aliis, & conſequenter ſalutationem ordinariam non appoſuit, nec enim uſus habet, ut ſalutatio mittatur, ſuppreſſo nomine ſalutantis.

*Secunda*. Quam tradit Hier. (*x*) eſt, quia Paulus hac ſola Epiſtola appellat Chriſtum *Apoſtolum & Pontificem confeſſionis noſtræ*, ideo noluit initio Epiſtolæ, more ſolito, ſe Apoſtolum nominare, ne videretur ſe ex aliqua parte cum Chriſto conferre, quem *excellentiorem Angelis* dixerat in principio Epiſtolæ.

*Tertia*. Quam affert Theodoret. (*y*) eſt, ne cum Apoſt. gentium eſſet, præter officium ad Hebræos ſcribere videretur; quocirca in fine Epiſtolæ ſe excuſat, quod ad eos ſcripſerit, quorum Apoſtolus non erat, declaratque id feciſſe ut eos conſolaretur, non ut eis imperaret: *Rogo autem vos fratres, ut ſufferatis verbum ſolatii, etenim perpaucis ſcripſi vobis*.

*Objiciunt* 2. Author hujus Epiſtolæ, *cap.* 2. ſeipſum numerat inter eos qui fuerunt ab Apoſtolis edocti, vel ſaltem confirmati, & tamen Paulus *ad Galat.* 1. conſtanter affirmat Apoſtolos nihil ſibi contuliſſe; ergo, &c.

*Reſp. nego ant.* Nam quando Apoſt. dicit, *Salutem*, id eſt, ſalutis prædicationem, *Ab iis qui audierunt, confirmatam in nos, conteſtante Deo ſignis & virtutibus, &c.* non agit de confirmatione per doctrinam, ſed per miracula.

*Objiciunt* 3. Author hujus Epiſtolæ pugnat cum doctrina Chriſti: nam Chriſtus (*z*) dicit: *Venite ad me omnes*, &c. & author Epiſt. *c.* 6. dicit: *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt*,

(x) In cap. 1. ad Galat.
(y) Præfat. Comment. in cap. 1. ad Galat.
(z) Matth. 11.

*sunt, iterum renovari ad pœnitentiam*. Et de Esau, *cap.* 12. dicit; *Non invenit locum pœnitentiæ*; ergo.

*Resp. nego ant. cum suis probationibus*: In his enim nulla est oppositio, alias Christus, qui *cap.* 12. *Matth.* dicit, *Blasphemiam in Spiritum sanctum non remitti*, esset sibi oppositus; non loquitur itaque Apost. de omni peccatore, sed de eo qui voluntarie agnitam veritatem impugnat, quod peccatum quomodo sit irremissibile dicemus in dissert. de pœnit. vel, ut alii volunt, loquitur de renovatione per baptismum, qui, cum non possit iterari, per eum non possunt renovari.

*In cap.* 12. Non loquitur Apost. de pœnitentia Esau; sed de pœnitentia Isaac, ut sensus sit, Esau non potuisse efficere, ut Patrem pœniteret se dedisse benedictionem filio suo Jacob, eamque retractaret.

*Objiciunt* 4. Author Epist. dicit, quod *in* arca fuerit *urna aurea habens manna, & virga Aaron, & tabula Testamenti*, atqui repugnat ei quod 3. *Reg.* 8. dicitur, *In arca non erat aliud, nisi duæ tabulæ lapideæ*; ergo.

*Resp. nego min.* Nulla ibi est repugnantia, nam Apost. per propositionem, *in*, non significat, *intra*, sed *juxta* Arcam, in aliquo sinu, qui erat appendix Arcæ, quomodo Christus, *Lucæ*, 3. dicitur moriturus *in Jerusalem*, cum tamen juxta civitatem illam sit mortuus, & non *intra* muros ejus, sic licet D. Joannes baptizaret juxta urbem Bethaniæ, dicitur tamen, *Hæc in Bethania facta sunt*.

*Respondent* alii cum Theophilacto, quod tempore Salomonis non fuerit in arca, nisi duæ tabulæ legis, cætera autem postea fuerint reposita a Jeremia, quando abscondit arcam, ut refertur, 2. *Machab. cap.* 2. *vers.* 5.

 §. VI.

## §. VI. *Objectiones contra Epistolam Jacobi.*

*Objiciunt Magdeburgenses* 1. Eusebius (*a*) asserit Epistolas Jacobi & Judæ esse adulterinas; ergo non sunt canonicæ.

*Resp.* Cum Bellarm. (*b*) mendacium esse hoc, non argumentum, sic enim scribit Eusebius, *Licet a quibusdam, tamquam adulterina propterea judicetur*, Epistola Jacobi, *quod non adeo multi ex veteribus, illius Epistolæ, sicut nec etiam ejus quæ dicitur Judæ, quæ etiam in septem, Catholicarum Epistolarum numero ponitur, ullam mentionem faciant, tamen nos istas cum reliquis, in quamplurimis Ecclesiis publice receptas approbatasque cognovimus.*

*Objiciunt* 2. Author hujus Epistolæ utitur salutatione tantum prophana, non gratiam divinam sonante, *Jacobus Dei & Domini N.J.C. servus* 12. *tribubus salutem.* Ergo ejus author non est Apostolus Christi.

*Resp. nego ant.* Quia quando Apostoli apprecantur alicui salutem, apprecantur haud dubie salutem Christianam, quæ & Dei gratiam & pacem complectitur; ergo salutatio non est prophana, alias ista, quæ habetur Act. 15. *Apostoli & seniores fratres, his qui sunt Antiochiæ, &c. salutem*, esset prophana, nam est ejusdem formæ.

*Objiciunt* 3. In hac Epist. justificatio non fidei, sed operibus adscribitur, cum tamen Paulus (*c*) dicat hominem justificari ex fide sine operibus; ergo aberrat a doctrina Apostolica.

*Resp. neg. conseq.* Inter doctrinam utriusque Apost. nulla est oppositio, nam Paulus excludit a negotio justificationis opera citra fidei & gra-

tiæ

(a) L. 2. hist. cap. 22.
(b) L. 1. de verbo Dei, cap. 18. (c) Rom. 3.

tiæ Spiritum facta, & D. Jacobus requirit opera fidei & gratiæ, quæ etiam requirit Apostolus (*d*) dicens: *Factores legis justificabuntur.*

*Inst.* Solent Apostoli aliquid semper interserere de fidei doctrina; atqui hæc Epistola tota est in operibus commendandis, de fide autem silet omnino; ergo non est Apostolica.

*Resp. nego min.* Nam in hac Epist. scribitur: *Probatio fidei vestra patientiam operatur* (*e*) *& fides cooperatur operibus illius* Abrahæ, *& ex operibus fides consummata est.* (*f*) Equidem magis commendat opera, quam fidem, quia contra eos scribit, qui, neglectis operibus, ex sola fide salutem sibi pollicebantur, unde dicit (*g*) *Ex operibus justificatur homo, & non ex fide tantum... fides sine operibus mortua est.* Utrumque ergo commendat, & opera & fidem.

*Objiciunt* 4. Author hujus Epist. profert testimonia ex Epistolis Petri & Pauli; ergo non est Apostolus, sed aliquis ex Apostolorum discipulis.

*Resp. nego ant.* Equidem ad marginem hujus Epist. e regione verborum Jacobi, annotantur quædam loca Petri & Pauli, verum inde concludi non debet unum Apostolum ab alio citari, sed similes sententias in Apostolis inveniri, quod ideo fecit Spiritus sanctus, ut ostenderet se unum eumdemque eorum omnium authorem esse. Similiter ad marginem Epistolarum primæ Joannis & primæ Petri annotantur plurima loca Pauli, eodem tamen tempore vixerunt, nec eorum Epistolæ in dubium revocantur ab adversariis.

§. VII.

(d) Rom. 2.
(e) Cap. 1. vers. 3.
(f) Cap. 2. vers. 22.
(g) Cap. 2. v. 24. & 26.

## §. VII. *Objectiones contra Epistolam Judæ.*

*Objiciunt* 1. Judas asserit se post Apostolos vixisse, cum ait. *Memores estote verborum quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini N. J. C. qui dicebant vobis, quoniam in novissimis temporibus venient illusores*, &c. citatque aliqua loca Petri & Pauli (*h*).

*Resp. neg. ant.* Judas enim cum aliis Apostolis vixit; sed quibusdam, nimirum Petro, Paulo, Jacobo, supervixit, posteriusque Epistolam scripsit, & ideo merito potuit ita loqui, & Apostolorum aliorum Epistolas citare.

*Objicies* 2. Judas citat librum *Enoch*, qui est apocryphus; ergo & ejus Epistola est apocrypha, & minime canonica.

*Resp. retorq.* Paulus Apost. (*i*) profert testimonia ex Ethnicis Poetis, Menandro & Epimede; ergo ejus scripta sunt prophana. Itaque in apocryphis & Ethnicis libris potest esse aliquid veri, & illud est quod Apostoli, Spiritu sancto inspirante, proferunt, nec tamen propterea totum librum approbant.

*Instant*, Judas testimonium *Enoch*, non ut apocryphum, sed ut propheticum citat; ergo approbat totum librum.

*Resp. nego conseq.* Sine dubio credendum est Enoch aliquid Prophetici & divini scripsisse, & ejus vaticinium in eo libro, quem Judas citat, insertum fuisse, liber nihilominus est apocryphus, quia multa fabulosa simul cum hoc vaticinio, quod Judas citat, continet.

## §. VIII. *Objectiones contra Epistolas secundam Petri, secundam & tertiam Joannis, & Apocalypsim.*

*Contra secundam Epist. Petri*, Hæretici nihil aliud

(h) 2. Petri 3. 1. ad Tim. 4. 2. ad Tim. 3.
(i) Act. 17. & 1. ad Cor. 15.

aliud objiciunt, quam diversitatem styli a prima Epist. quam esse Petri certo constat .... verum hæc diversitas provenit, vel a diverso interprete, quo usus est Petrus, ut ait Div. Hieron. (*k*) vel a diverso tempore, quo scripsit Petrus, non enim novum est eumdem hominem diverso tempore, diverso stylo scribere.

*Contra secundam & tertiam Joan. opponunt* 1. authoritatem Papiæ, qui (*l*) duos fuisse Joannes asserit, unum Apostolum, & alium qui *senior* dicebatur; & cum author harum Epist. non Apostolum, sed *seniorem* se nominet, verisimile est has Epist. esse ab illo Joan. seniore scriptas.

*Resp. nego conseq.* Papias enim non dixit has Epist. non esse Joannis Apost. sed solum duos Joannes nominat, uter autem Epistolas scripserit, tacet. Porro Joannes poterat se Seniorem appellare, tum quia post omnes alios Apostolos vixit, & ad extremam senectutem pervenit, tum quia *senior* idem est ac *Presbyter*, Joannes autem erat Presbyter & Apostolus.

*Opponunt* 2. Authoritatem D. Hieron. (*m*) qui asserit Epist. secundam & tertiam Joannis, adscribi Joanni Presbytero.

*Resp.* D. Hieronymum per Joannem Presbyterum intellexisse Joannem Apostolum, constat ex sua ad Evagrium Epist. 85. *Clangat*, ait, *Tuba Evangelistica, filius Tonitrui, quem Jesus amavit plurimum: Presbyter* (*n*) *electæ Dominæ, & filiis ejus.*

*Contra Apocalypsim opponunt* 1. Titulum hujus

---

(k) Q. 11. ad Hedib.
(l) Apud Euseb. l. 3. hist. cap. 39.
(m) L. de script. Eccl. in Joann.
(n) In Vulgata habetur, Senior electæ, &c.

jus libri non esse *Joannis Apostoli*, sed *Joannis Theologi*. Ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam idem est Joannes Theologus, qui & Joannes Apostolus, idest præ cæteris Apostolis Theologus appellatus, quia cæteris de humanitate Christi, Joannes vero de ejus divinitate præcipue scripsit, unde Aquilæ comparatur, quare D. Dionysius Areopagita Epistolam, quam ad Joannem scribit, sic intitulat: *Joanni Theologo, Apostolo, & Evangelistæ.*

*Objiciunt* 2. In hoc libro (*o*) dicitur: *Beatus Homo qui servat verba Prophetiæ hujus*; cum tamen nemo sciat quid hæc Prophetia significet.

*Resp.* D. Joannes, per Prophetiam, intelligit totum librum, in quo non mirum est, quod multa, quæ prophetice prædicuntur, sint obscura; in eo tamen multa sunt vitæ præcepta clarissima, quibus nos hortatur ad patientiam & perseverantiam in persecutionibus.

## QUÆSTIO VI.

### *De idiomate, quo scripti sunt Libri Canonici.*

*Nota*: Duplex est textus Libri Canonici, *Primus*, est *autographus*, seu originalis; *Secundus*, est *apographus*, seu in varias linguas translatus; hic est de autographis quæstio; de apographis, seu in varias linguas versionibus, agemus quæstione sequenti.

Quæres 1. *Quo idiomate libri veteris Testamenti fuerunt conscripti?*

*Resp.* Fuerunt Hebraica lingua (*p*) *exceptis* 1. libris Danielis, Tobiæ, Judith, qui ex D. Hie-

(o) Cap. 1. & ult.
(p) D. Hieron. Præfat. ad illos libros.

Hieron. (q) Chaldaice primitus exarati fuerunt. *Exceptis* 2. libris Sapientiæ, & secundo Machab. qui græce fuere scripti, ut habet D. Hieron. in prologo galeato. *Machab. librum primum*, inquit, *Hebraicum reperi, secundus græcus est*. Et de lib. Sapient. ait: *Apud Hebræos nusquam est, ipseque stylus græcam eloquentiam redolet.*

Quæres 2. *Quo idiomate scripti sunt libri novi Testamenti?*

*Resp.* Omnes libri novi Testamenti græce editi sunt ab Apostolis, excepto Matthæi Evangelio, & Epist. ad Hebræos, qui libri Syriace fuerunt scripti; ita habet D. Hieron. *Præfat. in Evangelia ad Damasum*, dicens: *De novo nunc loquor Testamento, quod Græcum esse non dubium est, excepto Apost. Matthæo qui primus in Judæa Evangelium hebraicis litteris edidit*, seu potius Syriacis, quia quo tempore scripsit, lingua pure hebraica non erat apud Judæos vernacula, sed Syriaca. Idem dicendum de Epistola ad Hebræos, *quam Paulus Hebræus hebraice scripsit ad Hebræos*, ait Eusebius (r).

## QUÆSTIO VII.

### *De variis Scripturæ sacræ editionibus.*

*Nota:* Variæ Scripturæ sacræ editiones ad quatuor præcipuas referuntur, nimirum, Hebraicam, Græcam, Latinam, & Vernaculam, de quibus & de earum authenticitate totidem agemus articulis.

AR-

(q) Præfat. ad illos libros.
(r) L. 6. histor. cap. 11.

## ARTICULUS I.

### *De editione Hebraica.*

QUæres 1. *Quid sit editio Hebraica?*

*Resp.* Est ea, quam Esdras post captivitatem Babylonicam; non quidem in incendio templi a Nabuchodonosore combustam, de novo edidit, sed in varios codices dispersam, in unum corpus redegit, & divino suffultus auxilio a multis depravationibus expurgavit, ac ad suam primævam puritatem reduxit.

Quæres 2. *An editio Esdræ sit authentica?*

*Nota:* Authenticum dici illud, quod est indubitatæ authoritatis, & in judiciis fidem facit. Porro aliqua editio potest esse authentica dupliciter; 1. Per expressam Ecclesiæ definitionem, 2. Per longum & non interruptum Ecclesiæ usum.

Resp. 1. *Certissimum est editionem hebraicam Esdræ, qua usus est D. Hieronym. in sua versione, fuisse veram & authenticam.* Ratio est evidens, quia vulgata versio, quam ut authenticam approbat Ecclesia Catholica, est secundum partem illius majorem D. Hier. qui textum hebraicum latine interpretatus est; ergo ipse textus fuit authenticus; neque enim major potest esse authoritas versionis, quam exemplaris ad quod efformata est; in hoc conveniunt omnes.

Resp. 2. *Textus hebraicus Esdræ, ut est apud nos Catholicos, est authenticus.*

*Prob.* Textus hebraicus tempore D. Hieron. erat incorruptus quoad partes essentiales, & authenticus; atqui ille textus (ejusque exemplaria) semper fuit custoditus & conservatus a Sanctis Patribus ac Romanis Pontificibus, & usque in hodiernum diem servatur in Vaticano & in aliis Bibliothecis: ergo est authenticus.

Hinc

Hinc jura (*s*) & sancti Patres, maxime D. August. docent ad hebraicos & græcos fontes genuinos esse recurrendum, dum latinæ editiones ambiguæ aut vitiatæ videntur.

*Objicies* 1. Sola Vulgata est declarata authentica a Conc. Trid. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Sola Vulgata est declarata authentica, per exclusionem aliarum latinarum versionum, *conc. ant.* cum Bellarm. (*t*) calumniæ Calvini respondente: *Nec enim*, ait, *Patres fontium ullam mentionem fecerunt, sed solum ex tot versionibus latinis, quæ nunc circumferuntur, unam delegerunt, quam cæteris anteponerent*. Unde Patres Trid. solam Vulgatam authenticam declarando, nullo modo, nequidem tacite, declararunt fontes non esse authenticos.

*Objicies* 1. Aliqua loca dantur in textu hebraico, quæ non solum differunt, sed opponuntur nostræ Vulgatæ, quam Conc. Trid. jubet, *ut nemo rejicere quovis prætextu audeat, vel præsumat.* Ergo textus hebraicus non est authenticus.

*Resp. nego ant.* Vulgata enim nostra est omnino conformis cum textu hebraico; hinc ait Bellarmin. (*u*) *Quod Vulgata editio translata sit ex Hebræo, ipsa quodammodo clamat, dum pene ubique concordat cum Hebræo.* Quod si aliqua versio græca in aliquo substantiali discordat cum Vulgata nostra, signum est quod sit vitiata, & consequenter quod textus non sit purus & genuinus.

*Resolves:* Quamvis lectio nostræ Vulgatæ semper sit omnibus præferenda, tamen, ut optime notat Sylveira (*x*), textus hebraicus ma-

(*s*) Cap. Ut veterum, dist. 9. & c. de quibus, dist. 20.
(*t*) L. 2. de verbo Dei, cap. 10.
(*u*) L. 2. de verbo Dei, cap. 9.
(*x*) Resolut. 4. qu. 2. de variis version. Scripturæ sacræ.

magnæ utilitatis est, tum ad menda, quæ in latinis Bibliis subinde horum Authorum incuria irrepunt, corrigenda; tum ad vocem, sententiamque in latino, & græco codice ambiguam, enodandam; tum ad litterales sensus eruendos, qui sub iisdem apicibus hebræis, ob linguæ fœcunditatem, latere possunt; atque ut ipso puro fonte Scripturæ, Judæi, & Hæretici, confundantur & convincantur.

Quæres 2. *Quanam versiones revocentur ad editionem hebraicam.*

*Resp.* Tres sunt quæ à lingua hebraica ortum ducunt, *Chaldaica*, scilicet, *Syriaca*, & *Samaritana*, de quibus pauca dicemus.

1. *Chaldaica*, potius paraphrasis est dicenda, quam versio, unde a Judæis *targum*, id est, interpretatio, dicitur; hæc nullius est authoritatis, cum Thalmudistarum fabulis sit conspersa.... *Nota*, quod non loquamur de libris, qui ab authoribus sacris Chaldaice fuerunt editi, sed de versione totius veteris Testamenti, quæ paraphrastice facta est ex Hebræo in Chaldæum.

2. *Syriaca*, quæ lingua, orta in captivitate Babylonica ex commixtione hebraicæ & chaldaicæ, facta est deinde lingua vulgaris, & quasi materna omnium Hebræorum, qua proinde Christus & Apostoli usi sunt, vocarique solebat Hebræa, quia Hebræi illam sibi vulgarem fecerant. Hæc semper fuit summæ authoritatis.

3. *Samaritana*, quæ non nisi characteribus discrepat ab Hebraica Esdræ, unde ejusdem semper fuit authoritatis.

## ARTICULUS II.

### *De Versionibus veteris Testamenti Græcis.*

Quæres 1. *Quot sunt Versiones græcæ librorum veteris Testamenti?*

*Resp.*

*Resp.* Ex pluribus, quæ numerantur, quatuor sunt magis celebres.

*Prima est 70. Interpretum*, sic dicta, quia eam fecerunt 72. Seniores Judæi, sex nimirum ex qualibet tribu, græce pariter & hebraice peritissimi, regnante Ptolomæo Philadelpho Ægyptiorum rege, qui ad Eleazarum summum Pontificem miserat, senioresque totidem petierat, qui sacros libros in græcum sermonem transferrent, in *Pharos* insula.

Quæres 2. *Quomodo 70. Interpretes vetus Testamentum transtulerunt?*

*Resp.* Satis constat quod spatio dierum 72. mirabili consensione id absolverint, ut asserunt Aristæus & Joseph (*y*), sed an simul separatim in diversis cellulis, an bini & bini, an potius inter se conferentes interpretati sint? est incertum, aliis Patribus affirmantibus, aliis negantibus; probabilius tamen se omnes inter se contulisse, tum quia nec Joseph, nec Philo, historiam versionis 70. describentes, harum celularum ferunt mentionem, tum quia Aristæus aperte asserit 70. Interpretes simul usque ad horam nonam *conferendo* versionem inter 72. dies absolvisse; unde D. Hieron. (z) ait: *Nescio quis primus author 79. cellulas Alexandriæ, mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scripserint.*

*Secunda*, est *Aquilæ Pontici*, qui postquam ex Christiano factus est Judæus, Scripturam (*a*) in græcum idioma transtulit, in odium Christianismi, pervertens ea quæ de Christo erant testimonia.

*Tertia*, est *Symmachi Samaritani*, qui ex Judæo factus Christianus, & ex Christiano factus Ebioni-

(y) Aristhæus unus ex legatis a Ptolomæo missis Jerosolymam. Hist. version. 70. Interpr. Joseph. l. 12. antiquitat. cap. 2.

(z) Præfat. in Pentateuch.

(a) Anno 137. sub Adriano imperat.

bionita, postea Scripturam ex Hebræo venit in Græcum (*b*), & ut Judæis placeret, ea quæ ad Christum pertinebant, subdola interpretatione, celavit, ut testatur D. Hieron. *Præfat. in Job.*

*Quarta*, est *Theodotionis Ephesini*, qui ex Christiano factus Marcionita, cum illi hæresi postmodum esset infensus, ad Judaismum transivit, deinde Scripturam græce est interpretatus, sub Imperatore Commodo, *an.* 183. ejus tamen versio ponitur quarto loco ab authoribus, quia sequuntur ordinem, quem Origenes constituit in suis Exaplis, non attenta temporis ratione.

*Nota*: Inter tres posteriores versiones hæc est differentia, quod *Aquila* verbum e verbo reddiderit, *Symmachus* sensum e sensu, *Theodotion* media quadam via inter utrumque incesserit, partim sensum, partim verba sequens, ut notat Divus Hieronymus (*c*).

Quæres 3. *Quanta authoritate polleat in Ecclesia versio 70. Interpretum?*

*Resp. Divina & irrefragabili pollet authoritate.*

*Prob.* 1. Quia utriusque Ecclesiæ græcæ & latinæ judicio, & usu, consecrata est.

2. Quia Apostolica usi fuerunt, & ea etiamnum utuntur Græci Catholici, ut tradit D. Aug. *lib.* 12. *de civit. Dei*, *cap.* 43. dicens: *Hanc, quæ septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur Græci Christiani, quorum plerique utrum alia sit aliqua ignorant.*

3. Quia non sine Spiritus sancti assistentia facta videtur. Hinc Irenæus (*d*) de hac translat. ait: *Per aspirationem Dei, interpretata sunt Scri-*

(b) Anno 233. Severo imperante.
(c) Præfat. in Job & Epist. 125. ad Damas.
(d) L. 3. cap. 15.

*Scriptura*. Div. Auguft. (*e*) ait: *Spiritus, qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipſe erat in 70. viris, quando illa interpretati ſunt*. Ergo.

*Dices*; Translatio 70. Interpretum, quæ modo circumfertur, non eſt ſimpliciter authentica; tum quia nullum eſt de illius authenticitate Eccleſiæ Judicium, tum quia notabiliter diſcrepat ab editione vulgata, quam Concil. Trid. declaravit authenticam.

*Reſp. nego ant.* 1. Quia jam probavimus editionem 70. non diſcrepare a noſtra Vulgata, quoad partes eſſentiales. 2. Quia per plura ſæcula, Eccleſia univerſa illa editione uſa eſt, & etiamnum utitur Eccleſia Græca Catholica. Imo Sixtus V. in ſuo diplomate, præfixo verſioni 70. quæ eſt in Vaticano, ſic loquitur: *volumus & ſancimus ad Dei gloriam & Eccleſiæ utilitatem, ut vetus Teſtamentum juxta 72. recognitum & expoſitum, ab omnibus recipiatur & teneatur, non autem quomodocumque, ſed ut authentica verſio . . . . . perhibentes, ne quis de hac nova græca editione audeat in poſterum, vel addendo, vel demendo, quidquam immutare*.

Quæres 4. *Cujus authoritatis ſint verſiones Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis?*

*Reſp.* 1. In iis quæ ad Chriſtum, Chriſtianamque Religionem ſpectant, nullius ſunt authoritatis, quia ipſi omnes fuerunt Chriſtianiſmi deſertores, & hoſtes, qui illius odio multa in ſuis translationibus corruperunt.

*Reſp.* 2. In aliis, quæ Chriſtianam Religionem non ſpectant; poſſunt inſervire ad cognoſcendum verum ſenſum Scripturæ, cum & Origenes ipſas in ſuis Exaplis poſuerit, & S. Hie-

(e) L. 18. de Civit. cap. 45.

Hieron. eis usus sit in sacris litteris interpretandis; Patres tamen Theodotionis versionem præferunt, quia, ut testatur D. Epiphan. (*f*) majori fide, quam cæteri, sacros codices est interpretatus.

## ARTICULUS III.

### *De Versionibus Latinis utriusque Testamenti.*

*Nota:* ANte tempora D. Hieron. innumerabiles erant versiones latinæ, tamen una erat communior, quæ tum *Vetus*, tum *Vulgata*, & *Itala* dicebatur (*g*), de qua D. Aug. (*h*) sic loquitur: *In ipsis interpretationibus, Itala cæteris præferatur, nam est verbum tenacior, cum perspicuitate sententiæ,*

At postquam D. Hieron. jussu Damasi Papæ, suam ex hebræo latinam versionem absolvit, *Vetus* illa aliquandiu quidem retenta est cum nova Div. Hieron. sic tamen ut nova pluris fieret, tandemque sola retineretur velut hebræo fonti purius respondens, ut D. Gregor. (*i*) testatur, & hæc, quæ tempore Div. Gregor. dicebatur *nova* editio, tot sæculorum exinde usu, facta est vetus & *Vulgata*, quæ nunc in omnium manibus versatur, de qua B. Isidorus (*k*) ait: *S. Hieronymi editione omnes Ecclesiæ usquequaque utuntur.*

Ergo nostræ Vulgatæ author, est D. Hieron. hoc sensu, quod *fere totum* vetus Testamentum ex hebræo immediate transtulit in lati-

(f) L. de ponderibus & mensuris.
(g) Ita D. Hieron. in cap. 49. Isaiæ.
(h) L. 1. de Doctrin. Christ. c. 15.
(i) In fine Epist. ad Leandrum.
(k) L. 6. etimolog. cap. 5.

num, & novum, ad græcum emendavit, ut ipse (*l*) testatur: *Novum Testamentum*, inquit, *græcæ fidei reddidi: vetus juxta hebraicum transtuli.*

Dixi 1. *Fere totum*: quia libros *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, *Machabæorum*, *Baruch cum adjuncta Jeremiæ Epistola*, non transtulit, forte quia non erant in Canone Hebræorum, ut ipsemet de libro Baruch (*m*) testatur: *Librum Baruch, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus.*

Dixi 2. *Fere totum ex hebræo*: 1. quia libros *Judith* & *Tobiæ* non ex hebræo, sed ex originali Chaldaico transtulit, ut ipse testatur (*n*). 2. Quia duo posteriora capita Danielis, quæ in Hebræo non reperiebantur, desumpsit ex versione Theodotionis, ut ipse testatur, *Præf. in Danielem.*

Dixi 3. *Fere totum*: quia Psalterium, quod extat in nostra Vulgata, non est illud, quod D. Hieronymus vertit ex hebræo, nec illud, quod vertit ex græco in latinum, cum illæ versiones, quæ extant inter opera D. Hieronymi, multum differant a Psalterio nostræ Vulgatæ; sed est Psalterium antiquæ versionis Italæ, quod D. Hieron. ad hebraicos & græcos fontes emendavit semel & iterum, ut patet *ex Præfat. Psalt. ad Paulam & Eustochium.*

Petes: *Quare Ecclesia Vulgatam veterem Psalterii translationem retinuit?*

*Resp.* Causa videtur, consuetudo qua omnes Ecclesiæ latinæ jam assueverant quotidie canere Psalmos juxta latinam veterem versionem, & plerique ex memoria Psalmos recitabant; porro

(l) L. de script. Eccles. ad calcem.
(m) Epist. 118. quæ est Præf. Jerem.
(n) Epist. 100. & 111.

porro valde arduum fuisset novam translationem inducere, cum *difficile sane senis sit linguam mutare, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait Div. Hieron. *Praefat. in Daniel.*

Dixi 4. *Et novum ad graecum emendavit*: quia D. Hieron. nusquam novum Testamentum vertit, sed antiquam Italam versionem a mendis, quae, vel per imprudentiam, vel per Librariorum incuria, irrepserant, emendavit.]

*Dices*: D. Aug. *Epist.* 10. *cap.* 4. dicit Hieronymo: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex graeco interpretatus es*; ergo.

*Resp. nego conseq.* Illa enim vox, *interpretatus es*, sumi debet pro hac alia, *emendasti*, ut eam explicat D. Hier. ad Aug. rescribens, (o), *Et si me, ut dicis*, inquit, *in novi Testamenti emendatione suscipis, &c.*

Quaeres 1. *An Vulgata nostra sit authentica?*

*Resp.* Vulgata nostra est declarata authentica a Conc. Trid. *sess.* 4. his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiae Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quae circumferuntur sacrorum librorum, quaenam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit & declarat, ut haec ipsa vetus & vulgata editio, quae longo tot saeculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, praedicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere, quovis praetextu, audeat, vel praesumat.*

*Objicies*. Vulgata nostra non est conformis primigenio Scripturae textui, sive Hebraeo, sive

(o) Epist. 11. inter August.

ve Græco; ergo non est authentica.

*Resp. dist. ant.* Non est conformis in eis quæ sunt levioris momenti, *conc.* in eis quæ fidem, mores, aut substantiam rei spectant, *nego ant. & conseq.* fateor itaque vulgatam nostram in aliquibus levioris momenti discrepare a textu originario, tum quia in originarium textum varia irrepserunt menda, quæ in vulgata nostra sunt emendata; tum quia interpres latinus sententias non semper ad verbum, sed cum aliqua elegantia expressit authenticitatem vulgatæ, quæ textui primogenio conformis est in omnibus sententiis, & in eis quæ fidem & mores spectant.

Quæres 2. *Quo sensu Conc. declaravit vulgatam esse authenticam?*

*Resp.* Hoc sensu, quod simpliciter & absolute sit fidelis & sincera in iis quæ ad fidem & mores spectant, cum originali lingua bene concordans, nihilque contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ut declarant Vega (p) qui Concil. Trident. interfuit: *Eatenus*, inquit, *voluit Synodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi possit*. Et Canus qui (q) asserit vulgatam retineri debere *in his omnibus quæ ad fidem & mores spectant*. Idem docet Bellarminus.

*Hinc* 1. Ecclesia non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod debeat anteponi Hebraicis & Græcis fontibus germanis, prout calumniatur Calvin. (r) nam Conc. Trid. vulgatam nullo modo comparavit cum Hebraicis aut Græcis fontibus, quorum *nullam mentio-* *nem*

(p) L. 15. in Conc. Trid. cap. 9.
(q) L. 2. de locis, cap. 13. (r) In antidoto, sess. 4.

& Episcopis, ubique Typis mandantur, & per eos, quorum id officii est, probantur.

*Prob. secunda pars*: Illud non expedit omnibus concedi, quod, licet in se bonum, tamen ratione circumstantiarum loci, temporis, & personarum, potest pluribus esse noxium, atqui talis est Scriptura sacra in lingua vulgari translata; multi enim propter infirmitatem, temeritatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est*, ait IV. regula Conc. Trid. Ergo.

*Prob. min.* Quia si pondus rudis in Canticis Canticorum sua lingua vulgari legeret, *Osculetur me osculo oris sui: læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*; vel in Osea, *Vade, & fac tibi filios fornicationum*. Vel quomodo Loth dormivit cum filiabus suis; quomodo Ruth sponsum quæsivit; quomodo Sara, Rachel, & Lia, ancillas suas viris suis dederint in concubinas, &c. vel contemneret sanctos Patriarchas, vel provocaretur ad imitandum ea, quæ imitari non licet, quod esset grande scandalum.

*Prob. tertia pars*: Ex regula quarta Concil. Trident. vigente in locis ubi promulgatum est Concilium, quæ sic habet: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessarii, Bibliorum a Catholicis authoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex ejusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant*, &c.

Ve-

Verum cum illud Pii IV. statutum, sit disciplinæ lex, usu contrario potuit in aliquibus locis antiquari, ut revera factum est in Gallia & Germania, in quibus quisque nunc pro conscientiæ suæ ductu, absque licentia ab Episcopo petita, potest sacras Scripturas ab authoribus Catholicis in vernaculas linguas translatas legere; caveant tamen illi, apud quos Pii IV. regula non viget, spernere Ecclesias, quæ sapientem illam legem observant.

## CONCLUSIO II.

*Non convenit, in sacris mysteriis celebrandis, linguam adhibere vernaculam.*

*Prob.* 1. Quia hæc consuetudo adversatur traditioni Ecclesiæ Catholicæ, quæ in suis precibus publicis non aliam linguam, quam hebraicam, græcam & latinam adhibuit .... 2. Quia hæc consuetudo plus quandoque detrimenti, quam utilitatis, afferret plebi, cum enim multa Scripturæ loca sint in speciem pugnantia, vulgus, ea concordare non valens, erroris inde occasionem sumeret .... 3. Quia quandoque ex lectione Scripturæ in lingua vulgari posset oriri scandalum, refert enim Bellarmin. (*u*) se audivisse ab homine fide digno, *Cum in Aquila a Ministro Calvinista in templo legeretur lingua vulgari cap. 25. Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse fœminam quamdam, atque dixisse, istudne est verbum Dei? imo potius verbum diaboli est.*

Hinc Concil. Trident. (*x*) justissime statuit ne Missa vulgari lingua celebretur.

*Sol-*

(u) L. 2. de verbo Dei, cap. 15.
(x) Sess. 22. cap. 8. & can. 9.

bionita, postea Scripturam ex Hebræo venit in Græcum (*b*), & ut Judæis placeret, ea quæ ad Christum pertinebant, subdola interpretatione, celavit, ut testatur D. Hieron. *Præfat. in Job.*

*Quarta*, est *Theodotionis Ephesini*, qui ex Christiano factus Marcionita, cum illi hæresi postmodum esset infensus, ad Judaismum transivit, deinde Scripturam græce est interpretatus, sub Imperatore Commodo, *an.* 183. ejus tamen versio ponitur quarto loco ab authoribus, quia sequuntur ordinem, quem Origenes constituit in suis Exaplis, non attenta temporis ratione.

*Nota*: Inter tres posteriores versiones hæc est differentia, quod *Aquila* verbum e verbo reddiderit, *Symmachus* sensum e sensu, *Theodotion* media quadam via inter utrumque incesserit, partim sensum, partim verba sequens, ut notat Divus Hieronymus (*c*).

Quæres 3. *Quanta authoritate polleat in Ecclesia versio 70. Interpretum?*

*Resp. Divina & irrefragabili pollet authoritate.*

*Prob.* 1. Quia utriusque Ecclesiæ græcæ & latinæ judicio, & usu, consecrata est.

2. Quia Apostolica usi fuerunt, & ea etiamnum utuntur Græci Catholici, ut tradit D. Aug. *lib.* 12. *de civit. Dei, cap.* 43. dicens: *Hanc, quæ septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur Græci Christiani, quorum plerique utrum alia sit aliqua ignorant.*

3. Quia non sine Spiritus sancti assistentia facta videtur. Hinc Irenæus (*d*) de hac translat. ait: *Per aspirationem Dei, interpretata sunt* Scri-

---

(b) Anno 233. Severo imperante.
(c) Præfat. in Job & Epist. 125. ad Damas.
(d) L. 3. cap. 15.

*Scriptura*. Div. August. (*e*) ait: *Spiritus, qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipse erat in 70. viris, quando illa interpretati sunt*. Ergo.

*Dices*; Translatio 70. Interpretum, quæ modo circumfertur, non est simpliciter authentica; tum quia nullum est de illius authenticitate Ecclesiæ Judicium, tum quia notabiliter discrepat ab editione vulgata, quam Concil. Trid. declaravit authenticam.

*Resp. nego ant.* 1. Quia jam probavimus editionem 70. non discrepare a nostra Vulgata, quoad partes essentiales. 2. Quia per plura sæcula, Ecclesia universa illa editione usa est, & etiamnum utitur Ecclesia Græca Catholica. Imo Sixtus V. in suo diplomate, prefixo versioni 70. quæ est in Vaticano, sic loquitur: *volumus & sancimus ad Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem, ut vetus Testamentum juxta 72. recognitum & expositum, ab omnibus recipiatur & teneatur, non autem quomodocumque, sed ut authentica versio . . . . . perhibentes, ne quis de hac nova græca editione audeat in posterum, vel addendo, vel demendo, quidquam immutare*.

Quæres 4. *Cujus authoritatis sint versiones Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis?*

*Resp.* 1. In iis quæ ad Christum, Christianamque Religionem spectant, nullius sunt authoritatis, quia ipsi omnes fuerunt Christianismi desertores & hostes, qui illius odio multa in suis translationibus corruperunt.

*Resp.* 2. In aliis, quæ Christianam Religionem non spectant, possunt inservire ad cognoscendum verum sensum Scripturæ, cum & Origenes ipsas in suis Exaplis posuerit, & S. Hie-

(e) L. 18. de Civit. cap. 45.

Hieron. eis ufus fit in facris litteris interpretandis; Patres tamen Theodotionis verfionem præferunt, quia, ut teftatur D. Epiphan. (*f*) majori fide, quam cæteri, facros codices eft interpretatus.

## ARTICULUS III.

### *De Verfionibus Latinis utriufque Teftamenti.*

*Nota*: Ante tempora D. Hieron. innumerabiles erant verfiones latinæ, tamen una erat communior, quæ tum *Vetus*, tum *Vulgata*, & *Itala* dicebatur (*g*), de qua D. Aug. (*h*) fic loquitur: *In ipfis interpretationibus, Itala cæteris præferatur, nam eft verbum tenacior, cum perfpicuitate fententiæ,*

At poftquam D. Hieron. juffu Damafi Papæ, fuam ex hebræo latinam verfionem abfolvit, *Vetus* illa aliquandiu quidem retenta eft cum nova Div. Hieron. fic tamen ut nova pluris fieret, tandemque fola retineretur velut hebræo fonti purius refpondens, ut D. Gregor. (*i*) teftatur, & hæc, quæ tempore Div. Gregor. dicebatur *nova* editio, tot fæculorum exinde ufu, facta eft vetus & *Vulgata*, quæ nunc in omnium manibus verfatur, de qua B. Ifidorus (*k*) ait: *S. Hieronymi editione omnes Ecclefiæ ufquequaque utuntur.*

Ergo noftræ Vulgatæ author, eft D. Hieron. hoc fenfu, quod *fere totum* vetus Teftamentum ex hebræo immediate tranftulit in lati-

---

(f) L. de ponderibus & menfuris.
(g) Ita D. Hieron. in cap. 49. Ifaiæ.
(h) L. 1. de Doctrin. Chrift. c. 15.
(i) In fine Epift. ad Leandrum.
(k) L. 6. etimolog. cap. 5.

num, & novum, ad græcum emendavit, ut ipse (*l*) testatur: *Novum Testamentum*, inquit, *græcæ fidei reddidi: vetus juxta hebraicum transtuli*.

Dixi 1. *Fere totum*: quia libros *Sapientiæ*, *Ecclesiastici*, *Machabæorum*, *Baruch cum adjuncta Jeremiæ Epistola*, non transtulit, forte quia non erant in Canone Hebræorum, ut ipsemet de libro Baruch (*m*) testatur: *Librum Baruch, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermisimus*.

Dixi 2. *Fere totum ex hebræo*: 1. quia libros *Judith* & *Tobiæ* non ex hebræo, sed ex originali Chaldaico transtulit, ut ipse testatur (*n*). 2. Quia duo posteriora capita Danielis, quæ in Hebræo non reperiebantur, desumpsit ex versione Theodotionis, ut ipse testatur, *Præf. in Danielem*.

Dixi 3. *Fere totum*: quia Psalterium, quod extat in nostra Vulgata, non est illud, quod D. Hieronymus vertit ex hebræo, nec illud, quod vertit ex græco in latinum, cum illæ versiones, quæ extant inter opera D. Hieronymi, multum differant a Psalterio nostræ Vulgatæ; sed est Psalterium antiquæ versionis Italæ, quod D. Hieron. ad hebraicos & græcos fontes emendavit semel & iterum, ut patet *ex Præfat. Psalt. ad Paulam & Eustochium*.

Petes: *Quare Ecclesia Vulgatam veterem Psalterii translationem retinuit?*

*Resp.* Causa videtur, consuetudo qua omnes Ecclesiæ latinæ jam assueverant quotidie canere Psalmos juxta latinam veterem versionem, & plerique ex memoria Psalmos recitabant; porro

(*l*) L. de script. Eccles. ad calcem.
(*m*) Epist. 118. quæ est Præf. Jerem.
(*n*) Epist. 100. & 111.

porro valde arduum fuisset novam translationem inducere, cum *difficile sane senis sit linguam mutare, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait Div. Hieron. *Præfat. in Daniel.*

Dixi 4. *Et novum ad græcum emendavit*: quia D. Hieron. nusquam novum Testamentum vertit, sed antiquam Italam versionem a mendis, quæ, vel per imprudentiam, vel per Librariorum incuria, irrepserant, emendavit.}

*Dices*: D. Aug. *Epist.* 10. *cap.* 4. dicit Hieronymo: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex græco interpretatus es*; ergo.

*Resp. nego conseq.* Illa enim vox, *interpretatus es*, sumi debet pro hac alia, *emendasti*, ut eam explicat D. Hier. ad Aug. rescribens, (*o*), *Et si me, ut dicis*, inquit, *in novi Testamenti emendatione suscipis, &c.*

Quæres 1. *An Vulgata nostra sit authentica?*

*Resp.* Vulgata nostra est declarata authentica a Conc. Trid. *sess.* 4. his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, vel præsumat.*

*Objicies*. Vulgata nostra non est conformis primigenio Scripturæ textui, sive Hebræo, sive

(o) Epist. 11. inter August.

ve Græco; ergo non est authentica.

*Resp. dist. ant.* Non est conformis in eis quæ sunt levioris momenti, *conc.* in eis quæ fidem, mores, aut substantiam rei spectant, *nego ant. & conseq.* fateor itaque vulgatam nostram in aliquibus levioris momenti discrepare a textu originario, tum quia in originarium textum varia irrepserunt menda, quæ in vulgata nostra sunt emendata; tum quia interpres latinus sententias non semper ad verbum, sed cum aliqua elegantia expressit authenticitatem vulgatæ, quæ textui primogenio conformis est in omnibus sententiis, & in eis quæ fidem & mores spectant.

Quæres 2. *Quo sensu Conc. declaravit vulgatam esse authenticam?*

*Resp.* Hoc sensu, quod simpliciter & absolute sit fidelis & sincera in iis quæ ad fidem & mores spectant, cum originali lingua bene concordans, nihilque contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ut declarant Vega (*p*) qui Concil. Trident. interfuit: *Eatenus*, inquit, *voluit Synodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi possit.* Et Canus qui (*q*) asserit vulgatam retineri debere *in his omnibus quæ ad fidem & mores spectant.* Idem docet Bellarminus.

*Hinc* 1. Ecclesia non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod debeat anteponi Hebraicis & Græcis fontibus germanis, prout calumniatur Calvin. (*r*) nam Conc. Trid. vulgatam nullo modo comparavit cum Hebraicis aut Græcis fontibus, quorum *nullam mentio-* nem

(p) L. 15. in Conc. Trid. cap. 9.
(q) L. 2. de locis, cap. 13. (r) In antidoto, sess. 4.

& Episcopis, ubique Typis mandantur, & per eos, quorum id officii est, probantur.

*Prob. secunda pars*: Illud non expedit omnibus concedi, quod, licet in se bonum, tamen ratione circumstantiarum loci, temporis, & personarum, potest pluribus esse noxium, atqui talis est Scriptura sacra in lingua vulgari translata; multi enim propter infirmitatem, temeritatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est*, ait IV. regula Conc. Trid. Ergo.

*Prob. min.* Quia si pondus rudis in Canticis Canticorum sua lingua vulgari legeret, *Osculetur me osculo oris sui: læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*; vel in Osea, *Vade, & fac tibi filios fornicationum*. Vel quomodo Loth dormivit cum filiabus suis; quomodo Ruth sponsum quæsivit; quomodo Sara, Rachel, & Lia, ancillas suas viris suis dederint in concubinas, &c. vel contemneret sanctos Patriarchas, vel provocaretur ad imitandum ea, quæ imitari non licet, quod esset grande scandalum.

*Prob. tertia pars*: Ex regula quarta Concil. Trident. vigente in locis ubi promulgatum est Concilium, quæ sic habet: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessarii, Bibliorum a Catholicis authoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex ejusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant*, &c.

Ve-

Verum cum illud Pii IV. statutum, sit disciplinæ lex, usu contrario potuit in aliquibus locis antiquari, ut revera factum est in Gallia & Germania, in quibus quisque nunc pro conscientiæ suæ ductu, absque licentia ab Episcopo petita, potest sacras Scripturas ab authoribus Catholicis in vernaculas linguas translatas legere; caveant tamen illi, apud quos Pii IV. regula non viget, spernere Ecclesias, quæ sapientem illam legem observant.

## CONCLUSIO II.

*Non convenit, in sacris mysteriis celebrandis, linguam adhibere vernaculam.*

*Prob.* 1. Quia hæc consuetudo adversatur traditioni Ecclesiæ Catholicæ, quæ in suis precibus publicis non aliam linguam, quam hebraicam, græcam & latinam adhibuit.... 2. Quia hæc consuetudo plus quandoque detrimenti, quam utilitatis, afferret plebi, cum enim multa Scripturæ loca sint in speciem pugnantia, vulgus, ea concordare non valens, erroris inde occasionem sumeret.... 3. Quia quandoque ex lectione Scripturæ in lingua vulgari posset oriri scandalum, refert enim Bellarmin. (u) se audivisse ab homine fide digno, *Cum in Aquila a Ministro Calvinista in templo legeretur lingua vulgari cap. 25. Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse fœminam quamdam, atque dixisse, istudne est verbum Dei? imo potius verbum diaboli est.*

Hinc Concil. Trident. (x) justissime statuit ne Missa vulgari lingua celebretur.

*Sol-*

(u) L. 2. de verbo Dei, cap. 15.
(x) Sess. 22. cap. 8. & can. 9.

bionita, postea Scripturam ex Hebræo venit in Græcum (*b*), & ut Judæis placeret, ea quæ ad Christum pertinebant, subdola interpretatione, celavit, ut testatur D. Hieron. *Præfat. in Job.*

*Quarta*, est *Theodotionis Ephesini*, qui ex Christiano factus Marcionita, cum illi hæresi postmodum esset infensus, ad Judaismum transivit, deinde Scripturam græce est interpretatus, sub Imperatore Commodo, *an.* 183. ejus tamen versio ponitur quarto loco ab authoribus, quia sequuntur ordinem, quem Origenes constituit in suis Exaplis, non attenta temporis ratione.

*Nota*: Inter tres posteriores versiones hæc est differentia, quod *Aquila* verbum e verbo reddiderit, *Symmachus* sensum e sensu, *Theodotion* media quadam via inter utrumque incesserit, partim sensum, partim verba sequens, ut notat Divus Hieronymus (*c*).

Quæres 3. *Quanta authoritate polleat in Ecclesia versio 70. Interpretum?*

*Resp. Divina & irrefragabili pollet authoritate.*

*Prob.* 1. Quia utriusque Ecclesiæ græcæ & latinæ judicio, & usu, consecrata est.

2. Quia Apostolica usi fuerunt, & ea etiamnum utuntur Græci Catholici, ut tradit D. Aug. *lib.* 12. *de civit. Dei*, *cap.* 43. dicens: *Hanc, quæ septuaginta est, tanquam sola esset, sic recepit Ecclesia, eaque utuntur Græci Christiani, quorum plerique utrum alia sit aliqua ignorant.*

3. Quia non sine Spiritus sancti assistentia facta videtur. Hinc Irenæus (*d*) de hac translat. ait: *Per aspirationem Dei, interpretata sunt*

*Scri-*

---

(b) Anno 233. Severo imperante.
(c) Præfat. in Job & Epist. 125. ad Damas.
(d) L. 3. cap. 15.

*Scriptura*. Div. August. (*e*) ait: *Spiritus, qui in Prophetis erat quando illa dixerunt, idem ipse erat in 70. viris, quando illa interpretati sunt*. Ergo.

*Dices*; Translatio 70. Interpretum, quæ modo circumfertur, non est simpliciter authentica; tum quia nullum est de illius authenticitate Ecclesiæ Judicium, tum quia notabiliter discrepat ab editione vulgata, quam Concil. Trid. declaravit authenticam.

*Resp. nego ant.* 1. Quia jam probavimus editionem 70. non discrepare a nostra Vulgata, quoad partes essentiales 2. Quia per plura sæcula, Ecclesia universa illa editione usa est, & etiamnum utitur Ecclesia Græca Catholica. Imo Sixtus V. in suo diplomate, prefixo versioni 70. quæ est in Vaticano, sic loquitur: *volumus & sancimus ad Dei gloriam & Ecclesiæ utilitatem, ut vetus Testamentum juxta 72. recognitum & expositum, ab omnibus recipiatur & teneatur, non autem quomodocumque, sed ut authentica versio . . . . . perhibentes, ne quis de hac nova græca editione audeat in posterum, vel addendo, vel demendo, quidquam immutare*.

Quæres 4. *Cujus authoritatis sint versiones Aquilæ, Symmachi, & Theodotionis?*

*Resp.* 1. In iis quæ ad Christum, Christianamque Religionem spectant, nullius sunt authoritatis, quia ipsi omnes fuerunt Christianismi desertores & hostes, qui illius odio multa in suis translationibus corruperunt.

*Resp.* 2. In aliis, quæ Christianam Religionem non spectant, possunt inservire ad cognoscendum verum sensum Scripturæ, cum & Origenes ipsas in suis Exaplis posuerit, & S. Hie-

(e) L. 18. de Civit. cap. 45.

Hieron. eis usus sit in sacris litteris interpretandis; Patres tamen Theodotionis versionem praeferunt, quia, ut testatur D. Epiphan. (*f*) majori fide, quam caeteri, sacros codices est interpretatus.

## ARTICULUS III.

### *De Versionibus Latinis utriusque Testamenti.*

*Nota:* ANte tempora D. Hieron. innumerabiles erant versiones latinae, tamen una erat communior, quae tum *Vetus*, tum *Vulgata*, & *Itala* dicebatur (*g*), de qua D. Aug. (*h*) sic loquitur: *In ipsis interpretationibus, Itala caeteris praeferatur, nam est verbum tenacior, cum perspicuitate sententiae*,

At postquam D. Hieron. jussu Damasi Papae, suam ex hebraeo latinam versionem absolvit, *Vetus* illa aliquandiu quidem retenta est cum nova Div. Hieron. sic tamen ut nova pluris fieret, tandemque sola retineretur velut hebraeo fonti purius respondens, ut D. Gregor. (*i*) testatur, & haec, quae tempore Div. Gregor. dicebatur *nova* editio, tot saeculorum exinde usu, facta est vetus & *Vulgata*, quae nunc in omnium manibus versatur, de qua B. Isidorus (*k*) ait: *S. Hieronymi editione omnes Ecclesiae usquequaque utuntur.*

Ergo nostrae Vulgatae author, est D. Hieron. hoc sensu, quod *fere totum* vetus Testamentum ex hebraeo immediate transtulit in lati-

(f) L. de ponderibus & mensuris.
(g) Ita D. Hieron. in cap. 49. Isaiae.
(h) L. 1. de Doctrin. Christ. c. 15.
(i) In fine Epist. ad Leandrum.
(k) L. 6. etimolog. cap. 5.

num, & novum, ad græcum emendavit, ut ipſe (*l*) teſtatur: *Novum Teſtamentum*, inquit, *græcæ fidei reddidi: vetus juxta hebraicum tranſtuli*.

Dixi 1. *Fere totum*: quia libros *Sapientiæ*, *Eccleſiaſtici*, *Machabæorum*, *Baruch cum adjuncta Jeremiæ Epiſtola*, non tranſtulit, forte quia non erant in Canone Hebræorum, ut ipſemet de libro Baruch (*m*) teſtatur: *Librum Baruch, qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus*.

Dixi 2. *Fere totum ex hebræo*: 1. quia libros *Judith* & *Tobiæ* non ex hebræo, ſed ex originali Chaldaico tranſtulit, ut ipſe teſtatur (*n*). 2. Quia duo poſteriora capita Danielis, quæ in Hebræo non reperiebantur, deſumpſit ex verſione Theodotionis, ut ipſe teſtatur, *Præf. in Danielem*.

Dixi 3. *Fere totum*: quia Pſalterium, quod extat in noſtra Vulgata, non eſt illud, quod D. Hieronymus vertit ex hebræo, nec illud, quod vertit ex græco in latinum, cum illæ verſiones, quæ extant inter opera D. Hieronymi, multum differant a Pſalterio noſtræ Vulgatæ; ſed eſt Pſalterium antiquæ verſionis Italæ, quod D. Hieron. ad hebraicos & græcos fontes emendavit ſemel & iterum, ut patet ex *Præfat. Pſalt. ad Paulam & Euſtochium*.

Petes: *Quare Eccleſia Vulgatam veterem Pſalterii translationem retinuit?*

*Reſp.* Cauſa videtur, conſuetudo qua omnes Eccleſiæ latinæ jam aſſueverant quotidie canere Pſalmos juxta latinam veterem verſionem, & plerique ex memoria Pſalmos recitabant; porro

(*l*) L. de ſcript. Eccleſ. ad calcem.
(*m*) Epiſt. 118. quæ eſt Præf. Jerem.
(*n*) Epiſt. 100. & 111.

porro valde arduum fuisset novam translationem inducere, cum *difficile sane senis sit linguam mutare, & canescentem jam mundum ad initia retrahere parvulorum*, ait Div. Hieron. *Præfat. in Daniel.*

Dixi 4. *Et novum ad græcum emendavit*: quia D. Hieron. nusquam novum Testamentum vertit, sed antiquam Italam versionem a mendis, quæ, vel per imprudentiam, vel per Librariorum incuria, irrepserant, emendavit.

*Dices:* D. Aug. *Epist.* 10. *cap.* 4. dicit Hieronymo: *Non parvas Deo gratias agimus de opere tuo, quod Evangelium ex græco interpretatus es*; ergo.

*Resp. nego conseq.* Illa enim vox, *interpretatus es*, sumi debet pro hac alia, *emendasti*, ut eam explicat D. Hier. ad Aug. rescribens, (o), *Et si me, ut dicis*, inquit, *in novi Testamenti emendatione suscipis, &c.*

Quæres 1. *An Vulgata nostra sit authentica?*

*Resp.* Vulgata nostra est declarata authentica a Conc. Trid. *sess.* 4. his verbis: *Sacrosancta Synodus considerans non parum utilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus latinis editionibus, quæ circumferuntur sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit, innotescat: statuit & declarat, ut hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum usu in ipsa Ecclesia probata est in publicis lectionibus, prædicationibus, & expositionibus, pro authentica habeatur, & ut nemo illam rejicere, quovis prætextu, audeat, vel præsumat.*

*Objicies*. Vulgata nostra non est conformis primigenio Scripturæ textui, sive Hebræo, sive

(o) Epist. 11. inter August.

ve Græco; ergo non est authentica.

*Resp. dist. ant.* Non est conformis in eis quæ sunt levioris momenti, *conc.* in eis quæ fidem, mores, aut substantiam rei spectant, *nego ant. & conseq.* fateor itaque vulgatam nostram in aliquibus levioris momenti discrepare a textu originario, tum quia in originarium textum varia irrepserunt menda, quæ in vulgata nostra sunt emendata; tum quia interpres latinus sententias non semper ad verbum, sed cum aliqua elegantia expressit authenticitatem vulgatæ, quæ textui primogenio conformis est in omnibus sententiis, & in eis quæ fidem & mores spectant.

Quæres 2. *Quo sensu Conc. declaravit vulgatam esse authenticam?*

*Resp.* Hoc sensu, quod simpliciter & absolute sit fidelis & sincera in iis quæ ad fidem & mores spectant, cum originali lingua bene concordans, nihilque contineat fidei aut bonis moribus repugnans, ut declarant Vega (*p*) qui Concil. Trident. interfuit: *Eatenus*, inquit, *voluit Synodus, eam authenticam haberi, ut certum omnibus esset, nullo eam defœdatam errore, ex quo perniciosum aliquod dogma in fide & moribus colligi possit*. Et Canus qui (*q*) asserit vulgatam retineri debere *in his omnibus quæ ad fidem & mores spectant*. Idem docet Bellarminus.

*Hinc* 1. Ecclesia non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu, quod debeat anteponi Hebraicis & Græcis fontibus germanis, prout calumniatur Calvin. (*r*) nam Conc. Trid. vulgatam nullo modo comparavit cum Hebraicis aut Græcis fontibus, quorum *nullam mentionem*

(p) L. 15. in Conc. Trid. cap. 9.
(q) L. 2. de locis, cap. 13. (r) In antidoto, sess. 4.

*nem fecerunt Patres Tridentini ; sed solum ex tot versionibus latinis , quæ nunc circumferuntur , unam delegerunt , quam cæteris anteponerent* , ait Bellarm. lib. 2. de verbo Dei c. 10.

*Hinc* 2. Conc. non declaravit vulgatam authenticam hoc sensu , quod nulla omnino levis momenti menda , in ea reperiatur , ut volunt aliqui Theologi ; nam eo tempore quo sacra Synodus suum decretum promulgavit , selectis Doctoribus mandavit , ut vulgatæ emendationi sedulo incumberent , quam correctionem incœptam a Pio IV. sub quo Conc. finitum est , continuaverunt Pius V. Sixtus V. quæ tandem sub Clemente VIII. perfecta est , ut patet ex Præfat. Sixtinis Bibliis præfixa . Ergo Patres Trid. non arbitrabantur vulgatam esse ab omnibus mendis, vel levissimis, immunem.

*Dices* : Si essent aliqua errata in vulgata , rejici posset in aliquibus locis sub prætextu erratorum; falsum conseq. ex Trident. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Rejici posset, &c. ab Ecclesia, vel a summo Pontifice , cujus est , ut caput universale Ecclesiæ , sacros libros in sua puritate conservare, & a mendis Scriptorum & librariorum emendare , *conc.* a privatis Doctoribus, *neg. maj.* & sic ad minorem.

Itaque id tantum Conc. Trident. intendit, ut nullus privata authoritate aliquid , quantumvis minimum , audeat contra vulgatam admittere aut ponere , *Sed in re tam gravi* , ait Bannes (*s*) *expectanda est Ecclesiæ Catholicæ censura* .

Quæres 3. *Quandonam licitum sit recurrere ad fontes pro emendatione codicum Latinorum?*

*Resp.* Cum Bellarm. (*t*) licitum est reccurrere ad fontes.

1. Quan-

(s) 1. parte q. 1. art. 8. dub. 3. concl. 6.
(t) L. 2. de verbo Dei, cap. 11.

1. Quando in codicibus noſtris videtur eſſe error Scribarum, aut Librariorum.

2. Quando Latini codices variant, nec certo ſciri poteſt quænam ſit vera vulgata lectio, poſſumus recurrere ad fontes, & inde juvari ad veram lectionem inveniendam, quæ certe erit quæ conformis erit fonti.

3. Quando verba, aut ſententiæ in latino ſunt ambigua, poſſumus recurrere ad fontes, ſi forte ibi non ſit ambiguitas, ut dubius ſenſus tollatur, & verus eruatur.

4. Licet recurrere ad fontes, ad energiam & proprietatem vocabulorum intelligendam.

## ARTICULUS IV.

*De vernaculis ſacræ Scripturæ verſionibus.*

*Nota:* HÆretici frequenter nobis objiciunt ſacrorum Bibliorum in vulgares linguas translationem & uſum, ab Eccleſia omnibus perperam interdici, perſuadereque conantur lectionem ſacræ Scripturæ in lingua vulgari omnibus indiſcriminatim, etiam plebejis ac mulieribus, eſſe concedendam, eamque debere in divinis officiis decantandis uſurpari: contra quos.

## CONCLUSIO I.

*Eccleſia non prohibet abſolute lectionem Scripturæ ſacræ in lingua vulgari translatæ; ſed cum non expediat eam omnibus paſſim concedi, ideo juſtiſſime prohibet ac omnibus indiſcriminatim concedatur.*

*Prob. prima pars:* Quia nullibi extat prohibitio generalis, de qua agitur, imo Biblia in lingua vulgari, mandantibus ſummis Pontificibus &.

& Episcopis, ubique Typis mandantur, & per eos, quorum id officii est, probantur.

*Prob. secunda pars*: Illud non expedit omnibus concedi, quod, licet in se bonum, tamen ratione circumstantiarum loci, temporis, & personarum, potest pluribus esse noxium, atqui talis est Scriptura sacra in lingua vulgari translata; multi enim propter infirmitatem, temeritatem, ignorantiam, aut malitiam, plus ex ejusmodi lectione detrimenti, quam utilitatis haurire possent, ut *experimento manifestum est*, ait IV. regula Conc. Trid. Ergo.

*Prob. min.* Quia si pondus rudis in Canticis Canticorum sua lingua vulgari legeret, *Osculetur me osculo oris sui: læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me*; vel in Osea, *Vade, & fac tibi filios fornicationum*. Vel quomodo Loth dormivit cum filiabus suis; quomodo Ruth sponsum quæsivit; quomodo Sara, Rachel, & Lia, ancillas suas viris suis dederint in concubinas, &c. vel contemneret sanctos Patriarchas, vel provocaretur ad imitandum ea, quæ imitari non licet, quod esset grande scandalum.

*Prob. tertia pars*: Ex regula quarta Concil. Trident. vigente in locis ubi promulgatum est Concilium, quæ sic habet: *Cum experimento manifestum sit, si sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittatur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Episcopi aut Inquisitoris stetur, ut cum consilio Parochi vel Confessarii, Bibliorum a Catholicis authoribus versorum lectionem in vulgari lingua eis concedere possint, quos intellexerint ex ejusmodi lectione, non damnum, sed fidei atque pietatis augmentum capere posse, quam facultatem in scriptis habeant*, &c.

Ve-

Verum cum illud Pii IV. statutum, sit disciplinæ lex, usu contrario potuit in aliquibus locis antiquari, ut revera factum est in Gallia & Germania, in quibus quisque nunc pro conscientiæ suæ ductu, absque licentia ab Episcopo petita, potest sacras Scripturas ab authoribus Catholicis in vernaculas linguas translatas legere; caveant tamen illi, apud quos Pii IV. regula non viget, spernere Ecclesias, quæ sapientem illam legem observant.

## CONCLUSIO II.

*Non convenit, in sacris mysteriis celebrandis, linguam adhibere vernaculam.*

*Prob.* 1. Quia hæc consuetudo adversatur traditioni Ecclesiæ Catholicæ, quæ in suis precibus publicis non aliam linguam, quam hebraicam, græcam & latinam adhibuit.... 2. Quia hæc consuetudo plus quandoque detrimenti, quam utilitatis, afferret plebi, cum enim multa Scripturæ loca sint in speciem pugnantia, vulgus, ea concordare non valens, erroris inde occasionem sumeret.... 3. Quia quandoque ex lectione Scripturæ in lingua vulgari posset oriri scandalum, refert enim Bellarmin. (*u*) se audivisse ab homine fide digno, *Cum in Aquila a Ministro Calvinista in templo legeretur lingua vulgari cap. 25. Ecclesiastici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum, surrexisse fœminam quamdam, atque dixisse, istudne est verbum Dei? imo potius verbum diaboli est.*

Hinc Concil. Trident. (*x*) justissime statuit ne Missa vulgari lingua celebretur.

Sol-

(u) L. 2. de verbo Dei, cap. 15.
(x) Sess. 22. cap. 8. & can. 9.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. *Cum Kemnitio*, Christus & Apostoli ad promiscuam plebem conciones habuerunt lingua vulgari; ergo eidem promiscuæ plebi permittendum est sacras Scripturas legere lingua vulgari.

*Respond. nego conseq.* Nam verbum Dei recte prædicatur lingua vulgari, quia prædicatio explicationem continet, quam omnes facile capiunt, & quæ plurimum valet ad erudiendos vulgares homines in his quæ spectant fidem & mores; at cum scribitur, nudus textus scribitur, qui consequenter ab omnibus non capitur.

*Objicies* 2. *Cum Brentio*, finis divinorum officiorum, publicarumque lectionum, est populi instructio, consolatio, & ædificatio, juxta illud Apost. Rom. 15. *Ut per patientiam & consolationem Scripturarum spem habeamus*: atqui ex lingua ignota nulla potest esse instructio, ædificatio, &c. ergo.

*Resp. nego maj.* Nam finis præcipuus divinorum officiorum, non est populi instructio aut consolatio, sed cultus Deo ab Ecclesia debitus & reddendus.

*Inst.* 1. Scriptura sacra ad omnium instructionem condita est, doctrinamque continet omnibus communem; ergo omnibus legi debet lingua vulgari.

*Resp. nego conseq.* Quia licet Scriptura contineat doctrinam omnibus communem, tamen multa continet, quorum vulgares non sunt capaces, & quorum idcirco notitia ad Pastores pertinet, non autem ad vulgares, qui de iis, quæ ad ipsos spectant, sufficienter instruuntur per conciones frequentissimas, quæ in singulis Ecclesiis fieri debent; ad hoc enim Deus posuit

fuit in Ecclesia *Pastores & Doctores*, *Ephes.* 4.

*Inst.* 1. Lectio librorum linguæ vulgaris easdem afferret utilitates scientibus linguam vulgarem, quas affert lectio Bibliorum latinorum scientibus linguam latinam; ergo eis est permittenda in officiis divinis.

*Respondeo nego antec.* Quia qui callent linguam latinam, eruditione superant communem populum, unde possunt ea, quæ non intelligunt, addiscere per lectionem interpretationum & commentariorum SS. Patrum & Doctorum.

*Inst.* 3. Cum Quesnello (y) *Eripere Christianis Scripturas, præsertim Evangelium, est illis obturare os Christi, est privare lumine filios luminis, & illos quadam specie excommunicationis ferire;* ergo hoc est illicitum.

*Resp. nego ant.* Quia etiamsi ipsi Christi documenta non legant, illa frequenter a suis Pastoribus audiunt; ergo non ipsis os obturatur, non privantur lumine, nec ulla excommunicationis specie feriri videndi sunt, qui a lectione Scripturæ sacræ removentur, cum ab instructionibus & documentis Christi ore Pastorum suscipiendis non arceantur.

*Instit.* 4. *Cum Quesnello*, injustum est impedire filium ne legat Testamentum patris sui; sed Evangelium Christi pro omnibus confectum; ergo.

*Respondeo dist. maj.* Injustum est, &c. si illa lectio non possit esse illi noxia, & si aliunde non possit cognoscere ultimas patris sui voluntates, *conc. maj.* secus, *nego maj.* Porro aliquibus Christianis potest esse noxia lectio Evangelii, aliunde, nempe ex instructione Pastorum, voluntates patris sui Christi cognoscere possunt.

Ob-

---

(y) Prop. 84 & 85.

*Objicies* 3. Horrendum est Scripturam sacram inter libros prohibitos reponere ; atqui id factum est a Pio IV. Ergo.

*Resp. dist. maj.* Horrendum est reponere, &c. tanquam librum *per se* noxium, *conced. maj.* tamquam librum *per accidens* noxium, *nego maj.* Panis est alimentum in se optimum, nemo tamen absurdum, imo sapienter factum judicabit ; si mater infanti tenello panem auferat, cui, ratione debilitatis illius, ille cibus noxius esset, ut lac solum subministret, quis similiter absurdum judicare potest, si Ecclesia lectionem Scripturæ sacræ eripiat e manibus illorum, quibus periculosa illa & noxia foret?

*Objicies* 4. Innocent. III. (z) præcipit, ut cum in aliqua urbe permixti sunt homines diversarum linguarum, Episcopus provideat viros idoneos, qui diversis linguis divina officia celebrent ; ergo licitum est celebrare mysteria divina lingua vulgari.

*Resp. nego conseq.* Innoc. loquitur tantum de lingua græca & latina ; nam cum, tempore quo Constantinopolis fuit a Latinis capta, permulti essent in Græcia Latini Græcis permixti postulatum est a Pontifice in Conc. generali Lateran. ut permitteret duos Episcopos ordinari in talibus locis respondit SS. Pontifex, non convenire ut sint duo Episcopi in una Ecclesia, sed tantum debere Episcopum providere ut sint Ministri idonei, qui græce Græcis, & latine Latinis sacra celebrarent.

*Objicies* 5. Apostol. docet publicas Ecclesiæ preces & lectiones debere fieri lingua vulgari ; ergo, &c. nam (a) dicit : *Si orem lingua, spi-*

(z) Cap. quoniam in plerisque de officio Judicis ordinarii. (a) 1. ad Cor. 14.

*spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est; quid ergo? orabo spiritu, orabo & mente, psallam spiritu, psallam & mente: caeterum si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotae, quomodo dicet, amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas nescit; nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non aedificatur;* ergo.

*Resp. nego ant.* Ad prob. *nego conseq.* nam Apost. hic non loquitur de Scripturis, vel officiis divinis, quae cum graece fierent, ut fatentur Haeretici, a multis intelligebantur, sed loquitur de oratione, seu laude Dei & gratiarum actione, quas interdum Christiani consueverant componere & canere tempore collationum spiritualium, de quibus loquuntur Eusebius ex Philone, & Tertull. (*b*) & quoniam illa Cantica cantabantur ad populi instructionem & consolationem, voluit Apost. ut non componerentur lingua peregrina, quomodo aliqui Christiani faciebant, sed lingua, quae intelligeretur, ut idiotae similia componendi incapaces, saltem possent ea confirmare, dicendo *Amen*.

*Objicies 6.* D.Chrys. saepissime hortatur Laicos, etiam mulieres, etiam servos & ancillas ad lectionem sacrarum litterarum, ait enim (*c*) *audite, obsecro saeculares omnes comparate vobis Biblia, animae pharmaca; si nihil aliud vultis, vel novum Testamentum acquirite, Apostolorum Acta, Evangelia*, &c. Ergo Scripturae debent vulgari lingua omnibus indiscriminatim permitti.

*Resp. dist. conseq.* Debent permitti omnibus, qui cum fructu legere possunt, *conc.* omnibus omnino, etiam iis qui possunt Scripturis abuti, & grave incommodum inde accipere, *nego conseq.* Ita-

(b) Euseb. L. 2. hist. c. 17. Tertull. cap. 39. Apologet.
(c) Hom. 9. in Epist. ad Coloss.

Itaque quamvis verba Chrysostomi sint universalia, non sunt tamen universaliter accipienda, sed accommodate juxta mentem illius, & occasiones quibus ad ea dicenda adducebatur. Igitur eo tempore homines, etiam capaces, neglecta penitus Scriptura sacra, erant dediti theatricis spectaculis, aliisque nugis, propterea D. Chrys. ut eam excuteret desidiam, perpetuo hortabatur omnes ad lectionem Scripturarum, non quod vellet omnes omnino, etiam rudissimos, eas legere, sed ut ii saltem eas legerent, qui cum fructu & sine periculo id poterant.

## QUÆSTIO VIII.

### *De Scripturæ sacræ sensu.*

*Nota:* SEnsus Scripturæ, est *ejus genuina significatio*, sive est res quam Spiritus sanctus voluit significare per Scripturam... agemus 1. De sensu Scripturæ in genere. 2. De sensibus litterali & mystico. 3. De sensu accommodatitio.

## ARTICULUS I.

### *De sensu Scripturæ sacræ in genere.*

QUæres 1. *Quotuplex sit sensus sacræ Scripturæ?*

*Resp.* Duplex est, litteralis & mysticus.

*Sensus litteralis*, est ille quem verba, sive proprie, sive metaphorice accepta, immediate significant. Ex qua definitione patet sensum litteralem esse duplicem, proprium nempe & metaphoricum.

*Sensus litteralis proprius*, est ille quem verba, proprie accepta, immediate significant, ut in hac prop. *Abraham duos filios habuit, unum*

*num de ancilla & unum de libera* (d).

*Sensus litteralis metaphoricus*, est ille quem verba, figurate accepta, immediate significant: ut cum Christus dicitur, *Leo*, *Agnus*, *Vitis*, tunc est sensus litteralis metaphoricus, quia unum dicitur verbis, & aliud sub illis intelligitur; nempe sub illis vocibus, *Leo*, *Agnus*, *Vitis*, Christi fortitudo, mansuetudo, & fœcunditas intelliguntur.

*Sensus mysticus*, seu, spiritualis, est ille, qui non verbis ipsis, sed rebus per verba significatis, indicatur; sic quod in Genesi (e) dicitur de duobus filiis Abrahæ, Apostolus (f) in sensu mystico exponit de duobus Testamentis.

*Sensus mysticus*, triplex assignatur, Allegoricus, nimirum, Tropologicus, & Anagogicus.

*Sensus Tropologicus*, seu moralis, est rei ad morum instructionem significatio, per aliam rem, Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus agendis.

*Sensus Allegoricus*, est rei ad Christum & Ecclesiam Militantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Hinc est de rebus credendis.

*Sensus Anagogicus*, est rei ad Ecclesiam Triumphantem pertinentis significatio, per aliam rem Scripturæ verbis immediate significatam. Unde est de rebus sperandis.

Sunt ergo quatuor Scripturæ sensus his versibus expressi.

*Littera gesta docet; quid credas Allegoria;*
*Moralis quid Agas; quo tendas Anagogia.*

*Nota*. Quadruplex ille sensus in una voce, *Jerusalem*, occurrit, nam *Litteraliter* significat

(d) Gal. 4. v. 22.
(e) Genes. 16. v. 22. & cap. 21. v. 2.
(f) Ad Galat. cap. 4.

eat urbem Palestinæ capitalem; *Allegorice* Ecclesiam; *Tropologice* animam hominis; & *Anagogice* Patriam Cælestem; quod ante mille annos totidem verbis docuit Cassianus. (g)

Quæres 2. *An sit de fide Scripturam sub una littera continere plures sensus?*

*Resp. affirm.* Nam illud est de fide, quod expresse in Scriptura reperitur; atqui quod Scriptura sub una littera plures sensus contineat, expresse reperitur in ipsa Scriptura; nam historiam litteralem de Jona, qui tribus diebus & tribus noctibus extitit in ventre ceti, de se ipso per allegoriam exponit Christus (*h*). Item quod Exodi 12. litteraliter de Agno Paschali scribitur, *Os non cominuetis ex eo*, impletum est in Christo, *Joann.* 19. *v.* 36.

## ARTICULUS II.

### *De sensu sacræ Scripturæ Litterali, & Mystico.*

QUæres 1. *An sub iisdem sacræ Scripturæ verbis, aliquando multiplex sit sensus Litteralis?*

*Resp. affirm.* Est communis, quam etiam innuunt sacræ Scripturæ. Sic v. g. quod dictum fuit de Israel, (*i*) *Ex Ægypto vocavi filium meum*, id de Christo interpretatur Matthæus, *c.* 2. *v.* 15. sic illud Psalmistæ, *Dominus dixit ad me, filius meus es tu, hodie genui te.* Apost. Hebræor. 1. exponit de generatione Christi æterna, *Cui Angelorum dixit, filius meus es tu?* &c. quod idem Apost. *Act.* 13. explicat de resur-

(g) Collat. 14. cap. 4.
(h) Joann. 3. v. 14.
(i) Osee 11. v. 1.

ſurrectione Chriſti, *Reſuſcitans Jeſum*, *ſicut in Pſal.* 2. *ſcriptum eſt: filius meus es tu, ego hodie genui te*. Sic illud Iſaiæ 33. *Generationem ejus quis enarrabit?* a Patribus intelligitur de æterna ſimul & temporali Chriſti generatione, utraque enim eſt ineffabilis.

Quæres 2. *Ex quo ſacra Scriptura ſenſu, Theologia certa poteſt deducere argumenta?*

*Reſp.* Ex ſolo ſenſu litterali, non autem ex myſtico, niſi, aut ab Eccleſia proponatur, aut Scripturæ & traditionis authoritate nitatur, aut ex ipſa textus ſacri ſerie certo colligatur.

*Prob.* Quia ſenſus myſticos quandoque pro ſuo quiſque ingenio ac pietate cudit, & quo jure ab uno excogitantur, eodem poſſunt contemni ab altero: ergo, &c. hinc D. Hieron. (*k*) ait: *Nunquam parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia, poteſt ad authoritatem dogmatum proficere*, & Auguſtin. *quis autem non imprudentiſſime nitatur aliquid in allegoria poſitum pro ſe interpretari, niſi habeat & manifeſta teſtimonia, quorum lumine illuſtrentur obſcura?*

Dixi: *Niſi aut ab Eccleſia proponatur, aut Scripturæ authoritate nitatur*, &c. Tunc enim firmiſſimum præbet Theologiæ argumentum, quia tunc certum eſt illum ſenſum myſticum a Spiritu ſancto fuiſſe intentum. Talis eſt ſenſus, quem Apoſt. (*l*) ex his verbis, Deut. 25. *Non alligabis os bovi trituranti*, eruit, ad probandum miniſtris Evangelii deberi ſtipendia. Talis eſt ille, quo D. Petrus (*m*) docet eos qui in Arca Noe ſervati ſunt, *Geneſ. 6. v.* 14. ſignificare myſtice eos, qui in Eccleſia ſalvi fiunt per baptiſmum, *Quod & vos nunc ſimilis formæ ſalvos fecit baptiſma*.

Quæ-

(k) In cap. 13. Matth. (l) 1. Cor. 9. v. 9.
(m) 1. Petri, cap. 3. v. 20.

Quæres 3. *Utrum in quolibet Scriptura sacra textu, præter sensum Litteralem, contineatur aliquis sensus mysticus?*

*Resp. negat.* Cum D. Aug. (*n*) dicente: *In quibusdam locis solus sensus Litteralis quærendus*; ergo non in omnibus. Quis enim sensus mysticus quærendus in his textibus, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Non occides. Non furtum facies*, &c. ergo concludit D. Epiphan. (*o*) *Non omnia habent verba divina opus allegoria, sed prout se habent, accipienda sunt*.

Quæres 4. *An detur aliquis textus in Scriptura, in quo non sit sensus Litteralis, sed tantum spiritualis?*

*Resp. negat.* Nam sensus Litteralis desumitur ex immediata significatione verborum, sive in propria, sive in figurata acceptione ex Spiritus sancti intentione; atqui nullus assignatur locus, cujus verba aliquid immediate non significent, sive proprie, sive Metaphorice; ergo nullus est locus, qui non habeat sensum Litteralem.

*Dices*: Juxta SS. Patres in figuratis locutionibus & parabolis, non Litteræ, sed Spiritui est inhærendum; ergo in illis est solus sensus spiritualis.

*Resp. dist. ant.* Non est inhærendum Litteræ, in sensu proprio consideratæ, *conc. ant.* in sensu Metaphorico & figurato, *nego ant.* porro sensus absconditus sub his figuris, est sensus Litteralis; sic hujus textus Matth. 18. *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum*; &c. sensus Litteralis Metaphoricus hic est: *Si amicus, vel proximus*, &c. *qui tibi serviunt, tanquam manus & pes, scandalizant te, consortium illorum devita*.

Quoad

(n) Q. 2. Super Genesim.
(o) L. 2. Hæresi 61.

Quoad parabolas notandum quod in ipsis duæ sint partes: 1. Quæ continet rem, quæ in similitudinem affertur; 2. Quæ applicationem continet, & utraque suum habet sensum Litteralem. Exemplum sit parabola, qua Christus; *Matth.* 13. utitur ad prædicandam Evangelii propagationem. *Simile est*, inquit, *regnum Cælorum fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.* Hæc parabola habet duplicem partem, 1. Continet mulieris factum, quod adducitur in similitudinem, & habet sensum Litteralem mulieris factum exprimentem. 2. Continet applicationem, & habet quoque sensum Litteralem, qui hic est: *Sicut modicum fermentum in magnam farinæ massam immissum, eam multo, quam antea, reddit majorem, ita Evangelium in Palæstina prædicatum, brevi tempore totum pervadet orbem, & sic Ecclesia in Palæstina primum instituta, atque angustis terminis contenta, brevi tempore magna sumet incrementa, & longe lateque propagabitur.*

## ARTICULUS III.

### *De sensu sacræ Scripturæ accommodatitio.*

QUæres 1. *Quid sit sensus accomodatitius?*

*Resp.* Est *ille, quo ea quæ Litterali, aut mystico sensu, allia occasione, dicuntur in Scriptura, per quamdam extensionem ac similitudinem ad aliquid aliud applicantur.* Unde, nec mediate, nec immediate, est intentus a Spiritu sancto, nec habet authoritatem divinam, & ideo ex eo non potest desumi firmum argumentum ad probanda fidei & morum dogmata.

Quæres 2. *An sensus accommodatitius admitti possit?*

*Resp. affirm.* Ille enim ſenſus admitti poteſt, quo Scriptura ipſa, Eccleſia, & SS. Patres, uſi ſunt; atqui ſenſu accommodatitio, Scriptura, Eccleſia, & SS. Patres, uſi ſunt; ſic quod, *Zach.* 4. dicitur de Jeſu Sacerdote, & Zorobabele duce, S. Joann. *Apoc.* 11. accommodat Enoch & Eliæ dicens: *Hi ſunt duæ Olivæ*. Sic quod Chriſtus (*p*) dixit de Nathanaele, *Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt*, Eccleſia adaptat ſancto Confeſſori, ſicut adaptat Confeſſori Pontifici quæ, *Eccli.* 44. dicuntur de Abraham, *Non eſt inventus ſimilis illi*, &c.

Quæres 3. *Quænam conditiones requiruntur, ut Scripturæ adſcribatur ſenſus accommodatitius?*

*Reſp.* Requiruntur quatuor.

*Prima*, Ut ſenſus accommodatitius non introducatur, nec aſtruatur tanquam ſenſus Litteralis & myſticus, quod maxime reprehendit D. Hieron. *Epiſtola ad Paulinum*.

*Secunda*, Ut ſenſus falſus non attribuatur Scripturæ per accommodationem; quod inique & turpiter fecerunt Michael Servetus; Lutherus, & Calvinus, ſibi ipſis accommodantes illud, Apoc. 12. *Michael & Angeli ejus*, &c.

*Tertia*, Ut ſenſus accommodatitius ad res pias applicetur, nec enim verba Scripturæ poſſunt applicari ad facetias, ſpurcitias, vel prophana; hoc rigidis pœnis prohibet *Conc. Trid. Seſſ.* 4. ad hoc attendant, caveantque omnes fideles, præſertim Eccleſiaſtici, quorum hoc ſæpe vitium eſt, in ſcandalum ſimplicium & timoratorum.

*Quarta*, Ut quando ſacer ſcriptor dicit quidpiam factum eſſe, *Ut adimpleretur Scriptura*, illud per accommodationem non accipiatur; ſed vel ſenſu Litterali, quando id ſecundum Litteram fit, quod erat prædictum; vel myſtico, quando figura, aut prophetia, ipſo eventu impletur.

QUÆ-

(p) Joann. 1. v. 14.

## QUÆSTIO IX.

*De regulis ad expositionem sacræ Scripturæ necessariis.*

*Nota:* DEcem regulæ ad expositionem sacræ Scripturæ faciendam, communiter traduntur.

*I. Regula*, est D. Aug. *l. de doctrina christiana*, docentis, Scripturam sacram semper ad litteram esse intelligendam, nisi aliquid inde sequatur absurdi.

*II. Reg.* est D. Hieronymi, dicentis: *Hoc in omnibus Scripturis sanctis observandum est, Apostolos & Apostolicos viros in ponendis testimoniis de veteri Testamento, non verba considerare, sed sensum, nec eadem sermonum calcare vestigia, dummodo a sententiis non recedant.*

*III. Reg.* Ut quis genuinum Scripturæ sensum assequatur, debet semper attendere scopum Authoris agiographi, atque perpendere quorsum, quibus, ex cujus persona, & ad quos loquatur. Spiritus enim Dei sublimis & acer, in partem in quam inclinat, ita vehementer fertur, ut ad extrema videatur declinare, adeoque plus velle, quam de facto velit. Sic Apostolus, ut extollat caritatem apud Corinthios qui in dono linguarum gloriabantur, dicit, sine caritate cætera omnia nihil esse, nihil prodesse. 1. *Cor.* 13.

*IV. Reg.* Scriptura sacra sensui, captuique hominum passim sese accommodat, ideoque ut plurimum humano modo loquitur de Deo, v. gr. cum ei tribuit humanam faciem, oculos, manus, pedes, &c. ut significet varia ejus attributa. Item cum ei tribuit amorem, tristitiam, gaudium, iram, aliasque passiones, quæ, licet sint in

Deo quoad effectum, non sunt tamen in eo quoad affectum, nec mera accidentia sicut in nobis, sed sunt ipsamet Dei essentia, quæ immota & tranquilla illos producit effectus, qui in hominibus ex commotionibus passionum oriuntur.

*V. Reg.* Cum Deus visibiliter apparuisse dicitur Abrahæ, Moysi, & Prophetis, omnes istæ apparitiones intelligi debent factæ per Angelos, qui, corporibus assumptis, Deum repræsentabant, erantque Deus *repræsentative* & *authoritative*, non vero *personaliter*, ut docent D. Hieronymus, *in cap. 4. ad Gal.* Aug. *l. 3. de Trin. c. ult.* Greg. *in Præfat. Moral. c. 1.* & alii passim: sic qui apparuit Moysi, dixitque, Exod. 3: *Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham*, &c. fuit Angelus, ut docet D. Stephanus, *Act. 7. vers. 30.*

*VI. Reg.* Hieroglyphicis ac Symbolis sæpe utuntur Prophetæ: sic cum Jeremias, *cap. 25. v. 38.* dicit: *Facta est terra eorum in desolationem a facie iræ columbæ.* Et c. 46. v. 16. *Revertamur ad terram nativitatis nostræ a facie gladii columbæ.* Per *iram*, &, *gladium columbæ*, designat iram & gladium Chaldæorum in quorum labaro præferebatur columba argentea pennis inauratis Semiramidem repræsentans, & hoc quia Semiramis, quæ condidit Babylonem, fingitur in morte in columbam versa. De hac columba loquens regius Psaltes, ait: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in pallore auri.*

*VII. Reg.* Quando Scriptura alicui nomen novum imponit, non adimit nomen prius, sed posterius addit priori, ita ut utrovis jam nomine possit nuncupari; unde cum Deus dixit Jacob: *Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel*, sensus est, non tantum Jacob, sed etiam Israel vocaberis.

*VIII. Reg.* Quia hagiographi fuere Judæi, hinc Orientem, Occidentem, Meridiem, & Aquilonem

nem assignant in sacris Litteris per respectum ad urbem Jerusalem & Judæam: sic cum Daniel, *cap.* 11. *v.* 11. dicit: *Rex Austri egredietur, & pugnabit adversus Regem Aquilonis*, per Regem *Austri*, intelligit Regem Ægypti; & per Regem *Aquilonis*, intelligit Regem Chaldæorum, quia Ægyptus, per respectum ad Judæam, est ad Austrum, Chaldæa vero est ad Aquilonem.

*IX. Reg.* Decem tribus Israel, post schisma a domo David factum sub Jeroboam, usque ad captivitatem Babylonicam, vocantur passim a Prophetis, modo *Ephraim*, aut, *Joseph*, quia ex Ephraim filio Joseph ortus est Jeroboam, qui a Schismaticis in Regem electus est; modo *Samaria*, quia sedes Regum Israel erat in Samaria, & in tribu Ephraim; modo *Israel*, vel, *Jacob*; quia constituebant majorem partem filiorum Israel, vel Jacob: reliquæ vero duæ tribus, scilicet *Juda* & *Benjamin*, quia adhæsere Roboam filio Salomonis, vocantur, *Regnum Juda*, *Domus David*, *Jerusalem*, & *Sion*. Verum post captivitatem Babylonicam Israel & Juda pro eodem populo accipiuntur, nimirum pro Judæis e Babylone in Judæam reductis, qui majori ex parte erant de tribu Juda, cui se junxerunt qui ex aliis tribubus reversi sunt, eique nomen dederunt: unde omnes exinde indiscriminatim nuncupantur in Scripturis, *Israelitæ*, aut *Judæi*.

*X. Reg.* Quando idem textus videtur habere duos sensus contrarios & impossibiles, sequentia observanda sunt & tenenda:

1. Sensus, qui a tota Ecclesia est receptus, est solus verus: sic hujus textus, *Pater major me est*, Joann. 14. Sensus solus verus est, Filium, non in omnibus, sed solum secundum humanitatem, esse Patre minorem, quia hic sensus, & quidem solus, est a tota Ecclesia receptus. Hinc Arius, hunc textum universali-

ter interpretans, blasphemavit dicens, Patrem absolute in omnibus esse Filio majorem.

2. Ille sensus est solus verus, qui magis cohæret cum alio Sacræ Scripturæ loco; sic sensus istius textus, *Pater major me est*, intellectus de minoritate Filii secundum humanitatem tantum, cohæret cum hoc alio textu, Joan. 10. *Ego & Pater unum sumus*.

3. Si unus sensus sit SS. Patrum, & sensus illi contrarius sit novus, nec in SS. Patribus repertus, Concilium Trid. docet sensum SS. Patrum esse tenendum, maxime si omnes, vel plures in eumdem sensum consentiant.

4. Ubi Patres circa sensum sacræ Scripturæ dissentiunt, liberum est cuique, quem probabiliorem judicat, sequi, modo illos sensus Ecclesia non respuat.

5. Quando uterque sensus est incompossibilis, nec quis fuerit a Spiritu sancto intentus cognosci potest, nec ex alio Scripturæ loco, nec ex traditione Patrum, nec ex Conciliorum definitionibus, nec ex recursu ad fontes, nec ex diligenti consideratione antecedentium, consequentium & adjunctorum, tunc ille præferendus est, qui naturali rationi est conformior.

## QUÆSTIO X.

*De regulis ad elucidandos Hebræorum idiotismos, seu proprietates, necessariis.*

*Nota* 1. Quia tota Scriptura antiqua ab Hebræis, & ut plurimum hebraice, conscripta est, hebræum utique sapit idioma novum nobis ac insolitum. Item quoniam ex Agiographis, alii inter Ægyptios nati & nutriti sunt, ut *Moyses*; alii inter Chaldæos commorati, ut *Ezechiel*, *Daniel*; alii inter Syros

ros & Arabes, ut *Job*, non raro phrasi utuntur Ægyptiaca, Chaldaica, Syriaca, & Arabica, quæ, ut antiquitate, sic & singularitate sua, latino idiomati sunt dissimiles.

*Nota* 2. Interpretes, tum græcos, tum latinos adeo linguæ sacre religiosos esse observatores, ut sæpissime hebraizent, malintque aliquando solæcismos admittere, quam phrasim hebræam dimittere. Porro ut illi hebraismi notentur 14. Regulæ sequentes traduntur.

*I. Regula*: Quia casibus carent hebræi, eodemque nomine invariato per omnes casus utuntur, hinc & interpretes subinde casum pro casu usurpant, v.g. 2. cor. 8. dicitur: *Sive pro Tito, sive fratres nostri*, id est, pro fratribus nostris. *Ephes.* 2. *v.* 2. dicitur: *Secundum principem potestatis aeris hujus spiritus*. Pro, secundum spiritum principem potestatum, id est, dæmonum qui in aere versantur.

*II. Regula*: Quia indicativo presenti & imperfecto carent hebræi, interpretes utuntur præterito, v. g. Psal. 115. dicitur; *Credidi propter quod locutus sum*, pro, credo propter quod loquor. Quandoque etiam utuntur participio, sic 1. *Cor.* 12. *v.* 2. dicitur: *Ad simulacra euntes*, pro, ibatis.

*III. Regula*: Quia hebræi carent comparativo, vel utuntur positivo, sic *Ps.* 117. dicitur: *Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine*, pro, melius est confidere in Domino. Vel cum unum per comparationem alteri præferre volunt, id quod præferunt, affirmant, aliud negant, v. g. *Osee* 6. dicitur: *Misericordiam volo, & non sacrificium*, pro, misericordiam malo, quam sacrificium. Psal. 21. *Ego sum vermis, & non homo*. Pro, sum vermis potius, quam homo.

Vel utuntur verbo vehementiori pro minus vehemen-

hementi, sic *Rom. 9.* dicitur: *Jacob dilexi, Esau autem odio habui*, pro minus amavi, postposui.

*IV. Regula*: Quia hebræi carent superlativo, cum aliquid excellens significare volunt, utuntur vel nomine abstracto, v. g. *Sanctitas est*, vel concreto geminato, v. g. *Sanctum Sanctorum est*, pro, sanctissimum est, *Canticum Canticorum*, pro, excellentissimum canticum.

Vel utuntur voce, *Omnis*, sic *Ps.* 106. dicitur: *Omnem escam abominata est anima eorum*. Pro, excellentissimam escam, nempe, manna. Sic 1. Reg. 4. *Hi sunt dii qui percusserunt Ægyptum omni plaga in deserto*, id est, plaga gravissima, nempe, demersione in mari rubro, neque enim alia fuit clades Ægyptiorum in deserto.

Vel utuntur verbo minus vehementi, quam intendant significare; v. g. 1. *Machab.* 2. dicitur: *Non est utile nobis relinquere legem*, id est, perniciosissimum est. Item *Eccl.* 7. legitur: *Noli velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona*, pro, est valde mala.

*V. Regula*: Hebræi ad exaggerationem in asseverando plerumque utuntur eodem verbo geminato, semel in gerundio vel participio, & semel in alio tempore, posito: sic 1. Reg. 9. *faciens*, vel, *faciendo faciam*, pro, certissime faciam. Psal. 117. *Castigans, castigavit me*. Pro, vehementissime castigavit me. Thren. 1. *Plorans ploravit*; pro, amare ploravit.

Vel ad eamdem exaggerationem nomen substantivum copulant cum verbo, sic *Genes.* 2. dicitur: *Morte morieris*: pro, certissime morieris.

Vel affirmationi subnectunt negationem rei contrariæ, sic Isaiæ 38. *Morieris, & non vives*: pro, certissime morieris. Thren. 2. *Destruxit, & non pepercit*. Pro, omnino & integre destruxit. Joann. 1. *Confessus est, & non negavit*; pro, aperte & sine ulla tergiversatione confes-

fessus est se non esse Christum.

*VI. Regula*: Hebræi in comparationibus plerumque non apponunt particulam comparationis; aut similitudinis; sic in hac phrasi, Prov. 16. *Favus mellis, composita verba*, omittitur particula, *sicut*. Sic Psal. 67. dicitur: *Increpa feras arundinis, congregatio taurorum in vaccis populorum*, id est, cohibe sævissimos hostes, qui, sicut feræ in arundinibus, delitescunt, & sicut tauri congregati in grege vaccarum excitant strepitum & horrorem.

*VII. Regula*: Una eademque sententia diversis locis posita, quandoque diversa, imo pene contraria significat: sic portare iniquitatem *Lev.* 10. v. 17. significat veniam impetrare, *Cur non comeditis hostiam pro peccato in loco sancto, quæ . . . data est vobis ut portetis iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conspectu Domini?* Econtra Levit. 17. v. ult. significat puniri pro peccato, *quod si non laverit vestimenta sua, & corpus, portabit iniquitatem suam*, id est, pœnam luet peccati sui.

*VIII. Regula*: Hebræi ob radicum, a quibus alia nomina derivantur, paucitatem, sæpe idem nomen, verbum, ac quandoque eamdem sententiam diversis rebus designandis adhibent, v. g. *Prophetare*, præter communem notionem, quæ est futura prædicere, aliquando significat prophetiam confirmare, sic *Eccl.* 49. v. 18. de Joseph dicitur: *Et ossa ipsius visitata sunt, & post mortem prophetaverunt*.

Aliquando significat miraculum edere, sic Eccl. 48. de Eliseo dicitur: *Et mortuum prophetavit corpus ejus*: quia suscitavit defunctum in ejus sepulcrum projectum: quod fuit virtualis prophetia resurrectionis corporum.

Aliquando significat laudare Deum. Sic 1. *Reg.* 10. *v.* 5. Samuel dicit Sauli: *Cum ingressus*

*sus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum... & ante eos psalterium, & tympanum, & tibiam, & cytharam, ipsosque prophetantes*, id est, Psalmos & Hymnos in honorem Dei canentes.

Aliquando significat insana ex afflatu spiritus nequam loqui; sic 1. *Reg.* 18. de Saul dicitur: *Invasit spiritus Dei malus Saul, & prophetabat in medio domus sua.* Id est, aliena & absurda, more arreptitiorum, loquebatur.

Aliquando significat Scripturas interpretari, sic 1. *Cor.* 14. *v.* 3. dicitur: *Non qui prophetat*, id est, qui Scripturas explanat, *Hominibus loquitur ad ædificationem.*

*IX. Regula* Conjunctionum & particularum significatio varie est apud hebræos. Sic conjunctio, &, subinde est nota expositionis; v. gr. Matth. 23. v. 41. dicitur: *Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem.* In hoc textu conjunctio, &, est nota expositionis horum verborum, *Omnia scandala*, per quæ intelliguntur ii qui operantur iniquitatem.

Sic particulæ, *eo quod*, *quoniam*, *quia*, *subinde*, &c. sumuntur pro particula, *Quamvis*, *etsi*, v.g. Psal. 77. v. 19. *numquid poterit Deus parare mensam in deserto? quoniam percussit petram.* Id est, quamvis percussit petram. *Jerem.* 7. *v.* 10. dicitur: *Liberati sumus, eo quod fecerimus abominationes.* Id est, etsi fecerimus abominationes.

Sic particula, *si*, plerumque est nota negantis, v.g. 3. Reg. 17. *Si erit annis his pluviæ*, id est, non erit pluvia.... plerumque est nota jurantis, v.g. 1. *Reg.* 14. *v.* 45. dixit populus de Jonatha: *Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram*, id est, juro quod non cadet capillus de capite ejus.

Cum

Cum particula, *si*, sequitur verba jurandi, si oratio sit affirmativa, particula, *si*, illam vertit in negantem, v. g. Psal. 95. *Juravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Id est, juravi quod non introibunt... si vero oratio sit negans, particula, *si*, illam vertit in affirmantem, v. g. Isaiæ 24. *Juravit Dominus, si non ut putavi, ita erit.* Id est, juravit, quod ut ipse putavit; ita erit.

*X. Reg.* Apud Hebræos, voces, *amplius*, *ultra*, *æternum*, *sempiternum*, non semper significant absolutam æternitatem, sed diuturnam tantum durationem, quo sensu Ezechiel, *cap.* 26. de Tyro ait: *Non ædificaberis ultra*, nam postea reædificata est, & ab Alexandro magno rursum vastata. Sic, 1. Paralip. 15. David dicit Deum elegisse Levitas *ad ministrandum sibi in æternum*, id est, ad longum tempus.

Imo quandoque illæ voces, *sempiternum*, *æternum*, &c. nihil addunt orationi, præter *epithasim*, quæ rem valde exaggerat; sic cum Petrus dixit Christo: *Non lavabis mihi pedes in æternum*, id est, nullo modo patiar ut mihi laves pedes.

*XI. Reg.* Hebræi sæpe verba realia accipiunt pro mentalibus, id est, verba ex se significantia aliquid realiter factum, accipiunt pro verbis declarantibus illud esse factum. Sic, *Levit.* 13. dicitur, quod Sacerdos *mundabit* leprosum, vel *contaminabit eum* pro, mundum, vel contaminatum declarabit..... item, vice versa, verba mentalia usurpant pro realibus, v. g. *Jerem.* 4. *v.* 12. dicitur: *Loquar judicia cum eis*, id est, infligam eis justas pœnas ... subinde etiam verba neutra accipiunt pro verbis activis, sic, *Rom.* 8. dicitur: *Spiritus postulat pro nobis*, id est, postulare facit. Sic, 2. *Cor.* 2. Apostolus ait: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu*, id est, qui triumphare nos facit

cit virtute & gratia Christi, atque ex victoriis quas a diabolo & adversariis reportamus, illustres & conspicuos nos facit, velut publice triumphum agentes.

*XII. Reg.* Hebræi verba sua aliquando sumunt in actu inchoato, aliquando in actu continuato, & aliquando in actu perfecto. Sic Israelitæ dicuntur egressi ex Ægypto, *vespere* Deuter. 16. *noctu*, Exodi 11. vers. 42. & *mane*, Num. 33. quia *vespere* immolarunt agnum, quod fuit egressus initium. *Nocte media*, accepto a Pharaone mandato exeundi, itineri sese accinxerunt. *Mane*, perfecte egressi sunt omnes.

Item Hebræi sæpe per sua verba, non actum, sed agendi officium designant; sic, *Hebr.* 13. de superioribus dicitur: *ipsi enim pervigilant*, id est, pervigilare debent ex officio.

*XIII. Reg.* Nomina parentum apud Hebræos sæpe *patronimice* sumuntur pro filiis & posteris; sic *Israel*, sumitur pro Israelitis; *Esau*, pro Idumæis; *Moab*, pro Moabitis; *Ammon*, pro Ammonitis.

*XIV. Reg.* Hebræis mos est, ut libros exordiantur a particulis, *&c. igitur*, *ergo*, &c. quia Agiographi tunc aliquid præteritum contemplabantur, quocum id quod scribebant, conjungebant, sive jam alibi scriptum esset, sive mente tantum comprehensum.

## QUÆSTIO XI.

*De Regulis ad cognoscendos tropos & figuras Hebræorum necessariis, ex melioris notæ interpretibus excerptis.*

I. REgula: nonnunquam in sacra Scriptura reperitur antiphrasis, quia unum contrarium per aliud intelligitur; sic Job 2. v. 5. ponitur,

*bene-*

*benedicere*, pro, *maledicere*, cum dicitur: Tange os ejus & carnem, & tunc videbis quod in faciem *benedicat tibi:* ubi pro, *benedicat*, versiones syriaca & arabica habent, *convitiabitur*.

*II. Reg.* Crebro in Sacra scriptura reperitur, *catachresis*, qua unum vocabulum usurpatur pro alio, quod fit sequentibus modis.

1. Author seu inventor alicujus rei, illius rei dicitur *Pater*; sic Deus, *Job* 38. dicitur, *Pater pluviæ*. Sic dæmon, *Joann.* 8. vocatur, *pater mendacii*. Sic Jubal, *Genes.* 4. dicitur, *pater canentium cythara & organo*, id est, inventor tangendæ cytharæ.

2. Quod ex alio educitur, vocatur filius ejus: sic grana frumenti excussa, dicuntur *filii Areæ*, Isaiæ 21. Sic Tyrus insula, vocatur *filia maris*, Isaiæ 23. Sic sagittæ dicuntur *filiæ Pharetræ*, Thren. 3. v. 13.

3. Quod arctam connexionem habet cum alio, dicitur ejus filius; sic superbi Judæorum hostes, vocantur *filii superbiæ*, 1. Mach. 2. v. 47. Sic qui, honoris gratia, sponso, velut comites dati sunt, vocantur *filii sponsi*, Matth. 9. Sic devotus gehennæ, dicitur *filius gehennæ*, Matth. 23.

4. Simili catachresi, Urbes, ob suam pulcritudinem & elegantiam, vocantur filiæ, v.g. *filia Babylonis*, Ps. 136. *filia Jerusalem*, Thren. 2....... Item civitates Deo fideles, vocantur virgines, *virgo filia Sion*, ibid. Econtra civitates quæ de idolatria notantur, vocantur meretrices; sic Isaiæ 1. v. 21. dicitur: *Quomodo facta est meretrix civitas fidelis*.

5. Per catachresim dicitur revelare aurem, pro, *indicare*; sic 1. Reg. 9. dicitur: *Dominus revelaverat auriculam Samuelis*.

*III. Reg.* In Scriptura frequens reperitur *enallage*, id est, permutatio, quæ vel est tempo-

ris.

ris; vel numeri, vel verbi, vel participii, vel ſuppoſiti, vel ſenſus.

Enellage *temporis*, reperitur 1. cum futurum pro præterito ponitur; ſic *Habacuc* 3. dicitur: *Deus ab auſtro veniet*, id eſt, *venit*, ut reperitur in Hebræo & Syriaco, vel, *revelatus eſt*, ut habet Chaldaica verſio .... 2. Cum præteritum pro futuro ponitur; ſic, *ibid. v.* 21. dicitur: *Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo*, id eſt, ſtabunt .... 3. Cum imperativum ponitur pro futuro permiſſivo; ſic Deus, 3. Reg. 22. dixit ſpiritui malo: *Egredere, & fac ita*; id eſt, egredieris, & ita facies.

Enellage *numeri*, reperitur ubi a ſingulari numero fit tranſitus ad pluralem, quod fit maxime cum nomen collectivum ſingulare conſtruitur cum verbo plurali, v. g. Exodi 8. *Dimitte populum meum, ut ſacrificet mihi*.

Enellage *verbi*, reperitur cum verbum uſurpatur pro adverbio; ſic dicitur: *Revertor, convertor, addo, adjicio*, pro, rurſus, iterum, ultra.

Enellage *participii*, reperitur cum participium ſumitur pro adverbio; ſic Pſal. 77. dicitur: *Converſi ſunt, & tentaverunt Deum*, id eſt, iterum tentaverunt Deum ..... Pſal. 84. *Deus tu converſus vivificabis nos*; id eſt, iterum vivificabis nos.

Enellage *ſuppoſiti*, fit cum in oratione eadem res diverſo ſuppoſito exprimitur: ſic Iſaiæ 3. principes effœminati, modo pueri, modo mulieres appellantur: *Dabo pueros principes eorum .....mulieres dominatæ ſunt eis*.

Enellage *ſenſus*, fit cum unus ſenſus ponitur loco alterius; ſic, *Exodi* 20. dicitur: *Cunctus populus videbat voces, & lampades, & ſonitum buccinæ*, ubi, *videbat*, ponitur pro audiebat.

*IV. Reg.* Hendyadis, quæ eſt figura, qua unum in duo dividitur, crebra eſt in Scriptura; talis

talis reperitur, *Genes.* 1. ubi Moyses, loquens de sole & luna, ait: *ut sint in signa & tempora*, id est, ut sint in signa temporum.

*V. Reg.* Heterosis, seu, diversitas, non est rara apud Hebræos, juxta quam utuntur abstractis pro concretis; sic Apost. Philipp. 3. ait: *Nos sumus circumcisio*, id est, circumcisi: &, Gal. 2. *Creditum est mihi Evangelium præputii*, id est, munus prædicandi Evangelium præputiatis, seu gentilibus.

Porro illa abstracta quandoque sumuntur active, quandoque passive: sic justitia, 1. *Cor.* 1. sumitur active pro justificatore, cum Christus dicitur, *factus nobis justitia*. Econtra, 2. *Cor.* 5. sumitur passive pro justificato, cum dicitur: *Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*, id est, ut efficeremur justificati in ipso.

*VI. Reg.* Ironia, seu irrisio, quandoque a Scriptura usurpatur; sic Deus, *Gen.* 3. de Adamo, post comestionem fructus vetiti, dixit per irrisionem: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malum.*

*VII. Reg.* Hypallage, quæ est figura, qua unum pro alio per inversionem ponitur, frequenter occurrit: sic, *Exodi* 12. *v.* 11. dicitur; *Calceamenta habebitis in pedibus*, id est, pedes habebitis in calceamentis. Sic Ps. 18. *In sole posuit tabernaculum suum*, id est, posuit solem in tabernaculo suo.

*VIII. Reg.* Metaphora, quæ est figura qua nomen aut verbum ex propria significatione, in aliam transfertur, omnium est frequentissima.

Sic, sors cujusque, sive bona, sive mala, dicitur *Calix*: v. g. Ps. 15. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*. Et Ps. 10. *Ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum.*

Sic

Sic alimentum, quia eo roboramur & sustentamur, sicut senes baculis, vocatur *baculus panis*, &, *robur panis*, v. g. Ezech. 4. dicitur: *Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem, & comedent panem in pondere*. Et Isaiæ 3. *Dominus exercituum auferet a Jerusalem & a Juda .... omne robur panis & omne robur aquæ.*

Sic medulla terræ, olei, vini, vocatur id quod ipsis est optimum; v. gr. Num. 18. *Dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ, omnem medullam olei, & vini, ac frumenti.*

Sic, *vas*, dicitur, quodvis instrumentum; v. g. vasa mortis dicuntur omnia quibus mors infertur; Ps. 7. *Et in eo paravit vasa mortis*. Ps. 70. *Confitebor tibi in vasis Psalmi*, id est, in instrumentis Psalmi.

Sic, *sal*, sumitur pro eo quod est firmum, & incorruptibile, Num. 19. *Pactum salis est sempiternum coram Domino.*

Sic, *cornu*, aliquando sumitur pro regno & potentia, eo quod cornutorum animalium robur sit in cornibus; v. g. Ps. 131. *Illuc producam cornu David*, id est, regnum David ...., aliquando sumitur pro superbia; sic, Ps. 74. *Nolite exaltare cornu*, id est, nolite superbire.

Sic, *canis mortuus*, &, *caput canis*, significant rem vilissimam & maxime infirmam; v. gr. cum David, 1. *Reg.* 24. dixit Sauli: *Canem mortuum persequeris, & pulicem unum*, Et, cum 2. *Reg.* 3. Isboseth dixit ad Abner: *Numquid caput canis ego sum, secundum* (id est, coram) *Judam hodie?*

*IX. Reg.* Metonymia, quæ est transmutatio nominis, familiaris est Hebræis. Sic idolum accipiunt pro idololatra, Zach. 11. *Pastor & idolum derelinquens gregem*, id est, pastor idololatra.

Sic nomen, *peccatum*, aliquando usurpant pro culpa; v. g. 1. *Joan.* 5. dicitur: *Omnis iniqui-*

tas

*tas peccatum est*... aliquando pro concupiscentia, quæ est pœna vel effectus culpæ, Rom. 7. *Si autem quod nolo malum, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*; id est, concupiscentia ... aliquando pro hostia quæ offertur pro peccato, 2. Cor. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*; id est, hostiam pro peccato se fecit .... aliquando pro immunditia legali contracta ex fluxu menstruo, vel seminis, vel ex lepra, vel ex contactu mortui; Lev. 12. 13. & 14.

Simili metonymia actum, habitum, & potentiam, ponunt pro objecto actus, habitus, & potentiæ; sic cum Christus dicitur, *Amor noster, spes, gloria nostra*, &c. illæ voces sumuntur pro objecto amoris, spei, & gloriæ nostræ, quod est ipse Christus.... item visionem ponunt pro re visa, v. gr. Isaiæ 1. *Visio Isaiæ filii Amos, quam vidit.*

X. *Reg.* Synecdoche, quæ est figura qua a parte totum, vel a toto pars intelligitur, frequens est apud Hebræos; sic, *caro*, *anima*, *sanguis caput*, pro toto homine ponuntur: v. g. Isaiæ 35. *Lætitia sempiterna super capita eorum*, id est, super eos. Ps. 65. *Posuisti homines super capita nostra*, id est, super nos.

Item, per synecdochen ponitur genus pro specie; v. g. tempus pro anno, Daniel. 7. *Tempus, & tempora, & dimidium temporis*, pro tribus annis cum medio. Vel e contra ponitur species pro genere; v. g. sanguis, vel homicidium pro quovis peccato; sic, *Isaia* 1. dicitur: *Manus vestræ sanguine plenæ sunt*, id est, iniquitate.

Item, quandoque una pars sumitur pro altera; v. g. *Num.* 9. *v.* 7. dicitur: *Immundi sumus, super anima hominis*, id est, super mortuo, quia mortui hominis exequiis interfuerant.

QU.

## QUÆSTIO XII.

*Concordia locorum sacræ Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur.*

*Ex Libro Genesis.*

I. GEnesis 1. v. 1. dicitur: *in principio* (id est, omnium primo) *creavit Deus cælum & terram.* Econtra titulus Ps. 92. sic habet: *Laus cantici ipsi David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra.* Hic autem titulus subindicat terram creatam fuisse sexta die, dies enim ante Sabbatum, sexta dies est.

*Resp.* per hæc verba: *quando fundata est terra*, non esse sermonem de globo terræ, sicut in primo textu, sed de terra illa, ex qua plasmatus est Adam, seu de ipso protoplaste, de quo dicitur, Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ.*

II. Genes. 1. dicitur, Deum sex dierum spatio omnia creasse, attamen, *Eccli.* 18. *v.* 1. dicitur: *Deus creavit omnia simul.*

*Resp.* Nulla est contradictio, nam particula, *simul*, sumitur pro particula, *pariter*, id est, nulla re prorsus excepta, quomodo, *Psal.* 13. *v.* 3. dicitur: *Omnes declinaverunt simul*, id est, nullo excepto, ut explicat Regius Psaltes, cum addit: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

III. Genes. 1. v. 16. Deus dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: attamen, *Psal.* 70. *v.* 19. David exclamat: *Deus, quis similis tibi?*

*Resp.* Moysen attendere in homine statum innocentiæ, Davidem vero statum naturæ lapsæ; sicque nulla est discordia. Homo enim non solum *ad imaginem Dei* creatus est, ratio-

tione unitatis essentiæ & Trinitatis potentiarum, memoriæ, nimirum, intellectus & voluntatis; sed etiam *ad similitudinem Dei* per gratiam, & justitiam originalem; imago quidem perseveravit in homine post lapsum, sed periit similitudo cui successit labes originis, & potentiarum animæ deordinatio, quæ considerans Psaltes Regius, exclamat: *Deus qui similis tibi?* quasi diceret, quis mortalium ad eum dignitatis apicem valebit ascendere, ut, tuæ gratiæ dono percepto, tibi similis rursus efficiatur?

IV. *Cap.* 1. *v.* 3. dicitur: Primo die *facta est lux ... & Deus divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem, diem, & tenebras, noctem*: attamen, *v.* 16. dicitur: Quarto die *fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut praeesset diei, & luminare minus, ut praeesset nocti .... & dividerent lucem & tenebras.*

*Resp.* Lux de qua *v.*3. non fuit sol, qui quarto tantum die creatus est, sed aliud quodam corpus lucidum, (fortasse nubes lucida, ut *Ex.* 14.*v.* 19.) quod primo mundi triduo, eodem modo, quo nunc, sol spatio 24. horarum, utrumque hemisphærium circumgirabat & illuminabat; & sic diem vicissim constituebat & noctem.

V. *Cap.* 1. *v.* 28. dicitur: *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini*: cum tamen Apostolus, 1. *Cor.* 7. *v.* 40. dicat: *Beatior, si sic* (cælebs) *permanserit.*

*Resp.* Hæc verba, *crescite, & multiplicamini*, non continent præceptum, ut volunt novatores, nam similiter Deus avibus ac piscibus præcepti incapacibus dixit, *v.* 22. *Crescite*, &c. sed continent benedictionem, qua Deus illis indidit virtutem generandi sibi simile, a quo qui abstinet, ut cultui divino aptior & sanctior evadat, melius facit, ut docet Apostolus.

VI. *Cap.* 2. *v.* 2. Deus requievit die septimo

ab universo opere; dicit tamen Christus; Joan. 5. v. 17. *Pater meus usquemodo operatur*.

*Resp.* Deus *requievit ab omni opere* creationis novarum specierum; sed non requievit simpliciter ab omni opere, nam *usquemodo operatur*, nempe, mundum gubernando, conservando, & nova individua producendo.

VII. *Cap.* 2. *v.* 17. Deus dixit Adamo: *In quocumque die comederis, morte morieris*; tamen *Gen.* 5. *v.* 5. dicitur: Adam vixit annis 930.

*Resp.* His verbis Deus minatur Adæ inobedienti mortem animæ & corporis; Adam ergo morte animæ mortuus est actu & reipsa simul atque peccavit; morte vero corporis quoad debitum & necessitatem aliquando moriendi; unde hæc verba, *morte morieris*, quoad corpus, significant, mortis certe necessitatem incurres, quare Symmachus vertit, *mortalis eris*.

VIII. *Cap.* 2. *v.* 18. dicitur: *Non est bonum hominem esse solum*; tamen, 1. *Cor.* 7. dicitur. *Bonum est homini mulierem non tangere*.

*Resp.* Spectatis diversis temporibus, *non esse bonum*, & *esse bonum*, non sunt contradictoria; nam initio creationis non fuit bonum hominem esse solum, necessaria enim erat mulier, ut homo, qui est animal sociale, vitam jucunde transigeret, & ipsa inserviret ad humani generis propagationem, post quam peractam, cœpit bonum esse (id est, melius, ut explicat Apostolus hic v. 38.) homini mulierem non tangere, propter onera statui matrimoniali existentia.

IX. *Cap.* 4. *v.* 26. dicitur: *Enos cœpit invocare nomen Domini*; tamen constat *Adam*, *Seth*, *Abel*, ante *Enos* invocasse nomen Domini.

*Resp.* Adam, Abel, Seth, invocaverunt equidem nomen Domini, sed non publice per Cœtus & Ecclesias, qui cultus publicus primum introductus est tempore Enos, quo suadente, ho-

homines cœperunt passim & publice certe cæremoniis, & conceptis sacrificiis Deum colere.

X. *Cap.4.v.15.* Deus Caino timenti promittit non occisum iri, attamen postea occisus est a Lamech dicente: *Occidi virum in vulnus meum.*

*Resp.* Deum non absolute promisisse Caino, ipsum non occisum iri; sed non occisum iri eo modo quo timebat, nempe, a primo occurrente; occisus est autem a Lamech casu fortuito, cum putaret se occidere feram.

XI. *Cap.11.v.26.* dicitur: *Vixit Thare septuaginta annis, & genuit Abram, Nachor, & Aran*: Tamen juxta omnes Chronologistas, Thare genuit Abram anno ætatis suæ 130. nam ex *Genes.11.v.32.* mortuus est Thare anno ætatis 205. & tunc Abram habebat 75. annos *Genes.12.v.4.* demantur ergo 75. ex 105. remanent 130.

*Resp.* Abram natus est anno 130. patris sui, & ex loco citato nihil aliud colligi potest, quam tres illos filios a Thare fuisse genitos post septuagesimum ætatis annum. Quoto vero anno singuli nati sint, & quis primo, quis secundo, quis tertio loco natus sit, inde colligi non potest; nam ex eo quod Abraham primo loco ponatur ratione dignitatis, non sequitur quod sit prior tempore.

XII. *Cap. 25. v. 6.* Cetura & Agar vocantur *Concubinæ*. Tamen eodem cap. Cetura vocatur *Uxor*, sicut & Agar *cap. 16. v. 3.*

*Resp.* Concubinæ erant veræ uxores, non tamen primariæ, nec matres familias, sed ancillæ manebant, etiam post nuptias, in Tori tantum communionem admissæ; unde in Scriptura indiscriminatim *Uxores*, &, *Concubinæ* vocantur.

XIII. *Cap. 25. v. 25.* dicitur: quia *rufus*, *vocatum est nomen ejus Esau*; & *v. 30.* dicitur: *A rufa coctione vocatum est nomen ejus Edom.* Id est, rufus.

*Resp.* Nego ideo Esau sic appellatum fuisse

quia rufus, sed quia *totus hispidus*; id est, toto corpore Pilosus; nam Esau idem est ac, *factus perfectus*, quia qui ad perfectam pervenerunt ætatem, ii sunt Pilosi; sed *a coctione* lentis *Rufa*, pro qua vendidit primogenita, appellatus est *Edom*, id est, *Rufus*.

XIV. *Cap.* 32. *v.* 30. Jacob ait: *Vidi Deum facie ad faciem*. Attamen 1. *Joann.* 4. dicitur: *Deum nemo vidit unquam*.

*Resp.* Jacob vidisse Deum sub specie Angelica, minime vero in propria forma, in qua nemo Mortalium Deum vidit unquam, ut ipsemet Deus, Moysen alloquens, testatur, dicens, Ex. 33. v. 20. *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet*. Hæc ergo visio Dei in propria essentia æternæ vitæ reservatur.

XV. *Cap.* 37. Dixit Jacob Joseph filio suo: *Num ego & mater tua adorabimus te?* atqui jam obierat *Rachel* mater Josephi, ut narratur *cap.* 23. *Genes.*

*Resp.* Jacob per matrem, non intellexisse *Rachelem*, sed *Balam* uxorem suam, quæ Josepho in matris locum successerat, & a qua nutritus fuerat.

XVI. *Cap.* 37. *v.* 36. Putiphar dicitur, *Eunuchus regis*, qui tamen, cap. 39. v. 7. habuisse uxorem dicitur.

*Resp.* Per hanc vocem, *Eunuchus*, significatur minister regis, unde Chaldæus vertit, *Principem*. Neque enim hac voce solet semper in Scripturis significari verus spado, sed significantur ii omnes, qui officiis illis, quibus spadones olim præfici solebant, in aula regia fungebantur; etsi spadones non essent.

XVII. *Cap.* 46. *v.* 26. dicitur: *Cuncta anima quæ ingressa sunt cum Jacob in Ægyptum: & egressa sunt de femore ejus sexaginta sex*. Tamen, v. 27. dicuntur septuaginta. Et *Act.*

7. *v.*

7. *v.* 14. dicuntur : *Septuaginta quinque.*

*Resp.* Et dico, quod in primo calculo, cum ſit de animabus quæ *egreſſæ ſunt de femore Jacob*, non numeretur ipſe Jacob. Item cum ſit de animabus *quæ ingreſſæ ſunt cum Jacob*, non numeretur *Joſeph* cum duobus filiis ſuis *Manaſſe & Ephraim*, qui non deſcenderunt cum Jacob in Ægyptum, ubi antea erant, hi tamen omnes numerantur in ſecundo calculo, in quo comprehenduntur omnes animæ domus Jacob. In calculo vero Actorum 7. S. Stephanus cum 70. interpretibus includit quinque nepotes Joſephi poſtea natos in Ægyto .... nec obſtant iſta verba : *Accerſivit* ( Joſeph ) *Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque.* Quia verbum, *Accerſivit*, non debet ſumini in rigore, ſufficit quod accerſiverit longe majorem partem, ad quam attendens S. Stephanus, dixit, *Accerſivit*, &c.

*Contradictiones ex libro Exodi.*

I. *Exodi* 10. *v.* 21. dicitur : *Tenebræ tam denſæ, ut palpari queant.* Atqui tenebræ non poſſunt palpari, cum ſint ſolum privatio luminis.

*Resp.* Scriptura loquitur more humano ; ita enim in tenebris palpitantes incedimus, ac ſi tenebroſus aer appareret ; palparique poſſet. Præterea *Abulenſis*, *Burgenſis*, & *Pererius* tenent has tenebras vere fuiſſe palpabiles, quia ipſæ erant nebula craſſiſſima. *Tyrinus* vult hunc locum eſſe hyperbole, quaſi dicatur, *Tenebræ maximæ.*

II. *Exod.* 12. *v.* 2. dicitur : *Menſis iſte* ( Niſan, qui fere reſpondet noſtro Martio, ) *Vobis primus erit in menſibus anni* : & tamen *c.* 23. *v.* 16. menſis Tiſri ( qui reſpondet noſtro Septembri ) vocatur ultimus anni, *In exitu anni quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.* Ergo

 ibi

Sic alimentum, quia eo roboramur & sustentamur, sicut senes baculis, vocatur *baculus panis*, &, *robur panis*, v. g. Ezech. 4. dicitur: *Ecce ego conteram baculum panis in Jerusalem, & comedent panem in pondere*. Et Isaiæ 3. *Dominus exercituum auferet a Jerusalem & a Juda .... omne robur panis & omne robur aquæ.*

Sic medulla terræ, olei, vini, vocatur id quod ipsis est optimum; v. gr. Num. 18. *Dabo vobis omnia bona Ægypti, ut comedatis medullam terræ, omnem medullam olei, & vini, ac frumenti.*

Sic, *vas*, dicitur, quodvis instrumentum; v. g. vasa mortis dicuntur omnia quibus mors infertur; Ps. 7. *Et in eo paravit vasa mortis.* Ps. 70. *Confitebor tibi in vasis Psalmi*, id est, in instrumentis Psalmi.

Sic, *sal*, sumitur pro eo quod est firmum, & incorruptibile, Num. 19. *Pactum salis est sempiternum coram Domino.*

Sic, *cornu*, aliquando sumitur pro regno & potentia, eo quod cornutorum animalium robur sit in cornibus; v. g. Ps. 131. *Illuc producam cornu David*, id est, regnum David .... ali quando sumitur pro superbia; sic, Ps. 74. *Nolite exaltare cornu*, id est, nolite superbire.

Sic, *canis mortuus*, &, *caput canis*, significant rem vilissimam & maxime infirmam; v. gr. cum David, 1. *Reg.* 24. dixit Sauli: *Canem mortuum persequeris, & pulicem unum*, Et, cum 2. *Reg.* 3. Isboseth dixit ad Abner: *Numquid caput canis ego sum, secundum* (id est, coram) *Judam hodie?*

*IX. Reg.* Metonymia, quæ est transmutatio nominis, familiaris est Hebræis. Sic idolum accipiunt pro idololatra, Zach. 11. *Pastor & idolum derelinquens gregem*, id est, pastor idololatra.

Sic nomen, *peccatum*, aliquando usurpant pro culpa; v. g. 1. *Joan.* 5. dicitur: *Omnis iniquitas*

*tas peccatum est* ... aliquando pro concupiscentia, quæ est pœna vel effectus culpæ, Rom. 7. *Si autem quod nolo malum, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum*; id est, concupiscentia ... aliquando pro hostia quæ offertur pro peccato, 2. Cor. 5. *Qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit*; id est, hostiam pro peccato se fecit .... aliquando pro immunditia legali contracta ex fluxu menstruo, vel seminis, vel ex lepra, vel ex contactu mortui; Lev. 12. 13. & 14.

Simili metonymia actum, habitum, & potentiam, ponunt pro objecto actus, habitus, & potentiæ; sic cum Christus dicitur, *Amor noster*, *spes*, *gloria nostra*, &c. illæ voces sumuntur pro objecto amoris, spei, & gloriæ nostræ, quod est ipse Christus.... item visionem ponunt pro re visa, v. gr. Isaiæ 1. *Visio Isaiæ filii Amos, quam vidit.*

X. *Reg.* Synecdoche, quæ est figura qua a parte totum, vel a toto pars intelligitur, frequens est apud Hebræos; sic, *caro*, *anima*, *sanguis caput*, pro toto homine ponuntur: v. g. Isaiæ. 35. *Lætitia sempiterna super capita eorum*, id est, super eos. Ps. 65. *Posuisti homines super capita nostra*, id est, super nos.

Item, per synecdochen ponitur genus pro specie; v. g. tempus pro anno, Daniel. 7. *Tempus, & tempora, & dimidium temporis*, pro tribus annis cum medio. Vel econtra ponitur species pro genere; v. g. sanguis, vel homicidium pro quovis peccato; sic, *Isaiæ* 1. dicitur: *Manus vestra sanguine plena sunt*, id est, iniquitate.

Item, quandoque una pars sumitur pro altera; v. g. *Num.* 9. *v.* 7. dicitur: *Immundi sumus, super anima hominis*, id est, super mortuo, quia mortui hominis exequiis interfuerant.

QU.

## QUÆSTIO XII.

*Concordia locorum sacræ Scripturæ, quæ magis inter se pugnare videntur.*

*Ex Libro Genesis.*

I. GEnesis 1. v. 1. dicitur: *in principio* (id est, omnium primo) *creavit Deus cælum & terram.* Econtra titulus Ps. 92. sic habet: *Laus cantici ipsi David, in die ante Sabbatum, quando fundata est terra.* Hic autem titulus subindicat terram creatam fuisse sexta die, dies enim ante Sabbatum, sexta dies est.

*Resp.* per hæc verba: *quando fundata est terra*, non esse sermonem de globo terræ, sicut in primo textu, sed de terra illa, ex qua plasmatus est Adam, seu de ipso protoplaste, de quo dicitur, Genes. 2. *Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ.*

II. Genes. 1. dicitur, Deum sex dierum spatio omnia creasse, attamen, *Eccli.* 18. *v.* 1. dicitur: *Deus creavit omnia simul.*

*Resp.* Nulla est contradictio, nam particula, *simul*, sumitur pro particula, *pariter*, id est, nulla re prorsus excepta, quomodo, *Psal.* 13. *v.* 3. dicitur: *Omnes declinaverunt simul*, id est, nullo excepto, ut explicat Regius Psaltes, cum addit: *Non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

III. Genes. 1. v. 16. Deus dixit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram:* attamen, *Psal.* 70. *v.* 19. David exclamat: *Deus, quis similis tibi?*

*Resp.* Moysen attendere in homine statum innocentiæ, Davidem vero statum naturæ lapsæ; sicque nulla est discordia. Homo enim non solum *ad imaginem Dei* creatus est, ratio-

tione unitatis essentiæ & Trinitatis potentiarum, memoriæ, nimirum, intellectus & voluntatis; sed etiam *ad similitudinem Dei* per gratiam, & justitiam originalem; imago quidem perseveravit in homine post lapsum, sed periit similitudo cui successit labes originis, & potentiarum animæ deordinatio, quæ considerans Psaltes Regius, exclamat: *Deus qui similis tibi?* quasi diceret, quis mortalium ad eum dignitatis apicem valebit ascendere, ut, tuæ gratiæ dono percepto, tibi similis rursus efficiatur?

IV. *Cap.* 1. *v.* 3. dicitur: Primo die *facta est lux ... & Deus divisit lucem a tenebris, appellavitque lucem, diem, & tenebras, noctem*: attamen, *v.* 16. dicitur: Quarto die *fecit Deus duo luminaria magna, luminare majus, ut praeesset diei, & luminare minus, ut praeesset nocti ... & dividerent lucem & tenebras.*

*Resp.* Lux de qua *v.*3. non fuit sol, qui quarto tantum die creatus est, sed aliud quodam corpus lucidum, (fortasse nubes lucida, ut *Ex.* 14.*v.* 19.) quod primo mundi triduo, eodem modo, quo nunc, sol spatio 24. horarum, utramque hemispherium circumgirabat & illuminabat; & sic diem vicissim constituebat & noctem.

V. *Cap.* 1. *v.* 28. dicitur: *Benedixitque illis Deus, & ait: Crescite, & multiplicamini*: cum tamen Apostolus, 1. *Cor.* 7. *v.* 40. dicat: *Beatior, si sic* (cælebs) *permanserit.*

*Resp.* Hæc verba, *crescite, & multiplicamini*, non continent præceptum, ut volunt novatores, nam similiter Deus avibus ac piscibus præcepti incapacibus dixit, *v.* 22. *Crescite*, &c. sed continent benedictionem, qua Deus illis indidit virtutem generandi sibi simile, a quo qui abstinet, ut cultui divino aptior & sanctior evadat, melius facit, ut docet Apostolus.

VI. *Cap.* 2. *v.* 2. Deus requievit die septimo

ab universo opere; dicit tamen Christus; Joan. 5. v. 17. *Pater meus usquemodo operatur*.

*Resp.* Deus *requievit ab omni opere* creationis novarum specierum; sed non requievit simpliciter ab omni opere, nam *usquemodo operatur*, nempe, mundum gubernando, conservando, & nova individua producendo.

VII. *Cap.* 2. *v.* 17. Deus dixit Adamo: *In quocumque die comederis, morte morieris*; tamen *Gen.* 5. *v.* 5. dicitur: Adam vixit annis 930.

*Resp.* His verbis Deus minatur Adæ inobedienti mortem animæ & corporis; Adam ergo morte animæ mortuus est actu & reipsa simul atque peccavit; morte vero corporis quoad debitum & necessitatem aliquando moriendi; unde hæc verba, *morte morieris*, quoad corpus, significant, mortis certe necessitatem incurres, quare Symmachus vertit, *mortalis eris*.

VIII. *Cap.* 2. *v.* 18. dicitur: *Non est bonum hominem esse solum*; tamen, 1. *Cor.* 7. dicitur. *Bonum est homini mulierem non tangere*.

*Resp.* Spectatis diversis temporibus, *non esse bonum*, & *esse bonum*, non sunt contradictoria; nam initio creationis non fuit bonum hominem esse solum, necessaria enim erat mulier, ut homo, qui est animal sociale, vitam jucunde transigeret, & ipsa inserviret ad humani generis propagationem, post quam peractam, cœpit bonum esse (id est, melius, ut explicat Apostolus hic v. 28.) homini mulierem non tangere, propter onera statui matrimoniali existentia.

IX. *Cap.* 4. *v.* 26. dicitur: *Enos cœpit invocare nomen Domini*; tamen constat *Adam*, *Seth*, *Abel*, ante *Enos* invocasse nomen Domini.

*Resp.* Adam, Abel, Seth, invocaverunt equidem nomen Domini, sed non publice per Cœtus & Ecclesias, qui cultus publicus primum introductus est tempore Enos, quo suadente, ho-

homines cœperunt passim & publice certe cæremoniis, & conceptis sacrificiis Deum colere.

X. *Cap.4.v.15.* Deus Caino timenti promittit non occisum iri, attamen postea occisus est a Lamech dicente: *Occidi virum in vulnus meum.*

*Resp.* Deum non absolute promisisse Caino, ipsum non occisum iri; sed non occisum iri eo modo quo timebat, nempe, a primo occurrente; occisus est autem a Lamech casu fortuito, cum putaret se occidere feram.

XI. *Cap.11.v.26.* dicitur: *Vixit Thare septuaginta annis, & genuit Abram, Nachor, & Aran:* Tamen juxta omnes Chronologistas, Thare genuit Abram anno ætatis suæ 130. nam ex *Genes.11.v.32.* mortuus est Thare anno ætatis 205. & tunc Abram habebat 75. annos *Genes.12.v.4.* demantur ergo 75. ex 205. remanent 130.

*Resp.* Abram natus est anno 130. patris sui, & ex loco citato nihil aliud colligi potest, quam tres illos filios a Thare fuisse genitos post septuagesimum ætatis annum. Quoto vero anno singuli nati sint, & quis primo, quis secundo, quis tertio loco natus sit, inde colligi non potest; nam ex eo quod Abraham primo loco ponatur ratione dignitatis, non sequitur quod sit prior tempore.

XII. *Cap. 25. v. 6.* Cetura & Agar vocantur *Concubinæ*. Tamen eodem cap. Cetura vocatur *Uxor*, sicut & Agar *cap. 16. v. 3.*

*Resp.* Concubinæ erant veræ uxores, non tamen primariæ, nec matres familias, sed ancillæ manebant, etiam post nuptias, in Tori tantum communionem admissæ; unde in Scriptura indiscriminatim *Uxores*, &, *Concubinæ* vocantur.

XIII. *Cap. 25. v. 25.* dicitur: quia *rufus*, *vocatum est nomen ejus Esau*; & *v. 30.* dicitur: *A rufa coctione vocatum est nomen ejus Edom.* Id est, rufus.

*Resp.* Nego ideo Esau sic appellatum fuisse

quia rufus, sed quia *totus hispidus*; id est, toto corpore Pilosus; nam Esau idem est ac, *factus perfectus*, quia qui ad perfectam pervenerunt ætatem, ii sunt Pilosi; sed *a coctione* lentis *Rufa*, pro qua vendidit primogenita, appellatus est *Edom*, id est, *Rufus*.

XIV. *Cap.* 32. *v.* 30. Jacob ait: *Vidi Deum facie ad faciem*. Attamen 1. *Joann.* 4. dicitur: *Deum nemo vidit unquam*.

*Resp.* Jacob vidisse Deum sub specie Angelica, minime vero in propria forma, in qua nemo Mortalium Deum vidit unquam, ut ipsemet Deus, Moysen alloquens, testatur, dicens, Ex. 33. v. 20. *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo & vivet*. Hæc ergo visio Dei in propria essentia æternæ vitæ reservatur.

XV. *Cap.* 37. Dixit Jacob Joseph filio suo: *Num ego & mater tua adorabimus te?* atqui jam obierat *Rachel* mater Josephi, ut narratur *cap.* 23. *Genes.*

*Resp.* Jacob per matrem, non intellexisse *Rachelem*, sed *Balam* uxorem suam, quæ Josepho in matris locum successerat, & a qua nutritus fuerat.

XVI. *Cap.* 37. *v.* 36. Putiphar dicitur, *Eunuchus regis*, qui tamen, cap. 39. v. 7. habuisse uxorem dicitur.

*Resp.* Per hanc vocem, *Eunuchus*, significatur minister regis, unde Chaldæus vertit, *Principem*. Neque enim hac voce solet semper in Scripturis significari verus spado, sed significantur ii omnes qui officiis illis, quibus spadones olim præfici solebant, in aula regia fungebantur; etsi spadones non essent.

XVII. *Cap.* 46. *v.* 26. dicitur: *Cuncta anima quæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægyptum: & egressæ sunt de femore ejus sexaginta sex*. Tamen, *v.* 27. dicuntur septuaginta. Et *Act.*

7. *v.* 14. dicuntur : *Septuaginta quinque.*

*Resp.* Et dico, quod in primo calculo, cum ſit de animabus quæ *egreſſæ ſunt de femore Jacob*, non numeretur ipſe Jacob. Item cum ſit de animabus *quæ ingreſſæ ſunt cum Jacob*, non numeretur *Joſeph* cum duobus filiis ſuis *Manaſſe & Ephraim*, qui non deſcenderunt cum Jacob in Ægyptum, ubi antea erant, hi tamen omnes numerantur in ſecundo calculo, in quo comprehenduntur omnes animæ domus Jacob. In calculo vero Actorum 7. S. Stephanus cum 70. interpretibus includit quinque nepotes Joſephi poſtea natos in Ægyto .... nec obſtant iſta verba : *Accerſivit* (Joſeph) *Jacob patrem ſuum, & omnem cognationem ſuam in animabus ſeptuaginta quinque.* Quia verbum, *Accerſivit*, non debet ſumini in rigore, ſufficit quod accerſiverit longe majorem partem, ad quam attendens S. Stephanus, dixit, *Accerſivit*, &c.

### *Contradictiones ex libro Exodi.*

I. *Exodi* 10. *v.* 21. dicitur : *Tenebræ tam denſæ, ut palpari queant.* Atqui tenebræ non poſſunt palpari, cum ſint ſolum privatio luminis.

*Resp.* Scriptura loquitur more humano ; ita enim in tenebris palpitantes incedimus, ac ſi tenebroſus aer appareret ; palparique poſſet. Prætérea *Abulenſis*, *Burgenſis*, & *Pererius* tenent has tenebras vere fuiſſe palpabiles, quia ipſæ erant nebula craſſiſſima. *Tyrinus* vult hunc locum eſſe hyperbole, quaſi dicatur, *Tenebræ maximæ.*

II. *Exod.* 12. *v.* 2. dicitur : *Menſis iſte* (Niſan, qui fere reſpondet noſtro Martio,) *Vobis primus erit in menſibus anni* : & tamen *c.* 23. *v.* 16. menſis Tiſri (qui reſpondet noſtro Septembri) vocatur ultimus anni, *In exitu anni quando congregaveris omnes fruges tuas de agro.* Ergo

ibi est aperta contradictio; nam cum annus constaret 12. mensibus, si mensis *Nisan* fuit primus mensis anni, sequitur quod mensis *Tisri* fuerit septimus, non vero ultimus.

*Resp. dist. illatum*, Mensis Tisri fuit septimus, non ultimus anni sancti, *conc.* anni civilis, *nego illatum*. Itaque duplex apud Judæos erat annus, nempe *annus sanctus*, secundum quem festa anni componi debebant, & annus civilis, secundum quem omnes civiles contractus dirigebantur; annus sanctus a mense *Nisan*, & annus civilis a mense *Tisri* inchoabatur: ita in 1. textu de anno sancto, & in 2. de anno civili, agitur.

III. *Exod.* 14. *v.* 20. dicitur: *Erat nubes tenebrosa & illuminans noctem. Si tenebrosa*, quomodo *illuminans*?

*Resp.* Hoc ex Script. clarum est, nam *Angelus stabat inter castra Ægyptiorum & castra Israel* regens columnam nubis, quæ, qua parte subsequentes respiciebat Ægyptios, erat *tenebrosa*, qua vero præcedentes respiciebat Judæos, erat *illuminans*, viam illis per mare rubrum hoc novo modo demonstrans.

IV. *Exod.* 19. *v.* dicitur: *Cavete ne ascendatis in montem*, &c. & tamen v. 13. dicitur: *Cum cœperit Angelus clangere buccina, tunc ascendant in montem.*

*Resp.* Israelitæ jussi sunt sub pœna mortis montem non ascendere, imo nec ipsum tangere, quando ergo Deus dicit: *Ascendant in montem*, id est, versus montem, jussi sunt tantum e castris egredi, & ad radices montes Sina propius accedere, nempe usque ad terminos a Moyse jussu Dei præfixos; nam *v.* 17. dicitur: *Cumque eduxisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad radices montis.*

V. *Exod.* 20. *v.* 5. dicitur: *Ego Dominus visitans*

*sitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem*. Et Ezechiel. 18. *v.* 20. dicitur: *Filius non portabit iniquitatem patris*.

*Resp.* Deus visitat iniquitatem patrum in filios, qui sequuntur & imitantur peccata patrum, non autem in alios, qui talia non sequuntur. Ita omnes interpretes.

VI. Exod. 34. *v.* 1. Deus Dixit Moysi: *Præcide tibi duas tabulas instar priorum, & scribam super eas verba quæ habuerunt tabulæ quas fregisti*. Et tamen, v. 28. Deus dixit Moysi: *Scribe verba hæc .... fuit ergo cum Domino* 40. *dies, &* 40. *noctes ... & scripsit in tabulis verba fœderis decem*.

*Respondeo* Cornel. a Lapide verba hæc: *Scripsit in tabulis*: non de Moyse, sed de Deo intelligi: nam licet de Moyse primus præcesserit sermo, hic tamen de Deo est; quod licet Latinis novum videatur, non tale est Hebræis, qui sæpe remotius verbi suppositum asciscunt, maxime quando est superius nominatum; porro Deus *v.* 1. est nominatus ex quo manifestum est ista verba, *Scripsit in tabulis*, de Deo intelligenda esse, prout declarat Moyses *Deut.* 10. *v.* 3. dicens: *Cum dolassem duas tabulas lapideas instar priorum .... scripsitque* Deus, *in tabulis juxta id quod prius scripserat verba decem*.

VII. *Exod.* 34. *v.* 15. Deus prohibet Israelitis, ne pactum ineant cum Chananæis, & *ne uxorem de filiabus eorum accipiant filiis suis*. Attamen *Deut.* 21. *v.* 11. permittit ut e captis in bello mulieribus, una ducatur *uxor*.

*Resp.* Hæc prohibitio non est facta absolute, sed hypotetice; nempe si mulieres in parentum superstitione permanere vellent; nam si ad Judaicam religionem transire cuperent, licitum erat alienigenas ducere; sic enim cessabat ratio legis.

### *Ex Libro Levitici.*

I. *Levit.* 19. *v.* 19. dicitur: *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus.* Judæi tamen habebant mulas, quæ ex coitu asini cum equa generantur; unde ergo habebant?

*Resp.* Hac lege vetabantur Judæi procurare congressum asini cum equa ad generandum mulos, sed non vetabantur habere mulos; potuerunt ergo habere mulos casu genitos, nempe asino & equa sponte concumbentibus, vel emptos ex aliis regionibus.

II. *Levit.* 18. *v.* 26. dicitur: *Turpitudinem fratris tui non revelabis.* Tamen *Deut.* 25. *v.* 25. legitur: *Quando unus fratrum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus.*

*Resp.* Solutio primi textus, reperitur in secundo: nam in 1. Deus prohibet ne quis revelet turpitudinem fratris sui viventis, vel dum moriendo reliquit filios; in 2. vero præcipit, ut frater fratris sui relictam uxorem ducat, si sine filiis mortuus fuerit.

III. *Levit.* 22. *v.* 25. dicitur: *De manu alienigena*, quia immundo, *Non offeretis panes Deo vestro*; tamen Machab. 2. vers. 3. *Seleuchus de reditibus suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum necessarios.*

*Resp.* Illa lex prohibebat Sacerdotibus ne acciperent ullam oblationem ab alienis immediate, sed non prohibebat, ne acciperent pecuniam, qua victimas emerent; porro rex Seleuchus dabat sic pecuniam ad omnes sumptus necessarios pro sacrificiis & oblationibus Deo offerendis.

### *Ex Libro Numerorum.*

I. *Num.* 10. *v.* 28. legitur: *Dixit Moyses Johab filio*

*filio Raguel, tu eris dux noster.* Tamen Exod. 13. verf. 21. *Dominus praecedebat eos ad ostendendam viam . . . ut dux esset itineris*, &c.

*Resp.* Moyses non constituit *Jobab* ducem viæ, sed ducem consiliorum in variis & anxiis dubiis, quæ per viam occurrere solent, unde addit Moyses: *Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra*, firmanda adversus vicinos hostes, *ponere debeamus*.

II. *Num.* 14. *v.* 22. Juravit Dominus quod nullus ex numeratis a 20. annis & supra, intrabit in terram promissam, exceptis *Caleb* & *Josue*; tamen *Josue* 14. Sacerdos *Eleazarus* intravit & divisit terram cum Josue.

*Resp.* Sententia illa divina respiciebat tantummodo numeratos bellatores, de quorum numero non erant senes ultra quinquagesimum annum, neque Levitæ ulli, neque mulieres, neque adolescentes infra vigesimum annum; licet multi etiam horum, ut rebellionis socii, ita rebellantium pœnæ participes fuerint; verisimile tamen est multos fuisse innoxios, & terram sanctam ingressos cum *Josue* & *Caleb*, de quibus solum ideo hic fit mentio, quia erant de bellatorum numero.

III. *Num.* 18. *v.* 20. dicitur: *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum*, filiorum Israel, *Nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos*; & tamen *Num.* 35. *vers.* 7. designantur Sacerdotibus & Levitis urbes 48. *Cum suburbanis suis*.

*Resp.* Hic solum vetantur Levitæ ullam habere agrorum, aut vinearum possessionem in urbibus, & provinciis aliorum Israelitarum propriis, in quibus ipsi, aliis permixti, habitabant; sed non vetantur quidquam possidere; nam proprias etiam habebant urbes 48. & suburbana, & in his agros suos, & pascua, & vineta.

IV. *Num.* 20. *vers.* 25. dicitur, Aaron mortuum esse *in supercilio montis Hor*; tamen Deut. 10. v. 6. dicitur *Mortuus & sepultus in Mosera*.

*Resp.* Mons *Hor & Mosera* idem fuit locus, ita tamen ut mons solus dictus fuerit *Hor*, in quo Aaron est mortuus; adjacens vero locus, in quo castra metata sunt, dictus fuerit *Mosera*. Ita Bonfrerius, Tyrin. Menochius, &c.

*Ex Libro Deuteronomii.*

I. *Deut. c.* 5. *v.* 3. dicitur: *Non cum Patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum*. Tamen, *Genes.* 15. dicitur, *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham.*

*Resp.* Pepigit fœdus cum Abraham, sed non illud, neque tale fœdus, quale hic initum est. Equidem Abrahamo Deus promisit terram Canaan, sed non dedit legem; pactum autem, de quo hic, est lex in monte Sina data.

II. Dicitur, cap. 10. v. 20. *Dominum Deum tuum timebis .... jurabisque in nomine illius*. Tamen Christus *Matth.* 5. *vers.* 34. dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino.*

*Resp.* Justa de causa jurare, religionis est actus, hinc instante necessitate jurare semper fuit licitum; neque Christus juramentum absolute prohibet, sed prohibet juramentum leviter, temere, & sine causa præstitum, neque aliud sonat vocula: *Omnino*: qua usus est Christus, ut exploderet errorem Pharisæorum, qui docebant jurare per templum & alias creaturas, nihil esse, id est, homines juramento non teneri si per cælum, aut terram, aut Jerusalem jurarent; quos ideo commonet eos per eum jurare convinci, cujus cælum thronus est, & terra scabellum, & æque adstringi juramento, ac si per Deum ipsum jurarent.

III.

III. *Deut.* 15. *verf.* 4. Præcipitur Judæis, ne quem patiantur mendicum, fed illi, aut liberaliter largiendo, aut faltem mutuando, opem ferant, *Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos:* attamen v. 11. dicitur, *Non deerunt pauperes in terra habitationis tua.*

*Resp.* In 1. textu Deus pauperibus fubveniri jubet; in 2. declarat pauperes femper futuros, unde nulla eft contradictio, quia etiamfi Judæi conati fuiffent ne in Ifrael ulli effent pauperes, nunquam tamen idipfum perficere potuiffent.

IV. *Deut.* 23. *v.* 1. Vetatur ne intret *Eunuchus Ecclefiam Domini.* Et *Ifaia* 56. *v.* 5. dicit Deus: *Eunuchis qui tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea locum.*

*Resp.* In 1. textu Eunuchi arcentur, non quidem a templo Ifraelitico, cum potuerint fieri profeliti, admitti ad Phafe, & ad alia facrificia, *Ex.* 12. *v.* 48. fed a focietate politica Judæorum, ut non habeantur cives; in pofteriori textu Ifaias loquitur de Ecclefia Chrifti, a qua nemo arcetur.

V. *Deut.* 34. *v.* 5. dicitur: *Mortuus eft Moyfes in terra Moab.* Attamen terram Moabitarum non occuparunt Ifraelitæ Deo vetante *Deuter.* 2. his verbis, *Non dabo tibi quidquam de terra Moabitarum.*

*Resp.* Deus vetuit Ifraelitas eam Moabitarum terram occupare, quam tunc pacifice incolebant, fed non vetuit, imo juffit, eam partem occupare, ex qua fuerant jam pridem ab Amorrhæis ejecti, quæ adhuc paffim in Scriptura vocatur *terra Moab*, & in hac terra erat mons *Nebo*, in cujus vertice mortuus, & fepultus eft Moyfes.

## *Ex Libro Job.*

I. Job, *cap.* 7. *v.* 16. dixit: *Nihil funt dies mei.* Tamen de hominibus eadem fanctimonia

prædìtis ac Job, dicitur: Pſalm. 72. *Dies pleni invenientur in eis.*

*Reſp.* Job ſpectat dies ſuos phyſice juxta curſum primi mobilis, & ſic dies noſtri poſſunt dici nihil ob velocitatem fluxus eorum, nam uniuſcujuſque vita *vapor eſt ad modicum parens*, ait D. Jacobus *cap.* 4. e contra David ſpectat dies juſtorum *moraliter* in ordine ad bona eorum opera, quo ſenſu dici poſſunt dies pleni; pleni enim ſunt meritis in præſenti vita, & coronis in futura.

II. Job, *ibid.* dixit: *Deſperavi*, & infra, *Peccavi*, & tamen *cap.* 27. ait: *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

*Reſp.* Job deſperavit, non de beatitudine æterna, de qua nullus hic eſt ſermo; ſed de ſanitate naturaliter recuperanda, addit, *Nequaquam ultra jam vivam.* Quando autem dicit: *Peccavi*: loquitur de levioribus peccatis in quæ juſti interdum labuntur. Quando vero dicit: *Non me reprehendit cor meum*, &c. loquitur de gravioribus peccatis quæ illi objiciebant amici ejus, contra quos pergit inculcare ſuam totius vitæ innocentiam.

III. *Cap.* 9. dicit: *Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.* Econtra, *Sap.* 11. *v.* 27. dicitur: *Parcis omnibus, quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas.*

*Reſp.* Deum non parcere delinquenti non vere pęnitenti; verum parcit omnibus ex corde pœnitentibus, nam, ſi pęnitentiam egerimus, *Projiciet in profundum maris omnia peccata noſtra*, ait Michæas 7.

IV. *Cap.* 14. dicit: *Homo, cum dormierit, non reſurget.* Apoſtolus tamen, 1. *Cor.* 15. ait: *Omnes quidem reſurgent.*

*Reſp.* Job ibi loqui de vita & morte ſecundum ordinem naturæ; ſenſus ergo eſt hic: homo, cum e vita corporali diſceſſerit, non amplius reſurget in carne mortali, ut iterum vivat tanquam

via-

viator; sed resurget in fine mundi in carne gloriosa, si bene egerit, vel in carne damnata, si male vixerit; hæcque interpretatio desumitur ex ipso textu integro, qui sic habet: *Homo, cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum*, id est, donec mutetur in fine mundi.

V. *Cap. 6. v. 7.* dicitur: *Qui appendit terram super nihilum*. Tamen, *Psal. 23.* oppositum dicitur: *Domini est terra ... super maria fundavit eam*.

*Resp.* Utrumque verum est, ac dici potest absque contradictione; terra enim super nihilum est appensa, quia sine ullo fulchro pendet, solisque suis est librata ponderibus. Potest etiam dici fundata super maria, quia supereminet aquis undique circumfluentibus.

*Ex Libro Psalmorum.*

I. *Psal. 2. v. 11.* dicitur: *Servite Domino in timore*. Et Psal. 99. *Servite Domino in lætitia*. Illa porro videntur opposita.

*Resp.* Quod timor, de quo regius Psaltes loquitur, est castus & filialis, qui tantæ perfectionis est, ut numquam sine lætitia possit reperiri; unde addit, *Et exultate ei cum tremore*, ubi miscet lætitiam cum timore.

II. *Psal. 31. v. 3.* David penitens ait: *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die*. Quomodo autem tacuit, qui tota die clamavit?

*Resp.* David tacuit a confessione peccatorum suorum & veniæ imploratione per spatium novem mensium (nempe quot intercesserunt inter adulterium & partum uxoris Uriæ) interim clamabat tota die, præ dolore ipsi in penam peccatorum immisso, ut volunt Hieron. Aug. &c. vel, ut volunt alii, clamabit tota die, præ gemitu, in quo tota die versabitur ex conscientia

*milis* : & versu 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

*Resp.* Sensus est, *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam*, verbis similibus contendendo, convitia, quæ effundit, in ipsum referendo, alias ei similis videberis; sed tamen, *responde stulto*, id est, corripe stultum, & verberibus ejus petulantem linguam coerce, *juxta stultitiam suam*, ne forte impunitas illum magis insolentem reddat, & *sibi sapiens esse videatur*.

IV. *Prov.* 30. *v.* 3. Salomon dicit: *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum*; & tamen, *Eccles.* 1. *v.* 16. dicit: *Præcessi omnes in sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem.*

*Resp.* Salomon dicit se esse stultissimum virorum modestiæ & humilitatis causa, licet in rei veritate, sit omnium hominum sapientissimus, quomodo etiamnum sapientes, ut suam dicant sententiam rogati: respondent: *Sum hominum ignorantissimus, sed, at mandatis exequar, dicam*, &c.

## *Ex Libro Ecclesiastis.*

I. *Eccles.* 1. *v.* 4. dicitur: *Terra in æternum stat*; econtra, 2. *Petri* 3. *v.* 10. *Terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.*

*Resp.* Quod terra & elementa, quoad substantiam suam, in æternum stabunt, ut ait Sapiens; verum alterabuntur, & igne finali expurgabuntur a statu corruptionis & vetustatis, quem nunc habent, ut sint cælum novum & terra nova.

II. *Cap.* 7. *v.* 17. dicitur *Noli esse justus multum*; econtra, *Apoc.* 22. *v.* 11. dicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc.*

*Resp.* Ponitur, *multum*, pro, *nimium*; unde prioris loci sensus est, ne quisquam de dono Dei sibi celitus collato extollatur, putans se

pro-

propriis meritis illud obtinuisse, ideo addit Sapiens: *Neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas*. Econtra in Apocalypsi D. Joann. alloquitur proficientes, quibus, quantacumque tandem justitia polleant, semper tamen aliquid Christianæ perfectionis acquirendæ deest.

III. *Cap.* 8. *v.* 3. dicitur: *Ne permaneas in opere malo*; dicit tamen Joann. *Apoc.* 22. *Qui nocet, noceat adhuc*.

*Resp.* Secundus textus nullo modo opponitur priori; quia D. Joannes, neque præceptive, neque permissive, sed prophetice tantum loquitur, ut sensus sit, qui nocet, nocebit adhuc.

*Ex Libro Ecclesiastici.*

I. *Eccli.* 1. *vers.* 16. dicitur: *Timor Domini cum fidelibus in vulva concreatus*: econtra *Ephes.* 2. *v.* 3. Omnes *nascimur filii iræ*.

*Resp.* Textus Eccl. est *hyperbole*; sumitur enim *vulva* pro ætate tenera, ut sensus sit, fideles jam inde a tenera ætate Deum timere incipiunt; vel, timor Dei ita adhæret fidelibus, ac si in utero matris ipsis esset concreatus, quod nullo modo officit existentiæ peccati originalis.

II. *Cap.* 4. *v.* 25. dicitur: *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam.*

*Resp.* Quod confusio ejus qui spernit correctionem, adducit peccatum; confusio vero, quam delinquentis emendatio subsequitur, adducit gratiam.

III. *Cap.* 8. *v.* 13. dicitur: *Non incendas carbones peccatorum arguens eos*, &c. Econtra Apost. *Rom.* 12. *v.* 20. ait: *Congeres super caput ejus* (inimici tui) *carbones ignis*.

*Resp.* Ecclesiasticus loquitur de carbonibus iræ & rixarum, ut sensus sit, cave in arguendo peccatore, ne nimium excites flammas iræ illius; unde

## *Ex Libro Levitici.*

I. *Levit.* 19. *v.* 19. dicitur: *Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animantibus*. Judæi tamen habebant mulas, quæ ex coitu asini cum equa generantur; unde ergo habebant?

*Resp.* Hac lege vetabantur Judæi procurare congressum asini cum equa ad generandum mulos, sed non vetabantur habere mulos; potuerunt ergo habere mulos casu genitos, nempe asino & equa sponte concumbentibus, vel emptos ex aliis regionibus.

II. *Levit.* 18. *v.* 26. dicitur: *Turpitudinem fratris tui non revelabis*. Tamen *Deut.* 25. *v.* 25. legitur: *Quando unus fratrum absque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater ejus.*

*Resp.* Solutio primi textus, reperitur in secundo: nam in 1. Deus prohibet ne quis revelet turpitudinem fratris sui viventis, vel dum moriendo reliquit filios; in 2. vero præcipit, ut frater fratris sui relictam uxorem ducat, si sine filiis mortuus fuerit.

III. *Levit.* 22. *v.* 25. dicitur: *De manu alienigena*, quia immundo, *Non offeretis panes Deo vestro*; tamen Machab. 2. verf. 3. *Seleuchus de reditibus suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum necessarios.*

*Resp.* Illa lex prohibebat Sacerdotibus ne acciperent ullam oblationem ab alienis immediate, sed non prohibebat, ne acciperent pecuniam, qua victimas emerent; porro rex Seleuchus dabat sic pecuniam ad omnes sumptus necessarios pro sacrificiis & oblationibus Deo offerendis.

## *Ex Libro Numerorum.*

I. *Num.* 10. *v.* 28. legitur: *Dixit Moyses Johab filio*

*filio Raguel, tu eris dux noster.* Tamen Exod. 13. verſ. 21. *Dominus præcedebat eos ad oſtendendam viam . . . ut dux eſſet itineris*, &c.

*Reſp.* Moyſes non conſtituit *Jobab* ducem viæ, ſed ducem conſiliorum in variis & anxiis dubiis, quæ per viam occurrere ſolent, unde addit Moyſes: *Tu enim noſti in quibus locis per deſertum caſtra*, firmanda adverſus vicinos hoſtes, *ponere debeamus*.

II. *Num.* 14. *v.* 22. Juravit Dominus quod nullus ex numeratis a 20. annis & ſupra, intrabit in terram promiſſam, exceptis *Caleb* & *Joſue*; tamen *Joſue* 14. Sacerdos *Eleazarus* intravit & diviſit terram cum Joſue.

*Reſp.* Sententia illa divina reſpiciebat tantummodo numeratos bellatores, de quorum numero non erant ſenes ultra quinquageſimum annum, neque Levitæ ulli, neque mulieres, neque adoleſcentes infra vigeſimum annum; licet multi etiam horum, ut rebellionis ſocii, ita rebellantium pœnæ participes fuerint; veriſimile tamen eſt multos fuiſſe innoxios, & terram ſanctam ingreſſos cum *Joſue* & *Caleb*, de quibus ſolum ideo hic fit mentio, quia erant de bellatorum numero.

III. *Num.* 18. *v.* 20. dicitur: *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum*, filiorum Iſrael, *Nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos*; & tamen *Num.* 35. *verſ.* 7. deſignantur Sacerdotibus & Levitis urbes 48. *Cum ſuburbanis ſuis*.

*Reſp.* Hic ſolum vetantur Levitæ ullam habere agrorum, aut vinearum poſſeſſionem in urbibus, & provinciis aliorum Iſraelitarum propriis, in quibus ipſi, aliis permixti, habitabant; ſed non vetantur quidquam poſſidere, nam proprias etiam habebant urbes 48. & ſuburbana, & in his agros ſuos, & paſcua, & vineta.

IV. *Num.* 20. *verſ.* 25. dicitur, Aaron mortuum eſſe *in ſupercilio montis Hor*; tamen Deut. 10. v. 6. dicitur *Mortuus & ſepultus in Moſera*.

*Reſp.* Mons *Hor & Moſera* idem fuit locus, ita tamen ut mons ſolus dictus fuerit *Hor*, in quo Aaron eſt mortuus; adjacens vero locus, in quo caſtra metata ſunt, dictus fuerit *Moſera*. Ita Bonfrerius, Tyrin. Menochius, &c.

*Ex Libro Deuteronomii.*

I. *Deut. c. 5. v. 3.* dicitur: *Non cum Patribus noſtris iniit pactum, ſed nobiſcum.* Tamen, *Geneſ.* 15. dicitur, *In illo die pepigit Dominus fœdus cum Abraham.*

*Reſp.* Pepigit fœdus cum Abraham, ſed non illud, neque tale fœdus, quale hic initum eſt. Equidem Abrahamo Deus promiſit terram Canaan, ſed non dedit legem; pactum autem, de quo hic, eſt lex in monte Sina data.

II. Dicitur, cap. 10. v. 20. *Dominum Deum tuum timebis .... jurabiſque in nomine illius.* Tamen Chriſtus *Matth.* 5. *verſ.* 34. dicit: *Ego autem dico vobis non jurare omnino.*

*Reſp.* Juſta de cauſa jurare, religionis eſt actus, hinc inſtante neceſſitate jurare ſemper fuit licitum; neque Chriſtus juramentum abſolute prohibet, ſed prohibet juramentum leviter, temere, & ſine cauſa præſtitum, neque aliud ſonat vocula: *Omnino*: qua uſus eſt Chriſtus, ut exploderet errorem Phariſæorum, qui docebant jurare per templum & alias creaturas, nihil eſſe, id eſt, homines juramento non teneri ſi per cælum, aut terram, aut Jeruſalem jurarent; quos ideo commonet eos per eum jurare convinci, cujus cælum thronus eſt, & terra ſcabellum, & æque adſtringi juramento, ac ſi per Deum ipſum jurarent.

III.

III. *Deut.* 15. *vers.* 4. Præcipitur Judæis, ne quem patiantur mendicum, sed illi, aut liberaliter largiendo, aut saltem mutuando, opem ferant, *Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos*: attamen v. 11. dicitur, *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ*.

*Resp.* In 1. textu Deus pauperibus subveniri jubet; in 2. declarat pauperes semper futuros, unde nulla est contradictio, quia etiamsi Judæi conati fuissent ne in Israel ulli essent pauperes, nunquam tamen idipsum perficere potuissent.

IV. *Deut.* 23. *v.* 1. Vetatur ne intret *Eunuchus Ecclesiam Domini*. Et *Isaiæ* 56. *v.* 5. dicit Deus: *Eunuchis qui tenuerint fœdus meum, dabo eis in domo mea locum*.

*Resp.* In 1. textu Eunuchi arcentur, non quidem a templo Israelitico, cum potuerint fieri proseliti, admitti ad Phase, & ad alia sacrificia, *Ex.* 12. *v.* 48. sed a societate politica Judæorum, ut non habeantur cives; in posteriori textu Isaias loquitur de Ecclesia Christi, a qua nemo arcetur.

V. *Deut.* 34. *v.* 5. dicitur: *Mortuus est Moyses in terra Moab*. Attamen terram Moabitarum non occuparunt Israelitæ Deo vetante *Deuter.* 2. his verbis, *Non dabo tibi quidquam de terra Moabitarum*.

*Resp.* Deus vetuit Israelitas eam Moabitarum terram occupare, quam tunc pacifice incolebant, sed non vetuit, imo jussit, eam partem occupare, ex qua fuerant jam pridem ab Amorrhæis ejecti, quæ adhuc passim in Scriptura vocatur *terra Moab*, & in hac terra erat mons *Nebo*, in cujus vertice mortuus, & sepultus est Moyses.

## *Ex Libro Job.*

I. Job, *cap.* 7. *v.* 16. dixit: *Nihil sunt dies mei*. Tamen de hominibus eadem sanctimonia

præditis ac Job, dicitur: Pſalm. 72. *Dies pleni invenientur in eis.*

*Reſp.* Job ſpectat dies ſuos phyſice juxta curſum primi mobilis, & ſic dies noſtri poſſunt dici nihil ob velocitatem fluxus eorum, nam uniuſcujuſque vita *vapor eſt ad modicum parens*, ait D. Jacobus *cap.* 4. e contra David ſpectat dies juſtorum *moraliter* in ordine ad bona eorum opera, quo ſenſu dici poſſunt dies pleni; pleni enim ſunt meritis in præſenti vita, & coronis in futura.

II. Job, *ibid.* dixit: *Deſperavi*, & infra, *Peccavi*, & tamen *cap.* 27. ait: *Neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.*

*Reſp.* Job deſperavit, non de beatitudine æterna, de qua nullus hic eſt ſermo; ſed de ſanitate naturaliter recuperanda, addit, *Nequaquam ultra jam vivam.* Quando autem dicit: *Peccavi*: loquitur de levioribus peccatis in quæ juſti interdum labuntur. Quando vero dicit: *Non me reprehendit cor meum*, &c. loquitur de gravioribus peccatis quæ illi objiciebant amici ejus, contra quos pergit inculcare ſuam totius vitæ innocentiam.

III. *Cap.* 9. dicit: *Verebar omnia opera mea, ſciens quod non parceres delinquenti.* Econtra, *Sap.* 11. *v.* 27. dicitur: *Parcis omnibus, quoniam tua ſunt Domine, qui amas animas.*

*Reſp.* Deum non parcere delinquenti non vere pœnitenti; verum parcit omnibus ex corde pœnitentibus, nam, ſi pœnitentiam egerimus, *Projiciet in profundum maris omnia peccata noſtra*, ait Michæas 7.

IV. *Cap.* 14. dicit: *Homo, cum dormierit, non reſurget.* Apoſtolus tamen, 1. *Cor.* 15. ait: *Omnes quidem reſurgent.*

*Reſp.* Job ibi loqui de vita & morte ſecundum ordinem naturæ; ſenſus ergo eſt hic: homo, cum e vita corporali diſceſſerit, non amplius reſurget in carne mortali, ut iterum vivat tanquam

via-

viator; sed resurget in fine mundi in carne gloriosa, si bene egerit, vel in carne damnata, si male vixerit; hæcque interpretatio desumitur ex ipso textu integro, qui sic habet: *Homo, cum dormierit, non resurget, donec atteratur cælum*, id est, donec mutetur in fine mundi.

V. *Cap.* 6. *v.* 7. dicitur: *Qui appendit terram super nihilum.* Tamen, *Psal.* 23. oppositum dicitur: *Domini est terra ... super maria fundavit eam.*

*Resp.* Utrumque verum est, ac dici potest absque contradictione; terra enim super nihilum est appensa, quia sine ullo fulchro pendet, solisque suis est librata ponderibus. Potest etiam dici fundata super maria, quia supereminet aquis undique circumfluentibus.

### *Ex Libro Psalmorum.*

I. *Psal.* 2. *v.* 11. dicitur: *Servite Domino in timore.* Et Psal. 99. *Servite Domino in lætitia.* Illa porro videntur opposita.

*Resp.* Quod timor, de quo regius Psaltes loquitur, est castus & filialis, qui tantæ perfectionis est, ut numquam sine lætitia possit reperiri; unde addit, *Et exultate ei cum tremore*, ubi miscet lætitiam cum timore.

II. *Psal.* 31. *v.* 3. David penitens ait: *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Quomodo autem tacuit, qui tota die clamavit?

*Resp.* David tacuit a confessione peccatorum suorum & veniæ imploratione per spatium novem mensium (nempe quot intercesserunt inter adulterium & partum uxoris Uriæ) interim clamabat tota die, præ dolore ipsi in penam peccatorum immisso, ut volunt Hieron. Aug. &c. vel, ut volunt alii, clamabat tota die, præ gemitu, in quo tota die versabatur ex conscientia

cruciatu; in hoc autem nulla est contradictio.

III. Psalmista, *Psal.* 40. ait: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem*: tamen Deus, *Exod.* 23. *v.* 3. dicit: *Pauperis quoque non misereberis in judicio.*

*Resp.* In primo textu commendatur misericordia, in secundo vero commendatur justitia, mandatque Deus ne ullius, sive pauperis, sive divitis persona accipiatur in judicio; in quo suum cuique reddendum est ex rigore justitiæ.

IV. *Psal.* 102. *v.* 10. dicitur: *Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis.* Apostolus tamen scribit, Rom. 2. v. 6. *Reddet unicuique secundum opera ejus.*

*Resp.* Priorem textum intelligi penes demeriti quantitatem, juxta quam non retribuit Deus secundum peccata, cum potius citra condignum puniat delinquentes, ut fatetur Job, *cap.* 33. *v.* 27. *Peccavi, & vere deliqui, & ut eram dignus, non recepi.* Posterior vero textus penes qualitatem operum duntaxat explicandus est, ut sensus sit Deum redditurum bonis operibus præmium, malis vero operibus supplicium.

V. *Psal.* 103. Deus dicitur: *Amictus lumine sicut vestimento*; tamen, *ibidem*, *v.* 6. dicitur: *Abyssus, sicut vestimentum, amictus ejus.* Si Deus sit lumine vestitus, quomodo abysso, qui caliginosus est, potest dici amictus?

*Resp.* Secundus textus non intelligitur de Deo, sed de terra quæ mundi initio tegebatur aquis: unde additur: *Super montes stabunt aquæ*, id est, *steterunt*, ut habet Hebr.

VI. *Psal.* 118. dicitur: *Veritas de terra orta est*: econtra, *Osee* 4. *v.* 1. clamat: *Non est veritas in terra.*

*Resp.* Veritatem a Psalmista pro veritate prima, & Filio Dei accipi; subditur enim: *Et*

ter-

*terra nostra dabit fructum suum*, quod intelligitur de Filio Dei, qui de cælo descendens, carnem nostram mortalem e terra virginea formatam assumpsit: Osee vero loquitur de hominibus, qui, ut ait Chaldaica paraphrasis, *non sunt operatores veritatis.*

VII. *Psal.* 144. *v.* 18. dicitur: *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum*: econtra, *Prov.* 1.*v.*28. dicitur: *Tunc invocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non invenient me.*

*Resp.* Eos qui corde sincero & humiliato Deum invocant, a Deo exaudiri & a necessitatibus erui; econtra qui in impietate sua persistunt, licet Deum invocent, nequaquam tamen exaudiuntur: de his loquitur Sapiens, qui, cum dixit: *Non exaudiam ... non inveniet me*, addit, *eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint.*

## *Ex Libro Proverbiorum.*

I. *Prov.* 11. *v.* 24. dicitur: *Justitia liberabit a morte*; econtra, *Eccles.* 7. *v.* 16. legitur: *Justus perit in justitia sua.*

*Resp.* In primo textu agi de vera justificatione per gratiam internam, qua justus a morte æterna liberatur; qui tamen quandiu vivit inter impios, ita sæpius opprimitur, ut omnino perire videatur, quod indicat posterior textus.

II. *Prov.* 14. *v.* 15. dicitur: *Innocens credit omni verbo*; & *Eccl.* 19. *v.* 4. habetur: *Qui cito credit, levis est corde.*

*Resp.* Vox, *innocens*, hic in malam partem pro *insipiente* sumitur, ut vertit Chaldæus, vel pro *vitiose* simplici; talis autem est, *levis corde*, unde unus textus non videtur differre ab alio.

III. *Prov.* 26. *vers.* 4. dicitur: *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam; ne efficiaris ei simi-*

*milis* : & versu 5. *Responde stulto juxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.*

*Resp.* Sensus est, *Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam*, verbis similibus contendendo, convitia, quæ effundit, in ipsum referendo, alias ei similis videberis; sed tamen, *responde stulto*, id est, corripe stultum, & verberibus ejus petulantem linguam coerce, *juxta stultitiam suam*, ne forte impunitas illum magis insolentem reddat, & *sibi sapiens esse videatur*.

IV. *Prov.* 30. *v.* 3. Salomon dicit: *Stultissimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum*; & tamen, *Eccles.* 1. *v.* 16. dicit: *Præcessi omnes in sapientia, qui fuerunt ante me in Jerusalem*.

*Resp.* Salomon dicit se esse stultissimum virorum modestiæ & humilitatis causa, licet in rei veritate, sit omnium hominum sapientissimus, quomodo etiamnum sapientes, ut suam dicant sententiam rogati: respondent: *Sum hominum ignorantissimus, sed, ut mandatis exequar, dicam*, &c.

*Ex Libro Ecclesiastis.*

I. *Eccles.* 1. *v.* 4. dicitur: *Terra in æternum stat*; econtra, 2. *Petri* 3. *v.* 10. *Terra, & quæ in ipsa sunt opera, exurentur.*

*Resp.* Quod terra & elementa, quoad substantiam suam, in æternum stabunt, ut ait Sapiens; verum alterabuntur, & igne finali expurgabuntur a statu corruptionis & vetustatis, quem nunc habent, ut sint cælum novum & terra nova.

II. *Cap.* 7. *v.* 17. dicitur *Noli esse justus multum*; econtra, *Apoc.* 22. *v.* 11. dicitur: *Qui justus est, justificetur adhuc.*

*Resp.* Ponitur, *multum*, pro, *nimium*; unde prioris loci sensus est; ne quisquam de dono Dei sibi celitus collato extollatur, putans se

pro-

propriis meritis illud obtinuisse, ideo addit Sapiens: *Neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas*. Econtra in Apocalypsi D. Joann. alloquitur proficientes, quibus, quantacumque tandem justitia polleant, semper tamen aliquid Christianæ perfectionis acquirendæ deest.

III. *Cap.* 8. *v.* 3. dicitur: *Ne permaneas in opere malo*; dicit tamen Joann. *Apoc.* 22. *Qui nocet, noceat adhuc*.

*Resp.* Secundus textus nullo modo opponitur priori; quia D. Joannes, neque præceptive, neque permissive, sed prophetice tantum loquitur, ut sensus sit, qui nocet, nocebit adhuc.

*Ex Libro Ecclesiastici.*

I. *Eccli.* 1. *vers.* 16. dicitur: *Timor Domini cum fidelibus in vulva concreatus*: econtra, *Ephes.* 2. *v.* 3. Omnes *nascimur filii iræ*.

*Resp.* Textus Eccl. est *hyperbole*; sumitur enim *vulva* pro ætate tenera, ut sensus sit, fideles jam inde a tenera ætate Deum timere incipiunt; vel, timor Dei ita adhæret fidelibus, ac si in utero matris ipsis esset concreatus, quod nullo modo officit existentiæ peccati originalis.

II. *Cap.* 4. *v.* 25. dicitur: *Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gratiam*.

*Resp.* Quod confusio ejus qui spernit correctionem, adducit peccatum; confusio vero, quam delinquentis emendatio subsequitur, adducit gratiam.

III. *Cap.* 8. *v.* 13. dicitur: *Non incendas carbones peccatorum arguens eos*, &c. Econtra Apost. *Rom.* 12. *v.* 20. ait: *Congeres super caput ejus* (inimici tui) *carbones ignis*.

*Resp.* Ecclesiasticus loquitur de carbonibus iræ & rixarum, ut sensus sit, cave in arguendo peccatore, ne nimium excites flammas iræ illius; unde-

unde additur, *ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum*, id est, ne lædaris ab illis. Econtra Apostolus loquitur de carbonibus patientiæ & caritatis, quibus accendetur cor inimici ad redamandum; hoc patet ex toto textu, qui sic est: *Ciba esurientem inimicum tuum*, hac via, *congeres super caput ejus*, &c.

IV. *Cap.* 12. *v. &* 6. dicitur: *Da bono & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari.* Tamen Christus, *Luc.* 6. *v.* 30. ait: *Omni petenti te tribue.*

*Resp.* Ecclesiasticus non prohibet eleemosynam, quam commendat & præcipit Christus; sed prohibet tantum ne exhibeantur impio specialia benevolentiæ signa, qualia sunt communio mensæ, largitio beneficiorum, & alia quæ ad amicitiam referuntur.

V. *Cap.* 13. *v.* 11. dicitur: *Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam incidaris*: Christus autem, *Matth.* 11. *v.* 29. dicit: *Discite a me, quia mitis sum & humilis.*

*Resp.* Constat ex toto capite, quod Ecclesiasticus per *to humilis*, non vetet veram humilitatem, quam commendat Christus; & ipse Ecclesiasticus hic; v. g. dicens, *humiliare Deo*: sed damnat pusillanimitatem animi illius, qui coram divitibus plus æquo se dejicit, nimiam spem in illorum beneficentia collocans, improbat, ac vetat, ne si se nimis demisse subjecerit, illos in superbiam, errorem, & peccatum inducat.

VI. *Cap.* 49. *v.* 5. dicitur: *Præter David, Ezechiam, & Josiam, omnes peccatum commiserunt*; atqui tamen constat David & Ezechiam gravissime peccasse.

*Resp.* Ecclesiasticus non loquitur de omni peccato, sed solum de peccato idololatriæ, quo,

quo, præter illos tres, omnes alii Reges Juda peccasse dicuntur, nempe *excelsorum*, vel usu, vel tolerantia culpabili.

## *Ex libro Sapientiæ.*

I. *Cap.* 1. *v.* 13. dicitur: *Deus mortem non fecit*; tamen, *Eccli.* 11. *v.* 24. dicitur: *Vita & mors a Deo sunt.*

*Resp.* Deus non fecit mortem, quia sola mortis causa fuit peccatum; nec Deus, nisi sceleribus hominum coactus, permisit mortem intrare in mundum, ut Sapiens testatur versu sequenti, *creavit enim omnia*, non ut interirent, sed, *ut essent*, & in suo esse constanter & feliciter permanerent; nihilominus vere dicitur vitam & mortem a Deo esse, quia ex mero beneplacito vitam confert, & mortem, (cujus debitum homo per peccatum contraxit) intentat, in quo nulla est contradictio.

II. *Cap.* 5. *v.* 6. dicunt insipientes: *Sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Christus tamen, *Matth.* 5. *v.* 45. De Patre cælesti ait: *Qui solem suum facit oriri super bonos & malos.*

*Resp.* Prior textus agit de sole intelligentiæ cælestis: posterior vero agit de sole naturali; unde textus sunt circa disparata, & consequenter nulla est contradictio. Verum, ut prior textus elucidetur, dico quod licet Deus, quantum in se est, solem gratiæ oriri faciat super bonos & malos, si tamen clausum fuerit ostium cordis nostri, illud penetrare nequit ejus splendor, aut calor.

III. *Cap.* 11. dicitur; *Diligit Deus omnia quæ sunt*, &, *cap.* 14. *v.* 9. dicitur: *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.*

*Resp.* In homine impio duo distinguenda esse, nimirum hominem ipsum, & impietatem; *primum*

*mum* est naturæ, quod Deus fecit, ac semper diligit; *alterum* est culpæ, quod nos fecimus deficiendo a semita justitiæ, & hoc Deus odit, ejusque authorem, non ratione sui, sed ratione perversæ voluntatis.

*Ex Libris Prophetarum.*

I. *Isaias* 11. *v.* 3. Dicit: *Non arguet*, Christus, *secundum auditum aurium*, *neque secundum visionem oculorum*; & tamen Christus, *Joann.* 5. *v.* 30. de seipso ait: *Sicut audio*, *judico*.

*Resp.* Isaias per auditum aurium intelligit rumorem & relationem hominum, in qua multus plerumque error, & per *visionem oculorum*, intelligit externam apparentiam quæ sæpe fallit; non sic arguet Christus, sed sicut audivit a Patre judicabit *in justitia*.

II. *Jerem.* 36. v. 30. De Rege Joachin dicit Deus: *Non erit ex eo qui sedeat super solium David*. Tamen 4. *Reg. c.* 24. *v.* 5. dicitur: *Dominus Joachin cum Patribus suis*, *& regnavit Joachin filius ejus pro eo*.

*Resp.* Prophetia fuit completa, etsi enim *Joachin*, qui & Jeconias, filius ejus *tribus mensibus regnaverit in Jerusalem*, ut dicitur 4. Regum; illud tam breve tempus pro nihilo reputatur. Præterea non pacifice regnavit, in Babylonem cum omni aula sua abductus a Nabuchodonosore.

III. *Osee* 4. *v.* 15. dicitur: *Neque juraveritis*, *vivit Dominus*. Cum *Deut.* 6. *v.* 13. dicatur: *Per nomen Domini Dei tui jurabis*.

*Resp.* Oseas vetat jurare per idola, nempe per vitulum aureum, quem Israel adorabat in *Galgalis* & *Bethel*, quod nomen *Bethel*, id est, *domus Dei* Oseas mutat in *Bethanan*, id est, *domus idoli*; unde hortatur tribum Juda *ne ascendat in Bethanan*, *neque juraverit* per vitam

tam vituli aurei, qui, a Jeroboamo erectus, adorabatur *in Bethanan*.

IV. *Amos 7. v. 14.* dicit: *Non sum Propheta, sed armentarius*. Et verſ. ſeq. *Dixit ei Dominus: vade, Propheta ad populum meum Iſrael.*

*Resp.* Amos non dicit abſolute ſe non eſſe Prophetam, ſed dicit ſe non eſſe Prophetam ex primaria ſua profeſſione, qua dicat, meum officium eſt armenta paſcere, non prophetare; quare non veni ſponte, ſed a Deo miſſus, & iterum ad officium meum revertor.

*Ex Evangelio ſancti Matthæi.*

I. *Matthæus 1. v. 1.* Promittit deſcriptionem genealogiæ *Jeſu Chriſti Filii*, (id eſt, nepotis) *David, filii Abraham*: tamen deſcribit genealogiam Joſeph ſponſi Mariæ, qui non fuit pater Jeſu, niſi putativus.

*Resp.* Evangeliſta deſcribendo Genealogiam Joſeph, deſcripſit genealogiam Mariæ, quæ erat ejus conſobrina, quorum ſtipes communis, erat *Mathan* in quo uniebantur. Nam *Mathan* genuit *Jacob* patrem Joſephi ſponſi Mariæ, & *Annam* quæ nupſit *Heli*, ſeu *Joachimo*, patri B. Mariæ; ergo Maria & Joſeph erant conſobrini; ergo Jeſus erat filius David per Salomonem, a quo Anna ejus avia, & per Nathan a quo Heli, ſeu Joachim, ejus avus deſcendebant: ex quo *manifeſtum eſt, quod ex Juda ortus ſit Dominus noſter*, ait Apoſt. *Hebr. 7. v. 14.*

*Quæres:* Si Mathan ſit avus, tum Mariæ, tum Joſephi, quare Evangeliſta non dicit potius, *Mathan autem genuit Annam; Anna autem genuit Mariam ſponſam Joſeph, de qua natus eſt Jeſus.*

*Resp.* Ideo non fecit 1. Quia Scriptura non ſolet mulieres in genealogiis intexere: 2. Quia cum Joſeph publica fama haberetur pater Jeſu, ejus genus debebat manifeſtari.

Di-

*Dices*: Heli in genealogia descripta a Div. Luca, non potest esse Joachim pater B. Mariæ Virginis; ergo. *Resp. nego ant.*

*Prob. ant.* D. Luc. describit genealogiam *Josephi*, *qui fuit* filius *Heli*. Ergo.

*Resp. nego ant.* Lucas enim texit genealogiam paternam B. M. V. sicut Matth. texit maternam. Nec obstat quod *Joseph* dicatur filius *Heli*; sic enim dicitur, quia Heli, seu Joachimi, erat Gener, porro Gener vocatur soceri filius, hinc est quod Lucas non utatur verbo, genuit, sed verbo, *qui fuit* filius *Heli*. Ut hæc generalis locutio cuilibet cognationi posse convenire; scilicet, Joseph *fuit Heli*, per affinitatem, Gener enim dicitur filius Soceri per affinitatem. Heli, *fuit Mathan*, Mathan, *fuit Levi*, &c. per generationem, quem vere enim geniti fuerunt ab eis, quorum fuisse dicuntur; tandem Adam, *fuit Dei*, per creationem, ratione cujus, dicimus omnes: *Pater noster, qui es in cælis*.

Hæc Christi Genealogia elucifcet magis ex sequenti tabula, quam ideo hic ducimus:

DAVID, genuit

SALOMONEM. NATHAN.

MATHAN. MELCHI.

JACOB. ANNA (Uxor) Heli, seu, Jaochim.

JOSEPH. MARIA.

JESUS.

II. *Matth.* 1. *v.* 8. dicit : *Joram genuit Oziam*. Tamen ex 4. Reg. Joram genuit Ochoziam , *cap.* 8. *v.* 27. Ochozias genuit Joam , *cap.* 11. *v.* 2. Joas genuit Amasiam , *cap.* 12. *v. ult.* & Amasias genuit Oziam.

*Resp.* Nulla est contradictio , nam Joram genuit Oziam , non immediate, sed mediate , quomodo Jesus fuit mediate filius David ; nec verbum , *genuit* , magis significat, quam verbum , *filius*. Evangelista ergo nolens excedere tesseradecam generationum in singulis trium ordinum classibus promissam , omisit hic tres generationes. Quare vero hos posteros omiserit , quam alios ; ratio esse videbitur, quod hi essent geniti ex Athalia filia impiissimi Achab & crudelissimæ Jezabel , quorum memoriam ad 4. usque generationem Deus abolitam voluit , & ideo in odium parentum hæ tres generationes a Christi genealogia excluduntur.

III. Juxta Matth. *Josias genuit Jechoniam , Jechonias , genuit Salathiel.* Tamen *ex l.* 1. *Paral. c.* 3. *v.* 15. filii Josiæ fuerunt *Johanan* ante patrem mortuus sine filiis, *Joachim* , *Sedecias* , & *Sellum. De Joachim natus est Jechonias & Sedecias , filii Jechoniæ fuerunt Asir , Salathiel* , &c.

*Resp.* Vitio scriptorum ex textu excidit una generatio ; duo enim vocabantur *Jechonias* , nempe *Eliacim* filius Josiæ , *Cujus nomen in Joachim vertit Pharao* , 4. Reg. *c.* 23. *v.* 34. & Joachin filius Joachimi , nepos Josiæ , ut constat ex 4. Reg. c. 24. v. 6. ubi dicitur : *Dormivit Joachim cum patribus suis , & regnavit Joachin filius ejus pro eo.* Scriptores ergo videntes nomen Jechoniæ bis repetitum , mendum crediderunt , quod emendare volentes , textum corruperunt ... legendum ergo est : *Josias genuit Jechoniam* , seu Joachim , & *fratres ejus. Jechonias autem genuit Jechoniam* , seu Joachim , *In transmigratio-*

ne

*ne Babylonis*, id est, sub tempus abductionis Judæorum in Babyloniam, quæ cœpit anno 3. ejusdem Joachin 3. *Reg.* 24. *v.* 8.

Hanc solutionem esse fundatam patet. 1. Quia solus primus *Jechonias filius Josiæ* habuit plures fratres; secundus vero, qui fuit *pater Salathielis*, habuit unicum fratrem, nempe *Seleuciam*. 2. Quia in Tesseradecade tertia essent tantum 13. generationes, cum Evangelista annuntiet 14. quæ juxta nostram explicationem reperiuntur, a Salathiel, usque ad Christum inclusive.

*Dices*; Jerem. 22. *v.* 30. hic Jechonias Joachimi filius vocatur sterilis; ergo non fuit pater Salathielis.

*Resp. dist. ant.* Vocatur *sterilis* absolute, id est, sine liberis, *nego aut.* nam liber 1. *Paralip. cap.* 3. v. 17. ipsi assignat octo filios, *Sterilis* relative ad sceptrum Regium, a quo ipsos privandos prophetat Jeremias, *conc. ant.* sese explicat Propheta dicens: *Scribe virum istum sterilem, nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David*, &c. quod impletum est; nam licet filii Jechoniæ semper titulo *principum* gavisi fuerint, ut patet in Zorobabele filio Salathielis, *Aggæi* 1. *v.* 1. tamen imperium erat penes Pontifices, ut testatur Joseph *lib.* 11. *antiq. cap.* 4.

IV. Juxta Matth. *Salathiel genuit Zorobabel*; & tamen *l.* 1. *Paralip. c.* 3. *v.* 9. dicitur Zorobabel natum esse ex Phadaja fratrem Salathielis, *De Phadaja orti sunt Zorobabel & Semei.*

*Resp.* Zorobabel, de quo author Paralip. non esse eum de quo Matth. qui tum ex ipso, tum ex 1. *Esdræ*, *cap.* 3. *v.* 18. tum ex Aggæo, *cap.* 1. *v.* 1. fuit filius Salathiel, & pater Abiud. *Zorobabel* vero Paralip. fuit filius Phadajæ fratris Salathielis, qui *Zorobabel genuit Mosellam, Hananiam & Salomith sororem eorum.*

*rum*. Iste ergo Zorobabel alium patrem, & alios filios habuit, quam Zorobabel, de quo Matth. ergo non est idem.

V. Juxta Matth. *Jechonias genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Abiud*. Et secundum Lucam 3. Resa fuit filius Zorobabel, Zorobabel filius Salathiel, & Salathiel filius Neri. *Alio modo*, Neri genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Resa.

*Resp.* Salathiel & Zorobabel, de quibus hic Lucas, prorsus alios esse ab iis quos describit Matth. neque enim rarum est in diversis familiis, reperire plures ejusdem nominis, maxime si illæ familiæ sanguine, vel affinitate, sint copulatæ.

VI. Matth. annuntiat generationes ter 14. atqui non reperiuntur; nam ut sint generationes ter 14. verbum *genuit* deberet repeti 42. vicibus; atqui 39. vicibus tantum repetitur; ergo.

*Resp.* Reponendo in suum locum generationem Jechoniæ seu Joachim, quæ ex textu sublata est vitio scriptorum, & numerando generationem Christi filii *Mariæ de qua natus est Jesus*, quod æquivalet verbo *genuit*, reperiuntur generationes 41. tota ergo difficultas est de quadragesima secunda, circa quam est duplex interpretum sententia.

*Prima*. Est eorum, qui comprehendunt generationem, qua Abraham genitus est, ita ut Abraham sit primum caput genealogiæ, Isaac secundum, &c. quæ sententia nobis arridet.

*Secunda*. Est eorum, qui non comprehendentes Abraham, qui est stipes, bis numerant generationem Davidis, ita ut claudat primam Tessaradecadem & aperiat secundam, hoc modo, *David genuit Salomonem*, & sic prima Tessaradecas clauditur, & ut aperiatur secunda, dicendum, *David itaque genuit Salomonem*.

unde additur, *ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum*, id eſt, ne lædaris ab illis. Econtra Apoſtolus loquitur de carbonibus patientiæ & caritatis, quibus accendetur cor inimici ad redamandum; hoc patet ex toto textu, qui ſic eſt: *Ciba eſurientem inimicum tuum*, hac via, *congeres ſuper caput ejus*, &c.

IV. *Cap.* 12. *v.* & 6. dicitur: *Da bono & non receperis peccatorem: benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dari*. Tamen Chriſtus, *Luc. 6. v.* 30. ait: *Omni petenti te tribue*.

*Reſp.* Eccleſiaſticus non prohibet eleemoſynam, quam commendat & præcipit Chriſtus; ſed prohibet tantum ne exhibeantur impio ſpecialia benevolentiæ ſigna, qualia ſunt communio menſæ, largitio beneficiorum, & alia quæ ad amicitiam referuntur.

V. *Cap.* 13. *v.* 11. dicitur: *Noli eſſe humilis in ſapientia tua, ne humiliatus in ſtultitiam incidaris*: Chriſtus autem, *Matth.* 11. *v.* 29. dicit: *Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis*.

*Reſp.* Conſtat ex toto capite, quod Eccleſiaſticus per *to humilis*, non vetet veram humilitatem, quam commendat Chriſtus; & ipſe Eccleſiaſticus hic; v. g. dicens, *humiliare Deo*: ſed damnat puſillanimitatem animi illius, qui coram divitibus plus æquo ſe dejicit, nimiam ſpem in illorum beneficentia collocans, improbat, ac vetat, ne ſi ſe nimis demiſſe ſubjecerit, illos in ſuperbiam, errorem, & peccatum inducat.

VI. *Cap.* 49. *v.* 5. dicitur: *Præter David, Ezechiam, & Joſiam, omnes peccatum commiſerunt*; atqui tamen conſtat David & Ezechiam graviſſime peccaſſe.

*Reſp.* Eccleſiaſticus non loquitur de omni peccato, ſed ſolum de peccato idololatriæ, quo,

quo, præter illos tres, omnes alii Reges Juda peccasse dicuntur, nempe *excelsorum*, vel usu, vel tolerantia culpabili.

*Ex libro Sapientiæ.*

I. *Cap.* 1. *v.* 13. dicitur: *Deus mortem non fecit*; tamen, *Eccli.* 11. *v.* 24. dicitur: *Vita & mors a Deo sunt.*

*Resp.* Deus non fecit mortem, quia sola mortis causa fuit peccatum; nec Deus, nisi sceleribus hominum coactus, permisit mortem intrare in mundum, ut Sapiens testatur versu sequenti, *creavit enim omnia*, non ut interirent, sed, *ut essent*, & in suo esse constanter & feliciter permanerent; nihilominus vere dicitur vitam & mortem a Deo esse, quia ex mero beneplacito vitam confert, & mortem, (cujus debitum homo per peccatum contraxit) intentat, in quo nulla est contradictio.

II. *Cap.* 5. *v.* 6. dicunt insipientes: *Sol intelligentiæ non est ortus nobis.* Christus tamen, *Matth.* 5. *v.* 45. De Patre cælesti ait: *Qui solem suum facit oriri super bonos & malos.*

*Resp.* Prior textus agit de sole intelligentiæ cælestis: posterior vero agit de sole naturali; unde textus sunt circa disparata, & consequenter nulla est contradictio. Verum, ut prior textus elucidetur, dico quod licet Deus, quantum in se est, solem gratiæ oriri faciat super bonos & malos, si tamen clausum fuerit ostium cordis nostri, illud penetrare nequit ejus splendor, aut calor.

III. *Cap.* 11. dicitur; *Diligit Deus omnia quæ sunt*, &, *cap.* 14. *v.* 9. dicitur: *Odio sunt Deo impius & impietas ejus.*

*Resp.* In homine impio duo distinguenda esse, nimirum hominem ipsum, & impietatem; *primum*

*num* est naturæ, quod Deus fecit, ac semper diligit; *alterum* est culpæ, quod nos fecimus deficiendo a semita justitiæ, & hoc Deus odit, ejusque authorem, non ratione sui, sed ratione perversæ voluntatis.

*Ex Libris Prophetarum.*

I. *Isaias* 11. *v.* 3. Dicit: *Non arguet*, Christus, *secundum auditum aurium, neque secundum visionem oculorum*; & tamen Christus, *Joann.* 5. *v.* 30. de seipso ait: *Sicut audio, judico.*

*Resp.* Isaias per auditum aurium intelligit rumorem & relationem hominum, in qua multus plerumque error, & per *visionem oculorum*, intelligit externam apparentiam quæ sæpe fallit; non sic arguet Christus, sed sicut audivit a Patre judicabit *in justitia*.

II. *Jerem.* 36. v. 30. De Rege Joachin dicit Deus: *Non erit ex eo qui sedeat super solium David*. Tamen 4. *Reg. c.* 24. *v.* 5. dicitur: *Dominus Joachin cum Patribus suis, & regnavit Joachin filius ejus pro eo.*

*Resp.* Prophetia fuit completa, etsi enim *Joachin*, qui & Jeconias, filius ejus *tribus mensibus regnaverit in Jerusalem*, ut dicitur 4. Regum; illud tam breve tempus pro nihilo reputatur. Præterea non pacifice regnavit, in Babylonem cum omni aula sua abductus a Nabuchodonosore.

III. *Osee* 4. *v.* 15. dicitur: *Neque juraveritis, vivit Dominus*. Cum *Deut.* 6. *v.* 13. dicatur: *Per nomen Domini Dei tui jurabis.*

*Resp.* Oseas vetat jurare per idola, nempe per vitulum aureum, quem Israel adorabat in *Galgalis* & *Bethel*, quod nomen *Bethel*, id est, *domus Dei* Oseas mutat in *Bethanan*, id est, *domus idoli*; unde hortatur tribum Juda *ne ascendat in Bethanan*, *neque juraverit* per vitam

tam vituli aurei, qui, a Jeroboamo erectus, adorabatur *in Bethanan*.

IV. *Amos 7. v. 14.* dicit: *Non sum Propheta, sed armentarius*. Et vers. seq. *Dixit* ei *Dominus: vade, Propheta ad populum meum Israel.*

*Resp.* Amos non dicit absolute se non esse Prophetam, sed dicit se non esse Prophetam ex primaria sua professione, qua dicat, meum officium est armenta pascere, non prophetare; quare non veni sponte, sed a Deo missus, & iterum ad officium meum revertor.

*Ex Evangelio sancti Matthæi.*

I. *Matthæus 1. v. 1.* Promittit descriptionem genealogiæ *Jesu Christi Filii*, (id est, nepotis) *David, filii Abraham*: tamen describit genealogiam Joseph sponsi Mariæ, qui non fuit pater Jesu, nisi putativus.

*Resp.* Evangelista describendo Genealogiam Joseph, descripsit genealogiam Mariæ, quæ erat ejus consobrina, quorum stipes communis, erat *Mathan* in quo uniebantur. Nam *Mathan* genuit *Jacob* patrem Josephi sponsi Mariæ, & *Annam* quæ nupsit *Heli*, seu *Joachimo*, patri B. Mariæ; ergo Maria & Joseph erant consobrini; ergo Jesus erat filius David per Salomonem, a quo Anna ejus avia, & per Nathan a quo Heli, seu Joachim, ejus avus descendebant: ex quo *manifestum est, quod ex Juda ortus sit Dominus noster*, ait Apost. *Hebr. 7. v. 14.*

*Quæres:* Si Mathan sit avus, tum Mariæ, tum Josephi, quare Evangelista non dicit potius, *Mathan autem genuit Annam: Anna autem genuit Mariam sponsam Joseph, de qua natus est Jesus.*

*Resp.* Ideo non fecit 1. Quia Scriptura non solet mulieres in genealogiis intexere. 2. Quia cum Joseph publica fama haberetur pater Jesu, ejus genus debebat manifestari.

Di-

*Dices* : Heli in genealogia descripta a Div. Luca, non potest esse Joachim pater B. Mariæ Virginis; ergo. *Resp. nego ant.*

*Prob. ant.* D. Luc. describit genealogiam *Josephi*, *qui fuit* filius *Heli*. Ergo.

*Resp. nego ant.* Lucas enim texit genealogiam paternam B. M. V. sicut Matth. texit maternam. Nec obstat quod *Joseph* dicatur filius *Heli* ; sic enim dicitur, quia Heli, seu Joachimi, erat Gener, porro Gener vocatur soceri filius, hinc est quod Lucas non utatur verbo, genuit, sed verbo, *qui fuit* filius *Heli*. Ut hæc generalis locutio cuilibet cognationi posse convenire; scilicet, Joseph *fuit Heli*, per affinitatem, Gener enim dicitur filius Soceri per affinitatem. Heli, *fuit Mathan*, Mathan, *fuit Levi*, &c. per generationem, quem vere enim geniti fuerunt ab eis, quorum fuisse dicuntur; tandem Adam, *fuit Dei*, per creationem, ratione cujus, dicimus omnes : *Pater noster*, *qui es in cælis*.

Hæc Christi Genealogia elucescet magis ex sequenti tabula, quam ideo hic ducimus:

D A V I D, genuit

SALOMONEM. NATHAN.

MATHAN. MELCHI.

JACOB. ANNA ( Uxor ) Heli, seu, Jaochim.

JOSEPH. MARIA.

J E S U S.

II. *Matth.* 1. *v.* 8. dicit: *Joram genuit Oziam.* Tamen ex 4. Reg. Joram genuit Ochoziam, *cap.* 8. *v.* 27. Ochozias genuit Joam, *cap.* 11. *v.* 2. Joas genuit Amasiam, *cap.* 12. *v. ult.* & Amasias genuit Oziam.

*Resp.* Nulla est contradictio, nam Joram genuit Oziam, non immediate, sed mediate, quomodo Jesus fuit mediate filius David; nec verbum, *genuit*, magis significat, quam verbum, *filius*. Evangelista ergo nolens excedere tesseradecam generationum in singulis trium ordinum classibus promissam, omisit hic tres generationes. Quare vero hos posteros omiserit, quam alios; ratio esse videbitur, quod hi essent geniti ex Athalia filia impiissimi Achab & crudelissimæ Jezabel, quorum memoriam ad 4. usque generationem Deus abolitam voluit, & ideo in odium parentum hæ tres generationes a Christi genealogia excluduntur.

III. Juxta Matth. *Josias genuit Jechoniam, Jechonias, genuit Salathiel.* Tamen *ex l.* 1. *Paral. c.* 3. *v.* 15. filii Josiæ fuerunt *Johanan* ante patrem mortuus sine filiis, *Joachim*, *Sedecias*, & *Sellum. De Joachim natus est Jechonias & Sedecias, filii Jechoniæ fuerunt Asir, Salathiel*, &c.

*Resp.* Vitio scriptorum ex textu excidit una generatio; duo enim vocabantur *Jechonias*, nempe *Eliacim* filius Josiæ, *Cujus nomen in Joachim vertit Pharao*, 4. Reg. *c.* 23. *v.* 34. & Joachin filius Joachimi, nepos Josiæ, ut constat ex 4. Reg. c. 24. v. 6. ubi dicitur: *Dormivit Joachim cum patribus suis, & regnavit Joachin filius ejus pro eo.* Scriptores ergo videntes nomen Jechoniæ bis repetitum, mendum crediderunt, quod emendare volentes, textum corruperunt... legendum ergo est: *Josias genuit Jechoniam*, seu Joachim, & *fratres ejus. Jechonias autem genuit Jechoniam*, seu Joachim, *In transmigratione*

*rum*. Iſte ergo Zorobabel alium patrem, & alios filios habuit, quam Zorobabel, de quo Matth. ergo non eſt idem.

V. Juxta Matth. *Jechonias genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Abiud*. Et ſecundum Lucam 3. Reſa fuit filius Zorobabel, Zorobabel filius Salathiel, & Salathiel filius Neri. *Alio modo*, Neri genuit Salathiel, Salathiel genuit Zorobabel, Zorobabel genuit Reſa.

*Reſp*. Salathiel & Zorobabel, de quibus hic Lucas, prorſus alios eſſe ab iis quos deſcribit Matth. neque enim rarum eſt in diverſis familiis, reperire plures ejuſdem nominis, maxime ſi illæ familiæ ſanguine, vel affinitate, ſint copulatæ.

VI. Matth. annuntiat generationes ter 14. atqui non reperiuntur; nam ut ſint generationes ter 14. verbum *genuit* deberet repeti 42. vicibus; atqui 39. vicibus tantum repetitur; ergo.

*Reſp*. Reponendo in ſuum locum generationem Jechoniæ ſeu Joachim, quæ ex textu ſublata eſt vitio ſcriptorum, & numerando generationem Chriſti filii *Mariæ de qua natus eſt Jeſus*, quod æquivalet verbo *genuit*, reperiuntur generationes 41. tota ergo difficultas eſt de quadrageſima ſecunda, circa quam eſt duplex interpretum ſententia.

*Prima*. Eſt eorum, qui comprehendunt generationem, qua Abraham genitus eſt, ita ut Abraham ſit primum caput genealogiæ, Iſaac ſecundum, &c. quæ ſententia nobis arridet.

*Secunda*. Eſt eorum, qui non comprehendentes Abraham, qui eſt ſtipes, bis numerant generationem Davidis, ita ut claudat primam Teſſeradecadem & aperiat ſecundam, hoc modo, *David genuit Salomonem*, & ſic prima Teſſaradecas clauditur, & ut aperiatur ſecunda, dicendum, *David* itaque *genuit Salomonem*.

*Nec dicas*, ergo generatio Josiæ deberet similiter bis repeti . . . *Resp.* Etenim negative, nam Evangelista dicit equidem, *Ab Abraham usque ad David generationes* 14. sed non dicit, *a David* usque ad Josiam, sed *a David usque ad transmigrationem Babylonis*. Et sic Josias claudit secundam Tesseradecadem, sed non aperit tertiam, quæ aperitur a transmigratione Babylonis.

VII. *Matth.* 1. *v.* 25. dicitur: *Et non cognoscebat eam Joseph*. Tamen Maria, *Luc.*2.*v.*48. dicit: *Ego & Pater tuus*, &c. atqui non potest esse pater, quin matrimonii usum exercuerit.

*Resp. dist. min.* Non potest esse Pater *naturalis*, quin, &c. *conc. min.* putativus, *nego min.* nam ex D. Luca *Jesus* erat, *ut putabatur*, *filius Joseph*. Loquebatur ergo Maria secundum publicam famam, secundum quam Joseph pater Jesu habebatur, qui virtute matrimonii erat caput & Dominus corporis uxoris suæ, & consequenter Dominus fructus quocumque demum modo ex illo corpore procreati.

VIII. Matth. addit: *Non cognoscebat eam, donec peperit primogenitum*; ergo postea cognovit; tamen *Luc.*1.*v.* 34. Maria dixit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Id est non possum cognoscere propter votum quod emisi.

*Resp. nego conseq.* Namque 1. particula, *Donec*, significat tantum quid ante factum, vel non factum sit, non vero quid postea: *Sic Genes.* 8. de corvo dicitur: *Et non revertebatur, donec siccarentur aquæ*, nunquam tamen reversus est; sic 2. *Reg.* 6. dicitur Michol non habuisse filios, donec moreretur, id est, nunquam habuisse . . . . 2. *Primogenitus* vocatur omnis ante quam nemo natus est, sive post illum alii nati sint, sive non; sic *Exod.* 13. *v.* 2. jubentur Domino offerri *primogenita*, per quod sine

dubio

dubio etiam *unigenita* intelliguntur.

IX. *Matth.* 2. dicitur de Christo, *Nazaræus vocabitur*. Et Christus, *Luc.* 7. *v.* 34. dicitur. *Manducans & bibens vinum*. Ergo non fuit Nazaræus, nam his, *n.* 6. vinum erat prohibitum.

*Resp.* Christus, *Nazaræus*, (id est, floridus, juxta illud Isaiæ 11. *Egredietur Virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet*,) dicitur a civitate Nazareth, in qua, post sui ex Ægypto reditum, habitavit: non vero a statu religioso, cui per votum sese addicebant Nazaræi illi, quibus vinum erat prohibitum. Ita exponit Tirin.

X. *Matth.* 5. *v.* 16. Christus dicit, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona*; tamen *Matth.* 6. *v.* 1. dicit: *Ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.*

*Resp.* In 1. textu particula, *Ut*, non significat causam, sed tantum consequentiam, ut sensus sit, facite bona opera, & homines, qui illa videbant, glorificabunt patrem vestrum. Econtra in 2. textu particula, *Ut*, est causalis, unde non improbat Christus opera facta coram aliis, sed pravam corrigit intentionem eorum, qui ideo bene operantur, ut videantur ab hominibus, & inde humanam percipiant gloriam.

XI. *Matth.* 8. *v.* 5. dicitur: *Accessit ad eum Centurio*. Et *Luc.* 7. 3. dicitur *Misit ad eum seniores Judæorum*, & v. 6. *misit amicos*.

*Resp.* D. Aug. & alii nodum solvunt, dicendo eum accedere, qui per alium a se missum accedit; quidquid enim aliquis per procuratorem facit, recte dicitur & ipse fecisse, procurator enim & agens principalis, sunt, fictione juris, una eademque moraliter persona.

XII. *Matth.* 9. *v.* 18. Principes Synagogæ dicit: *Dominus filia mea modo defuncta est*. Et

Marc. 5. v. 23. dicitur: *Deprecabatur dicens: quoniam filia mea in extremis est.*

*Resp.* Filiam Archisynagogi ita desperatæ salutis fuisse, quando eam reliquit ut veniret ad Jesum, ut jam defuncta potuerit dici, quomodo de moribundo quotidie dicimus, *jam mortuus est*; id est, *desperatæ salutis est*. Et sic Archisynagogus potuit utrumque dicere, & *jam mortua est*, & *in extremis est*.

XIII. *Matth.* 10. *vers.* 5. dicit Christus: *in viam gentium ne abieritis*, &c. tamen *Marc. ult.* dicit: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.*

*Resp.* Facile nodus solvitur distinguendo tempora; Christus enim initio suæ prædicationis voluit ut Apostoli suam missionem inciperent ab *ovibus quæ perierunt domus Israel*, ut Judæis Paulus & Barnabas, *Act.* 13. declararunt, *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud .... ecce convertimur ad gentes*. Tandem post suam resurrectionem, quæ plene Apostolos corroboraverat, præcepit ut per universum orbem divulgarent Evangelium.

XIV. *Matth.* 10. *vers.* 10. Christus præcipit Apostolis, ne habeant *peram in via*, *neque duas tunicas*, *neque calceamenta*, *neque virgam*. Tamen, *Marc.* 6. *v.* 8. Christus *præcepit eis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum.*

*Resp.* Matth. *litteraliter* per *virgam*, intelligit *virgam defensoriam*, quam Apostolis prohibet Christus; Marcus vero intelligit *virgam viatoriam* ad innitendum in via. Sed uterque *mystice* intelligit nimiam curam corporis, quam Christus Apostolis suis prohibuit; quem sensum *mysticum* semper retinuerunt Christus & Apostoli, non vero sensum litteralem, cum constet, & habuisse *loculos*, & circumduxisse *mulieres sorores*, a quibus necessaria curarentur.

XV.

XV. *Matth.* 15. *v.* 24. Christus dicit: *Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.* Tamen, *Zachar.* 2. *v.* 8. dicit: *Misit me ad gentes.*

*Resp.* Christus alia per se facit, alia per Apostolos; non fuit missus, ut gentibus proponeret verba salutis per se, sed per Apostolos, quibus post resurectionem dixit: *Euntes in universum mundum, docete omnes gentes.* Sed est missus, ut Judæis per se præsentem, & apud ipsos miracula operantem, annuntiaret Evangelium; unde uterque textus verus est.

XVI. *Matth.* 22. *v.* 46. dicitur: *Neque ausus fuit quisquam ex illa die*, tertia ante passionem, *eum amplius interrogare.* Tamen, *cap.* 24. *vers.* 3. cum iterum Apostoli interrogant, *Dic nobis quando hæc erunt?*

*Resp.* Primus textus loquitur de Pharisæis, qui de facto eum tentandi causa *publice*, ut prius solebant, non amplius interrogaverunt: secundus loquitur de discipulis, qui eum, ut ait D. Marc. *secreto* interrogaverunt.

XVII. *Matth.* 27. *v.* 9. dicitur: *Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam Prophetam dicentem, Et acceperunt* 30. *argenteos*: atqui hæc non reperiuntur in Jeremia, sed in Zacharia, *cap.* 11. *v.* 12.

*Respondent* aliqui, nomen *Jeremiæ*, hic incuria librariorum irrepsisse, tum quia Matth. non solet exprimere nomina Prophetarum quos citat. Tum quia Syriacus & nonnulli codices Latini, quorum unus adhuc extat Romæ in Bibliotheca Augustinianorum, non habent nomen *Jeremiæ*.

*Respondent* alii, hæc verba non fuisse a Jeremia scripta, sed ore tantum prolata, scripta vero a Zacharia, qui ea per oralem traditionem acceperat, quod non rarum est in Prophetis.

Alii, cum Div. Augustin. Tertull. Eusebio,

a Lapide, volunt hæc eadem omnia olim in Jeremia extitisse, sed incuria scriptorum intercidisse, vel a Judæis erasa fuisse. Eligat lector, quam voluerit, sententiam.

### *Ex Evangelio sancti Marci.*

I. *Marc.* 2. *v.* 2. David *introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum*; &, 1. *Reg.* 21. *v.* 8. dicitur: *Dixit autem David ab Achimelech*. Ergo non sub Abiathar introivit, &c.

*Resp.* Uterque, tum Pater, tum Filius vocabantur *Abimelech* & *Abiathar*; nam 1. *Reg.* 23. *v.* 6. dicitur: *Fugiebat Abiathar filius Achimelech ad David*. Et 2. *Reg.* 8. *v.* 6. legitur: *Sadoch filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, erant sacerdotes*. Hoc nullum relinquit dubium.

II. *Marc.* 10. *v.* 46. dicitur: *Et proficiscente eo de Jerico, cæcus*, &c. Et *Luc.* 18. *v.* 35. dicitur: *Cum appropinquaret Jerico, cæcus quidam sedebat secus viam*, &c.

*Resp.* Verbum, *appropinquaret*, significat, *cum propinquus esset Jerico*, quod potuit dici de Christo, sive egrediente de Jerico, sive ingrediente urbem Jerico, quam hic paulo post egressum, iterum Christus ingressus est, ut patet ex cap. 19. Lucæ v. 1. *Et ingressus perambulabat Jerico*.

III. *Marc.* 4. *v.* 22. dicitur: *Manducantibus illis*. Lucas vero, *c.* 22. *v.* 20. dicit: *Postquam cœnavit*.

*Resp.* Tres fuerunt cœnæ, *Prima* paschalis & sacra. *Secunda* vulgaris & prophana. *Tertia* eucharistica. Porro cœnæ paschalis & vulgaris erant peractæ, quando Christus Eucharisticam instituit, sed, adhuc cum Apostolis mensæ epulis constratæ accumbebat; & ideo

ideo Evangelistæ indifferenter dicere potuerunt *cœnantibus*, aut *postquam cœnavit*.

IV. *Marc.* 15. *v.* 25. dicitur: *erat hora tertia, & crucifixerunt eum*. Joann. vero 19. v. 14. dicit: *Erat autem parasceve Pascha hora quasi sexta*, quando Pilatus tradidit Jesum crucifigendum.

*Resp.* Judæi dividebant diem in quatuor horas quæ dicebantur, *Prima*, *Tertia*, *Sexta*, *Nona*, & quælibet illarum complectebantur tres horas communes. Pilatus ergo tradidit Jesum hora quasi sexta, id est, sub finem horæ tertiæ quæ durabat a nona nostra communi, usque ad meridiem, qua durante Christus fuit traditus & crucifixus.

V. *Marc.* 16. *v.* 8. mulieres quæ iverant ad monumentum *nemini quidquam dixerunt*: tamen, Luc. 24. v. 9. *nuntiaverunt hæc omnia illis undecim*.

*Resp.* Mulieres *nemini* per viam occurrenti *quidquam dixerunt* de hac re, quia *invaserat eas tremor*, sed *nuntiaverunt* Apostolis, in quo nulla contradictio.

VI. *Marc.* 16. *v.* 14. Christus *novissime apparuit recumbentibus illis undecim*: tamen *Thomas non erat cum eis*. Joann. 20.

*Resp.* Collegium Apostolorum ante Apostasiam Judæ vocabatur collegium duodecim; postea dicebatur collegium undecim, sive aliqui fuerint absentes, sive etiam aliqui alii, qui non erant Apostoli, fuerint præsentes: quia a nobiliori parte sic vocabatur concessus Apostolorum.

### *Ex Evangelio sancti Lucæ.*

I. *Lucæ* 3. *v.* 36. *Sale* dicitur filius *Cainan*, *Cainan* filius *Arphaxad*: tamen *Gen.* 11. *v.* 12. dicitur, *Arphaxad genuit Sale*.

*Resp.* Equidem Cainan fuit a Moyse ex cau-

fis nobis ignotis prætermissus; sed a LXX. vel ex veteribus Hebræorum historiis, vel ex Spiritus sancti afflatu, fuit in locum suum insertus, quos Lucas græce scribens secutus est.

II. *Luc.* 16. *v.* 8. dicitur: *Laudavit Dominus villicum iniquitatis;* tamen Exod. 20. furtum prohibetur.

*Resp.* Non Christus, sed *Dominus* villici laudavit, non furtum, sed industriam qua *prudenter* fecit; unde non furti actionem, sed modum actionis laudavit.

*Ex Evangelio sancti Joannis.*

I. *Cap.* 3. *vers.* 22. dicitur: *Jesus baptizabat.* Et *cap.* 4. *vers.* 2. dicitur: *Quanquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.*

*Resp.* Jesus baptizabat, non suis, sed discipulorum manibus, & hoc est quod explicat, *cap.* 4. licet tamen Christus aliquos, scilicet Apostolos, propriis manibus baptizaverit, sed alio tempore.

II. *Joann.* 5. *v.* 31. dicit Jesus: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est verum.* Et *cap.* 8. *vers.* 14. dicit; *& si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum.*

*Resp.* Per to *verum*, Christus intelligit, *fide dignum*: unde sensus primi textus est: *si ego*, solus, *testimonium perhibeo de meipso, testimonium meum non est*, communi æstimatione, dignum ut credatur; sed *alius est qui*, una mecum, *testimonium perhibet de me*, pater. Ergo testimonium meum dignum est ut credatur.

Sensus secundi textus est: *Si ego testimonium perhibeo de meipso, verum est testimonium meum* ... *quia solus non sum: sed ego & qui misit me pater*, duo testes omni exceptione majores.

III.

III. *Joann.* 7. *v.* 8. Christus dicit: *non ascendam ad diem festum*: tamen v. 10. *tunc & ipse ascendit ad diem festum, sed quasi in occulto.*

*Resp.* In Græco est, *Nondum ascendo: quia tempus meum*, ad ascendendum, *nondum impletum est*, ut sequitur; unde nulla est contradictio.

IV. *Joann.* 7. *v.* 34. Christus dicit: *Ubi sum ego, vos non potestis venire.* Et *cap.* 17. *v.* 34. ait: *Volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum.*

*Resp.* Christus loquitur de gloria cælesti, qua semper fruitus est, & *cap.* 7. declarat discipulos ipsa non posse donari, quandiu sunt in hac vita; *cap.* verò 17. vult, id est, summe desiderat, ut suo tempore recipiantur cum ipso in æterna gloria.

### *Ex Actibus Apostolorum.*

I. *Act.* 7. *v.* 2. dicit S. Stephanus, *Deus apparuit Abrahæ cum esset in Mesopotamia, priusquam moraretur in Charan*, seu Haran. Et *Genes. cap.* 11. *v.* 31. Abraham dicitur, non ex Mesopotamia, sed *ex Ur Chaldæorum* eductus.

*Resp.* S. Stephanus accipit *Mesopotamiam* late & extensive, prout comprehendit etiam Chaldeæ partem, in qua, *Ur* sita erat, nam *v.* 4. dicitur, *Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan.*

*Urgebis*: S. Stephanus dicit Deum apparuisse Abrahæ, priusquam moraretur in Charan; & Moyses *Gen.* 11. dicit Abraham, eductum *de Ur Chaldæorum*, venisse *usque Haran & habitasse ibi*; & postea immediate *cap.* 12. addit: *Dixit autem Dominus ad Abraham, egredere de terra tua & de cognatione tua, & domo patris tui*, &c. ergo Deus apparuit Abrahamo in *Charan*, non in *Ur*.

*Resp.* Apparitio Dei facta est Abrahæ dum

esset in *Ur*, unde Moyses, *Gen.* 12. resumit historiam ejus a tempore quo ex *Ur* egressus est, ponit ergo *dixit*, pro *dixerat*, vel pro *dixit autem cum esset in Ur*, quod subintelligit; nam Haran non erat terra Abrahæ, ibi non erat ejus cognatio, nec domus patris: ergo non potuit in Haran dicere, *Exi de terra tua, & de cognatione tua*, &c.

II. *Act.* 7. *v.* 6. Deus dixit, *Erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient annis* 400. & Exod. 12. v. 40. *filii Israel manserunt in Ægypto annis* 430.

*Resp.* Anni 400. Actuum numerari debent a nativitate Isaac, quem Abraham genuit, anno ætatis suæ 100. hoc patet tum ex verbo *semen*, id est, posteritas, tum ex *Gen.* 5. *v.* 13. ubi dicitur, *Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & affligens* 400. *annis* ..... anni vero 430. Exodi numerari debent ab egressu de Ur Chaldæorum in Haran, ubi remansit 5. annis, quo tempore genuit filios, indeque ingrediens anno ætatis 75. *Tulit Sarai uxorem suam & animas quas fecerant in Haran, & pervenerunt in terram Canaan*, ubi ætatis anno 100. genuit Isaac, 30. annis post egressum ex *Ur*. Hoc totum colligitur *ex cap.* 12. *Gen. v.* 4. *& seq.*

III. *Act.* 7. *v.* 15. S. Stephanus dicit: *Descendit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse & patres nostri, & translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. In quo textu sanctus Stephanus.

1. Dicit corpora Jacob & 12. Patriarcharum translata fuisse *in Sichem*; atqui corpus Jacob fuit translatum in Hebron, *Gen.* 50. *v.* 13.

2. Dicit Abraham emisse sepulcrum a filiis *Hemor*; atqui ex *Gen.* 23. *v.* 2. emit ab *Ephron* filio *Seor*.

3. Di-

3. Dicitur *Hemor* fuisse filium *Sichem*; atqui erat ejus pater, *Gen.* 34. *v.* 19.

4. Dicit sepulcrum emptum ab Abraham fuisse *in Sichem*; atqui fuit in Hebron, *Gen.* 23. *v.* 2.

*Resp. ad* 1. Verbum *translati*, non ad *Jacob*, sed ad to *Patres nostri*, refertur .... præterea docet Joseph *lib.* 2. *antiq. c.* 4. Jacob & Patriarchas fuisse primum translatos in Sichem, & ex Sichem in Hebron ubi sepulti sunt; solo Joseph excepto, qui sepultus est in Sichem in agro quem ibi emit Jacob ejus pater, *Josue* 24.

*Resp. ad* 2. Unus idemque fuit *Hemor*, qui & *Seor*, a binomine aliquando, *Hemor*, aliquando, *Seor* dictus; iste Hemor habuit plures filios, inter quos primogenitus videtur fuisse *Ephron*, qui nomine tum suo, tum fratrum, sepulcralem speluncam vendidit Abrahæ.

*Resp. ad* 3. Hemor fuit filius *Sichem*, non quidem illius a cujus filiis Jacob agrum emit, sed alterius longe antiquioris, non enim rarum est in Scripturis reperire plures ejusdem familiæ eodem nomine donatos.

*Resp. ad* 4. Admissa, quæ probabilior videtur, sententia Josephi de duplici translatione, nulla est difficultas, non enim dicit S. Stephanus, Patriarchas sepultos fuisse in Sichem, sed *sepultos fuisse in sepulcro quod emit Abraham.*

IV. *Act.* 9. *v.* 7. dicitur: *Viri aut illi qui comitabantur cum illo*, Paulo, *audientes vocem, neminem autem videntes.* Et ipse Saulus *c.* 22. *v.* 9. dicit: *Qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt.*

*Resp.* Illa vox *audierunt* in cap. 22. significat, *Non intellexerunt*, vel quia non callebant linguam Hebraicam, qua Christus usus est, ut dicitur *Act.* 26. *v.* 14. vel quia non audierunt linguam articulatam, sed confusam instar to-

esset in *Ur*, unde Moyses, *Gen.* 12. resumit historiam ejus a tempore quo ex *Ur* egressus est, ponit ergo *dixit*, pro *dixerat*, vel pro *dixit autem cum esset in Ur*, quod subintelligit; nam Haran non erat terra Abrahæ, ibi non erat ejus cognatio, nec domus patris: ergo non potuit in Haran dicere, *Exi de terra tua, & de cognatione tua*, &c.

II. *Act.* 7. *v.* 6. Deus dixit, *Erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subjicient annis* 400. & Exod. 12. v. 40. *filii Israel manserunt in Ægypto annis* 430.

*Resp.* Anni 400. Actuum numerari debent a nativitate Isaac, quem Abraham genuit, anno ætatis suæ 100. hoc patet tum ex verbo *semen*, id est, posteritas, tum ex *Gen.* 5. *v.* 13. ubi dicitur. *Scito prænoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua, & affligens* 400. *annis*..... anni vero 430. Exodi numerari debent ab egressu de Ur Chaldæorum in Haran, ubi remansit 5. annis, quo tempore genuit filios, indeque ingrediens anno ætatis 75. *Tulit Sarai uxorem suam & animas quas fecerant in Haran, & pervenerunt in terram Canaan*, ubi ætatis anno 100. genuit Isaac, 30. annis post egressum ex *Ur*. Hoc totum colligitur ex *cap.* 12. *Gen. v.* 4. *& seq.*

III. *Act.* 7. *v.* 15. S. Stephanus dicit: *Descendit Jacob in Ægyptum, & defunctus est ipse & patres nostri, & translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulcro, quod emit Abraham pretio argenti a filiis Hemor filii Sichem*. In quo textu sanctus Stephanus.

1. Dicit corpora Jacob & 12. Patriarcharum translata fuisse *in Sichem*; atqui corpus Jacob fuit translatum in Hebron, *Gen.* 50. *v.* 13.

2. Dicit Abraham emisse sepulcrum a filiis *Hemor*; atqui ex *Gen.* 23. *v.* 2, emit ab *Ephron* filio *Seor*.

3. Di-

3. Dicitur *Hemor* fuisse filium *Sichem*; atqui erat ejus pater, *Gen.* 34. *v.* 19.

4. Dicit sepulcrum emptum ab Abraham fuisse *in Sichem*; atqui fuit in Hebron, *Gen.* 23. *v.* 2.

*Resp. ad* 1. Verbum *translati*, non ad *Jacob*, sed ad to *Patres nostri*, refertur .... præterea docet Joseph *lib.* 2. *antiq. c.* 4. Jacob & Patriarchas fuisse primum translatos in Sichem, & ex Sichem in Hebron ubi sepulti sunt; solo Joseph excepto, qui sepultus est in Sichem in agro quem ibi emit Jacob ejus pater, *Josue* 24.

*Resp. ad* 2. Unus idemque fuit *Hemor*, qui & *Seor*, a binomine aliquando, *Hemor*, aliquando, *Seor* dictus; iste Hemor habuit plures filios, inter quos primogenitus videtur fuisse *Ephron*, qui nomine tum suo, tum fratrum, sepulcralem speluncam vendidit Abrahæ.

*Resp. ad* 3. Hemor fuit filius *Sichem*, non quidem illius a cujus filiis Jacob agrum emit, sed alterius longe antiquioris, non enim rarum est in Scripturis reperire plures ejusdem familiæ eodem nomine donatos.

*Resp. ad* 4. Admissa, quæ probabilior videtur, sententia Josephi de duplici translatione, nulla est difficultas, non enim dicit S. Stephanus, Patriarchas sepultos fuisse in Sichem, sed *sepultos fuisse in sepulcro quod emit Abraham*.

IV. *Act.* 9. *v.* 7. dicitur: *Viri aut illi qui comitabantur cum illo*, Paulo, *audientes vocem, neminem autem videntes*. Et ipse Saulus *c.* 22. *v.* 9. dicit: *Qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt*.

*Resp.* Illa vox *audierunt* in cap. 22. significat, *Non intellexerunt*, vel quia non callebant linguam Hebraicam, qua Christus usus est, ut dicitur *Act.* 26. *v.* 14. vel quia non audierunt linguam articulatam, sed confusam instar to-

nitru, eodem modo quo *Joann.* 12. *v.* 28. dicitur: *Venit nox de cælo dicens: & clarificavi, & iterum clarificabo: turba ergo quæ stabat & audierat, dicebat tonitrum esse factum; alii dicebant, Angelus ei locutus est.*

V. *Act.* 13. *v.* 21. dicitur: *Regem dedit illis Deus Saul annis* 40. Et 1. *Reg.* 13. *v.* 1. dicitur: *Filius unius anni erat Saul cum regnare cœpisset, duobus autem annis regnavit super Israel.*

*Resp.* In his 40. annis includuntur anni quibus Samuel ante Saul præfuit Israeli. Sensus autem libri Regum est hic: jam regnaverat uno anno Saul quando indixit bellum Philistinis, & postea duobus adhuc annis regnavit in Israel; vel, si mavis, uno adhuc anno regnavit, qui annus junctus primo, sequitur quod duobus annis regnaverit in Israel, qui sensus est conformis originali Hebræo qui sic habet: *Filius anni* (unius vel primi) *erat Saul in regno suo; & altero anno regnavit in Israel.*

VI. *Act.* 15. *v.* 1. dicitur: *Nisi circumcidamini, non potestis salvari.* Et Apost. *ad Gal.* 5. *v.* 1. dicit: *Si circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.*

*Resp.* Illud Actorum dictum fuit a quibusdam Judæis qui hæretice docebant gentiles non posse obtinere salutem, nisi prius fierent proseliti, & Judaismo insererentur, quem errorem damnarunt Apostoli *in* 1. *Conc. Jerosolymis*, quem etiam damnat Apostolus scribens ad Galatas, docensque homines non salvari per Circumcisionem, aliasque Legis Mosaicæ cæremonias, sed *per gratiam Jesu Christi.*

VII. *Act.* 15. *v.* 10. D. Petrus ait: *Quid tentatis Deum imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres nostri, neque nos portare potuimus:* tamen *Deut.* 30. *vers.* 11.

di-

dicitur: *Mandatum hoc quod ego praecipio tibi non est supra te.*

*Resp.* In 1. textu D. Petrus redarguit eos, qui docebant necesse esse ad salutem, ut Gentiles ad Christum conversi circumciderentur, & observarent Legem Moysis, contra quos D. Petrus docet Christianos non esse obligandos ad cæremonias Legis, non modo quia sunt jugum gravissimum & *moraliter* importabile, sed etiam quia sunt inutiles ad justificationem ... Textus vero Deut. intelligitur de præcepto amoris Dei, quod esse facillimum observatu, nemo non experitur qui illud religiose observat.

*Ex Epistolis D. Pauli.*

*I. Rom.* 4. *vers.* 20. Abraham *in repromissione Dei non hæsitavit diffidentia.* Verum *Gen.* 17. *vers.* 17. dicitur: *Risit Abraham dicens in corde suo: putasne centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?*

*Resp.* Abraham non fuit incredulus, unde non ex incredulitate, sed ex admiratione quærit, *putasne centenario*, &c. & ideo pro verbo, *risit*, Chaldæus habet, *gavisus est.*

*II. Rom.* 5. *vers.* 13. dicitur: *Usque ad Legem peccatum erat in mundo, peccatum autem non imputabatur, cum Lex non esset*: tamen *Gen.* 6. *v.* 5. Deus delevit homines propter eorum peccata; ergo semper fuit imputatum peccatum, etiam ante Legem scriptam.

*Resp.* Peccatum a Deo semper fuit imputatum, sed non semper fuit *imputatum*, id est, reputatum tale, ab hominibus solo lumine naturali instructis, qui non existimabant se esse peccato obnoxios. Ideo existentiam peccati originalis probat Apostolus ex effectu & pœna ejusdem peccati, puta ex morte quæ *regnavit* in omnes, quot-

quotquot *ab Adamo usque ad Moysen* vixerunt; ergo & causa mortis, nempe peccatum originale. Unde nulla est contradictio.

*III. Rom.* 8. *vers.* 16. dicitur: *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus Filii Dei*; tamen *Eccles.* 9. *v.* 1. dicitur: *Nescit homo utrum amore an odio dignus sit.*

*Resp.* Apost. *ad Rom.* loquitur de testimonio, quod, licet sit certissimum ex parte Spiritus sancti, non est tamen certum ex parte nostri, nisi certitudine conjecturali & ad summum morali; nam non sumus certi an illud testimonium sit a Spiritu sancto, an vero a spiritu maligno transfigurante se *in Angelum lucis....* Eccles. vero loquitur de certitudine absoluta & infallibili, quam nemo de sua salute potest habere, absque speciali revelatione, quandiu est in vita, sed *omnia in futurum servantur incerta*, addit *Eccl. v.* 2.

*IV. Rom.* 12. *v.* 19. dicitur: *Non vosmetipsos defendentes, sed date locum iræ*: tamen Paulus seipsum coram Agrippa defendit, *Actor.*24.*v.*2.

*Resp.* Verbum, *defendere*, in 1. textu sumitur pro *ulcisci*, quomodo Judith. 1. dicitur Nabuchodonosorem jurasse *per thronum, quod se defenderet*, id est, ulcisceretur. In 2. textu sumitur pro, innocentiam suam probare, suæque indemnitati consulere, quod valde licitum est, licet vindicta sit Lege Dei prohibita.

*V.* 1. *Cor.*1. *v.*17. Apost. dicit: *Non me misit Christus baptizare, sed evangelizare*: tamen *Matth. ult.* Christus omnibus Apostolis dicit, *Docete omnes gentes baptizantes eos.*

*Resp.* Dicit Apost. quod non sit missus baptizare *principaliter*; quia primarium Apostolatus officium est, *prædicare*. Baptismi enim dispensatio committi solet Parochis & aliis Presbyteris secundi ordinis.

*VI.* 1. *Corinth.* 13. *verſ.* 7. Apoſt. dicit: *Caritas omnia credit*: atqui 1. *Jo.* 4. *verſ.* 1. dicitur: *Nolite credere omni ſpiritui*.

*Reſp.* Apoſt. non loquitur de doctrina, ſed de recte factis proximi, quibus relatis homo, caritatem habens, non contradicit, ſed narrantibus facile aſſentitur .... D. Joann. vero loquitur de doctrina, docetque probandos eſſe *ſpiritus, ſi ex Deo ſint*.

*VII. Galat.* 1. *verſ.* 10. Apoſt. ait: *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem*. Qui 1. Cor. 10. verſ. 33. dicit; *Per omnia omnibus placeo*.

*Reſp.* Apoſt. vult placere omnibus, omnes ædificando, neminem offendendo, &c. ſed non vult placere, id eſt, gratiam illorum occupare, docendo grata illis qui Chriſti doctrinæ repugnantia docent ac faciunt; ſic enim ſervus Chriſti non eſſet.

*VIII. Galat.* v. 25. dicitur, *Sina mons eſt in Arabia, qui conjunctus eſt ei quæ nunc eſt Jeruſalem*. Sina tamen a Jeroſolymæ longe diſtat.

*Reſp.* Mons Sina non realiter, ſed myſtice eſt *conjunctus*, id eſt, (ut vox græca ſonat) *ſimilis* Jeroſolymæ ut nunc eſt; ſicut enim in Sina olim, ita nunc in Jeruſalem traditur Lex mere cæremonialis, & ſervilis, utrobique generantur filii, non liberi, ſed ſervi.

*IX. Coloſſ.* 1. *verſ.* 24. Apoſt. dicit: *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti*: tamen Chriſtus *Joan.* 19. *verſ.* 30. moriendo *dixit*: *conſummatum eſt*.

*Reſp.* Opus fuit ut Chriſtus multa pateretur in ſuo corpore naturali, & etiam in ſuo corpore myſtico. Porro Chriſtus moriendo, perſonales paſſiones conſummavit, ſed non conſummavit paſſiones corporis myſtici, cujus membra, multa pro Chriſto & Eccleſia patiendo, adimplent *ea quæ deſunt paſſionum Chriſti*.

X. 1.

X. 1. *Ad Tim.* 2. *verf.* 12. dicit Apoft. *Docere mulieri non permitto*: tamen *ad Tit.* 2. *v.* 3. vult, *ut anus prudentiam doceant adolefcentulas*.

*Refp.* Apoft. non permittit mulieri docere publice in Ecclefia, ut fefe explicat 1. *Corinth.* 14. *verf.* 34. his verbis: *Mulieres in Ecclefiis taceant*. Sed non tantum non permittit, verum fuadet ut privatim domi fuæ puellas & ancillas fuas doceant.

XI. 1. *Ad Tim. verf.* 14. dicit, *Volo juniores nubere, filios procreare*; atqui 1. *Cor.* 7. *verf.* 7. dicit: *Volo omnes vos effe*, cælibes, *ficut me ipfum*.

*Refp.* Apoft. 1. *ad Corinth.* exoptat ut omnes a nuptiis abftineant, ut ipfe abftinuit; verum vult *juniores* viduas, quibus ineft periculum incontinentiæ, *nubere*, cum *melius fit nubere, quam uri*. Hic ergo Apoft. *non legem figit*, ait Aug. de viduis, *fed remedium oftendit*.

XII. *Jacobi* 1. *verf.* 13. dicitur: *Deus neminem tentat*: tamen *Genef.* 22. *verf.* 1. dicitur: *Tentavit Deus Abraham*.

*Refp.* Tentatio duplex fpectari poteft. *Prima eft feductionis*, quæ ad peccatum follicitat, hanc Apoftolus Deo denegat qui neminem excitat ad male agendum. *Secunda eft probationis*, quæ eft materia luctæ & victoriæ, meritorum & gloriæ, hac tentatione probavit Deus Abraham. De prima oramus Deum, *Et ne nos inducas in tentationem*. De fecunda dicit Jacobus, *Omne gaudium exiftimate, cum incideritis in varias tentationes*.

QUÆ-

## QUÆSTIO XIII.

*De iis quæ ad cautam sacrorum interpretum lectionem observanda sunt.*

*Nota:* UT caute & sine periculo legantur sacri interpretes, unum, præ cæteris, singulari studio est observandum, nempe, utrum quæ sub eorum nominibus & inscriptione circumferuntur opera, sint veri & germani eorum fœtus; constat enim inter vera sacrorum interpretum monumenta, plurima supposititia reperiri, ut annotant qui de Scriptoribus Ecclesiasticis ex professo disseruerunt, quod ut facili negotio fiat:

Quæres 1. *Quibus indiciis falsæ inscriptiones a Germanis discerni queant?*

*Resp.* Tribus, nimirum, tempore, dogmate & stylo.

*Quoad tempus*; Si illius ratio rebus descriptis non conveniat, manifestum est, opus non esse illius authoris, cujus nomine intitulatur.

Hinc perspicuum est commentaria D. Ambrosii in Apocalypsim; D. Hieronymi in Parabolas Salomonis, & Lamentationes Jeremiæ, non esse ejusmodi Doctorum quibus adscribuntur, quia in illis commentariis sæpe citatur D. Gregorius magnus, cum tamen idem Gregorius duobus fere sæculis authores illos subsecutus fuerit.

*Quoad dogma*: Si illud non solum cum authoris, cui adscribitur, mente non congruat, sed ex Diametro pugnet; omnino sequitur, aut opus non esse germanum authoris, cui tribuitur, fœtum, aut a corruptoribus fuisse depravatum.

Hinc manifestum est sexdecim tractatus in Leviticum sub D. Cyrilli Alexandrini nomine vulgatos, non esse Cyrilli, sed Origenis; cum in eis passim occurrant propria Origenis dogmata, qualia sunt animas ante mundum creatas fuisse, & ob sua peccata detrusas, in corpora tan-

tanquam in carceres & vincula; inferni supplicia finem aliquando habitura; dæmones post aliquot tempora liberandos, & ad æternam felicitatem vocandos, & alia id genus, quæ D. Cyrillus ubique totis viribus oppugnat.

*Quod spectat ad stylum*: evidens falsæ intitulationis conjectura, est styli diversitas, nihil enim difficilius est, quam imitari alterius stylum, nimirum dictionis contextum, elocutionis formam, figuram loquendi, dispositionis methodum, & cætera quæ cuique diserto ac probo authori sunt propria, ac veluti proprius illius character.

*Nec dicas*, indicium falsæ inscriptionis ex diversitate styli desumptum, esse errori obnoxium, cum eidem authori non semper idem sit dicendi modus, sed pro argumenti ratione, vel studii profectu, vel ætatis mutatione, vel affectuum varietate, diversus.

*Resp.* Fateor, verum idem author ita semper scribit ut perspicax styli artifex ubique semper agnoscat eumdem esse authorem, sicut quilibet amici faciem, etsi nunc tristem, nunc alacrem, ejusdem semper esse hominis certo animadvertit.

Quæres 2. *Qua ratione veris sacrorum interpretum operibus suppositita irrepserint, eorumque inscriptiones usurparint?*

*Resp.* Hoc provenire ex diversis causis.

1. *Ex prætermissa ab authore proprii nominis inscriptione*; illa enim prætermissio occasionem præbuit lectoribus discernendorum librorum studiosis, illi tanquam authori opus aliquod adscribendi, ex aliqua conjectura, v. g. ex styli, vel argumenti hujusmodi operis affinitate, cum aliis ejusdem authoris operibus; vel ex similitudine nominis veri illorum authoris, cum aliorum nomine propter nominis æquivocationem; vel etiam ex similitudine nominis illorum ad quos hujusmodi opera scripta sunt.

Sic

Sic *Rufinus* Aquilejæ Presbyter, nominum similitudine deceptus, Enchyridion *Xysti* Philosophi Pythagorici, *Xysto* Pontifici inscripsit.

Sic propter æquivocationem nominis, plurima opera Thomæ Anglici, v. g. Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, Epistolas canonicas & Apocalypsim, adscripta sunt D. Thomæ Aquinati, nempe propter maximam similitudinem quæ reperitur inter *Anglicum* & *Angelicum* Doctorem.

Sic libellus quem Julianus Eclanensis Episcopus, Pelagiana labe infectus, ad Demetriadem Virginem scripsit, ideo adscriptus est Hieronymo, quod hic quoque scripserit ad eamdem Virginem argumento pene simili.

2. *Provenit ex hæreticorum pravitate*, qui libris suis, jam ecclesiastica perstrictis censura, orthodoxorum Patrum attitulationes substituunt, ut tali fraude lethiferum pravorum dogmatum virus in mentem & corda simplicium, absque ulla periculi suspicione, injiciant.

Sic olim Nestoriani & Eutychiani, Apollinarii scripta, unde suarum hæresum semina deprompserant, sub D. Athanasii nomine evulgarunt, ut Catholici latentes errores tanti Doctoris fama comprobatos, amplecterentur.

3. *Provenit ex invidia*, qua maligni quidam agitati, ut illustrioribus interpretibus odium concitent, sub eorum nomine odiosa opera evulgant.

Sic tempore D. Pauli Apostoli erant Pseudo-Apostoli, qui fingebant Epistolas, tanquam a Paulo missas, quibus asserebant instare diem judicii, ut testatur ipse ad Thessalonicenses scribens (q): *Rogamus vos*, inquit, *ut non cito moveamini a vestro sensu*, (id est, a doctrina quam a me audistis de die judicii) *neque terreamini* *per*

(q) 2. ad Thessal. 2. vers. 2.

*per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.*

4. Tandem, *provenit ex nimio erga magni nominis authorem zelo*, quo quispiam motus, ei aliena opera, absque ullo delectu, vindicat, existimans se ei majus nomen ex plurium librorum editione comparaturum.

Sic quidam Doctoris Angelici nimium amatores, legitimis ejus operibus inseruerunt Commentaria in Genesim, Isaiam, Jeremiam, &c. quæ germanis ejus scriptis eruditione minime concordant.

## CAPUT II.

### *De Traditione, & SS. Patribus Traditionis testibus.*

QUæres 1. *Quid sit traditio?*

*Resp.* Est Doctrina, ad fidem, mores, vel disciplinam Christianam spectans, quæ in libris Canonicis non est scripta.

Dixi, *in libris Canonicis non scripta*: quia in scriptis SS. Patrum, & actis Conciliorum, traditiones conservantur, sicut & in unanimi Ecclesiarum consensu.

Quæres 2. *Quotuplex sit traditio?*

*Resp.* Triplex, nimirum, divina, apostolica, & ecclesiastica.

*Traditio divina*, est verbum Dei non scriptum, sed ab Apostolis, quatenus verbi Dei præconibus, ad nos, viva voce, transmissum: ejusmodi sunt traditiones, quæ ad materiam, & formam Sacramentorum pertinent ..... hæ aliquando a SS. Patribus vocantur apostolicæ, sed improprie & mediate, quatenus, scilicet, per Apostolos sunt promulgatæ.

*Traditio apostolica*, est doctrina, quam Apostoli ipsi, quatenus Ecclesiæ Pastores, instituerunt, & ad nos, viva voce, transmiserunt: v. g. ob-

g. observatio diei Dominicæ, Paschæ, Jejunii quadragesimalis, &c.

*Traditio ecclesiastica*, est doctrina, quæ a successoribus Apostolorum, accedente fidelium usu, fuit introducta, & ad nos usque transmissa; v. g. vigiliæ, festorum celebrationes, aquæ lustralis usus, &c.

*Nota* 1. Traditiones, aliæ sunt *perpetuæ*, tales sunt quæ dogma aliquod proponunt... aliæ *temporales*, talis fuit observatio legalium usque ad Evangelii promulgationem, ut eo medio facilius in unum coalesceret Ecclesia ex Judæis & gentibus..... aliæ *universales*, quæ toti Ecclesiæ sunt propositæ, ut diei Dominicæ observatio loco Sabbati..... aliæ *particulares*, quæ Ecclesiæ particulari sunt commissæ, ut jejunium Sabbati olim Romæ observatum .... aliæ *necessariæ*, quæ in forma præcepti sunt traditæ, ut admixtio aquæ cum vino in Missæ sacrificio ... aliæ *liberæ*, quæ in forma tantum consilii sunt traditæ, ut aquæ lustralis aspersio.

*Nota* 2. Ex sola traditione divina, utpote sola a Deo revelata, elici potest conclusio Theologica, quare hic de traditione divina duntaxat agemus, tribus Quæst. quarum:

*Prima*, erit de traditionis divinæ existentia, & necessitate.

*Secunda*, de regulis, quibus traditio divina discernitur ab Apostolica, & Ecclesiastica.

*Tertia*, de SS. Patribus, qui sunt traditionis divinæ depositarii & testes.

## QUÆSTIO I.

### *De traditionis divinæ existentia & necessitate.*

*Nota*: NOvatores contenderunt nullam prorsus esse traditionem divinam, hincque concluserunt, nullum pro fide aut moribus

ar-

argumentum infallibile ex ea desumi posse, sed ex sola Scriptura sacra, quam volunt esse solam fidei & morum regulam, extra quam nullum dogma haberi potest de fide credendum, contra quos:

## CONCLUSIO I.

*In statu Legis naturæ, extiterunt traditiones divinæ.*

*Prob.* Nulla potest esse vera religio sine certa fidei & morum regula; atqui in statu legis naturæ vera fuit erga Deum religio; ergo fuit certa fidei & morum regula; atqui illa regula, non erat Scriptura sacra, siquidem nulla tunc extabat; ergo ea regula erat traditio. Adamus nimirum filios suos docuit quæ sibi de mediatore Christo, & aliis mysteriis revelata fuerant; filii Adami, quæ a patre didicerant, suis posteris ad Moysen usque (non interrupta serie) communicarunt. Hinc Deus (r) commendat Abrahamum, *Quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini, & faciant judicium & justitiam.* Ex quibus patet, quod posteri Adami ritum colendi Deum acceperint, non per Scripturam, sed per traditionem.

## CONCLUSIO II.

*In lege Mosaica, præter Scripturam, extiterunt divinæ traditiones ad fidem & mores spectantes.*

*Prob.* Israelitæ non solum jubebantur Scripturam legere, sed etiam Patres interrogare, *Interroga patrem tuum, & annuntiabit tibi, majores tuos & dicent tibi* (s). Et, *non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a Patribus suis*, Eccl. 8. Et, *quanta mandavit* (Deus) *Pa-*

(r) Genes. 18. (s) Deut. 21.

*Patribus nostris nota facere ea filiis suis, ut cognoscat generatio altera, filii qui nascentur & exurgent, & narrabunt ea filiis suis, ut ponant in Deo spem suam.* Psal. 77.

*Confirm.* Quia Israelitæ, ex sola traditione, habebant divinitatem librorum in canone repositorum; remedium ad tollendum peccatum originale, non solum in fœmellis, sed etiam in masculis ante octavum diem decedentibus, &c.

## CONCLUSIO III.

*In Lege nova, præter verbum Dei Scriptum, necessario est admittenda traditio divina, tanquam altera fidei regula.*

*Prob.* 1. Ex Script. quæ (t) jubet: *State, & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem*, scilicet ore prolatum, *Sive per Epistolam*, scilicet scripto transmissam, ut explicat D. Thom. (u) quem locum D. Chrysost. (x) enarrans, ait: *Hinc patet, quod non omnia per Epistolam tradiderunt Apostoli, sed multa etiam sine litteris. Eadem vero fide digna sunt, tam illa, quam ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus; traditio est, nihil quæras amplius.* Hinc Apostol. hortatur Timotheum (y) ut quæ a se audivit, *Hæc commendet fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.*

*Prob.* 2. Ex SS. Patribus quatuor priorum sæculorum, quos Novatores admittunt, & inter quos unum, aut alterum, brevitatis causa, refero.

*In 1. Sæculo*, D. Dionys. (z) ait: *Apostoli sum-*

(t) 2. ad Thessal. 2. v. 14.
(u) 3. p. q. 25. art. 3. ad 4.
(x) Hom. 4. in Epist. ad Thessal.
(y) 2. ad Tim. 4. v. 1.
(z) Lib. 1. de Eccles. Hierarch.

*summa illa & supersubstantialia, partim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis, nobis tradiderunt.*

*In II. Saculo*, D. Iren. l. 3. cap. 4. ait: *Quid autem, si neque Apostoli Scripturas reliquissent nobis, nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quem tradiderunt iis quibus committebant Ecclesias?*

*In III. Saculo*, Origenes in cap. 6. ad Rom. dicit: *Ecclesia ab Apostolis traditione accepit etiam parvulis baptismum dare.*

*In IV. Saculo*, S. Basil. (*a*) sic scribit: *Dogmata quæ in Ecclesia prædicantur, quædam habemus ex doctrina scripto prodita; quædam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto, tradita recepimus .... quorum utraque parem vim habent ad pietatem. Nec his quisquam contradicit, quisquis sane, vel tenuiter expertus est quæ sint jura Ecclesiastica.* Et S. Epiphan. hæresi 6. *Oportet autem & traditione uti: non enim omnia a divina Scriptura possunt accipi: quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.*

In omnibus subsequentibus Sæculis SS. Patres eadem energia de traditionis existentia scripserunt.

*Prob. 3. ratione*: omnia ad fidem & mores pertinentia debent contineri in verbo Dei, nam *fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei*, ait Apostol. (*b*) atqui non omnia ad fidem & mores pertinentia, etiam ab adversariis credita, continentur aperte in verbo Dei scripto, imo nec obscure, ergo præter verbum Dei scriptum, necessario est admittendum verbum Dei traditum.

*Prob.*

(a) Lib. de Spiritu sancto, cap. 27.
(b) Rom. 10. v. 17.

*Prob. min.* 1. Credimus, quod Pater in divinis sit ingenitus: quod libri, in Scriptura sacra contenti, sint divini, quod libri in Canone, quem nunc habemus, non repositi, sint spurii & apocryphi, &c. atqui illa omnia, neque ex Evangelio, neque ex Epistolis Apostolorum, possunt probari, ergo, &c.

*Prob. 2. eadem min.* Calvinistæ & Lutherani credunt, contra errorem Helvidii, virginitatem B. Mariæ, etiam post partum; credunt, adversus Anabaptistas, valere datum parvulis baptisma; credunt, contra Donatistas, valere datum baptisma Hæreticis & peccatoribus; credunt quatuor Evangelia; credunt Christum descendisse ad inferos, &c. atqui nullum ex his capitibus credere possunt propter authoritatem Scripturæ sacræ, nullius enim nequidem apex est in Scripturis; ergo ex sola traditione illos articulos credunt; ac proinde (quod probandum erat) non omnia quæ ad mores & fidem spectant, continentur in Scripturis.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Illud non est Ecclesiæ necessarium, quod a Scripturis aperte damnatur; atqui traditiones a Scripturis aperte damnantur; ergo, &c. *Resp. nego min.*

*Prob. min.* Deuter. 4. dicitur: *Non addetis ad verbum, quod ego præcipio vobis, nec auferetis ex eo.* Apocal. ult. *Si quis apposuerit ad hæc, apponet & Deus super illum plagas.* Ad Galat. 1. *Licet nos aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Matth. 15. *Irritum fecisti mandatum Dei propter traditionem vestram.* Ubi Christus reprehendit Judæos, quod traditiones admitterent; ergo, &c.

*Resp.* 1. Generaliter, *nego conſ.* argumentum enim eſt de falſo ſupponente; ſupponit enim traditionem eſſe additionem ad verbum Dei, quod falſum eſt, cum traditio non minus ſit verbum Dei, quam ipſamet Scriptura; unde Moyſes non ait: non addetis ad verbum, *quod ſcribo*, ſed, *quod præcipio;* Paulus non ait, quod, *ſcripſimus*, ſed quod, *evangelizavimus*. Chriſtus non dicit, propter traditionem, *meam*, ſed, *veſtram*, hoc eſt, a Phariſæis humano ſenſu ac ſpiritu inventam; ſed dato, non conceſſo, quod in his textibus ſit ſermo de additione ad ſacram Scripturam, ad ſingulos reſpondeo, & quidem:

*Reſp.* ad 1. *&* 2. Quod Moyſes & Div. Joann. vetent tantum ne minuatur, vel addatur aliquid, per quod textus alteretur, vel corrumpatur; alias illicitum fuiſset Deuteronomio & Apocalypſi alios addere libros. Porro tantum abeſt, ut a traditione divina textus Scripturæ corrumpatur, quin potius illum defendat, ejuſque germanum ſenſum exhibeat. Hæc reſponſio conſtat *ex Deuter.* 12. ubi Deus, Judæos a gentilium idololatria avocans, ait: *Non facias ſimiliter Domino Deo tuo .... quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam aut minuas.*

*Reſp. ad* 3. Apoſtol. per particulam, *præter*, intelligit, *contra*. Hoc conſtat 1. ex ejus propoſito, agit enim contra eos, qui docebant ſervanda eſse legalia, cum ipſe docuiſset non eſse ſervanda: *Miror*, inquit, *quod tam cito transferimini in aliud Evangelium, quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Chriſti; ſed licet nos aut Angelus de cælo evangelizet, præterquam quod*, &c. Ergo, cum dicit, *præter*, intelligit, *contra*, quomodo jam, *Rom. ultim.*

par-

particulam, *præter*, usurpaverat, dicens: *Observate eos, qui dissensiones & offendicula, præter Doctrinam quam accepistis, faciunt;* ubi, *præter*, manifeste significat, *contra*.

*Resp. ad* 4. Distinguendo: Christus Judæos reprehendit, quod traditiones humanas & superstitiosas admitterent, *conc.* traditiones divinas, *nego*. Christus ergo Scribas & Pharisæos arguit quod minuta quædam sibi humanitus & superstitiose tradita, servarent, & de rebus gravioribus non curarent; v. gr. quod non nisi lotis manibus manducarent, & tamen non honorificarent patrem & matrem; quod rerum etiam minutarum decimam offerrent, & tamen misericordiam & judicium omitterent, quos reprehendit Christus dicens: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? nam Deus dixit: Honora patrem & matrem, &c.* Et infra concludit: *Sine causa colunt me docentes doctrinas & mandata hominum.* Traditiones autem, quas prædicamus, non sunt doctrinæ & mandata hominum, sed Dei.

*Inst.* Div. August. (c) exponens verba Apostoli, ait: *Si quis annuntiaverit, præterquam quod in Scripturis legalibus & evangelicis accepistis, anathema sit.* Ergo Apost. per particulam, *præter*, non intelligit, *contra*.

*Resp. nego conseq.* Nam ille vere *præter* Evangelium docet, qui ei contraria docet. Unde Div. August. (d) sic loquitur: *Non ait, Apostolus, plusquam accepistis, sed præterquam quod accepistis: nam si illud diceret, sibi ipsi præjudicaret qui cupiebat venire ad Thessalonicenses,*

(c) Lib. 3. contra Litter. Petiliani cap. 6.
(d) Tract. 89. in Joann.

*ses, ut suppleret quæ illorum fidei defuerant; sed qui supplet quod minus erat, addit, non quod inerat tollit: qui autem prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, sed recedit de via.* In quo textu D. Augustinus manifeste sumit, *præter*, pro, *contra*.

*Objic.* 2. Omnia credenda & facienda in sacris Scripturis continentur; ergo traditio est inutilis.

*Prob. ant.* Ex Apost. (e) *Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad dicendum & arguendum ... ut perfectus sit homo Dei*, &c. Ergo sola Scriptura continet ad fidem & mores necessaria.

*Resp. nego conseq.* Non enim dicit Apost. *Omnis Scriptura* sufficit, sed, *utilis est*; nam si dixisset, *sufficit*, sequeretur Scripturas Novi Testamenti esse inutiles; Apostolum enim ibi loqui de Scripturis veteris Testamenti constat, tum quia Scriptura novi Testamenti nondum erat relata in Canonem sacrorum Librorum, nec totaliter scripta; tum ex his verbis præcedentibus, *ab infantia sacras Litteras nosti*, non enim potuit Timothæus ab infantia noscere Litteras novi Testamenti, utpote nondum extantes.

*Inst.* 1. Joan. 20. *Multa quidem & alia signa fecit Jesus, quæ non sunt scripta in libro hoc, hæc autem scripta sunt, ut credatis quod Jesus est Filius Dei*, &c. Ergo omnia scripsit, quæ putabat sufficere.

*Resp. dist. conseq.* Omnia miracula Christi scripsit, quæ putabat sufficere ad persuadendum mundo Christum esse Filium Dei, *conc. conseq.* omnia fidei dogmata, & morum præcepta, *nego conseq.* inepte ergo novatores, quæ de solis miraculis dicuntur, transferunt ad omnia fidei dogmata, & morum præcepta.

*Inst.*

(e) 2. ad Tim. 3.

*Inst.* 2. Div. Cyrill. Alexand. (*f*) ait: *Non omnia, quæ Deus fecit, conscripta sunt, sed quæ scribentes, tam ad mores, quam ad dogmata putarunt sufficere.* Et Aug. (*g*) *electa sunt quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur.* Ergo cætera non sunt necessaria.

*Resp. nego conseq.* DD. Cyrill. & Aug. enim non excludunt necessitatem eorum fidei articulorum, & morum præceptorum, quæ non continentur in libris Canonicis; sed excludunt necessitatem scribendi plura Christi dicta & facta, cum secundum ipsos Div. Joann. ex omnibus quæ Christus dixit & fecit, ea selegerit quæ saluti credentium scripto mandari videbantur sufficere, cætera ad nos per traditionem transmittenda relinquens.

*Inst.* 3. Apostoli omnia quæ prædicaverunt, postea scripserunt: *Quod tunc prædicaverunt, postea per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt*, (*h*) ergo nihil reliquerunt non scriptum.

*Resp. dist. ant.* Apostoli omnia quæ omnibus prædicaverunt; qualia sunt ea quæ omnibus sunt expresse credenda, postea scripserunt, *conc. ant.* hocque solum vult D. Iren. omnia quæ perfectioribus, Prælatis, Episcopis prædicaverunt qualia sunt ea quæ spectant rationem gubernandæ Ecclesiæ, administrandorum Sacramentorum, refellendorum Hæreticorum, &c. *nego ant.* non enim illa secretiora mysteria omnes indifferenter docebant, nam Apost. 2. *ad Tim.* 2. dicit: *Hæc commenda fidelibus hominibus qui idonei erunt & alios docere.* Et D. Iren. (*i*) docet *Apostolos cum Episcopatu tradidisse successoribus charisma scientiæ.*



(f) L. 12. in Joann. cap. ult.
(g) Tract. 49. in Joann.
(h) D. Irenæus, l. 3. cap. 1. (i) l. 4. cap. 43.

*Inst.* 4. D. Athanaſ. Epiſt. ad Serapionem, ait: *Uniuſcujuſque quæſtionis inventionem, non ex propriis ratiocinationibus dicere poſſumus, ſed ex Scripturarum conſequentia;* &c.

*Reſp. diſt. text.* Sed ex Scripturarum conſequentia ſimul & traditionis, *conc.* ex Scripturarum conſequentia tantum, *nego*. Nam ibidem adhibet authoritatem traditionis, cum ſubjungit; *Videmus tamen adhuc illam ipſam ab initio traditionem, & doctrinam, & fidem Catholicæ Eccleſiæ, quam Chriſtus quidem dedit. Apoſtoli vero prædicarunt.*

*Inst.* 5. D. Athanaſ. *Lib. contra gentes*, ait: *Sufficiunt ſanctæ & divinitus inſpiratæ Scripturæ ad inſtructionem veritatis*; ergo loquitur de Scripturarum conſequentia tantum.

*Reſp. diſt. text.* Ad inſtructionem omnis veritatis, *nego ant.* veritatis quam ibi aſtruit, nempe idola non eſſe Deos, & Chriſtum eſſe Deum & hominem, *conc. ant.* porro iſta duo habent in Scripturis expreſſa teſtimonia.

*Inst.* 6. D. Chryſoſt. (*k*) ait: *Omnia Evangelium continet, & præſentia & futura, honorem, pietatem, fidem*, &c. ergo non neceſſaria eſt traditio.

*Reſp. nego conſeq.* Quia per, *Evangelium*, non intelligit Scripturam: addit enim, *Omnia ſimul prædicationis verbo incluſit*. Illa autem prædicatio, partim eſt ſcripto mandata, partim ſine ſcripto tradita.

*Inst.* 7. Theophilus, l. 2. Paſchali, ait: *Diabolici eſt Spiritus aliquid, extra Scripturarum divinarum authoritatem, putare divinum.* Ergo traditiones quæ circumferuntur non ſunt divinæ.

*Reſp. nego conſeq.* Nam Theophilus, per hæc ver-

(k) Hom. 1, in Epiſt. ad Tit.

verba, non excludit traditionem, sed libros Apocryphos, qui pro divinis a quibusdam supponebantur, quosque redarguit Theophilus hic.

*Inst.* 8. D. Aug. (*l*) hæc habet: *In his quæ aperte posita sunt in Scriptura, inveniuntur illa omnia quæ continent fidem moresque vivendi.* Ergo, &c.

*Resp. dist. verba Aug.* In Scriptura inveniuntur illa omnia quæ, &c. quoad ea quorum fides & cognitio explicita non est sic necessaria ad salutem, *conc. ant.* quoad ea quorum cognitio explicita non est sic necessaria ad salutem, *nego ant.* nam D. August. (*m*), dicit, *Scripturæ veritatem a nobis teneri, quando facimus quod universæ Ecclesiæ placet, etiamsi nihil de ea re scriptum legamus.*

*Inst.* 9. Div. Hieronym. in cap. 22. Matth. ait: *Quod de Scripturis authoritatem non habet, eadem facilitate contemnitur, qua probatur.* Ergo.

*Resp.* Non fideliter citatur Div. Hieron. qui loquens de particulari quadam sententia, qua quidem nitebantur ex libro Apocrypho probare Zachariam, quem Judæi interfecerunt inter Templum & altare, fuisse patrem Joannis Baptistæ, ait: *Hoc, quia de Scripturis authoritatem non habet*, &c. Et sensus est, hæc sententia, quia ex libro Apocrypho probatur, non ex Canonico, facile contemnitur. Non ergo rejicit traditionem, ex qua probat jejunium, *Epist. ad Marcel.* Imo illius necessitatem probat, *In dialogo contra Luciferanos*, admittens hanc sententiam: *Etiamsi Scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret: nam & alia multa,*

I 4 *quæ*

(*l*) L. 2. de doct. Christ. cap. 9.
(*m*) L. 1. contra Crescon. cap. 33.

*quæ per traditionem in Ecclesiis observantur, authoritatem sibi scripta Legis usurparunt.*

*Inst.* 10. Div. Cyprian. aperte rejicit traditionem divinam, nam Epist. ad Pompejum ait: *Unde est ista traditio? ... ea enim facienda esse quæ scripta sunt testatur Deus ad Josue dicens: non recedet liber legis hujus ex ore tuo; si igitur aut in Evangelio, aut in Apostolorum Epistolis & Actibus continetur, observetur etiam hæc sancta traditio.*

*Resp.* Hanc non admittimus S. Cypriani Epistolam, quam scripsit cum errorem suum de rebaptizandis Hæreticis tueretur, & in qua consequenter traditionem circa illam quæstionem rejiciebat, quia eam esse contra Scripturam putabat, verum alias traditiones admittebat: nam, *l.* 2. *Epist.* 3. ait: *Admonitos nos scio, ut in Calice offerendo Dominica traditio servatur ...... ut Calix mixtus vino offeratur.*

*Objicies* 3. Ecclesiæ dogmata non debent committi principio defectibili; atqui traditio est principium defectibile; ergo.

*Prob. min.* Principium, quod de aure in aurem transit, est defectibile; atqui traditio de aure in aurem transit; ergo.

*Prob. maj.* Quod facillime alteratur ac deperditur, est principium fallibile; atqui, quod de aure in aurem transit, facillime imperitia ac perversitate alteratur, & per oblivionem & negligentiam deperditur; ergo, &c.

*Resp.* 1. *Retorqueo* de Scriptura sacra, nam quod scribitur & rescribitur, facile alteratur, vel per oblivionem & incuriam deperditur, ut patet ex tot libris, tum sacris, tum prophanis, depravatis ac deperditis, ergo Scriptura sacra, est nostræ fidei principium defectibile.

*Resp.* 2. *dist. min. ult. argumenti.* Quod de aure in aurem transit, facile alteratur ac deperditur,

ditur, si nullæ sint causæ ad illius conservationem adjuvantes, *conc. min.* si sint tales causæ, *nego min.* Porro in servandis traditionibus multæ sunt causæ. *Prima*, est specialis Dei providentia, qui Ecclesiam regit & conservat, *ne portæ inferi prævaleant adversus eam .... Secunda*, est cura SS. Patrum, qui in suis scriptis traditiones Christi & Apostolorum mandarunt .... *Tertia*, est perpetuus, ac successione continuus, fidelium usus, in quo ritus Sacramentorum administrandorum, dies festi, jejuniorum tempora, celebratio Missæ, servantur .... *Quarta*, est ipsa hæresis; cum enim singulis sæculis novi oriantur Hæretici, qui diversa Ecclesiæ dogmata impugnant, ita semper a Deo suscitantur viri docti, qui, ut Hæreticis resistant, doctrinam Ecclesiæ, traditionesque antiquas diligenter investigant, propugnant, & magna diligentia posteris commendant.

*Inst.* Si admittatur necessitas traditionum, quilibet suo marte, prætextu traditionum apostolicarum, poterit fabulosa & erronea proponere, sicuti accidit Papiæ circa regnum Christi mille annorum, & ætatem Christi quasi 50. annorum; ergo traditiones, nedum non sunt necessariæ, quin potius sint maxime noxiæ.

*Resp. nego conseq.* Equidem fieri potest, ut aliqui, hac in parte fallantur; verum huic incommodo opponitur infallibilis universæ Ecclesiæ authoritas, quæ, collatione facta ad scripta veterum, & ad successiones Ecclesiarum apostolicarum, errorem detegit, & traditiones falsas tuto & infallibiliter rejicit, sicuti revera rejectus est ille millenariorum & ætatis Christi error, quem tamen, non ex traditione, sed ex Scriptura male intellecta, multi tuebantur, nimirum ex hoc textu, *Vidi animas decollatorum .... & regnabunt cum illo*, Christo, *mille annis*

*nis* (*n*). Et ex isto Joann. 8. *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?*

## QUÆSTIO II.

*De regulis quibus divina traditio discernitur ab Apostolica & Ecclesiastica.*

*Nota:* Traditiones divinæ & apostolicæ facile secernuntur a traditione mere ecclesiastica; hæc enim, cum post tempora Apostolorum emanarit, non semper, nec ubique viguit; sed 1. habet initium, aut in decretis summorum Pontificum, aut in Conciliorum Canonibus, aut in statutis Patrum. 2. In una, aut in aliquibus tantum Ecclesiis particularibus reperitur & observatur. E contra divinæ & apostolicæ traditiones semper & ubique viguerunt, juxta hanc regulam ab August. (*o*) traditam: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum, nonnisi authoritate apostolica traditum rectissime creditur.* Sed longe difficilius traditiones divinæ discernuntur a traditionibus pure apostolicis, prout apostolicæ distinguuntur contra divinas; ideo:

Quæres: *Quot sunt regulæ quibus traditiones divinæ secerni possunt a traditionibus pure apostolicis?*

*Resp.* Plures assignantur, quas ad quatuor recte revocamus.

*I. Regula.* Si quod fidei dogma Patres ab initio secundum suorum temporum successionem concordissime tenuerunt, ejusque contrarium ut Hæreticum refutarunt, nec tamen in Scripturis divinis reperitur, illud est traditionis divinæ, quia omnia dogmata fidei habemus ex divina reve-

(*n*) Apocal. 20. vers. 4.
(*o*) L. 4. contra Donat. cap. 24.

revelatione. Hujusmodi sunt virginitas perpetua Deiparæ etiam post partum, quidquid pertinet ad materiam & formam Sacramentorum, saltem in genere, &c.

*II. Regula.* Si quidquam est nunc in Ecclesia, communi fidelium consensione probatum, quod humanam excedit potestatem, illud est traditionis divinæ. Talis est praxis, v.g. tota dissolvendi, remittendi juramenta, matrimoni rati per solemnem religionis professionem dirimendi, &c. Cum enim illa omnia jure naturæ stent; eorum dissolutio non potest esse juris humani.

*III. Regula,* Si SS. Patres in aliquam traditionem unanimiter consentiant, eamque divinam esse doceant, tenendum est hanc esse traditionem divinam, etiamsi materia illius non excedat potestatem Apostolorum & Ecclesiæ; secus si solum ut institutionem apostolicam vel ecclesiasticam tradiderint. Ratio est, quia si communiter deciperentur SS. Patres, qui sunt Ecclesiæ Doctores & Magistri, necessario deciperetur tota Ecclesia, quæ tamen ex divina promissione est infallibilis.

*IV. Regula.* Quando aliqui Patres in hanc traditionem non consentiunt, (ut accidit in traditione de non rebaptizandis hæreticis, cui S. Cyprianus cum nonnullis Africanis contradixit) judicandum est eam traditionem esse divinam, quæ reperitur in præcipuis & apostolicis Ecclesiis, in quibus interrupta non fuit Episcoporum successio. Hanc regulam tradit Tertull. *lib. de præscript.* his verbis: *Quid Apostoli prædicaverint, quid illis Christus revelaverit, & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias quas Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva voce, quam per Epistolas postea.* Sed quia talis est nunc sola Romana, ideo usus istius regulæ non nisi in illa locum habet.

# QUÆSTIO III.

*De SS. Patribus traditionis testibus.*

*Nota*: Agemus hic 1. De notione Patrum Ecclesiæ. 2. De eorum authoritate. 3. De cautione & discretione in legendis sanctorum Patrum scriptis.

## ARTICULUS I.

*De notione Patrum Ecclesiæ.*

Quæres: *Quinam nomine Patrum Ecclesiæ intelliguntur?*

*Resp.* Intelliguntur ii soli, qui primis Ecclesiæ temporibus sanctitate & doctrina ab Ecclesia recepta & approbata illustres, Christo filios genuerunt, genitos nutrierunt, ac in fide & communione catholica perstiterunt.

Ex hac descriptione clarum est, quatuor requiri conditiones essentiales, ut quidam Ecclesiæ Patres referantur.

*Prima*, est *scientia eminens, atque ab Ecclesia recepta & approbata*. Nam eatenus Patres & Doctores dicuntur, quatenus, supra cæteros in doctrina excellunt, & quatenus illos admittit Ecclesia, ut ab eis recte vivendi instituta & doctrinam in fide & moribus reliqui fideles accipiant.

*Secunda*, est *eximia vitæ sanctitas*: quia Pater Ecclesiæ, non solum verbo, sed & exemplo, cæteris prælucere debet.

*Tertia*, est *perseverantia in fide & communione catholica*. Quomodo enim fideles dici poterunt in fide geniti ab iis qui a fide defecerunt aliquando? quare, si quis Patrum a fide desci-

vit,

uit, nec resipuit, aut pœnitentiam egit post talem defectionem, ejus authoritas non attenditur, nisi forte tanquam antiquæ traditionis testimonium: talis fuit Tertullianus, quem ideo Ecclesia præcise pro Patre non agnoscit: econtra pro Patribus recipit D. Cyprianum, licet circa rebaptizandos Hæreticos erraverit, & SS. Justinum, Irenæum, &c. licet in errore millenariorum sint versati, quia ut primum illæ quæstiones ab Ecclesia fuerunt definitæ, resipuerunt, & usque in finem in fide ac communione catholica perstiterunt.

*Quarta*, est *antiquitas notabilis*: quia Patres Ecclesiæ sunt, qui operum sanctitate & doctrina ad Ecclesiam in esse perfecto formandam, laboraverunt, qui ideo Patrum, majorumque nostrorum nomine honorantur; atqui non potuerunt Ecclesiam efformare, nec Patres & majores nostri dici possunt, qui antiqui non sunt; ergo, &c. Hinc Alphonsus Baptista Ordinis Prædicatorum, *in defensione apologetica pro authoritate SS. Patrum*, concludit, *Solus ille vere ac proprie Pater est Ecclesiæ, qui cum sanctitate & doctrina competentem habet antiquitatem.*

*Dices*: Ex quarta conditione sequitur quod neque B. Thomas, neque B. Bonaventura, neque S. Bernardus sunt Patres Ecclesiæ, cum non habeant eam iniquitatem, ut infantem Ecclesiam instruere & quodammodo generare potuerint.

*Resp. nego seq.* Nam etsi illi Sancti non sint ex Patribus Ecclesiæ antiquissimis, jure tamen merito Patres Ecclesiæ dici possunt; 1. Quia (ut de D. Thoma ait Pius V. Bulla, *Mirabilis Deus*) *Omnipotentis Dei providentia factum est, ut vi & veritate ejus doctrinæ, multæ quæ deinceps exortæ sunt hæreses, confusæ & convictæ dissiparentur, cujus meritis orbis terrarum a pestiferis quotidie erroribus liberatur.* Idem habet Sixtus V. de S. Bonavent. Bulla, *Triumphantis*.

Ergo

Ergo cum plurimos in Christo filios genuerint, merito Patres Ecclesiæ dicuntur & sunt. 2. Quia sanctitate eximia splenduerunt, atque in fide & communione catholica in finem usque perstiterunt. 3. Quia annorum prope quingentorum antiquitas, quibus Ecclesia ipsorum virtutibus & doctrina plurimum fuit adjuta, sufficere videtur ad Patris titulum eis tribuendum.

## ARTICULUS II.

### *De authoritate Patrum Ecclesiæ.*

*Nota* 1. NOn est hic quæstio de authoritate Patrum in quæstionibus pure Philosophicis, quæ ad fidem & mores non spectant, constat enim apud omnes in ejus generis argumentis non plus valere authoritatem Patrum, quam valet ratio qua nituntur; dati enim non sunt ad Philosophos, sed ad fideles in fide & moribus instruendos: unde si eorum ratio sit probabilis, & argumentum remanet probabile.

*Nota* 2. Hic spectari potest, 1. Authoritas unius, aut alterius Patris, cæteris tacentibus. 2. Authoritas plurium Patrum in unum dogma consentientium, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus. 3. Authoritas Patrum in unum dogma unanimiter consentientium. His notatis:

## CONCLUSIO I.

*Unius, aut alterius Patris de rebus divinis sententia, aliis tacentibus, firmum argumentum non ministrat.*

*Prob.* Eorum authoritas firmum argumentum non ministrat, quorum sententiam improbare ac rejicere licet; atqui unius, aut alterius Patris, aliis tacentibus, sententiam improbare ac reji-

rejicere licet, juxta illud August. (*p*) *Neque enim quorumlibet disputationes velut Scripturas canonicas habere debemus, ut nobis non liceat, salva honorificentia, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habet divino adjutorio, vel ab aliis intellecta, vel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum, tales volo esse intellectores meorum.* Ratio est, quia nullus de se est infallibilis, unde errare potuerunt, & de facto aliqui, etiam ex gravioribus, erraverunt, etiam in illis, quæ postea deprehensa fuerunt pertinere ad fidem.

*Nota* tamen, nos ab uno aut altero Patrum non debere dissentire, nisi salva reverentia, quam filii debent parentibus, & post contrariam veritatem compertam, tum ratione probabili, tum communi plurium Ecclesiasticorum sensu.

## CONCLUSIO II.

*Plurium Patrum sententia, aliis ex altera parte, licet paucioribus, reclamantibus, multum quidem probabile, sed non omnino certum præstare potest argumentum.*

*Prob. 1. pars:* Quia probabilitas alicujus facti extrinseca, ex numero testium eruitur; ergo ubi circa aliquod factum plures sunt testes, ibi est magna probabilitas, quod veritatem fuerint assecuti, licet alii, numero pauciores, reclament.

*Prob. secunda pars:* Ex authoritate Patrum non potest deduci argumentum omnino certum, cum non certo constat utra pars veritatem afferat; atqui cum plures Patres unum factum affirmant, aliis, licet numero paucioribus, reclamantibus, non certo constat utra pars

(p) Epist. 111.

pars veritatem asserat; fieri enim potest, ut qui ex altera parte reclamant, (præsertim si sanctitate & doctrina fuerint insignes) assecuti fuerint germanum, aut Scripturæ, aut Traditionis sensum; ergo, &c.

*Dices*: Thomas Waldensis (*q*) docet, *quod major pars Patrum senserit, id esse Ecclesiæ catholicæ fidem*. Idem tradit Vincent. Lirin. (*r*). Ergo.

*Resp. dist. ant.* Cum Cano (*s*) illud est Ecclesiæ catholicæ fides, &c. quando paucorum sententiam oppositam Ecclesia damnavit, ut illorum qui putarunt ab Hæreticis venientes esse rebaptizandos, & illorum etiam qui Melchisedech non hominem quempiam, sed Spiritum sanctum esse dixerunt, *conc. ant.* Utrumque enim horum Ecclesia post ea tempora semper abhorruit. Quando oppositam sententiam Ecclesia non damnavit, *nego ant.* Tunc enim plurimorum authoritas nihil certum, firmumque conficit. Ita Canus.

## CONCLUSIO III.

*Unanimis SS. Patrum in aliquod dogma consensus, certissimum & infallibile argumentum præstat, estque fidei regula.* Est, tum contra Hæreticos, tum contra Cajetanum in initio commentariorum in Genesim.

*Prob.* 1. Ex D. August. l. 1. contra Julian. *Hoc probavimus*, inquit, *Catholicorum authoritate Sanctorum, ac per hoc non est consequens ut falsum sit. Tales quippe ac tanti viri secundum Catholicam fidem hoc verum esse confirmant, ut vestra fragilis & argucula novitas sola authoritate*

(q) In proœmio doctrinali fidei antiquæ.
(r) Lib. adversus prophanas novationes.
(s) L. 7. de locis cap. 3. conclus. 3.

*vitate conteratur illorum*: *præterquam quod ex dicunt, ut se per eos loqui veritas ipsa testetur.* Et in fine libri, qui Sanctos rejicit, eos universam Christi Ecclesiam rejicere testatur. Unde in Concil. Niceno II. actione prima, anathematismo 7. dicitur, *Qui doctrinas SS. Patrum, & traditionem Catholicæ Ecclesiæ contemnunt, execrato*. Ex quo sic concludit Canus (*t*) *hæc igitur duo ita sunt connexa atque conjuncta, ut divelli ac dissociari non possint, doctrina SS. Patrum, & Ecclesiæ traditio. Quisquis unum istorum tentarit labefactare, alterius quoque fidem concutiat, necesse est.*

*Prob.* 2. Ex Vincent. Lirin. in commonitorio: *Necesse est*, inquit, *omnibus Catholicis, qui sese Ecclesiæ legitimos filios probare student, ut SS. Patrum fidei inhæreant, agglutinentur, immoriantur, prophanas vero novitates detestentur, horrescant, persequantur: Concilio enim Ephesino placuit nihil aliud posteris credendum decernere, nisi quod sacrata sibi consentiens SS. Patrum tenuisset antiquitas.* Nec Ephes. solum ita sensit, sed & Chalcedonense sic clamans: *Hæc est fides Patrum, omnes ita credimus.* Et Constantinop. III. Act. 12. dixit: *Omnino necesse est, non solum secundum sensum sequi SS. Patrum dogmata, sed iisdem uti vocibus cum illis, nihilque penitus innovari.* Et infra, *Sanctorum Patrum dogmata, tanquam legem sanctæ Dei suscipiunt Ecclesiæ.* Et Nicænum II. pro decretorum robore addit: *Hæc est fides Apostolorum, hæc est fides Patrum.* Hinc Conc. Trid. sess. 4. districte prohibet, *Ne quis Scripturam, contra unanimem SS. Patrum sensum, audeat interpretari.* Ergo supponit Ecclesia unanimem SS. Patrum consensionem errare non posse.

*Prob.*

(t) L. 7. de Locis, cap. 3.

*Prob.* 3. *ratione*. Unanimis SS. Patrum in unum dogma consensio, certissimum est divinæ traditionis testimonium; neque enim alia via, quam per Patres, qui singulis sæculis floruere, Ecclesia potest scire quid Apostoli tradiderint; atqui certissimum divinæ traditionis testimonium, certissimum & irrefragabile subministrat argumentum, cum traditio non minus sit verbum Dei, quam Scriptura sacra; ergo, &c. Unde D. Hieronym. (u) ait: *Doctores Ecclesiæ, non tam ipsi docent, quam in ipsis Deus.*

*Confirm.* Quia si simul contingeret omnes simul Patres errare in rebus fidei, sequeretur Ecclesiam ipsam errare posse, & quidem Deo jubente: jubet enim Deus, ut sequamur Doctores, quos ipse in Ecclesia posuit: *Omnia quæcumque dixerint vobis, servate & facite.*

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objiciunt* 1. *Heterodoxi*, omnium Patrum in unum dogma consensus, non est infallibilis; ergo non ministrat argumentum irrefragabile.

*Prob. ant.* Singuli Patres sunt fallibiles; ergo & consensus Patrum.

*Resp. nego conseq.* Etsi enim singuli labi possint, quia homines; omnes tamen simul errare non permittit Deus; quia unanimis omnium consensus, est sensus Ecclesiæ, ideoque & Spiritus sancti Ecclesiam per Patres docentis.

*Prob. conseq.* Testimonium SS. Patrum simul sumptorum, est humanum; ergo est fallibile.

*Resp. nego ant.* Nam quando unanimi consensu conveniunt SS. Patres ad res fidei confirmandas, non humano modo, sed ex Spiritu sancto loquuntur, cum constet talem consensum, esse Ecclesiæ, atque adeo Spiritus sancti sensum.

*Inst.*

(u) In cap. 1. ad Galat.

*Inst.* 1. Si in libris Canonicis una quælibet falsitas inveniretur, tota eorum certitudo periret, sed in libris Patrum inveniri potest una, aut altera, falsitas; ergo tota eorum perit certitudo.

*Resp. dist. min.* In libris Patrum disjunctive sumptorum, *conc. min.* in libris Patrum collective sumptorum, unam veritatem dogmaticam unanimiter proponentium, *nego min. & conseq.* Nam a suppositione disjunctiva ad collectivam non valet argumentatio.

*Instat* 2. *Erasmus;* atqui in aliquibus ad fidem spectantibus inveniuntur Patres unanimi consensu errasse; ergo, *Resp. nego ant.*

*Probat. ant.* Patres unanimi consensu B. Virginem in peccato originali conceptam asseveraverunt, cujus tamen contrarium hodie tenet Ecclesia; ergo, &c. en argumentum Erasmi Achilleum; quod ego dico impudentem Erasmi in Patres calumniam.

*Resp. nego ant.* Nam plerique Patres hanc quæstionem non attigerunt, multi alii Immaculatam Conceptionem propugnarunt, ut suo loco videbitur.

*Objicit* 2. Cajetanus, *Non alligavit Deus expositionem Scripturæ sacræ priscorum Doctorum sensibus*, &c. Ergo.

*Resp. nego ant.* Imo alligavit, si omnes in eamdem sententiam consenserint; tenentur enim omnes Catholici sensum Ecclesiæ sequi; atqui sensus Patrum est sensus Ecclesiæ; ergo, &c.

*Inst.* Si quis pertinaciter negaret veritatem dogmaticam unanimiter a SS. Patribus assertam, sed ab Ecclesia nondum definitam, is non esset hæreticus; ergo non tenemur sequi sententiam Patrum tanquam regulam fidei.

*Resp. dist. seq. maj.* Is non esset hæreticus formaliter, *conc.* sic nec esset formaliter hæreticus, qui negaret veritatem Scripturæ, quæ ut authen-

thentica nondum proposita est ab Ecclesia. Materialiter, *nego seq. maj.* Negaret enim veritatem, quæ de se est fidei veritas.

*Objicies* 3. Vix fieri potest, ut, etiam sublimioribus Doctoribus, unanimis pateat in aliquod dogma consensus; ergo frustranea est regula fidei a nobis proposita. Ita argumentatur Dallæus.

*Resp. nego ant.* Neque enim unanimem Patrum consensum sumimus *mathematice*, ita ut nullus desit, & omnes ad unum legere oporteat; sed *moraliter*, ita ut sit consensus ferme omnium, quod optime exponit Petronius in respons. ad regem Angliæ. *Tunc unanimis Patrum consensus cumulate probatus æstimari debet, cum singularum nationum eminentissimi in alicujus rei assertione consentiunt, ita ut inter illos nemo, qui semper orthodoxus, semper orthodoxis adhæsit, dissentiat.*

*Inst.* 1. *Dallæus*; Patres, qui post IV. sæculum scripserunt, a doctrina Apostolorum recesserunt; ergo nulla debet reputari eorum authoritas.

*Resp. nego ant.* Cujus falsitas demonstratur, tum ex consensione illorum doctrinæ cum doctrina Patrum priorum sæculorum; tum ex eo quod non potuissent novam tradere doctrinam, quin statim tota commota Ecclesia reclamasset, uti factum videmus quando Arius, Pelagius, Eutiches, &c. novas doctrinas invehere tentaverunt.

*Inst.* 2. Inter scripta sub nomine Patrum vulgata, alia sunt supposita, alia equidem genuina, verum in multis interpolata; ergo certum ex eis non potest deduci argumentum.

*Resp.* 1. Licet quædam opera Patribus attributa, sint supposita, multo plura sunt genuina, nec communem Ecclesiæ fidem requirimus ex libris Patribus suppositis, quos a genuinis facile secernunt eruditi: illa enim solum opera attribuunt alicui Patri, quæ a coævis Scripto-

ribus

ribus illi tribuuntur, quæ in antiquioribus & emendatoribus manuscriptis eidem inscribuntur, & tandem quæ dogmata continent & stylum referunt perfecte congruentia cum aliis indubitatis ejusdem Patris operibus.

*Resp.* 2. Quod spectat loca quæ in scriptis SS. Patrum dicuntur interpolata, ea sunt paucissima ac levioris momenti, quæ etiam, ope criticæ, ex veterum manuscriptorum & variarum editionum ad invicem collatione, resarciuntur.

*Resp.* 3. Ex objectione a Dallæo nobis proposita, sequeretur nulla opera in toto orbe esse indubia, & sic scripta Ciceronis, Virgilii, & aliorum, de quorum veritate, & sinceritate nullus dubitat, essent incerta, & consequenter nullius authoritatis; quod consectarium ab omnibus eruditis exsibilatur.

## ARTICULUS III.

### *De cautione, & discretione in legendis SS. Patrum scriptis.*

QUæres: *Quænam sunt consideranda, ut sine erroris periculo legantur scripta Sanctorum Patrum?*

*Resp.* Considerandum est 1. *quo* scripserint *modo*; namque 1. si modo theologico scripserunt, rigorosius; si vero modo oratorio, benignius & minus rigorose eorum verba sunt accipienda, nam inter concionandum multa ex zelo hyperbolice dixerunt. 2. Si ex professo aliquam quæstionem tractaverint, accuratius locuti sunt; si vero obiter & transitorie, tunc minus accurate, & ideo quæ protulerunt, benigne sunt interpretanda; atque eorum sententia eruenda est ex eis quæ dixerunt, dum quæstionem ex professo tractarunt.

2. Considerandum est *quo tempore* scripserint;

rint; namque. 1. Si ante exortas hæreses & materiæ discussionem, minus accurate, quam postea; scripserunt. 2. Si ante Ecclesiæ definitionem, potuerunt absque hæreseos nota scribere, quæ postea ab Ecclesia fuere damnata; ideo, nec D. Cyprianus, nec alii Africani rebaptizantium errorem propugnantes; fuerunt Hæretici.

3. Considerandum est *qua ætate* scripserint: quia ætate juniori multa scribuntur, quæ ætate senili maturius examinata, vel gravius tractantur, vel omnino retractantur, ut constat ex D. August. qui plures libros retractationum suarum scripsit.

4. Considerandum est *qua occasione* scripserint; sæpius namque contigit, ut SS. Patres in refellendis quibusdam hæresibus, usi sint terminis, qui, in specie quidem, oppositis erroribus faverent, sed reipsa, & secundum sensum, ab illis omnino differrent: *Hoc est Augustino peculiare*, ait Cornelius Mussus, (x) *ut, cum aliquem errorem expugnat, tanta vehementia exaggeret, ut opposito causam præbere videatur; ita cum Arium insectatur, videtur favere Sabellio; cum Sabellium, Ario; cum Pelagium; Manichæis, cum Manichæos, Pelagio*.

5. Cum agitur de aliquo dogmate, olim ab hæreticis impugnato, illi Patres præ cæteris sunt consulendi & sequendi, quos ad has hæreses debellandas Deus Ecclesiæ suæ, singulari beneficio, concessit; quis enim dubitet quin eorum mentem abundantiori luce collustraverit, quos ad Ecclesiam suam contra ejus inimicos defendendam suscitavit? Itaque ubi agitur de Christi Divinitate *S. Athanasius*, ubi de Incarnatione, *S. Cyrillus*, ubi de prædestinatione & gratia *S. Aug.* cæteris omnibus sunt præferendi; quia S. Au-

(x) In cap. 5. Epist. ad Rom.

Athanaſ. Verbi divini conſubſtantialitatem cum patre contra Arianos; S. Cyrill. Verbi Incarnationem contra Neſtorian. S. Aug. prædeſtinationem & gratiam adverſus Pelagianos propugnarunt.

## CAPUT III.

### *De Eccleſia.*

*Nota*: OMnia quæ ſpectant Eccleſiam ad quatuor quæſtiones revocabimus; quarum *prima*, erit de nomine & eſſentia Eccleſiæ; *ſecunda*, de ejus membris; *tertia*, de ejus notis; *quarta*, de ejus dotibus.

## QUÆSTIO I.

### *De nomine & eſſentia Eccleſiæ.*

*Nota*: LIcet Eccleſia, ex vi nominis græci, ſignificet cujuslibet multitudinis Congregationem, etiam malorum, juxta illud Pſalmi 25. *Odivi Eccleſiam malignantium*; communi tamen ſacrarum Scripturarum & Sanctorum Patrum conſuetudine, ad fidelium Chriſtianorum collectionem ſignificandam uſurpatur, & tunc potius convocationem, quam Congregationem, ſignificat, quia omnes qui ad eam intrant, non ſuis meritis, ſed gratis a Deo eos præveniente ad illam vocantur; & ſic ſumitur duobus modis.

2. *Materialiter*, pro loco in quo fideles ad laudes Dei perſolvendas convenire ſolent, ſic Judith 6. *Per totam noctem intra Eccleſiam erraverunt*.

2. *Formaliter*, pro fidelium cœtu, abſtrahendo a locis in quibus hujuſmodi ſocietas reperitur; de Eccleſia ſic ſumpta intelligitur illud Apoſtoli ad Galat. 13. *Perſequebar Eccleſiam Dei*. Eccleſia ſic intellecta iterum dupliciter

citer sumitur, *late* nimirum, & in communi, quatenus complectitur Ecclesiam triumphantem in cælis, patientem in Purgatorio, & militantem in terris, sive ante, sive post Christum; & *stricte*, seu in particulari, pro societate filium Christianorum.

Ecclesia stricte sumpta, rursus sumitur tripliciter:

1. Pro Ecclesiæ Pastoribus, Matth. 18. *Dic Ecclesiæ*. Quæ verba intelligi possunt de solis Ecclesiæ Pastoribus, quibus paulo post ligandi & solvendi potestas conceditur.

2. Pro una particulari Ecclesia, 1. Cor. 2. *Ecclesia quæ est Corinthi.*

3. Pro Ecclesia per universum orbem diffusa.

Porro hic quærimus essentiam Ecclesiæ, tum *late*, seu in communi, tum *stricte*, seu in particulari sumptæ, licet de sola Ecclesia stricte sumpta in toto hujus capitis progressu simus acturi. Itaque.

Quæres 1. *Quid sit Ecclesia late, seu in communi, sumpta, prout complectitur Ecclesiam triumphantem, patientem, & militantem?*

*Resp.* Est, *cœtus Sanctorum, sub uno capite Christo, Deo servientium.*

Dicitur 1. *Cœtus*, pro genere, per quod convenit cum aliis omnibus societatibus, sive sacris, sive impiis.

Dicitur 2. *Cœtus Sanctorum*, tum sanctitate interna vel perfecta, qua sancti in cælis præditi sunt, vel imperfecta aut inchoata, quam habent justi in terris militantes, & in Purgatorio patientes; tum sanctitate externa, quam habent fideles peccatores, propter sanctæ fidei professionem.

Dicitur 3. *Sub uno capite Christo*: quem Deus *dedit caput supra omnem Ecclesiam*: (y) & sub quo

(y) Ephes. 1, v. 22.

quo constituuntur, non solum fideles in terra militantes, sed etiam beati in cælo, & animæ in Purgatorio per fidem quam olim habuerunt, & cujus merito debitum beatitudinis assecuti sunt, imo & fideles veteris Testamenti per fidem quam in Christum venturum professi sunt, de quibus dicit Aug. (z) *Et ipsis caput est Christus, qui licet in carne necdum venisset, venturum tamen credebant, & ex ea fide, pie, justeque vivebant.*

Dicitur 4. *Deo servientium;* quæ verba denotant Ecclesiæ fidem; omnia enim Ecclesiæ membra unius veri Dei cultu latriæ, tanquam spirituali compage inter se uniuntur.

Quæres 2. *Quid sit Ecclesia strictè sumpta pro societate fidelium Christianorum in terra militantium?*

*Resp.* Rectè definitur a Bellarmino: *Cœtus hominum viatorum, unius & ejusdem fidei Christianæ professione, & eorumdem Sacramentorum communione adunatus, sub regimine legitimorum Pastorum, ac præcipue Romani Pontificis, Christi in terris vicarii.*

Dicitur 1. *Cœtus hominum viatorum:* per quod, ab Ecclesia militante excluduntur, tum beati, tum animæ in Purgatorio existentes.

Dicitur 2. *Unius, & ejusdem fidei Christianæ professione:* per quod excluduntur Infideles, Hæretici, & Apostatæ.

Dicitur 3. *Et eorumdem Sacramentorum communionem:* per quod excluduntur Catechumeni, qui nunquam ad Sacramentorum participationem fuerunt admissi; & excommunicati, qui per Ecclesiæ censuram ab eorumdem participatione sunt præcisi.

Dicitur 4. *Sub regimine,* &c. per quod exclu-

(z) L. 2. de peccato origin. cap. 26.

duntur Schismatici, qui, licet eamdem fidem habeant, eademque Sacramenta, tamen, quia legitimo Pastori non subduntur, foris extra Ecclesiam, fidem profitentur, ac Sacramenta percipiunt.

*Dices cum Launojo*: Illa definitionis verba, *sub regimine*, &c. sunt superflua; ergo illa definitio non est bona.

*Resp. nego ant.* Illa enim verba pertinent ad essentiam Ecclesiæ; nam Ecclesia essentialiter est corpus, nullum autem est corpus sine unione membrorum cum capite, & subordinatione eorumdem ad caput; ergo, &c. Unde D. Cyprian. (*a*) Ecclesiam definit: *Plebs Sacerdoti adunata & Pastori suo grex adhærens.*

*Inst.* 1. Illa verba, *sub regimine*, &c. pertinent duntaxat ad Ecclesiæ statum; ergo non pertinent ad ejus essentiam.

*Resp. dist. ant.* Pertinent ad statum Ecclesiæ essentialem, *conc.* accidentalem, *nego ant.* Ecclesiæ enim terris militanti, prout fuit a Christo instituta, essentiale est, ut regatur a Pastoribus, inter quos Romanus Pontifex, instar capitis, eminet.

*Inst.* 2. Illa definitio non facit mentionem fidei, spei, & caritatis, quæ sunt anima Ecclesiæ; ergo est mea.

*Resp. nego conseq.* Neque enim definimus Ecclesiam prout constat corpore & anima, sed solum prout est visibilis; visibilis autem est secundum corpus, non secundum animam: pro cujus solutionis elucidatione.

Notandum est ex D. Aug. (*b*) Ecclesiam esse corpus vivum, constans anima & corpore; anima Ecclesiæ, sunt Spiritus sancti dona, fides, spes, caritas, &c. corpus, sunt extrema fidei professio, & Sacramentorum communicatio sub legi-

(a) Epist. 69. ad Papinian.
(b) In breviculo collationis, collat. 3.

legitimis Pastoribus. Ex quo fit, ut quidam sint de anima & corpore Ecclesiæ, tales sunt justi, qui, dona Spiritus sancti intus foventes, exterius profitentur fidem, &c. quidam sint de anima tantum, ut Cathecumeni; & quidam de corpore tantum, ut illi qui, nullam habentes internam virtutem, profitentur fidem, & in Sacramentis communicant, sub regimine legitimorum Pastorum, tales sunt peccatores & injusti.

Definitio igitur nostra eos solum comprehendit qui sunt de corpore Ecclesiæ, ut quis dici possit pars visibilis Ecclesiæ: quod diligenter observandum est, ut sequentem quæstionem dilucide investigemus.

## QUÆSTIO II.

*De membris Ecclesiæ.*

Quæstio procedit, 1. De non baptizatis: 2. De prædestinatis & non prædestinatis. 3. De justis & impiis; 4. De hæreticis & schismaticis; 5. De excommunicatis.

### ARTICULUS I.

*Utrum non baptizati sint membra Ecclesiæ.*

*Nota*: Non baptizati, vel sunt infideles, vel Cathecumeni, qui per varia pietatis & instructionis exercitia ad baptismum disponuntur.

*Nota* 2. Certum est infideles non baptizatos non esse membra Ecclesiæ; nam Apost. 1. *Cor.* 4. aperte testatur eos, non intus, sed extra Ecclesiam esse: *Quid enim mihi*, ait, *de iis qui foris sunt judicare?* De solis ergo Cathecumenis est difficultas, quæ ut solvatur:

## CONCLUSIO.

*Cathecumeni non sunt actu membra Ecclesiæ, sed tantum potentia.*

*Prob.* Nullus constituitur membrum Ecclesiæ, nisi per baptismum; atqui Catechumeni non sunt baptizati; ergo.

*Prob. maj.* 1. Ex Act. 2. *Qui receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & appositæ sunt* (utique ad corpus Christi, quod est Ecclesia) *in illa die animæ circiter tria millia;* ergo, licet prius crediderint, non sunt in Ecclesiam *appositæ*, nisi per baptismum.

*Prob. maj.* 2. Ex Conc. Flor. dicente: *Baptismus vitæ spiritualis janua est*, per ipsam enim, *membra Christi ac de corpore efficimur Ecclesiæ.* Et Concil. Trid. (*c*) vetat ne, *Ecclesia in neminem exerceat judicium, qui non prius in ipsam, per baptismi januam, sit ingressus.* Ergo, &c.

*Confirmatur*: quia Catechumeni, licet veram Christi fidem profiteantur, veramque caritatem habeant, tamen non admittuntur ad Sacramentorum communionem, nec ullum jus habent ad ea bona quæ sunt Ecclesiæ communia, antequam baptizentur; ergo nondum pertinent ad corpus Ecclesiæ.

*Objicies*: Illi sunt actu in Ecclesia, qui possunt salvari; nam ex Conc. Later. sub Innoc. III. *Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.* Atqui Catechumeni, morientes ante baptismi susceptionem, possunt salvari, ut docent Div. Ambros. (*d*) & D. Thom. (*e*); ergo.

*Resp.*

(c) Seff. 14. cap. 2.
(d) Orat. Funebri Valentiniani.
(e) 3. p. q. 68. art. 2.

*Resp. nego maj.* Ad hoc enim ut quis salvetur, non requiritur absolute, ut actu sit in Ecclesia, sed sufficit, ut in ea sit per sincerum cordis desiderium, nec per eum stet, quin in eam actu per baptismum ingrediatur; Catechumeni autem sic sunt in Ecclesia, in quam non intratur actu nisi per januam, quæ est baptismus, unde sunt tantum de anima, non de corpore Ecclesiæ, cui per solam baptismi susceptionem conjungi possunt.

*Inst.* 1. Arca Noe erat figura Ecclesiæ; atqui nemo fuit salvus extra Arcam Noe; etiamsi desiderio fuisset in illa; ergo nullus, qui solum sit in Ecclesia desiderio, potest salvari.

*Respon. nego conseq.* Nam *similitudines non debent convenire in omnibus*, ait Bellarm. (*f*) Nam ex 1, *Petri*, *cap.* 3. eadem Arca erat figura baptismi, sine quo tamen re suscepto salutem consequi posse per ejusdem votum ostendemus in Tract. de baptismo.

*Inst.* 2. Catechumeni credunt; ergo pertinent ad societatem fidelium.

*Resp. nego conseq.* Quia Catechumeni, licet actu credant, fidei tamen Sacramentum non susceperunt, per quod aliquis Christo incorporatur.

*Instabis* 3. D. August. (asserit Catechumenos esse in Ecclesia, *Futuri erant aliqui in Ecclesia excelsioris gratiæ Catechumeni*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* Asserit Catechumenos esse in Ecclesia, potentia, *conc. ant.* actu, *nego ant.* De Catechumenis enim ait August. (*h*) *Nondum sunt renati*, *sed tantum in utero matris Ecclesiæ concepti*.

---

(f) L. 3. de Eccles. militante, cap. 3.
(g) Tract. 5. in Joann.
(h) Initio libri 2. de Symbolo.

## ARTICULUS II.

*Utrum soli prædestinati sint membra Ecclesiæ.*

### CONCLUSIO.

*Non soli prædestinati sunt membra Ecclesiæ.* Est de fide, contra Vviclef, Joannem Huss, & Calvinum.

*Prob.* Multi reprobi, qui sub legitimis Pastoribus fidem exterius profitentur, sunt membra Ecclesiæ; ergo.

*Prob. ant.* Ex apertissimis Christi parabolis, in quibus Ecclesia comparatur: 1. Areæ quæ habet *triticum in horreum congregandum & paleas igni inextinguibili comburendas*; (i) atqui per triticum Christus intelligit prædestinatos in cælum congregandos, & per paleas intelligit reprobos igni inextinguibili comburendos; ergo, &c.

2. Comparatur convivio nuptiali, (k) atqui ad illud convivium intrant non solum prædestinati, sed etiam reprobi in tenebras exteriores, cum eo qui non habebat vestem nuptialem, postea projiciendi; ergo.

3. Comparatur decem virginibus; quarum quinque prudentes in die judicii intrabunt cum sponso ad nuptias, quinque fatuæ excludentur hisce sponsi verbis: *Amen dico vobis: nescio vos.* (l)

*Confirm.* In Ecclesiam intratur per fidem & baptismum; atqui non soli prædestinati recipiunt fidem & baptismum, ut patet de Juda, Simone mago, Hymenæo & Alexandro, & aliis, qui

(i) Matth. 3.
(k) Matth. 22. (l) Matth. 25.

qui *circa fidem naufragaverunt* (*m*); ergo non soli prædestinati intrant Ecclesiam.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Arca Noe figura fuit Ecclesiæ, ut docet D. August. (*n*); atqui in Arca Noe non fuerunt nisi qui salvandi erant ex aquis; ergo in Ecclesia non sunt nisi prædestinati.

*Resp. dist. maj.* Arca Noe fuit figura Ecclesiæ quoad aliqua, *conc. maj.* quoad omnia, *nego maj.* In eo igitur stat Ecclesiæ cum Arca similitudo, quod sicut in Arca erant animalia munda & immunda, ita & in Ecclesia sunt boni & mali, & sicut nemo salvari potuit extra Arcam, ita nemo potest extra Ecclesiam salvari, ut docent D. Aug. *ibidem*; nec est quærenda alia similitudo.

*Objicies* 2. Ecclesia (*o*) dicitur, *hortus conclusus*, *fons signatus*, *puteus aquarum viventium*. Atqui in illo horto, fonte, & puteo, soli prædestinati reperiuntur; ergo.

*Resp. nego min.* Nam sicut in horto concluso, fonte signato, puteo aquarum, frequenter nascuntur herbæ inutiles & etiam aliæ sordes, quæ tamen evelluntur & ejiciuntur, ita in Ecclesia fideles quidam sunt, qui propter improbitatem aliquando foras ejicientur, & in ignem mittentur. Dicitur ergo, *hortus conclusus*, &c. ratione nobiliorum ejus membrorum, propter quos præsertim fundata est, licet in ea multi sint reprobi, denominationem sumendo a nobiliori parte, eo fere modo quo aliqua natio dicitur bellicosa, licet in ea multi sint ignavi & effoeminati.

*Inst.*

(m) 1. ad Tim. 1.
(n) L. 5. de bapt. cap. ult. (o) Cant. 4.

*Inst.* D. Aug. (*p*) textum illum Cantic. exponit de solis prædestinatis, *Numerus ergo ille justorum, de quibus dictum est, novit Dominus qui sunt ejus, ipse est hortus conclusus, fons signatus*, &c. ergo ex Augustin. Ecclesia constat ex solis prædestinatis.

*Resp. dist. conseq.* Ex Aug. Ecclesia spectata secundum suum esse finale, quod est status patriæ, constat ex solis prædestinatis, *conc.* spectata secundum suum esse fomale, quod est caritas; vel corporale, quo est cœtus hominum viatorum eamdem fidem sub legitimis Pastoribus profitentium, *nego conseq.* Porro D. Aug. sumit Ecclesiam secundum suum esse finale, quomodo etiam sumit (*q*), cum dicit, *Nom enim revera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum*; scilicet secundum nobiliorem sui partem, ut probet contra Ticonium Donatistam (qui faciebat *Corpus Christi bipartitum*, id est, Ecclesiam bipartitam, unam electorum, & alteram reproborum) nullam esse Ecclesiam reproborum diversam ab Ecclesia prædestinatorum, sed esse unam ex bonis malisque permixtam.

*Objicies* 3. Soli prædestinati sunt oves Christi, juxta illud Joann. 10. *Oves meæ, vocem meam audiunt*. Ergo ipsi soli sunt in Ecclesia.

*Resp. nego ant.* Quamvis enim aliquando ita stricte accipiantur oves Christi, ut solos significent prædestinatos, ut in textu allato, & Matth. 25. ubi separantur oves ab hædis; aliquando tamen generalius sumuntur, veluti Joann. ult. ubi Christus dixit Petro, *Pasce oves meas*.

*Inst.* 1. De reprobis dicitur (*r*), *Exierunt ex nobis, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex*

---

(p) L. 5. de bapt. cap. 26.
(q) L. 3. de doct. Christ. cap. 32.
(r) 1. Joann. 2. v. 19.

*ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo reprobi non sunt membra Ecclesiæ.

*Resp. dist. cons.* Reprobi non sunt membra Ecclesiæ secundum prædestinationem, *conc.* secundum Sacramentorum communionem, *nego conseq.* Porro hoc sufficit, ut quis sit de gremio Ecclesiæ.

*Inst.* 2. Illi non sunt de gremio Ecclesiæ, qui non sunt Filii Dei; atqui reprobi non sunt Filii Dei.

*Resp.* 1. *nego maj.* Nam peccatores vere sunt in Ecclesia, sumpta secundum corpus, quamvis non sint Filii Dei, utpote caritate destituti.

*Res.* 2. *dist. min.* Reprobi non sunt Filii Dei, si caritate destituantur, *conc.* si caritatem habeant, *subdist.* non sunt Filii Dei veritate finis, *conc.* sic enim solus est filius qui assequitur hæreditatem, juxta illud (*s*) *si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis.* Veritate essentiæ seu formæ, *nego min.* ad hanc filiationem sufficit, ut quis sit in gratia, juxta illud Joann. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.*

*Objicies* 4. D. Greg. mag. *lib.* 28. *moralium c.* 9. docet: *Omnes electos intra mensuras Ecclesiæ contineri, & extra eam esse omnes reprobos.* Ergo Ecclesia solos complectitur prædestinatos.

*Resp. dist. conseq.* Ecclesia triumphans, *conc.* Ecclesia militans, *nego conseq.* Itaque D. Gregor. spectat Ecclesiam secundum illum statum in quo erit gloriosa in cælis, a qua removet omnes reprobos; verum quando loquitur de Ecclesia militante asserit in ea contineri reprobos cum electis; *Sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denuntiatur*, inquit D. Gregor. mag. hom. 12. in Evangelia, *In qua quia mali cum bonis & reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus & fatuis esse perhibetur.*

AR-

(s) Joann. 8. v. 31.

## ARTICULUS III.

*Utrum soli justi sint membra Ecclesiæ.*

### CONCLUSIO.

NOn *soli justi, sed gravissimi etiam peccatores, sive sint occulti, sive sint publici, sunt membra Ecclesiæ secundum corpus spectata.* Est de fide, tum contra Novatianos, & Donatistas. Tum contra Lutheranos, & Calvinistas, qui duplicem distinguentes Ecclesiam, fatentur quidem malos ad externam quamdam societatem pertinere quæ sit Ecclesia nomine tantum, non vero ad veram Ecclesiam, quæ, juxta ipsos, ex solis justis componitur.

*Prob.* 1. Ex figuris Ecclesiæ in conclusione superiori relatis, quæ tam de peccatoribus, quam de reprobis intelliguntur; nempe, *area*, quæ continet paleas simul cum tritico; *decem virgines*, quarum quinque erant prudentes, & quinque fatuæ; *convivium*, in quo boni & mali non habentes vestem nuptialem, intrarunt; *Sagena missa in mare*, & ex omni piscium genere congregans, in qua non solum continentur boni pisces, sed etiam mali, &c.

*Prob.* 2. Ex D. August. (1) dicente: *Habemus innumerabilia testimonia, & de commixtione malorum cum bonis in eadem communione Sacramenti; sicut Judas ab initio malus, inter bonos undecim conversatus est ....... ex quibus ne longum faciam, pauca commemoro. Est in cantici, quod de sancta Ecclesia dictum omnis Christianus agnoscit:* sicut lilium in medio spinarum, ita proxima mea in medio filiarum. *Unde appel-*

(1) L. de unit. Eccles. c. 14.

*appellat spinas, nisi propter malignitatem morum? & easdem unde filias, nisi propter communionem Sacramentorum?* & *Serm. 3. in Psal.* 36. urgens Donatistas ait: *Quid vultis de nobis Catholicis? si boni sumus, in Ecclesia Christi frumenta sumus; si mali sumus, in Ecclesia Christi palea sumus, tamen ab area non recessimus.*

*Prob.* 3. Ratione, illi sunt in Ecclesia, qui possunt ejici ab Ecclesia, & pro quibus aliquod Sacramentum est specialiter institutum, neque enim Sacramenta nisi pro Ecclesiæ membris sunt instituta; atqui peccatores, qui correpti Ecclesiam audire noluerint, possunt ejici ab Ecclesia (*u*), & de facto incestuosus Corinthius ab Ecclesia ab Apostolo (*x*) est ejectus; item pro peccatoribus specialiter institutum fuit pœnitentiæ Sacramentum; ergo.

## *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Illi non sunt in Ecclesia, qui non pertinent ad corpus Christi; atqui impii non pertinent ad corpus Christi, nam *qui spiritum Christi non habet*, id est, caritatem, *Hic non est ejus* (*y*); ergo.

*Resp. dist. min.* Impii non pertinent ad corpus Christi secundum formam, quæ est caritas, *conc.* secundum materiam, *nego min.* solutio patet ex dictis.

*Subs.* Atqui, ut quis sit de Ecclesia, debet habere caritatem.

*Prob. subsumpt.* Ex Symbolo; Ecclesia est sancta; ergo continet solos sanctos; ergo.

*Resp. dist. ant.* Ecclesia est sancta ratione præcipuo-

(u) Matth. 18.
(x) 1. Cor. 5.
(y) Rom. 8.

cipuorum ejus membrorum, doctrinæ, Sacramentorum, &c. *conc. ant.* ratione omnium ejus membrorum, *nego ant. & conseq.* Porro denominatio fit a nobiliori parte.

*Inst.* 1. Illi non sunt membra Ecclesiæ, in quos Christus tanquam caput non influit; atqui, &c.

*Resp. nego min.* Nam ex D. Thom. (z) *Peccatores percipiunt a Christo quemdam actum vitæ, qui est credere, sicut si membrum mortificatum moveatur aliquo modo ab homine;* ergo sunt membra Ecclesiæ, licet imperfecta.

*Inst.* 2. Omnia membra debent esse connexa *per omnem juncturam subministrationis* (*a*); atqui peccatores non sunt sic connexi cum justis, qui vera sunt Ecclesiæ membra; ergo.

*Resp. dist. maj.* Membra perfecta, de quibus loquitur Apost. *conc.* membra imperfecta, *nego maj.* & similiter ad consequens. Porro ut quis fit membrum Ecclesiæ imperfectum, sufficit ut habeat fidem, spem, participetque Sacramentis Ecclesiæ sub legitimis Pastoribus.

*Objicies* 2. Qui non habent Deum pro patre, non possunt habere Ecclesiam pro matre; sed peccatores non habent Deum pro patre, quibus Christus dixit (*b*) *vos ex patre diabolo estis*. Ergo.

*Respond. dist. min.* Peccatores non habent Deum pro patre, ratione imitationis, *conc. min.* sic enim sunt *filii diaboli;* (*c*) Ratione doctrinæ, *nego min.* Sic enim omnes qui sunt in Ecclesia, sunt Filii Dei & Ecclesiæ, cujus doctrinam retinent, tamen possunt esse boni & mali, unde *Cant.* 4. dicitur: *Sicut lilium inter*

(z) 3. p. q. 8. art. 3.
(a) Ephes. 4. v. 16
(b) Joann. 8. (c) 1. Joan. 3.

*ter spinas, sic amica mea inter filias.* Ubi filiæ dicuntur animæ christianæ, sed malæ.

*Objicies* 3. De Ecclesia dicitur (*d*): *Non adjiciet ultra, ut pertranseat per te incircumcisus & immundus.* Ergo in Ecclesia nulli sunt immundi, nulli flagitiosi.

*Resp. nego conseq.* Nam, vel ille textus sumitur litteraliter; vel allegorice; *litteraliter* significat finem captivitatis Judæorum, ut sensus sit: cum a captivitate redieris, *non adjiciet ultra*, id est, in longum tempus, ut aliquis *incircumcisus aut immundus*, pertranseat per terras tuas, eas vastando, ut fecerunt Babylonii: *allegorice* autem significat Ecclesiam, de qua prædicit Isaias fore ut portæ inferi non prævaleant adversus eam.

*Objicies* 4. D. Cyprian. (*e*) scribit: *In Ecclesia Dei, non nisi concordes & unanimes habitant.* Ergo peccatores, qui cum aliis contentiones movent, non sunt in Ecclesia.

*Resp. nego conseq.* D. enim Cyprianus agens contra Novatianos Scismaticos non loquitur de quacumque concordia & unanimitate, sed de illa quæ opponitur Schismati proprie dicto, nam, *in lib. de lapsis*, graviter conqueritur *esse in Ecclesia maledicentes, odiis pertinacibus invicem dissidentes*, & aliis criminibus obnoxios. Et Epist. 51. ad Maximum sic ait: *Impediri non debet, aut fides aut caritas nostra; ut quoniam zizania, id est, malos in Ecclesia esse cernimus, ipsi de Ecclesia recedamus.*

*Objicies* 5. D. Aug. (*f*) affirmat malos non pertinere ad Ecclesiam, eo quod Ecclesia sit sine macula & ruga; ergo.

*Resp.*

(d) Isaia 52. v. 1.
(e) Epist. 6. in Magnum.
(f) L. 5. de bapt. cap. 3.

*Resp. dist. antec.* Ad Ecclesiam triumphantem, *conc. ant.* ad Ecclesiam militantem, *nego ant.* sese explicat D. August. *lib. 2. retract. c. 18.* dicens: *Ubicumque in his libris*, contra Donatistas, *commemoravi Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est, quasi jam sit, sed qua praeparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa: nunc enim propter infirmitates membrorum suorum habet unde quotidie tota dicat, dimitte nobis debita nostra.*

*Inst.* 1. Ibidem, D. August. ait: malos non magis esse de Ecclesia quam haereticos; *In membris illius columbae*, inquit, *nec hi, nec illi sunt hodie; sed aliqui eorum fortasse futuri sunt.* Atqui haeretici publici non sunt de corpore Ecclesiae; ergo nec mali & peccatores.

*Resp. dist. maj.* D. August. asserit malos non magis esse de Ecclesia triumphante & gloriosa, quam haereticos, *conc.* de Ecclesia militante & visibili, *nego maj.* & concessa minore, dist. similiter consequens.

Itaque, D. August. ut refellat Donatistas, qui docebant neminem valide baptizare, nisi esset de Ecclesia gloriosa & triumphante, asserit malos non magis pertinere ad Ecclesiam quae sine macula est, & in caelis erit gloriosa, quam haereticos; & consequenter malos christianos non valide baptizare, si haeretici non valde baptizent. Et sic contra ipsos, *Argumento ad hominem*, probat non necessarium esse, ut quis valde baptizet, ut sit de Ecclesia triumphante.

*Instab.* 2. Atqui D. August. asserit non malos esse de corpore Ecclesiae militantis; ergo.

*Prob. ant.* lib. 2. *contra Petilianum*; cap. 108. ait: *Non ideo putandi sunt esse in Christi corpore, quod est Ecclesia, quia sacramentorum ejus sunt participes.* Atqui sola Ecclesia militans est sacramentorum Christi particeps; ergo, ec.

*Resp.*

*Resp. dist. maj.* Non ideo putandi sunt esse in corpore Christi incorrupto & sine macula, quod est Ecclesia, qualis erit in cælis, *conc.* in corpore Christi permixto, prout nunc militat in terris, *nego maj.* hanc distinctionem ipse Augustinus tradit, *lib. 3. de Doctrina Christiana, c.31.* & postquam ista verba: *Nigra sum, sed formosa*, quæ tribuuntur Ecclesiæ, retulit, *c. 32.* addit: *Non dicit, fui; sed sum; utrumque se dicit esse propter temporalem unitatem.* Ergo eadem Ecclesia, pro diversa sui parte est nigra & formosa; *nigra*, propter impios; *formosa*, propter sanctos & justos. Sicque conciliari debent Scripturæ textus qui de Ecclesiâ loquuntur diversimode pro diverso statu in quo consideratur: *Ostendimus*, ajunt Episcopi catholici *in breviloquio collationis cum Donatistis*, collat. 3. c. 9. *Divina testimonia consonare, ut illa, quibus commendaretur Ecclesia cum malorum commixtione, hoc tempus ejus significarent, qualis est in præsenti sæculo; & illa testimonia, quibus commendatur non habere commixtos malos, illud ejus tempus significarent, qualis venturo sæculo in æternum futura est.*

## ARTICULUS IV.

### *Utrum Apostatæ, Hæretici & Schismatici sint membra Ecclesiæ.*

*Nota.* Apostata, est ille, qui a tota fide catholica recedens, alicui sectæ, ab Ecclesia Romana separatæ, nomen dedit.

*Hæreticus publicus*, est ille qui palam profitetur doctrinam damnatam ab Ecclesia ut hæreticam.

*Hæreticus occultus*, est qui, in externa cum fidelibus communione sub legitimis Pastoribus per-

permanens, interius & latenter contradicit fidei articulis.

*Schismaticus*, est ille qui palam, vel latenter, se separat ab unitate Ecclesiæ capitis & membrorum; his notatis:

## CONCLUSIO I.

*Publici Hæretici, & Apostata, non sunt membra Ecclesia.*

*Prob.* 1. Ecclesia est fidelium cœtus & societas, ex Innoc. III. (g); atqui Apostatæ & Hæretici manifesti, non sunt fideles, quia *circa fidem naufragaverunt*, ut docet Apost. (h) ergo, &c.

*Prob.* 2. Ex Conciliis, quæ semper Hæreticos excluserunt ab Ecclesia; sic Nicæn. I. can. 8. habet: *Si qui voluerint venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis, placuit S. Concilio ut ordinentur, & sic maneant in Clero;* nemo autem potest venire in Ecclesiam, nisi qui est extra Ecclesiam.

Conc. Constant. can. 6. *Hæreticos autem dicimus, & qui olim ab Ecclesia abdicati sunt, & qui sunt postea a nobis anathematizati: adhac autem & eos qui se sanam quidem fidem confiteri per se ferunt, avulsi autem sunt & abscissi.* Sunt procul dubio extra Ecclesiam qui sunt, *abdicati, avulsi*, & *abscissi*; ergo, &c.

*Prob.* 3. Ex SS. Patribus: D. Cyprian. (i) de Novatiano scribit: *Scias nos nec curiosos esse debere quid ille*, (Novatianus) *doceat, cum foris doceat, quisquis ille est, Christianus non est, qui in Christi Ecclesia non est.*

D. Hieron. (k) ait: *Scito Marcionistas, Valenti-*

(g) Cap. firmiter, de summa Trinit.
(h) 1. ad Tim. 1. v. 19.
(i) Epist. 52. lib. 4.
(k) Dialogo adversus Luciferianos.

*lentinianos*, &c. *non Ecclesiam Christi, sed Anti-Christi esse Synagogam.*

Div. Augustin. (*l*) scribit: *Quicumque de ipso capite a Scripturis sacris dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia.*

*Respondent Novatores*, ea, quæ tum ex Patribus, tum ex Conciliis prolata sunt, intelligi debere de Hæreticis qui negant articulos fundamentales, non autem de iis qui negant articulos non fundamentales; sed,

*Contra est* 1. Quia illa articulorum fidei distinctio fuit ignota toti antiquitati, quæ nomine Ecclesiæ Catholicæ semper intellexit unicam communionem, a qua omnes Hæretici excluduntur: *Omnem hæresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei Catholica & Apostolica Ecclesia*, ait Conc. Constantinop. I. Can. 7.

*Contra est* 2. Quia Montanistæ, Novatiani, Quartodecimani, ab Ecclesia exclusi sunt a Patribus; atqui non negabant articulos, quos Jurius vocat fundamentales; neque enim aut circa gratiam errabant, sed circa nonnulla tantum capita, quæ, aut ad disciplinam, aut ad Ecclesiæ authoritatem spectabant; ergo, &c.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Juxta Parabolam zizaniorum, in eodem agro sunt zizania cum bono semine; atqui per, *agrum*, intelligitur Ecclesia, per, *bonum semen*, intelliguntur Catholici, & per, *zizania*, Hæretici; ergo.

*Resp. nego min.* In illa enim Parabola per agrum non significatur Ecclesia, sed universus mundus, ut docet D. Augustin. (*m*) *Dominus agrum*

(l) L. de unit. Ecclesiæ, c. 1. (m) Quæst. 11. in Matth.

*agrum ipſum, non Eccleſiam, ſed hunc mundum interpretatus eſt*, cum dixit: *Ager autem eſt mundus;* atqui in mundo Hæreticos eſſe quis umquam dubitavit?

*Inſt.* Aliqui Patres cum D. Cyprian. *Epiſt.* 51. per, *agrum* docent ſignificari Eccleſiam: & alii, ut D. Hieron. & D. Chryſoſt. in hunc locum per, *zizania*, volunt ſignificari Hæreticos; ergo, &c.

*Reſp. nego conſeq.* 1. Quia Patres qui per, *agrum*, volunt ſignificari Eccleſiam, per *zizania*, non intelligunt Hæreticos, ut Div. Aug. (*n*) docet de D. Cypriano, qui in eadem Epiſtola aſſerit Hæreticos non eſſe in Eccleſia.

2. Quia Patres, qui per, *zizania*, volunt ſignificari Hæreticos, per, *agrum*, non intelligunt Eccleſiam, ſed mundum univerſum, quomodo fecerunt D. Hier. & Chryſoſt. unde nihil contra aſſertionem noſtram concludunt.

*Objicies* 2. Apoſt. (*o*) dicit: *In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia.* Atqui Apoſt. per magnam domum intelligit Eccleſiam, & per vaſa lignea & fictilia intelligit Hæreticos.

*Reſp. nego ſecund. partem min.* Nam Apoſt. per vaſa fictilia intelligit infirmos & peccatores, Catholicos tamen, qui facile ſeduci poſſunt.

*Prob. min.* Ex eis quæ Apoſt. paulo ante dixerat: *Quorum ſermo ut cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenaeus & Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem jam eſſe factam, & ſubverterunt quorumdam fidem.....in magna enim domo*, &c. ergo per vaſa lignea & fictilia intelligit Hæreticos.

*Reſp.*

(*n*) L. 2. contra Creſcon. cap. 34.
(*o*) 2. ad Tim. 2. v. 20.

*Resp. nego conseq.* Nam illa verba, *in magna enim domo*, &c. non referuntur ad ista, *quorum sermo ut cancer serpit*; sed ad ista, *& subverterunt quorundam fidem*. Unde sensus est, quod si Hymenæus & Philetus quosdam subverterunt, non propterea periculum est, ne omnes subvertantur, nam, *in magna domo sunt vasa aurea & lignea*, id est, fortes & debiles.

*Inst.* D. Aug. (*p*) per vasa lignea & fictilia intelligit Hæreticos qui sunt in Ecclesia; ergo.

*Resp. dist. ant.* Intelligit Hæreticos ex propria sententia, *nego ant.* ex sententia D. Cypriani, ad cujus verba (pace dixerim) non satis videtur attendisse D. Augustinus, *conc. ant.* ait enim D. Doctor, *Et istos, de quibus ait Apostolus, sermo eorum velut cancer serpit, vellem intelligere foris fuisse, sed Cyprianus ipse me non sinit.* Ergo existimavit D. Cyprianum illa verba, *in magna domo*, &c. referre ad ista, *quorum sermo, ut cancer serpit*: cum tamen ea referat ad illa, *& subverterunt quorumdam fidem.*

*Objicies* 3. Div. Hieron. (*q*) scribit: *Arca Noe, Ecclesiæ typus fuit ..... ut ubi lupus & agnus, ita & hic justi & peccatores.* Atqui per peccatores intelligit Hæreticos; ergo.

*Prob. min.* Ille per, *peccatores*, intelligit Hæreticos, qui ex eo quod peccatores sint in Ecclesia, concludit valere baptisma datum ab Hæreticis; atqui sic concludit D. Hieron. ergo, &c.

*Resp. nego min.* Nam D. Hieron. agit contra Luciferianos, qui, licet admitterent baptisma datum ab omnibus Ecclesiæ membris, de quorum numero erant (ut ipsi fatebantur) peccatores & injusti, rejiciebant tamen baptisma datum ab

(p) L. 4. contra Donatist. cap. 12.
(q) Dialogo contra Luciferian.

ab Hæreticis, hac ratione ducti, quod non haberent Spiritum sanctum, & consequenter non possent illum per baptisma dare, quos sic argumento *ad hominem* urgebat D. Hier. atqui improbi Catholici non habent similiter Spiritum sanctum, & tamen baptismus ab illis datus, est validus; ergo & baptismus datus ab Hæreticis.

*Objicies* 4. Ecclesia non judicat, nec punit, nisi qui sunt intra illam; nam ex Apostol. (r) *Quid mihi de iis qui foris sunt judicare*; atqui Ecclesia judicat & punit Hæreticos; ergo.

*Resp. nego maj.* Nam Ecclesia judicat & punit omnes qui ad illam pertinent; atqui Hæretici ad Ecclesiam pertinent ratione baptismi; licet extra illam vagentur ut desertores; ergo.

*Inst.* 1. Hæretici retinent characterem baptismi, per quem sunt insiti corpori Ecclesiæ; ergo sunt in Ecclesia.

*Resp. retorq. argum. contra Jurium*, qui negant articulos fundamentales, imo & damnati, retinent characterem baptismi; ergo sunt in Ecclesia. *Itaque*, character ille non sufficit, ut quis sit in Ecclesia, sed insuper requiritur fidei professio sub legitimis Pastoribus, unde, *nego conf.*

*Inst.* 2. Illi sunt membra Ecclesiæ, qui veros Christo generant filios; atqui Hæretici veros Christo generant filios.

*Resp.* 1. *dist. maj.* Qui veros Christo generant filios, ex Christi sponsa, *conced. maj.* ex Ecclesiæ ancilla, *nego maj.* & sic ad min. Itaque societates Hæreticorum non sunt sponsa Christi; sed ancillæ Ecclesiæ, qui ex semine Christi, hoc est, ex Sacramentis a Christo institutis, filios Christo generant, non secus ac Ecclesia sponsa Christi, ut facunde probat D. Augustin. *lib.* 1. *de bapt. contra Donat. c.* 15.

*Resp.*

(r) 1. Cor. 5.

*Resp.* 2. *retorq. contra Jurium*: Hæretici, qui negant articulos fidei fundamentales, veros Christo generant filios; ergo sunt in Ecclesia.

*Inst.* 3. Christus soli Ecclesiæ vera dedit Sacramenta; atqui Hæretici vera habent Sacramenta; ergo, &c.

*Resp. dist. min.* Hæretici vera habent Sacramenta a vera Ecclesia accepta, *conc. min.* a sua societate accepta, *nego min.* Hæretici siquidem a vera Ecclesia discedentes, Sacramenta Ecclesiæ secum extra Ecclesiam detulerunt, per quæ gratiam consequuntur qui hæresi non consentiunt, sed necessitate quadam ab Hæreticis Sacramenta percipere coguntur, tales sunt infantes, vel etiam adulti qui simplici corde veritatem quærunt, parati ei adhærere, ubi primum eam cognoverint.

## CONCLUSIO II.

*Schismatici manifesti, non sunt membra Ecclesiæ.*

*Prob.* 1. Ecclesia est societas membrorum inter se, & cum suo capite; ergo qui non sunt pars societatis, non sunt membra Ecclesiæ; atqui Schismatici non sunt pars societatis, hoc enim importat nomen *schisma*, quod a scissione & separatione derivatur; ergo non sunt membra Ecclesiæ, sicut membrum abscissum a corpore, non est amplius membrum corporis. Inde est, quod Ecclesia, in die Parasceve, Deum rogat *pro Schismaticis, ut eos ad sanctam Matrem Ecclesiam Catholicam & Apostolicam revocare dignetur.*

*Prob.* 2. Ex SS. Patribus. D. Hieron. (*s*) ait: *Inter hæresim & schisma, hoc interesse arbitramur, quod hæresis perversum dogma habeat,*

(*s*) In cap. 3. Epist. ad Tit.

*beat, schisma, propter Episcopalem dissensionem, ab Ecclesia separat.*

D. Cyprianus (t) *Scire debes .... si qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse.*

D. Fulgent. (u) docet: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum Paganos, sed etiam Hæreticos, & Schismaticos qui extra Ecclesiam Catholicam, præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros.*

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Ecclesia est Catholicorum congregatio; atqui Schismatici sunt Catholici; ergo.

*Prob. min.* Qui retinent fidem Catholicam, sunt Catholici; atqui Schismatici retinent fidem Catholicam; ergo.

*Resp. dist. maj.* Qui retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, *conc. maj.* extra Ecclesiam Catholicam, *nego maj.* Porro ex Aug. (x) *Schismatici discissionibus iniquis a fraterna caritate dissiliunt, quamvis ea credant quæ credimus; quapropter nec Hæreticus pertinet ad Ecclesiam Catholicam quæ diligit Deum, nec Schismaticus, quoniam diligit proximum.*

*Inst.* 1. Ii retinent fidem Catholicam in Ecclesia Catholica, qui cum ea sunt conjuncti; atqui Schismatici sunt conjuncti cum Ecclesia Catholica; ergo.

*Prob. min.* Ex Div. Augustin. (y) dicente: *Si ergo qui recessit ab unitate, aliquid aliud agere voluerit, quam quod in unitate percepit, in eo recedit atque disjungitur; quod autem ita vult*

(t) Epist. 9. ad Papinian.
(u) De fide ad Petrum, cap. 38.
(x) L. de Symbolo & Fide, cap. 10.
(y) L. 1. de bapt. contra Donatist. cap. 1.

*vult agere sicut in unitate agitur, ubi hoc accepit & didicit, in eo manet atque conjungitur.* Ergo Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti.

*Resp. dist. conseq.* Schismatici sunt cum Ecclesia conjuncti in unitate, *nego*; nam August. loquitur de eo *qui recessit ab unitate*. Sunt conjuncti in potestate administrandi Sacramenta quæ ab Ecclesia acceperunt, *conc.* Ergo non sunt conjuncti in omnibus, & ex eo quod eorum *communicatio in aliqua parte separata inveniatur*, ait D. Aug. (z) *manifestum est eos non esse in Ecclesia Catholica.*

*Inst.* 2. Qui servant essentialem Ecclesiæ Catholicæ communionem, sunt in Ecclesia Catholica, atqui, &c.

*Prob. min.* Essentialis Ecclesiæ Catholicæ communio consistit in communione cum Christo per fidem & subjectionem; atqui Schismatici, etsi nolint subesse Pontifici, servant communionem cum Christo per fidem & subjectionem; ergo.

*Resp. dist. maj.* Consistit in sola communione cum Christo per fidem & subjectionem, *nego maj.* in communione cum Christo, & simul cum legitimis Pastoribus per obedientiam & subjectionem, *conc. maj.* Porro Schismatici, nolentes subjici Pontifici, qui est centrum unitatis, revera communionem cum Christo per subjectionem excutiunt, cum non possit subesse Christo, qui non vult subesse ejus Vicario, juxta illud, *Non te abjecerunt, sed me* (a). Unde S. Optatus, *lib.* 2. de Cathedra Romana ait: *In qua Cathedra unitas ab omnibus servatur: ut jam Schismaticus esset, qui, contra singularem, Cathedram alteram collocaret.*

*Inst.* 3. Qui renuit subesse suo Episcopo, non est

(a) 1. Reg. 8.
(z) L. de unit. Eccles. cap. 4.

est extra Ecclesiam, modo velit subesse Romano Pontifici; ergo a pari qui renuit subesse summo Pontifici, non est extra Ecclesiam, modo velit subesse Christo.

*Resp. nego ant.* Nam qui ab Episcopo suo, summo Pontifici subdito & unito, sese disjungit, ab Ecclesia universali separari necesse est, ait Bellarm. (*b*): unde Div. Cyprian. *Epist.9.* dicit, eum *qui cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse*; & Div. Thom. (*c*) ait: *Schismatici dicuntur qui subesse renuunt summo Pontifici, & qui membris Ecclesiæ ei subjectis communicare recusant.*

*Objicies* 2. Eæ societates sunt veræ Ecclesiæ membra, in quibus salus obtineri potest; atqui in societatibus Schismatis salus obtineri potest; ergo, &c.

*Prob. min.* In Schismate, quod sæculo XIV. exortum est inter *Urbanum VI.* & *Clemente VII.* qui se mutuo cum adhærentibus excommunicabant, plures ex utraque parte salutem consecuti sunt, & ad eminentem sanctitatem pervenerunt; ergo Schismatici possunt obtinere salutem.

*Resp. nego conseq.* Et dico nullos qui adhærebant partibus *Urbani VI.* & *Clementis VII.* fuisse Schismaticos; illi enim omnes, errore facti decepti, bona fide adhærebant ei, quem verum & Catholicum Pontificem invincibiliter credebant; & licet summo Pontifici dubio sese non subjicerent, tamen toti Ecclesiæ ad legitimum Concilium adunatæ sese subjiciebant, cujus judicium circa legitimum Pontificem debita reverentia expectabant, ac proinde servabant caritatis fraternæ vinculum, ergo non erant vere Schismatici.

CON-

(b) L. 3. de Ecclesia, cap. 5.
(c) 2. 2. q. 39. art. 1. in corp.

## CONCLUSIO III.

*Hæretici & Schismatici occulti, sunt membra Ecclesiæ, sed imperfecte tantum, & quantum ad corpus visibile.*

*Prob.* Quia Div. Joann. (*d*) de Hæreticis occultis sic loquitur: *Et tunc Anti-Christi multi facti sunt: ex nobis exierunt: sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo sunt in Ecclesia; & non sunt; sunt in Ecclesia quoad corpus, nam *exierunt ex nobis*, non potuissent autem exire de Ecclesia, nisi fuissent in illa. Non sunt in Ecclesia secundum animam, nam *non erant ex nobis*. Quem locum exponens D. August. (*e*) ait: *Omnes Hæretici, omnes Schismatici, ex nobis exierunt, id est, ex Ecclesia exeunt . . . . si antequam exirent, non erant ex nobis, multi intus sunt, non exierunt, & tamen Anti-Christi sunt . . . sic sunt in corpore Christi quomodo humores mali.* Quibus verbis exponit D. Aug. occultos Hæreticos esse in Ecclesia quantum ad corpus, & non esse quantum ad animam.

*Confirmatur*: Quia ab Ecclesia per excommunicationis decretum: ubi suam hæresim prodierint, rejici possunt; ergo sunt in ea, donec suam hæresim prodant.

*Objicies*, Ecclesia a Conc, Later. (*f*) definitur: *Societas fidelium*, & a Nicolao Papa (*g*) *Catholicorum collectio*, Atqui Hæretici de cultu neque sunt fideles; neque Catholici; ergo.

*Resp.*

(d) Epist. 1. cap. 2.
(e) Tract. 3. in Epist. Joan.
(f) Cap. firmiter, de summa Trinit.
(g) Can. Ecclesia, dist. 1. de conseq.

*Resp. dist. min.* Neque sunt fideles, neque Catholici, interius, *conc.* exterius quoad professionem fidei, *nego min.* hoc autem sufficit ut Hæretici & Schismatici occulti ad Ecclesiæ corpus pertineant ut membra arida, imperfecta, & mortua; quia tamen nondum amputata, vera membra sunt.

*Inst.* 1. Fides interna, est forma constitutiva Ecclesiæ; ergo qui eam non habent, non sunt de Ecclesia.

*Resp. dist. ant.* Fides interna simul cum caritate, est forma constitutiva Ecclesiæ, spectatæ quoad animam, *conc. ant.* quoad corpus, *nego ant.* sic enim constituitur per externam fidei professionem cum participatione Sacramentorum, & subordinatione ad legitimos Pastores.

*Inst.* 2. Sancti Patres docent omnes Hæreticos & Schismaticos esse ab Ecclesia separatos. *Omnes Hæreticos & schismaticos;* ait D. Ambr. (*h*) *a regno Dei, & ab Ecclesia intellige separatos.*

*Resp.* Sancti Patres de Hæreticis & Schismaticis manifestis loquuntur; quod si aliqui loquantur de Hæreticis occultis, sensus illorum est, eos non esse de Ecclesia secundum animam sumpta, quamvis sint de corpore Ecclesiæ.

## ARTICULUS V.

*An Excommunicati sint membra Ecclesiæ?*

## CONCLUSIO.

E*Xcommunicati Excommunicatione majori, sive sint tolerati, sive non, non sunt membra Ecclesiæ.*

*Prob.*

(h) L. 7. in cap. 11. Lucæ.

*Prob.* 1. Ex illo Matth. 18. Christus de excommunicatis, secundum omnium expositionem loquens, ait: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Atqui Ethnici non sunt de Ecclesia; ergo, &c. de Apost. (*i*) jubens excommunicari incestuosum Corinthium, ait: *Cur non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestri*, id est, ut ejiciatur de medio Ecclesiæ, *qui hoc opus fecit?*

*Prob.* 2. Ex Jure Can. (*k*) *Canonica instituta, & SS. Patrum exempla sequentes, Ecclesiarum Dei violatores, authoritate Dei & judicio sancti Spiritus a gremio sanctæ matris Ecclesiæ, & a consortio totius Christianitatis, eliminamus.*

*Prob.* 3. Ratione D. Augustini (*l*) *hoc nunc agit in Ecclesia excommunicatio, quod agebat tunc* (in veteri Testamento) *interfectio.* Atqui interfectio hominem ab hominum societate penitus expellebat; ergo excommunicatio Christianum e gremio Ecclesiæ penitus expellit.

*Objicies* 1. S. Aug. (*m*) sic habet: *Neque enim a populo Dei separamus, quos, vel degradando, vel excommunicando ad humiliorem pœnitendi locum redigimus.* Ergo.

*Resp. dist. conseq.* Excommunicati non separantur ab Ecclesia, in perpetuum, sine spe salutis & reditus, *conc.* ad tempus, donec nempe a contumacia recedant, *neg. conseq.* unde sensus est, quod excommunicati non separentur tanquam perituri, sed ut, deposita contumacia, firmius uniantur.

*Inst.* 10. Excommunicatio est essentialiter pœna

(i) 1. Cor. 5.
(k) Can. Canonica. 12. q. 3.
(l) Q. 39. in Deuteron.
(m) L. contra Donat. post Collat. cap. 10.

na medicinalis, atqui non esset talis, si Christianum ab Ecclesia penitus ejiceret; ergo.

*Resp. nego min.* Quia, *excommunicatus non traditur satanæ quasi damnandus, sed quasi corrigendus*, ait D. Th. (*n*) cum Ecclesia cupiat hac medicinali pœna delinquentem humiliari & humiliatum iterum in suum corpus recipere.

*Inst.* 1. Excommunicatus potest salvari per contritionem perfectam, etiamsi moriatur in excommunicatione; atqui nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia; ergo.

*Resp. dist. min.* Nemo potest salvari, nisi sit in Ecclesia, vel re, vel voto, *conc. min.* nisi sit in Ecclesia, semper re, *nego min.* porro excommunicatus, qui per contritionem perfectam justificatur, efficaci desiderio est in Ecclesia visibili, quod ei sufficit ad salutem, sicut sufficit Catechumeno, ante susceptionem baptismatis, morienti.

*Objicies* 2. Excommunicati tolerati valide Sacramenta administrare possunt, ut constat ex Martino V. (*o*) ergo ab Ecclesia non sunt penitus exclusi.

*Resp. dist. conseq.* Non sunt penitus exclusi ab Ecclesia, quantum ad jurisdictionem, quæ in gratiam fidelium ipsis conceditur, *con.* quantum ad bonorum communium spiritualium participationem, *nego conseq.* hoc enim sensu penitus sunt exclusi.

## QUÆSTIO III.

### *De notis Ecclesiæ.*

QUæres 1. *Quid sint notæ Ecclesiæ?*

*Resp.* Sunt certa, atque indubitata quædam

(*n*) In Suppl. cap. 22. art. 2. ad 3.
(*o*) Bulla, Ad evitanda.

dam signa sensibilia, per quæ vera Christi Ecclesia discerni potest a falsis Hæreticorum & Schismaticorum sectis, quæ sese Christianas immerito nuncupantur.

Quæres 2. *Quanam conditiones requirantur in notis vera Ecclesia?*

*Resp.* Requiruntur tres:

*Prima.* Ut illæ notæ ita veræ Ecclesiæ sint *propria*, ut omnes collective sumptæ alteri societati convenire non possint; alioquin non possent veram Ecclesiam designare, cum nulla res discerni possit per signum multis commune.

*Secunda.* Ut illæ notæ sint *notiores ipsa Ecclesia*; alioquin non essent verum medium ad demonstrationem veræ Ecclesiæ.

*Tertia.* Ut sint aliquo modo *sensibiles*, & proportionatæ omnibus hominibus, etiam rudibus, ut omnes facile cognoscere possint veram Ecclesiam, in quam ingredi, & in qua permanere tenentur ad consequendam salutem: alioquin Deus saluti hominum non satis providisset ... Porro notæ illæ debent esse *inseparabiles* a vera Ecclesia; alioquin certam notitiam parere non possent.

Quæres 3. *An illa nota pariant evidentem Ecclesia notitiam?*

*Resp.* Pariunt evidentem notitiam *evidentia credibilitatis*, qua Ecclesia, licet nec in se, nec in suis principiis videatur, habet tamen tot tamque gravia testimonia, ut quilibet eam cognoscere possit. Non vero pariunt evidentem notitiam *evidentia veritatis simpliciter*, qua ipsa in se, vel in suis principiis videatur, alias, *credo Ecclesiam*, non esset articulus fidei.

Dixi: *simpliciter*: quia notæ Ecclesiæ quandoque pariunt evidentiam veritatis *hypothetice*, apud eos nimirum qui admittunt Scripturam, & credunt aliquam existere Christi Ecclesiam, quod

enim a Scriptura & traditione evidenter deducitur, est evidenter verum ex hypothesi, idest, supposita veritate Scripturæ & traditionis.

Quæres 4. *An qualibet nota Ecclesiæ, seorsim sumpta, distinguat veram Ecclesiam ab Hæreticorum sectis?*

*Resp.* Distinguit *negative*, quatenus sensibiliter demonstrat illam societatem, quæ, vel una ex illis notis caret, non esse veram Ecclesiam. Sed non distinguit *positive*, ad hoc enim ut probetur aliquam societatem esse veram Ecclesiam, requiritur ut omnes notæ collective sumptæ illi conveniant.

Quæres 5. *Quot sint notæ veræ Ecclesiæ?*

*Resp.* Hæretici duas tuntum Ecclesiæ notas admittunt, nimirum, sinceram verbi Dei prædicationem, & legitimum sacramentorum usum, ut inde probent veram in sua societate Christi Ecclesiam reperiri; ita, *Confessio Augustana*, *art. 6.* Calvinus, *lib. 4. inst. cap.* 1. Econtra Catholici omnes plures Ecclesiæ notas assignant, quæ omnes revocari facile possunt ad quatuor quæ a Symbolo Nicæno Constantinopolitano recensentur, his verbis: *Credo . . . unam, Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Unde refellemus primo notas Ecclesiæ ab Hæreticis assignatas; postea agemus de veris Ecclesiæ notis quinque Articulis.

## ARTICULUS I.

### *De notis Ecclesiæ ab Hæreticis assignatis.*

*Nota*: Non quæritur hic utrum in sola Christi Ecclesia sincera verbi Dei prædicatio, & legitimus sacramentorum usus reperiantur; nullus enim id jure negare potest. Sed quæritur utrum hæc duo afferri possint pro genuinuis Ecclesiæ notis; quibus vera Christi Ec-

Ecclesia dignosci, & a quacumque alia falsa Ecclesia discerni possit.

## CONCLUSIO.

*Neque sincera verbi Dei prædicatio, neque legitimus sacramentorum usus, sunt genuinæ Ecclesiæ Christi notæ.*

*Prob. Unico Argumento*: Conditiones ad veram Ecclesiæ notam requisitæ, sunt tres: 1. Debent esse propriæ, non communes. 2. Debent esse notiores ipsa Ecclesia. 3. Debent esse sensibiles, & cunctis obviæ ac cognitu faciles, ut omnes ad Ecclesiam, & veram fidem adduci possint: atqui tres illas conditiones non habent sincera verbi Dei prædicatio, & legitimus sacramentorum usus; ergo, &c.

*Non primam*; quia nulla unquam fuit Hæreticorum secta, quæ non jactaret apud suam societatem veram Christi doctrinam, veraque ejus sacramenta reperiri, ut tradit Lactantius, *lib. 4. inst. c. 29.* dicens: *Singuli quique Hæreticorum cœtus se potissimum Christianos, & suam esse Catholicam Ecclesiam putant.* Atqui fieri non potest, ut veræ Christi Ecclesiæ propria sit nota illa, quam tot diversæ Hæreticorum sectæ, inter se & nos pugnantes, sibi vindicant; ergo, &c.

*Non secundam*; quia vera Christi Ecclesia, quæ tot splendidis notis undequaque fulget & emicat, nobis prius innotescit, quam vera Christi doctrina, & legitimus sacramentorum usus; cum, ut supra probavimus, non possit nobis innotescere quænam sit Scriptura sacra, quot & quænam sint sacramenta, nisi per Ecclesiæ authoritatem; ergo ipsa potior est Ecclesia, quam sincera verbi Dei prædicatio & legitimus sacramentorum usus.

*Non tertiam*; quia Christi doctrina, ex qua sola numerum habemus sacramentorum, est humanę menti impervia, nec omni hominum generi & conditioni accommodata, cum de ea ac de ejus sensu tot & tam graves inter ipsos litteras oriantur concertationes, ut constat ex ipsismet novatoribus qui circa numerum librorum canonicorum sunt maxime discordes: sic Calvinus admittit Epistolam ad Hebręos, Epistolas Jacobi, Judę, secundam Petri, secundam & tertiam Joannis, & Apocalypsim, quos tamen libros rejicit Lutherus. Nec magis sunt concordes circa Scripturę sensum, nam ex his his Christi verbis: *Hoc est Corpus meum*: Lutherus colligit veram & realem corporis Christi pręsentiam in Eucharistia, Calvinus præsentiam tantummodo figuratam, ergo non potest quisque per semetipsum in verę Scripturę cognitionem, & veram illius interpretationem devenire; debet ergo prius veram inquirere Ecclesiam, ut per eam deinceps qui credendum sit edoceatur, juxta hanc D. Augustini doctrinam, lib. 1. *Contra Cresconium*; cap. 13. *Scripturarum a nobis tenetur veritas, cum hoc facimus quod universæ jam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum Scripturarum commendat authoritas; ut quoniam sancta Scriptura fallere non potest, quisquis falli meruit hujus obscuritate quæstionis, eamdem Ecclesiam de illa consulat, quam sine ulla ambiguitate sancta Scriptura demonstrat.*

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Illud est vera Ecclesiæ nota, quod semper usurpatum fuit ut vera Ecclesia secerneretur a falsa; atqui talis est vera Christi doctrina & legitimus sacramentorum usus ergo, &c.

*Resp. nego min.* Neque enim id pro veræ Ecclesiæ

clesiæ nota assignari potest, quod Heretici apud se habere semper gloriati sunt; atqui Heretici veram doctrinam & vera sacramenta se habere semper gloriati sunt; ergo, &c. Hinc D. Aug. *lib.* 3. *contra Petilianum, cap.* 5. dicit: *Nullus prædicans nomen Christi, & gestans ac ministrans sacramentum Christi, sequendus est contra unitatem Christi.*

*Objicies* 2. nulla res cognosci potest absque cognitione eorum quæ ad ejus essentiam spectant; atqui vera Christi doctrina & legitimus sacramentorum usus ad essentiam Ecclesiæ spectant; definitur enim, *Cœtus hominum viatorum, unius ejusdemque fidei Christianæ professione, & eorumdem sacramentorum communione adunatus*, &c. ergo, &c.

*Resp. dist. maj.* Nulla res cognosci potest cognitione perfecta & quidditativa absque: &c. *conc.* cognitione minus perfecta & non quidditativa, *nego maj.* duplex ergo distinguitur cognitio, quidditativa, nimirum, qua rei essentia penetratur, & non quidditativa, qua solam cognoscitur quænam res sit, & ubi existit. Fatemur Ecclesiæ essentiam non posse cognosci, quin vera Christi doctrina & legitimus sacramentorum usus cognoscamur; verum non est necesse; ut ejus essentia penetretur ab iis omnibus qui eam ingredi tenentur, cum multi illius cognoscendæ sint incapaces, aut ex imperitia, aut ex defectu ingenii; sufficit ergo, ut cognoscant & quænam sit Ecclesia, & ubi sit.

*Objicies* 3. Scriptura est notior Ecclesia; ergo est nota Ecclesiæ.

*Resp. dist. ant.* Est notior hypothetice & aliquando, *conc.* absolute & semper, nego *ant.* itaque Scriptura est notior Ecclesia, ex hypothesi quod eam admittant ambæ partes, & in locis ubi est clara; non vero est no-

tior absolute & respectu eorum qui non admittunt Scripturas, quales sunt gentiles & pagani, quia eis facilius est Ecclesiam cognoscere, quam Scripturam. Hinc quando D. August. agebat contra Donatistas, qui contendebant Baptismum datum ab Hæreticis nullum esse, quia circa hoc fidei punctum Scriptura, quam admittebant Donatistæ, erat obscura, idcirco validum eum probat, quod eum admitteret Ecelesia ubique diffusa: *Nunc vero*, ait, *Cum in Scripturis non invenimus aliquos ad Ecclesiam transiisse ab Hæreticis, & sicut ego dico, aut sicut tu dicis, esse susceptos; suscipiendi sunt isti, quemadmodum suscipit ista Ecclesia per omnes gentes.*

*Inst.* 1. Ecclesia probatur per Scripturam: ergo Scriptura, est notior Ecclesia.

*Resp. dist. ant.* Ecclesia probatur per Scripturam, secundario & hypothetice, *conc.* primario & absolute, *nego ant. & conseq.* Equidem Ecclesia probatur per Scripturam, sed apud eos solum qui admittunt Scripturas, quales sunt ut plurimum Hæretici, non vero Ecclesia probatur primario & apud omnes per Scripturam, ut probabimus, *art.* 4. *de infallibilitate Ecclesiæ*, ubi diluemus circulum vitiosum, quem nobis mendaciter improperant Hæretici .... Responsio constat ex Div. Augustino, qui agens contra Donatistas, qui, admittentes Scripturas, asserebant apud se solos esse veram Ecclesiam, ait, Epist. 105. *Ecce Scripturæ communes, ecce ubi novimus Christum, ecce ubi novimus Ecclesiam .... si in ipsum Christum, quem legitis, & non videtis, tamen propter veritatem Scripturarum creditis, quare Ecclesiam negatis, quam & legitis, & videtis?*

*Inst.* 2. Div. August. pluribus locis ostendit non posse Ecclesiam aliter cognosci, quam per

Scri-

Scripturam: sic, *lib. de unitate Ecclesiæ, cap.* 19. ait: *Sed utrum ipsi* (Donatistæ) *Ecclesiam teneant, nonnisi de divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant*; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Neque enim ex eo textu sequitur Ecclesiam aliter cognosci non posse, nisi per Scripturam; sed ex eo id solum colligi potest, quod nullæ sint notæ veræ Ecclesiæ, quæ non habeant testimonium a Scriptura, & ejus authoritate non fulciantur.

*Inst.* 3. Div. Chrysost. Homil. 49. in c. 24. S. Matth. ait: *Qui vult cognoscere quæ sit vera Ecclesia Christi, unde cognoscat, nisi tantummodo per Scripturas?* Et postea: *Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur & peribunt, non intelligentes quæ sit vera Ecclesia.* Ergo, &c.

*Resp.* 1. *nego conseq.* Quia hoc opus imperfectum in Matthæum complectens 54. Homilias non est D. Chrysostomi, licet quandoque sub ejus nomine laudetur: quod ostendo ipsismet verbis H. Tournely: „ Tum quia, inquit, utitur vulgata versione latina Scripturæ Sacræ: „ tum quia citat libros Apocryphos, librum „ nempe Seth, Ezechiæ, Itinerarium Clementis, quorum certe nullus apud genuinum „ Chrysostomum usus: tum denique quia multa continet dogmata hæretica, veræ S. Chrysostomi doctrinæ aliena.

*Respond.* 2. *Tournely*: „ Eo sensu, in mente „ Authoris illarum Homiliarum, Scripturam esse notam Ecclesiæ, quod ipsa sola nobis subministret veras notas quibus possumus eam „ secernere ab Hæreticorum conventiculis, cum „ quibus multa communia habemus.

## ARTICULUS II.

### *De unitate Ecclesiæ.*

*Nota.* 1. UNitas Ecclesiæ in tribus potissimum posita est, nempe; 1. In universali ejusdem fidei consensione; nam ex Apost. (*p*) *Unus Deus, una fides, unum baptisma.* 2. In eorumdem Sacramentorum participatione, ut dicit Aug. (*q*) *Christus paucissimis Sacramentis unitatem novi populi colligavit* 3. In eodem ubique terrarum regimine sub Pastoribus ab Apostolis continua successione ordinatis, atque uni capiti visibili, Romano Pontifici, qui sit unitatis centrum & origo, subordinatis.

*Nota* 2. Ecclesia Romana sumi potest particulariter, aut universaliter.

Ecclesia Romana *particulariter* sumpta, est ea Ecclesia quæ Romæ constituta est, quæ vocatur, *Sedes Romana*, & quæ non minus particularis est, quam Ecclesia, v. g. Tullensis; cum hoc tamen discrimine, quod inter Ecclesias particulares, sit principalior, atque mater cæterarum, quatenus in ea est sedes D. Petri, & successorum ejus, qui omnibus aliis Ecclesiis præsunt.

Ecclesia Romana *universaliter* sumpta, est ea fidelium societas, quæ per totum orbem diffusa, Sedem Romanam agnoscit pro Sede, cui a Christo concessus est primatus in omni Ecclesia, qui consequenter aliæ omnes particulares Ecclesiæ obedire tenentur; hæc vocatur *Ecclesia Romano-Catholica*, de qua hic agimus.

*Nota* 3. Novatores, maxime Jurius, *docent* 1. Ecclesiam non esse unam quamdam societatem Christianorum, sub iisdem Pastoribus, eadem dogmatum communione, conjunctorum; sed esse

(p) Ephes. 4. (q) Epist. 118.

esse unam conflatam ex omnibus sectis, quæ Christianum nomen profitentur quantumvis Hæresi, aut Schismate, a se invicem sejunctis, modo non errent in fundamentalibus fidei articulis.

*Docent* 2. Sedem Romanam, seu summum Pontificem, non esse centrum unitatis Ecclesię; contra quos:

## CONCLUSIO I.

*Ecclesia est una, extra quam salus obtineri non potest.*

*Prob. prima pars* 1. Ex Scriptura: Ecclesia est corpus, ovile, & sponsa Christi; atqui corpus Christi est unicum, Ephes. 4. *Solliciti servare unicum pacis in uno Spiritu, unum corpus, & unus Spiritus*, &c. Ovile Christi est unicum, Joann. 10. *Fiet unum ovile, & unus Pastor*. Sponsa Christi est unica, *Christus*, ait Optatus Milev. lib. 1. *Sponsus est unius Ecclesiæ, sicut in Canticis Canticorum* c.4. *ipse testatur: qui cum unam laudat, cæteras damnat*.

*Prob.* 2. Ex SS. Patribus qui Ecclesiam comparant cum Arca Noe; cum veste Christi inconsutili; cum domo, in qua Agnus Paschalis comedebatur; atqui una tantum fuit Arca Noe, una, atque indivisa vestis Christi, una domus pro comestione Agni Paschalis præcepta; ergo, &c.

*Prob. secunda pars*; Ex constanti Patrum traditione, D. Cyprian. (*r*) de Hæreticis & Schismaticis ait: *Neque enim vivere foris possunt, cum domus Dei una sit, & nemini salus esse, nisi in Ecclesia possit.*

S. Aug. *Serm.* 6. sic loquitur: *Numquam homo*,

(r) Epist. 62. ad Pomponium.

*mo, nisi in Ecclesia Catholica, salutem poterit invenire.*

D. Fulgent. (*f*) ait: *Firmissime tene, & nullatenus dubites, quemlibet Hæreticum, sive Schismaticum . . . . si Ecclesiæ Catholicæ non fuerit aggregatus, quantascumque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari.*

*Dices contra* 1. *partem*: Apost. *Rom.* 16. ait: *Salutant vos omnes Ecclesiæ*; ergo Ecclesiæ sunt plures.

*Resp. dist. conseq.* Sunt plures Ecclesiæ particulares, quæ omnes sunt partes Ecclesiæ universalis, sicut plures civitates sunt partes unius regni; *conc.* sunt plures Ecclesiæ universales, *nego conseq.*

*Instat Jurius*: Ad unitatem Ecclesiæ sufficit consensus in ea fide per quam Christiani sumus; atqui Christiani sumus per admissionem solorum articulorum fundamentalium; ergo, &c.

*Resp.* 1. *nego maj.* Nam ad unitatem Ecclesiæ requiruntur tres conditiones supra enumeratæ.

*Resp.* 2. *nego min.* Nam vera fides, quæ est una & indivisa, non potest stare cum dissensu ab aliquo articulo per Ecclesiam definito: dicit enim Apostolus, Philipp. 2. *Si quod solatium caritatis, idem sapiatis, eamdem caritatem habentes, unanimes, idipsum sentientes, nihil per contentionem.* Sed qui non admittunt omnes veritates fidei definitas, non idem sapiunt, non sunt unanimes, perpetuas contentiones habent, etiam circa articulos quos vocat fundamentales. Nam Lutherani, v.g. affirmant articulum de reali præsentia esse fundamentalem, quod negant Calvinistæ. Item Calvinistæ contendunt doctrinam de Christi divinitate, de gratuita præ-

(f) Lib. de fide ad Petrum, cap. 39.

prædestinatione, de baptismi infantibus collati validitate, esse fundamentalem; quod tamen negant Sociniani & Anabaptistæ; ergo apud Novatores non repetunt unitas fidei.

*Inst.* 2. Ecclesia non potest novos fidei articulos condere, cum ipsi non fiant novæ revelationes; ergo non requiritur ad fidei unitatem, ut omnia credantur quæ de novo definiuntur.

*Resp. nego conseq.* Licet enim Ecclesia non possit novos condere fidei articulos, tamen, pro temporum necessitate & insurgentium Hæreticorum oppugnatione, potest, ex Scriptura & traditione, definire aliquid esse de fide; cui definitioni, per assistentiam Spiritus sancti factæ, quilibet Christianus tenetur obtemperare, nisi velit *sicut Ethnicus & Publicanus* haberi.

*Dices contra* 2. *partem*: Extra Synagogam poterant omnes salvari; ergo & extra Ecclesiam, quæ successit Synagogæ.

*Resp. transeat ant. nego conseq.* Disparitas est; quod Synagoga non fuerit Catholica, cum solos Judæos colligaverit, econtra Ecclesia Christi est Catholica, toto orbe terrarum diffusa, quæ licet Synagogę successerit, tamen ejus imperfectionibus non participavit.

Dixi, *transeat ant.* Quia, juxta multos, extra Synagogam nullus Judęus salutem consequi poterat, utpote transgressor pacti cum Deo per circumcisionem initi.

## CONCLUSIO II.

*Sedes Romana est centrum unitatis Ecclesiæ, ita ut, non possit esse una absque subordinatione & dependentia a supremo ejus capite, Romano Pontifice.*

*Prob.* 1. Ea Sedes est centrum unitatis Ecclesię, quę jure divino primatum habet in universa Ecclesia; atqui Sedes Romana jure divino

vino habet primatum in universa Ecclesia, ut infra probabitur; ergo, &c.

*Prob.* 2. Ex constanti SS. Patrum traditione, inter quos quatuor tantum brevitatis causa referam.

S. Iren. (t) ait: *Ad hanc Ecclesiam Romanam, propter potiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles.*

S. Cyprian. (u) *Exordium ab unitate proficiscitur, & primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & Cathedra una monstretur.*

S. Hieronym. Epist. 14. ad Damasum sic loquitur: *Ego beatitudini tuæ, id est, Cathedræ Petri communione consocior: super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, quicumque extra hanc domum Agnum comederit, prophanus est; si quis in Arca Noe non fuerit, peribit durante diluvio.*

Optatus Milev. l. 2. contra Parmenianum: *Negare non potes*, ait, *scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse collatam . . . in qua una Cathedra unitas ab omnibus servaretur, nec cæteri Apostoli singulam sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus & peccator esset, qui contra singularem Cathedram; alteram collocaret.*

*Dices*: Sufficit servare unitatem cum Christo supremo Ecclesiæ capite; ergo ad unitatem Ecclesiæ necessaria non est dependentia a Romano Episcopo, & cum ipso communio.

*Resp. nego ant.* Equidem Christus est caput Ecclesiæ, sed invisibile; verum, cum Ecclesia sit corpus visibile, requiritur etiam ut habeat aliquod caput visibile, cui adhæreant singula Ecclesiæ membra, tale autem est Pontifex Romanus.

*Inst.*

(t) L. adversus hær. cap. 3.
(u) L. de unitate Ecclesiæ.

*Inst.* D. Cyprian. obiit extra communionem Stephani Romani Pontificis, a quo erat excommunicatus; ergo ad unitatem Ecclesiæ non requiritur communio cum Romano Pontifice.

*Resp. nego ant.* Licet enim Stephanus S. P. comminatus fuerit anathema in Cyprianum, & alios Africanos; tamen ultra minas non perrexit, ut docet Div. Aug. (x) *Stephanus abstinendos putaverat.* (Africanos) . . . *vicit tamen pax in cordibus eorum, ut nullum inter eos Schismatis malum oriretur.*

## CONCLUSIO III.

*Sola Ecclesia Romano-Catholica habet unitatem quæ veræ Christi Ecclesiæ est nota.*

*Prob.* Unitas quæ veræ Ecclesiæ est nota, in tribus consistit, nempe, 1. In universali ejusdem fidei confessione. 2. In eorumdem Sacramentorum participatione. 3. In dependentia a Romano Pontifice, & aliis Pastoribus ipsi subordinatis; atqui hæc tria occurrunt in Ecclesia Romana, quæ ubique terrarum eadem administrat Sacramenta, eamdem fidem profitetur cum dependentia a Romano Pontifice, ut patet; non vero occurrunt in Sectis Hæreticorum; namque:

1. Hæretici inter se, nec quoad fidem, nec quoad Sacramenta conveniunt, ut constat ex Sectis Lutherana & Calviniana quæ sibi invicem adversantur in numero Sacramentorum, in præsentia Christi in Eucharistia, & in infinitis aliis quæ referre tædet; imo una eademque secta seipsam contradictionibus, & infinitis variationibus confodit, (y) nec diu stat quin in plures factiones disrumpatur, ita ut de sola secta Lutheri

(x) L. 5. de bapt. contra Donat. cap. 25.
(y) Vide illustriss. Bossuet. lib. de variationibus.

theri Bellarm. (z) dicat: *Nunc autem numerantur fere 100. diversissimæ sectæ ab uno Luthero prodeuntes, id quod fit magna providentia Dei, nam hoc modo hæreses seipsas consumunt.* Ergo sola Ecclesia Romana habet unitatem, &c.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicit* 1. Calvin. (*a*) ex ipsa Apostolorum Ecclesia ortæ sunt variæ sectæ Simonianorum, Nicolaitarum, Marcionitarum, &c. ergo non mirum est, si ex Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum variæ ortæ sint sectæ contrariæ.

*Resp. dist. ant.* Ex Ecclesia Apostolorum, & non ex ipsius Ecclesiæ doctrina, ortæ sunt sectæ variæ, *conc.* & ortæ sunt ex ipsa Ecclesiæ doctrina, *nego ant.* Itaque in Ecclesia Romano-Catholica extat regula certa & infallibilis finiendarum controversiarum, judicium scilicet Ecclesiæ, & ideo divisio Hæreticorum ab Ecclesia Romana non oritur ex ipsius Ecclesiæ doctrina, sed ex malitia diaboli, ait Bellarm. at in Ecclesiis Hæreticorum nulla est regula certa finiendarum controversiarum, cum enim illi suo privato Spiritu ducantur, necesse est eos, ex suæ Ecclesiæ doctrina, in partes omnino contrarias abripi.

*Inst.* 1. *Calvin.* (*b*) in Ecclesia Romana, tot sunt Sectæ & divisiones, quot sunt Monachorum ordines, quorum alii Benedictini, alii Franciscani, alii Dominicani dicuntur; ergo Ecclesia Romana non est una.

*Resp. nego ant.* Nam illæ societates, non minus quam cæteri fidelium, legitimis Ecclesiæ Pastoribus, nimirum Romano Pontifici subjiciuntur, camdem fidem profitentur. Nec illa nomina Be-

---

(z) L. 4. de notis Eccles. cap. 10.
(a) In præfat. institut. (b) L. 4. instit. cap. 13.

Benedictinorum, Franciſcanorum, &c. deſumpta ſunt ab authore doctrinæ, ſed ab inſtitutore ſeverioris & arctioris diſciplinæ, ut notum eſt.

*Inſt.* 2. Illæ Monachorum ſocietates, imo ſingula Monaſteria ſibi diverſum altare erexerunt; ergo conſtituunt Sectas diverſas & Schiſmaticas.

*Reſp. diſt. ant.* Sibi erexerunt altare diverſum materialiter, *conc. ant.* formaliter ita ut altare aliorum cenſeant prophanum, *nego ant.* porro nullus poteſt dici Schiſmaticus propter diverſum altare materialiter, alias omnes Parochi eſſent Schiſmatici, quia habent diverſa altaria in eadem civitate.

*Objicies* 2. In Eccleſia Romana non eſt doctrinæ conſenſio; ergo ſufficientis unitatis charactere non eſt inſignita.

*Prob. ant.* Alia aſt doctrina Thomiſtarum, alia Scotiſtarum, alia Moliniſtarum, &c. Ergo.

*Reſp. diſt. ant.* Alia eſt doctrina Thomiſtarum, alia, &c. circa dogmata fidei, *nego ant.* in his enim omnes ſunt perfecte concordes, quæ non pendent a particularibus Doctorum opinionibus, ſed ex Eccleſiæ definitionibus. Circa opiniones liberas Scholæ, *conc. ant.* illæ enim opiniones non attingunt dogma in ſe, ſed ſolum in modo illud explicandi, v. g. omnes noſtri Doctores 7. Sacramenta admittunt, admittunt illa conferre gratiam ex opere operato, id eſt, ex virtute ſibi a Chriſto indita; ſed an conferant gratiam phyſice, an moraliter? eſt libera opinio ſcholæ, circa quam varias in partes abire permittit Eccleſia.

*Objicies* 3. Licet Eccleſiæ omnes habeant eamdem fidem, & eadem Sacramenta, non ideo poteſt dici una; ergo, &c.

*Prob. ant.* Plura quæ habent eaſdem qualitates, licet ſint ſimilia, non ſunt tamen unum, ergo licet ſingulæ Eccleſiæ particulares habeant

eam-

eamdem fidem, &c. non sequitur eas esse unam Ecclesiam.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod quæ habent easdem qualitates, non habent eumdem finem, aut, si forte habeant, in eum tendunt velut entia quædam completa, non vero ut partes unius totius, prout faciunt illi qui unam, eamdemque habent fidem, &c.

*Objicies* 4. Licet diversa regna habeant eumdem principem, non tamen sequitur quod sint unicum regnum; ergo licet omnes Ecclesiæ particulares habeant eumdem Pontificem, non sequitur eas esse unam ob unitatem capitis.

*Resp. nego conseq.* Quia singulares Ecclesiæ non constituunt diversa regna, uni capiti per accidens subdita, ut fit in regnis hujus mundi; sed constituunt unicum regnum, ordinatione Christi, uni capiti subditum; unde comparatio non est ad rem.

## ARTICULUS III.

### *De sanctitate Ecclesiæ.*

*Nota* 1. Ecclesiam Christi in se esse sanctam, certum est apud omnes, etiam hæterodoxos, nam *pro ea se ipsum tradidit Christus, ut eam sanctificaret.* Unde membra Ecclesiæ dicuntur, *Genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* 1. Petri 2.

*Nota* 2. Ecclesiam non esse sanctam hoc sensu, quod singula illius membra habeant sanctitatem, quam in ipsis desiderat pia mater; in ea enim sunt boni & mali.

*Nota* 3. Licet Ecclesia dicatur, & sit sancta, *tum* ratione capitis Christi Domini, qui est fons & origo omnis sanctitatis; *tum* ratione finis, nempe cultus divini, cui promovendo consecrata-

ta eſt; *tum* ratione Sacramentorum, quæ ſunt gratiæ ſanctificantis efficacia inſtrumenta; tamen ſanctitas, quæ eſt nota veræ Eccleſiæ, in tribus potiſſimum poſita eſt; nempe 1. in ſanctitate fundatorum; 2. in ſanctitate doctrinæ, & profeſſionis; 3. in ſanctitate præcipuorum membrorum; ideo hic quæritur, in qua ſocietate reperiatur triplex illa ſanctitas.

## CONCLUSIO.

*Sola Eccleſia Romana eſt ſancta, ſanctitate qua eſt nota veræ Chriſti Eccleſiæ.*

*Prob.* In tribus poſita eſt ſanctitas, quæ veræ Eccleſiæ nota eſt, ut dictum eſt; atqui ſola Eccleſia Romano-Catholica hac triplici ſanctitate gaudet.

*Prob. min.* Per partes:

1. Ea Eccleſia eſt ſancta ſanctitate fundatorum, quæ pro fundatoribus agnoſcit viros ſanctitate inſignes; atqui ſola Eccleſia Romana pro fundatoribus agnoſcit viros ſanctitate inſignes, nimirum Apoſtolos & Apoſtolicos viros, ſanctos Patres, varioſque qui ipſis ſucceſserunt Pontifices, & Epiſcopos, qui eminenti ſanctitate præditi, ac miraculis clari, martyrium tandem pro Chriſto ejuſque Eccleſia firmo ac conſtanti animo ſubierunt; ergo.

E contra ſocietates pſeudo-reformatorum pro fundatoribus agnoſcunt Lutherum, Zuinglium, Calvinum, Bezam, &c. qui omni vitiorum & exceſsuum pruritu corrupti fuerunt, ut nemo ignorare poteſt; ergo.

2. Ea Eccleſia eſt ſancta ſanctitate doctrinæ & profeſſionis, quæ fidem ſanctam & mores ſanctos profitetur; atqui Eccleſia Romana fidem ſanctam & mores ſanctos profitetur; nihil enim proponit credendum, niſi quod in ver-

verbo Dei ſcripto & tradito continetur, nulla morum præcepta tradit, quæ non ſunt ſanctiſſima, per quæ omne vitium damnatur, & omnis virtus commendatur; ergo.

Econtra ſectæ Hæreticorum habent doctrinam a fide alienam, & præcepta quæ bonis moribus adverſantur; docent enim, *Deum eſſe cauſam peccati; proditionem Judæ non minus eſſe opus Dei, quam S. Petri converſionem; præcepta divina eſſe impoſſibilia; bona opera non eſſe ad ſalutem neceſſaria; ſanctos non eſſe invocandos; juſtitiam eſſe inamiſſibilem; matrimonium eſſe jure divino præceptum, etiam Sacerdotibus & Monachis*: & multa alia quæ viam omnibus vitiis aperiunt, virtutibus autem præcludunt.

3. Eccleſia Romana eſt ſancta ſanctitate præcipuorum membrorum, quæ ſanctitas, licet, ſit interna, tamen ſe prodit exterius, eſtque viſibilis ſecundum ſuos effectus, juxta illud (c): *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona*. Quot enim in ea Epiſcopi, Sacerdotes, & alii Eccleſiæ miniſtri, in quibus eæ dotes elucent, quas Apoſtolus, ſcribens ad Timotheum, requirit? quot ſanctæ Congregationes, quarum profeſſores, contemptis ſæculi divitiis & honoribus, totos ſe tradunt pietatis operibus, ac rerum divinarum contemplationi? quot Laici, qui hoc mundo utuntur tanquam non utantur, qui *induunt ſe, ſicut electi Dei ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam* (d).

Econtra apud ſectas hæreticorum, quot luta, quot fæces nec mirum, eorum enim doctrina favet omnibus cupiditatibus.

Sol-

(c) Matth. 5.
(d) Coloſſ. 3. v. 12.

*Solvuntur objectiones.*

*Objicies* 1. Ea ſocietas non eſt ſancta, quæ identidem indiget reformatione; atqui Eccleſia Romana talis eſt; ergo.

*Reſp. diſt. maj.* Quæ indiget reformatione in eis quæ ſpectant ad fidem & mores, *conc. maj.* in eis quæ ſpectant ad ſolam diſciplinam, *nego maj.* Porro Eccleſia Romano-Catholica ſemper retinuit doctrinam, quam Apoſtoli tradiderunt, & ideo numquam indiguit reformatione in eis, quæ ad fidem & mores ſpectant, ſed in eis tantum quæ ſpectant ad diſciplinam; ſanctitas autem, quæ eſt nota Eccleſiæ, non conſiſtit in ſanctitate diſciplinæ, ſed in ſanctitate doctrinæ.

*Objicies* 2. Eccleſia non poteſt dici ſancta propter ſanctitatem aliquorum ejus membrorum; ergo.

*Prob. ant.* Denominatio deſumitur a majori parte; atqui Eccleſia continet plures malos, quam bonos; ergo.

*Reſp. diſt. axioma*, Denominatio deſumitur a majori parte, quando agitur de qualitate per ſubjectum extenſa, *conc.* ſic paries pro majori ſui parte dealbatus, denominatur albus. Quando agitur de qualitate, quæ non eſt ſic per ſubjectum extenſa, *nego axioma*, tunc enim denominatio deſumitur a nobiliori parte, ſic civitas dicitur opulenta, propter quoſdam in ea opulentos, licet multo plures in ea ſint inopes.

*Inſt.* Eccleſia non dicitur prædeſtinata propter paucos, qui in ea ſunt tales; ergo non debet dici ſancta propter paucos qui in ea ſunt ſancti.

*Reſp. nego ant.* Nam poteſt dici prædeſtinata, non ſecus ac dicitur ſancta.

*Probo ant.* Eccleſia non dicitur damnata propter

pter reprobos qui in ea sunt; ergo nec prædestinata propter prædestinatos.

*Resp. nego conseq.* Quia, ut dictum est, denominatio desumitur a parte nobiliori.

## ARTICULUS IV.

### *De catholicitate Ecclesiæ.*

*Nota.* Ecclesia dicitur, *catholica*, ab universalitate locorum per quæ diffunditur, juxta illud Aug. (*e*) *Ecclesia catholica appellatur, quia per totum orbem terrarum diffunditur.* Hinc Optatus (*f*) sic urget Parmenianum: *Ubi ergo proprietas catholici nominis? cum inde Ecclesia dicta sit catholica, quod sit ubique diffusa.*

## CONCLUSIO I.

*Ecclesia Christi vere est catholica.*

*Prob.* 1. Ex verbis ipsius Domini Luc. 24. *Quoniam scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem.* Quæ verba exponens Aug. (*g*) ait: *Teneamus ergo Ecclesiam ex ore Domini designatam unde cœptura, & quousque perventura esset; cœptura scilicet ab Jerusalem, & perventura in omnes gentes.* Quod prædixerat Regius Psaltes (*h*) *dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos terræ.*

*Prob.* 2. Ex præcepto Apostolis a Christo dato

(e) Epist. 107.
(f) L. 2. contra Parmen.
(g) L. de unitate Eccles. cap. 10. (h) Ps. 71.

dato Matth. ult. *Euntes docete omnes gentes.* Quod præceptum ab Apostolis fuit accuratissime impletum, ut testatur Apost. Rom. 10. *Numquid non audierunt? & quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.*

*Prob.* 3. Ex Patribus, qui assignant catholicitatem pro vera & singulari Ecclesiæ nota, qua distinguitur a qualibet alia societate.

Ex Aug. (*i*) dicente: *Tenet me in Ecclesiæ gremio ipsum catholicæ nomen, quo non sine causa inter tam multas hæreses, sic ista sola Ecclesia obtinuit, ut cum omnes hæretici se catholicos dici velint, quærenti tamen peregrino alicui, ubi ad catholicam conveniatur, nullus hæreticorum, vel basilicam, vel domum suam audeat ostendere.* Et l. de vera religione, cap. 7. *Velint nolint,* ait, *ipsi quoque Hæretici & Schismatum alumni, quando non cum suis, sed cum extraneis loquuntur, catholicam nihil aliud, quam catholicam vocant: non enim possunt intelligi, nisi hoc eam nomine discernant, quo ab universo orbe nuncupatur.*

Ex S. Paciano (*k*) qui ut significet se in vera Christi Ecclesia esse, sic loquitur: *Christianus mihi nomen est, catholicus vero cognomen; illud me nuncupat, hoc me ostendit.* His duobus Patribus omnes alii consentiunt.

## CONCLUSIO II.

*Catholicæ nomen soli Ecclesiæ Romanæ convenit.*

*Prob.* Ei soli societati convenit *catholicæ* nomen, quæ per totum orbem terrarum diffusa est; atqui sola Ecclesia Romana per totum orbem

(*i*) Lib. contra Epist. fundam. cap. 4.
(*k*) Epist. 1. ad Simpronian.

bem terrarum diffusa est; eminet enim in Europa, Asia, Africa, & America; ergo.

Econtra vero societates Hæreticorum in aliquibus duntaxat, aut Europæ, aut aliarum orbis partium angulis reperiuntur: *Diversorum autem Hæreticorum Ecclesiæ, catholicæ non dicuntur*, ait D. Aug. (*l*) *quia per loca, atque per suas quasque provincias continentur; hæc vero*, Ecclesia Romana, *a solis ortu, usque ad occasum, unius fidei splendore diffunditur.*

*Objicies*: Ecclesia Romana non est ubique diffusa; ergo non debet dici catholica.

*Resp. nego ant.* Diffusio enim, quæ, juxta Prophetias, veræ Ecclesiæ convenit, duplex est: *Successiva*, nimirum, qua temporum successu Evangelium omnibus gentibus annuntiari debet; juxta illud Isaiæ 2. *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri*. Quod successive fieri debuit. Et *diffusio permanens*, secundum quam Ecclesia debet ingentem multitudinem continere, & latius patere, quam ulla alia Christianorum secta seorsim sumpta. Atqui utraque illa diffusio Ecclesiæ Romanæ convenit; nam.

1. Successive, & per partes propagata fuit *per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem*. Hoc ex continua Pastorum & Populorum successione ostenditur.

2. Etsi Ecclesia Romana, mathematice loquendo, non sit ubique physice diffusa, tamen ubique est visibilis, & tantam multitudinem in sua diffusione continet, ut longe superet alias Hæreticorum sectas.

*Prob. ant.* Hæreticorum & Schismaticorum sectæ majorem orbis partem occupant; ergo.

*Resp. dist. ant.* Omnes Hæreticorum sectæ collective sumptæ, *conc. ant.* distributive sumptæ

(l) Lib. contra Epist. fundam. cap. 4.

ptæ *nego ant.* Ergo Ecclesia Romana non est ubique diffusa physice, *conc. conseq.* nam sunt aliquæ gentes, quibus Evangelium nondum est annuntiatum. Moraliter, *nego conseq.* Porro ad Ecclesiæ catholicitatem, sufficit diffusio moralis, quæ in hoc consistit, ut Ecclesia, quæ dicitur catholica, in præcipuis orbis partibus ita emineat, ut diffusior sit qualibet alia secta seorsim sumpta, nec sicut sectæ particulares quibusdam provinciis, aut regnis coarctetur; atqui talis est Ecclesia Romana; ergo est vere catholica.

Præterea *nemo dubitat quin Div. Augustini tempore innumeræ essent gentes, quæ nihil audierant de Evangelio;* ait Juenin (m) *constat plurimas hæreses tunc in orbe Christiano grassatas fuisse: & tamen id non impedit, quin Ecclesia ab Aug. cæterisque ejus ævi Patribus, catholica diceretur.*

*Inst.* 1. Religio Mahumetica magnam orbis partem occupat. Ergo est diffusior Ecclesia Romana.

*Resp. dist. text.* Magnam orbis partem occupat, extra quam non progrediatur, *conc. ant.* extra quam progrediatur, *nego ant.* Nam intra suos fines ita continetur, ut ulterius non progrediatur, solaque Ecclesia Romana cultores habet in omnibus mundi partibus, etiam in terris Hæreticorum & Mahumetanorum. Præterea *Catholicum*, interpretatur a S. Paciano (n) *ubique unum*: sed Mahumetismus, non secus ac hæresis, in varias subdividitur sectas, sibi invicem oppositas, quarum nulla seorsim sumpta, Romanæ Ecclesiæ prævalet.

*Inst.* 2. Multo plures sunt Mahumetani, quam Christiani Romani; ergo Mahumetismus est diffusior Ecclesia Romana.

*Resp.*

(m) Dissert. 4. de locis Theol. c. 4. art. 3.
(n) Epist. 1. ad Sympronium.

*Resp. transeat ant. nego conseq.* Quia catholicitas non tam desumitur ex majori professorum numero, quam ex majori dispersione & diffusione. Præterea notæ Ecclesiæ non eam distinguunt, nisi a sectis Hæreticorum & Schismaticorum, quæ se christianas dicunt, nam vera Ecclesia in suo ortu non fuit catholica respectu Paganorum qui universum fere orbem occupabant, sed respectu duntaxat Nicolaitarum, Cerinthianorum, Ebionitarum, &c. qui tempore Apostolorum Ecclesiam sciderunt.

Dixi: *transeat*: Quia Ecclesia Romana Mahumetismo prævalet etiam numero, si omnes numerentur Romani Catholici qui in Mahumetanorum & Hæreticorum regionibus versantur; & ideo poterat negari antecedens.

## ARTICULUS V.

### *De Apostolicitate Ecclesiæ.*

*Nota*: EX duplici capite Ecclesia dicitur *Apostolica* 1. Ex parte doctrinæ ab Apostolis traditæ, qoam docet Ecclesia. 2. Ex parte authoritatis a Christo Apostolis traditæ, & ab Apostolis ad successores transmissæ.

*Certum est* itaque, eam Ecclesiam esse Apostolicam, quæ docet doctrinam ab Apostolis, tum scripto, tum viva voce traditam, & quæ regitur a successoribus Apostolorum; unde hic unice resolvendum est, quænam inter omnes societates, quæ se Christianas nominant, sit Apostolica, tum ratione doctrinæ, tum ratione authoritatis; ideo:

## CONCLUSIO I.

*Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinæ ab Apostolis ad nos usque derivata.*

Prob.

*Prob.* Illa Ecclesia est Apostolica ratione doctrinæ, quæ nullam aliam profitetur doctrinam, quam quæ ab Apostolis fuit tradita ac disseminata; atqui Ecclesia Romana nullam aliam profitetur doctrinam, quam quæ ab Apostolis tradita fuit ac disseminata, de qua Tertull. (*o*) ait: *Apostoli Ecclesias apud unamquamque civitatem condiderunt, a quibus traducem fidei & semina doctrinæ, cæteræ exinde Ecclesiæ mutuatæ sunt, & quotidie mutuantur ut Ecclesiæ fiant; ac per hoc & ipsæ Apostolicæ deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum.* Nec ullus Ecclesiæ Romanæ novitatem in aliquo dogmate potest objicere, cum omnium suorum dogmatum antiquitatem, legitima præscriptione, demonstret.

Econtra, sectæ Hæreticorum novitatis in doctrina facili negotio convincuntur ab Ecclesia Romana, quæ evidenter probat, a quibus, quo tempore, in quo loco, falsa eorum dogmata invecta fuerunt, & a quibus fuerunt oppugnata. Unde de ipsis possumus dicere quod Tertull. (*p*) de Hæreticis sui temporis dixit: *Ipsa enim doctrina eorum cum Apostolica comparata ex diversitate & contrarietate sua pronuntiabit, neque Apostoli alicujus authoris esse, neque Apostolici: quia sicut Apostoli non diversa inter se docuissent, ita & Apostolici non contraria Apostolis edidissent.* Ergo sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione doctrinæ.

## CONCLUSIO II.

*Sola Ecclesia Romana est Apostolica ratione authoritatis.*

*Prob.* Illa sola Ecclesia est Apostolica ratione autho-

(o) L. de præscript. cap. 10.
(p) L. de præscript. cap. 32.

authoritatis, cujus Pastores, & alii ministri, successione non interrupta ab Apostolis, vel immediate, vel mediate ordinati & missi fuerunt; atqui solius Ecclesiæ Romanæ Pastores, successione non interrupta ab Apostolis immediate, vel mediate ordinati & missi fuerunt, teste Aug. (q) dicente: *Tenet me in Ecclesia Catholica ab ipsa sede Petri Apostoli .... usque ad præsentem Episcopatum successio Sacerdotum*. Ideo S. Iren. *l.* 3. *c.* 1. enumerat omnes Episcopos Romanos a Divo Petro usque ad Eleutherium, qui suo tempore sedebat, & dicit per hanc successionem confundi omnes Hæreticos.

E contra, in societatibus Hæreticorum, continua non reperitur ab Apostolis Episcoporum series, sed novo jure Pastores sibi præficiunt: *Hi sunt*, ait D. Cyprian. (r) *qui se præpositos, sine ulla ordinationis lege, constituunt, qui nemine Episcoporum dante, Episcopi sibi nomen assumunt*; quibus dicere possumus cum Tertull. (s) *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem suorum Episcoporum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit authorem & antecessorem: hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia habens Policarpum a Joanne collocatum refert: sicut Romanorum Clementem a Petro ordinatum edit: proinde utique & cæteræ exhibent quos ab Apostolis in Episcopatu constitutos, Apostolici seminis traduces habent. Confingant tale aliquid Hæretici? quid enim illis post blasphemiam illicitum est?*

No-

(q) L. contra Epist. fundam. cap. 4.
(r) L. de præscript. cap. 32.
(s) L. de præscript. cap. 32.

Novatores in omnem partem sese vertunt, ut declinent vim hujus argumenti, quod illos Schismaticos visibiliter & sensibiliter ostendit, nec inveniunt ubi firmum figant pedem, ut patebit ex solutione objectionum.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objiciunt* 1. Ecclesiarum reformatarum authores habuerunt missionem, tum ordinariam, tum extraordinariam; ergo Ecclesiæ reformatæ, sunt Apostolicæ.

*Resp. nego ant.* Quoad utramque partem, nam *missio ordinaria*, est ea, qua Deus, mediantibus Ministris jam constitutis, alios mittit, eisque authoritatem largitur; *missio extraordinaria*, est ea, qua Deus per se ipsum, absque medio, aliquem ad ministerium vocat, eique authoritatem immediate largitur; atqui Hæretici neutram habuerunt.

1. Non habuerunt ordinariam; ut docet D. Cyprian. (t) *Pastor haberi quomodo potest, qui nemini succedens, & a se ipso incipiens, alienus fit & prophanus?* Tales sunt Lutherus, Calvinus, Zuinglius, ut probatum est.

2. Non habuerunt extraordinariam missionem, nam hæc probari debet signis & portentis, quomodo Moyses suam probavit, sicut & Christus qui de se ipso dicebat: *opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia pater misit me*. Atqui authores Ecclesiarum pseudo-reformatarum nullis signis, nullis miraculis, se a Deo extraordinarie ad reformandam Ecclesiam missos probarunt; ergo.

*Prob. ant. quoad primam partem.* Qui ordinati sunt in Ecclesia Romana, missionem habuerunt ordinariam; atqui authores Ecclesiarum refor-

(t) Epist. 76. ad Magnum.

reformatarum sic ordinati sunt ; ergo .

*Resp. dist. maj.* Qui in Ecclesia Romana simplices sacerdotes ordinati sunt, habuerunt missionem ordinariam, *nego ant.* nam per missionem intelligitur potestas regendi Ecclesiam Dei, consecrandi Ministros, &c. quæ solis convenit Episcopis. Qui ordinati sunt Episcopi receperunt missionem ordinariam, *subdist.* quam retinuerunt qui remanserunt in Ecclesia Romana, *conc. maj.* quam retinuerunt in Ecclesia Romana, *conc. maj.* quam retinuerunt qui ab Ecclesiæ Romanæ gremio penitus fuerunt exclusi, *nego maj.* nam eadem Ecclesia, quæ Hæreticis & Schismaticis missionem contulerat, illam ab eis abstulit per anathematis decretum, quod in eos intersit.

*Prob. ant. quoad secundam partem.* Illi habuerunt missionem extraordinariam, qui suam missionem signis & portentis probarunt; atqui Lutherus & Calvinus suam missionem signis & portentis probarunt; ergo. *Respond. nego min.*

*Prob. min.* Rapidissima tot populorum conversio, qui, intra tempus brevissimum, reformationem amplexi sunt, est maximum miraculum; ergo.

*Resp. nego ant.* Neque enim opus est miraculo, ut quis, relicto austeriore vivendi modo, amplectatur eum qui omnibus hominum cupiditatibus favet, quique vi & armis propugnatus est; econtra maximum fuisse miraculum, quod tota Christianitas ad Calvinismum & Lutheranismum non defecerit, nemo non videt.

*Objicies* 2. Non est necessario missio ad regendam Ecclesiam Dei; ergo.

*Prob. ant.* Deus *mandavit unicuique*, habere curam, *de proximo suo* ; (*u*) ergo non est necessaria missio, ut quis veritates fidei doceat.

Resp.

(u) Eccl. 17. v. 12.

*Resp. dist. conseq.* Ut veritates fidei doceat, quatenus homo particularis, *conc.* sic & mulieribus mandavit Deus de proximo suo. Quatenus Pastor, qui, authoritate Ecclesiastica, regat populum sibi commissum, *nego cons.* nam *nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*, ait Apost. *Hebr.* 5.

*Inst.* 1. Missio divina deest Pontificibus Romanæ communionis; nam, 1. Papa eligitur a Cardinalibus, qui sunt institutionis humanæ; 2. Episcopi plerumque a Regibus eliguntur; ergo non habent missionem divinam.

*Resp. nego conseq.* Aliud enim est electio, aliud ordinatio; per istam, non per illam, datur missio; & licet summi Pontifices a Cardinalibus, Episcopi a Regibus eligantur, ab Episcopis tamen, qui sunt juris divini, ordinantur secundum formam a Christo præscriptam, vi cujus ab ipso divinam auctoritatem accipiunt, ubi semel sunt canonice instituti.

*Inst.* 2. Plures Antistites in Ecclesia Romana per avaritiam, simoniam & ambitionem sedes quotidie invadunt; atqui ii a Deo non mittuntur, de quibus Deus olim dixit per Jeremiam 23. *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant.* Ergo.

*Resp. nego min.* Nam ad habendam missionem, sufficit vera ordinatio; porro Antistites, de quibus objectio, vere ordinati sunt, & licet gratiam ordinationis non receperint, receperunt tamen characterem & jurisdictionem in membra Ecclesiæ.

## QUÆSTIO IV.

### *De Ecclesiæ proprietatibus.*

*Nota.* Quatuor sunt Ecclesiæ proprietates: visibilitas, nimirum, indefectibi-

litas; authoritas, & infallibilitas; de quibus sequentibus articulis dicemus.

## ARTICULUS I.

### *De visibilitate Ecclesiæ.*

*Nota* 1. Vera Christi Ecclesia dicitur *visibilis*, non tantum eo sensu quod oculis intuentium pateat, hoc enim modo, nulla est, aut fuit umquam Hæreticorum secta, quæ aspectabilis non fuerit; sed præcipue quot inter omnes alias sectas, per totum orbem singulari quadam ac eminenti perspicuitate, omnium oculis præfulgeat.

*Nota* 2. Novatores, initio suæ defectionis, docuerunt Ecclesiam esse visibilem, & quidem permanenter, ut constat ex Confessionibus Augustana & Wittembergensi. Sed cum urgerentur a Catholicis petentibus ubinam esset Ecclesia Reformatorum ante Lutherum & Calvinum, atque ex visibilitate Ecclesiæ probarent eorum Ecclesiam non esse veram, cum invisibilis fuerit ante suam ab Ecclesia Romana defectionem; ut ab ea difficultate sese expedirent, responderunt, eam quidem visibilem esse, sic tamen ut in certis temporibus sic densa caligine fuerit involuta, ut pene fuerit extincta, & minime conspicua. Contra quos sit:

## CONCLUSIO.

*Vera Christi Ecclesia est visibilis.* Est de fide.

*Prob.* 1. Ex figuris quibus Ecclesia comparatur, & a SS. Patribus de ejus coruscante visibilitate intelliguntur.

1. Comparatur, *Matth.* 5. civitati supra montem

tem positæ, de qua Aug. (x) ait: *Nulla est securitas unitatis, nisi ex promissis Dei, Ecclesia declarata, quæ supra montem constituta, abscondi non potest*.

2. Comparatur Soli, Psal. 118. *In sole posuit tabernaculum suum*. De quo Aug. *Epistol.* 166. ait: *Ipsa est Ecclesia in sole posita, hoc est, in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terræ*.

3. Comparatur lucernæ in candelabro positæ, *Marci* 4. supra quod Aug. (y) ait: *Quid amplius dicturus sum, quam cæcos, qui contra lucernam in candelabro positam, oculos claudunt*. Ergo.

*Prob.* 2. Ratione deducta ex Script. 1. Ecclesia debet regi ab Episcopis, quos *Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*. 2. Causæ privatorum debent deferri ad Ecclesiæ tribunal; *si non audierit, dic Ecclesiæ*. 3. Si quis per schisma, aut hæresim sit extra Ecclesiam, tenetur ipsam inquirere, & ad ipsam redire ut salutem consequatur; atqui nihil horum evidenter potest fieri, si Ecclesia non sit visibilis; ergo, &c.

*Confirm.* Quia Ecclesia, quæ habet notas visibiles & sensibiles, sane est visibilis; atqui vera Christi Ecclesia habet notas visibiles & sensibiles; ergo.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Fides est de invisibilibus, non de visibilibus; atqui Ecclesia creditur ex Symbolo, *Credo sanctam Ecclesiam*. Ergo non est visibilis.

*Resp. dist. min.* Ecclesia creditur sub ea ratione, sub qua non est visibilis, *conc. min.* sub ea ratione, sub qua est visibilis, *nego min.* nempe

(x) L. 3. Epist. contra Parmen. cap. 5.
(y) Tract. 2. in Joann.

pe in Ecclesia unum videtur, scilicet cœtus hominum Christi fidem, exterius saltem, sub legitimis Pastoribus profitentium; & aliud creditur, nempe hunc cœtum veram esse Christi Ecclesiam, vera enim Christi Ecclesia, ea est, quæ veram fidem profitetur. Sic baptismus, quatenus est ablutio exterior, cernitur; quatenus vero Sacramentum, creditur. Hinc in Symbolo dicitur, *Credo unum baptisma*.

*Inst.* 1. Apost. *Hebr.* 12. ait: *Non accessistis ad montem tractabilem & accessibilem ignem*; atqui ille mons est Ecclesia; ergo non est tractabilis, nec consequenter visibilis.

*Resp. dist. min.* Cum Theophilacto, Oecumenio, &c. ille mons est Ecclesia triumphans, ad quam spe firmissima accedimus, *conc.* est Ecclesia militans, *nego min.* Hunc esse sensum Apost. indicant hæc subsequentia verba: *Sed ad montem Sion civitatem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitivorum qui conscripti sunt in cælis*.

*Inst.* 2. Illud Christi, Luc. 17. *Non venit regnum Dei cum observatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic, ecce enim regnum Dei intra vos est*, intelligitur de Ecclesia; sed quod est *intra*, non potest videri; ergo.

*Resp. nego maj.* Textus enim intelligitur de primo Christi adventu, de quo dicit: *Non venit cum observatione*: id est, cum pompa & apparatu quem expectabant Judæi; sed *regnum Dei intra vos est*; id est, Messias venit, qui per suam gratiam *intra vos est*. Hæc expositio est litteralis.

*Objicies* 2. D. Hilarius, lib. de Synodis, loquens de tempore quo vigebat hæresis Ariana, ait: *Absque Episcopo Eleusio, & paucis cum eo, ex majori parte decem Provinciæ Asianæ, intra quas consisto, vere Deum nesciunt*. Ergo tunc non erat visibilis Ecclesia.

*Resp.*

*Resp. nego conseq.* Nec enim D. Hilar. loquitur de Ecclesia universa, sed de solis decem Provinciis Asiæ, in quibus etiam tunc visibilis fuit Ecclesia per partem illam (licet minorem) quæ fidem Nicænam invicto animo propugnabat; ut respondit D. Aug. Vincentio Donatistæ, qui ei objecerat textum illum D. Hilarii, ut probaret Ecclesiam posse in toto orbe perire: *Quis enim nescit*, inquit, *illo tempore obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putaret hoc credi ab Arianis, quod ipsi credebant; alios autem timore cessisse, vel simulate consensisse ..... quanquam & illi qui tunc firmissimi fuerunt, & verba Hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem in comparatione cæterorum, sed tamen etiam ipsi quidem pro fide fortiter exulabant, ac sic Ecclesia, quæ per omnes gentes crescit, in frumentis Dominicis conservata est*. Nempe in illis firmissimis.

*Inst.* 1. Ipse D. Aug. ante verba mox laudata, ait, *Ipsa est Ecclesia, quæ aliquando obscuratur, & obnubilatur multitudine scandalorum*. Ergo &c.

*Resp. dist. ant.* Secundum aliquam sui partem infirmam, *conc.* secundum se totam, *nego ant.* verum propter scandalum pusillorum Ecclesia non amittit suam visibilitatem: *Quia*, inquit D. Aug. ibidem, *tunc in suis firmissimis eminet, & non potest civitas abscondi supra montem constituta*. Ita Voetio Sylvæducensi ministro respondet Jansenius Yprensis: (z) *Cum vel maxime sæviret illa Constantii persecutio, verissimum fuit illud Augustini, quod Ecclesia in suis firmissimis tanquam columnis ædificii immobiliter stantibus, eminebat: tunc enim, non*

*solum*

(z) Lib. cui titulus, Spongia notarum, &c. adversus Voetium, cap. 76.

*solum Athanasius, sed fidelissimi cooperatores ejus, Cajus, Ammonius*, (& multi alii antistites quos enumerat) *partim in deserta relegati, partim spontanea fuga, durante tempestate, dilapsi, fortissime restiterunt*. Et infra: *Statim a morte Constantii integra Concilia Catholicorum Episcoporum in oriente celebrata sunt, in quibus de lapsorum antistitum receptione tractaretur*.

*Inst.* 2. D. Basilius Epist. 69. ad occidentales scripta, ait: *Eversa sunt pietatis dogmata... periit gravitas sacerdotum, Pastores gregem Domini reliquerunt*, Ergo, &c.

*Respond. nego conseq.* Nam loquitur tantum de Ecclesiis orientalibus, in quibus etiam multi erant superstites Episcopi orthodoxi, multique ex vulgo qui eis adhæserunt, ut testatur D. Basilius ibidem, dicens; *Populi orthodoxi cum uxoribus, & pueris ipsisque senibus sub dio preces fundunt*. Ne scilicet cum Arianis, qui Ecclesias occupabant, communicarent. Ergo Ecclesia nusquam illustrior apparuit, quam ubi Hæreticorum persecutionibus impugnata fuit, de quibus semper triumphum reportavit, juxta promissionem ipsi a Christo factam: *Portæ inferi non pravalebunt adversus eam*.

*Objicies* 3. Forma Ecclesiæ, scilicet fides, non est visibilis; ergo nec Ecclesia.

*Resp. nego conseq.* Sicut enim ex forma hominis invisibili, non sequitur hominem esse invisibilem; ita ex forma Ecclesiæ invisibili, non sequitur Ecclesiam esse formaliter invisibilem. Tunc enim Ecclesia videtur formaliter, quando videtur illa societas, de qua cognoscitur quod sit Ecclesia, sicut tunc videtur homo formaliter, quando is videtur, de quo scitur quod sit homo.

*Inst.* 1. Paritas visibilitatis hominis cum visibilitate Ecclesiæ nulla est; ergo. *Resp. nego ant.*

*Prob.*

*Prob. ant.* In homine effectus naturales, sunt signa necessaria veri hominis; atqui in Ecclesia nulla sunt signa necessaria veræ Ecclesiæ; ergo nulla est paritas.

*Resp. nego min.* Nam in Ecclesia sunt certæ & infallibiles notæ, per quas cognosci potest vera Christi Ecclesia, qua cognita, dubium esse non potest quis ille sit fidelium cœtus..

*Prob. min.* Non potest Ecclesia videri per suas notas, quia illæ credi debent ex Symbolo, serviuntque ad faciendam Ecclesiæ fidem; ergo.

*Resp. nego ant.* Notæ enim Ecclesiæ videri possunt oculis corporeis, quamvis quod eæ res, quæ videntur, sint notæ veræ Ecclesiæ credamus, tum ex Scripturis, tum ex Symbolis: & ideo qui vult venire in notitiam Ecclesiæ necesse est ut 1. Credat notas a Scriptura & Symbolis assignatas, esse signa veræ Ecclesiæ, & postea, observatione adhibita, deprehendet cœtum, cui illa competunt, esse veram Ecclesiam, & sic patet quomodo serviant ad faciendam fidem.

*Inst.* 2. Hæretici suæ Ecclesiæ notas habent, nempe prædicationem puri verbi divini, & sincerum Sacramentorum usum; ergo Ecclesia per suas notas non potest cognosci.

*Resp. nego ant.* Nam neque prædicatio Evangelii, neque sincerus Sacramentorum usus, habent conditiones requisitas ad certam Ecclesiæ notam. 1. Enim non sunt ita *propria* Christi Ecclesiæ, ut non conveniant aliis cœtibus, nam puri Schismatici, quandiu non sunt Hæretici, sanam tradunt doctrinam, & sincerum habent Sacramentorum usum, cum tamen sint extra Ecclesiam. 2. Non sunt *notiores ipsa Ecclesia*, cum Ecclesiæ tanquam notiori, sit judicare quæ sit legitima verbi divini prædicatio, & quis sit sincerus Sacramentorum usus; ergo &c.

AR.

## ARTICULUS II.

*De indefectibilitate, seu perpetuitate Ecclesiæ.*

*Nota:* NOvatores ultra concedunt Ecclesiam, qua parte est invisibilis, seu secundum animam, internam scilicet fidem, spem & caritatem, numquam defecisse, aut deficere posse; sed contendunt ipsam, qua parte visibilis est, seu secundum corpus, quatenus nimirum est cœtus hominum eadem fidei professione, & eorumdem Sacramentorum usu, sub legitimorum Pastorum regimine, defecisse post quingentos annos ad sua usque tempora, & interdum deficere posse, contra quos.

## CONCLUSIO.

*Ecclesia Christi visibilis, est indefectibilis.* Est de fide.

*Prob.* 1. Ex Script. in qua de Ecclesia dicitur, (a) *sicut audivimus, sic vidimus in Civitate Dei nostri; Deus fundavit eam in æternum.* Quem locum interpretans D. Aug. ait: *Si ergo eam Deus fundavit in æternum, quid times ne cadat firmamentum?* atqui illa civitas est visibilis, alias non posset cognosci, nec in ea aliquid posset videri; ergo Ecclesia visibilis, est indefectibilis.

Danielis 2. dicitur: *In diebus regnorum illorum, suscitabit Deus regnum quod in æternum non dissipabitur;* atqui illud regnum haud dubie est Ecclesia Christi, quæ post Romanum imperium cœpit; ergo quemadmodum regna præceden-

---

(a) Psal. 47.

cedentia fuerunt visibilia, & illud quod propheta prædixit successurum; atqui *in æternum non dissipabitur*; ergo, &c.

Matth. 16. dicitur: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Atqui hæc Ecclesia fundata in capite visibili, est visibilis; quomodo enim Pastor regeret Ecclesiam invisibilem? ergo portæ inferi non possunt prævalere adversus Ecclesiam visibilem.

*Prob.* 2. Ex Patribus.

S. Ambros. (*b*) ait: *Videtur Ecclesia sicut deficere, sed non deficit, obumbrari potest, deficere non potest.*

S. Hieron. (*c*) *super Petram fundata Ecclesia nulla tempestate concutitur, nullo turbine, ventisque subvertitur.*

D. Aug. tandem disputans contra Donatistas, qui totam Ecclesiam visibilem periisse dicebant, & in solis quibusdam justis in Africa remansisse ait. (*d*) *Non vincetur Ecclesia, non eradicabitur, nec cedet quibuslibet tentationibus, donec veniat hujus sæculi finis.* Quid clarius?

*Prob.* 3. *Ratione Theologica*, si Ecclesia perire posset secundum partem sui visibilem, perire quoque poterit secundum partem invisibilem; nam de Christi Ecclesiæ essentia est, ut exterius habeat Pastores, ut singula illius membra visibilium Sacramentorum vinculo conjungantur, ut fidem publice profiteantur; atqui si omnino pereat secundum partem sui exteriorem & visibilem, interior, quæ remansura supponitur, nullos habebit Pastores, nullis Sacramentis colligabitur, Christi fidem publice non confitebitur; ergo non erit vera Christi Ecclesia.

*Sol-*

(b) Lib. 4. examer. cap. 4.
(c) In cap. 4. Isaiæ. (d) In Psal. 90.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Ecclesia multoties ita defecit, ut invisibilis plane fuerit; ergo, &c.

*Prob. ant.* Ecclesia defecit, 1. tempore Adami, quando ipse & Eva peccaverunt.

2. Tempore Noe, cum *cuncta cogitatio cordis esset intenta ad malum*. Gen. 6.

3. Tempore Eliæ, qui 3. *Reg.* 19. ait: *Dereliquerunt pactum tuum filii Israel, altaria tua destruxerunt ..... derelictus sum ego solus.*

4. Tempore Moysis, cum Aaron summus Sacerdos vitulum adorandum proposuit, & omnis populus clamavit: *Hi sunt dii tui Israel*, Exod. 32.

*Resp.* 1. *nego conseq.* Non valet enim illatio ab Ecclesia veteri ad Ecclesiam a Christo fundatam; huic enim, non Synagogæ, visibilis promissa est perpetuitas, *Usque ad consummationem sæculi*. Matth. ult. Tamen.

*Resp.* 2. *nego ant.* Et ad singula resp.

*Ad primum nego ant.* Nam Ecclesia omnino extingui non potest nisi per peccatum infidelitatis; ac peccatum Adami non fuit infidelitas, sed inobedientia; ergo.

*Resp. ad* 2. Tempore Noe, etsi maxima pars, non tamen omnes a Deo defecerunt, ex quo sequitur perpaucos tunc fuisse veri Dei cultores, quod non negamus, sed illi constituebant Dei Ecclesiam.

*Resp. ad* 3. *nego ant.* Nam Eliæ quærenti, *Derelictus sum ego solus*, respondit Deus: *Derelinquam mihi septem millia virorum in Israel quorum genua non sunt incurvata ante Baal.* Ex quo liquet non omnes regis Israel subditos in idololatriam prolapsos fuisse: quando ergo Elias dicit se relictum esse solum, ita intelligi debet, quod solus propheta veri Dei relictus esset, ut ipse ait: cap. 18. *Ego remansi propheta Dei*

*Dei solus*, quia nempe alii omnes aut occisi a Jezabel, ut Elias putabat, aut in captivitate detenti, causam veri Dei non poterant defendere contra falsos Achab prophetas. Præterea, tempore Schismatis decem tribuum quæ adhæserunt Jeroboamo Regi Israel, remanserunt fideles Domino tribus Juda & Benjamin, quibus se adjunxit integra tribus Levitarum, in quibus visibiliter semper remansit vera Dei Ecclesia.

*Resp. ad* 4. Totum populum Israel non consensisse adorationi vituli aurei, quam usus est Moyses cum tota tribu Levi, *Exod.* 40. tunc autem Moyses erat solus caput populi Israel, necdum enim Aaron erat creatus Pontifex.

*Objicies* 2. Apost. 2. *Tessal.* 2. prædixit generalem Apostasiam futuram in Ecclesia tempore Anti-Christi, *Nisi venerit discessio primum*, inquit, *& revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui adversatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat*, &c.

*Resp. nego ant.* Nam, *Matth.* 24. *propter electos breviabuntur dies illi*; ergo erunt tunc veri Dei cultores. Itaque vel Apost. per verbum, *discessio*, intellexit Anti-Christum per Metonymiam, quia erit causa cur multi discedent a Christo, quæ interpretatio non favet Novatoribus; vel intellexit defectionem, & tunc non debet intelligi de omnium, sed de multorum a fide defectione.

*Inst.* Christus; *Luc.* 18. ait: *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra*; ergo circa tempus Christi adventus deficiet Ecclesia.

*Resp.* 1. *retorq. argumentum contra Novatores*: Nam si nulla futura sit fides in adventu Christi, Ecclesia non tantum deficiet quoad partem visibilem, sed etiam quoad partem invisibilem, quod negant.

*Resp.* 2. *nego conseq.* Quia hac loquendi ratione,

tione, ait Theophilactus, *Chriſtus fidei raritatem ſignificat, non totalem interitum.*

*Objicies* 3. Tempore Arianorum viſibiliter defecit Eccleſia, nam Epiſcopi Conc. Ariminenſis & Seleucienſis, *uſia*, nomen ex Symbolo Nicæno abſtulerunt, teſte D. Hieron. *tunc ait*: (*e*) *Uſia nomen abolitum eſt*; ergo, &c.

*Reſp. diſt. ant.* Nomen, *uſia*, ex Symbolo abſtulerunt, non vero rem illo nomine ſignificatam, *conc. ant.* ſimul & rem tali nomine ſignificatam, *nego ant.* hoc declarat D. Hieron. his verbis: *Non erat curæ Epiſcopis de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto.*

*Inſt.* 1. Addit D. Hieron. *Tunc Nicænæ fidei damnatio conclamata eſt.* Ergo.

*Reſp. diſt. ant.* Conclamata eſt a Patribus Concilii, *nego ant.* a Valente & Urſacio Epiſcopis Arianis, *conc. ant.* hi enim poſt diſſolutionem Concilii *cœperunt Palmas ſuas jactare, dicentes ſe filium non creaturam negaſſe, ſed ſimilem cæteris creaturis*; ait D. Hieron.

*Inſt.* 2. Div. Hieronym. ait: *Ingemuit totus orbis, & Arianum ſe eſſe miratus eſt.* Ergo Nicænæ fidei damnatio conclamata eſt a Patribus Concilii.

*Reſp. diſt. ant.* Miratus eſt ſe eſſe Arianum in ſpecie & apparenter, *conc.* in rei veritate, *nego ant.* namque 1. Patres Ariminenſes, non niſi Arianorum dolis decepti, conſenſerunt ſuppreſſioni vocis, *Omouſios*, rati nihil periculi eſſe, nec curandum *de vocabulo, cum ſenſus eſſet in tuto.* 2. Detectis Arianorum fraudibus ad dolum reclamarunt: *Putavimus, ajebant*, ait D. Hieron. ibid. *ſenſum congruere cum verbis.... decepit nos bona de malis exiſtimatio, non ſumus arbitrati Sacerdotes Chriſti adverſus Chriſtum pu-*

(e) In dialogo contra Luciferianos.

*pugnare; multaque alia flentes asserebant, parati & subscriptionem pristinam, & omnes Arianorum blasphemias condemnare.* Ergo ille Div. Hieronymi textus significat Episcopos illos, cum sibi conscii non essent Arianæ perfidiæ, ingemuisse de impostura perduellium, & miratos esse, quod sine conscientia Hæretici ferebantur.

## ARTICULUS III.

*De authoritate Ecclesiæ, ut docentis.*

QUæstio hic movetur, utrum Ecclesia, sumpta pro Pastoribus, quos *Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei*, ut legitimus controversiarum ad religionem spectantium judex? affirmant omnes Catholici; negant Novatores, ac in assignando judicem controversiarum fidei, non secus ac in aliis dogmatibus, variant, nunc Scripturam sacram, quam per se ita claram affirmant, ut nullius interpretatione indigeat; nunc privatum cujusque Spiritum; nunc Principem sæcularem, esse hujusmodi controversiarum judicem, asserentes; contra quos:

### CONCLUSIO I.

*Scriptura sacra non est supremus controversiarum fidei Judex.*

*Prob.* Controversiæ fidei versantur circa genuinum verborum Scripturæ sensum. De illo enim circa dogma agitatum, controvertitur quis sit; atqui Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu; ergo. *Prob. min.* Objectum seu materia controversiæ, non potest esse judex ejusdem controversiæ; atqui quando de alicujus Scripturæ sensu controvertitur, illa Scriptura est materia seu objectum controversiæ, est enim id de quo inter partes controvertitur; ergo Scriptura non potest esse judex de sui ipsius sensu. Quis enim

au-

audivit umquam objectum controversiæ, esse judicem de suo sensu, quando de illo ambigitur?

*Confirm.* Ea Scriptura, quæ non ubique clara; non potest ultimate controversias fidei dirimere; atqui Scriptura sacra non est ubique clara; nam D. Petrus (*f*) asserit in Epistolis Pauli esse *quædam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem*; ergo.

Hinc, SS. Patres non ad solam Scripturam, sed ad Ecclesiam; remittunt pro terminandis religionis controversiis; D. Irenæus, *lib.* 4. *adversus hæreses*, *cap.* 34. sic ait: *Ibi discere oportet veritatem, apud quos est ea quæ ab Apostolis Ecclesiæ successio, & id quod est sanum & irreprehensibile conversationis, & inadulteratum & incorruptibile sermonis constat. Illi autem eam, quæ est in unum Deum qui omnia fecit, fidem nostram custodiunt . . . & Scripturas sine periculo nobis exponunt.*

Origenes, *Tract.* 29. *in Matthæum*, sic loquitur: *Quoties Hæretici Scripturas proferunt, in quibus omnis Christianus consentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus est verbum veritatis. Sed nos illud credere non debemus, neque exire a prima & ecclesiastica traditione, nec aliter credere, nisi quemadmodum per successiones Ecclesiæ nobis tradiderunt.*

Tertull. *lib. de præscriptionibus*, *cap.* 19. dicit: *Ad Scripturas non provocandum, nec in his constituendum certamen, in quibus, aut nulla, aut incerta victoria est . . . debet illud prius proponi quibus competat fides ipsa, cujus sint Scripturæ!* (id est, debet prius inquiri vera Ecclesia) Ubi enim apparuit esse veritatem disciplinæ & fidei Christianæ, illic erit & veritas

(*f*) Epist. 2. cap. ult.

-ritas Scripturarum, & expositionum, & omnium traditionum Christianarum.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Scriptura sacra est lex & regula fidei & morum; ergo est judex controversiarum fidei & morum.

*Resp. nego conseq.* Nam lex & judex sunt duo maxime distincta & caute distinguenda; lex enim docet quid sit agendum; judex vero ex præscripto legis pronuntiat; Scriptura est quidem lex & regula fidei & morum, sed non potest esse eorumdem judex; nam judex debet esse talis, ut partes collitigantes audiat, sententiam ferat quę ab ipsis audiatur, ipsasque partes compellat ad acquiescendum suę sententiæ; atqui non potest Scriptura id præstare, ut constat ex Lutheranis & Calvinistis qui litigare non cessant; tum inter se, tum nobiscum, nec tamen hactenus ex sola Scriptura potuit terminari controversia, & quisque in priori sua sententia immotus persistit.

*Objicies* 2. Id quod Scriptura uno loco obscure dicit, illud alio loco clarius tradit; ergo Scriptura exponit seipsam.

*Prob. ant.* Ex Augustin. (g) dicente: *nihil fere de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissime dictum alibi reperiatur*, ergo.

*Resp. nego conseq.* Non enim dicit Aug. nihil esse obscurum quod, &c. sed *nihil de illis obscuritatibus eruitur*; longe autem diversa sunt *erui* & *esse*. Alias sibi contradiceret Aug. (h) dicens: *in ipsis sanctis Scripturis, multo nescio plura, quam scio.*

*Nota:*

(g) L. 2. de doctr. Christ. c. 6.
(h) Epist. 149. ad Januar.

*Nota*: Alias Novatorum objectiones circa Scripturæ sacræ perspicuitatem solutas reperies differt. secunda de existentia Theologiæ, prop. secunda.

## CONCLUSIO II.

*Privatus cujusque Spiritus, non est supremus judex controversiarum fidei.*

*Prob.* De esentia & officio judicis est, ut authoritate polleat compellendi partes litigantes ad acquiescendum suę sententię, alias nullus esset umquam controversiarum finis, nec Christus unitati Ecclesiæ sufficienter providisset; atqui privatus cujusque spiritus tali non pollet authoritate, cum via coactiva non sit privatorum, sed solius Principis, qui *Dei minister est, vindex in iram*. Ergo, &c.

*Confirmatur*: Quia judex controversiarum debet esse principium unitatis, non divisionis; atqui Spiritus cujusque privatus, est principium divisionis; ille quippe spiritus verba illa, *Hoc est corpus meum*. Luthero suggessit esse intelligenda de præsentia reali; e contra suggessit Calvino esse intelligenda de pręsentia tantum figurativa. De his ergo qui suum privatum spiritum tanquam supremum controversiarum fidei judicem agnoscunt; vaticinatus est Ezech. 13. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum & nihil vident . . . . divinant mendacium, dicentes, ait Dominus, cum ego non sim locutus.*

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. In lege nova homines sunt a Deo edocti, juxta illud Isaię 54. *Ponam universos fidei*

*filios tuos doctos a Domino*; ergo privatus cujusque spiritus est judex, &c.

*Resp. dist. ant.* Omnes sunt edocti a Domino, vel immediate, vel saltem mediate, *conc. ant.* semper immediate, *nego ant.* Apostoli & discipuli a Domino immediate edocti fuerunt; cæteri autem fideles mediate tantum; nempe Ecclesiæ Pastorum ministerio.

*Inst.* Atqui in lege nova omnes a Deo immediate, absque Pastorum ministerio, sunt edocti; ergo.

*Prob. subs.* Jerem. 31. dicitur: *Non docebit ultra vir proximum suum dicens: cognosce Dominum, omnes cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum*; ergo.

*Resp. dist. ad textum.* Non docebit ultra vir proximum suum, secundum quid, *conc.* simpliciter & absolute, *nego.* Jerem. enim, *cap.* 3. dicit: *Dabo vobis Pastores juxta cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.*

Itaque Propheta non loquitur hic de mysteriis absconditis Scripturarum, sed de cognitione unius Dei. Cum enim tempore veteris legis non solum gentiles, sed etiam frequentissime populus Dei, falsos adorarent deos, Jeremias prædicit futurum ut tempore novæ legis omnes homines cognoscant unum Deum, quod certe nunc impletum cernimus; nam gentiles ad fidem conversi, Judæi, imo & Turcæ unum Deum colunt.

*Objicies* 2. Lumen Spiritus sancti est infallibile; ergo illud in singulis privatis est judex controversiarum fidei.

*Resp. nego conseq.* Nam judex controversiarum fidei debet esse publicus & certus pro natura Ecclesiæ, quæ est societas visibilis; at spiritus Novatorum est privatus, non videtur, non auditur, sicut videri debet & audiri a litigantibus judex, qui sententiam pronuntiat; ergo.

*Instabis* 1. Ex 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo judicat omnia*; ergo quilibet privatus, si sit spiritualis, est judex, &c.

*Resp. dist. conseq.* Est judex fallibilis, *conc.* infallibilis, *nego*. Nullus enim est qui certo cognoscere possit se non decipi, nisi ejus sensus sit probatus ab Ecclesia, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, & quæ sola suprema authoritate instructa est, ut circa negotia religionis decretorie pronuntiet.

*Inst.* 2. Apostol. 1. *Thessal.* 5. ait: *Omnia probate: quod bonum est tenete*. Ergo quilibet particularis potest omnia probare & judicare.

*Resp. dist. conseq.* Potest omnia quæ sunt certa probare, qualia sunt quæ Ecclesia approbat vel damnat, *nego ant.* omnia dubia & incerta quæ nondum approbata sunt ab Ecclesia, *subdist.* sunt probanda per privatum cujusque spiritum, *nego conseq.* per doctrinam Ecclesiæ cujus infallibiliter de vero sensu Scripturæ judicare, *conc. conseq.* hic est verus sensus Apostoli, qui de iis quæ certa sunt dicit (*i*): *Tenete traditiones quas didicistis*, &c.

## CONCLUSIO III.

*Princeps sæcularis non est judex supremus controversiarum fidei*.

*Prob.* Illi soli sunt supremi judices controversiarum fidei, quibus Christus dixit: *Pasce oves meas*: *Tibi dabo claves regni cælorum*; *Euntes docete omnes gentes*; atqui soli Petro Christus dixit: *Pasce oves meas*; *tibi dabo claves regni cælorum*. Et solis Apostolis, *Euntes docete omnes gentes*. Ergo, &c: Hinc magnus Osius Cordubensis Episc. scribebat ad Constantium

(i) 2. Thess. 2.

tium Imperatorem (*k*): *Ne te rebus misceas Ecclesiasticis, non nobis his de rebus præcepta mandes; sed a nobis potius hæc ediscas: Tibi Deus imperium tradidit, nobis Ecclesiastica concredidit.*

*Confirmatur*. Ex candido Imperatorum Christianorum consensu, dicentium cum Basilio Imperatore in VIII. Synodo, *De vobis autem Laicis quid amplius dicam non habeo, quam quia nullo modo vobis licet de Ecclesiasticis causis sermonem movere . . . hoc enim investigare & quærere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotum est, qui regiminis officium sortiti sunt, qui Ecclesiasticas & cælestes claves adepti sunt, non nostrum qui pasci debemus, qui sanctificari, qui ligari, vel a ligamento solvi, egemus.*

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. In lege naturæ Principes erant Judices controversiarum fidei; ergo tales sunt etiam in nova lege.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod in lege naturæ regia & sacerdotalis potestas erant in uno simul junctæ, at Deus voluit ut in lege gratiæ separatæ essent illæ potestates.

*Objicies* 2. Aliqui Imperatores Christiani leges circa fidem & mores tulerunt; ergo.

*Resp. dist. ant.* Tulerunt leges nova decreta condendo, *nego ant.* intimando Canones jam ab Episcopis conditos, *conc. antec.* potestatis autem Regiæ est Ecclesiasticum juvare ac tueri.

*Inst.* Constantinus Pogonatus Concilio Calced. præsedit, sicut aliis Conciliis alii Imperatores; ergo, &c.

*Resp. dist. ant.* Præsedit solo sessionis honore, quem ipsi detulit Concilium tanquam Ec-

(k) Apud S. Athanas. Epist. ad Solitarios.

Ecclesiæ protectori, *conc. ant.* præsedit authoritate, ut judex causarum Ecclesiasticarum, *nego anteced.* Hoc constat ex ipso Concil. in quo Imperator post omnes Episcopos subscripsit, non quidem ut definiens, sed ut consentiens; nam Episcopi subscripserunt his verbis: *Ego N. Episcopus N. definiens subscripsi.* Imperator vero, *Ego Constantinus in Christo Deo Rex atque Imperator Romanorum legimus & consensimus.*

## CONCLUSIO IV.

*Sola Ecclesia, id est, corpus Episcoporum suo capiti Romano Pontifici adhærentium, est supremus & infallibilis judex controversiarum fidei, sive spectetur in Concilio, sive extra Concilium.*

*Prob.* 1. Ex Script. quæ nos ad supremam Ecclesiæ authoritatem pro terminandis religionis controversiis remittit, Deuter. 17. *Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter..... lepram & lepram..... venies que ad Sacerdotes Levitici generis..... quæresque ab eis qui indicabunt tibi judicii veritatem, & facies quodcumque dixerint qui præsunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram.* Hinc Apostoli constanter affirmant, sibi ita commissum esse Evangelium, ut non nisi ab ipsis quærendum sit: *Probati sumus a Deo,* inquit Apostol. 1. Thessalon. 2. *ut nobis crederetur Evangelium.* Et Div. Petrus, Act. 15. *Viri fratres,* inquit, *vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vobis elegit per os meum audire gentes verbum Evangelii.*

*Prob.* 2. Ille solus est supremus & infallibilis judex controversiarum fidei, qui mandatum accepit a Christo docendi omnes gentes, cuique

Chri-

Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum; atqui sola Ecclesia accepit a Christo mandatum docendi omnes gentes, Matthæi ultim. *Docete omnes gentes*, eique soli Christus promisit specialem assistentiam ad recte docendum, duraturam *usque ad finem sæculi*, ergo, &c. Hinc Div. Iren. (*l*) ait: *Non oportet adhuc apud alias quærere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere; cum Apostoli quasi in depositorium dives, plenissime contulerint omnia quæ sunt veritatis.*

*Confirm.* Ex perpetua traditione & constanti Ecclesiæ usu, quo constat omnes religionis controversias a solis summis Pontificibus & Episcopis, judicio finali & irreformabili fuisse terminatas, ut legenti Historiam Ecclesiasticam manifestum fiet. Ergo.

*Objicies* 1. Si Ecclesia sit judex controversiarum fidei, judicabit de Scriptura, & sic erit supra Scripturam; falsum conseq. ergo.

*Resp. dist. sequel. maj.* Judicabit de Scriptura, utrum talis sensus sit germanus illius sensus a Spiritu sancto intentus, *conc.* judicabit de Scriptura, utrum sit vera vel falsa, *nego sequel. maj.* & sic Ecclesia non est supra Scripturam, sed est tantum interpres infallibilis sensus Scripturæ.

*Objicies* 2. Si a judicio Ecclesiæ penderet fides nostra, Christus ab homine testimonium acciperet; atqui falsum conseq. ait enim Christus: *Ego non ab homine testimonium accipio.*

*Resp. nego seq. maj.* Nam definitio Ecclesiæ non est verbum hominum, sed est applicatio verbi divini per specialem Spiritus sancti assistentiam. Alias sibi contradiceret Christus, qui,



(l) L. 3. adversus Hæres. c. 4.

*Joann.* 15. Apostolos alloquens, ait: *Vos testimonium perhibebitis de me.*

*Objicies* 3. Prius debet cognosci Scriptura sacra, quam Ecclesia; ergo verus Scripturæ sensus non ab Ecclesia debet repeti.

*Respo nego ant.* Imo prius Ecclesia debet cognosci, quam Scriptura sacra, quia de Scripturæ sacræ authoritate non potest sine Ecclesiæ testimonio constare, juxta illud Div. Aug. lib. contra Epistolam fundamenti, cap. 5. *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas.*

*Inst.* 1. Ecclesiæ authoritas probatur per Scripturam; ergo prius debet cognosci Scriptura, quam Ecclesia.

*Resp. dist. ant.* Ecclesiæ authoritas per Scripturam probatur, probatione confirmativa rei jam aliunde cognitæ, *conc.* rei non aliunde cognitæ, *nego antec.* Itaque ex motivis credibilitatis dignoscitur quæ sit societas quæ veram Christi religionem profitetur; deinde concluditur illud pro certo tenendum esse, quod ipsa authoritate sua divina credendum proponit. Tandem cum in Scripturæ libris, quos ut sacros & divinos nobis Ecclesia proponit, legatur ipsam a Deo accepisse authoritatem infallibiliter nos docendi res fidei & morum, id esse a Deo revelatum creditur; ex quo novo argumento, fidelis Ecclesiæ authoritatem veneratur: Hæreticus vero, qui Scripturas admittit, eam demonstrative cognoscere potest, nisi ita obdurato sit corde, ut nolit intelligere ut bene agat . . . Hac responsione occurritur jam objectioni circuli vitiosi quam nobis toties improperant protestantes; & quam diluemus articulo seq.

*Inst.* 2. Div. August. *lib. de unitate Ecclesiæ, cap.* 3. sic loquitur: *Nolo humanis documentis, sed divinis oraculis sanctam Ecclesiam demonstra-*

*strari*. Ergo, juxta illum, Ecclesia non potest, nisi per Scripturam sacram cognosci.

*Resp. nego conseq.* Motiva enim credibilitatis sunt oracula divina, sermo, & authentica approbatio omnipotentis.

*Inst.* 3. Addit Div. Aug. *Utrum ipsi* (Donatistæ) *Ecclesiam habeant, non nisi divinarum Scripturarum Canonicis libris ostendant*. Ergo Ecclesiæ authoritas non potest, nisi per Scripturas, probari.

*Resp. dist. conseq.* Ecclesiæ authoritas non potest, nisi per Scripturas canonicas, probari, adversus eos qui Scripturas admittentes, circa Ecclesiam errant, *conc.* adversus omnes, *nego conseq*. Itaque cum Donatistæ admitterent Scripturas canonicas, Ecclesiæ vero diffusionem per omnes gentes negarent, D. Augustinus (procedendo contra eos argumento ad *hominem*) vult ut illa veritas ex sacris Scripturis dirimatur: *Sunt certi libri divini*, ait ibidem, *quorum authoritati utrique credimus: ibi quaramus Ecclesiam, ibi discutiamus causam nostram*. Sed non negat absolute Ecclesiæ cognitionem aliunde haberi posse, cum & ipse doceat, *lib. contra Epistol. fundamenti, cap.* 5. Ecclesiæ authoritatem prærequiri ad habendam librorum Sacrorum canonicitatem: *Ego vero Evangelio non crederem*, inquit, *nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoveret authoritas*.

## ARTICULUS IV.

### *De infallibilitate Ecclesiæ.*

*Nota* I. Infallibilitas duplex est; passiva nempe; seu in credendo; & activa, seu in definiendo.

Infallibilitas *passiva*, est ea, qua tota fide-

 lium

lium societas numquam potest deficere in assentiendo veritatibus fidei & morum decisis. Ecclesiam collective sumptam hac infallibilitate gaudere non diffitentur Novatores.

Infallibilitas *activa*, est ea, qua summus Pontifex, aliique Episcopi, citra erroris periculum, possunt causas fidei & morum definire. Hanc novatores denegant Ecclesiæ, sive spectetur prout, per varias orbis regiones, est dispersa, sive prout per Episcopos, in Conciliis generalibus, repræsentatur.

*Nota* 2. Hic quæritur 1. Utrum Ecclesia per totum orbem dispersa (de Ecclesia enim per Episcopos in Conciliis generalibus repræsentata agemus infra) sit infallibilis in definiendis controversis, quæ spectant ad fidem & mores. 2. Utrum sit infallibilis in censura librorum, seu in factis doctrinalibus & dogmaticis, quæ claritatis causa duobus resolvemus Paragraphis.

## §. I. *Utrum Ecclesia sit infallibilis in definiendis controversiis, quæ ad fidem & mores spectant?*

## CONCLUSIO.

*Ecclesia per totum orbem dispersa, est infallibilis in definiendis fidei & morum controversiis.*

*Prob.* Ex Script. cujus tres præ cæteris proferimus textus, quibus Novatores mire cruciantur.

Primus locus petitur ex Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Atqui si Ecclesia in definiendis fidei & morum controversiis posset falli & fallere, portæ inferi prævalerent adversus eam; ergo, &c.

*Res-*

*Respondent Novatores*, Ex hoc textu recte probari infallibilitatem passivam esse in tota populi Christiani societate; sed non inde probari infallibilitatem activam inesse Ecclesiæ Pastoribus, qui possunt omnes a fide deficere; sed:

*Contra est*: Quia si in Ecclesia non sit infallibilitas activa, nec erit etiam infallibilitas passiva, nam oves tenentur amplecti doctrinam primorum Pastorum, juxta illud Christi (*m*) *qui vos audit, me audit*, &c. Ergo error primorum Pastorum, esset error totius Ecclesiæ, & consequenter si corpus Pastorum per orbem sparsorum posset falsum docere, falsum quoque admittere & credere teneretur sparsus ubique populus Christianus, & sic portæ inferi adversus Ecclesiam prævalerent, nec esset illa *Ecclesia Dei vivi*, quæ juxta Apost. (*n*) est, *Columna & firmamentum veritatis*.

Secundus textus habetur *Matth. ultim.* ubi Christus dicit: *Docete omnes gentes .... docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis; & ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi*. Ex quo sic argumentor: Christus hic alloquitur Apostolos & in eorum persona Episcopos, qui eis in Ecclesia visibili usque ad finem mundi successuri sunt, nam Apostoli non erant usque ad finem mundi permansuri; atqui ipsis promittit specialem, continuam, ac perpetuam assistentiam, ne quid falsum doceant; ergo, &c.

Tertius textus habetur, *Joann.* 14. ex quo sic argumentor: illi non possunt errare in definiendis fidei & morum controversiis, quibus perpetua promissa est Spiritus sancti assistentia

(m) Luc. 10.
(n) 1. ad Tim. 1.

ſtentia ne errent in proponendis quæ Chriſtus revelavit; atqui talem aſſiſtentiam Chriſtus promiſit Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, *Ego rogabo Patrem*, ait, *& alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis ........ ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis*; ergo primi Paſtores non poſſunt errare in definiendis, &c.

Hinc eſt, quod SS. Patres in dogmatibus fidei & morum appellare ſoleant ad Eccleſiam, tanquam ad tribunal irrefragabile & infallibile, ſic Aug. (o) *Scripturarum*, ait, *a nobis tenetur veritas, cum id facimus quod univerſæ placuit Eccleſiæ. Quiſquis falli metuit hujus obſcuritate quæſtionis, Eccleſiam de illa conſulat.*

*Confirm.* Ex doctrina ſacræ facultatis Pariſienſis quæ, *anno* 1542. in famoſa cenſura contra Lutherum *artic.* 18. ſic declarat: *Tenetur quilibet Chriſtianus firmiter credere unam eſſe in terris univerſalem Eccleſiam viſibilem, quæ in fide & moribus errare non poteſt, cui omnes fideles, in his quæ ſunt fidei & morum, obedire aſtringuntur.*

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Singuli Epiſcopi, ſeorſim ſumpti, ſunt fallibiles; ergo & omnes ſimul ſumpti. *Reſp. nego conſeq.*

*Prob. conſeq.* Valet illatio a ſenſu diſtributivo ad collectivum; ergo ſi quilibet Epiſcopus ſeorſim ſumptus poſſit errare circa fidem & mores, potuerunt quoque errare omnes ſimul ſumpti.

*Reſp. diſt. ant.* Illatio a diſtributivo ad colle-

(o) L. 1. contra Creſcon. c. 33.

lectivum valet in necessariis, *conc. ant.* in contingentibus, *subdist.* quando collectio non plus habet, quam distributio, *conced.* quando collectio aliquid habet, saltem ab extrinseco, quod non habet distributio, *nego ant. & conseq.* Porro Christus infallibilitatem promisit collectioni Episcoporum, non singulis Episcopis seorsim sumptis; *Christus*, ait D. Cyprian. Epist. ad Papinian. *Dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt, qui audit vos, me audit.*

*Objicies* 2. Probando infallibilitatem Ecclesiæ per authoritatem Scripturæ, conficimus circulum vitiosum; ergo sic non potest probari. *Resp. nego ant.*

*Prob. ant.* Tunc est circulus vitiosus, veraque principii petitio, quando duæ propositiones sese mutuo probant; atqui probamus Ecclesiæ infallibilitatem per Scripturam, & probamus Scripturæ veritatem per Ecclesiæ authoritatem; ergo est circulus vitiosus.

*Resp. dist. maj.* Tunc est circulus vitiosus, quando duæ propositiones æque ignotæ sese mutuo probant eodem genere causæ, *conc.* quando illæ propositiones, nec sunt æque ignotæ, nec eodem genere causæ sese mutuo probant, *nego maj.* & sic distincta minore, *nego conseq.*

Itaque, duæ istæ propositiones: *Ecclesia est infallibilis*, &, *Scriptura*, quæ probat Ecclesiæ infallibilitatem, *Est Verbum Dei:* non sunt æque ignotæ, nec sese mutuo probant eodem genere causæ.

1. *Non sunt æque ignotæ:* Siquidem Ecclesiæ infallibilitas nobis prius innotescit, quam authoritas Scripturæ: sic enim proceditur in isto negotio: *Primo*, per motiva credibilitatis suadetur religionis christianæ divinitas, quæ directe, principaliter, & immediate super illa mo-

tiva fundatur. *Secundo*, Ecclesiæ docentis divinitate semel posita, sequitur Scripturam, quam Ecclesia proponit ut Verbum Dei, esse divinæ authoritatis. *Tertio*, tandem, admissa authoritate librorum canonicorum, ex eis probatur infallibilitatem a Christo promissam esse Ecclesiæ. Quare, Ecclesiæ infallibilitas, per motiva credibilitatis prius nota, deducit nos in Scripturæ sacræ cognitionem; & Scripturæ authoritas semel admissa rursum Ecclesiæ docentis infallibilitatem demonstrat; in quo progressu evidens est nullum esse circulum vitiosum.

2. *Illa duæ propositiones non sese mutuo probant eodem genere causa*: nam authoritas Ecclesiæ probat veritatem Scripturæ *a posteriori* duntaxat, tanquam regula animata proponens; authoritas vero Scripturæ probat infallibilitatem Ecclesiæ velut *a priori*, tanquam ratio formalis motiva credendi. Porro qui sic procedit, non magis conficit circulum vitiosum, quam is qui per risibilitatem probat *a posteriori* rationale, & ex rationali semel admisso, rursum *a priori* demonstrat risibilitatem.

*Inst.* 1. Infallibilitas Ecclesiæ pendet ab authoritate divinarum Scripturarum. Ergo, quæcumque supponantur motiva credibilitatis, ea infallibilitas non est prius nota, quam Scripturæ authoritas.

*Resp. nego ant.* Evidens est enim infallibilitatem Ecclesiæ non pendere a Scripturis ipsa Ecclesiæ infallibilitate posterioribus, sed christianorum religio diu viguit absque novi Testamenti libris, qui non nisi pluribus annis post Ecclesiam fundatam scripti sunt; ergo Ecclesia ista gaudebat infallibilitate virtute oralis Christi concessionis; ergo ista infallibilitas non in authoritate Scripturarum canonicarum primo fundatur, sed in Verbo Dei non scripto, in stu-

stupendo Evangelii progressu, & in miraculis a Christo, Apostolis, & primis Martyribus patratis, per quæ authentice a Deo declarata est Ecclesiæ authoritas, & confirmata.

*Inst.* 2. Ideo miracula stupenda Christus & Apostoli patrarunt, ut per ea probarent divinam librorum novi Testamenti authoritatem; ergo Ecclesiæ authoritas non fuit prius nota, quam authoritas Scripturæ novi Testamenti.

*Resp. nego ant.* Neque enim miracula Christi & discipulorum ejus effici potuerunt ad authoritatem conciliandam libris nondum scriptis, præcipue ergo, directe, & immediate patrata sunt ad demonstrandam divinitatem missionis Christi & Discipulorum ejus, & ad firmandas authoritate divina veritates quas populis viva voce annuntiabant, sive postea scripto mandatæ illæ fuerint, sive non.

*Inst.* 3. Nullus hucusque Theologus, potuit, absque circulo vitioso, rationem suæ fidei reddere contra impugnatores infallibilitatis Ecclesiæ; ergo, &c.

*Resp. neg. ant.* Cujus falsitas demonstrata est in responsione ad objectionem; verum ut clarius adhuc pateat, & ut infallibilis auctoritas Ecclesiæ ab inanibus & frivolis novatorum argutiolis maneat tuta, sic fidelis potest fidei suæ rationem analyticam reddere:

1. Per motiva credibilitatis certus sum Ecclesiam christianam esse divinæ authoritatis, & consequenter eam docere infallibiliter omnem salutis veritatem.

2. Certus sum, per eadem motiva, quod etiam esset divinæ authoritatis, quamvis nullum verbum Dei esset scriptum.

3. Certus sum libros, quos Ecclesia infallibilis nobis exhibet ut sacros & divinos, esse divinæ authoritatis, & ab omnibus pro sacris

&

& divinis esse recipiendos; & consequenter:

4. Certus sum & infallibilitatis Ecclesiæ, & divinitatis librorum sacrorum, cum hac essentiali & maxime notanda differentia, quod per motiva credibilitatis prius, immediatius, ac directius demonstretur infallibilis & divina authoritas Ecclesiæ docentis, quam divinitas sacrorum librorum quos ipsa nobis proponit ut Verbum Dei, & in quibus præcipuos fidei christianæ articulos esse contentos declarat ac definit.

Hac fidei nostræ expositione, objectio circuli vitiosi, nobis mendaciter a novatoribus improperata, plene ac funditus profligatur.

*Objicies* 3. Ecclesia in controversiis morum, potest errare; ergo in his non est infallibilis.

*Resp. nego ant.* Nam Deus in necessariis numquam Ecclesiæ suæ deest; deesset tamen si non dedisset Ecclesiæ Pastoribus authoritatem sana pascua a pravis & venenatis discernendi; hinc fieri non potest, ut Ecclesia definiat vitiosum esse quod est honestum, ac approbet quod Evangelio & rectæ rationi contrarium est.

*Prob. ant.* De sola fide dictum est Petro, *rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Ergo.

*Resp. nego conseq.* Nam nomine fidei intelligi debet tum fides credendorum, eorum scilicet quæ ad contemplationem pertinent, v. g. *Deus est trinus.* Cum etiam fides faciendorum & omittendorum, quæ in morum præceptis generalibus posita sunt, v. gr. *Homicidium esse vitandum, talem contractum esse usurarium*, &c. nam Christus dixit Petro, *Pasce oves meas*, & Paulus asserit Deum dedisse *Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum, ut non circum feramur omni vento doctrinæ*; at si errarent in moribus ejusmodi, non pascerent salubriter oves,

non

non enim moralis doctrina minus exigitur ad pastum ovium Christi salutarem, quam fidei veritates, in his igitur Ecclesiæ Pastores non possunt errare.

*Objicies* 3. Ecclesia dispersa non habet infallibilitatem judicii, qua possit ortas de novo quæstiones extra Concilium definire. Ergo.

*Resp. nego ant.* Cujus falsitas constat ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ multo plures errores recens natos proscripsit extra Concilia generalia, quam in Conciliis generalibus. Sic innumeræ hæreses, v. g. Sabellii, Pauli Samozateni, Montani, Novatianorum, Manichæorum, &c. quæ a tempore Apostolorum ad annum Christi 325. quo Concilium generale I. celebratum est, fuerunt sufficienter damnatæ ab Ecclesia dispersa, sine Conciliis generalibus.

Hanc praxim agnovit Clerus Gallicanus in Epistola, quam, anno 1653. scripsit Innocentio X. post acceptam ejus, contra V. Jansenii propositiones, constitutionem: *Perspectum habebat*, inquit, *vetusta illius ætatis Ecclesia* (nimirum tempore Pelagii) *non solum ex Christi Domini nostri pollicitatione Petro facta, sed etiam ex actis priorum Pontificum, & ex Anathematismis adversus Apollinarium & Macedonium, nondum ab ulla Synodo OEcumenica damnatos, a Damaso paulo antea jactis, judicia pro sancienda fidei regula a SS. Pontificibus lata super Episcoporum consultatione (sive suam in actis relationis sententiam ponant, sive omittant, prout illis collibuerit) divina æque ac summa per universam Ecclesiam authoritate niti: cui Christiani omnes ex officio ipsius quoque mentis obsequium præstare teneantur.*

*Probatur* iterum responsio ex perpetua traditione Patrum, inter quos, duos vel tres referre sufficiat.

1. Tertull. *lib. de præscript. cap.* 28. ut refellat eos qui Ecclesiam toto orbe dispersam errasse dicebant, ait: *Age nunc omnes erraverint,* (Ecclesiæ) *nullam respexerit Spiritus sanctus Ecclesiam, ut eam in veritate deduceret, ad hoc missus a Christo, ad hoc postulatus a Patre, ut esset Doctor veritatis. Neglexerit officium Dei villicus Christi vicarius, sinens Ecclesias aliter interim intelligere, aliter credere quod ipse per Apostolos prædicabat. Ecquid verisimile est, ut tot ac tanta in unam fidem erraverint?*

2. Div. Basilius, *Epistol.* 75. ait: *Justum est res judicari non ex uno, vel altero, qui non recte ambulant ad veritatem, sed ex multitudine Episcoporum per orbem terrarum nobis conjunctorum per gratiam Christi.*

3. D. August. *lib.* 4. *ad Bonifacium, cap. ult.* ut contumaciam reprimeret Pelagianorum, qui idcirco ad Concilium generale provocabant, quod ab Episcopis dispersis absque Synodi generalis congregatione fuerint damnati, ait: *Quid est ergo quod dicunt,* Pelagiani, *de simplicibus Episcopis, sine congregatione Synodi, in locis suis sedentibus, exorta subscriptio est? quasi vero congregatione Synodi opus erat, ut aperta pernicies damnaretur; quasi nulla hæresis, nisi Synodi congregatione damnata sit. Cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas necessitas talis extiterit, multoque sint atque incomparabiliter plures, quæ, ubi extiterunt, illic improbari damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.* Et post plura addit: *Cum potius vigilantia & diligentia Pastorali, post factum illis competens sufficiensque judicium, ubicumque isti lupi apparuerint, conterendi sint.* Ergo Div. August. competens atque sufficiens

est judicium, quod fertur ab Ecclesia per orbem dispersa, nec licet ab eo ad Concilium generale provocare.

*Prob. antec.* Ut judicium dogmaticum fiat legitime, examen requiritur; atqui extra Concilium examen sufficiens fieri non potest quando agitur de rebus inter Catholicos agitatis; ergo, &c.

*Resp. nego min.* Quia summus Pontifex cum solito consiliariorum cœtu, Episcopi singuli in suis sedibus, vel in Conciliis Provincialibus congregati, possunt, extra Concilium generale, illud examen facere; ad hoc enim sufficit ut unusquisque Scripturam sacram perspiciat & traditionem Ecclesiæ consulat; atqui ubique consuli potest; ergo, &c.

*Inst.* 1. Ut valeat aliqua definitio dogmatica, debent Episcopi de sensu illius definitionis convenire; atqui non possunt de eo sensu convenire, nisi sint in Concilium congregati; ergo, &c.

*Resp. nego min.* Ad hoc enim, ut Episcopi de sensu definitionis conveniant, sufficit quod definitionem pure & simpliciter, in sensu naturali & obvio recipiant; atqui extra Concilium generale, æque ac in Concilio id fieri potest, & revera factum est in causa Jansenii, Molinosi, Quisnellii, &c. ergo, &c.

*Inst.* 2. D. August. in loco mox laudato, ait: *Rarissimæ inveniuntur*, hæreses, *propter quas damnandas necessitas talis*, nempe congregationis Synodi, *extiterit*. Ergo aliquando talis reperitur necessitas, & consequenter non possunt semper hæreses per Ecclesiæ dispersæ auctoritatem extingui.

*Resp. conc. totum*: Neque enim negamus Concilia generalia aliquando esse necessaria ad extinguendas hæreses, quando, scilicet, hæresis quæ a pluribus iisque insignibus Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos;

tunc

tunc enim ut dissidium componatur, vel ad unitatem revocentur errantes, & contumaces puniantur, necessarium est Concilium, in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Sed negamus cum D. August. necessarium esse Concilium generale, quoties aliqui Episcopi decretis dispersæ Ecclesiæ resistunt, & ab eo ad Concilium provocant. Nam quando D. August. vidit 18. Episcopos, qui, pro Pelagianis stantes, provocabant ad futurum Concilium, ut eorum frangeret contumaciam, docuit congregationem Synodi non esse necessariam, sufficiens competensque fuisse judicium quo ab Ecclesia per orbem dispersa damnati erant, ita ut post illud a sua contumacia per pœnas essent coercendi.

*Inst.* 3. D. August. *lib.* 2. *de Bapt. cap.* 4. loquens de rebaptizationis quæstione, ait: *Nec nos ipsi tale quid auderemus asserere, nisi universæ Ecclesiæ concordissima authoritate firmati, cui & ipse* (Cyprianus) *sine dubio cederet, si jam illo tempore quæstiones hujus veritas eliquata & declarata, per plenarium Concilium solidaretur.* Ergo hujusmodi quæstiones non possunt per Ecclesiæ dispersæ authoritatem, absque Concilio generali, definiri.

*Resp. nego conseq.* Utrumque enim verum est, & Ecclesiam dispersam supremo judicio posse religionis controversias definire; & tamen quosdam casus esse in quibus necesse sit Concilium generale congregare, v. gr. quando per Regna & Provincias multas, est magna divisio, quando multi nobiliorum Ecclesiarum Episcopi in eamdem fidei confessionem nolunt consentire; tunc enim, ut dissidium componatur, opus est Concilio in quo tam grave negotium tractetur ac discutiatur. Talis erat controversia de rebaptizandis hæreticis, pro qua, cum S. Cypriano, militabant omnes Africæ, Numidiæ, Mauritа-

ritaniæ, Ponti, & Orientis Ecclesiæ. Oppositam vero sententiam pugnabant cum sancto Stephano Occidentis Ecclesiæ. In his certe circumstantiis concedimus necessarium esse Concilium generale, non quidem defectu authoritatis in Ecclesia dispersa, sed tanquam medium aptius ad pacem conciliandam inter partes litigantes.

Quæres 1. *An Ecclesia sit infallibilis in doctrina disciplinæ?*

*Ante resp. nota:* Inter res faciendas, aliæ sunt omnino necessariæ & immutabiles, v. gr. *Quod talis contractus sit usurarius*, & vocantur, *res morum*. Aliæ sunt liberæ & mutationi obnoxiæ, v. g. *Communia sub una, vel duplici specie*; & vocantur, *res disciplinæ*, quæ vel est universalis pro tota Ecclesia invecta & probata; vel particularis pro aliqua particulari Ecclesia.

*Respond. Ecclesia non potest errare in disciplina generali, quæ ad omnes pertineat, præcipienda.*

*Prob.* Ex Conc. Apostolorum *Act.* 15. in quo præcipientes disciplinam generalem, & quidem non diu duraturam, nempe abstinentiam a sanguine & suffocato, asserunt se habere præsidem, & sibi assistentem, Spiritum sanctum. *Visum est*, inquiunt, *Spiritui sancto & nobis*, &c. atqui certum est de fide Ecclesiam non posse errare in his, pro quibus definiendis, præsidem habet, & sibi assistentem, Spiritum sanctum; ergo est de fide, ac revelatum in Scripturis, certum esse ac infallibile Ecclesiæ de disciplina universali judicium.

Hinc sacra facultas Parisiensis *anno* 1644. censura notando hanc Propos. Theophili Brachet, *Mos Ecclesiæ absolutionem concedendi ante satisfactionem expletam, abusivus est atque in-*

*intolerabilis*; declarat, *temerarium esse*, *atque erroneum*, *& hæreticum damnare disciplinam & consuetudinem Ecclesiasticam ab omnibus Catholicæ communionis Ecclesiis receptam*, *tanquam abusivam*, *& institutioni Christi atque Evangelicæ doctrinæ contrariam*.

Quæres 2. *An similiter Ecclesia sit infallibilis in præceptis morum & disciplinæ*, *quæ non toti Ecclesiæ communia sunt*, *sed quæ ad privatos homines*, *vel ad particularem Ecclesiam referuntur?*

*Resp. negat.* Quia circa hos mores & disciplinam particularem, judicium Ecclesiæ nititur testimoniis hominum qui possunt falli & fallere: unde quando aliquis, uxore unâ occultè ductâ, aliam publicè ducit, & Ecclesia jubet, ut, illâ priore relictâ, huic secundæ adhæreat, *ea in re sine dubio fallitur*, *& id præcipit homini quod rationi & Evangelio adversum est*; ait Canus (*p*); errat ergo errore facti, quamvis non erret errore juris, unde Innoc. III. cap. *a nobis*, de sent. excom. ait: *Judicium Dei veritati*, *quæ non fallit*, *nec fallitur*, *semper innititur*: *Judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur*, *quam & fallere sæpe contingit & falli*, &c.

Quæres 3. *An Ecclesia sit infallibilis in canonizatione Sanctorum?*

*Nota*: Canonizatio Sanctorum, est sententia canonica ac definitiva sanctitatis & gloriæ alicujus defuncti, a summo Pontifice lata, & universali Ecclesiæ proposita ac intimata, qua Canonizatus exponitur cultu publico venerandus.

*Nota* 2. Posse Ecclesiam errare in canonizatione Sanctorum docuit Joann. Wiclef, ut refert Thomas Waldensis *Tom. 3. de Sacramentalibus cap.* 122. idem sentire Lutheranos & Calvinistas certum est, cum in aliis similibus rebus

rebus nullam fere Ecclesiæ tribuant authoritatem; contra quos.

*Resp.* Una est omnium Catholicorum sententia, Ecclesiam non posse errare in canonizatione Sanctorum, ita ut aliquem canonizet, qui non sit Sanctus.

*Prob.* Quia si Ecclesia posset errare definiendo aliquem esse sanctum, posset etiam errare præcipiendo omnibus fidelibus, ut canonizato cultum exhibeant, in ejus honorem festum celebrent; atqui falsum consequens; tum quia Ecclesia non potest errare in legibus universalibus ferendi, quæ concernunt mores fidelium; atqui maxime refert ad mores fidelium, quod Ecclesia non erret in Sanctis canonizandis & colendis: *multum* enim, ait Canus (q), *refert ad communes Ecclesiæ mores scire, quos debeas religione colere: quare, si in illis erraret Ecclesia, in moribus quoque graviter falleretur; nec differt diabolum colas, aut hominem condemnatum.* Tum quia ex Div. August. Epistol. 118. *insolentissima insania est disputare, an sit faciendum quod tota facit Ecclesia*, quæ certe non potest obligari ad sequendum errorem, utpote cui in necessariis Deus non deest; ergo.

*Dices* 1. D. Aug. ait: *Multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna*; ergo.

*Resp. nego ant.* Hæc enim sententia in Augustino nullibi reperitur, ut testatur Bellarmin. quanquam si reperiretur, intelligi posset de impiis, qui superbissimis Mausoleis honorantur; vel de Martyribus Donatistarum, qui ab Hæreticis honorabantur ut Martyres, cum eorum animæ revera torquerentur in inferno.

Di-

(p) L. 5. de locis cap. 5. Conclus. 3.
(q) Lib. 5. de locis, cap. 5. Conclus. 3.

*Dices* 2. Quod nititur medio fallibili, est fallibile; atqui judicium Ecclesiæ in canonizatione Sanctorum, nititur medio fallibili; ergo.

*Prob. min.* Testimonium hominum est fallibile; atqui medium, quo nititur Ecclesiæ judicium in canonizatione Sanctorum, est testimonium hominum; ergo, &c.

*Resp. nego min.* Quamvis enim Ecclesia in hoc negotio requirat humana testimonia, tanquam manuductionem ad prudenter agendum, ejus tamen judicium nititur testimoniis divinis, quæ sunt vita Beatorum sancta, miracula per eorum merita, vel invocationem, facta, ac peculiariter lumen & assistentia Spiritus sancti a quo dirigitur: unde Div. Thom. quodlib. 9. art. 16. docet, quod *Pontifex potest certificari de statu alicujus per inquisitionem vitæ & attestationem miraculorum, & præcipue per instinctum Spiritus sancti, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Et Canus citatus ait: *Turpiter errabit Ecclesia in doctrina morum, si legem ferat de divo colendo, quem colere, si divus non est, & cum ratione, & cum Evangelio pugnat. Ne igitur tantus error in Ecclesia sit, Deus peculiariter providere credendus est, ne Ecclesia, qualibet hominum testimonia sequeretur, in Sanctorum canonizatione erret.*

Hinc Clemens VII. in canonizatione S. Antonii Paduani Bullam edens nomine Adriani VI. prædecessoris sui, dicit: *Considerans idem Adrianus, quod in eadem canonizatione non permissurus esset Deus eum errare*, &c.

Quæres 4. *An Ecclesia sit infallibilis in beatificatione Sanctorum?*

*Nota*: Beatificatio, est indulgentia, seu licentia facta a S. Pontifice, ut aliquis defunctus, BEATUS, possit appellari, eique cultus aliquis in aliqua Provincia, cum recitatione divini

vini Officii, exhiberi valeat. Conſtat ex Bullis beatificationis, in quibus non dicit Pontifex, *Definimus*, ſed, *indulgemus, ut BEATI nomine nuncupetur*, &c.

Reſp. *Evidenter credibile eſt Eccleſiam non poſſe errare in beatificatione Sanctorum.*

*Prob.* Quia in proceſſu beatificationis Eccleſia procedit maturo & alto judicio, multis, & exactis inquiſitionibus, probationibus per multas Congregationes perpenſis & examinatis, cum profunda indagine probitatis vitæ, feliciſſimi exitus, ac miraculorum, (quæ divina ſunt teſtimonia) beatificandi interceſſione perpetratorum; atqui iſta omnia faciunt rem evidenter credibilem; ergo, &c. Hinc fit ut univerſus conſenſus totius populi Chriſtiani, ut certum teneat, beatificatum eſſe in cælo.

Quæres 5. *Qua certitudine tenendum ſit, Eccleſiam non poſſe errare in canonizatione & beatificatione Sanctorum?*

*Reſp.* Licet non ſit certum certitudine fidei divinæ, eſt tamen certum certitudine fidei Eccleſiaſticæ, omni certitudine humana majore, quæ cum in Spiritus ſancti aſſiſtentia ſubnixa ſit, in errorem inducere nequaquam poteſt.

Prob. 1. *Quod non ſit de fide divina certum Eccleſiam non poſſe errare in Sanctorum beatificatione*, quia quod de fide divina eſt certum, non eget ulteriori certitudine: imo cum injuria certitudinis fidei, novæ fierent inquiſitiones, conſultationes, & examina; atqui ad procedendum ad canonizationem Beatificati, novæ inquiſitiones, conſultationes, & examina inſtituuntur; ergo.

Prob. 2. *Quod non ſit fide divina certum, Eccleſiam non poſſe errare in canonizatione Sanctorum*, quia nulla extat aperta Eccleſiæ definitio, quæ decernat iſtam rem eſſe fide divina te-

tenendam, nec contrarium damnavit tanquam hæreticum, ficut damnari folent illa quæ opponuntur iis quæ fide divina credimus; ergo, &c.

Reftat ergo certum effe Ecclefiam non poffe errare in canonizat. Sanctorum, certitudine fidei Ecclefiafticæ, in Spiritus fancti affiftentia fubnixæ, qua, ut ait Canus citatus, *Deus peculiariter providere cenfendus eft, ne Ecclefia, quantumlibet hominum teftimonia fequatur, in Sanctorum canonizatione erret. Cujus quidem peculiariffima providentia abunde magnum argumentum eft, quod nunquam infirmata eft fides ab humanis teftibus femel in hujufmodi judiciis fufcepta.*

*Confirmatur*, Ex D. Thom. qui *quodlib.* 9. *art.* 16. poftquam dixit, certum effe, quod impoffibile fit judicium univerfalis Ecclefiæ errare in his quæ ad fidem pertinent; in aliis vero fententiis, quæ ad particularia facta pertinet, ut cum agitur de poffeffionibus, vel de criminibus, vel de hujufmodi, poffibile effe judicium Ecclefiæ errare, propter falfos teftes, fubjungit: *canonizatio vero Sanctorum medium eft inter hæc duo: quia tamen honor, quem Sanctis exhibemus, quædam profeffio fidei eft, qua Sanctorum gloriam credimus, pie credendum eft quod nec etiam in his judicium Ecclefiæ errare poffit.*

*Dices*, D. Bonaventura opufculo contra Guill. docet: *ad infidelitatem fpectare de fancti canonizati gloria dubitare*; ergo, &c.

*Refp. dift. ant.* Spectare ad infidelitatem late dictam, fumptam nimirum pro pertinacia non credendi quidquid fub motivo Ecclefiaftico diftricte credere debemus, *conc.* ad infidelitatem ftricte fumptam, nempe pro pertinacia non credendi quidquid fide divina credere tenemur, *nego ant.* porro D. Bonav. loquitur de infidelitate late dicta, cujus reus

eft

est qui in re gravi ad religionem spectante, in dubium revocat Ecclesiæ ea de re judicium.

*Resolves*, Asserere Ecclesiam posse errare in canonizatione Sanctorum, esse erroneum, temerarium, scandalosum & impium. 1. *Est erroneum*, quia opponitur communi sensui fidelium. 2. *Est temerarium*, quia adversatur communi Theologorum sententiæ. 3. *Est scandalosum*, quia inde potest in animis fidelium oriri scandalum. 4. *Est impium*, quia est contra religionem & cultum sanctis debitum.

Quæres 6. *An Ecclesia possit errare in approbatione Ordinis Religiosi?*

*Resp.* Non potest esse erroneum Ecclesiæ judicium, quo decernit aliquem Ordinem Religiosum quoad suum proprium institutum esse bonum, ac divinæ legi & Evangelio consentaneum; atque ideo per se utilem ad christianam perfectionem acquirendam.

*Prob.* Ecclesia non potest, authoritate sibi a Deo concessa, approbare tanquam bonum & honestum, id quod revera malum est & inhonestum; ergo non potest definire aliquem vitæ statum, esse statum perfectionis, qui talis non esset; tum quia hoc esset in detrimentum Ecclesiæ; tum quia sic definiendo erraret circa veritatem magni momenti, maximeque ad mores pertinentem.

*Dices*. Ecclesia suppressit & extinxit Ordines Religiosos, quos prius approbaverat; ergo.

*Resp. nego conseq.* Si enim aliquando Ecclesia aliquos Ordines extinguere compulsa fuerit, non inde factum est, quod in suo origine perversi fuerint, sed quod a prima instituti sanctitate, vel defecerint degeneres subinde discipuli, vel inutiles & temporum conditioni idonei amplius non fuerint illi Ordines.

§. II. *An Ecclesia sit infallibilis in censura librorum, seu in factis dogmaticis & doctrinalibus.*

*Nota* 1. Duplex est genus quæstionum circa quas Ecclesia pronuntiare potest, nempe quæstio juris, & facti.

Quæstio *juris*, Est ea, qua quæritur qualis sit in se hæc, vel illa, doctrina, an vera, vel falsa; an orthodoxa, vel heterodoxa; v. g. cum quæritur, *Utrum B. Virgo sit Mater Dei?*

Quæstio *facti* duplex est, nempe facti simplicis, quod & historicum & personale dicitur; & facti doctrinalis, seu dogmatici.

Quæstio *facti simplicis*, est ea quæ spectat veritatem rei gestæ, nempe crimen vel innocentiam alicujus personæ, internum animi sensum, &c. v. g. *Utrum Jansenius sit author hujus libri?* circa hanc quæstionem certum est Ecclesiam non esse infallibilem, cum ejus de facto mere personali judicium fundetur aut in sensibus, aut in testimoniis hominum incertis, & fallacibus.

Quæstio *facti dogmatici*, est ea quæ est de aliquo facto, jure, seu dogmate, permixto; sive quæ est de aliquo dogmate fidei, illiusque attributione alicui libro, v. g. *Utrum, in hoc qui sub nomine Jansenii circumfertur libro, doctrina contineatur Heretica?* hæc quæstio vocatur facti jure permixti, quatenus duas quæstiones complectitur, unam juris, nempe, *Utrum hæc doctrina sit Heretica?* alteram facti, nempe, *Utrum hæc doctrina Heretica in sensu proprio & obvio hujus libri, qui sub nomine Jansenii circumfertur, in illo sit contenta & expressa?*

*Nota* 2. Hic unice quæritur, utrum falli possit Ecclesia, dum de sensu orthodoxo, vel heterodoxo propositionum, vel librorum, decretorie pronuntiat. Ideo.

CON-

## CONCLUSIO.

*Ecclesiæ judicium, de sensu librorum, & propositionum, definientis, est infallibile.*

*Prob.* 1. Ecclesia est infallibilis in his quæ ad fidem pertinent, ut fide constat, & probavimus supra; atqui judicium de sensu orthodoxo, vel heterodoxo librorum, ad fidem pertinet; ergo, &c.

*Prob. min.* 1. Ex Div. Leone, qui scribens ad Synodum Chalcedon. asserit: *Pertinere ad puritatem fidei atque doctrinæ, damnare hæreses cum suis authoribus.* Ergo.

*Prob. min.* 2. Illud judicium pertinet ad fidem, sine quo fides non potest custodiri, ac defendi, nam de munere Ecclesiæ est, illibatam custodire fidem, eamque contra omnes novitates defendere, juxta illud Apost. (r) *o Timothee depositum custodi, devitans prophanas novitates.* Atqui sine infallibili Ecclesiæ judicio de sensu librorum, fides illibata custodiri non potest, nec defendi; (cum sine eo, nec Sanctorum Patrum libros, in quibus fides traditur, approbare; nec Hæreticorum scripta, in quibus evertitur, reprobare possit); ergo Ecclesiæ de sensu librorum judicium pertinet ad fidem.

*Prob.* 2. In hoc Ecclesiæ definitio est infallibilis, pro quo definiendo, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem authoritatem; atqui Ecclesia pro definiendis factis doctrinalibus, tum sua praxi, tum sua declaratione, judicat sibi a Christo datam esse infallibilem authoritatem; ergo, &c...... major est certa, si enim Ecclesia hoc privilegium immerito sibi arro-

(r) 1. ad Tim. 6.

arrogaret, circa ipsum dogma erraret; pertinet enim ad dogma scire, utrum Ecclesia privilegium infallibilitatis a Christo acceperit, vel non, in factis doctrinalibus definiendis, & fidelibus, ut suo subscriberent judicio, sub Anathematis pœna compellendis; Itaque;

*Prob. prima pars min.* Nempe, *Ecclesiam sua praxi judicare sibi a Christo datam authoritatem definiendi infallibiliter facta doctrinalia.* Quia Ecclesia semper damnavit hæreses & hæreticos, ergo sua praxi judicavit, &c.

*Prob. ant.* Ecclesia in Conc. Nicæno damnavit Arium cum ejus doctrina erronea, (*s*) his verbis: *Placuit, Concilium communibus suffragiis anathema denuntiare, & ei ipsi* (Ario,) *& nefariæ ejus opinioni*; item Ecclesia in Synodo Palæstina damnavit perversam Pelagii doctrinam, ut testatur D. August. (*t*) cum vero Pelagius negaret illa scripta esse sua, a Concilio coactus fuit ea Anathematizare: *Synodus dixit: quoniam negas te talia scripsisse, Anathematizas eos qui sic tenent? Pelagius respondit; Anathematizo.* Infinita hujusmodi exempla proferre possem, sed non sinit brevitas proposita.

*Prob. secunda pars min.* nempe, *Ecclesiam sua declaratione judicare se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quæstionibus.* 1. Ecclesia in Conc. Chalcedon. generali IV. act. 6. damnando Nestorium, Eutichem, & Dioscorum dicit: *Nestorio & Eutichi anathema. Trinitas hos tres damnavit, Trinitas hos tres ejecit.* Ergo judicavit sibi a Christo datam infallibilem in ejusmodi factis cum dogmate connexis definiendis authoritatem.

2. In Concil. generali V. Constantinop. II. fuit

(s) Epist. Synodica ad Ecclesiam Alexandrin.
(t) L. de gestis Pelagii, c. 6.

fuit excitata controversia de uno sensu trium famosorum Capitulorum, seu de facto doctrinali, nempe, utrum erroneus Nestorii sensus, jam in Concil. Chalcedon. damnatus, contineretur in libris Theodori Mopsuesteni Episcopi, in libris Theodoreti adversus S. Cyrillum, in Epist. Ibæ Edesseni Episc. ad Marium Persam; atqui S. Synodus tria illa Capitula sub Anathematis pœna damnans, declarat se ea damnare virtute horum verborum, *Porta inferi non prævalebunt adversus eam*, &, *sponsabo te mihi in fide*, &c. quibus Christus promisit Ecclesiæ infallibilem in rebus Religionis authoritatem; ergo Ecclesia profitetur se infallibilem in definiendis facti doctrinalis quæstionibus ... *Prob. min.* Patres Synodi antequam Canones, quibus tria Capitula damnantur, statuant, authoritatem Ecclesiæ sic explicant: *In memoria tenentes promissiones de sancta Ecclesia factas, & qui dixit quod* portæ inferi non prævalebunt adversus eam, *id est, Hæreticorum mortifera lingua: recordantes autem & quæ per Ozeam Prophetata sunt in quibus dicit*: & sponsabo te mihi in fide & cognosces Dominum .... *nos autem mandatum habentes per doctrinam rectam exhortari populum.... necessarium esse putavimus capitulis comprehendere & prædicationem veritatis, & Hæreticorum, nec non eorum impietatis condemnationem*. Postea tribus Canonibus damnat tria capitula, eorumque defensores Anathematizat. *Quo judicio*, ait Cardinalis Norisius in Apologia Monachorum Scythiæ, *Demonstratur in damnandis propositionibus in sensu ab auctoribus intento, non errare Ecclesiam; neque latum ab ea semel judicium posse retractari*.

*Prob.* 3. *ratione*, Ecclesia, fatentibus ipsismet adversariis, potest certo & infallibiliter judicare de sensu seu doctrina propositionis avul-

ſæ ex libro & in ſe nude conſideratæ ; v. gr. de hac prop. *Interiori gratiæ, in ſtatu naturæ lapſæ, nunquam reſiſtitur*. Sic enim purum dogma continet. Ergo ſimiliter poteſt certo & infallibiliter judicare de ſenſu, ſeu doctrina ejuſdem, prout attribuitur libro Janſenii, v. g. an iſta prop. *interiori gratiæ*, &c. poſſit colligi ex libro Janſenii; nulla enim eſt diſparitas, cum nullum ſit diſcrimen inter propoſitionem quæ prout avulſa ex libro ſeparatim proponitur, & eamdem prout in libro continetur; econtra ſenſus propoſitionis in libro melius dignoſci poteſt ex antecedentibus & conſequentibus totius libri, quam ex conſideratione ejuſdem prop. ſeparatæ & truncatæ.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. In quæſtionibus facti errare poſſe Eccleſiam, ſenſerunt, qui de hac re ſcripſerunt, ad cenſuram uſque famoſarum V. Propoſitionum Janſenii; ergo opinio infallibilitatis Eccleſiæ in quæſtionibus facti, eſt nova & a ſcholis eliminanda.

*Reſp. diſt. ant.* In quæſtionibus facti particularis, ſeu perſonalis, *conc. ant.* facti dogmatici, *nego ant.* cum enim factum perſonale ſpectet perſonæ ſtatum, v. g. innocentiam, crimen, internum ſenſum, quorum cognitio ex teſtimoniis hominum fallacibus pendet, conſequens eſt, ut de eis Eccleſiæ judicium incertum ſit, & errori obnoxium; at judicium Eccleſiæ de facto doctrinali, ſeu doctrina in libris expreſſa, non pendet ex teſtimoniis hominum, ſed ex collatione doctrinæ in libris contentæ cum Scriptura & traditione, certis fidei noſtræ regulis; unde fit ut Eccleſia, ſpeciali Dei aſſiſtentia adjuta, nec falli, nec fallere poſſit.

Prob.

*Prob. ant.* Authoritate Theologorum qui ad medium usque sæculum XVII. scripserunt.

Div. Thom. Quodlibeto 9. *quæst.* 8. *art. ult.* ait: *In sententiis quæ ad particularia facta pertinent .... possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes.*

Melchior Canus (*u*) ait: *In moribus non toti Ecclesiæ communibus, sed qui ad privatos homines, vel Ecclesias, referuntur, errare per ignorantiam Ecclesia potest.*

Joann. Gerson. (*x*) dicit: *Communiter Doctores asserere, errare posse Ecclesiam in iis quæ sunt facti, non vero in iis quæ sunt juris.*

Bellarm. (*y*) *Conveniunt omnes Catholici & Hæretici in duobus: 1. Posse Pontificem, etiam ut Pontificem, & cum suo cœtu Consiliariorum, vel cum Concilio generali, errare in controversiis facti particularibus, quæ ex informatione, testimonioque hominum, præcipue pendent;* ergo, &c.

*Resp. nego cons.* Hi enim Theologi, & alii, quos cum fastu congerit vitasse, loquuntur de factis particularibus, de quibus Ecclesia judicium fert ex relatione & testimoniis hominum; atqui de factis pure personalibus judicat Ecclesia ex relatione & testimoniis hominum; ergo loquuntur de factis pure personalibus; namque:

1. D. Thom. clare designat facta personalia in verbis quæ omittuntur in objectione, ait enim: *In sententiis quæ ad facta particularia pertinent, ut cum agitur de possessionibus, vel de criminibus,* &c. *possibile est judicium Ecclesiæ errare propter falsos testes.*

2. Canum loqui de factis personalibus constat

(*u*) L. 5. de locis, cap. 5. Conclus. 3.
(*x*) Tract. de potest. Eccles. & Laica, cap. 16.
(*y*) L. 4. de summo Pontif. cap. 2.

ſtat ex exemplo quod adducit: *Cum quis enim*, ait, *occulte una uxore habita, alteram ducit publice, jubet illi Eccleſia, ut priore relicta, poſteriorem accipiat, qua in re ſine dubio fallitur, & id præcipit homini quod rationi & Evangelio adverſum eſt*. Refert idem exemplum Gerſo citatus, & addit: *ſed iſtud eſt unum factum, & non unum jus*. Utique eſt factum pure perſonale.

3. Bellarminum loqui de factis pure perſonalibus conſtat, tum ex cauſa fallibilitatis Eccleſiæ in factis quæ adducit, quia *ex informatione, teſtimoniiſque hominum, præcipue pendent*, tum ex exemplis quæ profert ibidem; *ut, an talis ſit promovendus ad Epiſcopatum, an jure fuerit promotus, an videatur deponendus?*

Porro, omnes alii ad unum Theologi examinentur, certo certius videbitur ex unica quam adducunt ratione, & exemplis quæ referunt, eos de factis pure perſonalibus locutos fuiſſe.

*Inſt.* 1. Bellarm. (z) expendens Honorii cauſam, poſtquam conatus eſt probare adulteratam eſſe VI. Synodum, addit: *Quod ſi aliquis non poſſit adduci ut credat corruptam eſſe VI. Synodum: is accipiat alteram ſolutionem, quæ eſt Joannis a Turre-Cremata, lib. 2. de Eccleſ. cap. 93. qui docet Patres Synodi damnaſſe quidem Honorium, ſed ex falſa informatione, ac proinde in eo judicio erraſſe . . . . Itaque tuto dicere poſſumus hos Patres deceptos ex falſis rumoribus, & non intellectis Honorii Epiſtolis, immerito cum Hæreticis connumeraſſe Honorium*. Ergo Bellarminus ſenſit Eccleſiam errare poſſe in factis dogmaticis.

*Reſp. nego conſeq.* Nam hic Bellarm. loquitur de

(z) L. 4. de Rom. Pontif. cap. 11.

de facto mere personali Honorii, nimirum de ejus sensu personali & interno, cujus decisio pendet principaliter *ex informatione & testimoniis hominum*, liquet ex his verbis; *ex falsa informatione* & *ex falsis rumoribus*, alias sibi contradiceret; nam, lib. 2. de Sacramentis, cap. 25. ait: *Non habemus testimonium infallibile, quod Concilia illa fuerint, & legitima fuerint, & hoc aut illud definierint, nisi quia Ecclesia, quæ nunc est, & errare non potest, ita sentit & docet.* Atqui quod aliquod Concilium tale fuerit, quod fuerit legitimum, quod hoc vel illud definierit, sunt facta doctrinalia; ergo ex Bellarm. Ecclesia est infallibilis in factis doctrinalibus.

*Nota:* Bellarminum per *Patres Synodi* intellexisse *Græcos*, cum certum sit Turre-Cremata errorem facti in causa Honorii rejicere in solos Græcos, sicut & ipse Bellarminus in solutione objectionis, quam sibi hic proponit dicens: *A Joanne IV. Martino I. Agathone & Nicolao I. SS. Pontificibus, & a toto Concilio Rom. sub Martino congregato, eas Epistolas* (Honorii) *melius esse intellectas, quam a Græcis in Concilio VI.*

*Inst.* 2. Bellarm. loquitur *de Epistolis* Honorii a Patribus VI. Concilii *non intellectis*. Ergo agit de ejus sensu litterali, non personali.

*Resp. dist. ant.* Loquitur de Epistolis Honorii male intellectis secundum sensum ejus personalem & internum, *conc. ant.* secundum sensum litteralem, *nego ant. & conseq.* nam judicium de sensu litterali textus, qui ob oculos versatur, non fit *ex informatione & rumoribus*, sed ex consideratione significationis vocum & propositionum, cum Spiritus sancti gratia, facta, earumque collatione cum Scriptura & traditione.

*Objicies* 2. Illud Ecclesiæ judicium non est infallibile, quod aliquando revocat Ecclesia; atqui

atqui suum de textibus, & libris dogmaticis, judicium aliquando revocavit Ecclesia, ergo.

*Prob. min.* Aliquot exemplis.

1. Concilium Antiochenum vocem. *Omousios*, proscripsit, quam tamen postea Concil. Nicænum I. approbavit.

2. Ante Concil. Ephesin. hæc vox, *Christotocos*, habebatur Catholica; atqui tamen Concil. Ephesin. illam improbavit.

3. Concil. Chalcedonense tria capitula famosa approbavit tanquam Catholica; atqui illa, tanquam hæretica, Concilium V. damnavit; ergo.

*Resp. ad 1. dist. ant.* Concil. Antiochenum vocem, *Omousios*, proscripsit, secundum sensum proprium & orthodoxum, *nego ant.* secundum sensum heterodoxum, quem Paulus Samozatenus huic voci attribuebat, *conc. ant.* Paulus Samozat. per hanc vocem, *Omousios*, intelligebat filium habere substantiam ejusdem speciei cum substantia Patris, sed numero distinctam ab illa; quem sensum merito Concilium reprobavit.

*Resp. ad 2. dist. min.* Concil. Ephes. vocem, *Christotocos*, improbavit, in se absolute, & in sensu ab Ecclesia usitato, *nego min.* in sensu Nestorii, qui, negando unionem hypostaticam, per hanc vocem, *Christotocos*, excludebat istam, *Theotocos*, seu Dei Genitrix, *conc. min.* hic enim sensus est hæreticus.

*Resp. ad 3. nego ant.* Nam in Concil. Chalced. de tribus Capitulis nihil fuit agitatum, sed solum de admittendis ad communionem Theodoreto & Iba, qui, postquam dixerunt Anathema Nestorio & Eutychi, atque Epistolæ sancti Leonis ad Flavianum subscripserunt, ad eam admissi fuerunt, ut de Iba testatur Anatholius Constantinop. Act. 3. Concilii Chalced. *Omnem de eo, Iba, abjicio suspicionem, quoniam consentit & subscribit ei, quæ nunc de fide*

*fide sententia data est a S. Concilio, & Epistola sanctissimi Archiepiscop. Romæ Leonis*. Hinc Vigilius Papa, qui confirmavit V. Synodum, ait: *Absit ut tam horrendas blasphemias Patres Chalcedonenses approbaverint*. Idem asserit Vigilius Papa in suo constituto.

*Inst*. 1. Legati S. Pontificis in Conc. Chalced. sententiam pronuntiantes, dixerunt: *relectis chartis agnovimus ex sententia RR. Episcoporum, Ibam innoxium approbari*. Ergo Conc. approbavit Epistolam Ibæ.

*Resp. nego conseq*. Non enim Ibas innoxius visus est, quia ejus Epistola innoxia, sed quia, cum fuerit interrogatus Ibas, ex ejus responsis deprehensus est orthodoxus. Nam, ut ait Eunomius Nicomediæ Episcopus: *In quibus dicendo male culpare visus est B. Cyrillum, in postremis recte confessus, illa, in quibus culpaverat, refutavit; unde & ego*, addit, *anathematizantem cum Nestorium & Eutichem & impia ejus dogmata . . . . dignum esse Episcopatu decerno*.

*Inst*. 2. Legati summi Pontificis dixerunt: *Relecta ejus Epistola, agnovimus eum esse orthodoxum*. Ergo ejus Epistola declarata est orthodoxa.

*Resp. nego conseq*. Equidem dicunt Legati Epistolam Ibæ fuisse relectam, ipsumque Ibam esse orthodoxum, sed nullo modo dicunt Epistolam esse orthodoxam, quæ duo valde diversa sunt & distinguenda.

*Inst*. 3. In eodem Concilio Maximus Antiochenus dixit: *Ex relecto quoque rescripto Epistolæ*, Ibæ, . . . *orthodoxa ejus declarata est dictatio*. Ergo.

*Resp. nego conseq*. Ex 200. enim, & amplius, Episcopis, quibus constabat illud Concilium, solus Maximus Epistolam Ibæ orthodoxam de-

claravit; qui, ut recte observant Patres V. Concilii, collat. 6. *In Conciliis, non unius, aut alterius interlocutio, attendi debet, sed quæ ab omnibus, vel a majori parte definiuntur*. Ergo, &c.

*Objicies* 3. Pelagius II. in Epist. ad Episcopos Istriæ, de Epist. Ibæ loquens, ait: *Licenter unusquisque eam reprehenderet, etiamsi Episcopi in eodem Concilio* (Chalcedonensi) *residentes, suis illam subscriptionibus approbassent*. Ergo ille Pontifex agnovit Ecclesiæ judicium de tribus capitulis non esse infallibile, alias non potuisset rescindi.

*Resp. nego conseq.* Non enim ita loquitur Pelagius, quod sentiret Ecclesiæ judicium de textibus dogmaticis esse errori obnoxium, sed quod actio Concilii decima, in qua quæstio de authoribus trium Capitulorum fuit ventilata, non fuit approbata & confirmata a S. Leone, qui noluit, ut ea, quæ post actionem sextam gesta sunt, authoritatem haberent Concilii generalis.

*Objicies* 4. Vigilius S. P. constitutum edidit ne tria capitula damnarentur, eo quod putaret illa fuisse a Conc. Chalced. approbata; atqui tamen confirmavit V. Synodum in quo damnata fuerunt; ergo.

*Resp. dist. maj.* Ne damnarentur, in se ipsis spectata, seu, secundum doctrinam Nestorianam quam continebant, *nego maj.* ne damnarentur una cum authorum nomine, *conc. maj.* Verebatur enim ne, si cum authorum nomine damnarentur tria capitula, in aliquibus lædi videretur authoritas Concilii Chalced. in quo Theodoretus & Ibas fuerant absoluti; unde in V. Concilio, damnando tria capitula, personas Theodoreti & Ibæ non damnavit.

*Objicies* 5. Multi Episcopi diu V. Concilio restiterunt, & damnationem trium capitulorum reje-

rejecerunt; ergo ſenſerunt judicium Eccleſiæ de factis dogmaticis non eſſe infallibile.

*Reſp. diſt. ant.* Damnationem trium capitulorum rejecerunt, eo quod crederent Eccleſiam falli poſſe in ſuo de textibus dogmaticis judicio, *nego ant.* eo quod falſo, & ex errore, crediderint tria capitula in Concilio Chalced. approbata fuiſſe, & Concilium V. non eſſe generale, *conc. ant.* Unde illi Epiſcopi tanquam ſchiſmatici habiti ſunt ab Eccleſia, nec ad ejus communionem fuerunt admiſſi, niſi poſtquam tria capitula damnarunt, & Concilium V. ut legitimum & generale ſuſceperunt.

*Objicies 6.* Eccleſia non eſt infallibilis circa ſenſum authoris perſonalem; ergo nec circa ſenſum litteralem.

*Reſp. nego conſeq.* Diſparitas eſt, quod, cum infallibilitas ſit Eccleſiæ conceſſa ad recte docendum populos res fidei & morum, non eſt neceſſe ut hanc habeat circa ſenſum perſonalem authorum, qui, cum in mente delitescat, veram fidem & bonos mores adjuvare nec depravare poteſt in aliis: econtra ſenſus litteralis ad veram fidem & mores aliorum juvandum vel depravandum multum valet, cum ab omnibus legi & percipi poſſit, & ideo graviſſima eſt ratio Eccleſiæ attribuendi infallibilitatem circa ſenſum litteralem authorum dogmaticorum.

*Inſt. 1.* Eccleſia ſæpe anathematizat & libros dogmaticos & eorum authores; atqui non anathematizat authores, niſi propter ſenſum eorum perſonalem; ergo non magis eſt infallibilis circa ſenſum litteralem, quam circa perſonalem.

*Reſp. diſt. maj.* Anathematizat & libros dogmaticos, & eorum authores, eodem genere certitudinis, *nego maj.* diverſo, *conc. maj.* Nam cum Eccleſia anathematizat librum dogmaticum, definit ſenſum illius litteralem eſſe hetero-

rodo-

rodoxum, in quo judicio est infallibilis ex promissionibus Christi; at eum anathematizat authorem libri dogmatici, solum declarat se illum habere ut hæreticum, & ab omnibus Catholicis ut talem habendum propter sensum illius personalem, qui ex sufficientibus indiciis cognoscitur esse conformem sensui litterali hęretico, in qua declaratione Ecclesia potest absolute errare, licet prudenter judicet; verum hic error meri facti non noceret puritati doctrinę, nec per illum Ecclesia fideles ad falsum aliquod dogma suscipiendum induceret.

*Inst.* 2. Ecclesia damnavit V. famosas Jansenii propositiones *in sensu ab authore intento*; atqui talis sensus est personalis; ergo.

*Resp. nego min.* Nam Ecclesia per has voces, *in sensu ab authore intento*, intelligit sensum ab authore intentum per librum ejus, seu sensum ab authore in suo libro expressum, ut explicat Clem. XI. in constit. *Vineam Domini Sabaoth*, dum dicit: *Damnatum in V. propositionibus Jansenii libri sensum ab omnibus Christi fidelibus .... damnari debere*. Ergo Ecclesia per hęc verba, *in sensu ab authore intento*, damnavit sensum litteralem, non personalem Jansenii ad quem non attendit, nam librum Jansenii, non ipsum Jansenium damnavit ut hęreticum.

Quęres 1. *Quomodo fideles teneantur Ecclesiæ de sensu librorum judicio subscribere & acquiescere?*

*Resp.* Tenentur in conscientia acquiescere ex intimo mentis ac judicii consensu & approbatione; nec sufficit ut acquiescant religioso, ut ajunt, silentio, id est, non sufficit, ut, intus & animo dissentientes, exterius prę reverentia sileant, nihilque dicant, aut scribant contra definitionem Ecclesię circa factum.

*Prob.* Tale obsequium constitutionibus Apostolicis

licis debent prę̃stare fideles, quale exigitur ab Ecclesia; nam authoritas in superioribus imperandi, inferioribus imponit obsequendi necessitatem; atqui Ecclesia exigit ut constitutionibus Apostolicis prę̃stetur obsequium mentis, ut constat ex formulario, quod ab omnibus subscribendum mandavit Alexand. VII. (*a*) in quo sub juramento dicitur: *Ego N. constitutioni Apostolicæ Innocentii X. datæ die 31. Maji 1653. & constitutioni Alexand. VII. datæ 16. Octob. 1656. SS. Pontificum me subjicio, & V. propositiones ex Cornelii Jansenii libro, cui nomen,* Augustinus, *excerptas, in sensu ab eodem authore intento, prout illas sedes Apostolica damnavit, sincero animo rejicio ac damno, & ita juro, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.* Cujus formularii subscriptionem pure & simpliciter *absque ulla distinctione, restrictione, seu expositione*, præcepit Innoc. XII. (*b*).

Hinc libellus, cui titulus, *Casus Conscientiæ*, in quo hæc erat prop. *Post subscriptionem simplicem sine ulla restrictione formulæ Alexand. VII. satis est si quis ergo factum Jansenii ab Ecclesia definitum, religiosum duntaxat servet silentium*, fuit damnatus a Clem. XI. (*c*) & a Cardinali Noallio (*d*) qui declaravit dictam prop. *Adversarii constitutionibus Innoc. X. & Alex. VII. & Brevibus Innoc. XII. receptis in comitiis generalibus Cleri Gallicani an. 1706. de novo excitare jam definitas quæstiones, favere æquivocationibus, mentalibus restrictionibus, & etiam perjuriis, ac derogare authoritati Ecclesiæ.*

Quo-

(*a*) Bulla, Regiminis Apost. data 1665.
(*b*) Brevi, ad Episc. Belgii ann. 1694.
(*c*) Brevi dato, ann. 1703.
(*d*) Mandato anni 1703. 22. Febr.

Quomodo, quæso, a mendacio & perjurio excusandus, qui cum juramento profitetur *se sincero animo prop. ex libro Jansenii excerptas damnare in sensu ab eodem authore intento*, quas tamen intus & animo non damnat, nec rejicit, imo tanquam veras & orthodoxas admittit.

*Objicies* 1. In definitionibus, factum simul & jus comprehendentibus, circa factum sufficit religiosum silentium; ergo.

*Prob. ant.* Clem. IX. (*e*) ad pacem Ecclesiæ admisit quatuor Episcopos, Andegavensem, Bellovacensem, Apamiensem, & Aletensem; atqui illi docuerant pro subscriptione formularii sufficere erga factum Jansenii solam reverentiam silentii, nec hanc revocaverant sententiam; ergo.

*Resp. nego secundum part. min.* Non enim admissi sunt ad pacem, nisi postquam Clementi IX. declararunt se aliorum Episcoporum Gallorum institutum imitatos fuisse; *Quamobrem*, ajunt, (*f*) *congregata sicut illi*, (Episcopi Galli) *diœcesana Synodo, & imperata nova subscriptione, nos etiam subscripsimus... quod, in Apostolicas constitutiones, obsequium injunxerunt, injunximus*. Sic etiam testatur Episcopus Laudensis (g) dicens: *Nova, necnon sincera, subscriptione aliis Episcopis consentiunt Illustrissimi Aletensis, Apamiensis, Andegavensis & Bellovacensis, ut disertis verbis professi sunt*.

Idem declarat Clemens IX. in brevi ad Regem Christianissimum, dato 28. Septembr. 1668. *Cum lætitia*, inquit, *cognovimus in simplici & pura subscriptione formularii quatuor illorum Episcoporum obedientiam & obsequium*.

*Inst.* 1. Cardinalis Rospigliosus in sua relatione;

(e) Brevi dato 19. Januar. 1669.
(f) Epist. data 1. Septemb. 1668.
(g) Epist. ad Clem. IX. data 22. Septemb. 1669.

tione, certum facit Pontificem, *Quod ad pontificiam de facto* Janſenii *ſententiam, videri eam Epiſcopis cum reverentia excipiendam, ſed intra eos fines, quos in ejuſmodi cauſis Cardinales Baronius, Bellarminus, Richelius, Palavicinus, & PP. Sirmundus & Petavius determinant, nimirum, ne quid pronuntietur, ſcribatur, doceaturve ipſi contrarium.* Atqui hæc forma ſubſcribendi, eſt reverentiam filentii, cum qua ſola eos ad pacem admiſit Clem. IX. ergo reverentia illa ſufficit.

*Reſp. diſt. min.* Hæc formula ſubſcribendi, eſt reverentia ſilentii erga factum perſonale Janſenii, *conc.* erga factum doctrinale, nempe circa attributionem ſenſus erronei quinque propoſitionum libro Janſenii, *nego min.* Hanc fuiſſe mentem Pontificis conſtat. 1. Quia in Epiſtol. quam ſcripſit poſtea quatuor Epiſcopis, declarat, *nullam circa illud* formularium *exceptionem, aut reſtrictionem, admiſſurum unquam fuiſſe*. 2. Quia in dicta relatione Cardinalis Roſpiglioſi dicitur: *Si nihil ibi*, nempe in actis verbalibus quatuor Epiſcoporum; *affirmatum fuiſſet præterquam poſſe Pontificem falli in quaſtionibus de facto, prout ſupra nu.* 153. (in quo agitur de facto mere perſonali) *explicavimus, prudenti rem diſſimulatione ſupprimendam exiſtimabat* Pontifex; *ſin vero aſſeruiſſent Epiſcopi nolle ſe pro hæreticis agnoſcere quinque propoſitiones in ſenſu Janſenii, quemadmodum ab Apoſtolica ſede fuerant damnata*, en factum doctrinale, *Id ſane nullatenus ferre, neque in re tanti momenti quidquam connivere, quinimo acerrime obviam ire ſtatuerat*: Et poſtquam retulit ea, quæ ſunt in objectione poſita, addit: *De formula vero eoſdem* quatuor Epiſcopos *profiteri, ſinceritate & fide qua eſſe maxima poſſet, ei ſe ſubſcripſiſſe, & quinque*

pro-

*propositiones tum damnavisse, tum damnandas curasse sine ulla exceptione aut limitatione, in quolibet sensu in quo ab Ecclesia damnata fuissent*. Ergo illi Episcopi quinque propositiones in sensu Jansenii, in quo revera eas damnavit Ecclesia, se eas quoque reprobare significabant, ac definitioni facti acquiescere. Est enim hæc facti doctrinalis quæstio, *Utrum Jansenii sensus erroneus sit, & damnatus*; & eo ipso huic quæstioni acquiescere censetur, quo declarat se damnare V. propositiones in eo omni sensu, in quo eas damnavit Ecclesia.

*Inst.* 1. Episcopi, qui in V. Concilio damnaverant tria capitula, invitabant contumaces ad pacem, etiam non mutata sententia, ut testatur Facundus, *lib.* 2. *cap.* 3. Ergo persuasum illis fuit defensores trium capitulorum, pacis causa, potuisse eorum damnationi subscribere, licet intus illam non approbarent.

*Resp. nego conseq.* Equidem, ex prudenti œconomia, ad apertum schisma vitandum, invitarunt Schismaticos, ut redirent ad unitatem, etiam non mutata sententia, ut testatur S. P. Vigilius in sententia adversus Theodorum Cæsariensem, *Pro scandalo frænando*, ait . . . . . *quædam pro tempore medicinaliter existimavimus ordinanda*. Sed postquam animi fuerunt sedati, ab illis exegerunt, ut, deposita priori sententia, Ecclesiæ judicio acquiescerent.

Quæres 2. *Quo motivo tenemur credere libros ab Ecclesia ut hæreticos damnatos, tales esse*.

*Resp.* Circa presentem quæstionem duplex est sententia.

*Prima*, est eorum qui volunt nos fide Ecclesiastica cujus motivum sit infallibilis ac suprema Ecclesiæ authoritas, teneri credere libros ab Ecclesia damnatos, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt damnati.

*Secun-*

*Secunda*, quam amplectitur, est aliorum, qui existimant fide divina, cujus motivum est implicita revelatio, credendum esse tales libros, vel propositiones, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt judicati ac censurati.

*Prob.* Ex D. Thom. (*h*) dicente: *Ad fidem aliquid pertinet dupliciter, uno modo directe & principaliter, sicut articuli fidei. Alio modo indirecte & secundario, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicujus articuli, & circa utraque potest esse hæresis eo modo quo & fides.* Atqui si quis negaret librum ab Ecclesia ut hæreticum damnatum, talem esse, ex ejus negatione sequeretur necessario corruptio hujus articuli fidei, *Ecclesia est infallibilis in declaranda orthodoxia, vel heterodoxia librorum dogmaticarum*, quæ propositio est revelata per hæc, & alia, verba: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, & *sponsabo te mihi in fide*. Ergo.

*Confirm.* Quia fide divina credimus libros a D. August. de gratia conscriptos, catholicos esse, Canonem Missæ nullum errorem continere, &c. Ergo eadem fide credere debemus librum hæreticum ab Ecclesia damnatum, vere esse hæreticum; paritas enim videtur omnimoda, cum ex utraque parte occurrat aliquod factum juri permixtum. Unde Gallicani præsules in Epist. ad Innoc. X. (*i*) dicunt, discipulos Jansenii fidem ac mentis obsequium detrahentes Ecclesiæ factum Jansenii definienti, quasi in eo judicio errasset, *e veteri fidei deposito; cujus custodia Cathedræ Petri a Christo concredita est, partem adimere tentare*. Et Cardinalis Laurea *tomo 3. suæ Theol. disput. 6. art. 6.* huic quæstioni, *An propositiones doctrinales, includentes ali-*

(h) 2. 2. q. 11. art. 2. in corp.
(i) Data die 28. Mart. anno 1654.

*aliquid facti, possint esse objectum fidei?* respondet; *Dico* 1. *Dum Ecclesia in Concilio, vel Romanus Pontifex extra Concilium, damnat aliquam doctrinam cum expressione authoris, v.g. Sabellii, Cerinthi,* &c. *licet totum complexum includat aliquid facti, damnatio illa est objectum fidei; ideo absolute, & sine distinctione facti a jure, est recipienda ut fidei objectum;* ergo fide divina credenda.

*Objicies* 1. Greg. Magn. Epist. ad Episc. Hiberniæ, loquens de gestis in V. Synodo, dicit: *Nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenus immutatum, sed de quibusdam solummodo personis esse actitatum.*

Atqui fide divina non tenemur credere quod non est de fide; ergo.

*Resp. dist. maj.* In V. Synodo: *Nihil de fide convulsum est,* id est, nihil de novo dogmate fidei, *conc. maj.* id est, nihil pertinens ad fidem, *nego maj.* Sic enim loquitur Greg. Magn. quia in V. Synodo nova hæresis non fuit damnata, sed solum renovata & confirmata hæresis Nestorianæ condemnatio, & *de personis est actitatum,* utrum nempe scripta Theodoreti & Ibæ in pace Ecclesiæ defunctorum, appellatis eorum nominibus, damnari possent, quæ quæstio magis personas, quam doctrinam spectat.

*Inst.* Pelagius II. in Epistola secunda, Episcopis Istriæ, qui propter tria capitula schisma fecerant, exprobrat quod in schismate remaneant propter *superfluas* quæstiones; atqui superfluæ quæstiones non sunt fide divina credendæ; ergo.

*Resp. dist. maj.* Quæstiones de tribus capitulis a Pelagio II. dicuntur superfluæ *relative* ad Episcopos Istriæ, *conc. maj.* cum enim illi Nestorianam damnarent hæresim, superfluum ipsis erat de scriptis damnatis disputare. *Relative* ad doctrinam in illis scriptis contentam, *nego maj.*

*maj.* nam ibi sic loquitur summus Pontifex: *Facile sentietis, quantum sit periculum pro superfluis quæstionibus, & Hæreticorum defensione capitulorum, tamdiu ab universa Ecclesia segregari.*

*Objicies* 2. Quod non est revelatum, non potest credi fide divina; atqui factum dogmaticum (v.g. hæreticitas libri Jansenii) non est revelatum; ergo, &c.

*Resp. dist. maj.* Quod non est revelatum, neque explicite, neque implicite; *conc. maj.* quod non est revelatum explicite, sed est revelatum implicite; *nego maj.* Porro hæreticitas libri Jansenii est implicite revelata, nimirum in hac prop. universali, in qua continetur; omne factum doctrinale, quod, ut hæreticum, damnatur ab Ecclesia, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, & *adversus quam portæ inferi non prævalebunt*, revera hæreticum est.

*Inst.* 1. Ergo fide divina credere debemus Jansenium, hæreticam in suo libro tradidisse doctrinam; atqui hoc est falsum; ergo. *Resp. nemo min.*

*Prob. min.* Hæreticitas libri Jansenii, antequam damnaretur, non poterat credi fide divina; ergo nec fide divina credi potest, postquam damnata est.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod hæreticitas libri Jansenii ante sui damnationem, nullo modo erat revelata, ac postquam ab Ecclesia est definita, tunc est revelata implicite, quatenus habet necessariam connexionem cum revelatione infallibilitatis Ecclesiæ circa doctrinam librorum dogmaticorum.

*Inst.* 2. Si factum dogmaticum, ab Ecclesia definitum, esset fide divina credendum, Ecclesia conderet novos fidei articulos; falsum conseq. nam non fiunt a Deo novæ revelationes. Ergo.

*Resp. nego sequel. maj.* Ecclesia enim, declarando aliquem textum heterodoxum, non condit

novum

novum articulum fidei, sed, per assistentiam Spiritus sancti, applicat revelationem olim a Deo factam, ad aliquod objectum particulare, quod in illa jam, propter definitionem Ecclesiæ, continetur, estque veritas fide divina credibilis; unde Formularium Alexand. VII. dicitur, *Formula fidei*, ab Episcopo Laudunensi in sua ad Clementem I. Epist. in favorem quatuor Episcoporum.

Quæres 3. *Quid Ecclesia in suis Censuris intelligat per sensum obvium & naturalem?*

*Resp.* Cum distinctione propositionum de quibus judicat Ecclesia; vel enim illas propositiones in se absolute, & independenter ab omni proferente spectatas, judicat, vel relative ad sensum libri a quo extrahuntur, vel auctoris a quo prolatæ sunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de propositionibus in se absolute spectatis, *per sensum obvium & naturalem*, intelligit sensum quem verba ex communi ac recepta significatione præ se ferunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de prop. spectatis relative ad privatum sensum authoris vel libri, *per sensum obvium & naturalem*, intelligit sensum ab authore intentum, ad quem Ecclesia semper attendit, quando in sua censura librum vel authorem designat. Nec tunc respicit sensum verborum in se & absolute, quia talis sensus est a mente libri vel authoris alienus & quasi extraneus.

*Hinc*, quando Ecclesia damnat propositionem alicujus libri, vel authoris æquivocam, quæ duplicem habet sensum, unum rectum, alium falsum, nec prævie distinguit sensum verum, aut falsum, censura unice cadit in sensum falsum libri vel authoris, qui illius sensus est obvius, proprius, & naturalis; nullatenus vero cadit in sen-

ſenſum verum & catholicum, qui, relative ad librum vel authorem, alienus eſt & extraneus; ſic in Concil. Conſtantienſi hic Articulus IV. Joann. Huſſ fuit indiſtincte damnatus: *Duæ naturæ, divinitas & humanitas, ſunt unus Chriſtus*; qui certe in ſe & abſolute ſpectatus, nullam meretur cenſuram, ſed qui fuit confixus in ſenſu proprio & naturali Joann. Huſſ contendentis unamquamque ſigillatim naturam eſſe totum & integrum Chriſtum, ita ut poſſit dici: *Humanitas eſt totus Chriſtus, divinitas eſt totus Chriſtus*. Quod eſt falſum & hæreticum.

Hinc fit, ut una eademque propoſitio, iiſdem verbis concepta, modo probetur, modo improbetur, & quidem ſine ulla ſenſus explicatione, ſed ex ſola circumſtantiarum temporis & perſonarum, a quibus prolata eſt, conſideratione; ſic vox, *conſubſtantialis*, a Conc. Antiocheno rejecta fuit in ſenſu Pauli Samoſateni, qui per eam intelligebat Filium habere ſubſtantiam ejuſdem ſpeciei cum ſubſtantia Patris, ſed numero diſtinctam ab illa. Econtra fuit conſecrata in Concil. Nicæno I. ut unitas naturæ in Patre & Filio ſignificaretur, qui ſenſus eſt illius vocis, in ſe & abſolute conſideratæ, proprius. Fieri ergo poteſt, & ſæpe fit, ut propoſitio quæ in ſe innoxia eſt, noxia fiat ex perverſa authoris, qui ea abutitur, intentione, ut de Juliano teſtatur D. Auguſtinus, *lib.* 2. *de nuptiis & concupiſc. cap.* 4. dicens: *Quæ veraciter & catholice dicta ſunt, imo in divinis litteris veraciter ſcripta, non ab illo catholice dicta eſſe, quia non intentione catholici pectoris dicta ſunt*.

Quæres 4. *Utrum exigi poſſit ab Eccleſia, cum damnat propoſitiones æquivocas, ut perverſum earum ſenſum, per datas explicationes aſſignet?*

*Reſp. negative*, Quia eo ipſo quo damnantur,

tur, constat ipsas in pravo sensu damnari, non autem in orthodoxo quem pati possent; Ecclesia enim, cum sit *columna & firmamentum veritatis*, nec errorem probare, nec verum damnare potest.

Quæres 5. *Quas ob causas Ecclesia, censuris, varios propositionum sensus [illegible]stinguat?*

*Resp.* Duæ vulgo assignantur, 1. [illegible] damnationem propositionis, sufficit, [illegible]quivoca, cum ratione suæ æquivocationi[illegible] fideles in errorem inducere.

2. Quia si explicationes daret Eccle[illegible]lus esset rixandi finis in novatoribus, q[illegible] excutiendum obedientiæ jugum, novas i[illegible]nitum explicationes postularent ad prior[illegible]nendas. Nemo nescit quam importune J[illegible] postulaverint, ut quinque magistri sui p[illegible]nes, quas æquivocas esse contendebant, sensus distinguerentur non alio certe con[illegible] ut earum damnationem hac arte decl[illegible]

## CAPUT IV.

*De Romano Pontifice.*

*Nota*: Quæ ad Romanum Pontificem spectant, ad duas quæstiones reducemus, quarum *Prima* de ejus primatu, *Secunda* erit de ejus prærogativis.

## QUÆSTIO I.

*De primatu Romani Pontificis.*

*Nota* 1. Duplex est primatus, honoris nempe, & jurisdictionis.

*Primatus honoris*, est jus ante aliquem seden-

dendi, absque ulla in eum jurisdictione; hunc heterodoxi facile concedunt D. Petro, dicuntque eum fuisse primum inter pares... *Primatus jurisdictionis*, est jus regendi universam Ecclesiam cum amplitudine potestatis in omnes Christi fideles tam Laicos, quam Clericos & Episcopos.

*Nota* 2. Primatum jurisdictionis summi Pontificis negarunt, non solum Hrætici, qui Constantinopoli, sedente Photio, schisma adversus Ecclesiam Romanam fecerunt; sed etiam Joannes VViclef, Lutherus, Calvinus, aliique recentiores Hæretici, contra quos duo sunt resolvenda; *Primum*, utrum D. Petrus a Christo primatum & jurisdictionem in universam Ecclesiam acceperit. *Secundum*, utrum Romanus Pontifex succedat Petro in primatu.

## CONCLUSIO I.

*D. Petrus accepit a Christo primatum honoris & jurisdictionis in tota Ecclesia, non solum supra fideles, sed & supra alios Apostolos*. Est de fide, & consequenter ex sola Scriptura & traditione probanda.

*Prob.* 1. Ex Script. Matt. 16. Christus dixit Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Ex quo sic argumentor; qui est constitutus fundamentum Ecclesiæ, ille obtinuit a Christo primatum jurisdictionis in universa Ecclesia; atqui D. Petrus est constitutus a Christo fundamentum Ecclesiæ; ergo... major constat; minor firmabitur solutione objectionum.

*Prob.* 2. Christus addit ibidem: *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*, &c. ex

*propositiones tum damnavisse, tum damnandas curasse sine ulla exceptione aut limitatione, in quolibet sensu in quo ab Ecclesia damnata fuissent*. Ergo illi Episcopi quinque propositiones in sensu Jansenii, in quo revera eas damnavit Ecclesia, se eas quoque reprobare significabant, ac definitioni facti acquiescere. Est enim hæc facti doctrinalis quæstio, *Utrum Jansenii sensus erroneus sit, & damnatus*; & eo ipso huic quæstioni acquiescere censetur, quo declarat se damnare V. propositiones in eo omni sensu, in quo eas damnavit Ecclesia.

*Inst.* 1. Episcopi, qui in V. Concilio damnaverant tria capitula, invitabant contumaces ad pacem, etiam non mutata sententia, ut testatur Facundus, *lib.* 2. *cap.* 3. Ergo persuasum illis fuit defensores trium capitulorum, pacis causa, potuisse eorum damnationi subscribere, licet intus illam non approbarent.

*Resp. nego conseq.* Equidem, ex prudenti œconomia, ad apertum schisma vitandum, invitarunt Schismaticos, ut redirent ad unitatem, etiam non mutata sententia, ut testatur S. P. Vigilius in sententia adversus Theodorum Cæsariensem, *Pro scandalo frenando*, ait . . . . . *quædam pro tempore medicinaliter existimavimus ordinanda*. Sed postquam animi fuerunt sedati, ab illis exegerunt, ut, deposita priori sententia, Ecclesiæ judicio acquiescerent.

Quæres 2. *Quo motivo tenemur credere libros ab Ecclesia ut hæreticos damnatos, tales esse*.

*Resp.* Circa presentem quæstionem duplex est sententia.

*Prima*, est eorum qui volunt nos fide Ecclesiastica cujus motivum sit infallibilis ac suprema Ecclesiæ authoritas, teneri credere libros ab Ecclesia damnatos, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt damnati.

*Secun-*

*Secunda*, quam amplectitur, est aliorum, qui existimant fide divina, cujus motivum est implicita revelatio, credendum esse tales libros, vel propositiones, tales esse, quales ab Ecclesia fuerunt judicati ac censurati.

*Prob.* Ex D. Thom. (*h*) dicente: *Ad fidem aliquid pertinet dupliciter, uno modo directe & principaliter, sicut articuli fidei. Alio modo indirecte & secundario, sicut ea ex quibus sequitur corruptio alicujus articuli, & circa utraque potest esse hæresis eo modo quo & fides.* Atqui si quis negaret librum ab Ecclesia ut hæreticum damnatum, talem esse, ex ejus negatione sequeretur necessario corruptio hujus articuli fidei, *Ecclesia est infallibilis in declaranda orthodoxia, vel heterodoxia librorum dogmaticorum*, quæ propositio est revelata per hæc, & alia, verba: *Porta inferi non prævalebunt adversus eam*, & *sponsabo te mihi in fide*. Ergo.

*Confirm.* Quia fide divina credimus libros a D. August. de gratia conscriptos, catholicos esse, Canonem Missæ nullum errorem continere, &c. Ergo eadem fide credere debemus librum hæreticum ab Ecclesia damnatum, vere esse hæreticum; paritas enim videtur omnimoda, cum ex utraque parte occurrat aliquod factum juri permixtum. Unde Gallicani præsules in Epist. ad Innoc. X. (*i*) dicunt, discipulos Jansenii fidem ac mentis obsequium detrahentes Ecclesiæ factum Jansenii definienti, quasi in eo judicio errasset, *e veteri fidei deposito; cujus custodia Cathedræ Petri a Christo concredita est, partem adimere tentare*. Et Cardinalis Laurea *tomo 3. suæ Theol. disput. 6. art. 6.* huic quæstioni, *An propositiones doctrinales, includentes ali-*

(h) 2. 2. q. 11. art. 2. in corp.
(i) Data die 28. Mart. anno 1654.

*aliquid facti, possint esse objectum fidei?* respondet; *Dico* 1. *Dum Ecclesia in Concilio, vel Romanus Pontifex extra Concilium, damnat aliquam doctrinam cum expressione authoris, v.g. Sabellii, Cerinthi*, &c. *licet totum complexum includat aliquid facti, damnatio illa est objectum fidei; ideo absolute, & sine distinctione facti a jure, est recipienda ut fidei objectum*; ergo fide divina credenda.

*Objicies* 1. Greg. Magn. Epist. ad Episc. Hiberniæ, loquens de gestis in V. Synodo, dicit: *Nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenus immutatum, sed de quibusdam solummodo personis esse actitatum.*

Atqui fide divina non tenemur credere quod non est de fide; ergo.

*Resp. dist. maj.* In V. Synodo: *Nihil de fide convulsum est*, id est, nihil de novo dogmate fidei, *conc. maj.* id est, nihil pertinens ad fidem, *nego maj.* Sic enim loquitur Greg. Magn. quia in V. Synodo nova hæresis non fuit damnata, sed solum renovata & confirmata hæresis Nestorianæ condemnatio, & *de personis est actitatum*, utrum nempe scripta Theodoreti & Ibæ in pace Ecclesiæ defunctorum, appellatis eorum nominibus, damnari possent, quæ quæstio magis personas, quam doctrinam spectat.

*Inst.* Pelagius II. in Epistola secunda, Episcopis Istriæ, qui propter tria capitula schisma fecerant, exprobrat quod in schismate remaneant propter *superfluas* quæstiones; atqui superfluæ quæstiones non sunt fide divina credendæ; ergo.

*Resp. dist. maj.* Quæstiones de tribus capitulis a Pelagio II. dicuntur superfluæ *relative* ad Episcopos Istriæ, *conc. maj.* cum enim illi Nestorianam damnarent hæresim, superfluum ipsis erat de scriptis damnatis disputare. *Relative* ad doctrinam in illis scriptis contentam, *nego maj.*

*maj.* nam ibi sic loquitur summus Pontifex: *Facile sentietis, quantum sit periculum pro superfluis quæstionibus, & Hæreticorum defensione capitulorum, tamdiu ab universa Ecclesia segregari.*

*Objicies* 2. Quod non est revelatum, non potest credi fide divina; atqui factum dogmaticum (v.g. hæreticitas libri Jansenii) non est revelatum; ergo, &c.

*Resp. dist. maj.* Quod non est revelatum, neque explicite, neque implicite, *conc. maj.* quod non est revelatum explicite, sed est revelatum implicite, *nego maj.* Porro hæreticitas libri Jansenii est implicite revelata, nimirum in hac prop. universali, in qua continetur; omne factum doctrinale, quod, ut hæreticum, damnatur ab Ecclesia, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, & *adversus quam portæ inferi non prævalebunt*, revera hæreticum est.

*Inst.* 1. Ergo fide divina credere debemus Jansenium, hæreticam in suo libro tradidisse doctrinam; atqui hoc est falsum; ergo. *Resp. nemo min.*

*Prob. min.* Hæreticitas libri Jansenii, antequam damnaretur, non poterat credi fide divina; ergo nec fide divina credi potest, postquam damnata est.

*Resp. nego conseq.* Disparitas est, quod hæreticitas libri Jansenii ante sui damnationem, nullo modo erat revelata, ac postquam ab Ecclesia est definita, tunc est revelata implicite, quatenus habet necessariam connexionem cum revelatione infallibilitatis Ecclesiæ circa doctrinam librorum dogmaticorum.

*Inst.* 2. Si factum dogmaticum, ab Ecclesia definitum, esset fide divina credendum, Ecclesia conderet novos fidei articulos; falsum conseq. nam non fiunt a Deo novæ revelationes. Ergo.

*Resp. nego sequel. maj.* Ecclesia enim, declarando aliquem textum heterodoxum, non condit

novum

novum articulum fidei, sed, per assistentiam Spiritus sancti, applicat revelationem olim a Deo factam, ad aliquod objectum particulare, quod in illa jam, propter definitionem Ecclesiæ, continetur, estque veritas fide divina credibilis; unde Formularium Alexand. VII. dicitur, *Formula fidei*, ab Episcopo Laudunensi in sua ad Clementem I. Epist. in favorem quatuor Episcoporum.

Quæres 3. *Quid Ecclesia in suis Censuris intelligat per sensum obvium & naturalem?*

*Resp.* Cum distinctione propositionum de quibus judicat Ecclesia; vel enim illas propositiones in se absolute, & independenter ab omni proferente spectatas, judicat, vel relative ad sensum libri a quo extrahuntur, vel auctoris a quo prolatæ sunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de propositionibus in se absolute spectatis, *per sensum obvium & naturalem*, intelligit sensum quem verba ex communi ac recepta significatione præ se ferunt.

Cum Ecclesia judicium pronuntiat de prop. spectatis relative ad privatum sensum authoris vel libri, *per sensum obvium & naturalem*, intelligit sensum ab authore intentum, ad quem Ecclesia semper attendit, quando in sua censura librum vel authorem designat. Nec tunc respicit sensum verborum in se & absolute, quia talis sensus est a mente libri vel authoris alienus & quasi extraneus.

*Hinc*, quando Ecclesia damnat propositionem alicujus libri, vel authoris æquivocam, quæ duplicem habet sensum, unum rectum, alium falsum, nec prævie distinguit sensum verum, aut falsum, censura unice cadit in sensum falsum libri vel authoris, qui illius sensus est obvius, proprius, & naturalis; nullatenus vero cadit in sen-

ſenſum verum & catholicum, qui, relative ad librum vel authorem, alienus eſt & extraneus; ſic in Concil. Conſtantienſi hic Articulus IV. Joann. Huſſ fuit indiſtincte damnatus: *Duæ naturæ, divinitas & humanitas, ſunt unus Chriſtus*; qui certe in ſe & abſolute ſpectatus, nullam meretur cenſuram, ſed qui fuit confixus in ſenſu proprio & naturali Joann. Huſſ contendentis unamquamque ſigillatim naturam eſſe totum & integrum Chriſtum, ita ut poſſit dici: *Humanitas eſt totus Chriſtus, divinitas eſt totus Chriſtus*. Quod eſt falſum & hæreticum.

Hinc fit, ut una eademque propoſitio, iiſdem verbis concepta, modo probetur, modo improbetur, & quidem ſine ulla ſenſus explicatione, ſed ex ſola circumſtantiarum temporis & perſonarum, a quibus prolata eſt, conſideratione; ſic vox, *conſubſtantialis*, a Conc. Antiocheno rejecta fuit in ſenſu Pauli Samoſateni, qui per eam intelligebat Filium habere ſubſtantiam ejuſdem ſpeciei cum ſubſtantia Patris, ſed numero diſtinctam ab illa. Econtra fuit conſecrata in Concil. Nicæno I. ut unitas naturæ in Patre & Filio ſignificaretur, qui ſenſus eſt illius vocis, in ſe & abſolute conſideratæ, proprius. Fieri ergo poteſt, & ſæpe fit, ut propoſitio quæ in ſe innoxia eſt, noxia fiat ex perverſa authoris, qui ea abutitur, intentione, ut de Juliano teſtatur D. Auguſtinus, *lib. 2. de nuptiis & concupiſc. cap.* 4. dicens: *Quæ veraciter & catholice dicta ſunt, imo in divinis litteris veraciter ſcripta, non ab illo catholice dicta eſſe, quia non intentione catholici pectoris dicta ſunt.*

Quæres 4. *Utrum exigi poſſit ab Eccleſia, cum damnat propoſitiones æquiuocas, ut perverſum earum ſenſum, per datas explicationes aſſignet?*

*Reſp. negative*, Quia eo ipſo quo damnantur,

tur, constat ipsas in pravo sensu damnari, non autem in orthodoxo quem pati possent; Ecclesia enim, cum sit *columna & firmamentum veritatis*, nec errorem probare, nec verum damnare potest.

Quæres 5. *Quas ob causas Ecclesia, in suis censuris, varios propositionum sensus non distinguat?*

*Resp.* Duæ vulgo assignantur, 1. Quia ad damnationem propositionis, sufficit, ut sit æquivoca, cum ratione suæ æquivocationis possit fideles in errorem inducere.

2. Quia si explicationes daret Ecclesia, nullus esset rixandi finis in novatoribus, qui, ad excutiendum obedientiæ jugum, novas in infinitum explicationes postularent ad priores exponendas. Nemo nescit quam importune Janseniani postulaverint, ut quinque magistri sui propositiones, quas æquivocas esse contendebant, varios in sensus distinguerentur non alio certe consilio, quam ut earum damnationem hac arte declinarent.

## CAPUT IV.

### *De Romano Pontifice.*

*Nota*: QUæ ad Romanum Pontificem spectant, ad duas quæstiones reducemus, quarum *Prima* de ejus primatu, *Secunda* erit de ejus prærogativis.

## QUÆSTIO I.

### *De primatu Romani Pontificis.*

*Nota* 1. DUplex est primatus, honoris, nempe, & jurisdictionis.

*Primatus honoris*, est jus ante aliquem seden-

dendi, absque ulla in eum jurisdictione; hunc heterodoxi facile concedunt D. Petro, dicuntque eum fuisse primum inter pares... *Primatus jurisdictionis*, est jus regendi universam Ecclesiam cum amplitudine potestatis in omnes Christi fideles tam Laicos, quam Clericos & Episcopos.

*Nota* 2. Primatum jurisdictionis summi Pontificis negarunt, non solum Hrætici, qui Constantinopoli, sedente Photio, schisma adversus Ecclesiam Romanam fecerunt; sed etiam Joannes VViclef, Lutherus, Calvinus, aliique recentiores Hæretici, contra quos duo sunt resolvenda; *Primum*, utrum D. Petrus a Christo primatum & jurisdictionem in universam Ecclesiam acceperit. *Secundum*, utrum Romanus Pontifex succedat Petro in primatu.

## CONCLUSIO I.

*D. Petrus accepit a Christo primatum honoris & jurisdictionis in tota Ecclesia, non solum supra fideles, sed & supra alios Apostolos*. Est de fide, & consequenter ex sola Scriptura & traditione probanda.

*Prob.* 1. Ex Script. Matt. 16. Christus dixit Petro: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Ex quo sic argumentor; qui est constitutus fundamentum Ecclesiæ, ille obtinuit a Christo primatum jurisdictionis in universa Ecclesia; atqui D. Petrus est constitutus a Christo fundamentum Ecclesiæ; ergo... major constat; minor firmabitur solutione objectionum.

*Prob.* 2. Christus addit ibidem: *Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis*, &c. ex

quo ſic arguo: nomine clavium, per metaphoram, ſignificatur primatus & ſuprema poteſtas; cui enim traduntur claves civitatis, illius princeps & rector inſtituitur; atqui Chriſtus promiſit Petro claves regni cælorum; ergo, &c.

*Prob.* 3. Ex Joann. 21. ubi Chriſtus dixit Petro: *Paſce agnos meos, paſce oves meas*, ex quibus verbis primatus S. Petri ſupra cæteros Apoſtolos merito colligitur: namque ille primatum divinitus habuit, qui non agnorum tantum, id eſt, fidelium, ſed & ipſarum quoque ovium, id eſt, Paſtorum, Paſtor conſtitutus eſt; atqui ſanctus Petrus a Chriſto conſtitutus eſt Paſtor, non ſolum fidelium, ſed & omnium ovium, id eſt, Paſtorum, cum propoſitio Chriſti ſit indefinita proindeque univerſali æquivalens; ergo.

*Prob.* 4. Traditione PP. Græcorum & Latinorum, qui omnes uno ore Petrum prædicaverunt caput Eccleſiæ.

1. *Ex Græcis*, S. Baſilius (*k*) de Petro ait: *Ille beatus, qui cæteris prælatus diſcipulis fuit.*

S. Epiphan. hæreſi 51. dicit: *Petrum elegit*, Chriſtus, *ut dux eſſet diſcipulorum.*

S. Chriſoſt. (*l*) *Deus concedere ſolus poteſt, ut futura Eccleſia... immobilis maneat, cujus Paſtor & caput eſt, homo piſcator & ignobilis.*

2. *Ex Latinis*: S. Ambroſ. (*m*) *Primatum non accepit Andreas, ſed Petrus.*

D Hieron. *lib.* 1. *ad Jovinianum*, ait: *Inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio.*

S. Leo (*n*) ait: *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ Pa-*

(k) Serm. de judicio Dei. (l) Hom. 11. in Joann.
(m) In cap. 12. Epiſt. 2. ad Corinth.
(n) Serm. 3. de aſſumpt. ſua ad Pontificatum.

*Patribus praeponatur; ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.*

*Solvuntur objectiones.*

*Objicies* 1. Cum Calvino, Christus per hæc verba, *Tu es Petrus, & super hanc petram* &c. non intelligit Petrum, sed seipsum; ergo ex illis non potest concludi primatum Ecclesiæ concessum fuisse Petro.

*Resp. nego ant.* De persona enim S. Petri sermonem esse, contextus ipse demonstrat; nam particula, *hanc*, refertur ad *Petram*, de qua Christus antea immediate locutus fuerat; atqui non de seipso, sed de Petro, antea immediate locutus fuerat, dicens: *Tu es Petrus, & super hanc petram*, &c. Hinc est quod SS. Patres, tam Græci, quam Latini, per tò; *Petram*, intelligant S. Petrum; hic sufficiat aliquos referre:

*Ex Græcis*, Gregor. Nazianzen. ait, (*o*) *Petrus Petra vocatur, atque Ecclesia fundamenta fidei sua condita habet.*

S. Epiphan. in Ancorano: *Dominus*, inquit, *constituit Petrum primum Apostolum Petram firmam, super quam Ecclesia Dei ædificata est.*

S. Chrysost. (*p*) sic loquitur: *Dominus ait: Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meam.*

*Ex Latinis*, Tertull. *lib. de præscrit.* ait: *Latuit aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ Petram dictum?*

D. Cyprian. Epist. ad Quirin. *Petrum Dominus primam elegit, & super eum ædificavit Ecclesiam suam.*

P 2 S. Hi-

(o) Orat. de moderatione servanda in disput.
(p) Hom. 55. in Matth.

S. Hilarius, *in cap.* 16. *Matth.* dicit: *O in nuncupatione novi nominis felix Ecclesiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius Petra, quæ infernas leges dissolveret! O beatus cæli Janitor*, &c.

*Inst.* 1. Si in textu allato Christus per *Petram* intellexisset Petrum, debuisset dicere, *tu es Petra, & super hanc Petram*; atqui non dixit; ergo, &c.

*Resp. nego min.* Nam in idiomate Syriaco, quo Christus usus est, bis reperitur *Cephas*, sic, *tu es Cephas, & super hoc Cephas*, quod nomen Petram duram, seu rupem significat; interpres tamen Latinus non vertit priori loco *Petram*, sed Petrum, quia non ex Syriaco, sed ex Græco vertit codice, in quo legitur, *tu es Petros*; porro cum apud Græcos, tam *Petros*, quam *Petra*, significet lapidem, interpreti Latino commodius visum est, homini nomen masculinum, quam fœmininum tribuere.

*Inst.* 2. D. Aug. ista verba, *super hanc Petram*, intelligit de Christo (q) dicens: *In hoc libro*, (contra Epist. Donati scripto,) *dixit de Petro, quod in illo, tanquam in Petra, fundata sit Ecclesia..... sed scio me postea sæpissime sic exposuisse, quod a Domino dictum est, tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, ut super hunc intelligeretur, quem confessus est Petrus dicens: Tu es Christus Filius Dei vivi*. Ergo.

*Resp. dist. ant.* D. Aug. illa verba intelligit de Christo cum exclusione explicationis naturalis quæ Petram de Petro interpretatur, *nego ant.* sine illius exclusione, *conc. ant.* hæc distinctio eruitur ex ipso D. August. qui ibidem lectori permittit, ut quam interpretationem proba-

(q) L. 1. retract. cap. 21.

babiliorem judicaverit, eligat: *Harum autem duarum sententiarum, quæ sit probabilior, eligat lector.* Qui insuper in Psal. 69. ait: *Petrus... in illa confessione,* Filii Dei, *appellatus est Petra, super quam fabricaretur Ecclesia.*

*Inst.* 3. Origenes (*r*) explicans hæc verba: *Super hanc Petram:* dicit: *Petra est omnis qui imitator Christi, & super omni ejusmodi Petra ædificatur Ecclesia Dei.* Ergo per illam *Petram* intelliguntur omnes fideles.

*Resp. nego conseq.* Nam Origenes hic allegorice hunc textum exponit, quem *Hom.* 5. *in Exod.* Litteraliter exponens, de solo Petro interpretatur, dicens: *Vide magno illi Ecclesiæ fundamento, & Petræ solidissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam, quid dicatur a Domino: modicæ fidei quare dubitasti?*

*Inst.* 4. Solus Christus est fundamentum Ecclesiæ, juxta illud 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus;* ergo solus Christus est caput Ecclesiæ.

*Resp. dist. ant.* Solus Christus est fundamentum Ecclesiæ, per exclusionem alterius fundamenti primarii & principalis, quod propria virtute structuram Ecclesiæ sustentat, *conc. ant.* per exclusionem fundamenti secundarii Christo subordinati, ab eoque accipientis virtutem, ut solide possit sustentare, & gubernare Ecclesiam, *nego ant.* responsio est Div. Leonis, qui (*s*) Christum introducit sic loquentem: *Ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere, tamen tu quoque Petra es quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.*

*Sub-*

(r) Tract. 1. in Matth.
(s) Serm. 3. in anniversario suæ assumpt.

*Subsumes*; Esto Petrus sit fundamentum secundarium Ecclesiæ, non sequitur inde quod sit ejusdem caput; ergo.

*Prob. subs.* Ex Apoc. 21. ubi Ecclesia vocatur, *Murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim, nomina duodecim Apostolorum agni.* Atqui ex eo quod duodecim Apostoli dicantur fundamenta Ecclesiæ, non sequitur inde quod sint ejusdem caput; ergo.

*Resp. nego conseq.* Quia non eodem modo dicuntur cæteri Apostoli Ecclesiæ fundamenta, quo D. Petrus; nam licet cæteri Apostoli fuerint Petro æquales in fundandis Ecclesiis, in annuntianda fide omnibus gentibus; fuerunt tamen dispares in regenda & gubernanda universa Ecclesia; habuerunt quidem, quatenus Apostoli, universalem & plenissimam potestatem regendi Ecclesiam, juxta illud Joann. 20. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Sed illa potestas erat tantum extraordinaria & delegata, solusque Petrus, ut Pastor, habuit ordinariam, non solum in fideles, sed & in ipsos Apostolos, quorum erat caput, nam cæteri, quatenus Episcopi, *Habent sibi assignatos greges, singuli singulos*, ait D. Bernard. Eugenio Papæ, (t) *Tibi universi concrediti sunt, uni unus; non modo ovium, sed & Pastorum, tu unus omnium Pastor.* Unde licet Petrus sit fundamentum Ecclesiæ Ministeriale respectu Christi cui subordinatur, est tamen principale respectu aliorum Apostolorum, qui Petro subordinantur.

*Inst.* 3. Div. Cyprian. l. de unit. Ecclesiæ, ait: *Hoc erant utique cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur.* Ergo censuit omnes Apost. æquales fuisse, & consequenter Petrum non habuisse primatum supra illos.

*Resp.*

(t) L. de considerat. cap. 8.

*Resp. dist. conseq.* Censuit omnes Apostolos inter se æquales fuisse in authoritate Apostolatus quatenus nimirum poterant, sicut Petrus, per totum orbem prædicare, Ecclesias fundare, Episcopos creare, &c. *conc. ant.* in authoritate Episcopali, *nego ant.* sic enim erant impares, cum Petrus in omnes, etiam Apostolos, potestatem ordinariam haberet tanquam eorum Pastor & caput, in ipsum vero nullus. Neque aliud voluit Cyprian. qui hic primatum Petri agnoscit cum ait: *Exordium ab unitate proficiscitur*, unitas autem illa ab uno capite repetitur; ideo addit: *Primatus Petro datur, ut una Ecclesia & Cathedra una monstretur.*

*Objicies* 2. Multi Patres per to, *Super hanc Petram*, intelligunt Petri fidem & confessionem, *Et super hanc Petram, id est, fidem atque confessionem*, ait D. Chrysost. Hom. 55. ergo textus non intelligitur de Petro.

*Resp. dist. ant.* Per Petram intelligunt Petri fidem & confessionem *in abstracto*, quasi vellent Ecclesiam fundari in fide sine subjecto spectata, *nego ant.* de fide enim sic spectata nullum Christus fecit sermonem. Intelligunt Petri fidem & confessionem *in concreto*, id est, Petrum in fide fideique confessione firmum, *conc. ant.* responsio patet ex ipso D. Chrysost. qui ibidem ait: *Dominus ait: tu es Petrus, & super te ædificabo Ecclesiam meam.*

*Objicies* 3. Hæc verba, Matth. 16. *Tibi dabo claves regni Cælorum*, &c. diriguntur ad Ecclesiam, non ad propriam Petri personam; ergo ex illis non potest firmum duci argumentum pro primatu D. Petri.

*Respond. nego ant.* Nam omnia textus verba propriam Petri personam manifeste designant; nempe, *Beatus es Simon Bar-Jona .... & ego dico tibi quia tu es Petrus .... tibi dabo cla-*

*ves regni Cælorum*. Deinde illi dictum est a Domino, *Tibi dabo claves*, &c. cui dictum est, *Vade post me Satana*; atqui postrema hæc verba dicta sunt Petro & in propria persona, ut docent S. Hilarius (u), Aug. (x) Theophilactus, (y) & alii; ergo, &c.

*Inst.* 1. Illa Christi verba, *Tibi dabo claves*, ad eum diriguntur, quem Petrus repræsentabat quando Christus illa protulit; atqui tunc Petrus repræsentabat Ecclesiam ex Aug. Tract. 50. in Joann. *Quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit*. Ergo claves datæ sunt Ecclesiæ, non Petro.

*Resp. dist. maj.* Quem Petrus repræsentabat, ut rector & supremus Ecclesiæ Pastor, *conc. maj.* quem repræsentabat, ut procurator vel legatus, *nego maj.* atqui Petrus repræsentabat Ecclesiam, ut ejus Rector & Pastor supremus, *conc. min.* ut ejus Legatus & Procurator, *nego min.* Itaque quando Christus dixit Petro, *Tibi dabo claves*, &c. Petrus repræsentabat Ecclesiam eo modo, quo Rex, dum civitatis claves recipit, repræsentat Rempublicam cui præficitur; *Petrus*, inquit Aug. (z) *propter Apostolatus sui primatum, Ecclesiæ gerebat, figurata quadam generalitate, personam*.

*Inst.* 2. Ex D. Ambr. in Psal. 38. *Quod Petro dicitur, cæteris Apostolis dicitur, tibi dabo claves*. Ergo ex illo textu non potest inferri primatus Petri.

*Resp. dist. textum*. Quod Petro dicitur, cæteris Apostolis dicitur, & eodem modo, *nego*. Et diverso modo, *conc.* Petrus enim accepit a Chri-

(u) In Psalm. 131.
(x) L. 1. contra Gaudent. cap. 31.
(y) In cap. 16. Matth.
(z) Tract. 12. in Joann.

Christo claves, seu summam jurisdictionem in tota Ecclesia, ut Pastor ordinarius a quo cæteri Pastores penderent, & cujus potestas ad successores transitura esset; econtra cæteri Apostoli acceperunt summam jurisdictionem in totam Ecclesiam, ut extraordinarii legati, & cum subordinatione & dependentia a Petro, ut supremo Ecclesiæ capite, quæ potestas cum ipsis expiravit, nec fuit transmissa ad eorum in Episcopatu successores.

*Objicies* 4. D. Aug. (*a*) ait: *Cum ei* (Petro) *dicitur, ad omnes dicitur, amas me, pasce oves meas.* Ergo ex illo textu non potest colligi primatus Petri supra alios Apostolos.

*Resp. dist. ant.* Omnibus dictum est, *Pasce oves meas*, & æque primo & principaliter, *nego ant.* & non æque primo & principaliter, *conc. ant.* hæc enim verba primo & principaliter dicta sunt Petro in propria persona; secundario vero omnibus Ecclesiæ ministris in ipso Petro, tanquam in principe illos repræsentante, qui per hæc verba, *Pasce oves meas*, potestatem accepit pascendi totum Christi gregem, non qua solus uteretur, sed quæ aliis communicaretur, qui cum dependentia ab ipso Petro debent proportionaliter pascere eam gregis partem quæ sibi est commissa.

*Objicies* 5. Christus, Luc. 22. docet Apostolos non debere habere prælaturam, *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* Ergo &c.

*Resp. nego ant.* Nam Christus, per hæc verba, non omnem primatum vetuit, sed eum principatum a suis rejecit, qui a gentibus exercebatur cum fastu, imperio, & avaritia, ut exponit D. Petrus, *Pascite*, inquit, (*b*) *qui in vo-*

(a) L. de agone Christiano, cap. 39.
(b) Epist. 1. c. 5.

*in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Deinde Christus satis indicat aliquem inter discipulos esse aliis superiorem, dicens: *Qui major est in vobis, fiat sicut minor*, &c.

*Objicies* 6. Act. 8. Apostoli miserunt Petrum Samariam; atqui Joann. 13. *Apostolus non est major eo qui misit illum;* ergo.

*Resp. dist. maj.* Miserunt per mandatum, *nego maj.* per consilium & suasionem, ut Samaritanos in fide confirmaret, *conc. maj.* Porro qui consilio mittitur, non est minor mittente. Textus Joann. intelligitur de Christo, qui mandato misit Apostolos ut docerent omnes gentes.

*Inst.* Ad Galat. 2. Paulus in faciem Petro restitit; ergo ipsi erat superior.

*Resp. dist. maj.* Restitit Petro ex studio veritatis & zelo religionis, *conc. ant.* ex superioritate & imperio, *nego ant.* Illa autem correctio non est superioritatis argumentum; unde Greg. Magn. (c) ait: *Ecce a minori suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur: non ad memoriam revocat quod claves regni Cælorum acceperit.*

*Objicies* 7. Nonnulli ex Patribus Petrum & Paulum faciunt pares dignitate & auctoritate; ergo.

*Prob. ant.* S. Epiphan. hæresi 27. ait: *Romæ primi Petrus & Paulus Apostoli pariter & Episcopi fuerunt;* ergo.

*Resp. dist. ant.* Paulus dicitur cum Petro Episcopus Romanus, ratione muneris Pastoralis Ecclesiæ particularis Romanæ, *nego ant.* certum

---

(c) L. 2. in Ezech. hom. 18.

tum est enim quod D. Paulus in nulla particulari Ecclesia sedem Episcopalem fixerit. Ratione muneris Apostolici, quod omnibus Apostolis jus Episcopale ubique terrarum conferebat, *conc. ant.* hujus muneris Apostolici virtute, Paulus cum Petro Ecclesiam Romanam fundavit & rexit, sed semper cum subordinatione & dependentia a Petro.

*Inst.* Romani Pontifices in suis bullis ac diplomatibus se fungi authoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli testantur; sic Paulus III. in bulla convocationis Concilii Trident. *Authoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli, qua nos quoque in terris fungimur*, &c. Ergo Paulus fuit particularis Ecclesiæ Episcopus, non secus ac D. Petrus.

*Resp. nego conseq.* Hic enim loquendi modus non intelligitur de auctoritate cui Romani Pontifices successerunt; sed de authoritate præsidii quod implorant; unde non pauci Rom. Pontifices in suis bullis declarant se aliquid facere non solum Petri & Pauli, *Sed & omnium simul Sanctorum, atque venerandorum sex universalium Conciliorum authoritate*, ut loquitur Nicolaus I. in sententia contra Photium lata; atqui tamen non succedunt authoritati omnium Sanctorum; ergo, &c.

*Objicies* 8. Jacobus Episcopus Jerosolimitanus fuit Petro major; ergo.

*Prob. ant.* Jacobus Christo in Episcopatu Jerosolymitano successit; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Neque enim Christus fuit Episcopus alicujus particularis loci, sed fuit, & etiamnum est, totius Ecclesiæ Pontifex, qui, cum vivat in æternum, non potuit habere successorem.

*Inst.* 1. Jerosolymorum Ecclesia fuit mater omnium Ecclesiarum; ergo Jacobus fuit Pater omnium Ecclesiarum, non Petrus.

*Resp. dist. ant.* Fuit mater omnium Ecclesiarum, antiquitate, cum prima omnium fuerit fundata, *conc. ant.* auctoritate & officio gubernandi, *nego ant.* Dominus enim primo Jerosolymorum Episcopo non contulit primatum, sed soli Petro.

*Inst.* 2. Clemens Rom. apud Eusebium (*d*) docet Apostolos, *post Salvatoris ascensum .... Jacobum cognomine justum, Apostolorum Episcopum elegisse*; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Ille enim textus est mendosus, qui, licet sic legatur in codice Basileensi, non sic legitur in aliis, in quibus vox *Apostolorum* non reperitur, sed vox *Jerosolymorum*; unde Nicephorus, *l. 2. cap.* 3. hunc Eusebii locum sic refert: *Jacobum justum Episcopum Jerosolymorum elegerunt.*

## CONCLUSIO II.

*Romanus Pontifex jure divino primatum honoris & jurisdictionis habet in tota Ecclesia.* Est de fide contra Græcos Schismaticos, Lutheranos, & Calvinistas.

*Prob.* 1. Legitimus Petri successor jure divino primatum habet in tota Ecclesia; atqui Rom. Pontifex est legitimus Petri successor; ergo, &c. ... major est certa: nam legitimus Petri successor eamdem habet in tota Ecclesia potestatem, quam in ea habuit D. Petrus; cum Christus dixerit Petro, non solum in propria persona, sed etiam in persona omnium ejus successorum, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Et, *Pasce oves meas*; atqui Petrus jure divino primatum habuit in tota Ecclesia, ut probatum est; ergo, &c. Ideo:

*Prob.*

(d) L. 2. Hist. cap. 1.

*Prob. min.* Ille est legitimus Petri successor, qui Cathedram habet, in qua Petrus sedit & mortuus est; atqui Romanus Pontifex Cathedram habet, in qua Petrus sedit & mortuus est; ergo, &c. Major est certa; nam, *non succeditur, nisi locum cedenti, vel per mortem naturalem, vel per mortem legitimam, id est, depositionem, vel per renunciationem*, ait Bellarm. (*e*) Hinc est quod Episcopus Antiochenus Div. Petri non sit successor, quia, addit Bellarm. *Petrus adhuc vivens, & Pontificatum gerens, Antiochenam Ecclesiam reliquit, & Romæ sedem suam fixit*, ibique mortuus est.

*Prob. min.* Ex scriptoribus Ecclesiasticis fide dignissimis.

Eusebius in chronico ann. 44. ait: *Petrus Galilæus Christianorum Pontifex primus, cum primum Antiochenam Ecclesiam fundasset, Romam proficiscitur, ubi Evangeliun prædicans 25. annis ejusdem urbis Episcopus perseverat.* Et in Chronico anni 71. *Primus Nero super omnia scelera sua, etiam persecutionem in Christianos facit, in qua Petrus & Paulus gloriose Romæ occubuerunt.*

D. Hieronym. de viris illustribus in Petro, *Simon Petrus*, inquit, *ad expugnandum Simonem Magnum Romam pergit, ibique 25. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit usque ad ultimum, id est 14. Neronis annum, a quo & affixus cruci, martyrio coronatus est, capite ad terram verso.*

Paulus Orosius l. 7. Histor. cap. 6. *Exordio regni Claudii Petrus Apostolus Christi Romam venit, & salutarem cunctis fidem fideli verbo docuit, atque exinde Christiani Romæ esse cœperunt.* Eamdem veritatem tradunt omnes alii histo-

(*e*) L. 2. de Rom. Pontif. cap. 12.

historici Ecclesiastici, Patres & Concilia, ipsaque Ecclesia, quæ, in officio SS. Petri & Pauli, sic canit: *O Roma felix quæ duorum Principum es consecrata glorioso sanguine*, &c.

*Prob.* 2. Ex Conciliis, Nicæno, in cujus can. 6. dicitur: *Ecclesia Romana semper habuit primatum*.

Constantinop. I. can. 2. *Constantinopolitanus Episcopus habeat primatus honorem post Romanum Episcopum*.

Ephes. in quo Philippus Apostolicæ sedis legatus, nemine reclamante, actione tertia dixit: *Nulli dubium, imo sæculis omnibus notum est, quod S. Beatissimusque Petrus Apostolorum princeps & caput, fideique columna, & Ecclesiæ Catholicæ fundamentum a Domino nostro J. C. claves regni accepit, solvendique ac ligandi peccata potestas ipsi data est, qui ad hoc usque tempus, & semper in suis successoribus vivit & judium exercet*.

Chalced. Act. 16. Patres clamarunt: *Ex his quæ gesta sunt, & ab unoquoque deposita, perpendimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum secundum canones antiquæ Romæ Dei amantissimo Archiepiscopo conservari*.

Florentino, quod, Græcis & Latinis consentientibus, in definitione fidei sess. 6. sic pronuntiat: *Definimus Sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, & ipsum Rom. Pontificem, successorem esse B. Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in B. Petro pascendi, regendi, & gubernandi universalem Ecclesiam a Domino N. J. C. plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis œcumenicorum Conciliorum & in sacris Canonibus continetur*.

Hinc

Hinc Martinus V. in Conc. Constantiensi, sess. ult. decernit, ut omnis de hæresi Joannis Huss, & Wiclefi, qui hanc fidei veritatem negabant, suspectus, interrogetur, *utrum credat, quod Papa canonice electus, qui pro tempore fuerit, ejus nomine proprio expresso, sit successor B. Petri habens supremam authoritatem in Ecclesia Dei.*

*Prob.* 3. Ex Patribus, tum Græcis, tum Latinis.

*Ex Græcis*, D. Irenæus, *lib.* 3. *cap.* 3. *de Romana Ecclesia*, ait: *Ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam; hoc est, eos qui sunt undique fideles.*

S. Athanas. *Ob id vos*, inquit (*f*), *prædecessoresque vestros, Apostolicos videlicet præsules in summitate arcis constituit, omniumque Ecclesiarum curam habere præcepit, ut nobis succurratis.*

S. Chrys. a sententia depositionis, in se per Theophilum Alexandrinum lata, ad Innoc. I. appellavit ..... Idem Theodoretus a Dioscoro Alexandrino depositus ad S. Leonem appellavit. Ex quibus patet, Ecclesiam orientalem, ante schisma Photii, constanter agnovisse primatum Romani Pontificis, ejusque supremam in omnes Patriarchas & Episcopos jurisdictionem.

Ex PP. Latinis.

August. Epist. 162. *In Romana Ecclesia semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus.*

D. Cyprian. (*g*) *Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & Cathedra una super Pe-*

---

(f) Epist. ad Felicem Papam.
(g) Epist. 8. ad plebem.

*Petrum Domini voce fundata; aliud altare constitui, aut Sacerdotium novum fieri, prater unum altare & unum sacerdotium, non potest: quisquis alibi collegerit, spargit.* Ergo sicut Deus unus est, & Christus unus, & Ecclesia una numero, non specie, ita & Cathedra una est numero, illaque est Cathedra Petri; extra quam quicumque colligit, spargit.

D. Prosper (*h*) *Roma per sacerdotii principatum*, inquit, *amplior facta est arce religionis, quam solio potestatis.*

His authoritatibus addo declarationem Cleri Gallicani, in comitiis generalibus anni 1681, ubi de Romano Pontifice sic loquitur: *Caput est Ecclesia, centrum unitatis, obtinet ille in nos primatum authoritatis & jurisdictionis sibi a Christo Jesu in persona sancti Petri collatum: qui ab hac veritate dissentiret, Schismaticus, imo & Hareticus esset.*

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. D. Cyprian. primum Romani Pontificis supra alios Episcopos non agnovit; ergo.

*Prob. ant.* Div. Cyprian. asserit omnes Episcopos pares esse in authoritate Episcopali: *Episcopatus unus est*, ait, (*i*) *cujus a singulis in solium pars tenetur*, ergo.

*Resp. dist. ant.* Asserit Episcopos esse pares in authoritate Episcopali, quoad munera quae sunt intrinseca & essentialia Episcopatui, *conc. ant.* quoad munus Episcopatui accidentale, *nego ant.* Porro primatus, est quid accidentale Episcopatui, ad eumque pertinet Episcopum, quem Dominus elegit.

*Inst.*

(h) L. 2. de vocat. gentium.
(i) L. 2. de unitate Eccles.

*Inst.* 1. Si Romanus Pontifex haberet primatum in Episcopos, esset Episcopus Episcoporum; falsum conseq. ergo.

*Prob. min.* Ex D. Cyprian. Epist. ad Quintum; *Neque enim*, ait, *quisquam nostrum Episcopum se Episcoporum constituit*. Ergo.

*Resp. nego conseq.* D. enim Cyprian. loquitur solum de Episcopis in Concil. Cartaginensi III. congregatis, de quibus asserit nullum se Episcopum Episcoporum constituisse, qui vim inferret aliis, ut rebaptizationi, quæ in eo Conc. decreta est, faveret vel non faveret; sed unumquemque suam sententiam liberrime aperuisse: *Superest*, inquit, *ut de hac ipsa re singuli quid sentiamus, proferamus, neminem judicantes . . . . . . neque enim quisquam nostrum Episcopum*, &c.

*Inst.* 2. Qui non potest alios judicare Episcopos, non est Episcopus Episcoporum; atqui ex D. Cypr. ibidem, Episcopus Roman. non potest alios judicare Episcopos; ergo.

*Resp. nego min.* D. Cyprian. non loquitur de Rom. Episcopo, sed de Episcopis in Conc. suo Carthaginensi congregatis, de quibus dicit: *Omnis Episcopus . . . . . . tam judicari ab alio non potest, quam nec ipse possit alterum judicare*; alias contradiceret Conc. Ephesino: a quo Joannes Patriarcha Antiochenus jussus est, *obedientiam & honorem deferre Apostolica sanctæ Dei Ecclesiæ Romanorum, apud quam maxime mos est ex Apostolico ordine & traditione, ut ipsa Sedes Antiochena dirigatur, & apud eam judicetur*. Errasset ergo D.Cyprian. si judicandi Episcopos potestatem Romano denegasset Pontifici, ipsiusque authoritati possemus cum D. Aug. (*k*) respondere, *Litteras Cypriani non ut*

(k) L. 2. contra Crescon. c. 32.

*ut canonicas habeo, sed eas ex canonicis considero; & quod in eis Scriptur. divinarum authoritati congruit, cum laude ejus accipio, quod autem non congruit, cum pace ejus respuo.*

*Inst.* 3. D. Cyprian. Stephano S. P. definienti, *nihil*, circa rebaptizationem Hæreticorum, *esse innovandum*, obstinate reluctatus est; ergo non eum agnovit Episcopum Episcoporum.

*Resp. nego conseq.* Non enim ideo reluctatus est Stephano definienti, quod ejus primatum negaret; dicit enim ibidem, *Primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia & Cathedra una monstretur*. Sed quod putaret S. P. Stephanum sua abusum fuisse authoritate, cum censuerat Ecclesiastica communione privandos esse Episcopos a se dissentientes in quæstione, quam erronee putabat esse solius disciplinæ, non fidei.

*Inst.* 4. Ille primatum non habet in tota Ecclesia, qui non potest dici Episcopus universalis; atqui Rom. Pontifex non potest dici Episcopus universalis. Ergo,

*Prob. min.* Greg. Magn. *l.* 4. *Epist.* 32. Joannem Constantinop. insectatur quod se diceret Episcopum universalem, atque illud esse *nomen blasphemiæ*; ergo Episcopus Rom. non potest dici Episcopus universalis.

*Resp. dist. ant.* Hoc nomen, *Episcopus universalis*, est nomen blasphemiæ in sensu pravo, quo illud usurpabat Joannes Constantinop. *conc. ant.* in sensu orthodoxo. *nego ant.*

Itaque duplici sensu potest accipi nomen *Episcopi universalis* . . . . 1. Ita ut qui dicitur Episcopus universalis, ut solus universæ Ecclesiæ Episcopus, cujus cæteri omnes Episcopi sint tantum delegati ac vicarii, hic sensus est falsus & erroneus, in hoc tamen sensu Joannes Constantinop. voluit appellari *Episcopus universalis*, ut constat ex his D. Gregorii verbis: *Ad hoc per-*

*perductus es, ut despectis fratribus, Episcopus appetas solus vocari.* 2. Nomen Episcopi universalis potest accipi hoc sensu, quod aliquis dicatur Episcopus universalis, eo quod regat singulas orbis Ecclesias, servata singulorum Episcoporum jurisdictione; hoc vero & orthodoxo sensu Pontifex Romanus vocatus est *Episcopus universalis* a Concilio Calcedonensi.

*Inst.* 5. Div. Greg. asserit *nullum umquam prædecessorum suorum tali vocabulo appellari voluisse*; ergo non ipsis competit illud nomen.

*Resp. nego conseq.* Non ideo Romani Præsules titulum Episcopi universalis assumere noluerunt, quod ipsis non competat, sed quia pravo sensui obnoxium esse poterat; hanc utique rationem reddit D. Gregor. *Ne*, inquit, *si sibi in Pontificatus gradu gloriam singularitatis arriperet, hanc omnibus fratribus denegasse videretur.*

*Inst.* 6. Ille non est Episcopus universalis, cujus jurisdictio intra limites Occidentis coercetur; atqui Romani Pontificis jurisdictio sic coercetur a Conciliis; ergo, &c. *Resp. nego min.*

*Prob. min.* Canon 6. Concil. Nicæni I. sic habet: *Mos antiquus perdurat in Ægypto, vel Lybia & Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem, quoniam quidem & Episcopo Romano parilis mos est.* Ergo.

*Resp. dist. conseq.* Jurisdictio Romani Episcopi coercetur, quatenus est Patriarcha, *conc. conseq.* quatenus est summus Pontifex & Vicarius Christi. *nego conseq.*

Itaque summus Pontifex spectari potest, 1. Ut Episcopus, respectu Diœcesis Romanæ. 2. Ut Metropolita, respectu Provinciæ Romanæ. 3. Ut Patriarcha, respectu Occidentis. 4. Tandem ut summus Pontifex, respectu totius orbis christiani. Porro prædictus Canon non confert

Ale-

Alexandrinum Episcopum cum Episcopo Romano quoad dignitatem Pontificiam, sed tantum quoad dignitatem Patriarchalem & jura illi annexa; nam hic Canon in Conc. Calced. sic refertur: *Trecentorum decem & octo Patrum Canon VI. quod Ecclesia Romana semper habuit primatum; teneat autem & Ægyptus, ut Episcopus Alexandria, &c.* Ad cujus relationem Patres dixerunt: *Perpendimus quidem omnem primatum & honorem pracipuum secundum Canones, antiqua Roma Archiepiscopo conservari.*

*Objicies* 2. D. Hieron. (*l*) ait: *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Roma, sive Eugubii, sive Constantinopoli ... ejusdem meriti, ejusdem est Sacerdotii.* Ergo nullus est, qui supra alios habeat potestatem.

*Resp. nego conseq.* Nam D. Hieron. Epistol. ad Damasum clare tradit primatum Rom. Pontificis, dicens: *Non novi, Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum, quicumque tecum non colligit, spargit.* Itaque hic loquitur de potestate & honore Episcopis debito, hocque ut reprimat Diaconorum Romanæ Ecclesiæ superbiam; qui supra Episcopos Romæ existentes sese extollebant; eisque declarat, *Ubicumque fuerit Episcopus, sive Roma, sive Eugubii*, id est, in loco suæ sedis, *ejusque esse Sacerdotii*, id est, esse supra Clericos inferioris ordinis.

*Objicies* 3. Qui sunt Vicarii Christi in terris, quibusque commissa est universalis Ecclesiæ cura, sunt paris jurisdictionis cum Episcopo Romano; atqui omnes Episcopi sunt Vicarii Christi, juxta Apost. (*m*) *Pro Christo legatione fungimur,*

(l) Epist. 85. ad Evagrium.
(m) 2. Cor. 15. v. 20.

*gimur.* Omnibus *commissa est cura universæ Ecclesiæ*, ut scribit Eleutherius Papa ad Episcopos Galliæ; ergo.

*Resp. dist. maj.* Qui sunt Vicarii Christi in tota Ecclesia, quibusque commissa est cura universalis Ecclesiæ, authoritate jurisdictionis regendæ, *conc. maj.* qui sunt Vicarii Christi in sua quisque particulari Ecclesia, quibusque commissa est universalis Ecclesiæ cura per caritatem, qua Ecclesiæ laboranti subvenire debent, *nego maj.* Porro solus Romanus Pontifex est Vicarius Christi in universa Ecclesia, solus potest per authoritatem & jurisdictionem, curam habere universæ Ecclesiæ; ergo.

Præterea, Decretalis Eleutherii, viris eruditis hodie certissimæ suppositionis convicta habetur, sicut & aliæ Pontificum Rom. usque ad Syricium, qui Petri Cathedram an. 385. ascendit.

*Inst.* 1. Episcopi sunt successores Apostolorum; atqui Apostoli habebant jurisdictionem in universa Ecclesia; ergo.

*Resp. dist. maj.* Sunt successores in Episcopatu, *conc. maj.* in Apostolatu, *nego maj.* Porro Apostoli jurisdictionem universalem habebant, qua Apostoli, non qua Episcopi; illa autem jurisditio erat extraordinaria, cui non succedunt Episcopi.

*Inst.* 2. Jurisdictio universalis competebat Petro ratione Apostolatus; atqui tamen ei succedit Episcopus Romanus; ergo.

*Resp. nego maj.* Nam jurisdictio universalis competebat Petro ratione muneris supremi totius Ecclesiæ Pastoris, & non solum ratione Apostolatus, & ideo in eo erat ordinaria & independens.

*Objicies* 4. Primatus totius Ecclesiæ fuit privilegium personale Petri; ergo non transit ad ejus successores.

*Resp.*

*Resp. dist. ant.* Fuit privilegium personale Petri, cum potestate, ipsi a Christo facta, illud alligandi ad aliquem certum locum, *conc. ant.* sine tali potestate, *nego anteced.*

*Itaque*, primatus Petro primum collatus est sine alligatione ad aliquem locum, sed cum potestate illum postea sic ad aliquem locum particularem alligandi; & cum Petrus, ex speciali Dei inspiratione & jussu, sedem Romæ ultimo fixerit, illiusque Episcopus mortuus fuerit, inde factum est, ut Rom. Episcopus succedat Petro in omni potestate, quam Petrus pro se, & pro suis successoribus, a Christo accepit.

*Inst.* 1. Petrus nunquam Romam venit; ergo non fuit Romæ Episcopus.

*Resp. nego ant.* Cujus falsitas patet, tum ex dictis, tum ex prima Petri Epist. quæ scripta fuit Romæ, ut probant hæc, c. 1. verba, *Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone collecta.* Atqui, juxta omnes interpretes, D. Petrus per Babylonem significavit Romam, ubi, tempore D. Petri, erat confusio idolorum & vitiorum, *Petrus in Epist. 1. sub nomine Babylonis figuraliter Romam significans: salutat vos, inquit, Ecclesia quæ est in Babylone*, ait D. Hieronym. *lib. de viris illustr. in Marco.*

*Inst.* 2. Non potest dici quo tempore Petrus Romam venerit, & quot annis Romæ commoratus sit; ergo.

*Resp. nego ant.* Nam ex D. Hieron. (*n*) *Petrus Romam venit anno Claudii secundo ..... ibique 25. annis Cathedram tenuit usque ad ultimum Neronis annum.* Et ex Paulo Orosio (*o*) *Exordio regni Claudii Petrus Apostolus Romam venit.* Annus autem secundus, potuit dici exordium regni Claudii, qui 14. annis imperavit.

Ob-

(n) L. de viris illustrib. in Petro. (o) L.7. hist.c.6.

*Objicies* 5. Ex facto Petri sedem Romæ figentis ortum est, quod Roman. Episcopus, potius quam alter, succedat Petro in primatu universæ Ecclesiæ; ergo jure humano, non divino, succedit in primatu.

*Resp. dist. ant.* Ex facto Petri ortum est, ut Episcopus Rom. succedat in primatu, quoad ordinem successionis, *conc. ant.* quoad ipsam successionem, *nego ant. & conseq.*

Itaque observandum est cum Bellarm. (*p*) *Aliud esse successionem, aliud ordinem successionis: nam successio Romani Pontificis in Pontificatum Petri ex instituto Christi est*, qui instituit in Petro Pontificatum duraturum usque ad finem mundi, ac proinde quicumque Petro succedit, accipit a Christo Pontificatum. *Ratio autem successionis, qua Rom. Pontifex, potius quam Antiochenus, aut aliquis alius, succedat, ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi institutione. Nam potuisset Petrus nullam sedem particularem sibi unquam eligere, sicut fecit quinque primis annis, & tunc moriente Petro, non Episcopus Romanus, neque Antiochenus successisset; sed is quem Ecclesia sibi elegisset; potuisset quoque semper manere Antiochia, & tunc Antiochenus sine dubio successisset; quia vero Romæ sedem fixit & tenuit usque ad mortem, inde factum est, ut Rom. Pontifex ei succedat.*

*Inst.* Primatus a Canonibus Rom. Pontifici est delatus, nam sic ait, *can.* 28. Concilii Chalced. *antiquæ Romæ throno, quod urbs illa imperaret jure Patres privilegia contulerunt.* Ergo primatus competit Rom. Pontifici jure humano.

*Resp. nego ant.* Concilium enim Chalced. nullum novum privilegium Pontifici Rom. tribuit, sed privilegia ei a Christo collata declaravit & definivit,

(p) L. 2. de Rom. pontif. c. 12.

vit, quomodo Concil. Nicænum definivit Christum esse consubstantialem Patri; juxta illud D. Thom. opusculo contra impugnantes religionem, *Ecclesia Romana nullis Synodicis constitutis, cæteris Ecclesiis prælata est, sed Evangelica voce Domini & Salvatoris nostri primatum obtinuit.*

*Resolves*: Contra Novatores, Lutheranos & Calvinistas, quibus accessit Richerius, regimen Ecclesiæ esse vere Monarchicum, summumque Pontificem vere esse illius Monarchiam, ut docent melioris notæ Theologi, teste Duvallio Doctore Sorbonico (q) *De fide enim est*, inquit, *statum Ecclesiæ esse Monarchicum, & Ecclesiam habere unum supremum in terris visibilem Monarcham a quo gubernetur, ut contra nostræ ætatis Novatores luculenter demonstrant melioris notæ Theologi.*

Cum vero *Anonymus*, qui contra hanc veritatem scripsit, falso & impudenter, ad suorum dogmatum confirmationem, nomen Sorbonæ usurpet, lubet hoc loco clarissimorum Theologorum Parisiensium sententias apponere.

Petrus de Alliaco Cardinalis & Archiep. Cameracensis (r) ait: *Ideo Dominus hoc prævidens* (nempe Schisma & dissensionem) *contulit Petro pro se & successoribus suis authoritatem disponendi ministros Ecclesiæ, & determinandi eorum jurisdictionem dicens; pasce oves meas, id est, sis Pastor & prælatus generalis, ad quem pertinent dispositio & regimen regale ovium & ovilis.*

Joannes Gerson. (s): *Status Papalis*, inquit,

(q) L. de Eccles. & politica potest contra Anonymum, qui liber a DD. Geslin & Froger doctoribus Paris. fuit approbatus.

(r) De origine Ecclesiasticæ potestatis, concl. 2.

(s) Tract. de statibus Eccles. tit. pro statu summi Pontificis considerat. 1.

quit, *est a Christo immediate & supernaturaliter, tanquam primatum habens Monarchicum & regalem in Ecclesiastica Hierarchia: secundum quem statum unicum & supremum, Ecclesia militans dicitur una sub Christo: quem statum quisquis impugnare, vel diminuere, vel aliqui Ecclesiastico statui particulari coæquare præsumit, si hoc pertinaciter faciat, Hæreticus est, Schismaticus, Impius, atque sacrilegus: cadit enim in hæresim toties expresse damnatam a principio nascentis Ecclesiæ, usque hodie, tam per institutionem Christi de primatu Petri super alios Apostolos, quam per traditionem totius Ecclesiæ in sacris eloquiis suis, & generalibus Conciliis.*

Idem Gerson (*t*) ait: *Plenitudo legis Ecclesiasticæ sic proprie sumpta, non potest esse de lege ordinaria, nisi in uno summo Pontifice formaliter & subjective, alioqui regimen Ecclesiasticum non esset Monarchicum, & habere posset multiplex caput quod est aperte Hæreticum.*

Idem Gerson (*u*) docet: quod *Ecclesia in uno Monarcha supremo, per universum fundata est a Christo*. Et infra, *nullam aliam politiam instituit Christus Monarchicam, & quodammodo regalem, nisi Ecclesiam.*

Almainus (*x*) ait: *Christus fuit sapientissimus, quia sapientia plenus, & quod instituerit optimam politiam, sed optima politia regi debet regimine regali. Hoc est*, inquit Duvallius referens hunc textum, *Ut sit unus qui in unumquemque authoritatem habeat, & nullus alius in eum.*

Joannes de Cellaja apud Duvallium, (*y*) Do-

(t) L. de origine juris & legum, conclus. 2.
(u) Tract. de auferibilitate Papæ consider. 8.
(x) L. de potestate Ecclesiastica, cap. 4.
(y) L. contra Anonymum, pag. 157.

*Dominus Papa*, inquit, *regit universalem Ecclesiam, & merito potest vocari Rex*, quod probat ex eo quod in Ecclesia de Beato Petro canitur: *Simon Petre antequam vocarem te, novi te, & super plebem meam te constitui.*

Mauclerus toto libro 4. 1. parte, cui titulus est: *De Christi regno spirituali, quod per se dum esset visibilis in hoc mundo, post vero ascensionem per Vicarium suum Rom. Pontificem exercuit, hoc est, de Ecclesia, cujus regimen voluit Christus esset Monarchicum.*

Robertus Cœnalis Episc. Abricensis ait: *Pontificis Monarchia ad hoc ut doctrina consensus retineatur, non solum utilis, sed etiam necessaria: imo & a Christo instituta & ab omnibus omnium ætatum doctoribus asserta est.* (z)

Gilbertus Genebraldus Archiep. Aquensis. (a) *Ecclesia supra Petrum fundata est, unus Episcopus in Catholica Ecclesia a quo cæteri pendere debeant, & Romana Ecclesia ab omnibus aliis Ecclesiis pro matrice & radice Catholica Ecclesia est agnoscenda.*

His omnibus Theologis Parisiensibus adjungimus decretum sacræ facultatis Parif. quo sic statuit: *Hierarchia Ecclesiastica potestatis, divino jure Monarchia est, eaque Papalis, cui quilibet fidelium subesse dignoscitur.* Apud Maucl. p. 4. l. 8. c. 6. col. 2434.

Eadem facultas has duas Antonii de Dominis damnavit propositiones;

„ 1. Monarchiæ forma non fuit immediate in „ Ecclesia a Christo instituta. *Censura*, hæc „ propositio est Hæretica, Schismatica, ordinis „ Hierarchici subversiva, *&c.*

„ 2. Di-

(z) L. 2. de Oblata ab Hæreticis conditione, pag. 42.
(a) Lib. 3. pag. 402.

„ 2. Dico; Romanam Ecclesiam ex magni-
„ tudine civitatis, & ex eo quod duo primi A-
„ postoli eam fundaverunt, Petrus & Paulus,
„ & ex aliis capitibus extra jus divinum, ha-
„ buisse ut semper reputata sit Ecclesia princi-
„ palis, non tamen domina & regina super uni-
„ versas Ecclesias. *Et infra*: Erat ergo & est
„ Ecclesia præcipua nobilitate, existimatione,
„ nomine, & dignitatis auctoritate, non regi-
„ minis & jurisdictionis principatu. *Censura*
„ *Parisiensis*, Hæc propositio est Hæretica &
„ Schismatica, quatenus aperte insinuat Rom.
„ Ecclesiam jure divino authoritatem in alias
„ Ecclesias non habere.

## QUÆSTIO II.

### *De Primatus S. Pontificis prærogativis.*

*Nota* 1. A Controversiis juris, quæ circa primatus summi Pontificis prærogativas inter Theologos Catholicos agitari solent, data opera abstinemus ad vitandas turbas & contentiones quæ sæpe ob id excitantur, quibus remedium nullum adhiberet nostræ circa eam sententiæ aperta manifestatio. Hic itaque solam quæstionem facti attingemus, nimirum, utrum summus Pontifex ex Cathedra definiens, aliquando erraverit.

*Nota* 2. Summus Pontifex dicitur loqui ex Cathedra, quando, ut caput & universalis Ecclesiæ Pastor, circa fidem & mores, universam docet Ecclesiam.

*Nota* 3. Ut S. P. dicatur pronuntiare ex Cathedra, quatuor requiruntur conditiones, quarum si vel una defuerit, non ex Cathedra pronuntiabit, sed privatam suam exponet sententiam, quæ consequenter erit errori obno-

xia; constat enim apud omnes S. Pontificem in errorem labi posse, quando, ut Doctor particularis & ex privata sententia, loquitur.

*Prima conditio* est, ut definitio Pontificia sit de re ad fidem vel mores pertinente. *Secunda* ut non feratur, nisi maturo examine prævio, consultis Prælatis ac Doctoribus adhiberi solitis, in primis vero requisita Romanæ Ecclesiæ doctrina & traditione. *Tertia*, ut sit omnino libera, tam ex parte Doctorum consultorum, quam ex parte Pontificis definientis. *Quarta*, ut res definita universæ Ecclesiæ credenda vel facienda proponatur sub pœna Anathematis. Ad has itaque leges expendimus eorum Pontificum exempla, qui errores ex Cathedra docuisse circumferuntur. His diligenter notatis:

## CONCLUSIO.

*Nullus unquam Pontifex Romanus ex Cathedra pronuntians, erravit in fide aut moribus.*

*Prob.* 1. Ex testimoniis SS. Pontificum. S. Lucius I. Epist. ad Episcopos Hispaniæ & Galliæ, ait: *Ecclesia Romana Apostolica est, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec Hæreticis depravata Novitatibus succubuit, secundum ipsius Domini pollicitationem, ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua*. Quæ decretalis, licet suppositia habeatur, magna tamen pollet authoritate, ut infra videbitur.

Idem testatur Felix I. Epist. ad Benignum: *Ecclesia Romana*, inquit, *ut in exordio normam fidei Christianæ percepit ab authoribus suis Apostolorum principibus, illibata manet, juxta illud, rogavi pro te*, &c.

Agatho Papa Epist. approbata in VI. Synodo

do Act. 8. dicit : *Ecclesia Romana a tramite Apostolicæ traditionis nunquam erravit, quia dictum est Petro, ego rogavi pro te*, &c.

Leo IX. Epist. ad Petrum Antiochenum referens hanc Christi orationem, *Ego rogavi pro te Petre*, ait: *Quæ venerabilis & efficax oratio obtinuit, quod hactenus fides Petro non defecit, nec defectura creditur in throno illius.*

*Prob.* 2. Quia nullius Pontificis adferri potest definitio quæ fidei repugnet, ut ex oppositorum argumentorum solutione patebit.

*Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. *Cum Magdeburgensibus*: D. Petrus bis contra fidem erravit: 1. Quando Christum negavit. 2. Quando coegit gentes Judaizare, ex quo a D. Paulo graviter reprehensus est.

*Resp.* A Scopo multum aberrare Magdeburgenses tale exemplum proponendo. *Primo* enim, D. Petrus, non corde, sed ore, Christum negavit, cum nondum esset Pontifex; constat enim Christum non ei contulisse Ecclesiæ primatum, nisi post suam resurrectionem, quando, *Joann. ult.* dixit: *Pasce oves meas* .... *Secundo*, Quando D. Petrus coegit gentes Judaizare, nullo decreto Judaizandum esse sancivit, econtra paulo ante contrarium definivit, *Act.* 15. non ergo erravit doctrina, sed exemplo conversationis, qua plurimis occasionem errandi dabat; porro de errore facti non contendimus.

*Objicies* 2. Victor I. definivit Christum esse purum hominem; ergo, &c.

*Respondet Eusebius*, hanc esse calumniam, qua ille Pontifex fuit aspersus ab Hæreticis; *Quomodo non illos pudet hæc Victori tam falso objectare?* inquit (b), *præsertim cum explorate*



(b) L. 5. Histor. cap. 27.

*te cognitum habeant, Victorem, Theodotum illum Coriarium, qui primus Christum, solum hominem dicebat . . . Christiana communione interdixisse; quod si Victor eadem cum illis sentire visus fuisset, (sicuti detestabilis istorum docet calumnia) quo pacto Theodotum hujus erroris inventorem, ab Ecclesia ejicere in animum induxit?*

*Objicies* 3. Tertull. (*c*) asserit Zephyrinum approbasse Prophetias Montani, earumque authoribus pacis & communionis litteras dedisse, quas postea, suadente Praxea, revocavit: ergo Zephyrinus erravit contra fidem.

*Resp.* 1. Tertullianum nullam in illa narratione mereri fidem, cum librum illum scripserit, post suam in Montani hæresim defectionem; unde non mirum est, si Romanum Pontificem ad partes Montani voluerit adducere.

*Resp.* 2. Data, non concessa, veritate narrationis; ex ea sequitur tantum quod Zephyrinus, specie pietatis quam Montanistæ præ se ferebant, persuasus fuerit eos recte sentire ac docere, erroresque falso illis fuisse impositos, eamque ob causam dederit litteras pacis, quas revocavit ubi primum a Praxea, eos errorem docere ac defendere, cognovit: ubi nullus fuit Zephyrini error in fide, (circa quam nihil ex Cathedra pronuntiavit), sed solum de personis earumque qualitatibus, circa quas posse decipi Pontificem, non negamus (*d*).

*Objicies* 3. Marcellinus idolis sacrificavit; ergo, &c.

*Resp.* 1. Multi illud factum negant, asseruntque meram esse in S. Pontificem calumniam; sic inter alios D. Aug. l. de unico Bapt. contra Petilianum, c. 16. *Quid ergo jam opus est*,

(*c*) L. adversus Praxeam, c. 1.
(*d*) Vide D. Epiph. hæresi 48.

*est*, inquit, *ut Episcoporum Rom. Ecclesiæ, quos incredibilibus calumnis insectatus est*, Petilianus, *objecta ab eo crimina diluamus? Marcellinus & Presbyteri ejus, traditionis Codicum divinorum & Thurificationis ab eo, crimine arguuntur; sed nunquid ideo etiam convincuntur, aut convicti aliqua documentorum firmitate monstrantur? ipse sceleratos & sacrilegos fuisse dicit, ego innocentes fuisse respondeo.*

*Resp.* 2. Dato quod Marcellinus in immani persecutione Diocletiani, metu mortis inductus, Idolis sacrificaverit, & sic contra fidem graviter peccaverit, non inde sequitur quod aliquid contra fidem interius tenuerit, vel senserit, multo minus docuerit ac ex Cathedra pronuntiaverit Idolis esse sacrificandum.

*Objicies* 4. LIBERIUS subscripsit damnationi S. Athanasii, & formulæ Sirmiensi Arianæ; ergo erravit ut Pastor universalis.

*Resp.* 1. Esto Liberius subscripserit damnationi D. Athanasii, atque formulæ Hæreticæ: quid inde? nisi hoc unum, Pontificem graviter peccasse contra justitiam, damnando D. Athanasium, & contra fidei confessionem, communicando cum Arianis; at non inde concludes eum ex Cathedra pronuntiantem errasse: an quæso, eam formulam toti Ecclesiæ credendam proposuit? an consuluit traditionem Ecclesiæ Romanæ? an libere egit exilio detentus & ærumnis confectus? minime profecto; ergo, etiamsi Liberius errasset contra fidem, error ille fuisset personalis, non Pontificia authoritate definitus. Verum:

*Resp.* 2. Liberium nunquam fuisse Hæreticum; neque ante exilium, quoniam ideo exulare jussus est, quia noluit Arianæ hæresi subscribere, ut testantur illius ætatis historici (*e*): neque ab exi-

(e) Socrates, l.2. c.29. Soz.l.4. c.10. Niceph. l.9. c. 35.

exilio reversus, quoniam propter acta Concilii Ariminensis, ( in quibus Ariana hæresis fuerat iterum conclamata ) rescissa & damnata, iterum sede pulsus, in sepulchris delituit, ærumnisque confectus migravit ad Dominum. *Sozom. lib.* 4. *cap.* 10. neque tempore exilii, nam formula fidei, cui subscripsit, erat Catholica in sensu obvio, in quo ei subscripsit, & nunquam compelli potuit ad reprobandam vocem, *consubstantialis*. Pro cujus rei intelligentia:

*Nota*, Tres esse formulas fidei, quæ *Sirmienses* dicuntur.

*Prima*, Fuit edita Sirmii contra Photinum Sirmiensem Episcopum, qui, Pauli Samosateni erroribus infectus, Christum purum hominem blasphemabat. Hæc formula, cui Liberius subscripsit, erat Catholica, in ea hæresis Photini fuit damnata, definitumque est Verbum esse ejusdem cum Patre substantiæ. Hanc formulam exponens D. Hilarius, Catholicam esse fatetur; & Liberius ipse, in Epistolis quas ad Episcopos orientales scripsit, asserit se ideo cum Valente & Ursacio communicasse; quod eorum fidem agnovisset Catholicam, atque alienam ab Ariana perfidia.

Nec obstat, quod hæc formula nomen *consubstantialis* taceret, rem enim hoc nomine expressam perfecte exprimebat, & ideo ei subscribere potuit Liberius.

*Secunda formula*, Edita est Sirmii, in qua Dei Filium, nec ejusdem substantiæ cum Patre, nec ei similem esse, decretum est. Hæc, cui Hosius Episcopus Cordubensis, ætate ac ærumnis fractus, subscripsit, ab Imperatore Constantino fuit suppressa, ac sub pœna extremi supplicii vetita.

*Tertia formula*, In Concil. Ancyrano fuit cusa, in ista secunda Sirmiensis fuit damnata, atque omnimoda & substantialis filii cum Patre simi-

ſimilitudo aſſerta, hæc cum fuerit ad Conſtantium Sirmii commorantem delata, eam amplexus eſt, & omnes Epiſcopi Concilii Ancyrani, qui Sirmii denuo convenerant, eam ibi ſua ſubſcriptione munierunt; unde *tertia Sirmienſis*, dicta.

*Dices*, DD. Athanaſ. (*f*) & Hieron. (*g*) Liberium *hæreticæ pravitati ſubſcripſiſſe* aſſerunt; ergo, &c.

*Reſp.* Fateor, verum contendo id ab eis non fuiſſe dictum, quod Liberius formulæ Arianæ ſubſcripſerit, ſed tribus ex cauſis, 1o. Quia cum Arianis communicavit. 2. Quia ſententiam ab Arianis latam contra Athanaſium, ratam habuit. 3. Quia vocem, *conſubſtantialis*, quæ teſſera Catholicorum erat in formula fidei, omitti paſſus eſt, in quibus graviter peccavit, ſed extra naufragium fidei.

*Inſt.* 1. Cauſa Athanaſii adeo cum fide tunc conjuncta fuit, ut idem videretur Athanaſium condemnare, quod fidem Nicænam violare, ergo &c.

*Reſp. diſt. ant.* Idem erat Athanaſium, propter fidem quam profitebatur, condemnare, quod fidem Nicænam violare, *conc.* propter alia crimina, quæ Athanaſio objiciebantur, *nego ant.* Liberius itaque in damnationem Athanaſii conſentiens, non reſpexit ad negotium fidei, ſed ad alia crimina, quæ, licet falſo, ei imponebantur. Liberius tamen ignorabat illa ei falſo imponi.

*Inſt.* 2. Negari non poteſt, ſparſum fuiſſe rumorem, quod Liberius in gratiam Conſtantii Imperatoris, hæreſi Arianæ ſubſcripſerit, ergo, &c.

*Reſp.* Hic rumor ſparſus fuit ab Arianis per calumniam, ut ſcribit Nicephorus, l. 9. c. 37.

*Libe-*

(f) Epiſt. ad Solitar. vitam agentes.
(g) Catalogo Scriptor. in Fortunatiano.

*Liberius autem*, inquit, *aliam quoque seorsim fidei conscripsit professionem, qua omnes ab Ecclesiæ communione arcebat, qui Filium Patri non secundum substantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quod Eudoxius, & qui factionis ejus fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Ætii hæresim congregati, cum Hosii Epistolam in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant, perinde atque consubstantiale repudiasset, & Patri Filium omnino inæqualem dixisset*. Idem refert Sozomenus, *lib. 4. c. 14.* ex quo innocentia Liberii evidenter declaratur.

*Objicies* 5. Felix II. fuit Arianus, ut testatur Div. Hieron. (*k*) *Acacius*, inquit, *in tantum sub Constantio Imperatore claruit, ut in Liberii locum Romæ Felicem Arianum in Episcopum constituerit*.

*Resp. nego ant.* Quia etsi Felix ante Pontificatum communicaverit cum Arianis, ideoque fuerit reprehensibilis, nequaquam tamen fuit Arianus, ut testatur Nicephorus, lib. 9. cap. 35. *Felix .... Nicænam quidem fidei professionem retinebat, & in religione reprehensione carebat: unum tamen illud vitio ei vertebatur, quod priusquam Episcopus creatus esset, cum diversæ opinionis studiosis communicare sustinuerit*.

Ad D. Hieronymum respondet Coccius (*i*) Lipsium *adnotasse in suis mss. codicibus, ut nec in Sophronio Græco (qui librum D. Hieronymi, adhuc eo vivente, in græcam linguam transtulit) haberi Arianum: cui consentit ex nostris*, addit, *Codex Cemblacensis, & Viridis vallis*.

*Obji-*

(h) L. de script. Eccles. in Acacio.
(i) L. 7. de Hierarchia Ecclesiæ, art. 12.

*Objicies 6.* Vigilius, teste Liberato (k) Epistolam scripsit ad Theodoram Augustam & alios Hæreticos, qua confirmavit hæresim Eutychianorum, & anathema dixit iis qui duas in Christo naturas asserebant.

*Resp.* Ad rem præsentem non facit illa Vigilii Epistola, quam ad Imperatricem scripsit, cum adhuc viveret Sylverius Papa, quo tempore Vigilius erat Schismaticus & Anti-papa, jussu Theodoræ & opera Belisarii creatus, nec ideo mirum esset si errasset in fide, quanquam ne tunc quidem definitionem ex cathedra, de qua tantum disputamus, condidit, sed occultas furtivasque litteras, ab ipso illarum authore, silentio damnatas, quod sententiæ e cathedra prolatæ omnino repugnat.

*Objicies 7.* Honorius fuit Hæreticus Monothelita, qui unam in Christo voluntatem unamque operationem docuit, in duabus Epistolis ad Sergium scriptis: quam ob causam cum aliis Monothelitis fuit damnatus in Synodo VI. sub Agathone Papa.

*Resp.* 1. Dato, non tamen concesso, reipsa Honorium errasse, ac merito damnatum fuisse, certum est ipsum ex cathedra non definiisse, propter sequentes rationes:

1. Quia illæ Honorii ad Sergium Epistolæ, privatæ fuerunt, nec toti Ecclesiæ credendæ sub pœna anathematis propositæ.

2. Quia Honorii hanc quæstionem nec maturo examine expendit, nec circa eam, quam reliquit Grammaticis discutiendam, consuluit suæ Ecclesiæ Romanæ traditionem: *Non oportet*, inquit Epist. I. *hæc ad dogmata Ecclesiastica retorquere, quæ neque Synodales apices super hoc examinantes, neque auctoritates Canonicæ visa*

(k) In Breviario, cap. 22.

*visa sunt explanasse, ut unam vel duas energias aliquis præsumat Christi Dei prædicare, quas neque Evangelica vel Apostolica littera, neque Synodalis examinatio super his habita, visa sunt examinasse.* Et infra, *Utrum autem propter opera divinitatis & humanitatis, una, vel gemina operationes debeant derivata dici, vel intelligi, ad nos ista pertinere non debent, relinquentes ea Grammaticis.* Et, *Epist.* 2. declarat, *Unius autem operationis vel duarum esse, vel fuisse Christum, sentire vel promere satis ineptum est.* Qui sic loquitur Apostolicam litteram proculdubio non scribit, nec ex cathedra pronuntiat.

3. Quia ipse Honorius, *Epist.* 2. expresse asserit se nihil circa hanc quæstionem velle definire: *Cæterum*, inquit, *quantum ad dogma Ecclesiasticum pertinet, quod tenere vel prædicare debemus, propter simplicitatem hominum, & amputandas inextricabiles quæstionum ambages, non unam vel duas operationes in mediatore Dei & hominum definire..... debemus.* Et infra, *Auferentes ergo scandalum novellæ adinventionis, non nos oportet unam vel duas operationes definientes prædicare.* Ex his luce meridiana clarius est Honorium circa hanc quæstionem nihil definiisse.

*Resp.* 2. Honorium nunquam fuisse Hæreticum Monothelitam; imo prius dedocuisse Monothelitarum hæresim; nam expresse admisit duas operationes: *Utrasque naturas*, inquit Epist. 2. *in uno Christo unitate naturali copulatas cum alterius communione operantes atque operatrices confiteri debemus: & divinam quidem, quæ Dei sunt operantem; & humanam quæ carnis sunt exequentem, non divise, neque confuse aut convertibiliter Dei naturam in hominem, nec humanam in Deum conversam edocentes, sed naturarum differentias integras

*tegras confitentes, unus atque idem æqualis Patri, & minor Patre*, &c. Et infra dicit: *Auferentes scandalum novellæ adinventionis.... pro una, quam quidam dicunt, operatione, oportet nos unum operatorem Christum in utrisque naturis veraciter confiteri: & pro duabus operationibus, ablato geminæ operationis vocabulo, ipsas duas potius naturas, id est, divinitatis & carnis assumptæ in una persona unigeniti Dei Patris inconfuse, indivise atque inconvertibiliter nobiscum prædicare propria operantes*. Quid clarius potuit ab Honorio dici? si enim quælibet natura habet propriam operationem; ergo sunt duæ operationes.

*Dices* 1. Honorius, *in Epist.* 1. ait: *Unde & unam voluntatem fatemur Domini N. J. C.* Atqui hæc propositio est hæresis Monothelitarum; ergo.

*Resp. dist. maj.* Honorius fatetur unam voluntatem, per exclusionem duarum voluntatum contrariarum, sicut in nobis reperiuntur, *conc.* per exclusionem voluntatis divinæ, vel humanæ, *nego maj.* Hoc constat, tum ex ratione quam affert Honorius: *Quia profecto*, inquit, *a divinitate assu ta est nostri natura, non culpa: illa profecto* (natura) *quæ ante peccatum creata est, non quæ post prævaricationem vitiata..... quæ repugnaret legi mentis ejus.... nam lex alia in membris, aut voluntas diversa non fuit, vel contraria Salvatoris*. Tum ex illa celebri S. Maximi cum Pyrrho Monothelita disputatione, quam refero.

Pyrrhus dixit: *Quid de Honorio ad respondendum habes, qui aperte antecessori meo unam voluntatem Domini N. J. C. esse tradidit?* Respondit Maximus: *Utra harum litterarum verior, certiorque interpretatio habenda est, ejusne scribæ, qui nomine Honorii illas scripsit, præsertim*

cum

*cum idem adhuc superstes sit ... an Constantinopolitanorum civium, qui nihil, nisi quod ipsis libet, loquuntur?* Pyrrhus, *Verior ejus qui scripsit.* Maximus, *At is ad Imperatorem Constantinum sic de illa Epistola, jussu Joannis Pontificis, scripsit.* ,, Sane quod unam Domini no-,, stri voluntatem diximus, non est accipien-,, dum, quasi de duabus divinæ & humanæ na-,, turæ dictum voluntatibus, sed humanæ tan-,, tum. Cum enim Sergius scripsisset, prædica-,, re quosdam duas esse Christi voluntates con-,, trarias, nos rescripsimus, Christum duas vo-,, luntates contrarias non habere.

*Inst.* Honorius rejicit vocabulum geminæ operationis, Sergio dicens: *Hortantes vos, ut unius vel geminæ novæ vocis inductum operationis vocabulum aufugientes*; ergo eodem modo sentit ac Sergius.

*Resp. dist. ant.* Rejicit vocabulum geminæ operationis, retinens rem per hoc vocabulum significatam, *conc.* rejicit vocabulum & rem per illud significatam, *nego ant.* Porro utrumque rejiciebat Sergius; unde, *nego conseq.*

*Dices* 2. Synodus VI. damnavit Honorium ut hæreticum, nam postquam, Act. 13. definivit duces Monothelitarum anathemati submittendos, addit: *Cum his simul projici a sancta Dei catholica Ecclesia simulque & anathematizari prævidimus & Honorium qui fuerat Papa antiquæ Romæ, eo quod invenimus per scripta, quæ ab eo facta sunt ad Sergium, quia in omnibus mentem ejus secutus est, & impia dogmata confirmavit.*

*Resp. nego ant.* Cujus falsitas patet, tum ex fragmentis Epistolarum Honorii relatis, tum ex Epist. Agathonis Papæ ad Imperatorem Constantinum, cujus hæc sunt verba: *Hæc est fidei regula, quam & in prosperis & in adversis vi-*

*vaci-*

*vaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ a tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probabitur, nec hæreticis Novitatibus depravata succubuit, quia dictum est Petro*: ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos. *Hic Dominus fidem Petri non defuturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit, quod Apostolicos Pontifices meæ exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper, cunctis est cognitum*. Quam Epistolam communi suffragio approbarunt Patres Synodi VI. qui *Act.* 18. de ea loquentes, sic alloquuntur Imperatorem, *Confessionem tibi a Deo inscriptam illa Romana antiqua civitas obtulit. Charta & atramentum videbatur, & per Agathonem Petrus loquebatur*. Quomodo, quæso, Agatho ita constanter ac intrepide de suis omnibus prædecessoribus locutus fuisset? quomodo Synodus hanc probasset Epistolam, si ipsa Honorium tanquam hæreticum damnasset?

Damnatus itaque est Honorius tanquam hæreticorum fautor, quatenus simulatione tunc temporis usus est, quando ei ex officio incumbebat erumpenti hæresi aperte obsistere: nam ut se Monothelitarum studiis accommodaret, scripsit, *Ut abrasa hujusmodi novæ vocis, id est, unius vel geminæ operationis, appellatione, unum Christum secum in utrisque naturis divina vel humana prædicent operantem*; ut, hac verborum elusione, illorum insectationem declinaret, tametsi ipsa eadem verba Catholicum sensum, sed ab ista quæstione alienum, exprimerent.

*Inst.* 1. Synodus VI. Act. 16. dicit: *Sergio hæretico anathema. Honorio hæretico anathema.* Ergo fuit damnatus ut Hæreticus.

*Resp. dist. conseq.* Ut Hæreticus conniven-

tia & favore, *conc.* dogmate & sententia, *nego*. Hunc esse Concilii sensum declarat Agatho in sua ad Constantinum Pogonatum Epistola Synodi VI. confirmatoria: *Anathematizamus*, inquit, *novi erroris inventores, id est, Sergium, Theodorum, Pyrrhum*, &c. *necnon & Honorium, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina illustravit, sed prophana traditione immaculatam maculari permisit*. Non ergo maculavit, sed maculari suo silentio permisit. Et in Epist. ad Episcopos Hispaniæ dicit damnatum fuisse Honorium, *Qui flammam Hæretici dogmatis, non, ut decuit Apostolicam authoritatem, incipientem extinxit, sed negligentia confovit*. Imperator ipse in suo edicto ait: *Anathematizamus eos, qui Novorum dogmatum authores & fautores sunt: Theodorum, Sergium*, &c. *atque etiam Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreseos in omnibus fautorem, & confirmatorem*. Ergo Honorius fuit damnatus, non ut hæresis author & doctor, sed duntaxat ut fautor: eadem autem pœna merito puniuntur & Hæretici & Hæreticorum fautores.

*Inst.* 2. Act. 13. Synodi VI. Honorius dicitur Anathematizatus, quia *in omnibus mentem Sergii secutus est, & impia dogmata confirmavit*. Ergo damnatus est ut Hæreticus dogmate.

*Resp. dist. ant.* Mentem Sergii secutus est, &c. ejus consilium de supprimendo unius, vel geminæ operationis sequendo, *conc.* Illius hæresim approbando, *nego ant.* Itaque in hoc uno peccavit Honorius, quod Sergii consilium sequendo de supprimenda unius vel geminæ operationis Christi voce, illius hæresi faverit, atque suo silentio ejus impia dogmata indirecte confirmaverit, quia in circumstantiis in quibus positus est, tacere, erat connivere, juxta illud Cælesti-

ni

ni I. (*l*) *Timeo ne connivere sit, hic tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis* (SemiPelagianis) *taliter loqui.*

*Inst.* 3. Hadrianus II. in Conc. Romano, (*m*) dicit: *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum præsulibus judicasse legimus, de eo vero quemquam judicasse non legimus. Licet enim Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerat de hæresi accusatus, propter quam solam licitum est minoribus majorum suorum motibus resistere: quamvis & ibi nec Patriarcharum, nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quamlibet fas fuerit proferre sententiam, nisi ejusdem primæ sedis Pontificis consensus præcessisset.* Ergo Honorius fuit Hæreticus.

*Resp. dist. conseq.* Fuit Hæreticus favore & intempestiva dissimulatione, *conc.* Sententia & doctrina, *nego.* Præterea Hadrianus II. non dicit Honorium fuisse Hæreticum, sed *de hæresi accusatum.*

Quæres: *An omnes, quæ circumferuntur, summorum Pontificum decretales Epistolæ usque ad Siricium genuinæ sint, aut suppositititiæ.*

*Nota*: Quæstio non vertitur de Epistolis S. Cornelii, quæ inter opera S. Cypriani extant. Neque de Epistolis Julii I. quæ referuntur a S. Athanasio apologia secunda. Neque de Epistolis Liberii, quæ a S. Hilario in fragmentis recensentur. Nec etiam de Epistola Damasi ad Illyrici Episcopos, quam exscribit Theodoretus, *l.* 2. *hist. Eccles. cap.* 22. de illarum enim veritate nullum est inter Catholicos dubium.

Sola ergo quæstio movetur de eis Epistolis, quas ex Isidori mercatoris collectione, collectores Ca-

(l) Epist. ad Episcop. Galliæ.
(m) Cujus acta in Synodo VIII. generali referuntur. Act. 7.

Canonum in numerum decretalium retulere, nec earum a veteribus historiæ Ecclesiasticæ scriptoribus, aut SS. Patribus fit ulla mentio: tales sunt *S. Clementis* quinque. *S. Anacleti* tres. *S. Evaristi* duæ. *Alexandri* tres. *Sixti I.* duæ. *Thelesphori* una. *Hygini* duæ. *Pii. I.* quatuor. *Zephyrini* duæ. *Lucii* una. *Calixti I.* duæ. *Urbani I.* una. *Pontiani* duæ. *Anteri* una. *Fabiani* tres. *Cornelii* duæ. *Stephani I.* duæ. *Sixti II.* duæ. *Dionysii* duæ. *Felicis I.* tres. *Eutychiani* duæ. *Caji* una. *Marci* una ad S. Athanasium. *Julii I.* duæ. *Liberii* duæ. *Felicis II.* duæ. *Damasi* plures, nimirum, tres ad D. Hieronymum: aliæque ad Afros de Corepiscopis: ad universos Episcopos Italiæ: ad Aurelium.

*Resp.* Censent communiter eruditi has Epistolas decretales esse supposititias, magna tamen, licet non suprema per se, pollere authoritate, in his, in quibus antiquis Canonibus non adversantur.

*Prob. prima pars* variis notis falsitatis:

1. Quia usque ad Sæculi VIII. finem ita latuerunt, ut nullus author, a quo laudentur, inveniatur.

2. Quia laudant vulgatam S. Hieronymi versionem, quæ, defunctis illis summis Pontificibus, excepto Damaso, fuit causa.

3. Quia Legum imperialium verba, quæ in codice Theodosiano habentur, usurpant; cum tamen ii Pontifices duobus, aut tribus sæculis codicem Theodosianum præcesserint.

4. Quia singulæ propemodum manifestis erroribus scatent, v.g. Epistolæ Anacleti habent testimonia Damasi, Augustini, Gregorii Magni, Gelasii, &c. qui diu postea vixere. Agunt quoque de Patriarchis, quorum nomen primo audiri cœpit circa tempus Conc. Calcedonensis Sæculo V. celebrati.

5. Quia

5. Quia de controversiis illius ætatis cui tribuuntur, contra morem omnium Scriptorum & SS. Patrum, qui illi Sæculis scripsere, penitus tacent.

6. Quia omnes fere Epistolæ illæ falsis temporum & consulum notis consignantur.

7. Quia eodem scribendi stylo & charactere præditæ sunt, quamvis Pontificibus quatuor priorum sæculorum adfingantur, qui certa eodem stylo, eademque latini sermonis forma uti non potuerunt: unius ergo scriptoris esse videntur.

8. Quia *Dionysius exiguus*, qui se diligenter omnes Epistolas, quas in Ecclesiæ Romanæ scriniis invenit, collegisse testatur; earum non meminit, sed initium a Siricio ducit.

9. Quia Leo IV. an. circiter 850. Epistolas decretales diligenter enumerans, initium a Siricio facit. *dist.* 20. *c.* de libellis.

*Prob. secunda pars*: Nempe quod magna polleant authoritate, quia, ut de Marca (*n*) notat, *e sententiis & verbis legum, Canonum antiquorum & SS. Patrum qui Sæculo IV. floruerunt, si pauca demas, concinnatas esse constat*, eisque tota fere Gallia utitur, ut notat idem de Marca (*o*), unde in Conc. Chemensi *an.* 992. Epistolæ Anacleti, Damasi, aliorumque Pontificum expenduntur in causa Arnulphi. Item Concilia Aquisgranense *an.* 836. Coloniense *an.* 887. Moguntinum *an.* 888. Metense *an.* 888. Triburiense *an.* 895. Lateranense sub Calixto II. *an.* 1122. illarum Epistolarum testimonium tulerunt; ex quibus constat illas decretales, non esse quidem eorum Pontificum, quibus adscribuntur, magni tamen esse momenti,

(n) L. 3. cap. 5. §. 1.
(o) L. 3. cap. 6. §. 2.

ti, magnæque authoritatis, maxime cum, ut fatetur Gibert, (p) universaliter admissæ fuerint a Sæculo IX. ad XVII.

Dixi; *Licet non suprema per se polleant authoritate*, quia illarum decretalium statuta, quæ ab Ecclesia postea recepta fuerunt, per hanc receptionem authoritatem supremam legis adeptæ sunt. Illius generis sunt loca earum Epistolarum quæ sunt in collectione Gregorii IX. quæ consequenter ab illo Pontifice authoritatem acceperunt, cum sua fecerit, illa collectioni suæ inserendo. Talia sunt *c.* 1. de elect. *c.* 5. de jurejur. *c.* 3. de peculio Cleric. *c.* 1. 2. 7. de accusat. *cap.* 3. 4. 5. 6. 7. de simonia, *cap.* 7. de reg. juris.

## APPENDIX,

*In qua describitur Series legitima ac continua successionis SS. Pontificum, a D. Petro ad Clementem XIV. juxta Bullarii magni Chronologiam, quæ exactior mihi visa est.*

## SÆCULUM I.

1. *S. Petrus*, Jonæ filius, natione Galilæus, patria Bethsaida, postquam Antiochiæ septem annis sedisset, Romam venit, anno Domini 44. Claudii vero Imperatoris *anno* 2. juxta D. Hieron. de viris illustribus, in Petro; ibique fixit Sedem Apostolicam, quam rexit *annis* 24. mensibus 3. diebus 12. Martyr occubuit *anno Christi* 68. Neronis vero Imperatoris *an.* 13. die 29. Ju-

(p) Tit. 24. cap. 9. sect. 1. sub finem.

Junii. Non vacavit per ejus obitum Sedes Romana.

2. *S. Linus*, provincia Tuſcus, patria Volaterranus, creatus, *an.* 68. die 29. Junii *ſedit annis* 11. *menſibus* 2. *diebus* 23. obiit, *an.* 79. die 23. Septembris, martyr ſub Veſpaſiano. Non vacavit ſedes.

3. *S. Cletus*, patria Romanus, creatus, *an.* 79. die 23. Septembris. *Sedit an.* 11. *menſibus* 7. *diebus* 2. obiit, *an.* 91. die 26. Aprilis, Martyr ſub Domitiano. Vacavit ſedes diebus 20.

4. *S. Clemens I.* Romanus, creatus, *an.* 91. die 21. *Sedit an.* 9. *menſibus* 6. *diebus* 4. obiit martyr ſub Trajano, *an.* 100. die 23. Novembris, Vacavit ſedes diebus 22.

## SÆCULUM II.

5. *S. Anacletus*, Athenienſis, Græcus, creatus, *an.* 100. die 15. Decemb. *ſedit an.* 9. *menſibus* 2. *diebus* 28. obiit, *an.* 110. die 13. Julii, martyr ſub Trajano. Vacavit ſedes diebus 13.

6. *S. Evariſtus*, Bethlehemites, Syrus, creatus, *an.* 110. die 27. Julii; *ſedit an.* 8. *menſe*, *uno diebus* 28. ſub Hadriano martyr occubuit; *an.* 118. die 26. Octobris. Vacavit ſedes diebus 19.

7. *S. Alexander I.* Romanus, creatus, *an.* 118. die 12. Novemb. *ſedit an.* 10. *menſibus* 5. *diebus* 21. ſub Hadriano martyr coronatus eſt, *an.* 129. die 3. Maji. Vacavit ſedes diebus 35.

8. *S. Sixtus I.* Romanus creatus, *an.* 129. die 7. Junii; *ſedit an.* 9. *menſibus* 10. obiit martyr ſub Antonino, *an.* 139. die 6. Aprilis. Vacavit ſedes diebus 2.

9. *S. Theleſphorus*, patria Thurienſis, hodie terra nova, in Calabria, creatus, *an.* 139. die 9. Aprilis; *ſedit an.* 10. *menſibus* 8. *diebus* 27.

obiit

obiit martyr ſub Antonino, *an.* 150. die 5. Januarii. Vacavit ſedes diebus 7.

10. *S. Hyginus*, Athenienſis, Græcus, creatus, *an.* 150. die 13. Januarii; *ſedit annis* 3. *menſibus* 11. *diebus* 28. Martyr occubuit ſub Antonino, *an.* 154. die 11. Januarii. Vacavit ſedes diebus 3.

11. *S. Pius I.* Aquilejenſis, creatus, *an.* 154. die 15. Januarii; *ſedit an.* 11. *menſibus* 5. *diebus* 27. ſub Antonino juxta Martyrologium Romanum, vel ſub M. Aurelio, juxta lib. de Rom. Pontificibus, martyr occubuit, *an.* 165. die 11. Julii. Vacavit ſedes diebus 13.

12. *S. Anicetus I.* Syrus, creatus, *an.* 165. die 25. Julii; *ſedit an.* 9. *menſibus* 8. *diebus* 24. Martyr ſub M. Aurelio; obiit, *an.* 175. die 17. Aprilis. Vacavit ſedes diebus 17.

13. *S. Soter*, ex Fundy in Campania, creatus, *an.* 175. die 5. Maji; *ſedit an.* 7. *menſibus* 11. *diebus* 17. obiit martyr ſub M. Aurelio, *an.* 182. die 22. Aprilis. Vacavit ſedes diebus 21.

14. *S. Eleuterius*, Neapolitanus, creatus, *an.* 182. die 14. Maji: *ſedit an.* 13. *diebus* 13. obiit martyr ſub Commodo, *an.* 195. die 26. Maji. Vacavit ſedes diebus 5.

15. *S. Victor I.* Afer, creatus, *an.* 196. die 31. Maji; *ſedit annis* 9. *menſe uno*, *diebus* 26. obiit martyr ſub Severo Imperatore, *an.* 203. die 28. Julii. Vacavit ſedes diebus 11.

## SÆCULUM III.

16. *S. Zephyrinus*, Romanus, creatus, *an.* 203. die 7. Auguſti; *ſedit annis* 18. *diebus* 18. obiit, *an.* 221. die 25. Julii. Vacavit ſedes diebus ſex.

17. *S. Calixtus*, Romanus, creatus, *an.* 221. die

die 2. Septemb. *sedit annis 5. mense uno, diebus* 12. obiit martyr sub Severo, *an.* 227. die 26. Septemb. Vacavit sedes diebus 4.

18. *S. Urbanus I.* Romanus, creatus, *an.* 227. die 1. Octobris; *sedit annis 6. mensibus 7. diebus* 4. obiit martyr, *an.* 233. die 25. Maji. Vacavit sedes diebus 30.

19. *S. Pontianus*, Romanus, creatus, *an.* 233. die 24. Junii; *sedit annis 5. diebus* 2. sub Severo exul in Sardinia, martyrium consummavit sub Maximino, *an.* 237. die 19. Novemb. Vacavit sedes die uno.

20. *S. Anterus*, Græcus, ex Petilia urbe, creatus, *an.* 237. die 21. Novemb. *sedit mense uno, diebus* 12. obiit martyr sub Maximino, *an.* 238. die 3. Januarii. Vacavit sedes diebus 13.

21. *S. Fabianus*, Romanus, creatus, *an.* 138. die 17. Januarii; *sedit annis* 15. *diebus* 4. obiit martyr sub Decio, *an.* 253. die 20. Januarii. Vacavit sedes an. uno, mensib. 3. dieb. 10.

22. *S. Cornelius*, Rom. creatus, *an.* 254. die 30. April. *sedit annis 2. mensibus 4. diebus* 14. martyr obiit an. 256. die 14. Septemb. Vacavit sedes mense uno, diebus 5.

### *S C H I S M A I.*

*In Ecclesia Romana, inter S. Cornelium & Novatianum Anti-papam.*

*Novatianus*, Romanus, S. R. E. Presbyter Card. Pseudo-pontifex, sedit contra Cornelium, aliosque, post eum, Romanos Pontifices, annis circiter 6. Hic, schismati hæresim adjungens, docebat non esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata; unde exorta est secta Novatianorum.

23. *S. Lucius*, Rom. creatus, *an.* 256. die 20.

20. Novemb. *ſedit annis* 2. *menſibus* 3. *diebus* 13. martyr obiit, *an.* 258. die 4. Martii. Vacavit ſedes menſe uno, die uno.

24. *S. Stephanus I.* Rom. creatus, *an.* 258. die 6. Aprilis; *ſedit annis* 3. *menſibus* 3. *diebus* 26. in propria ſede juſſu Valeriani decollatus eſt, *an.* 260. die 2. Auguſti. Vacavit ſedes diebus 22.

Hic S. Cypriano, hæreſim rebaptizantium propugnanti, vivide reſtitit.

25. *S. Sixtus II.* Græcus, Athenienſis, creatus, 260. die 24. Auguſti. *Sedit menſibus* 11. *diebus* 13. ſub Valeriano Martyr obiit, *an.* 261. die 6. Auguſti. Vacavit ſedes menſe uno, diebus 3.

26. *S. Dionyſius*, Græcus, Anachoreta, creatus, *an.* 261. die 10. Septemb. *Sedit annis* 11. *menſibus* 3. *diebus* 14. obiit an. 272. die 26. Decemb. Vacavit ſedes diebus 5.

27. *S. Felix I.* Romanus, creatus, *an.* 272. die 31. Decemb. *ſedit annis* 2. *menſibus* 4. *diebus* 29. obiit martyr *an.* 275. die 30. Maji. Vacavit ſedes diebus 5.

28. *S. Eutychianus*, Tuſcus, patria Lunenſis, creatus, *an.* 275. die 4. Junii; *ſedit annis* 8. *menſibus* 6. *diebus* 4. obiit martyr ſub Numeriano, *an.* 283. die 8. Decemb. Vacavit ſedes diebus 8.

29. *S. Cajus*, Dalmata, patria Salonitanus, creatus, *an.* 283. die 17. Decemb. *ſedit annis* 12. *menſibus* 4. *diebus* 6. miſeriis oppreſſus, perſecutionem Diocletiani ejus conſanguinei fugiens, obiit, *an.* 296. die 22. Aprilis; Vacavit ſedes menſibus 2. diebus 9.

30. *S. Marcellinus*, Rom. creatus, *an.* 296. die 1. Julii; *ſedit annis* 7. *menſibus* 9. *diebus* 27. ſub Maximiano martyr obiit, *an.* 304. die 26. Aprilis. Vacavit ſedes menſibus 6. diebus 25.

SÆ-

## SÆCULUM IV.

31. *S. Marcellus I.* Rom. creatus, *an.* 304. die 21. Novemb. *sedit an.* 5. *mensib.* 6. *dieb.* 21. hic damnatus ad stabula Diocletiani, miseriis oppressus, obiit an. 310. die 16. Januar. Vacavit sedes diebus 20.

32. *S. Eusebius*, Græcus, creatus, *an.* 310. die 5. Februarii; *sedit an.* 1. *mens.* 7. *dieb.* 21 obiit sub Maxentio, an. 312. die 26. Septemb. Vacavit sedes diebus 15.

33. *S. Melchiades*, Afer, creatus, *an.* 312. die 12. Octobris; *sedit an.* 2. *mens.* 2. *dieb.* 21. obiit an. 314. die 10. Decemb. Vacavit sedes diebus 16.

34. *S. Sylvester*, Roman. creatus, *an.* 314. die 27. Decemb. *sedit an.* 21. *dieb.* 4. obiit an. 335. die 31. Decemb. Hic Constantinum magnum baptizavit.

35. *S. Marcus*, Rom. creatus, *an.* 336. die 16. Januar. *sedit mens.* 8. *dieb.* 21. obiit eodem anno, die 7. Octob. Vacavit sedes diebus 20.

36. *S. Julius I.* Romanus, creatus, *an.* 336. die 27. Octob. *sedit an.* 15. *mens.* 5. *dieb.* 17. obiit an. 352. die 12. Aprilis. Vacavit sedes diebus 25.

37. *S. Liberius*, Rom. creatus, *an.* 352. die 8. Maji. Post aliquot Pontificatus annos, in exilium missus est a Constantio Imperatore. Unde:

### *SCHISMA II.*

*In Ecclesia Romana inter Liberium Papam & Felicem Anti-papam.*

*Felix*, Ecclesiæ Rom. Diaconus, Constantii opera sedem Apostolicam, vivente Liberio, oc-

cupavit, sed Anti-papa semper habitus est a Romanis, donec, cognita Liberii Arianis communicatione, ac ejus subscriptione tum condemnationi Div. Athanasii, tum formulæ ambiguæ, in Pontificem elegerunt eumdem Felicem, ideo:

38. *S. Felix II.* Roman. Pontificatum tenuit anno uno, mensibus 3. diebus 2. Deinde a Constantio, propter excommunicationem in eum latam, Martyrio coronatus est. Post ejus Martyrium, *Liberius*, iterum cathedram S. Petri ascendit, in qua simul cum Felice; *sedit an.* 15. *mens.* 4. *dieb.* 17. obiit an. 367. die 9. Septemb. Sedes vacavit diebus quinque.

39. *S. Damasus*, Hispanus, creatus, *an.* 367. die 15. Septemb. *sedit an.* 17. *mens.* 2. *dieb.* 26. obiit an. 384. die 11. Decembr. Vacavit sedes diebus 31.

## SCHISMA III.

*Inter Damasum Papam, & Ursicinum Anti-papam.*

*Ursicinus*, S. R. E. Diaconus, ægre ferens Damasi electionem, collecta seditiosorum hominum manu, Romanum Pontificem se fieri extorquet, & tandem, cædibus utrimque perpetratis, Ursicinus ab urbe ejicitur, Romæ Damaso pacifico Pontifice remanente.

40. *Siricius*, Rom. creatus, *an.* 385. die 12. Januar. *sedit an.* 13. *mens.* 1. *dieb.* 9. obiit an. 398. die 22. Februar. Vacavit sedes diebus 20.

41. *S. Anastasius I.* Romanus, creatus, *an.* 398. die 14. Martii; *sedit an.* 4. *mense uno*, *dieb.* 13. obiit an. 402. die 17. April. Vacavit sedes diebus 20.

SÆ-

## SÆCULUM V.

42. *S. Innocentius I.* Albanus, creatus, *an.* 402. die 8. Maji; *sedit an.* 15. *mens.* 2. *dieb.* 10. obiit ann. 417. die 27. Julii. Vacavit sedes diebus 22.

43. *S. Zozimus*, Græcus, creatus, *an.* 417. die 20. Augusti; *sedit an. uno, mens.* 4. *dieb.* 7. obiit an. 418. die 26. Decembris. Vacavit sedes die 1.

44. *S. Bonifacius I.* Rom. creatus, *an.* 418. die 28. Decembr. *sedit an.* 4. *mens.* 9. *dieb.* 26. obiit an. 423. die 25. Octobris. Vacavit sedes diebus 10.

### *SCHISMA IV.*

*Inter Bonifacium Papam, & Eulalium Anti-papam.*

*Eulalius*, S. R. E. Archidiaconus, post electum Bonifacium, in Basilica Lateranensi eligitur: Synodus autem Ravennæ, jussu Honorii Imperatoris, coacta, Eulalium deposuit, qui, ita coactus, post menses 3. dies 15. abdicavit die 5. Aprilis, & Bonifacius Pontifex remansit.

45. *S. Celestinus I.* Rom. creatus, *an.* 423. die 5. Novembr. *sedit an.* 8. *mens.* 5. *dieb.* 3. obiit anno 432. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 21.

46. *S. Sixtus III.* Romanus creatus, *an.* 432. die 28. Aprilis; *sedit an.* 7. *mensib.* 11. obiit ann. 440. die 28. Martii. Vacavit sedes mense uno diebus 14.

47. *S. Leo M.* Tuscus, creatus, *an.* 440. die 12. Maji; *sedit an.* 20. *mens.* 10. *dieb.* 28. obiit an. 461. die 11. April. Vacavit sedes dieb. 17.

48. *S. Hilarus*, Sardus, creatus, *an.* 461. die 29. Aprilis; *sedit an.* 6. *mensibus* 13. *die-*

*bus* 10. obiit, *an.* 467. die 10. Septemb. Vacavit sedes diebus 9.

49. *S. Simplicius*, Tiburtinus, creatus, *an.* 467. die 20. Septemb. *sedit an.* 15. *mensibus* 5. *diebus* 12. obiit, *an.* 483. die 2. Martii. Vacavit sedes diebus 5.

50. *S. Felix III.* Rom. creatus, *an.* 483. die 8. Martii; *sedit an.* 8. *mensibus* 11. *diebus* 18. obiit, *an.* 492. die 25. Februarii. Vacavit sedes diebus 4.

51. *S. Gelasius I.* Africanus, creatus, *an.* 492. die 2. Martii; *sedit an.* 4. *mensibus* 8. *diebus* 19. obiit, *an.* 496. die 21. Novembr. Vacavit sedes diebus 5.

52. *S. Anastasius II.* Roman. creatus, *an.* 496. die 27. Novemb. *sedit an.* 1. *mensibus* 11. *diebus* 23. obiit, *an.* 498. die 19. Novemb. Vacavit sedes diebus 3.

53. *S. Symmachus*, Sardus, creatus, *an.* 498. die 23. Novemb. *sedit an.* 15. *mensibus* 7. *diebus* 27. obiit, *an.* 514. die 19. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

### *SCHISMA V.*

*Inter Symmachum & Cælium Laurentium Spurium, qui in Concilio Rom. fuit damnatus.*

## SÆCULUM VI.

54. *S. Hormisdas*, Campanus, creatus, *an.* 514. die 26. Julii; *sedit an.* 9. *diebus* 10. obiit, *an.* 523. die 6. Augusti. Vacavit sedes diebus 5.

55. *S. Joannes I.* Tuscus, creatus, *an.* 523. die 12. Augusti; *sedit an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 16. obiit, *an.* 526. die 27. Maji. Vacavit sedes mense uno, diebus 28.

56.

56. *S. Felix IV.* Beneventanus, creatus, *an.* 526. die 25. Julii; *sedit an.* 4. *mensibus* 2. *diebus* 18. obiit, *an.* 530. die 12. Octob. Vacavit sedes diebus 3.

57. *Bonifacius II.* Rom. creatus, *an.* 530. die 16. Octob. *sedit an. uno*; obiit, *an.* 531. die 17. Oct. Vacavit sedes mensib. 3. dieb. 4.

## *SCHISMA VI.*

*Inter Bonifacium II. Papam, & Dioscorum Diaconum, quem Bonifacius excommunicavit.*

58. *Joannes II.* Rom. creatus, *an.* 531. die 22. Januarii; *sedit an.* 2. *mensibus* 4. obiit, *an.* 534. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 12.

59. *S. Agapetus*, Rom. creatus *an.* 534. die 4. Junii; *sedit mensibus* 11. *diebus* 19. obiit Constantinopoli, *an.* 536. die 22. Aprilis; illius traslationis solemnitas celebratur die 20. Septemb. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

60. *S. Sylverius*, Campanus, S. Hormisdæ ex legitimo toro filius, creatus, *an.* 536. die 20. Julii; *sedit an.* 3. *mensibus* 11. obiit martyr in Insula Pontia, *an.* 540. die 20. Junii. Vacavit sedes diebus 3.

## *SCHISMA VII.*

*Inter Sylverium Papam, & Vigilium Anti-papam.*

Cum *Sylverium* Antimum Episcopum Constantinopolitanum, ab Agapeto depositum, restituere noluisset, a Belisario, jussu Theodoræ Imperatricis Justiniani sponsæ, fuit in exilium missus: interim *Vigilius*, S. R. E. Archidiaconus,

 qui

qui Theodoræ promiserat se Antimum Sedi Constantinop. redditurum, si Pontifex institueretur; in locum Sylverii, opera Theodoræ, fuit intrusus, *an.* 538. & schisma fecit usque ad Sylverii mortem, quæ contigit *an.* 540. die 20. Junii.

61. *Vigilius*, Rom. post mortem Sylverii; legitima electione confirmatus, *an.* 540. die 26. Junii, Antimum restituere detrectavit, imo illum cum Theodora excommunicavit, & ideo exul factus est. *Sedit an.* 16. *mensibus* 6. *diebus* 13. obiit, *an.* 556. die 10. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 5.

62. *Pelagius I.* Rom. creatus, *an.* 556. die 15. April. *sedit an.* 3. *mensibus* 10. *diebus* 18. obiit, *an.* 560. die 2. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 27.

63. *Joannes III.* Rom. creatus, *an.* 560. die 29. Maji, consecratus die 17. Julii; *sedit an.* 13. *mense uno*, *diebus* 15. obiit, *an.* 673. die 13. Julii. Vacavit sedes mensib. 10. diebus 3.

64. *Benedictus I.* Romanus, Benedictinus, creatus, *an.* 573. die 17. Maji; *sedit an.* 5. *mensibus* 2. *diebus* 15. obiit, *an.* 579. die 31. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 10.

65. *Pelagius II.* Rom. Benedictinus, creatus, *an.* 579. die 11. Novemb. *sedit an.* 10. *mensibus* 2. *diebus* 27. obiit, *an.* 590. die 8. Febr. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 22.

66. *S. Gregorius Magnus*, Rom. Benedict. ex antiquissima Aniciorum familia, creatus, *an.* 590. die 3. Septembr. *sedit an.* 15. *mensibus* 6. *diebus* 9. obiit, *an.* 604. die 12. Martii. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 19.

## SÆCULUM VII.

67. *Sabinianus*, Tuscus, creatus, *an.* 604. die 1. Septembris; *sedit mensibus* 5. *diebus* 19. obiit,

obiit, *an.* 605. die 19. Februarii. Vacavit sedes dies uno.

68. *Bonifacius III.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 605. die 21. Febr. *sedit mensibus* 8. *diebus* 22. obiit die 12. Novemb. Vacavit sedes mensibus 9. diebus 15.

69. *Bonifacius IV.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 606. die 28. Augusti; *sedit an.* 6. *mensibus* 8. *diebus* 12. obiit, *an.* 612. die 8. Maji. Vacavit sedes mensibus 5. diebus 12.

70. *S. Deodatus*, Rom. Benedictin. creatus, *an.* 612. die 21. Octobr. *sedit an.* 4. *diebus* 17. obiit, *an.* 616. die 8. Novembr. Vacavit sedes mense 1. diebus 15.

71. *Bonifacius V.* Neapolitanus, creatus, *an.* 616. die 24. Decembr. *sedit an.* 5. *mensibus* 10. obiit, *an.* 622. die 24. Octobr. Vacavit sedes diebus 13.

72. *Honorius I.* Campanus, creatus, *an.* 622. die 7. Novemb. *sedit an.* 12. *mensibus* 11. *diebus* 7. obiit, *an.* 6. 5. die 13. Octob. Vacavit sedes *an.* 1. mensibus 7. diebus 18.

73. *Severinus*, Romanus, creatus, *an.* 637. die 1. Junii; *sedit an.* 1. *mensibus* 2. *diebus* 13. obiit an. 638. die 2. Augusti. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 22.

74. *Joannes IV.* Dalmata, creatus, *an.* 638. die 25. Decemb. *sedit an.* 1. *mensibus* 9. *diebus* 18. obiit an. 640. die 12. Octob. Vacavit sedes mense 1. diebus 5.

75. *Teodorus I.* Jerosolymitanus, Græcus, creatus, *an.* 640. die 26. Novemb. *sedit an.* 6. *mensibus* 5. *diebus* 19. obiit an. 647. die 13. Maji. Vacavit sedes mense uno, diebus 21.

76. *Martinus I.* Tuscus, creatus, *an.* 647. die 4. Julii; *sedit an.* 6. *mensibus* 4. *diebus* 7. obiit an. 653. die 12. Novemb. Vacavit sedes mensibus 9.

77. *S. Eugenius I.* Romanus, creatus, *an.* 654. die 10. Augusti; *sedit an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 24. obiit an. 657. die 2. Junii. Vacavit sedes mense 1. diebus 29.

78. *Vitalianus I.* Campanus, creatus, *an.* 657. die 1. Aug. *sedit an.* 14. *mensibus* 5. *diebus* 2. obiit an. 672. die 2. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 8.

79. *Deodatus II.* Roman. Benedictin. creatus, *an.* 672. die 11. April. *sedit an.* 4. *mensibus* 2. *diebus* 14. obiit an. 676. die 26. Junii. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 6.

80. *Donus*, Rom. creatus, *an.* 676. die 2. Novemb. *sedit an.* 2. *mensibus* 5. *diebus* 8. obiit, *an.* 679. die 11. Aprilis. Vacavit sedes mense uno, diebus 26.

81. *S. Agatho*, Siculus, Monachus ordinis S. Equitii, creatus, *an.* 679. die 7. Junii; *sedit an.* 2. *mensibus* 6. obiit an. 682. die 10. Januarii. Vacavit sedes mensibus 7.

82. *S. Leo II.* Siculus, Canonicus Regularis, creatus, *an.* 682. die 11. Augusti; *sedit mensibus* 10. *diebus* 16. obiit an. 683. die 28. Junii. Vacavit sedes mensibus 11. diebus 1.

83. *S. Benedictus II.* Roman. Canonicus Regularis Lateranensis, creatus, *an.* 684. die 19. Junii; *sedit mensibus* 10. *diebus* 27. obiit an. 685. die 7. Maji. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 17.

84. *Joannes V.* Syrus, Antiochenus, creatus, *an.* 685. die 25. Julii; *sedit an.* 1. *diebus* 7. obiit an. 686. die 2. Augusti. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 18.

85. *Conon*, Trax, creatus, *an.* 686. die 21. Octobris; *sedit mensibus* 11. obiit an. 687. die 21. Septembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 3.

SCHIS-

## SCHISMA VIII.

*Inter Cononem Papam, & Theodorum ac Petrum Presbyteros Romanos.*

Illud Schisma, per mortem Cononis, non fuit extinctum: nam numerus electorum in tres partes fuit divisus; ab una parte fuit electus idem *Theodorus* Presbyter, ab altera, Paschalis Archidiaconus; & a tertia, eaque saniori, parte, *Sergius*, qui tandem unanimiter legitimus Pontifex fuit proclamatus.

86. *Sergius I.* Syrus Antiochenus, creatus, *an.* 687. die 25. Decemb. *sedit an.* 13. *mensibus* 8. *diebus* 13. obiit an. 701. die 8. Septemb. Vacavit sedes mense 1. diebus 20.

## SÆCULUM VIII.

87. *Joannes VI.* Græcus, creatus, *an.* 701. die 29. Octob. *sedit an.* 3. *mensibus* 2. *diebus* 8. obiit an. 705. die 7. Januar. Vacavit sedes mense 1. diebus 21.

88. *Joannes VII.* Græcus, creatus, *an.* 705. die 1. Martii; *sedit an.* 2. *mensibus* 7. *diebus* 17. obiit an. 707. die 18. Octobris. Non vacavit sedes.

89. *Sisinius*, Syrus, creatus, *an.* 707. die 18. Octobr. *sedit diebus* 20. obiit die 6. Novembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 16.

90. *Constantinus*, Syrus, creatus, *an.* 707. die 23. Decemb. *sedit an.* 8. *mense* 1. *diebus* 18. obiit an. 716. die 11. Febr. Vacavit sedes mense 1. diebus 10.

91. *Gregorius II.* Roman. Benedict. creatus, *an.* 716. die 21. Martii; *sedit an.* 15. *mensibus* 10. *diebus* 20. obiit an. 731. die 11. Feb. Vacavit sedes diebus 21.

12. *Gregorius III.* Syrus, creatus, *an.* 731. die 5. Martii; *sedit an.* 10. *mensibus* 8. *diebus* 22. obiit an. 741. die 28. Novemb. Vacavit sedes diebus 2.

93. *Zacharias*, Græcus, Canonicus Regularis, deinde Benedictin. creatus, *an.* 741. die 1. Decembris; *sedit an.* 10. *mensibus* 3. *diebus* 13. obiit an. 752. die 15. Martii. Vacavit sedes diebus 9.

94. *Stephanus II.* Rom. creatus, *an.* 752. die 25. Martii; *sedit diebus* 4. obiit die 28. Martii, quare a pluribus non adnumeratur. Non vacavit sedes.

95. *Stephanus III.* Dictus II. Romanus, Canonicus Regularis, creatus, *an.* 752. die 29. Martii; *sedit an.* 5. *diebus* 28. obiit an. 757. die 26. Aprilis. Vacavit sedes mense 1. diebus 2.

96. *S. Paulus I.* Romanus, Stephani III. frater germanus, creatus, *an.* 757. die 29. Maji; *sedit an.* 10. *mense* 1. obiit an. 767. die 29. Junii. Vacavit sedes anno 1. mense 1. diebus 6.

## SCHISMA IX.

*Inter Paulum I. & Theophilactum Anti-papam, qui paulo post legitimo Pontifici se submisit.*

Post mortem Pauli I. *Constantinus*, adhuc Laicus vi & armis supremum arripuit Pontificatum, quem cum administrasset 13. mensibus, Clerus Romanus ad legitimam electionem processit, in qua pars electorum, quæ *Desiderio* Regi Longobardorum adhærebat, elegit *Philippum* Abbatem Longobardum, qui statim fuit ejectus ab alia majori, eaque saniori, parte Cleri, quæ canonice elegit Stephanum IV.

97. *Stephanus IV.* dictus III. Siculus, Canonicus

nicus Regul. postea Benedictin. creatus, *an.* 768. die 5. Augusti; *sedit an.* 3. *mensibus* 5. *diebus* 25. obiit an. 772. die 31. Januarii. Vacavit sedes diebus 8.

98. *Hadrianus I.* Rom. creatus, *an.* 772. die 9. Febr. *sedit an.* 23. *mensibus* 10. *diebus* 17. obiit an. 795. die 26. Decemb. Non vacavit sedes.

99. *Leo III.* Rom. ex Canonico Regulari factus Benedict. creatus, *an.* 395. die 27. Decembr. *sedit an.* 20. *mensibus* 5. *diebus* 15. obiit, *an.* 816. die 12. Junii. Vacavit sedes diebus 20.

## SÆCULUM IX.

100. *S. Stephanus V.* dictus IV. Romanus, creatus, *an.* 816. die 3. Julii; *sedit mensibus* 6. *diebus* 22. obiit an. 817. die 25. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

101. *S. Paschalis I.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 817. die 28. Januarii; *sedit an.* 7. *mensibus* 3. *diebus* 17. obiit an. 824. die 14. Maji. Vacavit sedes diebus 4.

102. *Eugenius II.* Rom. creatus, *an.* 824. die 19. Maji; *sedit an.* 3. *mensibus* 6. *diebus* 22. obiit an. 727. die 12. Decemb. Vacavit sedes dies 1.

## *SCHISMA X.*

*Inter Eugenium II. & Zinzinnum Anti-papam.*

103. *Valentinus*, Rom. creatus, *an.* 827. die 14. Decemb. *sedit diebus* 49. obiit anno 828. die 23. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

104. *Gregorius IV.* Rom. Benedictin. creatus, *an.* 828. die 26. Januarii; *sedit an.* 16.

R 6 obiit

obiit an. 844. die 25. Januarii. Vacavit sedes diebus 15.

Tempore quo Clerus convenerat ad novi Pontificis creationem, *Joannes* Diaconus vi occupavit Palatium Lateranense, a quo intra horæ spatium, fuit expulsus, & *Sergius* electus. De quo:

105. *Sergius II.* Rom. creatus, *an.* 844. die 10. Febr. *sedit an.* 3. *mensibus* 2. *dieb.* 2. obiit an. 848. die 12. Aprilis. Non vacavit sedes.

106. *S. Leo IV.* Rom. ex Canonico Regulari factus Benedict. creatus, *an.* 848. die 12. April. *sedit an.* 8. *mensibus* 3. *diebus* 14. obiit an. 855. die 17. Julii. Vacavit sedes diebus 6.

107. *Benedictus III.* Canonicus Regularis, Rom. creatus in schismate, *an.* 855. die 24. Julii; consecratus die 29. Septemb. *sedit ab electione, an.* 2. *mensibus* 8. *diebus* 16. *a consecratione, an.* 2. *mensibus* 6. *diebus* 10. obiit *an.* 858. die 8. April. Vacavit sedes diebus 15.

## *SCHISMA XI.*

Fecit Anastasius Presbyter, qui, auxilio Ludovici II. Imperatoris, Benedictum spoliavit Pontificatu, qui postea ei restitutus est.

108. *Nicolaus I.* cognomento *Magnus*, Rom. creatus, *an.* 858. die 24. Apr. *sedit an.* 9. *mensibus* 6. *diebus* 20. obiit an. 767. die 13. Novemb. Vacavit sedes diebus 7.

109. *Hadrianus II.* Rom. creatus, *an.* 867. die 21. Novemb. *sedit an.* 4. *mensibus* 11. die 1. obiit an. 872. die 1. Novemb. Vacavit sedes mense 1. diebus 12.

110. *Joannes VIII.* Rom. creatus, *an.* 872. die 14. Decemb. *sedit an.* 10. *die* 1. obiit an. 882. die 15. Decemb. Vacavit sedes diebus 4.

*Nota*: Hic Pontifex fuit occasio fabulæ, quæ

quæ ab hæreticis de Papiſſa Joanna circumfertur: cum enim puſillanimitate fœminea invaſionem ſedis Conſtantinopolitanæ a Photio Eunucho factam toleraſſet, irriſorie apud vulgus dictum eſt ſedem Romanam non a viro, ſed a fœmina occupatam eſſe; hanc fabulam cum omnibus mendaciis, quibus illam, in ſedis Apoſtolicæ opprobrium, ornant hæretici, referre, ac refellere omnino puduit.

111. *Marinus I.* ex Monte-fiaſcone, creatus, *an.* 882. die 19. Decemb. *ſedit an.* 1. *menſe* 1. obiit an. 884. die 18. Januarii. Vacavit ſedes diebus 2.

112. *Hadrianus III.* Rom. creatus, *an.* 884. die 21. Januarii; *ſedit an.* 1. *menſibus* 3. *diebus* 19. obiit an. 885. die 9. Maji. Vacavit ſedes diebus 3.

113. *Stephanus VI.* Rom. creatus, *an.* 885. die 13. Maji; *ſedit an.* 6. *diebus* 7. obiit an. 891. die 21. Maji. Vacavit ſedes diebus 5.

114. *Formoſus*, Portuenſis, Canonicus Regularis, creatus, *an.* 891. die 27. Maji; *ſedit an.* 4. *menſibus* 6. *diebus* 16. obiit an. 895. die 14. Decemb. Vacavit ſedes diebus 2.

### *SCHISMA XII.*

*Fecit Sergius Diaconus contra Formoſum.*

115. *Bonifacius VI.* Romanus, ex Tuſcia oriundus, creatus eodem menſe, die 17. *ſedit dies* 15. *tantum*, obiit enim die 31. Decembris & ideo a multis non adnumeratur. Vacavit ſedes diebus 5.

116. *Stephanus VII.* Rom. creatus, *an.* 396. die 6. Januarii; *ſedit an.* 1. *menſibus* 2. *diebus* 17. obiit an. 897. die 24. Martii. Vacavit ſedes diebus 3.

SCHIS-

## SCHISMA XIII.

*Fecit* Bonifacius Anti-papa, *VI. dictus, qui postquam sedisset diebus 15. a Stephano VII. fuit expulsus.*

117. *Romanus*, Marini Papæ nepos, ex urbe, quæ hodie Monte-fiascone, appellatur, creatus, *an.* 897. die 28. Martii; *sedit mensibus* 4. *diebus* 21. obiit an. 897. die 19. Augusti. Non vacavit sedes.

118. *Theodorus II.* Rom. creatus, *an.* 897. die 20. Augusti; *sedit diebus* 20. obiit die 8. Septembr. Non vacavit sedes.

119. *Joannes IX.* Tiburtinus, Benedictinus, creatus, *an.* 897. die 9. Septembr. *sedit an.* 2. *diebus* 13. obiit an. 899. die 23. Septembr. Non vacavit sedes.

120. *Benedictus IV.* Rom. Canonicus Regularis Lateranensis, creatus, *an.* 899. die 14. Septembris; *sedit an.* 3. *mensibus* 6. *diebus* 14. obiit an. 903. die 8. Aprilis. Vacavit sedes diebus 6.

## SÆCULUM X.

121. *Leo V.* e villa Priapi, agri Ardeatini, in Latio, Benedictinus, creatus, *an.* 903. die 15. Aprilis; *sedit mense* 1. *diebus* 9. coactus abdicavit die 24. Maji, & vitam regularem repetiit, & non multo post interiit. Non vacavit sedes.

122. *Christophorus*, Rom. comprehenso Leone V. Pontificem se fecit, eodem anno, die 24. Maji; *sedit mensibus* 7. nam die 25. Decembris ejusdem anni *a Sergio*, authoritate *Marotia* conjugis Ducis Tusciæ fuit ejectus. Non vacavit sedes.

123. *Sergius III.* Romanus ex Comitibus Tusculanis, creatus, *an.* 903. die 25. Decembr. *sedit an.* 7. *mensibus* 3. *diebus* 24. obiit an. 911. die 14. Aprilis. Non vacavit sedes.

## SCHISMA XIV.

*Inter Leonem V. Christophorum & Sergium III. anno 903.*

124. *Anastasius III.* Rom. creatus, *an.* 911. die 15. Aprilis; *sedit an.* 2. *mense* 1. *diebus* 19. obiit an. 913. die 4. Junii. Vacavit sedes diebus 2.

125. *Landus*, Sabinus, Can. Regul. Lateranensis, creatus, *an.* 913. die 7. Junii; *sedit mensibus* 6. *diebus* 20. obiit an. 913. die 18. Decemb. Vacavit sedes diebus 26.

226. *Joannes X.* Rom. de familia Cinnia, Rom. creatus, *an.* 914. die 24. Januarii; *sedit an.* 14. *mensibus* 2. *diebus* 12. obiit an. 918. die 6. Aprilis. Vacavit sedes diebus 4.

127. *Leo VI.* Rom. creatus, *an.* 928. die 11. Aprilis; *sedit mensibus* 6. *diebus* 11. obiit an. 928. die 23. Octob. Non vacavit sedes.

126. *Stephanus VIII.* Rom. creatus, *an.* 928. die 24. Octobr. *sedit an.* 2. *mense* 1. *diebus* 13. obiit an. 930. die 8. Decembris. Vacavit sedes diebus 2.

129. *Joannes XI.* Roman. ex Comitibus Tusculanis, qui postea dicti sunt, *de Comitibus*, creatus, *an.* 930. die 11. Decemb. *sedit an.* 4. *mensibus* 10. *diebus* 13. obiit an. 935. die 25. Octobris. Vacavit sedes die 1.

130. *Leo VII.* Romanus, creatus, *an.* 935. die 27. Octobris; *sedit an.* 3. *mensibus* 6. *diebus* 9. obiit an. 939. die 6. Maji. Vacavit sedes mense 1.

131. *Stephanus IX.* Rom. creatus, *an.* 939. die 7. Junii; *sedit an.* 31. *mensibus* 4. *dieb.* 13. obiit, *an.* 942. die 21. Octob. Vacavit sedes diebus 10.

132. *Marinus II.* Rom. creatus, *an.* 942. die 1. Novembr. *sedit an.* 3. *mensibus* 6. *diebus* 12. obiit, *an.* 946. die 14. Maji. Vacavit sedes diebus 3.

133. *Agapetus II.* Rom. creatus, *an.* 946. die 18. Maji; *sedit an.* 9. *mensibus* 7. *dieb.* 8. obiit, *an.* 955. die 27. Decemb. Vacavit sedes diebus 12.

134. *Joannes XII.* Rom. ex familia de Comitibus, creatus, *an.* 955. die 9. Januarii; *sedit an.* 8. *mensibus* 4. *diebus* 5. obiit, *an.* 964. die 14. Maji. Non vacavit sedes.

135. *Benedictus V.* Rom. defuncto Joanne XII. statim in ejus loco a Populo & Clero Romano eligitur; *sedit mense uno, diebus aliquot.* Per vim remotus, & ad *Hambourg* relegatus, ibidem moritur die 3. Julii, *an.* 965.

## *SCHISMA XV.*

Fecit *Leo*, Anti-papa, dictus VIII. qui authoritate *Othonis* I. Imperatoris fuit intrusus contra Joannem XII. & Benedictum V. contra quos sedit anno uno, mensibus 3. diebus 11.

136. *Joannes XIII.* Romanus, creatus *an.* 965. die 6. Octobris; *sedit an.* 6. *mensibus* 11. obiit, *an.* 972. die 6. Septembris. Vacavit sedes diebus 13.

137. *Donus II.* Rom. creatus, *an.* 972. die 20. Septembris; *sedit mensibus* 3. obiit, eodem *an.* die 19. Decembris. Non vacavit sedes.

138. *Benedictus VI.* Rom. creatus, *an.* 972. die 20. Decemb. *sedit an.* 1. *mensibus* 3. coactus abdicavit, *an.* 974. die 19. Martii; & non

non multo post in Adriani mole strangulatus fuit. Vacavit sedes diebus 10.

139. *Bonifacius VII. Franco* antea dictus, creatus, *an.* 974. die 30. Martii; *sedit an.* 1. *mens.* 1. *diebus* 11. Coactus abdicavit, ex urbe pulsus, *an.* 975. die 11. Maji. Deinde, Benedicto VI. mortuo, reversus, Pontificatum iterum vi tenuit, mensibus 4. diebus 8. postea fuit a Benedicto VII. expulsus, & excommunicatus in Concilio Rom. obiit, an. 985. die 21. Julii, anno fere uno post Benedictum VII.

140. *Benedictus VII.* Rom. ex Comitibus Tusculanis, creatus, *an.* 975. die 29. Maji; *sedit an.* 9. *mens.* 1. *diebus* 10. obiit, *an.* 984. die 10. Julii. Vacavit sedes diebus 5.

141. *Joannes XIV.* Papiensis, creatus, *an.* 984. die 16. Julii; *sedit mensibus* 8. Pontificatu Spoliatus a Bonifacio VII. in urbem reverso, obiit an. 985. die 16. Martii. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 15. ... Hic canonizavit Udalricum Episcopum Augustanum.

## *S C H I S M A XVI.*

*Inter Bonifacium VII. Benedictum VII. & Joannem XIV.*

142. *Joannes XV.* Romanus creatus, *an.* 985. die 1. Augusti, *sedit an. mensibus* 6. *diebus* 9. obiit, *an.* 995. die 9. Februarii. Vacavit sedes die 1.

143. *Joannes XVI.* creatus, *an.* 995. die 11. Februarii; *sedit mensibus* 4. obiit, *an.* 995. die 9. Junii. Vacavit sedes diebus 6.

144. *Gregorius V.* Saxo, Germanus, Othonis Saxoniæ & Sueviæ Ducis filius, creatus *an.* 995. die 16. Junii; *sedit an.* 2. *mensibus* 8. *dieb.* 8. obiit *an.* 998. die 18. Febr. Vacavit sedes mensibus 8. diebus 10.

SCHIS-

## *SCHISMA XVII.*

Inter *Gregorium V.* & *Joannem* Episcopum Placentinum, qui, ope Crescentii Romæ Præfecti, Pontificatum usurpavit, assumpto nomine *Joannis XVII.* quem Gregorius V. excommunicavit in Concilio Papiæ habito: & cui, jussu Imperatoris, nares & aures abscissæ fuerunt, atque oculi eruti.

145. *Sylvester II.* Aquitanus, Gallus, Benedictin. creatus, *an.* 998. die 1. Novembr. *sedit an.* 4. *mensibus* 6. *diebus* 12. obiit, *an.* 1003. Vacavit sedes diebus 25.

## SÆCULUM XI.

146. *Joannes XVII.* Romanus, creatus, *an.* 1003. die 7. Junii; *sedit mensibus* 4. *diebus* 24. obiit, an. 1003. die 31. Octobris. Vacavit sedes diebus 19.

147. *Joannes XVIII.* Rom. creatus, *an.* 1003. die 20. Novembris; *sedit an.* 5. *mensibus* 7. *diebus* 27. obiit an. 1009. die 18. Julii. Vacavit sedes mense 1.

148. *Sergius IV.* Roman. Benedictin. creatus, *an.* 1009. die 18. Augusti; *sedit an.* 2. *mensibus* 9. *diebus* 10. obiit an. 1012. die 28. Maji. Vacavit sedes diebus 2.

149. *Benedictus VIII.* Rom. ex Comitibus Tuscul. creatus, *an.* 1012. die 30. Maji; *sedit an.* 11. *mensibus* 8. *diebus* 27. obiit an. 1024. die 27. Februar. Non vacavit sedes.

## *SCHISMA XVIII.*

*Fecit* Gregorius, *a Romanis intrusus a S. Henrico Imperatore expulsus.*

150.

150. *Joannes XIX.* Roman. Benedicti VIII. frater Germanus, creatus an. 1024. die 28. Febr. sedit annis 8. mensib. 9. dieb. 7. obiit an. 1032. die 8. Novembr. Vacavit sedes diebus 2.

151. *Benedictus IX.* Romanus, ex Comitibus Tusculanis, creatus, an. 1032. die 11. Novemb. sedit annis 12. mensib. 5. dieb. 19. abdicavit an. 1045. die 1. Maji. Non vacavit sedes.

## SCHISMA XIX.

Fecit *Joannes*, Laurentii filius, Romanus, *Sylvester III.* dictus. Interim, cum Benedict. IX. esset Romanis invisus alicui Joanni, qui dictus est *Joannes XX.* postea *Benedictus*, Sylvestro expulso, iterum sedit mense uno diebus 21. Erant ergo tres Pontifices, quorum *primus* sedebat apud Lateranum; *secundus*, apud S. Petrum in Vaticano; *tertius*, apud S. Mariam majorem, quo calamitatis tempore electus fuit Gregorius VI.

152. *Gregorius VI.* Romanus, creatus, anno 1045. die 1. Maji; sedit anno uno, mensib. 7. dieb. 20. in Concilio Sutrii, pro tollendo schismate, coactus abdicavit, an. 1046. die 20. Decembris. Non vacavit sedes.

153. *Clemens II.* Germanus, Saxo, creatus, an. 1046. die 21. Decembr. sedit mensibus 9. diebus 24. obiit an. 1047. die 15. Octob.

Post mortem Clementis II. *Benedictus IX.* iterum sedem Pontificiam occupavit mensibus 9.

154. *Damasus II.* Bavarus, creatus, an. 1048. die 7. Julii; sedit diebus 23. obiit die 8. Augusti. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 3.

Post mortem Damasi, Benedictus IX. quarta vice sedem occupavit ac tenuit mensibus 5.

155. *S. Leo IX.* Bruno antea vocatus, Comes d'Aspurg, Hugonis filius, Episcopus Tullensis in

in Lotharingia, & San-Deodati præpositus, creatus, an. 1049. die 12. Febr. sedit annis 5. mensibus 2. diebus 6. obiit an. 1054. die 17. Maji. Vacavit sedes mensibus 10. diebus 26.

*Nota:* In hac serie, non numeratur Leo VIII. quia fuit Anti-papa.

156. *Victor II.* Germanus, ex Comitibus Calbensibus in Suevia, creatus, an. 1055. die 13. Aprilis; sedit annis 2. mensibus 3. diebus 16. obiit anno 1057. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 4.

157. *Stephanus X.* Lotharingus, Fredericus antea vocatus, *Gozzelonis* Ducis filius, & *Gothfridi* IV. Ducis frater, Abbas Cassinensis, creatus, an. 1057. die 2. Augusti; sedit mensibus 7. diebus 28. obiit an. 1058. die 29. Martii. Vacavit sedes mensibus 9. dieb. 4.

158. *Nicolaus II.* Gerardus Allobrox, cognomento Burgundio, Episcopus Florentinus creatus, an. 1059. die 3. Januarii; sedit annis 2. mensibus 6. obiit, an. 1061. die 3. Julii. Vacavit sedes propter subsecutum schisma, mensibus 2. diebus 27.

## SCHISMA XX.

Fecit *Mincius*, ex Comitibus Tusculanis. Anti-papa, Benedictus X. appellatus, qui a Nicolao II. fuit excommunicatus & expulsus, in Concilio Sutrii habito.

159. *Alexander II.* Mediolanensis, Canonicus Regul. creatus, aan. 1061. die 30. Sept. sedit annis 11. mensib. 6. dieb. 22. obiit an. 1073. die 22. April. Non vacavit sedes..... Hinc approbavit Congregationem Monachorum Camaldulensium Ordinis sancti Benedicti.

SCHIS-

*SCHISMA XXI.*

Fecit *Cadolaus Pallavicinus*, dictus, *Honorius II.* qui ab Alexand. II. fuit damnatus in Concilio Mantuano.

160. *S. Gregorius VII.* Hildebrandus antea vocatus, natione Tuscus, patria Saonensis, Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1073. die 22. April. sedit annis 12. mense 1. diebus 2. obiit an. 1085. die 25. Maji. Vacavit sedes anno 1.

*SCHISMA XXII.*

Fecit *Gilbertus* de Corrigia, Parmensis, Archiepiscopus Ravennatensis, *Clemens III.* dictus in Conciliabulo Bressiæ contra Gregorium VII. electus ab Episcopis Henrico IV. adhærentibus. Sedit contra Gregorium VII. Victorem III. Urbanum II. & Paschalem II. annis 21. diebus aliquot. Obiit Romæ in arce S. Angeli, anno 1101. mense Septembri.

161. *Victor III.* Beneventanus, Abbas Cassinensis, creatus, an. 1086. die 24. Maji; sedit anno 1. mensibus 3. diebus 23. obiit, an. 1087. die 16. Sept. Vacavit sedes mensibus 5. dieb. 26.

162. *Urbanus II.* Gallus, Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1088. die 12. Martii; sedit annis 11. mensibus 4. diebus 17. obiit, an. 1099. die 29. Julii. Vacavit sedes dieb. 14.... Approbavit Congregationem Monachorum Vallis Umbrosæ Ordinis S. Benedicti.

163. *Paschalis II.* Tuscus, Monachus Cluniacensis, creatus, an. 1099. die 13. Augusti; sedit annis 18. mensibus 5. diebus 8. obiit an. 1119. die 21. Januarii. Vacavit sedes diebus 3...... Suscepit sub sedis Apostolicæ protectione Monasterium Cisterciense, unde emanavit Ordo Cisterciensis.

*SCHIS-*

## *SCHISMA XXIII.*

Fecit contra Paschalem II. *Aginulphus*, qui fuit electus in locum Clementis III. Anti-papæ, ac *Sylvester III.* nuncupatus.

## SÆCULUM XII.

164. *Gelasius II.* Neapolitanus, Benedictinus, creatus, an. 1119. die 25. Januarii; sedit annis 1. diebus 3. obiit, anno 1120. die 29. Januarii. Vacavit sedes diebus 2.

## *SCHISMA XXIV.*

Fecit contra Gelasium *Mauritius Burtin*, dictus *Gregorius VIII.* electus ab Episcopis *Henrico V.* filio Henrici IV. adhærentibus.

165. *Calixtus II.* Burgundus Monachus Cluniacensis, creatus, ann. 1120. die 1. Februar. sedit annis 5. mensibus 9. diebus 17. obiit anno 1125. die 19. Decembris. Vacavit sedes die 1.

166. *Honorius II.* Bononiensis, *Lambertus de Fagnanis* antea dictus, creatus, anno 1125. die 21. Decembris; sedit annis 4. mense uno, diebus 25. obiit anno 1130. die 16. Febr. Non vacavit sedes.

167. *Innocentius II.* Rom. *Gregorius de Pareschis*, creatus, an. 1130. die 17. Februar. sedit annis 13. mensibus 7. diebus 8. obiit anno 1143. die 24. Septemb.

## *SCHISMA XXV.*

Fecit contra Innocentium Cardinalis *Petrus* Leonis filius, *Anacletus II.* dictus, creatus,

anno

anno 1130. obiit ann. 1138. & in ejus locum creatus est *Victor IV.* qui duobus postea mensibus cum dimidio, Innocentio II. se submittens, finem schismati fecit.

168. *Cælestinus II.* Tuscus, *Guido de Castello*, creatus, anno 1143. die 24. Septembris; sedit mensibus 5. diebus 13. obiit an. 1144. die 9. Martii. Non vacavit sedes.

169. *Lucius II.* Bononiensis, Canonic. Regul. creatus, anno 1144. die 9. Martii; sedit mensibus 11. diebus 16. obiit an. 1145. die 25. Februarii.

170. *Eugenius III.* Tuscus, ex Oppido Montis magni Diœcesis Pisanæ, Monachus Cisterciensis, creatus, anno 1145. die 27. Martii; sedit annis 8. mensibus 3. diebus 13. obiit an. 1153. die 9. Julii. Non vacavit sedes....... Canonizavit S. Henricum Imperatorem.

171. *Anastasius IV.* Roman. Canonic. Regul. creatus, an. 1153. die 10. Julii; sedit anno 1. mensibus 4. diebus 22. obiit anno 1154. die 2. Decembris. Non vacavit Sedes.

172. *Hadrianus IV.* Anglus, creatus, anno 1154. die 3. Decembris; sedit annis 4. mensibus 8. diebus 28. obiit an. 1159. die 1. Septembris. Vacavit sedes diebus 2.

173. *Alexander III.* Tuscus, Senensis, Canonic. Regul. creatus, an. 1159. die 1. Septembris; sedit annis 21. mensibus 11. diebus 23. obiit an. 1181. die 27. Augusti. Vacavit sedes die 1...... Canonizavit SS. Eduardum Regem Angliæ, Bernardum Abbatem Clarevallensem, & Thomam Cantuariensem Archiepiscopum. Approbavit Ordinem militarem S. Jacobi de Spata in regno Hispaniæ; Ordinem Monachorum S. Basilii magni; & Ordinem Charthusianorum.

SCHIS-

## SCHISMA XXVI.

Contra Alexand. III. fecit *Octavianus* Antipapa, Victor IV. appellatus, cui mortuo successit *Paschalis III.* cui similiter defuncto successit *Calixtus III.* qui se Alexandro III. subjiciens, an. 1178. finem schismati imposuit.

174. *Lucius III.* Lucensis, creatus, an. 1181. die 29. Augusti; sedit annis 4. mensibus 2. diebus 27. obiit anno 1185. die 25. Novembris. Non vacavit sedes.

175. *Urbanus III.* Mediolanensis, creatus, anno 1185. die 25. Novemb. sedit anno uno, mensibus 10. diebus 23. obiit anno 1187. die 19. Octob. Non vacavit sedes . . . . . Approbavit Ordinem Cruciferorum.

176. *Gregorius VIII.* Beneventanus, Benedict. creatus, anno 1187. die 20. Octob. sedit mense uno diebus 25. obiit an. 1187. die 15. Decemb. Vacavit sedes diebus 20.

177. *Clemens III.* Romanus, creatus, anno 1488. die 6. Januarii; sedit annis 3. mensibus 2. diebus 20. obiit anno 1191. die 25. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

178. *Cælestinus III.* Romanus, creatus, anno 1191. die 29. Martii; sedit annis 6. mensibus 9. diebus 11. obiit ann. 1198. die 8. Januarii. Non vacavit sedes. Canonizavit SS. Ubaldum Episcopum Eugubinum, & Joannem Gualbertum Institutorem Congregationis Vallis Umbrosæ.

179. *Innocentius III.* ex civitate Anagniæ, Canonicus Regul. creatus, an. 1198. die 8. Januarii; sedit annis 18. mensibus 6. diebus 9. obiit anno 1216. die 16. Julii. Vacavit sedes die 1. . . . . Canonizavit S. Homobonum Cremonensem. Confirmavit Ordinem Sanctissimæ Trinitatis.

SÆ-

## SÆCULUM XIII.

*Nota :* Hoc sæculum, Dei gratia, fuit ab omni schismate exemptum.

180. *Honorius III.* Romanus, creatus, anno 1216. die 18. Julii; sedit annis 10. mensibus 8. obiit anno 1227. die 8. Martii. Vacavit sedes die 1. . . . . . Regulam S. Francisci ab Innocent. III. approbatam confirmavit. Approbavit Ordinem S. Dominici sub Regula Div. Augustini; ac Regulam Ordinis Carmelitarum. Canonizavit S. Laurentium Archiepiscop. Dublinensem.

181. *Gregorius IX.* ex civitate Anagniæ, *Ugolinus* antea dictus, creatus, an. 1227. die 20. Martii; sedit annis 14. mensibus 5. diebus 2. obiit anno 1241. die 22. Augusti. Vacavit sedes mense uno. Canonizavit S. Franciscum de Assisio, S. Antonium de Padua, S. Dominicum, S. Elisabeth Hungariæ.

182. *Cælestinus IV.* Mediolanensis, creatus, anno 1241. die 23. Septembris; sedit diebus 16. obiit die 8. Octobris. Vacavit sedes anno uno mensibus 8. diebus 5.

183. *Innocentius IV.* Genuensis, creatus, an. 1243. die 24. Junii; sedit annis 11. mensibus 5. diebus 14. obiit an. 1254. die 9. Decembris. Vacavit sedes diebus 12. Canonizavit Sanctum Petrum Veronensem Martyrem; Sanctum Stanislaum Episcopum Cracoviensem in Polonia. Approbavit Regulam S. Claræ a B. Francisco traditam.

184. *Alexander IV.* ex civitate Anagniæ, creatus, anno 1254. die 22. Decembris; sedit annis 6. mensibus 5. diebus 2. obiit ann. 1261. die 25. Maji. Vacavit sedes mensibus 3. diebus 3. . . . . Canonizavit S. Claram de Assisio.

185. *Urbanus IV.* Gallus, ex civitate Trecensi in Campania, Ordinis Cisterciensis, creatus, anno 1261. die 29. Augusti; sedit annis 3. mense uno diebus 2. obiit an. 1264. die 8. Octobris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 2, Instituit Festum SS. Corporis Christi; mitigavit primam Regulam Sanctæ Claræ; canonizavit Sanctum Richardum Episcopum Cisterciensem in Anglia.

186. *Clemens IV.* Gallus, creatus, an. 1265, die 5. Februarii; sedit annis 3. mensibus 9. diebus 25. obiit anno 1268. die 29. Novembr. Vacavit sedes annis 2. mensibus 9. diebus . . . . . . Canonizavit S. Heduvigem Ducissam Poloniæ.

187. *Gregorius X.* Placentinus, creatus, anno 1271. die 1. Septembr. sedit annis 4. mensibus 4. diebus 10. obiit an. 1276. die 11. Januarii. Vacavit sedes diebus 8.

188. *Innocentius V.* Burgundus, Dominicanus, creatus, anno 1276. die 20. Januar. sedit mensibus 5. diebus 2. obiit die 22. Julii. Vacavit sedes diebus 19.

189. *Hadrianus V.* Genuensis, creatus, anno 1276. die 12. Julii; sedit diebus 39. obiit die 21. Augusti. Vacavit sedes diebus 22.

190. *Joannes XXI.* Lusitanus, Olysiponensis, creatus, an. 1276. die 13. Septemb. sedit mensibus 8. diebus 8. obiit an. 1277. die 20. Maji. Vacavit sedes mensibus 6. diebus 5.

191. *Nicolaus III.* Roman. Ursinus, creatus, an. 1277. die 25. Novemb. sedit annis 2. mensibus 8. diebus 29. obiit an. 1280. die 22. Augusti. Vacavit sedes mensibus 6.

192. *Martinus IV.* Gallus, creatus, an. 1281. die 22. Februar. sedit annis 4. mense uno diebus 7. obiit anno 1285. die 29. Martii. Vacavit sedes diebus 3.

193.

193. *Honorius IV.* Roman. creatus, an. 1285. die 2. April. ſedit annis 2. diebus 2. obiit anno 1287. die 3. April. Vacavit ſedes menſibus 10. diebus 18.

194. *Nicolaus IV.* Aſculanus, Franciſcanus, creatus, anno 1288. die 22. Februarii; ſedit annis 4. menſe uno diebus 14. obiit an. 1292. die 4. April. Vacavit ſedes annis 2. menſibus 3. diebus 2.

195. *Cœleſtinus V.* Italus Eremita, *Petrus de Morone* antea dictus, creatus, anno 1294. die 7. Julii. Poſtquam ſediſſet menſibus 5. dieb. 5. abdicavit, anno 1294. die 13. Decembr. ſuum ordinem inſtituit, in quo obiit an. 1296. die 19. Maji. Ipſi in Pontificatu ſuffectus eſt Cardinalis Cajetanus qui ſequitur.

196. *Bonifacius VIII.* ex Civitate Anagniæ, creatus, anno 1294. die 24. Decembris; ſedit annis 8. menſibus 9. diebus 18. obiit anno 1303. die 11. Octobris. Vacavit ſedes diebus 9. . . . Canonizavit Sanctum Ludovicum Regem Galliæ.

## SÆCULUM XIV.

197. *Benedictus XI.* ex Tarviſio in Longobardia, Dominicanus, creatus, anno 1303. die 21. Octob. ſedit menſibus 8. diebus 17. obiit anno 1304. die 7. Julii. Vacavit ſedes anno 1. Confirmavit Ordinem Servorum B. M. Virginis ſub Regula D. Auguſtini.

198. *Clemens V.* Provinciȩ Aquitaniæ Gallus, creatus, anno 1305. die 7. Julii; ſedit annis 9. menſibus 9. diebus 14. obiit an. 1314. die 20. Aprilis. Vacavit ſedes annis 2. menſibus 3. diebus 16. Damnavit milites Templarios. Canonizavit S. Cæleſtinum V. Sedem fixit Avenioni.

199. *Joannes XXII.* Jacobus de Offa antea dictus, Gallus, creatus, an. 1316. die 6. Aug. sedit annis 18. mensibus 3. diebus 28. obiit, an. 1334. die 4. Decemb. Vacavit sedes diebus 19.

*SCHISMA XXVII.*

Fecit *Petrus de Corbario*, Franciscanus, dictus *Nicolaus V.* qui, authoritate Ludovici Bavari Imperatoris, sedem Apostolicam invasit, an. 1328. seditque contra Joannem XXII. annis 3. mensibus 3. diebus 14. Tandem anno 1330. die 25. Augusti, inserto ad collum laqueo, ad pedes veri Pontificis, veniam deprecando abdicavit.

*Joannes XXII.* Canonizavit S. Ludovicum Episcopum Tolosanum, S. Thomam Episcopum Herfodiensem in Anglia, S. Thomam de Aquino. Approbavit Congregationem Monachorum B. Mariæ Montis Oliveti ordinis S. Benedicti.

200. *Benedictus XII.* Gallus, ex Provincia Tolosana, Ordinis Cisterciensis, creatus, an. 1334. die 20. Decemb. sedit annis 7. mensibus 4. diebus 6. obiit, an. 1342. die 25. Aprilis. Vacavit sedes diebus 11.

201. *Clemens VI.* Gallus Lemoviensis Diœcesis, Benedictin. creatus, ann. 1342. die 7. Maji; sedit annis 10. mensibus 7. obiit an. 1352. die 6. Decemb. Vacavit sedes diebus 11. Canonizavit S. Ivonem Presbyterum.

202. *Inocentius VI.* Gallus, creatus, an. 1352. die 18. Decemb. sedit an. 9. mensibus 8. diebus 26. obiit an. 1362. die 4. Septembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 24.

203. *Urbanus V.* Gallus, Abbas Massiliensis, creatus an. 1362. die 28. Octobris; sedit annis

8. men-

8. menfe 1. diebus 22. obiit, an. 1370. die 19. Decemb. Vacavit fedes diebus 9.

204. *Gregorius XI.* Gallus, creatus, an. 1370. die 29. Decemb. fedit annis 7. menfibus 2. diebus 29. (hic Pontifex SS. Brigittæ & Catharinæ Senenfis confilio Romam rediit, an. 1376. die 13. Januarii, poft tranfmigrationem feptuaginta annorum, quam Clemens V. incœperat) obiit, an. 1378. die 27. Martii. Vacavit fedes diebus 11.

205. *Urbanus VI.* Neapolitanus, creatus, an. 1378. die 8. Aprilis; fedit annis 11. menfibus 6. diebus 6. obiit, ann. 1389. die 13. Octob. Vacavit fedes diebus 18.

*S C H I S M A XXVIII.*

Fecerunt Cardinales qui ab Urbano VI. propter nimiam ejus crudelitatem, deficientes, elegerunt Robertum Comitem Genevæ, qui Clemens VII. dictus eft, ac Avenione contra Urbanum VI. & Bonifacium IX. fedit annis 15. menfibus 11. diebus 28. obiit Avenione die 16. Octob. an. 1394. eique fucceffit Petrus a Luna, Arragonenfis, dictus, Benedictus XIII. de quo infra.

206. *Bonifacius IX.* Neapolitanus, creatus, an. 1389. die 2. Novembris fedit annis 14. menfibus 11. obiit, an. 1404. die 1. Octobris. Vacavit fedes diebus 15. . . . . . inftituit feftum Vifitationis B. M. V. Canonizavit S. Brigittam.

S Æ C U L U M XV.

207. *Innocentius VII.* Italus, Sulmonenfis, de familia Meliorata, creatus, ann. 1404. die 17. Octobris fedit annis 2. diebus 20. obiit,

 an.

an. 1406. die 6. Novembris. Vacavit sedes diebus 23.

208. *Gregorius XII.* Venetus, Angelus Corarius antea vocatus, creatus, an. 1406. die 30. Novembris; sedit annis 2. mensibus 6. diebus 3. pro bono pacis, schismateque tollendo, sponte abdicavit in Conc. Pisano, an. 1409. die 4. Junii. Postea creatus est Episcopus Cardinalis Tusculanus, & Collegii Decanus. Vacavit sedes diebus 4.

209. *Alexander V.* Franciscanus, Bononiensis, creatus, an. 1409. in Concilio Pisano, sedit mensibus 10. diebus 8. obiit, an. 1410. die 3. Maji. Vacavit sedes diebus 13.

210. *Joannes XXIII.* Neapolitanus, Balthasar Cossa antea vocatus, creatus, 1410. die 17. Maji; sedit annis 5. diebus 15. in Concilio Basileensi, pro bono pacis abdicavit, ann. 1415. die 31. Maji. Vacavit sedes annis 2. mensibus 5. diebus 10.

Anno 1416. *Petrus a Luna*, dictus, *Benedictus XIII.* Pseudo Pontifex fuit depositus; obiit, an. 1424. mense Septembri.

211. *Martinus V.* Otho Columna, Romanus, creatus a Concilio Constantiensi, an. 1417. die 11. Novemb. sedit annis 13. mensibus 3. obiit, an. 1431. die 12. Febr. Vacavit sedes diebus 18. Approbavit Congregationem Jesuatorum S. Hieronymi.

## *SCHISMA XXIX.*

Fecit contra Martinum V. *Ægydius Manion*, dictus, *Clemens VIII.* qui ope Alphonsi Regis Arragoniæ sedem invasit, ann. 1424. sed obedientiæ Martini V. se submisit, ann. 1428.

212. *Eugenius IV.* Venetus, Canonicus Reg. crea-

creatus an. 1431. die 3. Martii; sedit an. 15. mensibus 11. diebus 21. obiit an. 1447. die 23. Febr. Vacavit sedes diebus 8. Canonizavit S. Nicolaum de Tolentino.

### *SCHISMA XXX.*

Fecit *Amadeus* Dux Sabaudiæ, vulgo *Felix V.* dictus, contra *Eugenium IV.* electus in Conc. Basileensi, an. 1439. die 5. Novemb. Sponte abdicavit in Concilio Lugduni habito.

213. *Nicolaus V.* Sarzanensis, Thomas Lucanus antea vocatus, creatus, an. 1447. die 4. Martii; sedit annis 8. diebus 19. obiit, an. 1455. die 24. Martii. Vacavit sedes dieb. 14. Iniit concordatum cum *Frederico* Imperatore & aliis Principibus Germaniæ super reservatione & collatione Ecclesiarum & Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Bernardinum Senensem.

214. *Calixtus III.* Hispanus, Alphonsus Borgia antea vocatus, creatus an. 1455. die 8. Apr. sedit an. 3. mensibus 8. obiit an. 1558. die 6. Augusti. Vacavit sedes diebus 12.

215. *Pius II.* Senensis, Æneas Sylvius Piccolomineus antea dictus, creatus, an. 1458. die 19. Augusti; sedit an. 5. mensibus 11. diebus 27. obiit an. 1464. die 16. Augusti. Vacavit sedes diebus 14. Canonizavit S. Vincentium Ferrerium, & S. Catharinam Senensem.

216. *Paulus II.* Venetus, Eugenii IV. nepos, creatus, an. 1464. die 31. Augusti; sedit an. 6. mensibus 10. diebus 26. obiit an. 1471. die 28. Julii. Vacavit sedes diebus 11. Reduxit SS. Jubilæum ad annum 25.

217. *Sixtus IV.* Savonensis, Franciscanus, creatus, an. 1471. die 9. Augusti; sedit annis 13. diebus 4. obiit an. 1484. die 12. August.

Vacavit sedes diebus 16. Canonizavit S. Bonaventuram.

218. *Innocentius VIII.* Genuensis, creatus, an. 1484. die 29. Augusti; sedit an. 7. mensibus 10. diebus 26. obiit an. 1492. die 25. Julii. Vacavit sedes diebus 15. Canonizavit S. Leopoldum Austriæ Principem.

219. *Alexander VI.* Hispanus, creatus, ann. 1492. die 10. Augusti; sedit annis 11. diebus 8. obiit an. 1503. die 18. Augusti. Vacavit sedes diebus 45.

## SÆCULUM XVI.

220. *Pius III.* Senensis, Franciscus Piccolomineus, creatus, an. 1503. die 22. Septembr. sedit diebus 26. obiit an. 1503. die 18. Octob. Vacavit sedes diebus 13.

221. *Julius II.* Savonensis, creatus, an. 1503. die 1. Novemb. sedit annis 9. mensibus 3. diebus 21. obiit, an. 1513. die 21. Febr. Vacavit sedes diebus 21. Approbavit Ordinem Minimorum S. Francisci de Paula.

222. *Leo X.* Florentinus, ex familia Medicea, creatus, an. 1513. die 15. Martii; sedit annis 8. mensib. 8. diebus 15. obiit ann. 1521. die 1. Decembris. Vacavit sedes mense 1. diebus 8.

Damnavit Pragmaticam Sanctionem, & concordatum inivit cum *Francisco I.* Rege Galliæ, circa provisiones Beneficiorum Ecclesiasticorum. Canonizavit S. Franciscum de Paula.

223. *Hadrianus VI.* Belga, ex urbe Trajecto, creatus, ann. 1522. die 9. Januarii; sedit anno uno, mensibus 8. diebus 14. obiit anno 1523. die 24. Septembris. Vacavit sedes mense uno.

uno diebus 25. Canonizavit S. Bennonem Episcopum Misnensem.

224. *Clemens VII.* Florentinus, de familia Medicea, creatus, ann. 1523. die 19. Novemb. sedit annis 10. mensibus 10. diebus 7. obiit an. 1534. die 26. Sept. Vacavit sedes diebus 16.

Canonizavit S. Antoninum Archiepisc. Florentinum. Approbavit Congregationem Theatinorum, & Capucinorum.

225. *Paulus III.* Roman. Alexander Farnesius, creatus, ann. 1534. die 13. Octob. sedit annis 15. diebus 28. obiit, anno 1549. die 10. Novembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 28. Approbavit Institutum, seu Religionem Societatis Jesu.

226. *Julius III.* de Monte S. Sabini, qui est in agro Aretino, creatus, an. 1550. die 8. Februarii; sedit annis 5. mense uno, diebus 16. obiit ann. 1555. die 23. Martii. Vacavit sedes diebus 16.

227. *Marcellus II.* Italus, creatus, an. 1555. die 9. Aprilis; sedit diebus 22. obiit die 30. Maji. Vacavit sedes diebus 23.

228. *Paulus IV.* Neapolitanus, Petrus Carafa, antea dictus, creatus, ann. 1555. die 23. Maji; sedit annis 4. mensibus 4. diebus 27. obiit an. 1559. die 18. Augusti. Vacavit sedes mensibus 4. diebus 7.

229. *Pius IV.* Mediolanensis, de familia Medicea, S. Caroli Avunculus, creatus, an. 1559. die 26. Decembr. sedit annis 5. mensibus 21. diebus 14. obiit ann. 1565. die 9. Decembris. Vacavit sedes diebus 28.

230. *S. Pius V.* Alexandrinus, ex familia de Ghysileriis, Dominicanus, creatus, ann. 1566. die 7. Januarii; sedit annis 6. mensibus 3. diebus 24. obiit, an. 1572. die 1. Maji. Vacavit sedes diebus 11.

Approbavit Congregationem Fratrum Sancti Joannis de Deo ad regimen Hospitalium sub regula S. Augustini.

231. *Gregorius XIII.* Bononiensis, ex familia Boncompagni, creatus, an. 1572. die 13. Maji, sedit annis 12. mensibus 10. diebus 28. obiit, an. 1585. die 10. Aprilis. Vacavit sedes diebus 13.

Instituit militiam S. Mauritii martyris, cui postea univit militiam S. Lazari Jerosolymitani, sub denominatione SS. Mauritii & Lazari, & sub regimine Ducis Sabaudiæ, magni Magistri perpetui Ordinis. Approbavit novum Kalendarium, veteri abolito. Instituit Collegium Maronitarum Romæ. Instituit Universitatem Mussipontanam.

232. *Sixtus V.* de Monte-alto Picenus, Franciscanus, creatus, ann. 1585. die 24. Aprilis, sedit annis 5. mensibus 4. diebus 3. obiit, an. 1590. die 27. Augusti. Vacavit sedes diebus 18. Canonizavit Sanctum Didacum Ordinis minorum.

233. *Urbanus VII.* Rom. de familia Castanea, creatus, ann. 1590. die 15. Septembris; sedit diebus 13. obiit, ann. 1590. die 7. Septembris. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 8.

234. *Gregorius XIV.* Mediolanensis, Nicolaus Sfondratus, creatus, an. 1590. die 6. Decembris, sedit mensibus 10. diebus 10. obiit, an. 1591. die 15. Octobris. Vacavit sedes diebus 14.

Concessit Biretum Rubrum Cardinalibus ex Ordinibus Regularium assumptis.

235. *Innocentius IX.* Bononiensis, creatus, an. 1591. die 9. Octobris; sedit mensibus 2. obiit, an. 1591. die 30. Decembr. Vacavit sedes diebus 30.

236.

236. *Clemens VIII.* Florentinus, Hippolitus Aldobrandinus, creatus, an. 1592. die 30. Januarii; sedit annis 13. mense 1. diebus 3. obiit, an. 1605. die 3. Martii. Vacavit sedes diebus 27. Canonizavit S. Hyacintum Polonum, Ordinis S. Dominici professorem; Et S. Raymundum de Pennafort. Damnavit opera Caroli Molinæi.

## SÆCULUM XVII.

237. *Leo XI.* Florentinus, Alexander Mediceus, creatus, an. 1605. die 1. Aprilis; sedit diebus 27. obiit, die 27. Aprilis. Vacavit sedes diebus 17.

238. *Paulus V.* Camillus Borghesius Rom. creatus, anno 1605. die 15. Maji; sedit annis 15. mensibus 8. diebus 13. obiit, an. 1621. die 8. Januarii. Vacavit sedes diebus 10. Canonizavit Sanctum Carolum Boromæum. Beatificavit Sanctum Paschalem Baylon; Sanctum Thomam a Villa nova; & Sanctum Franciscum Xaverium . . . . approbavit Congregationem Sacerdotum Oratorii Jesu ab Henrico Parisiensi Episcopo, & Maria Galliæ regina institutam.

239. *Gregorius XV.* Bononiensis, Alexander de Ludovisiis, creatus, ann. 1621. die 8. Februarii; sedit annis 2. mensibus 5. die 1. obiit, an. 1623. die 8. Julii. Vacavit sedes diebus 29. Beatificavit S. Petrum de Alcantara Ordinis minorum.

240. *Urbanus VIII.* Florentinus, Maphæus Barberinus, creatus, an. 1623. die 6. Augusti; sedit annis 20. mensibus 11. diebus 23. obiit, an. 1644. die 29. Julii. Vacavit sedes mense 1. diebus 16.

Canonizavit S. Philippum Nerium; S. Ignatium de Loyola; S. Franciscum Xaverium. Beatificavit Jacobum a Marchia Franciscanum; Andream Avellini Theatinum; Felicem de Cantalicio Capucinum.... suppressit prætensam Congregationem Jesuitissarum..... Decrevit quod non sit jejunandum in vigilia Sancti Joannis Baptistæ, quando contingit in die solemnitatis Corporis Christi. Cardinales eminentissimos vocari jussit, qui antea illustrissimi vocabantur.

241. *Innocentius* X. Joann. Baptista Pamphilius, creatus, ann. 1644. die 15. Septembris; sedit annis 11. mensibus 3. diebus 22. obiit, an. 1655. die 7. Januarii. Vacavit sedes mensibus 3.

242. *Alexander VII.* Senensis, Fabius Chisius, creatus, an. 1655. die 7. April. sedit annis 12. mense 1. diebus 16. obiit, ann. 1667. die 22. Maji. Vacavit sedes diebus 29. Canonizavit S. Thomam a Villa nova, & S. Franciscum Salesium.

243. *Clemens IX.* Tuscus, Pistojensis, Julius Rospigliosus antea dictus, creatus, ann. 1667. die 20. Junii; sedit annis 2. mensibus 5. diebus 20. obiit, an. 1669. die 9. Decembris. Vacavit sedes mensibus 4.

244. *Clemens X.* Rom. Æmilius de Alteriis, creatus, an. 1670. die 29. April. sedit annis 6. mensibus 2. diebus 24. obiit, ann. 1676. die 22. Julii. Vacavit sedes mensibus 2. Canonizavit S. Petrum de Alcantara, & S. Rosam de Lima.

245. *Innocentius XI.* Novicomensis, antea Benedictus Odeschalchus, creatus, an. 1676. 21. Septembr. sedit annis 9. mensibus 10. diebus 22. obiit, an. 1689. 12. Augusti. Vacavit sedes mense 1. diebus 25.

Chri-

Christianorum Principum arma cotra Turcas; ingenti pecuniarum summa juvit, quibus ante Viennam devictis, in rei memoriam Festum SS. Nominis Mariæ quotannis celebrari jussit.

246. *Alexander VIII.* antea Petrus Ottobonus, Venetus, creatus, *an.* 1689. die 6. Octobris; *sedit an.* 1. *mensibus* 3. *diebus* 18. obiit an. 1691. diei 1. Februarii. Vacavit sedes mensibus 5, diebus 12.

247. *Innocentius XII.* Neapolitanus, antea Antonius Pignatellus, creatus, *an.* 1691. die 12. Julii; *sedit an.* 9. *mensibus* 2. *diebus* 18. obiit an. 1700. die 27. Septembr. Vacavit sedes mense 1. diebus 26.

248. *Clemens XI.* Urbinas, Joannes Franciscus Albanus antea dictus, creatus, *an.* 1700. die 23. Novemb. *sedit an.* 20. *mensibus* 3. *diebus* 26. obiit an. 1721. die 19. Martii. Vacavit sedes mense 1. diebus 19.

Quamplures in Sinarum regnum, & alios orbis plagas, misit Evangelii Præcones & Pastores, quorum piis laboribus multi ab Ethnica superstitione ad CHRISTUM adducti, vel a schismate ad S. R. Ecclesiam revocati sunt... duos Germaniæ Principes, scilicet Antonium Ulricum Ducem Brunsuvicensem ac Luneburgensem, & Fridericum Augustum Electoralem Saxoniæ Principem, a Lutheranis erroribus abduxit .... Canonizavit Pium V. P. M. Andream Avellini, Felicem de Cantalicio, & Catharinam Bononiensem.

## SÆCULUM XVIII.

249. *Innocentius XIII.* Roman. Michael Angelus *de Comitibus* antea dictus, creatus, *an.* 1721. die 8. Maji; *sedit an.* 2. *mensibus* 10. obiit:

obiit an. 1724. die 8. Martii. Vacavit sedes mensibus 2. diebus 22.

250. *Benedictus XIII.* Rom. Vincentius Maria Ursinus antea dictus, creatus, *an.* 1724. die 29. Maji; *sedit an.* 5. *mensibus* 8. *diebus* 24. Vacavit sedes mensibus 8. diebus 24. Canonizavit SS. Stanislaum Kostka, & Aloysium Gonzaga Societatis Jesu, S. Joannem a cruce Ordinis Carmelitarum, SS. Franciscum Solanum, & Jacobum a Marchia Ordinis Minorum; S. Agnetem a Monte-Politiano in Tuscia, Joannem Nepomucenum, & Margaritam a Cortona. Beatificavit Fidelem a Sigmaringa & Vincentium a Paulo.

251. *Clemens XII.* Florentinus, Laurentius *Corsinus* antea dictus, creatus, *an.* 1730. die 12. Julii; *sedit an.* 9. *mens.* 6. *diebus* 25. obiit an. 1740. die 6. Febr. Beatificavit Seraphinum de Asculo, & Josephum a Leonissa Capucinos.

252. *Benedictus XIV.* Bononiensis, Prosper Lambertinus antea dictus, creatus, *an.* 1740. die 17. Augusti, obiit 3. Maji 1758. De sacris Litteris; de Republica Christiana; & de Ecclesia, quam Scriptis illustravit, optime Meritus.

253. *Clemens XIII.* Patricius Venetus, Carolus Rezzonico antea dictus, creatus 6. Julii 1758. obiit 2. Februarii 1769.

254. *Clemens XIV.* Riminensis, Laurentius Ganganelli, creatus 19. Maji 1769.

255. Pius VI. Cesenatensis Jo: Angelus Braschius creatus 15. Febr. 1775. Feliciter regnans.

## CAPUT V.

### *De Conciliis.*

*Nota:* Agemus 1. De Conciliis in genere; 2. De Conciliis in specie, duplici quæstione.

QUÆ-

## QUÆSTIO I.

### *De Conciliis in genere.*

QUæres 1. *Quid sit Concilium?*

*Resp.* Concilium, quod græce *Synodus* dicitur, definitur: *Congregatio Prælatorum Ecclesiæ legitima authoritate convocatorum, ad tractandum de rebus Ecclesiæ gravioribus*, quales sunt res fidei, morum, & disciplinæ.

Quæres 3. *Quotuplex sit Conciliorum genus?*

*Resp.* Quadruplex, generale, scilicet, nationale, provinciale, & diœcesanum, quod communiter vocatur *Synodus*.

Concilium *generale*, est congregatio ad quam omnes totius orbis Episcopi convocantur a Romano Pontifice, cui per se, vel per suos legatos, præsidet. Vocatur, *œcumenicum*, quando convocatione, celebratione, & exitu legitimum est.

Concilium *nationale*, est congregatio omnium unius regni, aut nationis, Episcoporum, præsidente Patriarcha, aut Primate.

Concilium *provinciale*, est congregatio Episcoporum unius Provinciæ, præsidente Archiepiscopo.

Concilium *diœcesanum*, est congregatio Presbyterorum unius Diœcesis, præsidente Episcopo.

*Nota:* Quæ de Conciliis in genere dicenda habemus, pro ratione amicæ brevitatis, in tribus articulis coarctabimus, quorum *Primus* erit de conditionibus requisitis in Concilio generali ut sit legitimum, & vere œcumenicum. *Secundus* de Conciliorum authoritate. *Tertius* de Concil. necessitate.

ARTI-

## ARTICULUS I.

*De conditionibus requisitis in Concilio generali, ut sit legitimum, & vere œcumenicum.*

*Nota.* AD perfectam Concilii generalis œcumenicitatem tria requiruntur, nimirum, legitima convocatio, legitima celebratio, & legitimus exitus, tribus Paragraphis examinandam.

### §. I. *De legitima Conciliorum convocatione.*

Quæres 1. *Cujus sit Concilium generale convocare.*

*Resp. Potestas ordinaria convocandi Concilia generalia soli Romano Pontifici competit*, ita ut, nisi Concilium ab ipso convocetur, vel ab alio de ejus consensu & authoritate, aut saltem nisi convocatio, ab alio facta, ab ipso rata habeatur, non possit esse Concilium generale & œcumenicum. Responsio est contra hæreticos modernos, qui docent convocationem Conciliorum generalium pertinere ad Imperatorem, vel generalius ad Principes sæculares.

*Prob.* 1. Ex Conc. Nicæno I. can. 1. (q) ubi hæc veritas expresse definita est: *Non debent præter sententiam Romani Pontificis Concilia celebrari*. Unde Episcopi Ægyptii ad Felicem II. scripserunt: *Scimus in Nicæna magna synodo 318. Episcopum ab omnibus concorditer esse roboratum, non debere absque Rom. Pontificis sententia Concilia celebrari*.

*Prob.* 2. Ex definitionibus SS. PP. Marcelli (r) di-

(q) Refertur a Caranza ex Epist. Julii I.

(r) dicentis: *Synodum* (*generalem* addit glossa) *Episcoporum, absque hujus S. Sedis authoritate, non potestis regulariter facere.* Et Pelagii II. qui scribens ad Episcopos, qui convenerant ad illicitam convocationem Joan. Constantinopolitani, ait (s): *Multis denuo Apostolicis, Canonicis, atque Ecclesiasticis instruimur regulis non debere absque sententia Rom. Pontificis Concilia celebrari, quapropter non Concilium; sed vestrum Conciliabulum cassatur, & quidquid in eo actum est, irritum habetur & vacuum.* His accedit perpetuus Ecclesiæ usus & praxis:

*Prob. 3. ratione in Scripturis fundata*, illi soli competit potestas ordinaria convocandi Concilia, qui solus est universalis Ecclesiæ caput, Pastor, & Princeps; atqui solus Rom. Pontifex est talis; ergo, &c. *maj. est certa*, nam illius est convocare Concilia generalia, qui ita potest convocare omnes totius orbis Episcopos, ut illis interesse debeant, secluso legitimo impedimento; atqui solus Roman. Pontifex id potest, quia solus habet supremam in omnes totius orbis Episcopos authoritatem spiritualem, Imperatores vero, vel Reges non habent nisi authoritatem mere civilem in Episcopos sibi subditos; ergo, *min. non minus constat*, soli enim Petro, non Imperatori, vel Regibus, dixit Christus, Joan. 21. *Pasce agnos meos, pasce oves meas.* Ergo;

*Objicies* 1. Priora Concilia generalia, non a Rom. Pontificibus, sed ab Imperatoribus fuerunt convocata; & tamen habentur ut legitima & œcumenica; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Fuerunt convocata ab Impera-

ra-

(r) Cap. Synodum Dist. 17.
(s) Cap. Multis, Dist. 17.

ratoribus proprio suo nomine & authoritate, *nego ant.* authoritate & consensu Roman. Pontificum a quibus erant rogati, *conc. ant.* Tali porro œconomia usi sunt Rom. Pontifices, quia sine Imperatorum auxilio non potuissent Episcopos congregare, 1. quia legibus Imperii cautum erat, metu seditionum, ne citra Imperatoris authoritatem, ullus fieri posset hominum conventus; 2. quia Patres ad Concilium concurrentes indigebant Imperatorum auxilio tam pro securitate itineris, quam pro sumptibus necessariis, quos Imperatores Episcopos, utpote pauperibus, debebant suppeditare.

*Inst.* Atqui Imperatores priora Concilia convocarunt authoritate propria; ergo.

*Prob. ant.* Concil. Nicænum I. fuit convocatum a Constantino magno, de quo dicit Rufin. (t) *Ille apud urbem Nicanam Episcopale Concilium convocat*. Constantinopolitanum I. a Theodosio seniore (u). Ephesinum a Theodosio Juniore (x). Et Chalcedonense a Marciano, ut testatur ipsa Synodus, actione 1. *nomine Domini Nostri Jesu Christi in Chalcedon. civitate facta est Synodus ex decreto piissimorum Imperatorum Valentiniani & Marciani*. Ergo.

*Resp. nego ant.* Namque 1. Concil. Nicænum I. convocatum est a S. Sylvestro, ut testantur Patres illius Concilii, his verbis: *Temporibus S. Sylvestri . . . . factum est magnum Concil. in Nicea Bithinia & congregati sunt regulariter ejusdem Sylvestri vocatione in idipsum* 318. *Episcopi Catholici*. Quam veritatem

(t) Lib. 10. histor. cap. 1.
(u) Socrat. lib. 5. hist. cap. 8.
(x) Evagrius, lib. 6. hist. cap. 3.

tem ut everterent hæretici mutilarunt textum Ruffini, qui sic est: *Ille ex sententia sacerdotum & Sylvestri*, &c.

1. Constantinop. I. fuit convocatum a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, ut patet ex Epistola Patrum illius Synodi ad Damasum (y). *Mandato litterarum a superiore anno ad sanctiss. Imperatorem missarum, ad iter duntaxat Constantinopolim usque faciendum, nos praparavimus.*

3. Concil. Ephes. fuit convocatum a Theodosio juniore de consensu Cælestini Papæ, id constat ex ipso Concilio, Act. 3. dicente in relatione missa ad Imperatorem, *Antequam hac S. Synodus conveniret, Calestinus magna Roma Episcopus per litteras suas indicaverat, Cyrilloque ut suas vices obiret, commiserat.*

4. Concil. Chalced. fuisse a S. Leone convocatum declarat ipse Marcianus Imperator Epist. ad eum scripta (z) in qua ait: *Omni impio errore sublato per celebrandam Synodum te authore*, &c. cui rescribens S. Leo ait: *Litteras dedimus ad fratres & Coepiscopos nostros, iisque Conc. generale indiximus.*

*Objicies* 2. Possunt dari casus, in quibus convocatio Concilii generalis est necessaria v. g. 1. si plures de Papatu contendant, nec ullus velit cedere, nec Concilium convocare. 2. Si Papa, ut privata persona, sit hæreticus, nec monitus velit ad saniorem mentem redire, nec Concilium convocare; atqui, in illis casibus, alii quam summus Pontifex possunt convocare Concilium generale, ergo non soli Romano Pon-

(y) Refertur a Theodoreto, lib. 5. cap. 9.

(z) Tomo 2. Concil. inter præambul. ad Concil. Chalcedon.

Pontifici competit Poteſtas convocandi Concil. generalia.

*Reſpond. diſtin. conſeq.* Non ſoli R. P. competit poteſtas ordinaria, &c. *nego conſeq.* extraordinaria, *conc. conſeq.* Porro caſus allegati ſunt extraordinarii, in quibus fatemur, poſſe abſque authoritate vel conſenſu Papæ congregari Concilium, vel per Cardinales, qui, ſede vacante, Romanam Eccleſiam moderantur, vel per Epiſcopos motu proprio in unum convenientes, & ideo dixi in prop. *Poteſtas ordinaria.*

Quæres 2. *Quinam ſunt ad Concilia vocandi?*

*Reſp. De jure ſoli Epiſcopi ad Concilia ſunt vocandi, illique ſoli in eis habent jus ſuffragiis deciſivi tanquam judices fidei.* Eſt contra Luther. dicentem omnes eruditos, ſive Clericos, ſive Laicos, ad Concilia convocandos, ac in eis omnes habere jus ſuffragii deciſivi.

*Prob.* Illi de jure ad Concilia ſunt vocandi, quorum eſt definire quæ credenda ſunt & agenda; atqui ſolorum Epiſcoporum eſt iſta definire; ergo, &c. *Prob. minor.* Illorum eſt definire quæ credenda ſunt & agenda, ad quos pertinet munus paſcendi & regendi Eccleſiam Dei; atqui hoc pertinet ad ſolos Epiſcopos, quibus ſolis dictum eſt, *Paſcite qui in vobis eſt gregem Dei* (a) &, *attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiam Dei;* (b) ergo, &c.

*Confirm.* 1. Ex Tradition. Patrum unanimi conſenſu docentium Concilia eſſe *Conventus Epiſco-*

(a) 1. Petri 5.
(b) Actor. 20.

*piscoporum* (*c*); Episcoporum esse in Conciliis decernere (*d*).

*Confirm.* 2. Ex Concil. generalibus hactenus celebratis quibus soli Episcopi tanquam judices reperiuntur subscripsisse, his verbis: *Ego N. Episcopus definiens subscripsi.* Unde Ægyptii in Conc. Chalced. dixerunt: *Synodus Episcoporum est, non Clericorum, superfluos foras mittite ... Imperator Episcopos vocavit.*

Dixi in resp. *de jure*, quia obtinuit consuetudo ut ad Concilia vocentur. 1. Cardinales, Generales Ordinum, & aliqui Abbates, quibus, ex privilegio summi Pontificis, conceditur suffragium decisivum, ut factum est in Conciliis Florentino, Lateranensi & Tridentino; 2. Theologi & jurisperiti, sed tantum ut consultores; unde signant. *Ego N. consentiens subscripsi.* 3. Imperator, Reges, Principes, non quidem ut fidei & morum judices, cum nullam habeant potestatem Ecclesiasticam, sed ut Concilii defensores, & decretorum quæ in illo fiunt, testes, ut ita libentius ea executioni mandari curent, & transgressores pœnis coerceant; unde non definiendo, ut Episcopi, sed præcise consentiendo subscripserunt.

*Objicies* 1. In Conc. Apostolorum Act. 15. dicitur: *Convenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc*; atqui per tò, *seniores*, intelliguntur ætate provectiores, qui erant Laici; ergo, &c.

*Resp.* 1. *nego min.* Nam per tò, *seniores*; intelligi debent, *Presbyteri*, sic enim vertunt translatio ex Syriaco, & translatio Erasmi Roterodami permissa. Et quamvis non sit certum, an Presbyteri illi fuerint sacerdotes simplices,

(c) Cap. Synodum. Dist. 17.
(d) Cyprian. Ep.73. ad Jubajan, Ambr, Epist.3.& alii.

ces, an Episcopi, probabile tamen est quod fuerint Episcopi, quomodo ipse D. Petrus (*e*) per hanc vocem, *Presbyteri*, intelligit Episcopos dicens: *Seniores ergo, qui in vobis sunt, obsecro consenior*, &c.

*Resp.* 2. Supposito quod per tò, *seniores*, intelligantur simplices sacerdotes, *dist.* convenerunt Apostoli & seniores videre de verbo hoc, eodem modo, *nego*; diversimode, *conc.* convenerunt enim Apostoli ut judices ad definiendum; Presbyteri vero, ut consultores ad discutiendam controversiam, juxta illud: *Cum magna disquisitio fieret*, sed nullo modo apparet quod Laici fuerint vocati.

*Inst.* 1. Act. 15. vers. 22. dicitur: *Placuit Apostolis & senioribus, cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis & mittere Antiochiam*. Atqui per illa verba, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium qui erant in Concilio; ergo.

*Resp. dist. min.* Per tò, *Cum omni Ecclesia*, intelligitur multitudo fidelium, qui erant in Concilio tanquam motu proprio præsentes, ut definitioni acquiesceret, *conc.* tanquam judices & convocati, *nego min.* Nam illa missio facta est a solis Apostolis & Episcopis, qui soli etiam scripserunt Epistolam quæ sic incipit, *Apostoli & Seniores fratres*, per quam etiam innuitur, per tò, *seniores*, Episcopos fuisse designatos, qui soli sunt Apostolorum fratres, cum simplices sacerdotes sint eorum filii.

*Inst.* 2. Conc. universale universam repræsentat Ecclesiam; sed Ecclesia est omnium fidelium cœtus; ergo ut Conc. sit universale, debet moraliter convenire fidelium multitudo.

*Resp.* 1. *dist. maj.* Concil. universale universam repræsentat Ecclesiam, per primos Ecclesiæ Pastores,

(*e*) 1. Petri, cap. ult. vers. 1.

ſtores, *conc. maj.* per alios fideles, licet doctos, *nego maj.* illos enim, nos hos, *Spiritus ſanctus poſuit regere Eccleſiam Dei.*

*Reſp. 2. nego conſeq.* Sic enim deberet concludere Lutherus; ergo ut Conc. ſit generale, debet repræſentare omnem fidelium cœtum; porro repræſentatur per corpus Paſtorum, nam quilibet Epiſcopus perſonam gerit ſuæ Eccleſiæ, quo ſenſu D. Cyprian. *Epiſt.* 69. dixit: *Eccleſia eſt in Epiſcopo*. Unde D. Aug. lib. 1. de Bapt. c. 18. aſſerit Concil. plenarium, in quo ſoli ſederunt Epiſcopi, eſſe totius orbis conſenſum.

*Objicies* 2. Cauſa communis, ab omnibus tractanda eſt, juxta Regul. 19. juris in 6. *Quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari.* Atqui cauſa fidei, communis eſt omnibus fidelibus; ergo.

*Reſp. diſt. maj.* Quando eodem modo ad omnes pertinet, *conc. maj.* quando non eodem modo ad omnes pertinet, *nego maj.* porro cauſa fidei pertinet ad omnes, ſed diverſo modo, nam pertinet ad Epiſcopos ut judices; ad alios fideles, ut diſcipulos; Epiſcoporum ergo eſt definire & docere; fidelium vero, definientes audire, & res ab eis definitas credere.

*Inſt.* Quidam Laici doctiores ſunt pluribus Epiſcopis; ergo in Conciliis habere poſſunt ſuffragium.

*Reſp. diſt. conſeq.* Habere poſſunt ſuffragium conſultativum, & doctrinale, *conc.* ſuffragium deciſivum, *nego conſeq.* nam ut quis in Conciliis ſuffragium ferat deciſivum, non ſufficit, ut ſit Doctus, ſed inſuper requiritur ut habeat juriſdictionem, per quam ſolam fidelibus imponi poteſt obligatio rebus definitis obſequium præſtandi; porro Laici nullam habent in Eccleſia juriſdictionem.

§. II.

*bus Episcopis statuitur*; ergo ad hoc ut Concil. sit universale, requiritur ut omnes Episcopi conveniant.

*Resp. dist. conseq.* Requiritur ut omnes conveniant repræsentative, *conc. conseq.* personaliter; *nego*. Qui autem adsunt Episcopi personaliter, absentium personas repræsentant.

Quæres 3. *Cujus sit præsidere Concilio generali?*

Resp. *Soli Rom. Pontifici competit ejus Concilio generali præsidendi, vel per se, vel per suos Legatos*. Est contra Luther. & Calvinum, qui docent hoc jus pertinere ad Imperatorem.

*Prob.* Ille solus, ex divina institutione, habet jus præsidendi Conciliis, qui solus ex eadem institutione primatum obtinet in universa Ecclesia, atqui solus S. Pontifex est talis; ergo.

*Confirm.* Ex perpetua Conciliorum praxi: namque:

1. In Concil. Apostolorum, Act. 15. Petrus præsedit; nam *cum magna disquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis*, &c. ad quæ verba Glossa sic habet: *Præ omnibus quasi Princeps loquitur*.

2. In Concil. Nicæno I. præsedit S. Sylvester per suos legatos Osium Cordubensem Episcopum, Vitum & Vincentium Presbyteros, qui primi omnium, etiam ante Patriarchas, subscripserunt.

3. In Concil. Constantinop. I. equidem non præfuit Damasus, nec per se, nec per suos legatos, quia tunc temporis aliud Romæ Concilium Episcoporum Occidentis in eadem causa celebrabat; sed observandum est Concilium Constantinopol. cum celebrabatur, non fuisse generale, sed solius Orientis Ecclesiæ Concilium, nec postea œcumenicum evasisse, nisi quia Damasus illius decreta approbavit, & ei

cum suo Occidentis Concilio, cui per se præsederat, accessit.

4. In Concilio Ephesino, Cælestinus I. per S. Cyrillum Alexandriæ Patriarcham præfuit, ut constat ex omnibus Historicis, & ex his hujus Synodi verbis, *Cyrillo Alexandrino præsidente, & locum tenente sanctissimi Archiepiscopi Romanæ Ecclesiæ Cælestini.*

5. In Concilio Chalcedonensi, S. Leo præsedit per suos legatos, id constat ex Patribus Concilii in Epistolà ad Leonem summum Pontificem, in qua sic eum alloquuntur: *Tu quidem, sicut caput membris, praeras in his qui tuas vices obibant, Imperatores vero ad ornandum decentissime præsidebant.* Et ex subscriptionibus quæ sic leguntur: *Ego Paschasinus, vice Domini mei Papa Leonis Synodo præsidens, subscripsi.* Unde Marcianus Imperator, actione 6. Concilii, dicit: *Nos ad fidem confirmandam, non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi Principis Constantini, Synodo interesse voluimus.*

6. In Concil. Constantinop. II. præsedit Vigilius Papa per Eutychium Patriarcham Constantinopolitanum, qui sic ad Vigilium scripsit: *Petimus, præsidente nobis vestra beatitudine, de tribus capitulis quæri & conferri*, cui rescripsit Vigilius: *Annuimus, ut de tribus capitulis, facto regulari Conventu cum unitis fratribus, collationem habeamus.* Et Zonaras, in vita Justiniani, scribit: *Sub hoc*, Eutychio, *Concilium V. est coactum 165. Patrum quorum princeps fuit Vigilius Papa Romanus.*

7. In Concilio Constantinopol. III. præfuit Agatho per suos legatos Theodorum & Gregorium Presbyteros, & Joannem Diaconum, qui semper ante Episcopos nominantur in Actis illius Concilii, cui primi subscripserunt ante Epi-

Episcopos & Imperatorem, qui ultimus subscripsit, non definiens, sed definitioni latæ *consentiens*. Unde Patres illius Concilii, in sermone ad Imperatorem, qui aderat, dixerunt, *Petrus per Agathonem locutus est*.

8. In Concilio Nicæno II. præsedit Hadrianus I. per suos legatos, Petrum Archipresbyterum, & alterum Petrum Presbyterum S. Sabæ Abbatem; nam hi in omnibus actionibus primi nominantur, & definitionibus subscribunt ante omnes Patriarchas, sic, *Petrus, vices agens Hadriani Papæ veteris Romæ, definiens subscripsi*.

9. In Conc. Constantinop. IV. præsedit Hadrianus II. per suos legatos, Donatum & Stephanum Episcopos, & Macerium Diaconum, qui primi subscripserunt sub hac forma: *Ego Donatus, Dei gratia Episcopus Ostiensis, locum obtinens Domini mei Hadriani Pontif. & universalis Papæ, huic sanctæ & universali Synodo præsidens..... manu propria subscripsi*. Postea Imperator subscripsit sub hac forma: *Sanctam hanc & universalem Synodum suscipientes..... subscribimus manu propria*.

10. Cæteris omnibus Conciliis generalibus, Romanos Pontifices per se, vel per suos legatos, præsedisse, constat ex eorum Actis, fatenturque Hæretici.

### *Solvuntur Objectiones.*

*Objicies* 1. Constantinus Magnus Concil. Nicæno I. præsedit; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Nam Eusebius (*h*) testatur Constantinum, postquam orationem suam ad Episcopos habuit, *sermonem omnem deinceps Con-*

(h) L. 3. de vita Constantini, cap. 13.

*Concilii Præsidibus concessisse*; ergo non ipse fuit Præses Concilii.

*Objicies* 2. Constantinus Pogonatus præsedit Concilio VI. Constantinopol. III. nam initio actionum ejus hæc de eo leguntur: *Præsidente eodem piissimo & Deo dilecto Magno Imperatore Constantino*; ergo.

*Resp. dist. ant.* Constantinus præsedit Concilio VI. præsidentia honoraria, juxta quam ille dicitur præsidere qui primo loco sedet, *conc. ant.* præsidentia authoritativa, juxta quam ille dicitur præsidere qui ex authoritate primus loquitur, primusque definit ac subscribit, *nego anteced.* Equidem quandoque Imperatoribus concessa est honoraria præsidentia, ut Concilium authoritate sua tuerentur, pacemque in eo conciliarent, nunquam vero ulli Imperatori concessa est præsidentia authoritativa. Unde non alium sibi in Concilio titulum vindicavit Constantinus, quam defensoris & executoris eorum, quæ ab Episcopis statuta fuissent; ait enim in sua ad Gregorium Papam Epistola: *Neque cum illis* (nempe Episcopis) *tanquam Imperator sedebo, aut imperiose loquar, sed tanquam unus ex illis, & prout statuerint Pontifices, ego exequar.*

*Inst.* 1. Ille præsedit præsidentia authoritativa, qui habet jus confirmandi decreta Concilii; atqui Imperator habet tale jus; ergo, &c.

*Prob. min.* Ex Patribus Concilii Constantinopol. I. qui a Theodosio seniore postulant rerum in Concilio gestarum confirmationem: *Cupimus a te*, inquiunt, *piissime Imperator, tuo diplomate, Synodi sententiam confirmari*, &c. Ergo Imperator habet jus confirmandi decreta Consiliorum.

*Resp. dist. ant.* Postulant ab Imperatore rerum

rum gestarum confirmatiorem, qua Acta Concilii intrinsecam authoritatem accipiant, *nego ant.* ut executioni mandentur, & authoritate Cæsarea definitionibus rebelles coerceantur, *conc. ant.* Igitur per eam confirmationem Imperatores non exhibuerunt se judices rerum Ecclesiasticarum, sed executores decretorum, quæ a Conciliis sancita fuerant.

*Inst.* 2. In Conc. Chalced. aliqui judices, non a Rom. Pontifice, sed ab Imperatore, fuerunt constituti; ergo.

*Resp. dist. ant.* Aliqui judices ab Imperatore constituti fuerunt, ad definiendum & judicandum authoritative, *nego ant.* ad impediendum fraudes, tumultus & violentias, *conc. ant.* quoniam enim in Conciliabulo Ephesino Dioscorus Episcopus milites introduxerat, sicque varios Episcopos vi ad subscribendum coegerat, quando deinceps quid simile poterat timeri, adhibiti fuerunt judices laici ad hoc avertendum, & pacem in Synodo conciliandam, hoc clarum est ex iis quæ constituti judices in Conc. Chalced. actione 5. dixerunt: *Dignetur S. Synodus fidem continens, cum taciturnitate audire, quæ decreta sunt*; (non dicunt a nobis, sed) *in præsentia nostra, a congregatis SS. Patribus, qui & definitionem fidei interpretati sunt*.

§. III. *De legitimo exitu Conciliorum*.

Quæres, *Quid requiritur ad legitimum Concilii exitum?*

*Resp.* Requiruntur quatuor..... 1. Ut Episcopi convocati, habeant suffragiorum libertatem, nec metu, violentia, ærumnis, comminationibus vexentur; defectu hujus conditionis Concil. Ephesinum II. Latrocinii nomine solet infamari.

2. Requiritur ut nullus a Concilio excludatur, qui audiri voluerit, atque Hæreticis ipsis detur licentia opiniones suas proponendi ac tuendi, ut constat ex Concilio Jerosolymitano, *Act.* 15. quod formam & exemplar præbuit cæteris subinde celebrandis Conciliis, ad quod missi sunt plures, tum ex parte Catholicorum, tum ex parte Cerinthi & aliorum Judaizantium, qui de controversia in causa legalium inter se disceptarent, nam, *statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam ex aliis*, id est, ex eis, qui *docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari.*

3. Requiritur ut adhibeatur humana diligentia in inquirenda veritate, quomodo in Concil. Apostolorum, Actor. 15. legimus factum: *cum autem magna conquisitio fieret;* ratio est, quia Episcopis in Concilio Congregatis non fit nova revelatio, sed debent in purissimis Scripturæ & traditionis fontibus detegere quæ habent fidelibus proponenda; atqui ad detegendas & illustrandas veritates in Scriptura & traditione, quandoque subobscure, contentas, requiruntur ordinaria media industriæ, studii, collationum, disputationum; ergo.

4. Requiritur ut Concilium approbetur & confirmetur a Romano Pontifice, quod ita necessarium est, ut ea sola Concilia habeantur œcumenica, quæ sunt ab eo approbata & confirmata; illa vero, quæ a summo Pontifice non fuerunt approbata, ab universa Ecclesia pro illegitimis habeantur; juxta, *cap.* significasti, *de elect.* ubi Paschalis Papa dicit: *Omnia Concilia per Romana Ecclesia authoritatem robur accepisse.*

Hinc Concilia semper . . . . . . solita fuerunt suorum decretorum confirmationem petere a sum-

a summo Pontifice; sic Conc. Nicæni I. Patres scripserunt S. Sylvestro, *Quidquid constituimus in Concilio Nicæno, precamur vestri oris consortio firmetur*; quibus respondit summus Pontifex, *Confirmo... meumque Chirographum offero in vestro S. Concilio una parem dare consensum*, sic Patres Chalcedonenses S. Leoni scripserunt: *Omnem vobis gestorum vim insinuamus ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum quæ a nobis gesta sunt confirmationem, firmitatem & consonantiam*. Similiter factum est in aliis Conciliis, ut testatur Leo X. sess. 11. Conc. Lateranensis, *Consueverunt antiquorum Conciliorum Patres*, inquit, *pro eorum, quæ in suis Conciliis gesta fuerunt corroboratione, a Rom. Pontifice subscriptionem, approbationemque humiliter petere & obtinere, prout in Nicæna & Ephesina, & Chalcedonensi, & VI. Constantinopolitana, & VII. eadem Nicæna.... earumque gestis manifeste colligetur: quod etiam novissime Constantienses Patres fecisse constat*. Ita etiam docet Mauclerus Doctor Parisiensis, (*i*) his verbis: *Neque satis est, quod Concilia generalia ab omni erroris nube immunia sint & libera, ut a Romani Pontificis authoritate congregentur; nisi ab eo congregata confirmentur veræ fidei claritatem in se retinere, & infallibilis veritatis decus sibi firmiter inviolabile servare non valebunt*. Quam doctrinam probarunt octo Doctores Sorbonici.

## ARTICULUS II.

### *De Conciliorum authoritate.*

### CONCLUSIO I.

*Concilium perfecte œcumenicum a Rom. Pontifice approbatum & confirmatum, est omnino*

(*i*) L. 3. de Monarch. Eccles. p. 2. c. 16. fol. 455.

*nino infallibile in fidei & morum controversiis definiendis*. Est de fide contra Lutheranos & Calvinistas.

*Prob.* 1. Ecclesia, quæ est *columna & firmamentum veritatis*, est infallibilis in fidei & morum controversiis definiendis; atqui Concilium perfecte œcumenicum Ecclesiam universam repræsentat, ejusque omnem authoritatem habet; ergo. Hinc D. Aug. (k) asserit *plenarii Concilii sententiam totius Ecclesiæ consensionem esse*. Et Martinus V. in Concilio Constantiensi de hæresi suspectos jubet interrogari, *utrum credant, quod Concilium generale universam Ecclesiam repræsentet*. Ergo.

*Prob.* 2. Definitioni Spiritus sancti impossibile est subesse falsum; atqui definitio Concilii perfecte œcumenici, est ipsamet Spiritus sancti definitio, juxta illud in Concil. Jerosolymitano assertum: *Visum est Spiritui sancto & nobis*; ergo. Jure itaque S. Greg. Magnus (l) ait: *Sicut sancti Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor*.

*Confirm.* Ex perpetua traditione & sensu Ecclesiæ, quæ Conciliorum œcumenicorum definitiones ut irreformabiles & infallibiles semper venerata est, quæque pro hæreticis habuit quotquot eorum definitionibus contradixerunt.

*Objicies* 1. Illa Concilia non sunt infallibilia, ex quibus firmum non potest erui veritatis argumentum; atqui, &c.

*Prob. min.* Concilium Nicænum I. est perfecte

(k) L. 1. de Bapt. contra Donat. cap. 18.
(l) Epist. 25. ad Joann. Episc. Antiochen.

secte œcumenicum ; atqui ex illo non potest erui firmum veritatis argumentum ; ergo.

*Prob. min.* Ex D. August. qui, lib. 3. contra Maximinum, ait: *Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminense tanquam prædicaturus proferre Concilium ; nec ego hujus authoritate, nec tu illius detineris.* Ergo.

*Resp. nego conseq.* Non enim sic loquitur D. Doctor, quod ex Conc. Nicæno non potuerit argumentum desumere omnino certum, cum ibidem dicat: *Hoc est illud homousion, quod in Conc. Nicæno adversus Arianos a Catholicis Patribus veritatis authoritate & authoritatis veritate firmatum est.* Sed sic loquitur, quia frustra laborasset, si authoritate Concilii Nicæni premere voluisset Maximinum, qui illud Concilium rejiciebat ut illegitimum, & Conciliabulum Ariminense admittebat ut legitimum. Cum ergo Augustino tunc non esset opportunum demonstrare legitimum fuisse Concilium Nicænum, Ariminense vero illegitimum, prudenter judicavit supersedendum esse actis utriusque Concilii ut controversiam sacræ Scripturæ momentis prosequeretur, Arianumque errorem confoderet.

*Inst.* D. Aug. l. 2. de Bapt. cap. 5. asserit *Plenaria Concilia priora a posterioribus emendari posse*: atqui quod potest emendari, est errori obnoxium ; ergo.

*Resp. dist. maj.* Emendari possunt Concilia priora per posteriora, in iis quæ sunt fidei, *nego*, fides enim essentialiter est invariabilis ; in iis quæ sunt facti aut disciplinæ, quæ rerum experimento cognoscuntur, *conc. ant.* Unde D. Aug. addit: *Cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat* ; quod certe ad fidei & morum veritates non spectat, quæ non rerum experimento, sed verbo Dei scripto & tradito innotescunt.

*Objicies* 2. Div. Gregorius Nazianzenus (*m*) dicit: *Hoc animo ſum, ut omnem Epiſcoporum conventum fugiam: quoniam nullius Concilii finem lætum & fauſtum vidi, nec quod depulſionem malorum potius quam acceſſionem & incrementum habuerit.* Ergo.

*Reſp. nego conſeq.* Nec enim ibi D. Gregor. de Conciliis legitimis loquitur, unicum enim ſuo tempore erat celebratum, nempe Nicænum, quod magnis commendat laudibus Orat. 32. dicens: *Nicænæ Synodi tractatum omni animi niſu ex tota fide ſervantes amplectimur, hunc enim tractatum ſcimus contra omnes hæreſes invicta veritate oppoſitum.* Et ipſe Concilio Conſtantinopolitano I. interfuit, in quo orationem habuit; loquitur ergo de Conciliis illegitimis ſub Conſtantio Imperatore Ariano celebratis, in quibus ab Arianis non fuit relicta ſuffragiorum libertas, talia fuere Concil. Ariminenſe, Mediolanenſe, & plura Concilia particularia, quæ Gregor. Nazianzeni tempore apud Orientales, contradicentibus Epiſcopis Occidentalibus, habita ſunt. Quare a Procopio ad aliquod non abſimile concilium vocatus, ſeipſum excuſat, atque obtendit tum infirmam ſuam valetudinem, tum infelicem exitum Conciliorum particularium, in quibus factio Ariana prævaluerat.

*Objicies* 3. Multa Concilia generalia, pro legitimis ab omnibus recepta, erraverunt in fide; ergo.

*Prob. ant.* Namque 1. Concilium Nicænum I. *Can.* 12. damnat eos qui ad militiam redeunt. Et, *Can.* 19. ſtatuit baptizatos ab Hæreticis iterum debere baptizari.

---

(m) Epiſt. 55. ad Procop.

2. Concil. Constantinopolitanum II. a pluribus, iisque magnis, Ecclesiis (præsertim Gallicana) longo tempore non fuit receptum, quæ tamen ob id universæ Ecclesiæ communione privatæ non fuerunt; ergo tunc temporis persuasum non fuit Concilia generalia, etiam legitima, esse infallibilia.

3. Concilium Nicænum II. definivit eundem cultum, eamdemque adorationem imaginibus tribuendam ac SS. Trinitati; atqui hoc est hæreticum.

4. Canones Trullani continent varios errores; nam, *Can.* 2. recipitur Canones 85. Apostolorum quos Gelasius (*n*) declaravit apocryphos, item recipitur Concilium sub Cypriano habitum de rebaptizandis hæreticis; atqui Canones illi in Concilio VI. œcumenico fuerunt editi; ergo.

5. Concilium Tridentinum nec ab Ecclesia Græca, nec a variis Occidentis Ecclesis, maxime Gallicana, est receptum; ergo Concilia œcumenica non censentur infallibilis authoritatis, alias nullus posset, absque hæreseos nota, eorum definitionibus refragari.

*Resp. nego ant.* & quidem *ad primum* dico, quod Concilium Nicænum I. non damnavit indistincte eos qui militiæ sæculari nomen dant, sed eos solummodo, qui, cum deposuissent cingulum militiæ in signum abdicationis idololatriæ, redibant ad militiam, quod erat signum reversionis ad idololatriam, de quibus ideo dicit Concilium, quod *ad proprium vomitum sunt relapsi*....... 2. Non docuit universim quod baptizati ab hæreticis sint rebaptizandi; sed hoc tantum dicit

(n) Cap. Sancta Romana, dist. 15.

da Paulianiſtis, qui invalide baptizabant, *Quia*, inquit Innoc. I. (*o*) *Paulianiſtæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizabant.*

*Reſp. ad 2. nego conſeq.* Non enim illæ Eccleſiæ V. reſtitere Concilio, quod dubitaverint de infallibili authoritate Concilii perfecte œcumenici, ſed quod, errore facti, crediderint illud Concilium non fuiſſe œcumenicum, cujus œcumenicitas, ut fuit a majori parte Eccleſiæ comperta, a nullo, abſque hæreſeos nota, rejici potuerunt ejus decreta.

*Reſp. ad 3. nego maj.* Nam Patres Nicæni decreverunt ſacris Imaginibus exhibendum eſſe duntaxat cultum relativum, *Typum Crucis adorantes*, ajunt actione 4. *non naturam ligni adoramus... ſed per hoc, eum qui in illo crucifixus eſt, ſalutamus & adoramus.*

*Reſp. ad 4. nego min.* Nam Concilia V. & VI. nullos Canones ediderunt, ut Græci ad Juſtinianum Imperatorem ſcripſerunt (*p*) his verbis: *Quoniam ſanctæ & univerſales Synodi V. ſub Juſtiniano Auguſto, VI. ſub Conſtantino Patre tuo Auguſto de myſteriis fidei pleniſſime diſputantes, Canones non fecerunt, ſicut cæteræ quatuor univerſales Synodi, propterea non convenientes in hanc imperialem urbem ſacros Canones conſcripſimus.* Illi ergo Canones conditi fuerunt a ſolis Orientalibus, qui, poſt abſolutam VI. Synodum, ex ſolius Juſtiniani convocatione, convenerunt in Palatium quod, *Trullus*, vocabatur, ibique Concilium habuerunt, quod, *Quiniſextum*, dicitur, atque ſub prætextu ſupplendi Synodos V. & VI. Canones 102. ediderunt; ſed quoniam Rom. Pontifex, ne-

(o) Epiſt. 22. de Patribus Nicænis.
(p) Cap. Quoniam, diſt. 16.

neque per se, neque per suos legatos adfuit, nec istos Canones unquam approbare voluit, ideo illi Canones non habent authoritatem Concilii generalis.

*Inst.* 1. Hadrianus Papa approbavit Canones Trullanos, *Sextam Synodum*, ait (*q*) *recipio cum omnibus Canonibus suis*. Ergo pertinent ad VI. Synodum & sunt approbati.

*Resp. nego ant.* Nam licet illa verba, in Epistola Hadriani ad Tharasinum Constantinopolitanum, reperiantur, ea tamen referi non ut sua, sed ut verba Tharasii, inserta in Epistola Synodica quam ad Hadrianum misit; fallitur ergo Gratianus cum illa tribuit Hadriano.

*Inst.* 2. Hadrianus, *in sua ad Tharasium Epistola*, citat Canonem 82. quem approbat, & in quo cultus Imaginum fuit assertus, ergo illi Canones sunt approbati.

*Resp. nego conseq.* Nam Hadrianus non ideo citat illum Canonem, quod aliquid authoritatis habeat ex Concil. Trullano, sed quod contineat veritatem ab Ecclesia Romana approbatam: porro veritas, ubicumque reperiatur, recipienda est.

*Ad 5. resp.* Concil. Tridentinum in fidei, morumque decretis, ab omnibus Ecclesiis orthodoxis fuisse admissum, licet non sit admissum ab Ecclesia Gallicana in his disciplinæ particularis capitibus, quæ, aut temporalem administrationem spectant, aut antiquas suas consuetudines lædunt, idque ex SS. Pontificum assensu, saltem tacito, ut asserit Paulus a Lugo hic.

*Ob-*

(q) Cap. Sextam, dist. 17.

da Paulianistis, qui invalide baptizabant, *Quia*, inquit Innoc. I. (o) *Paulianistæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti minime baptizabant*.

*Resp. ad* 2. *nego conseq.* Non enim illæ Ecclesiæ V. restitere Concilio, quod dubitaverint de infallibili authoritate Concilii perfecte œcumenici, sed quod, errore facti, crediderint illud Concilium non fuisse œcumenicum, cujus œcumenicitas, ut fuit a majori parte Ecclesiæ comperta, a nullo, absque hæreseos nota, rejici potuerunt ejus decreta.

*Resp. ad* 3. *nego maj.* Nam Patres Nicæni decreverunt sacris Imaginibus exhibendum esse duntaxat cultum relativum, *Typum Crucis adorantes*, ajunt actione 4. *non naturam ligni adoramus .... sed per hoc, eum qui in illo crucifixus est, salutamus & adoramus*.

*Resp. ad* 4. *nego min.* Nam Concilia V. & VI. nullos Canones ediderunt, ut Græci ad Justinianum Imperatorem scripserunt, (p) his verbis: *Quoniam sanctæ & universales Synodi V. sub Justiniano Augusto, VI. sub Constantino Patre tuo Augusto de mysteriis fidei plenissime disputantes, Canones non fecerunt, sicut cætera quatuor universales Synodi, propterea non convenientes in hanc imperialem urbem sacros Canones conscripsimus*. Illi ergo Canones conditi fuerunt a solis Orientalibus, qui, post absolutam VI. Synodum, ex solius Justiniani convocatione, convenerunt in Palatium quod, *Trullus*, vocabatur, ibique Concilium habuerunt, quod, *Quinisextum*, dicitur, atque sub prætextu supplendi Synodos V. & VI. Canones 102. ediderunt; sed quoniam Rom. Pontifex, ne-

(o) Epist. 22. de Patribus Nicænis.
(p) Cap. Quoniam, dist. 16.

neque per se, neque per suos legatos adfuit, nec istos Canones unquam approbare voluit, ideo illi Canones non habent authoritatem Concilii generalis.

*Inst.* 1. Hadrianus Papa approbavit Canones Trullanos, *Sextam Synodum*, ait (*q*) *recipio cum omnibus Canonibus suis*. Ergo pertinent ad VI. Synodum & sunt approbati.

*Resp. nego ant.* Nam licet illa verba, in Epistola Hadriani ad Tharasinum Constantinopolitanum, reperiantur, ea tamen referi non ut sua, sed ut verba Tharasii, inserta in Epistola Synodica quam ad Hadrianum misit; fallitur ergo Gratianus cum illa tribuit Hadriano.

*Inst.* 2. Hadrianus, *in sua ad Tharasium Epistola*, citat Canonem 82. quem approbat, & in quo cultus Imaginum fuit assertus, ergo illi Canones sunt approbati.

*Resp. nego conseq.* Nam Hadrianus non ideo citat illum Canonem, quod aliquid authoritatis habeat ex Concil. Trullano, sed quod contineat veritatem ab Ecclesia Romana approbatam: porro veritas, ubicumque reperiatur, recipienda est.

*Ad 5. resp.* Concil. Tridentinum in fidei, morumque decretis, ab omnibus Ecclesiis orthodoxis fuisse admissum, licet non sit admissum ab Ecclesia Gallicana in his disciplinæ particularis capitibus, quæ, aut temporalem administrationem spectant, aut antiquas suas consuetudines lædunt, idque ex SS. Pontificum assensu, saltem tacito, ut asserit Paulus a Lugo hic.

Ob-

(q) Cap. Sextam, dist. 17.

*Objicies* 4. Concilia generalia non possunt esse fidei & morum nostrorum regula; ergo.

*Prob. ant.* Ut Concilia generalia sint fidei & morum regula, deberet nobis certo constare ipsa esse perfecte œcumenica; atqui id nobis constare non potest; ergo.

*Resp. nego min.* Et dico œcumenicitatem Concilii nobis constare. 1. Ex fide humana certissima, nam contemporanei scriptores id unanimiter testantur; 2. Ex judicio præsentis Ecclesiæ, quæ, cum sit *columna & firmamentum veritatis*, est infallibilis in agnoscenda fidei suæ regula, & qualibet definitione infallibili.

Quæres: *Quibus regulis discerni possit quænam in Conciliis ad fidem Catholicam pertineant?*

*Resp.* Quatuor regulæ a Cano (r) indicantur.

„ *Prima*, si contrarium asserentes, pro Hæ„ reticis judicentur.

„ *Secunda*, Cum in hanc formam Synodus „ decreta præscribit: si quis hoc, vel illud, „ senserit, anathema sit.

„ *Tertia*, si in eos, qui contradixerint, ex„ communicatio ipso jure feratur.

„ *Quarta*, si quidquam expresse, & pro„ prie a fidelibus firmiter credendum, aut „ tanquam dogma fidei Catholicæ accipien„ dum dicatur, vel aliis similibus verbis „ aliquid esse Evangelio doctrinæve Apo„ stolorum contrarium dicatur; dicatur, in„ quam, non ex opinione, sed certo & firmo „ decreto.

*Resolves*; Disputationes, quæ præmittuntur decretis, sicut & omnes rationes quæ explicationis & expositionis gratia inducuntur, non per-

(r) L. 5. de locis c. 5.

pertinere ad fidem, hoc est, non esse fidei Catholicæ judicia.

## CONCLUSIO II.

*Concilia particularia, Nationalia nempe & Provincialia, in definiendis fidei & morum controversiis, non sunt de se infallibilia; si tamen summi Pontificis approbatione & accessu, ac Ecclesiæ universæ applausu sint firmata, sunt infallibilis fidei nostræ & morum regula.*

*Prima pars* certa est ex facto Concilii Carthaginensis, in quo 80. Episcopi, sub D. Cypriano congregati, erronee definierunt baptismum ab Hæreticis datum, esse invalidum.

*Confirm.* Ex Innoc. I. qui Episcopis Concilii Milevitani his verbis rescripsit (*s*): *Quoties fidei ratio ventilatur, arbitror omnes fratres & Coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris authorem referre debere (velut nunc retulit vestra dilectio) quod per totum mundum possit Ecclesiis omnibus in commune prodesse.* Quod non posset subsistere, si penes Concilia particularia esset dogmata fidei certo & infallibiliter determinare.

*Prob. secunda pars*: Illa decreta sunt infallibilia, quæ ab omnibus Catholicis recipiuntur; atqui decreta Conciliorum particularium, approbatione & accessu S. Pontificis, firmata, ab omnibus Catholicis recipiuntur; ergo . . . . . *Prob. min.* Omnes Catholici recipiunt tanquam fidei dogmata, quæ decreta fuerunt contra hæreses Pelagii in Concilio Milevitano per Innoc. I. confirma-

(s) Cap. quoties 24. q. 1.

mato ; quæ contra Jovinianum in Concilio Telensi, confirmato per Siricium Papam ; quæ contra Priscillianistas in Toletano I. per Leonem I. confirmato ; quæ contra Petrum Oxomensem in Conc. Complutensi, per Sixtum IV. confirmato, & sic de aliis, hinc D. Aug. (t) ait: *Jam de hac causa*, Pelagianorum, *duo Concilia missa sunt ad sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt, causa finita est: utinam aliquando finiatur error.*

Quæres: *Qualem authoritatem habent decreta fidei a Conciliis particularibus edita, quando non constat ea fuisse per summum Pontificem confirmata.*

*Respondet* Alphonsus a Castro (*u*) quod illorum definitiones indubitata fide sint tenendæ, quando non reprobantur ab Ecclesia & summo Pontifice, quia illorum silentium est signum implicitæ & virtualis illorum approbationis, ut docet Bannes (*x*); nam si illa Concil. errassent in fide, nunquam Ecclesia dissimulasset, sed juxta suum morem statim illorum errori per contraria decreta occurrisset.

## ARTICULUS III.

### *De Conciliorum necessitate.*

*Nota.* Constat apud omnes, tum orthodoxos, tum hæreticos Concilia universalia esse Ecclesiæ utilissima, idque declarat Paulus III. in Bulla indictionis Concilii Tridentini dicens: *Animo repetentes majores nostros, sapientia admirabili, & sanctitate præditos,*

(t) Serm. 131. de verbis Apost. c. 10.
(u) L. 1. de punit. Hæretic. cap. 5.
(x) 2. 2. q. 1. art. 10. dub. 3.

*ditos, sæpe in summis Christianæ Reip. periculis, remedium optimum, atque opportunissimum, œcumenica Concilia, & Episcoporum generales conventus adhibuisse, ipsi quoque animum ad generale habendum Concilium adjecimus;* de sola ergo absoluta necessitate est hic controversia contra Hæreticos, qui, ut sui condemnationem eludant, præsumunt ad Concilium generale provocare, licet Conciliorum generalium infallibibilem authoritatem rejiciant.

## CONCLUSIO.

*Concilia generalia non sunt absolute & in omni eventu necessaria.*

*Probat.* Illud non est simpliciter necessarium Ecclesiæ, sine quo & hæreses & schismata extingui possunt; atqui sine Concilio generali & hæreses & schismata extingui possunt; siquidem variæ, quæ tribus primis Ecclesiæ sæculis, exortæ sunt hæreses, absque Conciliis generalibus fuerunt damnatæ, variaque schismata a Montano & Novatiano conflata, fuere extincta; ergo, &c. Hinc D. Aug. (*y*) contendit adversus Pelagianos, qui Concilii generalis celebrationem requirebant, ipsam perraro esse necessariam, *Quasi*, inquit, *nulla hæresis aliquando, nisi Synodi congregatione, damnata sit; cum potius rarissimæ inveniantur, propter quas damnandas, necessitas talis* (convocandi Conc. generale) *extiterit; multoque sunt atque incomparabiliter plures, quæ ubi extiterunt, illic* (Romæ) *improbari, damnarique meruerunt, atque inde per cæteras terras devitandæ innotescere potuerunt.*

Hinc

(*y*) L. 4. ad Bonifac. cap. 12.

Hinc sacra facultas Parisiensis (z) declarat: *Necessarium non esse absolute Concilium generale, ad extirpanda qualibet schismata, & quaslibet hæreses, v. g. Pelagianam, & Jansenianam, quas constat sufficienter extinctas absque Concilio generali; quod tantum in aliquibus casibus est necessarium.*

*Confirm.* 1. Quia multæ hæreses fuerunt extinctæ a privatis Episcopis, suis in sedibus, dispersis, seu ab Ecclesia dispersa sine Conciliis.

*Confirm.* 2. Quia multæ hæreses, variaque schismata fuere extirpata per Conc. particularium decreta. *Cum ergo*, ait Canus (a) *Ecclesiæ suæ Deus prospexerit in necessariis, nimirum ad hæreses privatas in provinciis refutandas, Concilia provincialia satis erunt, si erunt modo summi Pontificis authoritate roborata. Præterea quoscumque ejusmodi Concilia damnavere, Ecclesia eos semper explosit.*

*Confirm.* 3. Ex perpetua traditione, qua constat Rom. Pontifices, pro primatus authoritate, quovis Ecclesiæ sæculo, infinitas propemodum absque Conciliis generalibus hæreses damnasse, & cum universæ Ecclesiæ applausu eas profligasse, ut dilucide exponit Duvallius Doctor Sorbonicus (b) his verbis: *Plurimi Pontifices varios errores, absque ullo generali Concilio, condemnarunt, quorum condemnatio a tota Ecclesia acceptata fuit, ut patet ex primis 300. annis .... cum tamen multa in fide quæstiones toto hoc tempore feliciter sopitæ & determinatæ fuerint per Pontificum definitiones.*

CON-

(z) Die 9. Febr. an. 1663.
(a) L. 5. de locis cap. 4. conclus. 5.
(b) Parte 2. q. 2. de suprema Rom. Pontif. in Eccles. potest.

## CONCLUSIO II.

*Concilia generalia in aliquibus casibus, sunt quodammodo absolute necessaria.*

*Probat.* Illud, sine quo aliquoties, neque finis controversiis imponi, neque hæreses efficaciter confutari, neque fidei aut morum dogmata convenienter determinari possunt, est quodammodo absolute necessarium; atqui sine Concilio generali aliquoties, neque finis imponi controversiis, neque hæreses efficaciter confutari, neque decreta fidei & morum convenienter determinari possunt; ergo, &c. *Hinc*, D. Petrus, quamvis supremam haberet potestatem, controversiam tamen de legalibus Antiochiæ exortam noluit resolvere; nisi Concilio generali congregato, quod ad hoc quodammodo necessarium duxit; cujus rei rationem reddens Nilus Thessalonicensis (*c*) ait: *Quis nescit quid .... & alia quæcumque œcumenicis actis stabilita sunt, vetera erant & Apostolica traditiones, imo potius Spiritus sancti oracula? quæ quidem cum talia essent, nihilominus tamen Concilia Ecclesiæ habenda fuerunt, ut veritas investigaretur, inventa stabiliretur, omnisque contradicentibus occasio præriperetur.* Et ideo dixi in prop. Concilia esse quodammodo absolute necessaria.

Quæres: *In quibus casibus Concilii generalis celebratio videtur quodammodo absolute necessaria?*

*Resp.* Sunt quatuor .... *Primus*, est hæresis nova, non quæcumque, sed ea quæ a pluribus, iisque insignibus, Ecclesiis propugnata, suo veneno potest magnos inficere populos.

(c) L. 2. de primatu Papæ.

Hinc eſt quod D. Aug. qui contra Pelagianos contendit celebrationem Concilii generalis neceſſariam non eſſe, aſſerit controverſiam de rebaptizandis qui erant ab hæreticis baptizati, non fuiſſe finitam; *Donec plenario totius orbis Concilio, quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus, firmaretur* (*d*). Ratio eſt, quia hæreſis Pelagiana in ſuo exordio fuit paucorum hominum; econtra hæreſis rebaptizantium a primo ſuo exordio plures, & quidem inſignium Eccleſiarum, *Magnos viros, & magna caritate præditos Epiſcopos*, patronos habuerit, ut aſſerit Div. Auguſt. propter hanc cauſam ſeptem prima Concilia celebrata fuerunt.

*Secundus*, eſt ſchiſma inter duos, vel plures, de Papatu contendentes, quam ob cauſam habitum eſt Concilium Conſtantienſe. *Ratio eſt*, quia in hac Eccleſiæ calamitate nullum eſt Concilio generali remedium efficacius, imo nullum aliud videtur ſuppetere ad terminandum bellum in Eccleſia ſuſcitatum.

*Tertius*, eſt recuperatio Terræ ſanctæ violenter a Turcis occupatæ, quam ob cauſam varia convocata ſunt Concilia generalia ab Urbano II. Calixto II. Eugenio III. &c.

*Quartus*, eſt reformatio generalis abuſuum, qui in Eccleſiam irrepſerunt.

## QUÆSTIO II.

### *De Conciliis in ſpecie.*

CLaritatis cauſa agemus 1. de Conciliis Apoſtolorum; 2. de Conciliis generalibus poſt tempora Apoſtolorum celebratis.

AR-

(d) L. 1. de Bapt. cap. 7.

## ARTICULUS I.

### *De Conciliis Apostolorum.*

### CONCLUSIO.

SUnt *tria Apostolorum Concilia certa, nempe: Jerosolymitanum I.* post Christi ascensionem congregatum ad eligendum aliquem in locum Judæ proditoris, cui, sorte divina, suffectus est Mathias, *Act.* 1.

*Jerosolymitanum II.* ann. 1. post Christi mortem, (ante conversionem Pauli, quæ eo anno contigit) convocatum ad eligendos septem diaconos, ut satisfieret postulationi gentilium adversus Judæos, quod gentilium viduæ non honorarentur in ministerio distributionis eleemosynarum, & quod his non subveniretur ut viduis Hebræorum.

*Jerosolymitanum III.* ann. post Christi mortem 14. (ut testatur Apostol. *ad Galat.* 2.) congregatum pro dirimenda controversia Antiochiæ suborta de Circumcisione, aliisque legalibus cæremoniis servandis a gentilibus ad Christum conversis, in quo, post magnam disquisitionem, definitum est gentes ad Christum conversas, nec ad Circumcisionem, nec ad legis Mosaicæ cęremonias teneri, *Act.* 15.

*Nota*: Præter illa tria Concilia variæ numerantur Apostolorum Congregationes, quarum equidem Sacra Scriptura non meminit expresse, sed quæ ex receptis colliguntur historiis.

1. Ea

1. Ea est, quæ fuit habita in obitu B. M. V. cui omnes Apostolos, licet per orbem dispersos, adfuisse, probabile multi existimant, affirmatque Nicephorus.

2. Est ea, quæ congregata est pro edendo fidei Symbolo, & designandis unicuique prædicantium regionibus, de qua congregatione sic loquitur Irenæus l. 1. cap. 2. *in mundum universum dispergendi*, (Apostoli) *in unum coacti antequam abirent, tesseram illam fidei unanimem & concordem fidelibus describere voluerunt*. In quo conventu, multi volunt Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuisse conditos, de quibus:

Quæres: *An Canones, qui Apostolorum dicuntur, fuerint ab Apostolis conditi?*

*Resp.* Circa hanc quæstionem magna est inter eruditos controversia; alii negant. 1. Quia Gelasius in Concil. Romano 70. Episcoporum illos declarat apocryphos, *liber Canonum Apostolorum apocryphus* (e); supra quod glossa ait: *liber dicitur apocryphus, cujus author ignoratur*. 2. Quia neque D. Cyprian. neque Firmilianus in suis, de reiterando baptismo Hæreticorum, controversiis, ullam fecerunt mentionem Canonum 46. 47. & 68. qui perspicue decernunt inane esse baptismum & ordinationes ab Hæreticis collatas; quod certe non omisissent, maxime cum S. Stephanus S. P. contra eos urgeret traditionem Apostolorum eis adversantem, certe hos Canones non siluissent Africani. 3. Quia *Can.* Canones, *dist.* 16. dicitur: *Canones, qui dicuntur Apostolorum, seu quia eosdem nec sedes Apostolica recipit, nec sancti Patres illis assensum præbuerunt*, pro

(e) Cap. *Sancta Rom.* dist. 15.

*pro eo quod ab Hæreticis sub nomine Apostolorum compositi dignoscuntur, quamvis in eis utilia inveniantur; tamen ab authoritate Canonica atque Apostolica eorum gesta constat esse remota, atque inter apocrypha deputata.*

Alii econtra affirmant 50. ex illis Canonibus fuisse ab Apostolis conditos, & probant.

1. Ex Concilio generali VII. *Can.* 1. in quo definitur, *Servanda esse quæ constituta sunt a tubis Spiritus Sancti, sanctissimis Apostolis, & sex SS. œcumenicis Conciliis.* Postea, *Can.* 5. & 12. citat ac refert duos Canones Apostolorum.

2. Ex Leone IX. *Can.* Clementis, *distin.* 16. dicente: *Canones Apostolorum numerant Patres inter apocrypha, exceptis 50. Capitulis quæ decreverunt orthodoxæ fidei adjungenda.*

3. Ex Concilio Trid. *sess.* 25. *cap.* 1. *de ref.* dicente; *Cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent.*

Respondent prioris sententiæ Patroni, illos 50. Canones propter tam graves authoritates maxima & indubitata pollere authoritate, atque orthodoxæ fidei esse adjungendos, non quatenus in illa Canonum serie continentur, sed quatenus ab Apostolis ejusmodi traditio in Ecclesias, præsertim Orientales, diu manavit; hocque sensu citari, tum a Synodo VII. tum a Concilio Tridentino & SS. Pontificibus.

## ARTICULUS II.

### *De Conciliis generalibus post mortem Apostolorum celebratis.*

*Nota.* DE omnibus Conciliis generalibus, tum approbatis, tum reprobatis, tum

tum etiam partim approbatis, partim reprobatis, juxta ordinem temporum quo celebrata sunt, agemus.

## §. I. *De Concilio Nicæno I. Oecumenico I.*

Concilium Nicænum, cui adfuerunt 318. Patres ann. Christi 325. a *S. Sylvestro S. P.* sub *Constantino Magno* Imperatore, fuit convocatum & indictum Nicææ in Bythinia. 1. Contra Arium Presbyterum Alexandrinum, qui divinitatem Christi, ejusque cum Patre consubstantialitatem, negabat. 2. Contra Quartodecimanos, qui asserebant Pascha celebrari debere 14. Luna mensis Martii more Judæorum. 3. Contra Meletium, qui, ægre ferens quod propter varia crimina, a S. Petro Alexandrino ab Episcópatu fuerit dejectus, multos per Ægyptum creans Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, Ecclesiam pessimo laceravit schismate. Huic Concil. præsedit S. Sylvester per suos legatos.

Quæres 1. *Quanam peracta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Ariana hæresis fuit damnata cum Ario & ejus sectatoribus, atque vox *consubstantialis* Symbolo fuit inserta, ut unico vocabulo omnium Arianorum cavillis obviam iretur. 2. Fuerunt damati Quartodecimani, & determinata dies qua Pascha ubique terrarum celebrari deberet. 3. Statutum est, ut Meletius, solo Episcopi nomine retento, omnibus functionibus privatus, in sua Nicopolitana civitate maneret, atque ut ab eo ordinati Alexandrino Episcopo subjacerent post alios

Eccle-

Ecclesiæ Ministros . 4. Editi sunt Cannes 20. pro disciplina Ecclesiastica restauranda.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte œcumenicum?*

*Resp. Affirm.* Nam illius acta a S. Sylvestro fuerunt approbata, & confirmata in Concilio Rom. 275. Episcoporum.

Quæres 3. *Nonne aliud Concil. generale in causa Ariana habitum est?*

*Resp.* Habitum est *Concilium Sardicense* a Julio I. ann. 347. tempore Constantii & Constantis Imperatorum, celebratum ad firmandam fidem Nicænam, & restituendum Athanasium in propriam sedem, a qua ab Arianis injuste dejectus fuerat, cui Concilio adfuerunt 341. Episcopi, quibus præsedit Julius per suos legatos, Osium Cordubensem, Archidamum & Polixenum Presbyteros . . . . . . hoc Concilium, licet œcumenicum, tamen non recensetur in numero Conciliorum œcumenicorum ut Concilium speciale & ab aliis distinctum, quia nihil de novo in eo fuit constitutum, sed solum fides Nicæna confirmata, unde Concilio Nicæno I. adjungitur tanquam illius Appendix.

*Dices*: Canonistarum plerique rejiciunt Concil. Sardicense ut illegitimum & Arianum; ergo.

*Resp. dist. ant.* Rejiciunt Concilium Sardicense verum, *nego ant.* Omnes enim norunt illud a Nicolao I. fuisse approbatum, *Sardicense Concilium*, inquit, *omnis Ecclesia recipit*. Rejiciunt Sardicense Spurium, *conc. ant.*

Itaque Ariani ex Concilio, qui Sardicæ celebrabatur, fugientes, atque *Philippopolim* (quæ interjectu montis a Sardica separata est, ) se transferentes, ibi Conciliabulum habuerunt, quod mendaciter nomini Concilii Sardicensis

insigniri voluerunt, in quo fidem Nicænam damnarunt, atque in Julium Papam, & alios Episcopos Catholicos, sententiam excommunicationis procaciter intulerunt. Hoc Concilium Arianum ab omnibus rejicitur.

Quæres 4. *Quot Conciliabula in causa Ariana habita fuerunt?*

*Resp.* Plura, tum generalia, tum particularia habita sunt, quorum præcipua sunt.

*Antiochenum III.* ann. 340. cui præsedit Eusebius Nicomediensis, in quo ab Arianis damnatus fuit S. Athanasius.

*Mediolanense*, 300. Episcoporum, ann. 355. a Liberio quidem convocatum, in Conciliabulum tandem factum est, cum Constantius Episcopos coegit ad subscribendum condemnationi D. Athanasii, cui iniquæ condemnationi cum plures subscribere constanter renuissent, inter quos erant Dionysius Mediolanensis, Eusebius Varcellensis sedis Apostolicæ Legati, in exilium missi sunt cum ipsomet Liberio S. P. qui exul translatus est in Thraciam.

*Ariminense*, a Constantio, ann. 539. congregatum, annuente S. P. Liberio, qui ad Concilium misit Vincentium Capuæ Episcopum legatum suum..... Hoc concilium in duas partes fuit divisum ab Imperatore, qui statuit ut Episcopi Occidentales numero 400. *Arimini*; Orientales vero 200. omnes fere Ariani, *Seleuciæ* in Isauria convenirent. Pars *Seleuciæ* congregata, statim in Conciliabulum abiit, in quo Ariani damnati sunt a Semi-arianis; Patres vero *Arimini* congregati, quandiu fuerunt liberi, fuerunt Catholici, damnarunt formulam fidei, quæ Sirmii edita fuerat ab Arianis, fidem Nicænam confirmarunt, atque Valentem & Ursatium Arianorum antesignanos excommunicarunt...... Interim dum hæc

age-

agerentur, Ariani in Conciliabulo Constantinopolitano novam fidei formulam, in specie Catholicam, condiderunt, atque Ariminum, jussu Imperatoris, subscribendam attulerunt, cui de facto Patres Ariminenses fere omnes subscripserunt, partim tædio diuturnioris moræ in civitate Ariminensi, in qua a 7. mensibus, jussu Imperatoris, detinebantur, partim fraudibus Valentis, Ursacii, aliorumque Arianorum delusi, qui fingebant se idem credere de Christo, quod Catholici, solumque esse quæstionem de voce, *Ursia*, abjicienda, quæ in Scripturis non reperiebatur, & infirmis scandalo erat. Hoc Concilium fuit reprobatum, 1. a Liberio Papa, (*f*) 2. a Damaso in suo Concilio Romano.

### §. II. *De Concilio Constantinop. I. Oecumenico II.*

*Concilium Constantinopolitanum I.* cui adfuerunt 150. Episcopi a Theodosio seniore, annuente Damaso Papa, fuit congregatum, ann. 381. contra Macedonium Episc. Constantinop. qui Spiritus S. divinitatem negabat.

Quæres 1. *Quænam in eo Concilio fuerunt peracta?*

*Resp.* 1. Macedonius fuit damnatus. 2. Addita sunt ad Symbolum Nicænum ea quæ Spiritus sancti divinitatem spectant: *Credimus in Spiritum sanctum Dominum & vivificantem, ex Patre procedentem, & cum Patre & Filio adorandum*, &c. 3. Canones 7. ad disciplinam spectantes editi fuere.

Quæ-

(f) Ita testatur Damasus, Epist. ad Episcopos Illyricos.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte œcumenicum?*

*Resp.* Licet non fuerit generale tempore quo celebrabatur, quia nulli erant Occidentales, tamen evasit generale Oecumenicum, quando Damasus Papa illius decreta, ad se missa, approbavit, ac ei, cum suo Rom. Concilio, cui personaliter præsedit, accessit, unde factum est, ut illa duo Concilia Nationalia, in unum & idem Concilium Oecumenicum coaluerint.

## §. III. *De Concilio Ephesino, Oecumenico II.*

*Concil. Ephesinum*, cui adfuerunt 200. Episcopi, a Theodosio juniore, annuente S.P. Cælestino I. fuit congregatum, ann. 431. contra Nestorium Episcopum Constantinop. dicentem duas esse in Christo personas, & B.V.M. non esse *Theotocon*, id est, Dei-param, sed tantum *Christotochon*, id est, Christi-param.

Quæres 1. *Quænam in hoc Concilio fuerunt peracta?*

*Resp.* 1. Definitum est unam tantum esse (Verbi nimirum) in Christo personam, Mariam proinde vere dici, ac esse *Theotocon*. 2. Sententia excommunicationis ac depositionis adversus Nestorium lata est.

Quæres 2. *An Concilium Ephesinum sit perfecte Oecumenicum?*

*Resp. affirm.* Nam fuit convocatum de consensu Papæ, qui ei per legatos præsedit, illud approbavit, eique cum suo, quod Romæ tunc celebrabat, Concilio, accessit.

Quæres 3. *Quodnam Concilium generale, post Concilium Ephesinum œcumenicum fuit celebratum?*

*Resp.* Concil. Ephesinum II. a Theodosio Imperatore convocatum, inscio Leone I. Papa, qui

qui tamen citatus suos legatos misit, quibus denegata est præsidentia a Dioscoro Patriarcha Alexandrino, qui eam usurparat. In hoc Concilio, factione Dioscori, occisus est S. Flavianus Episc. Constantinop. qui in Concilio 30. Episcoporum damnaverat Eutychem; legati Apostolicæ sedis fuerunt fugati, Eutyches absolutus, & ejus hæresis confirmata, sancti Episcopi damnati. Hoc Concilium, quod vocatur *Prædatoria Synodus*, & *Latrocinium Ephesinum*, fuit a S. Leone, & a Concilio Chalcedonensi, in quo illius Acta inserta sunt, prorsus reprobatum.

## §. IV. *De Concilio Chalcedonensi, œcumenico IV.*

*Concilium Chalcedonense*, cui adfuerunt 636. Episcopi, an. 451. fuit convocatum a S. Leone, sub Marciano Imperatore, contra Eutychem, qui docebat in Christo unicam esse naturam.

Quæres 1. *Quænam peracta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Dioscorus, eo quod Concilio generali præsidere fuerit ausus (quod nunquam factum fuisse, & nunquam fieri licere clamaverunt Patres) fuit damnatus, & post trinam citationem depositus. 2. Latrocinii Ephesini Acta fuerunt reprobata. 3. Definitum est in eodem Christo duas naturas *inconfuse*, *incommunicabiliter*, *indivise*, *inseparabiliter*, *in unam personam atque subsistentiam concurrere*. 4. Theodoretus Cyrensis, & Ibas Edessenus, qui in Conciliabulo Ephesino a Dioscoro fuerant depositi tanquam Nestoriani, fuerunt in suas sedes restituti, postquam coram universa Synodo dixerunt, *Anathema Nestorio*, & subscripserunt de-

finitioni fidei, ac Epistolæ S. Leonis. 5. Varii Canones constituti sunt pro reformatione morum.

Quæres 2. *An hoc Concil. sit perfecte œcumenicum?*

*Resp. affirm.* Nam fuit legitime convocatum, celebratum, atque a S. Leone approbatum, ut constat ex ejus Epistola 59. ad Synodum.

## §. V. *De Concil. Constantinop. II. Oecumenico V.*

*Concilium generale V.* cui adfuerunt 165. Episcopi an. 553. a Justiniano seniore, annuente S. P. Vigilio, fuit convocatum. 1. Contra errores Origenis. 2. Pro trium Capitulorum lite dirimenda. Porro ista Capitula erant: 1. Opus a Theodoreto Episcopo Cyrensi conscriptum, in quo duodecim Ephesinæ fidei capitibus a S. Cyrillo conscriptis, Anathematismos duodecim opposuerat. 2. Libri Theodori Mopsuesteni, in quibus unam in Christo personam, & Mariam Matrem Dei, aperte negabat. 3. Epistola Ibæ Edesseni, in qua S. Cyrilli capitula a Concilio Ephesino probata, insectatus fuerat.

Quæres 1. *Quænam peracta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Errores Origenis damnati sunt. 2. Damnatus est Theodorus & ejus scripta, atque anathema dictum est ei, *qui non Anathematizat eum & impia ejus conscripta.* 3. Damnata & Anathematizata sunt scripta Theodoreti, & Ibæ Epistola ad Marium Persam; sed personis eorum, quæ susceptæ erant a Concilio Chalcedonensi, nulla inusta est nota.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit vere œcumenicum?*

*Resp.*

*Resp.* Licet pluribus displicuerit errore facti quo putabant Epistolam Ibæ in eo damnatam, in Concilio Chalcedonensi fuisse probatam; nihilominus ab omnibus habetur œcumenicum, probatum non solum a Vigilio Papa, sed etiam a Leone II. Epist. ad Constantium Imperatorem, quæ extat in VI. Synodo, *Act.* 8. & a Gregorio Magno, qui *l.* 1. *Epist.* 24. postquam dixit: *Sicut S. Evangelii quatuor libros, sic quatuor Concilia suscipere & venerari me fateor*, subjungit, *quintum quoque Concilium pariter veneror, in quo Epistola, quæ Ibæ dicitur, erroris plena reprobatur*, &c.

## §. VI. *De Concilio Constantinop. III. œcumenico VI.*

*Concilium VI.* cui adfuerunt 289. Episcopi, an. 681. a Constantino Pogonato, annuente S. P. Agathone, qui per suos Legatos præsedit, fuit convocatum contra Monothelitas, docentes unam esse in Christo voluntatem, unamque operationem, divinam nimirum, non autem humanam, pro cujus hæresis propugnatione *Heraclius* Imperator, a Cyro Alexandrino & Sergio Constantinop. deceptus, edictum promulgavit, quod, *Ecthesis*, hoc est, fidei confessionem, vocavit. Aliud edictum simile huic, edidit Constans Imperator, quod dictum fuit: *Typus Constantis*.

Quæres 1. *Quænam acta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Damnati sunt Monothelitæ cum sua hæresi; 2. Definitum est esse in Christo *duas naturales voluntates, & duas naturales operationes indivise, inconvertibiliter, inseparabiliter, inconfuse ..... secundum doctrinam SS. Patrum*, &c.

Quæres 2. *An Concilium VI. sit perfecte œcumenicum?*

*Resp. affirm.* Fuit enim approbatum non solum ab Agathone, sed & a Leone II. ut probat Sylvius ex Yvone.

Quæres 3. *Quanam Conciliabula fuerunt postea celebrata?*

*Resp.* Celebrata sunt tria: nimirum,

*Constantinop. quini-sextum* in Trullo an. 692. in quo soli Episcopi orientales, sub convocatione & præsidentia Justiniani Imperatoris, convenerunt, atque condiderunt 102. Canones, Trullani dicti, de quibus supra egimus. Reprobatum est hoc Concilium a Sergio Papa, qui illud vocat *Synodum erraticam.*

*Constantinop.* a Leone Isaurico, inconsulto Gregorio II. ann. 730. contra sacras imagines convocatum, cui Sanctus Germanus Patriarcha Constantinop. interfuit quidem, sed quia Iconoclastis consentire noluit; sua sede pulsus est.

*Constantinop.* a Constantino Copronimo, tempore Stephani III. summi Pontificis, collectum, cui adfuerunt 754. Episcopi, sub præsidentia Pseudo-patriarchæ Constantinopolitani, qui damnarunt cultum SS. imaginum, & anathematizarunt Sanctum Germanum Constantinop. & S. Joannem Damascenum. Hoc Concilium vocatur ab Iconomachis *Synodus VII.* verum a Stephano III. reprobatum fuit, *Actor. 6.* Concilii Nicæni II. quod est *Synodus VII. vera*, de qua fit.

## §. VII. *De Concilio Nicæno II. œcumenico VII.*

*Concilium VII.* cui adfuerunt 350. Episcopi, an. 787. de expresso Hadriani I. consensu, a Con-

Conſtantino & Irene ejus matre convocatum eſt contra *Iconomachos*, id eſt, impugnatores imaginum. Hoc Concilium indictum prius erat Conſtantinopoli, verum, tumultuantibus in ea urbe Iconomachis, Nicææ in Bithinia celebratum fuit.

Quæres 1. *Quænam acta ſunt in hoc Concilio?*

*Reſp.* Definitum eſt, 1. ſacras imagines retineri debere . . . . . . 2. iis imaginibus deberi *honorariam adorationem* . . . . . 3. eam adorationem non eſſe latriam, quæ ſoli Deo debetur, *Non tamen ad veram latriam, quæ ſecundum fidem eſt, quæque ſolam naturam debet, impertiendam*, inquit, Act. 7. . . . . . 4. eam adorationem non terminari ad figuras, ſed referri ad earum prototypa . . . . 5. editi ſunt 22. Canones ad diſciplinam ſpectantes.

Quæres 2. *An hoc Concilium ſit œcumenicum?*

*Reſp. affirm.* Nam fuit approbatum ab Hadriano Papa, ut teſtatur Binius, &c.

*Concilium Francofordienſe*, quod aliqui generale, alii melius nationale dicunt, quia ei nullus adfuit Orientalium, qui nec convocati fuerunt, fuit celebratum, an. 794. ſub Hadriano I. & Carolo Magno Francorum Rege, qui eidem interfuit cum Legatis Papæ . . . . Hoc Concilium eſt approbatum quatenus definivit Chriſtum eſſe Filium Dei naturalem, nec dicendum Filium Dei adoptivum; ſed eſt reprobatum in hoc quod Patres illius Concilii, errore facti, damnarunt VII. Synodum, rejeceruntque cultum ſanctarum imaginum.

### §. VIII. *De Concilio Constantinopolitano IV. oecumenico VIII.*

*Concilium VIII.* & in Oriente ultimum, cui adfuerunt 102. Episcopi, an. 869. a Basilio Imperatore, de expresso consensu Hadriani II. qui ei per Legatos præsedit, fuit convocatum occasione Photii, qui, expulso D. Ignatio a Sede Constantinopolitana, illam sedem invaserat.

Quæres 1. *Quid actum sit in illo Concilio?*

*Resp.* 1. Photius fuit depositus, & D. Ignatius restitutus. 2. Editi sunt varii Canones ad disciplinam spectantes.

Quæres 2. *An hoc Concilium sit perfecte oecumenicum?*

*Resp. affirm.* Nam omnes orbis Patriarchales Ecclesiæ ipsi subscripsere, atque ab Hadriano S. P. fuit confirmatum, ut testatur Baronius & alii cum Binio.

### §. IX. *De Concilio Lateranensi I. oecumenico IX.*

*Concilium IX.* Calixtus II. an. 1123. tempore Henrici IV. Imperatoris, indixit Romæ in Basilica Lateranensi, cui ipsemet interfuit cum 300. Episcopis 1. Pro componenda lite, quæ jam diu inter Ecclesiam, & Imperium erat accensa, ex usurpatis ab Imperatoribus beneficiorum investituris; investiturarum autem nomine intelligitur jus eligendi præsules, confirmandi electos, & mittendi eos in possessionem: quod jus Imperatores sibi sumpserant. 2. Pro recuperatione Terræ sanctæ.

Quæres: *Quænam in hoc Concilio fuerunt gesta?*

*Resp.* 1. Henricus IV. dimisit Ecclesiæ omnem inve-

investituram per annulum & baculum tradendam; possessiones Ecclesiæ ablatas restituit; promisitque se electiones & consecrationes omnino liberas, relicturum ..... 2. Calixtus II. Henrico IV. concessit ut se præsentem sisteret electionibus; atque ut electis regalia, hoc est, fructuum beneficii percipiendorum potestatem daret per sceptri regii contactum; nunquam vero per baculum & annulum, quod per hoc designaretur potestas spiritualis emanare a potestate sæculari ...... 3. Actum est de bello Saracenis indicendo pro recuperatione Terræ sanctæ... 4. Editi sunt varii Canones pro restauranda disciplina Ecclesiastica.

*Oecumenicitas* hujus Concilii certa est apud omnes.

## §. X. *De Concilio Lateranensi II. œcumenico X.*

*Concilium X.* cui ex omnibus orbis partibus mille Episcopi adfuerunt, ann. 1139. tempore Lotharii Imperatoris, ab Innoc. II. qui ipsi præfuit, convocatum fuit 1. ad tollendum schisma in Ecclesia factum Per Petrum Leonem Antipapam, *Anacletum II.* appellatum, cui pauci Cardinales suffragati fuerant, quando a majori parte Cardinalium *Innocent. II.* electus fuit ... 2. ad varias hæreses damnandas, & mores reformandos.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* Tria, 1. enim Petri Leonis, aliorumque schismaticorum acta sunt rescissa .... 2. damnati sunt hæretici, *Petrus de Bruis*, & *Arnaldus de Brixia* cum eorum hæresibus .... 3. ad pristinam disciplinam Ecclesiasticam re-

stituendam varii constituti sunt Canones, inter quos ille præcipuus, *Si quis suadente diabolo*, &c.

*Oecumenicitas* hujus Concilii certa est apud omnes.

## §. XI. *De Concilio Lateranensi III. œcumenico XI.*

*Concilium XI.* cui adfuere 300. Episcopi, an. 1179. imperante Friderico I. ab Alexander III. qui ipsi præfuit, convocatum est. 1. Ad tollendum schisma in Ecclesiam invectum per Cardinalem *Octavianum* Anti-papam, *Victorem IV.* appellatum, a tribus tantum Cardinalibus electum, cui solus adhærebat Fridericus, contra Alexan. III. qui a 20. Cardinalibus electus fuerat, & cui adhærebant tota Gallia, Hispania, Britannia, Polonia, & major pars Italiæ . . . . . 2. Ad damnandos Vvaldensium & Albigensium errores . . . . . 3. Ad mores reformandos.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* Plura, 1. Enim ad vitanda in posterum schismata, definitum est, nullam deinceps Papæ electionem fore Canonicam, nisi duæ partes Cardinalium ad eam conspirent . . . . 2. Ordinationes ab Anti-papis celebratæ, irritæ (quoad usum) declaratæ fuerunt, & collationes beneficiorum nullæ . . . . 3. Damnati sunt hæretici Vvaldenses & Albigenses, qui etiam dicti sunt *pauperes de Lugduno*, quia sub prætextu paupertatis Evangelicæ errores suos palliare nitebantur . . . . 4. Canones circa disciplinam fuere conditi, maxime ad usuram & simoniam confodiendas.

Oecu-

*Oecumenicitas* hujusce Concilii certa est apud omnes.

## §. XII. *De Concilio Lateran. IV. oecumenico XII.*

*Concilium XII.* ab Innoc. III. an. 1215. imperante Frederico II. fuit convocatum 1. pro Terræ sanctæ a Turcis occupatæ, recuperatione ... 2. pro hæresum tunc exortarum eliminatione .... 3. pro morum reformatione.

In hoc Concilio, teste Vespergensi, qui eo tempore floruit, *Fuerunt Episcopi 412. inter quos extiterunt de præcipuis Patriarchis duo, videlicet Constantinopol. & Jerosolymitanus. Antiochenus gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se Vicarium Antheradensem Episcopum. Alexandrinus vero sub Saracenorum dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se Diaconum suum Germarium. Primates autem & Metropolitani 71. Caterum Abbates & Priores ultra* 800. *Archiepiscoporum vero & Episcoporum, Abbatum, Priorum, & Capitulorum absentium certus numerus non fuit comprehensus. Legatorum vero Imperatoris Romanorum, Imperatoris Constantinopolitani, Regum Franciæ, Angliæ, Hungariæ, Jerosolymorum, Cypri, Aragoniæ, nec non, & aliorum Principum & Magnatum, Civitatum, &c. ingens fuit multitudo.* Verba sunt Vespergensis.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Damnatus est liber, quem Abbas Joachim scripsit contra Petrum Lombardum qui in sententiis asseruerat, rem unam in Trinitate esse, essentiam nempe quæ nec generet nec generetur ... 2. Damata sunt impia & stulta dogmata *Almarici de Bena*, qui, inter alias insanias, docebat corpus Christi non aliter esse in pane altaris, quam

quam in alio pane, & in qualibet alia re, transsubstantiationem denegans ..... 3. Statuta est expeditio pro recuperatione Terræ sanctæ .... 4. Varii conditi sunt Canones, pro morum reformatione, inter quos celebris est ille, qui incipit: *Omnis utriusque sexus*.

*Oecumenicitas* istius Concilii ex sui splendore ac plenitudine ita est conspicua, ut in jure Can. quoties laudatur Concilium Lateran. sine addito, hoc intelligatur Conc. Lateran. IV.

## §. XIII. *De Concilio Lugdunensi I. œcumenico X.*

*Concilium XIII.* cui, cum summo Pontifice præsidente, adfuerunt plures Cardinales, tres Patriarchæ, 140. Episcopi, Balduinus Constantinop. Imperator, oratores regum Galliæ, Angliæ, Arragoniæ & aliorum Principum, imo & ipsius Frederici II. Imperatoris Germaniæ, ann. 1245. ab Innocent. IV. fuit convocatum 1. contra Fredericum Imperatorem erga Ecclesiam Romanam tyrannice se gerentem ... 2. pro Terræ sanctæ recuperatione.

Quæres: *Quænam peracta sunt in illo Concilio?*

*Resp.* 1. Sententia excommunicationis & depositionis in Fredericum Imperatorem lata est ab Innoc. IV. summo Pontifice .... 2. Renovatum est decretum pro expeditione contra Turcas facienda, atque cruciatis concessa magna privilegia & immunitates .... 3. Condita sunt varia decreta disciplinæ reformationem spectantia.

*Oecumenicum* fuit hoc Concilium, utpote legitime convocatum, celebratum, & approbatum ab Innocentio IV. qui ei præfuit.

§. XIV.

### §. XIV. *De Concilio Lugdunensi II. œcumenico XIV.*

*Concilium XIV.* cui, cum summo Pontifice, adfuerunt mille Patres, inter quos Cardinales 15. Patriarchæ duo, Constantinopolitanus, & Antiochenus, Archiepiscopi 70. Episcopi 500. ann. 1274. imperante in Germania Rodulpho, fuit a Gregorio X. convocatum, 1. contra errores Græcorum; 2. pro recuperatione Terræ sanctæ, & de aliis causis.

Quæres: *Quænam in hoc Concilio gesta sunt?*

*Resp.* 1. Definitum est Spiritum sanctum a Patre, Filioque, procedere, tanquam ex uno, non autem tanquam ex duobus principiis ...... 2. Damnati sunt qui, contra jus, *regalia* de novo usurpare conabantur, & qui hæc fieri procurabant ... 3. Græcis promissa fuit decima pars bonorum Ecclesiasticorum pro Terræ sanctæ expeditione.

*Oecumenicitas* hujus Concilii apud omnes est indubia.

Ad hoc Concilium vocatus fuerat S. Thomas Aquinas, sed obiit in itinere; verum adfuit S. Bonaventura, quem Gregorius Lugduni S. R. E. Cardinalem & Episcopum Albanensem creavit.

### §. XV. *De Concilio Viennensi, œcumenico XV.*

*Concilium XV.* anno 1311. tempore Henrici VII. Imperatoris, fuit a Clemente V. convocatum 1. contra Templarios de pluribus, iisque gravissimis, criminibus accusatos ..... 2. contra varios Hæreticos .... 3. Pro Terræ sanctæ subsidio & morum reformatione. Ad hoc Concilium accesserunt Clemens V. præses, duo Patriarchæ, Alexandrinus, & Antiochenus, Episcopi 300, tres Reges, nempe Phi-

Philippus Pulcher, rex Galliæ, Eduardus II. rex Angliæ, Jacobus II. rex Arragoniæ.

Quæres: *Quænam gesta sunt in hoc Concilio.*

*Resp.* 1. Templariorum ordo, qui annis 184. floruerat, fuit penitus extinctus, eorumque bona S. Joannis Jerosolymitani equitibus attributa fuere. 2. Damnati sunt Fratricelli, Dulcinistæ, Beguardi & Beguinæ. 3. Decreta est nova pro recuperatione Terræ sanctæ bellica expeditio. 4. Editæ sunt variæ constitutiones pro morum reformatione, quæ in jure, *Clementinæ*, dicuntur.

*Oecumenicitas* hujus Concilii apud omnes constat.

## §. XVI. *De Concilio Pisano, generali XVI.*

*Nota*: Cum *Angelus Corarius*, Gregorius XII. nominatus, & *Petrus de Luna*, Benedictus XIII. nuncupatus, diu de Papatu contenderent, neuterque, pro pacis Ecclesiæ bono, cedere vellet, licet uterque id, in sua electione promittendo, jurasset, nec alia superesset schismatis extinguendi via, quam Concilium generale; Cardinales utriusque obedientiæ, a suo quique schismatico Papa recedentes, *Pisas* venere, ibique, ut finem schismati imponerent, Ecclesiæque de vero ac indubitato capite providerent, generale hoc indixere Concilium, *an.* 1409. cui *præsedit Cardinalis Pictaviensis*, utriusque obedientiæ Decanus, cuique interfuere 24. Cardinales; 3. Patriarchæ, Alexandrinus, Antiochenus & Jerosolymitanus, 300. Episcopi, cum innumeris aliis Monasteriorum Præpositis, Abbatibus, Doctoribus, ac variis Principum & Universitatum Legatis.

Quæres 1. *Quid factum sit in illo Concilio?*

*Resp.*

*Resp.* 1. Duo de Papatu contendentes, post trinam de jure citationem, non comparentes, neque per se, neque per procuratores, contumaces fuerunt declarati, atque ut schismatici, perjuri, & hæretici damnati, ac e suo prætenso Pontificatu dejecti . . . . . . . 2. In utriusque locum suffectus est Cardinalis *Philaretus*, Græcus, Doctor Parisiensis, Ordinis S. Francisci, qui *Alexander V.* dictus est, ac reliquo præsedit Concilio, 23. sessionibus completo.

Quæres 2. *An illud Concilium fuerit œcumenicum?* Ratio dubitandi est, quia sine ulla Romani Pontificis authoritate fuit indictum.

*Resp. affirm.* Nam 1. a Cardinalibus, tempore schismatis, nulliusque veri & indubii Pontificis, pro pace Ecclesiæ procuranda, legitime fuit convocatum. 2. Fuit legitime celebratum præsidente sacri Collegii Decano. 3. Ad illud vocati sunt duo de Papatu contendentes, cæterique omnes ex universo orbe Prælati. 4. Decreta Concilii approbavit ac confirmavit Alexand. V. his verbis: *Prædictam sententiam & omnia alia, & singula, quæ per Concilium hujusmodi, pro tollendo schismate, & reintegratione memorata facta fuerunt, utpote provide & tantorum venerandorum Patrum, imo universalis Ecclesiæ authoritate & concordia facta, rata habentes & grata, ea authoritate Apostolica ex scientia approbamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.*

## §. XVII. *De Concilio Constantiensi, generali XVII.*

*Nota:* Alexandro V. uno post sui electionem

nem anno, Bononiæ mortuo, in ejus locum electus est *Balthassar Cossa*, dictus *Joannes XXIII.* sicque, cum *Gregorius XII.* & *Benedictus XIII.* non parerent decreto Synodi Pisanæ, tres nomine visi sunt Pontifices in Ecclesia, indeque auctum schisma, quod a 30. annis Ecclesiam dissecabat.

Anno itaque 1414. ad extinctionem tam nefandi schismatis, & damnationem grassantium tunc temporis variarum hæresum, *Joannes XXIII.* agentibus *Sigismundo* Imperatore, & *Viceslao* Bohemiæ rege, Concilium Constantiæ coegit, cui adfuerunt Cardinales 29. Patriarchæ 4. Episcopi 300. & ingens numerus aliorum inferiorum Ecclesiæ Prælatorum.

Quæres 1. *Quinam huic Concilio præfuerunt?*

*Resp.* Non unus fuit hujus Concilii Præses; namque.

1. Sess. 1. & 2. præsedit *Joannes XXIII.* qui juramento promisit, pro bono pacis, se Pontificatui promptissime renunciaturum, si *Gregorius XII.* & *Benedictus XIII.* Anti-papæ, idem facere non recusarent. Verum, ante 3. sessionem discessit Constantia, seque contulit *Schufusiam*, veritus ne Papatu cedere cogeretur.

2. Cardinalis *de Ursinis*, Episcopus Albanensis præfuit 4. & 5. sessionibus, in quibus declaratum est authoritatem Concilii oecumenici esse authoritate summi Pontificis superiorem his verbis: *Ipsa Synodus in Spiritu sancto legitime congregata, generale Concilium faciens, Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem a Christo immediate habet, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis, etsi Papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem dicti schisma-*

*ma-*

*matis, & reformationem generalem Ecclesiæ Dei in capite & in membris.*

3. Cardinalis *Vivariensis*, Episcopus Ostiensis, præfuit a 6. usque ad 41. sessionem, in qua electus est in summum Pontificem Cardinalis *Columna*, qui dictus est *Martinus V.* qui per seipsum præfuit aliis quatuor sessionibus, quibus finis impositus est Concilio.

Quæres 2. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* 1. Definitum est Concilium esse supra S. Pontificem. *Sess.* 4. *&* 5.

2. Damnati sunt 45. Articuli Joannis Wiclefi, jussumque est omnes ejus libros, & ossa exhumata comburi. *Sess.* 8.

3. Pronuntiata est sententia depositionis in Joannem XXIII. qui sententiæ acquievit, depositis Pontificalibus insigniis. *Sess.* 12.

4. Gregorius XII. per procuratores Papatum resignavit, quæ resignatio admissa fuit a Synodo. *Sess.* 14.

5. Damnati sunt 31. Articuli Joannis Huss, qui, nolens resipiscere, fuit cum suis libris crematus. *Sess.* 15.

6. Hieronymus de Praga, de hæresi convictus, suam ejuravit hæresim, in quam paulo post relapsus, traditus est brachio sæculari, a quo vivens exustus est. *Sess.* 20. *&* 21.

7. Benedictus XIII. Anti-papa e Pontificatu fuit depositus, omnesque fideles ab ejus obedientia fuerunt absoluti. *Sess.* 37. Postea electus est Martinus V.

8. Sess. 45. Martinus V. dixit, *Quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Concilium conciliariter, tenere, & inviolabiliter observare volebat . . . ipsaque sic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo.*

Quæ-

Quæres 3. *An Concilium Constantiense sit legitimum?*

*Resp.* Circa hanc quæstionem duæ sunt opiniones:

*Prima*, Est eorum, qui docent Concilium Constantiense, esse partim legitimum, partim illegitimum; est legitimum, inquiunt, in iis sess. in quibus damnati sunt errores Joan. Wicleff, & Joan. Huss, fuit vero illegitimum in iis sess. in quibus definiit S. Pontificem esse Concilio inferiorem.

Quod si objiciatur, *Martinum V.* approbasse omnia Concilii Constantiensis decreta.

*Respondent*, Martinum V. approbasse omnia decreta Concilii facta *conciliariter*, *& non aliter, nec alio modo*, id est, per modum aliorum Conciliorum legitimorum, in quibus nihil de fide determinari solet, nisi præsidente S. Pontifice, nisi prævio diligenti examine, & nisi præsentibus omnibus aut plerisque Patribus, qui venturi expectantur, illud autem quod, *sess.* 4. *&* 5. conclusum est, nec a Pontifice habebatur ut res ad fidem pertinens, sed ut res ad disciplinam tempore schismatis determinandam, nec *conciliariter* actum est, nam ab iis solis qui erant de obedientia Joan. XXIII. qui jam e Concilio recesserat, decretum illud emanavit, de quo *Joannes* amare conquestus est, & *cui aliæ duæ obedientiæ, scilicet Gregorii XII. & Benedicti XIII. apertissima contradictione se opposuerunt, & eorum contradictio fuit acceptata*, ait Cardinal. de Turrecremata (g) qui Concilio adfuit.

Si

(g) Summa de Eccles. l. 2. cap. 99.

*Si objiciatur* 2. Concilium Constantiense repræsentasse universam Ecclesiam, quando decretum de superioritate Concilii supra Papam edidit; ergo fuit factum *conciliariter*.

*Respondent, nego antec.* Nam illud decretum editum est ab aliquibus Patribus obedientiæ Joannes XXIII. jam absentis; porro Concilium Constantiense non repræsentavit Ecclesiam universam, nisi quando Reges, Principes, & Prælati obedientiæ Benedicti XIII. nova facta convocatione Concilii, per suos oratores se univerunt præfatæ congregationi ad pacem dandam universali Ecclesiæ, quod factum est sessione 37.

*Si objiciatur* 3. Martinum V. approbasse omnia decreto fidei; atqui hæc quæstio, *Utrum Concilium sit supra Papam*: pertinet ad fidem; ergo.

*Respondent* 1. *distat anteced.* Probavit omnia decreto fidei, quæ spectant errorem Joannes Vvicleff & Huss, *concedunt*; alia, *negant*: unde quando *Martinus V.* recenset Hæreticorum errores, quæstionis illius: *An Concil. sit supra Papam*, non meminit: quin imo contrarium satis significavit, quando asseruit istum articulum: *Papa legitime electus, est successor B. Petri habens supremam potestatem in Ecclesia Dei*.

*Respondent* 2. *dist. min.* Hæc quæstio, *utrum Concilium sit supra Papam*, pertinet ad fidem, quando consideratur ut dogma, *concedunt*, quando consideratur ut reformatio disciplinæ, *negant*. Porro schismatis tempore sic consideratur.

*Secunda sententia*, est eorum qui volunt Concilium Constantiense esse secundum omnes suas partes legitimum & œcumenicum, verum

rum hi iterum, circa superioritatem Concilii, dividuntur in duas classes; namque.

Alii, maxime Galli, docent illud decretum, sess. 4. & 5. editum, spectare quamlibet Synodum generalem, atque *absolute* definire, *quemlibet cujuscumque dignitatis, etiamsi Papalis existat, debere obedire Concilio.*

Alii econtra volunt Concilium locutum fuisse non *absolute*, sed *restricte*, de illa Synodo, quæ celebratur tempore schismatis, quando, scilicet, nullus est Papa indubius, vultque quemlibet, etiamsi Papali dignitate præfulgeat, Concilio isti obedire teneri *in his quæ ad fidem pertinent, & extirpationem præsentis schismatis*: contra quos:

*Objiciunt Galli*, Concilium Constantiense *declarat, quod quicumque, cujuscumque conditionis, status, dignitatis, etiamsi Papalis, qui mandatis & præceptis hujus sacræ Synodi, & cujuscumque alterius Concilii generalis legitime congregati super præmissis, sive ad ea pertinentibus factis aut faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, &c. debite puniatur.* Ergo decretum Constantiense non restringitur ad Concilium tempore schismatis celebratum, sed ad omnia Concilia generalia se extendit.

*Respondent alii, negando conseq.* Quia, inquiunt, licet hic fiat extensio ad omnia alia Concilia, tamen reperitur præmissa restrictio in his verbis, *super præmissis*, (id est, super authoritate Conciliorum supra Pontifices tempore schismatis, ) *seu ad ea pertinentibus, factis, vel faciendis*: quis enim hæc verba extra propositum particulare Pontificum dubiorum referat?

§. XVIII.

§. XVIII. *De Concilio Basileensi generali.*

*Nota:* Martinus V. in Concilio Constantiensi, *Papiæ* aliud celebrandum indixerat, quod propter pestem *Papiam* vastantem, transtulit *Senas*, ubi habita est prima sessio, in qua Wiclefitarum & Hussitarum damnatio fuit confirmata; deinde, ob exiguum Prælatorum numerum, & ingruentes undique bellorum procellas. Concilium Senense dissolvit, & aliud septennio post, *Basileæ* celebrandum, indixit, quo reipsa *Julianum Cæsarinum* S. Angeli Cardinalem misit, & præsidem constituit; mortuo interim *Martino*, ei suffectus est *Eugenius IV.* qui Concilii indictionem ratam habuit, & ut eodem *Juliano* præside celebraretur, edixit, an. 1431.

Quæres 1. *Quam ob causam coactum fuit Concilium Basileense?*

*Resp.* Triplici de causa, 1. Ad extirpationem hæresis Bohæmorum. 2. Ad pacem inter Principes Christianos conciliandam. 3. Ad Cleri reformationem.

Quæres 2. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio, & quibus præsidentibus?*

*Resp.* 1. Sessio prima habita est præside Cardinali *Juliano*, legato *Eugenii IV.* qui videns quod Synodus, sub specie reformandæ Ecclesiæ, cogitaret de nonnullis, iisque præcipuis, abolendis Romanæ Ecclesiæ privilegiis, *Julianum* legatum revocavit, Concilium dissolvit, atque aliud post annum cum dimidio, *Bononiæ* celebrandum, indixit, ea potissimum de causa, quod ineundæ Græcorum cum Latinis unioni, *Bononia*, a Græcis electa, commodior videretur, quam *Basilea*, seque illi, cum Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus adfuturum, promisit.

2. Non obstante revocatione ab Eugenio facta, Patres Basileenses continuaverunt sessiones,

nes, in quibus *Ludovicus Alemannus* Cardinalis, & Arelatensis Episcopus, præsidentiam, sine Pontificis facultate, assumpsit.

3. Patres citarunt *Eugenium* sess. 12. atque orarunt, ut dissolutionem Concilii revocaret, decreta facta approbaret, legitime inchoatum & continuatum declararet, atque Concilio adhæreret, quæ si non faceret, contumax & ab omni administratione Papatus suspenderetur, omnesque subditi ab ejus obedientia, fidelitate, & juramento absolverentur; quibus postulatis Papa unitati Ecclesiæ consulens, satisfecit, *sess.* 16. dissolutionem Concilii irritam declaravit, Concilii continuationem approbavit, atque legatos iterum misit ad Concilium.

4. Concilium, *sess.* 18. iteravit decretum de Concilii supra Papam superioritate, quam ob causam legati *Eugenii* secundo discessere, ac *Eugenius* Concilium Basileense transtulit Ferrariam, an. 1437. quo major pars præsulum Basileensium transiit cum S. P. Eugenio IV. qui propter pestem Ferrariæ grassantem, Concilium post 16. sessionem transtulit *Florentiam*, a quo loco Concilium Florentinum dictum est.

5. Pars Patrum, qui Basileæ remanserunt, Concilium continuaverunt, a sess. 25. ad sess. 45. in quibus irritaverunt Bullas translationis Concilii, definierunt superioritatem Concilii supra Papam, esse veritatem fidei divinæ, atque deposuerunt Eugenium IV. in cujus locum elegerunt *Amadeum* Ducem Sabaudiæ, cui *Felicis V.* nomen imposuerunt.

6. Concilium Basileæ transtulerunt *Lausanam*, ubi plures habitæ sunt sessiones, sed in quibus nihil aliud memorabile gestum est, præterquam quod *Felix* Antipapa, ad pacem Ecclesiæ dandam, abdicavit.

Quæ-

Quæres 3. *An Concilium Basileense sit legitimum?*

*Resp.* 1. Conveniunt omnes, illud non fuisse œcumenicum, sed degenerasse in merum Conciliabulum a sess. 25. usque ad ultimam, quia tunc Papa, qui secundo dissolvit Concilium, illudque transtulit Ferrariam, ipsi amplius non adhæsit, sicut nec sanior pars Concilii, quæ cum S. Pontifice *Ferrariam*.

*Resp.* 2. Circa alias sessiones duplex est sententia:

*Prima*, quæ propugnatur in Italia, Hispania, Germania, &c. docet Concilium Basileense initio quidem fuisse legitimum; sed ubi primum *Eugenius IV.* ei amplius non adhæsit, (nempe post primam sessionem) illud factum fuisse illegitimum, nec a *Nicolao V.* fuisse confirmatum, nisi in iis solis quæ definita fuerant circa beneficia & censuras Ecclesiasticas; in aliis vero fuisse reprobatum ab Eugenio IV. ut testantur Patres Basileæ congregati, *sess.* 38. & a Conciliis Florentino & Lateranensi V. in quo vocatur, *Conciliabulum omni robore carens*.

*Secunda sententia*, quæ in Gallia propugnatur, docet illud fuisse legitimum & œcumenicum a prima sess. usque ad 25. quia 1. a S. Pontifice, qui ei per Julianum Cardinalem S. Angeli præsedit, fuit convocatum. 2. Quia Eugenius IV. in Bullis pro revocatione translationis Concilii in civitatem Bononiensem, illud adhuc vocat Concilium generale. 3. Quia approbatum fuit a Nicolao V. & Pio II. summis Pontificibus: verum:

*Respondent ad* 1. *contraria sententia vindices* Equidem Concilium Basileense fuisse legitime convocatum & inchoatum, & consequenter in hoc fuisse legitimum & œcumenicum; verum, cum post primam sessionem, Eugenius IV. Con-

cilium dissolvit, & legatum suum revocavit, evasisse illegitimum.

*Instant* Galli, equidem Eugenius IV. dissolvit Concilium, sed postea, nimirum, *sess. 16.* Bullas & duas Litteras pro Concilii dissolutione & illius translatione in civitatem Bononiensem, revocavit & annulavit, declaravitque illud Concilium a principio inchoationis suæ fuisse & esse legitime congregatum; ergo per dissolutionem quam Eugenius IV. fecit Concilii, illud non cessavit esse generale & œcumenicum.

*Respondent alii*, ex irritatione Bullæ pro dissolutione Concilii editæ, hoc unice colligi posse, nimirum sessiones post talem revocationem legitime celebrandas fore, sed non sequitur sessiones, quæ habitæ sunt a die dissolutionis, usque ad illius dissolutionis revocationem, fuisse legitimas.

*Contra instant Galli*, Eugenius IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria, sic loquitur: *Decernimus & declaramus præfatum Concilium Basileense a tempore prædicta inchoationis suæ legitime continuatum fuisse & esse*. Ergo sessiones, quæ habitæ sunt ante revocationem dissolutionis Concilii, fuerunt legitimæ.

*Respondent alii*, *negando conseq.* Quia Eugenius IV. illis verbis bene approbavit progressum Concilii, non vero ejus decreta, ita se explicavit Eugenius in disputatione publica, in qua respondebat Joann. de Turre-cremata: *Nos, quidem*, inquit, *bene progressum Concilii approbavimus, volentes ut procederet, ut incœperat, non tamen approbamus ejus decreta*. Ita testatur ipse Turre-cremata, *lib. 2. de Ecclesia, cap. 100.* & ipsimet Patres Basileæ congregati, *sess.* 38. fatentur, Eugenium damnare & reprobare veritates de præeminentia Concilii,

lii, quas ipsi Basileenses, veritates fidei esse asserebant.

*Ad 2. probationem respondent Itali*, Eugenium IV. in Bulla dissolutionis Concilii revocatoria, illud appellasse *generale* Concilium, non vero legitimum & œcumenicum, ad quod requiritur confirmatio & approbatio Pontificia, juxta illud S. Damasi Papæ Epist. 2. ad Stephanum & Concilium Africanum: *Nulla unquam Concilia leguntur rata, quæ Apostolica authoritate non sunt fulta.*

*Ad 3. probationem respondent*, Negando Nicolaum V. approbasse Concilium Basileense quoad omnia, nam illud solum approbavit quoad ea decreta quæ spectant beneficia & censuras Ecclesiasticas, ut videre est in ejus bulla, relata in summa Conciliorum, *tom.* 1. *pag.* 99. & asserit ipse Duvallius Doctor Parisiensis (*h*) dicens: *Hoc Concilium* (Basileense) *pro beneficiorum pragmaticis tantum recipitur: nec unquam Pontificis calculo, qui ad Conciliorum firmitatem & valorem est necessarius, fuit confirmatum.*

*Quoad Pium II. respondent*, quod de facto approbaverit decreta Basileensia, ipsiusque firmiter adhæserit cum esset Junior & simplex Clericus, verum Senior factus, inquiunt, & ab ipsa veritate convictus, mutavit sententiam, atque cum ad Pontificatum fuit evectus, scripsit bullam retractationum Concilii Basileensis pro Eugenio IV. quæ extat, tomo 4. Conciliorum, in qua retractat quidquid contra primæ sedis authoritatem dixerat, vel scripserat, dicens: *Nos homines sumus, & ut homines erravimus: neque imus inficias, multa, quæ diximus, scripsimus, egimus, damnari*

(h) Elencho Libelli de Eccles. pot. cont. Anonym.

*ri posse. Verum..... dilectiones vestras hortamur & in Domino commonemus, ne prioribus illis scriptis inhaereatis, aut fidem ullam praestetis, quae supremam Apostolicae sedis authoritatem quovis pacto elidunt, aut aliquid astruunt, quod sacrosancta non amplectitur Romana Ecclesia.... sequimini quae nunc dicimus, & seni magis, quam juveni credite, nec privatum hominem pluris facite, quam Pontificem, Æneam rejicite, Pium recipite.* Postea addit: *Dicent fortasse aliqui cum Pontificatu hanc nobis opinionem advenisse, & cum dignitate mutatam esse sententiam, haud ita est, longe aliter actum.* Et post enumeratos homines & facta quae ipsum in errorem induxerant, enumerat eos a quibus fuit in viam veritatis adductus: *Quibus consideratis*, ait, *caligo tandem ab oculis nostris cecidit. Recognovimus errorem nostrum, venimus Romam, Basileense dogma rejecimus, Eugenio Pontifici Max. caput submisimus, & reconciliati Ecclesiae Romanae, doctrinam ejus imbuimus... eramusque adhuc pene Laici, quando ad Eugenii obedientiam redivimus. Ex Basilea, clericali tantum charactere insigniti, recessimus, nec unquam sacros imbuimus ordines, nisi post veritatem cognitam, Basileensi caecitate relicta.... haec est conversatio nostra, per hos gradus a tenebris ad lucem migravimus.*

Deinde probat ex Scriptura & Traditione supremam Vicarii Christi authoritatem; sicque concludit: *Si quae vel vobis, vel aliis conscripsimus aliquando, quae huic doctrinae repugnent, illa tanquam erronea, & juvenilis animi parum pensata judicia: revocamus atque omnino respuimus.*

§.IX.

§. IX. *De Concilio Florentino.*

*Nota*: Concilium Florentinum, illud est quod cùm *Ferrariæ* ab Eugenio IV. & Saniori parte Concilii Basileensis, an. 1438. inchoatum esset, ob pestem quotidie gravius ingravescentem, *Florentiam* translatum est, ibique, ann. 1439. fuit absolutum, imperante in Occidente *Alberto II.* indictum fuit ad unionem Græcorum cum Latinis, ipsi adfuere ex Occidentalibus *Eugenius IV.* præses, 8. Cardinales, 51. Episcopi, & plures, tum Abbates, tum Ordinum Generales, & Doctores. Ex Orientalibus *Joannes Paleologus* Imperator, *Josephus*, Patriarcha Constantinopol. *Basilius*, Patriarcha Jerosolimitanus, Vicarii Patriarcharum Alexandrini & Antiocheni, multique Archi-Episcopi & Episcopi.

Quæres 1. *Quænam gesta sunt in hoc Concilio?*

*Resp.* Editum est utriusque Ecclesiæ decretum cui omnes, tum Græci, tum Latini subscripsere, in quo definitum est:

1. Quod Spiritus sanctus à Patre, Filioque, procedat, quodque particula, *Filioque*, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, jure ac merito addita sit Symbolo. 2. Quod, sive in azymo, sive in fermentato pane triticeo, Corpus Christi veraciter conficitur, sacerdotesque debere in alterutro ipsum Domini corpus conficere, unumquemque scilicet, juxta suæ, sive Occidentalis, sive Orientalis Ecclesiæ morem. 3. Quod animæ in caritate decedentes, antequam dignis pœnitentiæ fructibus pro peccatis commissis satisfecerint, pœnis Purgatorii post mortem purgentur, eisque prosint vivorum suffragia. 4. Quod Rom. Pontifex in universum orbem

teneat principatum, quod sit verus Petri successor, & Christi Vicarius, totiusque Ecclesiæ caput, &c.

Quæres, 2. *An Concilium Florentinum sit œcumenicum?*

*Resp. affirm.* Nam 1. ab Eugenio IV. fuit convocatum; 2. Eugenius ei præsedit per se; 3. universalem repræsentabat Ecclesiam, ut patet, unde Eugenius IV. declarat suum decretum editum fuisse, *Sacro approbante œcumenico Concilio Florentino.*

## §. XX. *De Concilio Lateranensi V.*

*Nota*: An. 1511. aliqui Cardinales adversus Julium II. Conciliabulum *Pisis* convocarunt, eo videlicet prætextu, quod *Julius* non staret juramento in sua electione præstito, de generali convocando Concilio intra primum a sua consecratione biennium; quod cum *Julius* dolens cerneret, ad subito medendum nascentis schismatis malo, necnon ad reformandos Ecclesiæ mores, inter principes Christianos ineundam, ac promovendam in Turcas expeditionem sanctam, convocavit Concilium *Romæ* apud Lateranum celebrandum, *an.* 1512. imperante *Maximiliano* . . . . . Ad hoc Concilium undique vocati sunt Prælati omnes, sed ei interfuere 114. duntaxat, inter quos numerabantur Cardinales 18. Patriarchæ Orientales duo, Antiochenus & Alexandrinus, cum pluribus aliis Doctoribus, & Ordinum Generalibus, quibus præfuit ipse *Julius II.* ad 4. usque sessionem, & ipso ad mortem ægrotante, quintæ præfuit *Raphael* Cardinal. Episcopus Ostiensis; cæteris vero præfuit, *Leo X.* recenter electus.

Quæres 1. *Quænam sunt gesta in illo Concilio?*

*Resp.*

*Resp.* 1. Conciliabulum *Pisanum* fuit reprobatum. 2. Lecta fuit Bulla pro pragmaticæ sanctionis abrogatione. 3. Actum est de pace inter Principes Christianos componenda. 4. Montes pietatis fuerunt approbati. 5. Publicata fuit pragmaticæ sanctionis abrogatio, & pacta inter *Leonem X.* & *Franciscum I.* Regem Galliæ concordata, in locum pragmaticæ substituta. 6. Tandem absolutum est Concilium sess. 12. & a Leone X. speciali diplomate confirmatum.

Quæres 2. *An Concil. Lateranense sit œcumenicum?*

*Resp.* 1. In Gallia non reputatur œcumenicum, quia Senatus & Academia Parisiensis, approbante Clero Gallicano, appellationem ab isto Concilio ad aliud futurum generale interjecerunt propter abrogatam pragmaticam sanctionem, & substituta in illius locum concordata, quæ nuper Bononiæ inter Leonem X. & Franciscum I. inita erant.

*Resp.* 2. In aliis regionibus hoc Concilium œcumenicum habetur, 1. Ob convocationem, præsidentiam, & confirmationem S. Pontificis. 2. Ob præsentiam Patriarcharum Orientalium. 3. Ob convocationem omnium Episcoporum, licet plures non adfuerint, maxime Episcopi Galli ob Concilium Pisanum, quod fovebat Rex Galliæ.

### §. XXI. *De Concilio Tridentino, œcumenico ultimo.*

*Nota:* Concilium Tridentinum a Paulo III. ad damnandos errores Lutheri, Calvini, & sequacium Novatorum, atque ad reformandam Ecclesiam fuit indictum, 1. *Mantuæ*, deinde *Vicentiæ*, postremo tandem *Tridenti*, ubi

ab an. 1545. usque ad annum 1563. sub tribus Rom. Pontificibus, Paulo III. Julio III. & Pio IV. celebratum est tempore Caroli V. & Ferdinandi I. atque 25. sessionibus finitum.

Quæres 1. *Quanam sunt gesta in hoc Concilio?*

*Resp.* Multa in hoc Concilio circa fidem, mores, & disciplinam fuerunt tractata & definita, quæ hic recensere vanum & fastidiosum foret, cum Concilium Trid. omnium manibus teratur.

Quæres 2. *An Concilium Trid. sit œcumenicum?*

*Resp. affirm.* Nam 1. fuit Canonice convocatum a summo Pontifice. 2. Habuit debitum præsidem, R. Pontificem, cui præsedit per suos legatos. 3. Ipsi adfuerunt ex præcipuis totius orbis Christiani provinciis Patres, numero 255. qui subscripserunt, nimirum 26. Cardinales, 3. Patriarchæ, 25. Archi-Episcopi, 168. Episcopi, 36. Absentium Procuratores, 7. Abbates, 8. Religiosorum Ordinum Generales, prætermissis aliis permultis magni nominis doctoribus, & insignibus viris. 4. In quæstionibus, sive fidei, sive morum, sive reformationis, nunquam definitio lata fuit sine præcedenti maturo examine, in congregationibus, tam particularibus, quam generalibus, ut refert Palavicinus. 5. In sessionibus Episcopi, aliique, quibus jus erat ferendi suffragium decisivum, suum de rebus propositis judicium, liberrime ferebant per verbum, *placet*, ubi nihil in decreto mutandum esse censebant, ut asserit idem Palavicinus, 6. a Pio IV. confirmatum fuit Bulla singulari, qua illud recipi & ab omnibus observari mandatur. 7. Denique Concilii Tridentini decretis præcipuæ Christiani orbis Ecclesiæ adhæserunt, illisque

tota

tota animi submissione susceperunt, ut constat ex variis omnium ditionum Conciliis, tum nationalibus, tum provincialibus.

*Dices* 1. Concilium Trid. non est receptum in Gallia; ergo a Gallis non habetur pro œcumenico.

*Resp. dist. ant.* Non est receptum in Gallia quoad decreta fidei & morum, *nego ant.* hæc enim lubenti animo amplexa est Ecclesia Gallicana, atque in multis Conciliis provincialibus (*i*) promulgavit. Quoad decreta spectantia disciplinam, *subdist.* quoad aliqua decreta, quæ regni juribus & consuetudinibus, ex veterum Canonum præscripto servari solitis, adversantur, *conc. ant.* quoad alia, *nego ant.* nam quoad illa disciplinæ decreta, fuit receptum, non solum in Conciliis provincialibus, sed maxime in Comitiis Cleri generalibus Lutetiæ Parisiorum habitis, an. 1615. porro sicut Concilia Constantinop. I. & Chalcedonense non desinunt esse œcumenica in Ecclesia Romana, quamvis nonnullos illorum Canones, sedem Constantinopolitanam spectantes, Romana non recipiat Ecclesia; ita Concilium Trid. non desinit esse œcumenicum in Gallia, quamvis aliqua disciplinæ decreta, juribus regni contraria, non recipiat Ecclesia Gallicana.

*Dices* 2. Prioribus Concilii sessionibus pauci adfuerunt præsules; ergo in illis saltem session. Concilium non fuit œcumenicum.

*Resp. nego conseq.* Nam ad Concilii œcumenicitatem non requiritur, ut omnes Patres, qui venturi expectantur, adsint omnibus sessionibus præsentes, sed requiritur & sufficit, ut

(i) Concil. Remense, an. 1564. Rotomag. an. 1581. Burdigal. 1583. Turon. 1583. Bituric. 1584. Aquensi 1387. Tolosan. 1590. &c.

ut omnes orbis Episcopi canonice ad Concilium vocentur, & ingens numerus eorum qui postremis sessionibus adsunt, suo judicio priores sessiones comprobent, quod factum est in Concilio Trid. ut constat ex hoc continuationis sess. 25. capitulo: *Quoniam diversis temporibus, tum sub felicis record. Paulo III. quam Julio III. multa in hoc sacro Concilio quoad dogmata & morum reformationem statuta & definita sunt, vult sancta Synodus, ut illa nunc recitentur & legantur.* Et infra, *recitata sunt.*

## CAPUT VI.

*De locis externis Theologiæ.*

### PARAGRAPHUS I.

*De Doctorum Scholasticorum authoritate.*

QUæres: *Quanta sit Doctorum Scholasticorum authoritas ad faciendam fidem?*

*Resp.* 1. *Ubi Doctorum Scholasticorum variæ sunt, easque discrepantes, sententiæ, major numerus non est certum veritatis argumentum.*

*Prob.* Quia, ut ait Canus, in Scholæ dissidiis non solo authorum numero, sed potissimum pondere rationum quærenda est veritas; atqui opinio minoris Doctorum numeri potest fulciri rationibus æque gravibus, ac quandoque gravioribus opinione majoris numeri; ergo major numerus non est certum veritatis argumentum. Unde expendendæ sunt, & ponderandæ rationes quibus utuntur, atque iis adhærendum, qui suam opinionem gravioribus rationibus fulciunt.

*Hinc*, merito reprehendendi sunt Scholastici nonnulli, qui ex opinionum, quas in Schola acceperunt, præjudiciis, ipsis ita adhærent, ut sta-

ſtatim oppoſitas abſque ſufficientibus rationibus damnent, & quandoque notis gravioribus inurant.

*Reſp. 2. Communis Theologorum ſententia in re aliqua gravi, argumentum ſubminiſtrat ita probabile, ut, niſi manifeſta ſit obluctandi ratio, notam temeritatis mereatur is qui refragari auſus ſit.*

*Prob.* Quia in qualibet arte, peritis credendum eſſe, ratio demonſtrat; ergo temerarius eſt qui in rebus Theologicis, & Eccleſiaſticis dogmatibus, Scholæ Magiſtris unum communiter ſentientibus, non adhæret. Hinc Concil. Viennenſe (*k*) docet: *Opinionem illam quæ dicit, tam pueris, quam adultis, conferri in baptiſmo gratiam informantem & virtutes, tanquam probabiliorem & Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam & concordem, fore a Catholicis eligendam.*

Dixi: *Niſi manifeſta ſit obluctandi ratio:* quia opinio communis, eſt ea quam communiter tenent Theologi, licet aliqui pauci diſſentiant; ergo ſi illi pauci, qui contra communem ſentiunt, tam efficaces ſuæ opinionis rationes afferant, ut communis ſententiæ argumentis æquivaleant, tunc ſine temeritate poteſt quis a communi recedere.

*Reſp. 3. Concors & conſtans omnium Theologorum, in aliquo fidei & morum dogmate tradendo, ſententia, tanta eſt authoritatis, ut ei contradicere, ſi non erroneum, ſaltem errori proximum ſit.*

*Prob.* Quia nunquam omnes ſcholaſtici uno ore aliquod dogma conſtanter aſſeruere, *Quod vel ex ſacris litteris, vel ex Apoſtolorum traditio-*

(k) De locis l. 8. c. 4. concl. 3.

*ditione, vel ex Pontificum, aut Conciliorum, definitionibus, non habeat certam originem*, ait Canus (*l*); atqui quod ab illis fontibus ducit originem, tantæ est authoritatis, ut ei contradicere, si non erroneum, saltem errori proximum sit; ergo... Hinc nullum invenitur dogma, quod omnes scholastici constanter asseruerint esse fidei, cui Ecclesia contradixerit.

## §. II.

### *De ratione naturali.*

Quæres 1. *An ratio naturalis, certa Theologo suppeditare possit argumenta?*

*Resp.* Ratio naturalis certa, per demonstrationem, Theologo potest subministrare argumenta, sic ex hoc principio, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ratio naturalis certo concludit, ergo *non furandum, non occidendum*, &c. sed non potest suppeditare argumenta proprie Theologica, quandoquidem conclusio Theologica ex una saltem propositione revelata deduci debet.

Quæres 2. *An ratio naturalis Theologo sit utilis?*

*Respond.* Non solum est utilis, sed & necessaria, nam Theologus non solum debet esse *potens exhortari in doctrina sana, sed & eos, qui contradicunt, arguere*, ait Apostol. (*m*) atqui non potest eos, qui contradicunt, arguere sine ratione naturali, sine qua *fidelis quidem esse poterit, sed fidelium doctor esse non poterit*, ait Canus (*n*).

Quæ-

(l) Clement. unica de sum. Trin.
(m) Ad Tit. 1. v. 9.
(n) L. 1. de locis c. 2.

Quæres 3. *An ratio naturalis sit revelationi subjicienda?*

*Resp.* Est revelationi subjicienda velut ancilla, quam in suum obsequium afciscat, *Oportet*, ait D. Thom. (*o*) *quod naturalis ratio subserviat fidei*. Ab hac regula deficientes Sociniani, atque ad rationis normam Christianæ religionis mysteria commensurantes, quidquid rationis captum superat, ut sunt mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, peccati originalis, &c. imprudenter rejecerunt.

## §. III.

### *De Philosophorum placitis.*

Quæres 1. *An Philosophorum placita Theologo sint utilia?*

*Resp.* Sunt maxime utilia ad fidem Christianam adversus gentiles obfirmandam, ut, veluti ex propriis Prophetarum suorum oraculis convicti, divinæ veritati facilius præbeant assensum; sic D. Paulus in medio Areopagi non dedignatus est proferre Philosophorum sententias, ut Areopagitas de Idolorum vanitate facilius convinceret.

Quæres 2. *An Philosophorum placita, certa Theologo argumenta, sufficere possint?*

*Resp.* Non posse nisi firma ac demonstrativa ratione fulciantur; Theologo enim indignum est ab aliquo Pphilosopho, tanquam ab oraculo, pendere, cum habeat *firmiorum propheticum sermonem*.

§. IV.

(o) 1. p. q. 1. art. 8. ad 2.

*ditione, vel ex Pontificum, aut Conciliorum, definitionibus, non habeat certam originem*, ait Canus (*l*); atqui quod ab illis fontibus ducit originem, tantæ eſt authoritatis, ut ei contradicere, ſi non erroneum, ſaltem errori proximum ſit; ergo... Hinc nullum invenitur dogma, quod omnes ſcholaſtici conſtanter aſſeruerint eſſe fidei, cui Eccleſia contradixerit.

## §. II.

### *De ratione naturali.*

Quæres 1. *An ratio naturalis, certa Theologo ſuppeditare poſſit argumenta?*

*Reſp.* Ratio naturalis certa, per demonſtrationem, Theologo poteſt ſubminiſtrare argumenta, ſic ex hoc principio, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*, ratio naturalis certo concludit, ergo *non furandum, non occidendum*, &c. ſed non poteſt ſuppeditare argumenta proprie Theologica, quandoquidem concluſio Theologica ex una ſaltem propoſitione revelata deduci debet.

Quæres 2. *An ratio naturalis Theologo ſit utilis?*

*Reſpond.* Non ſolum eſt utilis, ſed & neceſſaria, nam Theologus non ſolum debet eſſe *potens exhortari in doctrina ſana, ſed & eos, qui contradicunt, arguere*, ait Apoſtol. (*m*) atqui non poteſt eos, qui contradicunt, arguere ſine ratione naturali, ſine qua *fidelis quidem eſſe poterit, ſed fidelium doctor eſſe non poterit*, ait Canus (*n*).

Quæ-

(l) Clement. unica de ſum. Trin.
(m) Ad Tit. 1. v. 9.
(n) L. 1. de locis c. 2.

Quæres 3. *An ratio naturalis sit revelationi subjicienda?*

*Resp.* Est revelationi subjicienda velut ancilla, quam in suum obsequium asciscat, *Oportet*, ait D. Thom. (*o*) *quod naturalis ratio subserviat fidei*. Ab hac regula deficientes Sociniani, atque ad rationis normam Christianæ religionis mysteria commensurantes, quidquid rationis captum superat, ut sunt mysteria SS. Trinitatis, Incarnationis, peccati originalis, &c. imprudenter rejecerunt.

## §. III.

### *De Philosophorum placitis.*

Quæres 1. *An Philosophorum placita Theologo sint utilia?*

*Resp.* Sunt maxime utilia ad fidem Christianam adversus gentiles obfirmandam, ut, veluti ex propriis Prophetarum suorum oraculis convicti, divinæ veritati facilius præbeant assensum; sic D. Paulus in medio Areopagi non dedignatus est proferre Philosophorum sententias, ut Areopagitas de Idolorum vanitate facilius convinceret.

Quæres 2. *An Philosophorum placita, certa Theologo argumenta, sufficere possint?*

*Resp.* Non posse nisi firma ac demonstrativa ratione fulciantur; Theologo enim indignum est ab aliquo Pphilosopho, tanquam ab oraculo, pendere, cum habeat *firmiorum propheticum sermonem*.

§. IV.

(o) 1. p. q. 1. art. 8. ad 2.

## §. IV.

### *De historia humana.*

Quæres 1. *An historia humana Theologo sit utilis.*

*Resp.* Historia humana, præsertim Ecclesiastica, adeo utilis est, ut eruditus non possit esse Theologus, qui historiam veterem ignorat.

*Prob.* Quia Theologus ex historia addiscit, quid antiquum, quidve novum; quæ dogmata fidei & morum sint in Conciliis definita; quæ disciplinæ præcepta sint tradita; qua occasione nonnulla in Conciliis sint statuta; quam ob causam aliqua a Patribus scripta fuerint, ac proinde quinam sit germanus Conciliorum & Patrum sensus; atqui sine illorum notitia eruditus non potest esse Theologus; ergo, &c.

Quæres 2. *An historia humana, certa Theologo possit administrare argumenta?*

*Resp.* 1. *Factum historicum a pluribus viris gravibus & fide dignis relatum, probabile argumentum suppeditat.*

Ratio est, quia probabile ac verisimile est evenisse factum, quod a pluribus historicis probatis ac fide dignis asseritur; *Si namque*, ait Canus (p), *in ore duorum, vel trium, stat omne verbum, cur adversus hanc legem pluribus testibus rem eandem olim gestam contestantibus, fidem Theologus abrogavit?* imprudenter certe se gereret.

*Resp.* 2. *Factum historicum ab omnibus gravibus & fide dignis, nullo contradicente, enarratum,*

(p) L. 11. de locis cap. 4. concl. 2.

*ratum, Theologo certum, ad Theologiæ dogmata constituenda, argumentum suppeditat.*

*Prob.* Id certum Theologo argumentum suppeditat, de quo nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest; atqui de facto, quod ab omnibus probatis ac fide dignis historicis, nullo contradicente, refertur, nemo, nisi insipiens sit, dubitare potest; ergo . . . quis v. g. nisi desipiat, dubitare potest D. Petrum Romæ collocasse sedem, ibique martyrii gloria coronatum fuisse? Concilium Nicænum a S. Sylvestro, vero Ecclesiæ Pontifice, tempore Constantini Magni, coactum fuisse? certe eo argumenti genere probamus quædam Concilia esse œcumenica, ac proinde fide divina credenda ea, quæ in eis definita fuerunt.

Quæres 3. *Quænam conditiones requirantur, ut historicus censeatur fide dignus?*

*Resp.* Tres requiruntur. *Prima*, ut sit rei, quam enarrat, coætaneus; neque enim tantam fidem meretur, si multo post tempore vixerit.

*Secunda*, ut nunquam, in rebus non multum intricatis, fuerit deceptus.

*Tertia*, ut ipsius non intersit, quod facta sic extiterint, quomodo ab eo referuntur . . . hujus conditionis defectu, Eusebii Cæsariensis fides, in rebus quæ Arianismum spectant, dubia est; quia teste D. Hieron. (q) *Ecclesiasticam pulchre Eusebius historiam texit, sed impietatis Arii apertissimus propugnator est.* Sic etiam Socratis & Sozomeni fides est dubia in rebus quæ ad Novatianos pertinent, quia Novati schismate infectos fuisse perhibetur, &c.

DIS-

(q) Epist. ad Pammachium.

# DISSERTATIO VI.

## *De propositionum hæterodoxarum censuris.*

*Nota*: CUm propositiones hæterodoxæ variis modis damnentur, variisque notentur censuris, pro diversitate modi quo fidei & morum dogmatibus oppununtur; ideo agemus 1. De modo quo propositiones hæterodoxæ damnentur ab Ecclesia. 2. De variis censuris quibus notari solent ab Ecclesia, duplici capite.

## CAPUT I.

### *De modo quo propositiones heterodoxæ damnantur ab Ecclesia.*

*Nota*: 2. DUplici modo pravæ propositiones notari solent ab Ecclesia; 1. in particulari; 2. in globo.

*Notantur in particulari*, quando Ecclesia, eas proscribendo, suas singulis notas tribuit: sic damnatæ sunt quinque famosæ propositiones ex libro Jansenii extractæ.

*Notantur in globo*, quando omnes simul proscribuntur tanquam falsæ, perniciosæ, scandalosæ, hæreticæ, &c. respective, non determinando in particulari propositiones quæ una, vel pluribus ex his notis censoriis debeant affici.

*Nota* 2. Conveniunt omnes decreta in quibus propositiones proscribuntur, & cuilibet specialis aliqua censura affigitur, esse judicia Ecclesiæ dogmatica, ipsumque mentis obsequium

quium a fidelibus exigere. Verum plures in hac nostra ætate, ut Bullæ Clementis XI. quæ incipit, *Unigenitus*, authoritatem detrahant, docent modum damnandi plures in globo propositiones esse illegitimum, & consequenter decreta, in quibus sic in globo damnantur, non esse dogmatica, cum, inquiunt, nihil distincte credendum proponant, sed ad summum spectari posse velut disciplinæ regulam, quæ a fidelibus mentis obsequium minime exigit. Contra quos sit:

## CONCLUSIO I.

*Modus, quo Ecclesia plures in globo damnat propositiones heterodoxas, est legitimus, & ab omnibus approbandus.*

*Prob.* Illud est legitimum & ab omnibus probandum, quod sua praxi probat, & semper probavit Ecclesia, juxta illud Div. Aug. Epistol. 118. *Insolentissima insania est disputare an faciendum sit, quod tota per orbem frequentat Ecclesia*. Atqui Ecclesia sua praxi probat & semper probavit modum plures in globo damnandi propositiones; ergo, &c.

*Prob. min.* variis exemplis:

1. Concilium Constantiense, *sess.* 8. libros Joannis Wiclefi & 45. articulos ex ipsis extractos, sub hac sequenti forma proscripsit: *Quibus articulis examinatis fuit repertum, prout in veritate est, aliquos ex ipsis fuisse & esse notorie hæreticos, a SS. Patribus dudum reprobatos, alios non catholicos, sed erroneos, alios scandalosos & blasphemos, quosdam piarum aurium offensivos, nonnullos eorum temerarios & seditiosos. Compertum est etiam libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Ecclesia Dei ve-*

*sa-*

*ſanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine Domini noſtri J. C. hæc ſancta Synodus prædictos articulos, & eorum quemlibet, libros nominatos, & alios ejuſdem, hoc perpetuo decreto reprobat, & condemnat.* Atqui illa cenſura in globo duntaxat fertur: nec enim determinat, quænam nota ſingulis articulis debeat applicari; ergo, &c.

2. Leo X. Bulla quæ incipit, *Exurge, Domine*, Lutheri 34. articulos proſcripſit in globo, quæ damnatio ab omnibus ſumma lætitia fuit recepta, ut narrat Palavicinus, *lib.* 1. *hiſt. Conc. Tridentini*, *capit.* 21. & 22. & exinde Lutherus cum ſuis ſectatoribus toto orbe pro hæretico habitus eſt.

3. S. Pius V. damnavit in globo 79. propoſitiones Michaelis Baji, quam damnationem ſacra facultas Pariſienſis recepit, *die* 15. *Januarii*, *an.* 1644. Imo illud cenſuræ genus ita legitimum viſum eſt ipſi Bajo, ut, *an.* 1580. ſcripto publico declaraverit ſe damnationi Pontificiæ per omnia acquieſcere; atque a proſcriptis propoſitionibus omnino recedere.

4. Alexand. VII. & Innocent. XI. varias in materia morum propoſitiones damnarunt in globo tantum & confuſe; haſque damnationes contra laxioris Ethices patronos admittunt ac laudant adverſarii, quos hic impugnamus.

5. Idem Innocent. XI. in globo damnavit 68. propoſitiones Michaelis Molinos . . . . hoc ipſum egit Alexander VIII. decreto dato die 7. Decembris 1690. dum damnavit 31. propoſitiones, *tanquam temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, injurioſas, hæreſi proximas, hæreſim ſapientes, erroneas, ſchiſmaticas & hæreticas reſpective, & uti tales prohibuit eas edoceri & ad praxim deduci ſub pœna excommunicatio-*

catio-

*cationis latæ sententia summo Pontifici reservata.*

6. Innocent. XII. constitutione, *cum alias*, data ann. 1699. damnavit librum, cui gallice titulus est, *Explications des maximes des Saints*, &c. & insuper ex eo 23. propositiones extraxit, quas confixit, *tanquam temerarias, scandalosas, male sonantes, piarum aurium offensivas, in praxi perniciosas, ac etiam erroneas respective*, huicque censuræ, non solum illustrissimus libri author, sed & universa Ecclesia subscripsit.

7. Tandem, Clemens XI. Bulla quæ incipit, *Unigenitus*, damnavit sub eodem genere censuræ 101. propositiones ex libro reflexionum moralium excerptas, cujus constitutio per universam Ecclesiam recepta fuit.

*Objicies*: Damnatio propositionum incerta, non est legitima; atqui damnatio propositionum, quæ tantum fit in globo, est incerta; ergo, &c.

*Respond. nego min.* In hujusmodi enim censuris illud certum est, de quo Ecclesia nos certos vult fieri, nimirum nullam esse e damnatis propositionibus, quæ non mereatur aliquam saltem e censuræ notis quæ in decreto exprimuntur, & vice versa, nullam esse in decreto notam, quæ non possit in aliquas e damnatis propositionibus cadere, & consequenter *omnes damnatas propositiones perniciosas esse, si tradantur, periculosas, si credantur*, ut Cardinalis Palavicinus respondit Fra Paulo objicienti Leonis X. censuram, quæ Lutheri articulos in globo solum damnabat, insufficientem fuisse.

*Instant* 1. Per censuram in globo factam, non potest certo sciri quænam nota singulis conveniat propositionibus; ergo illa censura est incerta.

*Resp.*

*Resp. transeat ant. nego conseq.* Certum quippe est, nullam esse propositionem quæ non mereatur unam saltem e notis in decreto memoratis, quæcumque tandem ea sit; illud porro sufficit, nec in aliud ferri debet mentis obsequium Ecclesiæ authoritati debitum, uti declarat Martinus V. in formula interrogatoria, quam sacro approbante Constantiensi Concilio digessit, per quam præcipit ut a suspectis litteratis requiratur, *Utrum credant sententiam sacri Concilii Constantiensis de 45. VViclefi & 30. Joannis Hus articulis latam, fore veram & catholicam, scilicet quod supra dicti articuli non sunt catholici; sed quidam ex eis sunt notorie heretici, quidam erronei, alii temerarii & seditiosi, alii piarum aurium offensivi.*

Dixi: *transeant ant.* quia Doctores possunt scire quænam nota singulis propositionibus conveniat, & docere; id enim ipsis inquirendum & assignandum relinquitur, donec ab Ecclesia specialius id fuerit determinatum.

*Inst.* 2. Ecclesia potest determinare quænam nota singulis propositionibus conveniat; ergo id debet definire.

*Respond. nego conseq.* Rationem reddit Card. Palavicinus loco supra citato: *Etenim*, inquit, *ut aliquis articulus tanquam fidei dogma statuatur, & summa necessitas urgeat, oportet ut exactissima trutina examinetur, cum hujusmodi declaratio imperet hominum mentibus rem maxime omnium quam Christiana lex habet arduam, id est, ut res obscuras circa omnem dubitationem credamus: quapropter Ecclesia, quantum licuit, ab eo semper abstinuit. Jam vero quia multa doctrina homines inclinant ad haresim aliaque infligunt incommoda, par est eas a linguis & paginis relegare*; ad id autem, & ad fidem tuendam, satis est,

quod

quod Ecclesia declaret propositiones, quas damnat, esse penitus rejiciendas, utpote cum ex ipsis quædam sint hæreticæ, quædam erroneæ, &c.

## CONCLUSIO II.

*Ecclesiæ decreta, quibus plures in globo propositiones damnantur, sunt vere dogmatica; ipsumque mentis obsequium a fidelibus exigunt.*

*Prob.* 1. Ex Concilio Constantiensi, quod damnans in globo 45. articulos Wiclefi, expresse ait, se id facere, *ut de medio Ecclesiæ spurcissima illius doctrina eliminetur.* Atqui decretum quo de medio Ecclesiæ spurcissima aliqua eliminatur doctrina, vere dogmaticum est, internumque mentis obsequium exigit; ergo, &c. Hinc Martinus V. sacro illo approbante Concilio statuit personas de prava Wiclefi doctrina suspectas interrogari, *utrum credant quod condemnationes Joannis VViclefi, Joannis Hus, & Hieronymi de Praga facta de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Concilium Constantiense, fuerint rite & juste facta, & quolibet a Catholico pro talibus tenenda, & firmiter asserenda.* Quæ verba perfecte demonstrant solo mentis obsequio satisfieri Decreto Constantiensi, plures in globo propositiones damnanti.

*Prob.* 2. Ex SS. Pontificibus, qui in Decretis, quibus varias damnant propositiones, asserunt se ideo eas damnare, vel quia *per illas invehitur opinandi modus ab Evangelica simplicitate, & SS. Patrum doctrina alienus.* Ita Alexand. VII. in Decreto anni 1665. vel, *ut possint fideles pascua nimium perniciosa in pravis doctrinis exhibita vitare.* Ita Alex. VIII. in De-

in Decreto anni 1690. vel, *ut fallacem doctrinam, errores gravissimos, & noxia zizaniorum semina velut ob oculos exponerent, quibus denudatis & in propatulo positis, omnes Christifideles aperta jam manifestaque veritati cedere compellantur*. Ita Clem. XI. in Constitutione, *Unigenitus*. Atqui decreta quæ damnant doctrinam ab Evangelica simplicitate alienam, &c. sunt vere dogmatica, ipsisque internum mentis obsequium debetur; ergo, &c.

*Prob.* 3. Quia decreta, ex quibus Theologi dogmata fidei confirmare solent, sunt vere dogmatica; atqui talia sunt decreta in quibus plures in globo propositiones damnantur; ergo, &c.

*Prob. minor.* Estius, in collatione Lipsiensi, Luthero opposuit articulos VViclefi in Concilio Constantiensi damnatos; omnes Theologi a tempore Pii V. Gregorii XIII. Alexandri VII. Innocent. XI. Alex. VIII. omnes suas conclusiones probant ex illorum Pontificum decretis; ergo, &c.

*Objicies* 1. Post famosas quinque propositiones Jansenianas damnatas in globo ab Urbano VIII. octoginta quinque Galliæ Episcopi novum postularunt ab Innocent. X. judicium, quo distincte pronuntiaret, quid de qualibet propositione sentiendum sit; ergo judicarunt censuram in globo latam, esse insufficientem.

*Resp. nego conseq.* Non enim novum judicium requirunt Gallicani Præsides, quod Bullam Urbani VIII. insufficientem esse putaverint; sed illud unice postularunt, ut per illud frangeretur omnino pertinacia eorum, qui, pravo affecti animo, inde sumebant inobedientiæ prætextum, quod nulli propositioni certa censura nota fuisset inusta. Quæ responsio constat ex eo

quod

quod dicti Præsules in sua ad Innocentium X. epistola expresse dicant per Bullas Pii V. & Urbani VIII. quibus in globo tantum propositiones Baji & Jansenii proscribebantur, contentiones a Jansenii discipulis motas debuisse terminari: *Tales quidem motus*, ajunt; *sedari oportebat, tum Concilii Trident. authoritate, tum Bullæ illius qua Urbanus VIII. felicis memoriæ adversus Jansenii dogmata pronuntiavit, & decreta Pii V. ac Gregorii XIII. in Bajum edita confirmarunt.*

*Objicies* 2. Decretum dogmaticum habet pro objecto pravam doctrinam quam proscribit; atqui pleræque censuræ, quæ feruntur in globo, non habent pro objecto pravam doctrinam; ergo non sunt decreta dogmatica, sed meræ œconomiæ.

*Respond. nego min.* Nam propositiones censoria nota non inuruntur, nisi sacræ doctrinæ aliquatenus adversentur; *nec ad id necesse est, ut illæ* (propositiones) *certo Dei verbis repugnent*, ait Cardinal. Palavicinus, respondens objectioni factæ a Petro Suavi, seu Fra-paulo, *satis est si aut gravia extent indicia hujus repugnantiæ, eo quod adversentur, seu communi scholæ sensui, seu veteribus Ecclesiæ usibus, seu SS. Patrum authoritati, aut deprehendantur ut semina operum quæ officiant christianæ reipublicæ, ac proinde mereantur aliquam ex supra memoratis* (in Concilio Constantiensi) *censuris, quæcumque tandem ea sit.* Ac proinde illæ propositiones sic censuratæ non possunt ab ullo Catholico defendi, sed animo sincero debent rejici, quandiu, & ubi, eandem significationem retinebunt.

*Inst.* Censuræ in globo latæ hoc tantum præstant, ut usum prohibeant quarumdam propositionum, quas, habita ratione circumstantiarum

rum

rum loci, vel temporis, non expedit enuntiare, licet in se veræ sint, vel etiam in aliis circumstantiis necessariæ; ergo non habent pro objecto pravam doctrinam.

*Respond. nego antecedens*. Simplicem enim prohibitionem, quæ servandæ pacis gratia fit, confundit cum censura alicujus doctrinæ. Per censuram decernitur doctrinam aliqua propositione expressam, esse nocivam, unde ipsum mentis obsequium exigit, & qui eam infringit, violatæ fidei reum se constituit; econtra simplex prohibitio fit quandoque de libris & opinionibus, quarum occasione in Ecclesia tumultus possent excitari: unde qui eam infringit, inobedientiæ, quæ disciplinæ legibus debetur, non tamen violatæ fidei, reus efficitur.

## CAPUT II.

### *De variis censuris quibus propositiones heterodoxa notari solent ab Ecclesia.*

*Nota*: PRopositiones perversæ, aliæ sunt *Heretica*, aliæ *erronea*, *temeraria*, *scandalosa*, &c. singulas hic breviter exponemus. Itaque:

Quæres 1. *Quid sit propositio hæretica?*

*Resp.* Est ea, *Quæ formaliter & directe adversatur propositioni explicite, vel implicite revelata*: cum hac differentia, quod propositio opposita propositioni explicite revelatæ, sit hæretica ante Ecclesiæ definitionem; propositio vero opposita propositioni implicite tantum revelatæ, non fit hæretica, nisi post Ecclesiæ definitionem.

Re-

*Resolves* 1. Hanc Jansenii propositionem: *Interiori gratia, in statu naturæ lapsæ, nunquam resistitur*: esse hæreticam, etiam ante Ecclesiæ definitionem, quia contradictorie opponitur huic expresse revelatæ: *Vos semper Spiritui sancto resistitis.*

*Resolves* 2. Hanc prop. *Baptismus datus ab hæreticis non est validus*, esse hæreticam, sed tantum post expressam Ecclesiæ definitionem; nec enim ante hanc definitionem omnibus Ecclesiis constabat contrariam propositionem in Verbo Dei, sive scripto, sive tradito, implicite contineri.

Quæres 2. *Quid sit propositio erronea?*

*Resp.* Est ea, *Quæ opponitur veritati, quam, vel universa tenet Ecclesia, quamvis non sit de fide, vel communis Doctorum Catholicorum sententia mediate revelatam judicat, licet ab Ecclesia id nondum expresse fuerit definitum.*

*Resolves* 1. Has propositiones: *Expedit ut lingua vulgari sacra celebretur Liturgia. Beata Virgo non est in cælum corporaliter assumpta*, esse erroneas; quia propositiones contradictoriæ tenentur constanter ab universa Ecclesia. Ita docet Canus, *lib.* 12. *de locis capit.* 11.

*Resolves* 2. Hanc propositionem: *Invalidus est Baptismus ab hæreticis datus*, quæ post Ecclesiæ expressam definitionem est hæretica, ante talem definitionem fuisse tantum erroneam.

*Dices:* Propositio erronea, est ea, quæ opponitur veritati, quæ deducitur ex una præmissa de fide, & altera evidenter vera; ergo, &c.

*Resp. nego ant.* Nam hæc propositio, *Christus non habet humanam voluntatem*, est hæretica, & ut talis damnata contra Monothelitas; ergo

non eſt tantum erronea; atqui tamen ſequitur ex una propoſitione revelata, nempe, *Chriſtus eſt homo*: & ex altera evidenter vera, nimirum, *Omnis homo habet humanam voluntatem*; ergo, &c.

Quæres 3. *Quid ſit propoſitio hæreſi proxima?*

*Reſp.* Eſt ea, *Quæ maxima cum probabilitate, judicatur hæretica*. Quæ, nimirum, tantam cum doctrina hæretica connexionem habet, ut, a majori & ſaniori Doctorum Catholicorum parte hæretica cenſeatur, quamvis aliqui non infimæ notæ Theologi contendunt hanc ipſi notam non eſſe inurendam. Hæc non videtur diſtingui a propoſitione erronea, ipſi enim tantum deeſt expreſſa Eccleſiæ definitio, ut ſit hæretica.

Quæres 4. *Quid ſint propoſitiones, ſuſpecta de hæreſi, & hæreſim ſapiens?*

*Reſp.* 1. Propoſitio *ſuſpecta de hæreſi*, eſt ea, *Quæ licet aliquo ſenſu tolerari poſſit & enuntiari, tamen magna cum probabilitate judicatur hæretica.*

*Reſp.* 2. Propoſitio *hæreſim ſapiens*, eſt ea, *Quæ majori cum probabilitate, quam ſuſpecta de hæreſi, judicatur hæretica*. Sic iſta propoſitio: *Chriſtus eſt creatura*, vel, *Patre minor*: catholice quidem poſſet intelligi ratione humanitatis; ſed prolata tempore Arianiſmi, etiam ab eo qui non eſt de Ariana hæreſi ſuſpectus, eſt *ſuſpecta de hæreſi*; prolata vero ab eo qui de Arianiſmo ſuſpectus eſt, hæreſim Arianam ſapit. Sic hæc vox, *Chriſtotocos*, tempore Neſtorianiſmi erat ſuſpecta de hæreſi, & hæreſim ſapiebat prolata ab eo qui ſuſpectus erat de Neſtorianiſmo; hodie eſt catholica, in Litaniis enim dicitur, *Mater Chriſti*.

Itaque, ut propoſitio dicatur ſuſpecta de

here-

hæresi, aut hæresim sapere, in se sola considerari non debet; sed attendenda circumstantia loci, temporis, & scriptoris; unde, *non tam ex propositione absolute spectata, quam relative ad proferentem*, suspicio, vel, *super hæreseos æstimari debet*, ait Canus, *de locis, lib. 12. cap. 11.*

*Inferes ex dictis:* Propositiooes quæ apud unum authorem sunt orthodoxæ, apud alium, qui eis abutitur, suspectas esse de hæresi, vel hæresim sapere, atque ut tales damnari posse ab Ecclesia.

Sic hæc propositio, *Pater major me est*, quæ in Evangelio Christi dulcis erat super mel & favum, eadem propositio in Arii libros transfusa sapiebat hæresim, eratque Div. Athanasii gustui amarissima, ait Canus loco citato.

Sic hæ propositiones Quesnellianæ, 13. *Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit ..... omnes, quod Deus vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter*; prima fronte videntur similes quibusdam DD. Augustini & Prosperi expressionibus, quę apud sanctos Doctores de voluntate Dei absoluta, quam adversus Pelagianos propugnabant, intelliguntur; verum hęresim sapiunt in ore Quesnelistarum, qui negant Deum sincere velle aliorum quam prędestinatorum salutem, quod in sensu Janseniano blasphemum & hęreticum declaravit Ecclesia.

Quæres 5. *Quid sit propositio schismatica?*

*Resp.* Est ea, *quæ fideles ab obedientia summo Pontifici, aliisque superioribus Ecclesiasticis debita, retrahit*. Talis est propositio illius qui diceret, summi Pontificis tyrannicum esse imperium; talis quoque est propositio eorum

 qui

qui docent a Bulla, *Unigenitus*, licitum esse appellare ad futurum Concilium, prout anno 1718. declararunt Episcopi Gallicani numero circiter quinquaginta.

Quæres 6. *Quid sit propositio seditiosa?*

*Resp.* Est ea, *quæ per se nata est subditos ad rebellionem contra Principes civiles, vel Rempublicam, inducere, eos a debita Principibus obedientia retrahendo*; v. g. si quis diceret, *Principibus vectigalia non deberi*; vel, *eis, aut Magistratibus obtemperandum non esse*, quia homines sunt ejusdem cum aliis conditionis.

Quæres 7. *Quid sit propositio hæresi, aut schismati favens?*

*Resp.* Est ea, *qua Hæretici, aut Schismatici, uti possunt ad suos errores, suamque inobedientiam propugnandam*. Sic qui doceret, *Eucharistiæ Sacramentum solemni ritu per vias publicas non esse circumferendum*; faveret errori Calvinistarum docentium Christum substantialiter non contineri in Eucharistia. Item qui doceret, *Benedictum XIV.* non esse canonice electum, faveret schismati, retrahendo fideles ab obedientia legitimo Pontifici debita.

Quæres 8. *Quid sit propositio blasphema?*

*Resp.* Est ea, *quæ Deo, vel Sanctis, est injuriosa*. Sic hæc Jansenii propositio: *Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia qua possibilia fiant*; est damnata ab Innocentio X. non solum ut *hæretica*, sed etiam ut *blasphema*, reddit quippe Deum injustum Legislatorem.

Quæres 9. *Quid sit propositio impia?*

*Respond.* Est ea, *quæ cultum Deo debitum* mi-

*minuere de se nata est*. Talis est prædicta Jansenii propositio, *Aliqua Dei præcepta*, &c. ex eo enim quod Deus impossibilia homini præcipiat, desitque gratia qua possibilia fiant; sequitur frustra Deum esse orandum, ad obtinendas gratias ad observanda præcepta necessarias.

Quæres 10. *Quid sit propositio scandalosa?*

*Respond.* Est ea, *quæ per se nata est proximum inducere ad peccatum, eumque a virtutum exercitio retrahere*, v. g. si quis doceret, *ex auriculari confessione gravissima sequi incommoda*: hæc enim propositio per se retrahit fideles a peccatorum confessione, & per accidens est, si non retrahat.

Quæres 11. *Quid sit propositio perniciosa?*

*Respond.* Est ea, *ex qua facile possunt deduci conclusiones contra fidem; aut bonos mores*; ut si quis diceret, *Scripturam sacram indiscriminatim esse legendam, & omnibus tradendam*. Ad hanc reducitur propositio *periculosa*.

Quæres 12. *Quid sit propositio captiosa?*

*Respond.* Est ea, *quæ, sub pietatis specie venenum obtegens, apta est simplicium mentes seducere*. Talis erat ista Arianorum propositio, *Christus est similis Patri*; nam prima fronte videtur significare Christum esse similem in natura, & tamen in authorum sensu, significabat Christum esse similem Patri in potentia ipsi tradita a Patre, non vero in natura.

Quæres 13. *Quid sit propositio male sonans?*

*Resp.* Est ea, *quæ, licet duplicem habeat sensum, unum bonum, & alium malum, absolute tamen & sine distinctione profertur*. Sic ista propositio, *Christus est creatura rationalis*, male sonat, quia videtur negare divinitatem Christi.

Quæres 14. *Quid sit propositio piarum aurium offensiva?*

*Respond.* Est ea, *qua aliquid indecorum de Deo, vel Sanctis ejus, profert*; ut si quis Sanctos rogando, eorum peccata ipsis improperaret; v. gr. *Sancte Paule, persecutor Ecclesiæ, ora pro nobis.*

Quæres 15. *Quid sit propositio temeraria?*

*Resp.* Est ea, *quæ, absque ullo, aut Scripturæ, aut traditionis, aut rationis Theologicæ fundamento, a communi Theologorum sententia recedit*: v. gr. si quis diceret B. M. V. in Cælum, quoad corpus, non fuisse assumptam.

Quæres 16. *Quid sit propositio falsa?*

*Resp.* Est ea, *qua factum aliquod, quod ad fidem pertineat, eique nocere possit, veritati contrarium enuntiat*: v. g. si quis negaret, *quinque famosas propositiones a SS. Pontificibus Clemente X. & Alexandro VII. damnatas, ex libro Jansenii fuisse excerptas*; propositionem enuntiaret falsam, quæ insuper, post censuratas propositiones in sensu a Jansenio intento, est hæretica, juxta aliquos.

Dixi: *quod ad fidem pertineat*, &c. nam si hæc propositio nullatenus pertineret ad fidem, nec ei foret nociva, non posset ei nota falsitatis theologicę inuri. Unde opiniones Philosophicæ, licet absurdæ, non debent notari ab Ecclesia, nisi saltem indirecte fidem lædant, quo sensu quædam fuerunt damnatæ a Concilio Lateranensi V.

Quæres 17. *Quid sit propositio verbo Dei contraria?*

*Resp.* Est ea, *qua contraria est Scripturæ & traditioni*; nec tamen est hæretica, quia illa contrarietas nondum est supremo Ecclesiæ judicio definita.

Quæ-

Quæres 18. *Quid intelligatur per adverbium*, respective, *cum in decreto, in quo plures propositiones damnantur, dicitur eas esse* respective *hæreticas, erroneas, temerarias, scandalosas*, &c.

*Resp.* Hæc particula, *respective*, significat nullam esse ex damnatis propositionibus disjunctive, in quam non cadat una saltem ex notis, quæ in condemnationis decreto referuntur; æqualiter ergo propositiones damnantur, cum in globo damnantur, sed non æquali censura afficiantur; unde decreto Apostolico sic concepto sufficientem exhibet obedientiam qui credit nullam esse propositionem damnatam, in quam non cadat una saltem ex censuris quibus in globo notantur.

# DISSERTATIO VII.

## *De Præcipuis Hæreticis.*

*Nota:* OMnes & singulas hæreses, quæ per omnia sæcula Ecclesiam divexarunt, nostri non est instituti referre, præcipuas tamen per ordinem sæculorum breviter enumerare non inutile duximus in hocce maxime tempore quo grassatur undique pestis Janseniana, in quam, velut in orbis terrarum sentinam, tum veterum, tum recentiorum sectatorum colluvies confluxit. Itaque:

### §. I.

### *Hæresiarchæ Sæculi I.*

1. *Simon Magus*, a quo *Simoniani*, qui, cum repulsam passus fuisset ab Apostolis, qui-

 bus

bus pecuniam obtulerat, ut virtutem conferendi Spiritum sanctum acciperet, totum se magicis artibus dedit, variaque doctrinæ monstra teste Epiphan. docuit: 1. *Mundum non fuisse a Deo conditum*. 2. *Non esse in homine liberum arbitrium*. 3. *Homines non resurrecturos*. 4. *Bona opera non esse necessaria*. 5. *Se esse Deum, & Helenam scortum suam, esse Spiritum sanctum*. Damnatus est a D. Petro. *Act*. 8.

2. *Menandriani*, a *Menandro*, Simonis Magi discipulo, qui una cum Simonis impietatibus addebat *se esse Salvatorem mundi*. Hos Sanctus Linus ab Ecclesiæ gremio ejecit.

*Nicolaitæ*, a *Nicolao*, uno ex 7. Diaconis, *Ut perhibetur*, ait Aug. hic pulcherrimæ conjugis Zelotipia accusatus, ut hujus vitii labem purgaret, permisisse fertur, ut sua uxore quisque uteretur; quod turpe factum sectæ Nicolaitarum occasionem dedit, qui inter cætera docebant. 1. *Uxores esse communes*. 2. *Licere vesci Idolothitis*. 3. *Mundum non esse a Deo factum*. Hos damnavit Deus. *Apoc*. 2. *versic*. 6.

4. *Cerinthiani*, a *Cerintho*, docebant. 1. *Mundum ab Angelis factum*. 2. *Vetus Testamentum ad litteram esse observandum*. 3. *Jesum esse purum hominem, eum nondum resurrexisse, sed resurrecturum esse*. Hos D. Paulus damnavit *in Epist. ad Galat.*

5. *Ebionitæ*, ab *Ebione* sic dicti, docebant *Christum esse purum hominem, & legis mandata more Judaico esse observanda*.

Hos Lucas apud Ecclesiam Antiochenam inveniens damnavit.

§. II.

## §. II.
### *Hæresiarchæ Sæculi II.*

1. *Gnostici*, quorum *Capocrates* fuit Coriphæus, docebant: 1. *Mundum a Deo non esse factum*. 2. *Christum merum fuisse hominem ex Josepho & Maria natum*. 3. *Nihil esse malum natura, sed opinione*. 4. *Uxores communes esse debere*. 5. *Animas in alia subinde corpora immitti, ut amplius peccent*. Horrenda sunt quæ de Nefandis Carpocratianorum impuritatibus scribit Div. Epiphanius, quæ hic exscribere pudet.

2. *Ophitæ*, a Colubro sic dicti, docebant *serpentem, a quo Adam & Eva fuerunt decepti, esse Christum, unde habebant verum serpentem quem nutriebant & adorabant*. Hos expugnarunt Theocritus Chalcedoniæ, & Evander Nicomediæ Episcopi.

3. *Cainitæ*, qui docebant, Cainum, Judam proditorem, Chore, Dathan & Abiron, imo & Sodomitas colendos esse.

4. *Millenarii*, qui docebant electos post extremum judicium per mille annos cum Christo regnaturos in terris, omnibus corporeis voluptatibus indulgentes.

5. *Marcionistæ*, a *Marcione*, quem tria principia boni, justi, & pravi admisisse, scribit D. Epiphan. hi ab Origene fuerunt confutati.

6. *Cataphryges*, seu *Montanistæ*, a Montano qui se dicebat paraclitum, docebant: 1. *Secundas nuptias esse sceleratas*. 2. *Peccatores non admittebant ad pœnitentiam*. 3. *Conficiebant Eucharistiam ex farina sanguine infantis anniculi delibuta*. *Docebant cum Sabellio in Trinitate unicam esse personam*. Damnati sunt a SS. PP. Zephyrino & Aniceto, ut scribit Tertull. l. contra Psychicos, cap. 1.

7. *Quarto-decimani*. Sic dicti, eo, quod 14. luna Martii Pascha celebrabant, qualibet septimanæ occurrerit die. Damnati sunt a Victore S. P.

8. *Adamitæ*. Sic dicti, quia imitabantur Adami innocentis nuditatem; unde nuptias damnabant, eo quod Adamus, non prius, quam dimissus esset de Paradiso, cognoverit uxorem. Hos Polycarpus Presbyter eliminavit.

## §. III.

### *Hæresiarchæ III. Sæculi*.

1. *Sabelliani*, a *Sabellio*, qui unicam in Trinitate personam admittebant, eos damnavit Dositheus Episc. Seleuciæ.

2. *Tertullianistæ*, a *Tertulliano*, qui secta Montani nomen dedit, ac insuper docuit, 1. *Animas cum corporibus fuisse genitas*; 2. *Deum esse corporeum*; 3. *Animas damnatorum in diabolum converti*.

3. *Origenistæ*, ab *Origene*, qui asserebat, *Animas longe ante corpora fuisse creatas, & corpora immissas propter peccata ab ipsis ante commissa*. 2. *Dæmones & damnatos, post mille annos fore beatos*.

4. *Pauliani*, a *Paulo Samosateno*, docebant, *Christum esse purum hominem, qui non prius extiterit, quam natus sit de Beata Maria Virgine*. Hi deficiebant in forma Baptismi unde eos baptizandos decrevit Concil. Nicænum.

5. *Rebaptizantes*: qui ab Hæreticis baptizatos; rebaptizandos docebant.

6. *Manichæi*, a *Mane*, qui 1. *Negabat Trinitatem*; 2. *Duo admittebat rerum Principia unum bonum, alterum malum*. 3. *Negabat*

*Chri-*

*Christum vere esse passum.* 4. *Asserebat se esse Spiritum sanctum*, &c.

7. *Novatiani*, a *Novato*, qui contendebant semel lapsos, nunquam ad pœnitentiam recipiendos; secundasque nuptias tanquam malas damnabant. Hanc hæresim refricavit *Meletius*, a quo dicti sunt *Meletiani*, qui postea cum Arianis sese conjunxerunt.

## §. IV.

### *Hæresiarchæ Sæculi IV.*

1. *Ariani*, ab *Ario* Presbytero sic dicti, degebant Christum esse Patri consubstantialem, ac proinde negabant eum esse Deum. Damnati sunt in Concil. Nicæno I.

2. *Semi-Ariani*, qui negantes Christum esse consubstantialem Patri fatebantur eum esse similem in natura; quomodo homo similis est alteri homini. Horum Principes fuerunt *Aëtius* & *Eunomius*.

3. *Donatistæ*, a *Donato*, qui primum propter Cęcilianum contra suam voluntatem ordinatum Ecclesiæ Carthaginensis Episcopum, schisma fecit, quod in hæresim verterunt Donatistæ docentes: 1. *Hæreticos iterum baptizandos*. 2. *Solos, qui remanserant in parte Donati, esse de Ecclesia*. Fuerunt Damnati a Melchiade Papa.

4. *Macedoniani*, a *Macedonio*, Episc. Constantin. sic dicti, docebant: *Spiritum sanctum esse puram creaturam*. Damnati sunt a Conc. Constantinop. I.

§. V.

## §. V.
### *Hæresiarchæ Sæculi V.*

1. *Pelagiani* docebant: 1. Peccatum Adami illi soli nocuisse. 2. Nullum in ejus posteritate fuisse peccatum originale. 3. Mandata Dei solis naturæ viribus posse observari, sicque hominem posse justificari sine gratia. Damnati sunt ab Innocentio I. & a Concilio Carthaginensi.

2. *Nestoriani*, sic dicti a Nestorio Episcopo Constantinop. qui, duas in Christo personas admittens, unam divinam, alteram humanam, B. Virginem negabat esse *Theotocon*, sed solum *Christotocon*, seu Christi genitricem. Damnati sunt in Concil. Ephesino I.

3. *Eutychiani*, sic dicti ab Eutychete Abbate Constantinopolitano, qui, ut contradiceret Nestorio, docuit unam tantum esse naturam in Christo. Damnati sunt in Concilio Chalcedonensi.

## §. VI.
### *Hæresiarchæ sæculi VI.*

*Monothelitæ*, qui, authore Cyro Patriarcha Alexandrino, quem secutus est Sergius Constantinopolitanus, unam tantum in Christo voluntatem atque operationem asserebant. Damnati sunt in VI. Synodo.

## §. VII.
### *Hæresiarchæ Sæculi VII.*

*Mahumetismus*: Auctore *Mahumete*, qui in *Alcorano* sua impia dogmata disseminavit, quorum præcipua capita sunt, 1. *Deum esse corporeum*. 2. *Unicam in Deo esse personam*.

3. *Chri-*

*3. Christum non esse Deum, sed magnum quemdam Prophetam. 4. Caremonias Mosaicas esse necessarias. 5. Poligamiam esse licitam. 6. Vitam aternam consistere in voluptatibus corporeis, &c.*

## §. VIII.

### *Hæresiarchæ Sæculi VIII.*

1. *Iconomachi*, seu *Iconoclastæ*, qui cultores sacrarum Imaginum idololatria accusabant; unde Leo Isauricus Imperator Iconoclasta edictum proposuit, ut sacræ Imagines de templis tollerentur. Damnati sunt in VII. Synodo.

2. *Albanenses* 1. Admittebant duo rerum principia, unum bonum, aliud malum. 2. Aliquem, ante adventum Christi, justum fuisse negabant. 3. Docebant mundum esse æternum. 4. Animas de novo non creari, sed eas de corporibus mortuorum in alia corpora transmigrare. 5. Juramentum numquam esse licitum. 6. Non extare peccatum originale. 7. Sacramenta a peccatoribus collata, nullam vim habere. 8. Confessionem non esse necessariam. 9. Matrimonium esse illicitum. 10. Ab Ecclesia nihil esse possidendum, nisi in communi. 11. Tandem resurrectionem corporum negabant.

3. *Paulianistæ*, a *Paulo* & *Joanne* sic dicti, præter Manichæismum, quem profitebantur, contendebant formam Baptismi in his verbis consistere, *Ego sum aqua viva*; & Eucharistiæ in his, *Accipite, manducate, & bibite.*

§. IX.

## §. IX.

### *Hæresiarchæ Sæculi IX. & X.*

1. *Gothescalcus* renovavit hæresim prædestinatorum, docendo Deum sine prævisione boni & mali, aliquos absolute prædestinasse, alios absolute reprobasse; & consequenter tenebat Christum pro omnibus non fuisse mortuum, nec Deum velle omnium salutem.

2. *Græci*, duce *Photio*, schisma fecerunt, seseque ab Ecclesia Romana diviserunt, & errorem de processione Spiritus sancti a solo Patre spargere cœperunt; qui successu temporis in varias hæreses prolapsi sunt.

## §. X.

### *Hæresiarchæ Sæculi XI.*

1. *Sacramentarii*, Berengario duce, qui docebat primum Christi corpus non existere in Eucharistia nisi figurate; at cum postea hunc errorem revocasset, docuit substantiam panis remanere cum corpore Christi, additque solos adultos esse baptizandos.

2. *Simoniaci*, qui venditionem rerum sacrarum esse licitam prædicabant.

## §. XI.

### *Hæresiarchæ Sæculi XII.*

1. *Petrobusiani*, a Petro *de Bruys* Antuerpiensi, docebant, 1. Baptismum non esse parvulis necessarium. 2. Christum non esse in Eucharistia. 3. Preces pro mortuis esse inutiles.

2. *Val-*

2. *Valdenses*, seu, *Pauperes de Lugduno*, sic dicti a *Valdone*, Lugdunensi, qui sua bona pauperibus erogaverant, omnia pene Ecclesiæ Romanæ dogmata rejiciebant. Hos damnavit Lucius S. P.

3. *Albigenses*, qui, tempore Innoc. III. non solum concionibus, sed etiam armis Ecclesiam diu vexaverunt. Duo admittebant principia; animarum transmigrationem asserebant; resurrectionem corporum negabant; Baptismum & Eucharistiam rejiciebant, &c.

## §. XII.

### *Hæresiarchæ Seculi XIII.*

*Flagellantes*, docebant non posse salvari eos qui se non baptizarent in proprio sanguine per flagellationem extracto; flagellationem esse martyrio præstantiorem; Sacramenta & cætera bona opera esse inutilia; Purgatorium in altera vita non esse.

## §. XIII.

### *Hæresiarchæ Seculi XIV.*

1. *Fratricelli*, authore quodam *Hermanno*, docebant, 1. S. Pontificem in Ecclesia nullam authoritatem habere. 2. Se solos constituere veram Christi Ecclesiam. 3. Se nullius obedientiæ subditos esse. 4. Copulam cum omnibus mulieribus exercebant, puerosque ex illis procreatos occidebant. Hos damnavit Bonifacius VIII.

2. *Begardi* & *Beguinæ*, qui, authore *Bogonato*, monasticam vitam sine votis profitebantur, docebant. 1. Hominem posse in hac vita fieri impeccabilem. 2. Hominem statum impeccabilitatis.

litatis adeptum, non amplius teneri ad jejunia & orationem, & in gratia crescere non posse, & alia id genus. Damnati sunt in Concilio Viennensi.

## §. XIV.

### *Hæresiarchæ Sæculi XV.*

1. *VViclefitæ*, a Joan. *Vicleff.* cujus articuli 45. erronei damnati sunt a C. Constantiensi, in quibus inter alia multa asserebat 1. Substantiam panis & vini manere in Sacramento altaris. 2. Deum debere obedire diabolo. 3. Homini contrito confessionem exteriorem esse superfluam. 4. Bonorum temporalium possessionem esse Ecclesiasticis illicitam. 5. Religiosos non esse de Religione Christiana. 6. Omnes Religiosos mendicantes esse hæreticos. 7. Omnia casu ac necessitate absoluta evenire. 8. Rom. Ecclesiam esse synagogam Satanæ. 9. Papam non esse Vicarium Christi, nec Petri successorem. 10. Electionem Papæ a Cardinalibus per diabolum esse introductam, & alia absurda id genus, quæ referre non vacat.

2. *Hussitæ*, a Joan. *Huss.* omnes fere Wiclefi errores propugnabant, quibus sequentes addebant: 1. Ecclesiam solis prædestinatis constare. 2. Romanum Pontificem non esse caput Ecclesiæ Catholicæ. 3. Obedientiam Ecclesiasticam non esse fundatam in Scriptura. 4. Nullum esse Dominum temporalem; nullum Prælatum, nullum Episcopum, dum sunt in peccato mortali. Damnati sunt in Concil. Constantiensi.

§. XV.

## §. XV.

### *Hæresiarchæ Sæculi XVI.*

1. *Lutherani*, a Martino *Luthero* Monacho Augustiniano Apostata, qui primum in Indulgentias tanquam in sacrilegos abusus insurrexit; deinde summorum Pontificum, Conciliorum, & Patrum authoritatem impugnavit, Sacramenta mutilavit, liberum arbitrium negavit, sacrificia & preces pro mortuis rejecit.

Hæresis Lutherana in varias sectas dividitur, quarum præcipua est *Anabaptistarum*, qui, ultra errores Lutheri, docent parvulos non esse baptizandos, & si baptizati fuerint, iterum esse baptizandos, dum ad annos discretionis pervenerint.

2. *Calvinistæ*, a Joan. *Calvino*, qui errores Lutheri refricavit, ipsisque plures alios addidit circa Prædestinationem, Liberum arbitrium, justificationem, bona opera, & Missæ sacrificium.

3. *Sociniani*, a Fausto Socino, & Lœlio Socino ejus Nepote & discipulo, universam Theologiam corruperunt, in primis de sacrosancta Trinitate, & justificatione hominis coram Deo; docentes: 1. Christum esse purum hominem; 2. Non dari peccatum originale. 3. Nullam futuram corporum resurrectionem. 4. Eucharistiam esse meram ceremoniam, in commemorationem mortis Christi institutam.

## §. XVI.

### *Hæresiarchæ Sæculi XVII.*

1. *Janseniani*, qui quinque famosas propositiones ex libro Jansenii extractas, a summis Pon-

Pontificibus Innoc. X. Alex. VII. & Clem. IX. damnatas, propugnant.

2. *Quietiſtæ*, qui Michaelis de Molinos prava dogmata (de quibus alibi agemus) ſequuntur; damnati ſunt ab Innoc. XI.

3. *Deiſtæ*, ſunt qui aſſerunt Deum exiſtere credendum eſſe, & nihil aliud. Vocantur etiam 1. *Libertini*, quia modum colendi Deum ex uniuſcujuſque arbitrio pendere aſſerunt. 2. *Indifferentes*, quia quemlibet in ſua religione ſalvari poſſe, præſumunt. 3. *Philoſophi*, quia ad rationis naturalis normam Chriſtianæ religionis myſteria ita commenſurant, ut quidquid rationis captum ſuperat, rejiciant.

4. *Quenelistæ*, a quodam *Quenello*, Ordinis Oratorii Presbytero, Doctore Sorbonico, qui ſcripſit librum reflexionum moralium cum notis in novum Teſtamentum, in quo continentur una ſupra centum propoſitiones damnatæ a Clemen. XI. in Conſtitutione *Unigenitus*, *edita 8. Septembris 1713.* quæ propoſitiones renovant hæreſes Janſenii, Lutheri, Calvini, &c. ita ut *Queneliſmus* participet cum multis præcedentium ſæculorum hæreſibus.

*Finis Tomi Primi.*